ne kadar gamlı bu akşam vakti

Söyleşi: Yasemin Arpa

"Safa Önal Kitabı"

TÜRKİYE İŞ BANKASI
Kültür Yayınları

"Safa *ne kadar gamlı bu akşam v*
önal kitabı"

Genel Yayın: 1687

YASEMİN ARPA 1967'de Samsun'da doğdu. Gazi Üniversitesi Kamu Yönetimi Bölümü ve İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi'ni bitirdi. Hürriyet Vakfı Sedat Simavi Özel İletişim ve Eğitim Merkezi'nde aldığı eğitimden sonra 1991'de *Tempo* dergisinde başladığı gazeteciliği, NTVMSNBC'de sürdürüyor. "Okunmuş Suyla Yuva Kurtarılıyor" haberiyle Gazeteciler Cemiyeti'nin 2006 Başarı Ödülü'nü aldı. En büyük ödülü ise oğlu Oğul Can (Günal).

NEHİR
SÖYLEŞİ
—36—

NE KADAR GAMLI BU AKŞAM VAKTİ*

SAFA ÖNAL KİTABI

SÖYLEŞİ
YASEMİN ARPA

© TÜRKİYE İŞ BANKASI KÜLTÜR YAYINLARI, 2009

EDİTÖR
LEVENT CİNEMRE

GÖRSEL YÖNETMEN
BİROL BAYRAM

DÜZELTİ
ŞÖHRET BALTAŞ

DİZİN
İLKNUR CANKOZOĞLU

GRAFİK TASARIM UYGULAMA
TÜRKİYE İŞ BANKASI KÜLTÜR YAYINLARI

1. BASKI: 2000 ADET, MART 2009

ISBN 978-9944-88-610-9

BASKI
ŞEFİK MATBAASI SAN. VE TİC. LTD. ŞTİ.
(0212) 549 62 62
TURGUT ÖZAL CAD. NO: 137
İKİTELLİ İSTANBUL

Bu kitabın tüm yayın hakları saklıdır.
Tanıtım amacıyla, kaynak göstermek şartıyla yapılacak kısa alıntılar dışında gerek metin, gerek görsel malzeme hiçbir yolla yayınevinden izin alınmadan çoğaltılamaz, yayımlanamaz ve dağıtılamaz.

TÜRKİYE İŞ BANKASI KÜLTÜR YAYINLARI
İSTİKLAL CADDESİ, NO: 144/4 BEYOĞLU 34430 İSTANBUL
Tel. (0212) 252 39 91
Fax. (0212) 252 39 95
www.iskultur.com.tr

---

* Ahmet Haşim'in "Bahçe" isimli şiirinden...

Nehir Söyleşi

ne kadar gamlı bu akşam vakti

SAFA ÖNAL KİTABI

Söyleşi Yasemin Arpa

TÜRKİYE İŞ BANKASI
Kültür Yayınları

MUTLU SON!

Sinemanın altın çağı, çocukluğumun da altın çağıydı. Yakakent, nüfusu iki bini geçmeyen ama bir yazlık bir de kışlık sineması olan sahil kasabasıydı. Sinemaları, "yakışıklı süvari" Akif dayım işletiyordu. Şimdi geriye dönüp bakınca izlediğim filmlerden çok, sinemanın hayatımıza kattığı tatlar, coşkular kalmış aklımda...

Hayatın sinemaya, sinemanın hayata dönüştüğü yıllar... Anneannemin sinema için bakır mangalda patlattığı mısırlar, babamla sinemaya gittiğimizde şapkasının içinde –annemin titizlenip kızacağını unutarak– yediğimiz kuruyemişler, Fiskobirlik'in muhteşem kitkatları...

Benim gibi çocukluğunda sinema keyfini bir ucundan yakalamış herkesin kendi starı vardır mutlaka. En yakın arkadaşım Hamdiye, Cüneyt Arkın'cı, kızkardeşi Handan, Filiz Akın'cı, ben de Türkan Şoray'cıydım. Mutsuz sonlarına hatırı sayılır gözyaşı döktük...

Derken film kopuyor, sinemanın altın çağı kapanıyor; seks filmleri furyası, televizyon, 12 Eylül darbesi derken sinemalar bir bir kapanıyor, evlere kapanıyoruz.

Belki de sinemayla ilgili çocukluğumdan kalan izleri sürerek bundan üç yıl önce senaryo dersleri almak için SENDER'in yolunu tuttum. Safa Önal'ın derslerine girdiğimde Yeşilçam ve Türk sineması ile ilgili dinlediklerim ve duyduklarım beni hem heyecanlandırdı hem de şaşırttı. –Safa Önal, daha sonra, dünyada en çok senaryosu filme çekilen senarist olarak *Guinness Rekorlar Kitabı*'na girecekti–. Türk sinemasının çoğu zaman küçümsenen birikiminin tersine, nasıl bir hazinenin üzerinde oturduğunu herkesin bilmesi gerekir diye düşündüm.

Yazdığı 400'ü aşkın senaryoyla sinemanın altın çağına damgasını vuran senarist Safa Önal'la nehir söyleşi yapılması önerisine İş Bankası Kültür Yayınları'ndan jet hızıyla olumlu yanıt geldi. Üç ayda bitiririz diye başladığımız söyleşi serüveni neredeyse üç yılı doldurdu. "Söyleşi serüveni" diyorum buna, çünkü yaşanmış yıllara yeniden yaşanırmışçasına tanıklık ediyor insan; soru sormanın çok ötesine gidiliyor. Asla değiştirilemeyecek olana, geçmişe dokunurken boğazımın düğümlendiği anlar da çok, hüzünlü keyifler de... Safa Hoca'nın deyimiyle "tetikçilik" yaptım, onu konuşturdum! Onu bir hayli zorlamış olmalıyım ki, "Hayal etmek çok daha kolay, çok daha keyifli. Hatırlamak çok yorucu" sözlerini sarfetti sonunda. Ama yorgunluğa değdi sanıyorum...

Sevgili Nurgül (Bayram) de desteğiyle bu serüvende yanımızdaydı; ona teşekkür borçluyum.

Hayatımızda "mutlu sonlar"ın çoğalması dileğiyle, keyifli okumalar...

Yasemin Arpa
Aralık 2008 -Emirgan

BAHÇE

Bir Acem bahçesi, bir seccâde,
Dolduran havzı âteşten bâde...
Ne kadar gamlı bu akşam vakti...
Bakışın benzemiyor mu'tâde

Gök yeşil, yer sarı, mercân dallar,
Dalmış üstündeki kuşlar yâda;
Bize bir zevk-i tahattur kaldı
Bu sönen, gölgelenen dünyâda!

Ahmet HAŞİM

Hatırasına büyük bir saygıyla...

— *Dünyada senaryosu en çok filme çekilen senarist olarak* Guinness Rekorlar Kitabı*'na girdiniz. Nehir söyleşimize senarist Safa Önal'ın sinemayla ilk tanışması nasıl oldu sorusuyla başlayalım mı?*

— Ben ilk defa sinemayı nerede gördüm? İlk gördüğüm film, ilk sinemam, ilk hatırlayışım, herhalde 1935'ler falan olmalıdır. İlk defa sinemaya nerede gittim, ne anladım, ne buldum, ne oldum-ne bittim?.. Sinemaya ait ilk ve kesin hatıram, gözümün önündeki resim şu: Babam ve annemle beraberiz. Herhalde 5 yaşında falanım. Bir sinema salonunda, balkonda önlerde bir sırada oturmaktayız. Perdede, siyah-beyaz bir Shirley Temple filmi oynuyor. O dönemin vazgeçilmez tek çocuk yıldızı, 6-7 yaşlarında, bukleleri kıvır kıvır, dünya şekeri bir çocuk. 50 yaşlarından sonra, Amerika'nın Birleşmiş Milletler'deki temsilcisi oldu, şimdi ne haldedir bilmem... O siyah-beyaz filmde hatırladığım bir tek sahne var; Shirley Temple'ı bir basküle yatırdılar, tartıyorlar. Nedense, tartılması gerekiyor senaryo gereği; ama gramlı, kilogramlı, metal, ağır bir baskül. Baskülü tarif etmem güç... Kayık biçimi, yarım kayık biçimi, ufak bir çocuğun yatabileceği kadar... Ama ibreli bir tartı değil, gramlı bir tartı aleti. Shirley Temple orada başındaki büyüklere, tartılmasını ve kilosunu öğrenmeyi bekleyen büyüklere çaktırmadan, birkaç tane, büyük büyük gram çaldı. Bir güzel paltosu vardı, onları ceplerine sokuverdi çarçabuk. Bütün hatırladığım bu kadar. Ve kilosu gerçeğinden daha ağır çekti. Bütün sinema çok güldü.

Benim aklım fikrim, filmde değildi. Balkonun her basamağının duvar dibinde, kırmızı ışıklar yanıyordu. Karanlıkta çıkan ya da giren olursa, basamaklarda düşmesin, tökezlemesin diye kırmızı ışıklar koymuşlar, üzerlerinde kalın camlar

var. Camların arkasından parlıyor o kırmızılar. Ben koşup gidip hep o kırmızı ışıkları tutmaya çalıştım.

— *5 yaşında bir çocukken ilk kez gittiğiniz sinemadan bugüne taşıdıklarınızı dinleyince sinemayı tesadüfen seçmediğinizi, bunun çocukluk yıllarında yapılmış bir seçim olabileceğini...*
— Hayır... Sinemacı olmak aklımın ucundan hiçbir zaman geçmemişti.

— *Çocukluğunuzun sinemalarına bir daha dönsek mi?*
— Sonra biraz daha geçti, diyelim üç sene. Belki dört. Yaşım 9-10. Laleli'de oturuyoruz, kısa bir süre. Şehzadebaşı'nda sinemalar var, gözünü sevdiğimin Şehzadebaşı'sı. Ferah Sineması, ondan biraz aşağıda Fatih'e doğru elli adım ötede Turan Sineması, Turan Sineması'nın karşısında Hilal Sineması, bize doğru, beriye doğru gelirsen de Milli Sinema... "Üç film birden" modası. Turan Sineması daha çok Mısır filmi oynatırdı. Mesela ben, Abdülvahap'ın *Beyaz Gül*'ünü, *Aşkın Gözyaşları*'nı, Münir Nurettin'in *Allahın Cenneti*'ni falan hep oralarda seyrettim.

O zaman matineler devamlı. Bir bilet alıyor giriyorsun, kimse, "Kalk kardeşim, bitti! Biletin yandı" demiyor. Çok iyi hatırlıyorum, bana verilen ilk izindir, ki verilmemeliydi belki o yaşta bir çocuğa, ama babam uygar bir adamdı ve benim hayatla erken yüz yüze gelmemi istiyordu... Bana izin verdiler annemle babam, ben Milli Sinema'ya gittim. Bir Dorothy Lamour filmi oynuyor. Dünya güzeli esmer bir kadın, dönemin starlarından biri. Şarkıcı Bing Crosby ve Bob Hope ile *Zanzibar Yolu*, *Rio Yolu*, bilmem ne yolu diye art arda filmler yaptı... Gittiğim filmin adı *Ormanlar Perisi*. Parayı verdim, girdim, oturdum, seyrettim.

Orman içleri, akarsular, göller, maymunlar, filler... Bir güzel dünya! Benim ağzımın suyu akmış olmalı. Film bitti, bir daha başladı, bir daha seyrettim, bir daha... Ne kadar mutluyum. Gittiğim zaman herhalde öğlen falandı. Bir çıktım gece olmuş, ışıklar yanmış. Herhalde akşam yedi-sekiz civarı. Tan-

rım! Bana zamanın sonu gibi, gecenin sonu gibi geldi. Perişan bir halde, müthiş bir korku içinde ağladım Milli Sinema'nın önünde. Koştum, ara sokaklardan Laleli'ye, eve girdim, annemle babamda panik yoktu henüz. Ama merak ve tedirginlik başlamış. Halimi gördüler; nasıl paniklediğimi, nasıl ürktüğümü, korktuğumu... Okşadılar, üstüme gelmediler: "Bir daha sana sinema yok! Doğru dürüst seyretmesini, gelmesini bilmiyorsun" demediler. O anne ve babalardan değildiler. Beni okşadılar, ama "Bir daha böyle olmasın. Görüyorsun bak, biz de korkmaya başlamıştık. Bir daha bunu yapma" dediler, "Bir daha öyle gecikme" dediler, ama "Yine yalnız gidebileceksin" de dediler. Üç-dört gün sonra, bu defa Hilal Sineması'ndaydım. *Üç Silahşörler* oynuyordu, *Kraliçenin Elmasları* adıyla... Heyecandan, seyretmenin tadından dört köşeydik... Yanımda aynı sokakta oturduğumuz iki arkadaşım daha vardı. Ben seçme Fransız filmlerini, güzel Daniel Dario'yu falan, hepsini Milli Sinema'yla Ferah Sineması'nda seyrettim...

— *İzlediklerinizi, yaşadıklarınızı bunca yıl sonra böyle hatırlıyor olmanız...*

— Aradan seneler geçti. 13-14 yaşlarımda vardım artık. Bir yaş bile mühimdir o çağlarda... Babam aldı beni Sümer Sineması'na götürdü. O dönemin çok ünlü bir İsveç yıldızı, Kristina Söderbaum diye bir oyuncu... Sarışın, mavi-yeşil gözlü bir kadındı. Onun *Altın Şehir* filmi oynuyordu. Prag'ı anlatıyordu. Altın Şehir, Prag'dı. Oraya gitmenin hayalini kuran bir köylü kızının hikayesiydi. Prag'a gitti ve ziyan oldu. Sonra yine köyüne getirdiler. Finali hatırlıyorum. Sonsuz buğday tarlalarının içinde bir yere, kırmızı gelinciklerin, sapsarı başakların ötesinde bir yere örttüler. Beni çok etkilemişti.

Babam, halis bir sinema âşığıydı. Birinden çıkar öbürüne gidermiş. "Bugün iki filme gittim" derdi. Joan Crawford vardı; bir kadın yıldız. Ona âşıktı. Evimizde sinema az konuşulurdu, ama sinema konuşuluyorsa mutlaka Joan Crawford konuşulurdu. Başka kadın konuşulmazdı, öyle çok sevmişti o kadını. Geniş, büyükçe ağızlı, orta güzellikte bir kadındı.

Stardı tabii Joan Crawford. Ondan başkasını gözü görmezdi babamın...

— *Kıskançlık konusu olmamıştır umarım.*
— Hayır. Annem çok akıllı bir kadındı. Hayalle kapışmayı düşünmezdi. Bir ara Laleli'de oturduk. Şehzadebaşı, güzelim Şehzadebaşı... Vezneciler tarafında bir oyun salonu var. Bu oyun salonu öyle bayramdan bayrama kurulan bir yer değil, yerleşik. İçeride tüfeği alıyorsun, ufak bir bilmem ne koyuyorsun, belki bir çivi, bir bilye... Ateş ediyorsun. Hedefi vurursan, ya orangutan trampet çalmaya başlıyor ya yılan bilmem nereye dalıyor. Yani öyle şenlikli bir yerdi orası... Ve bayramlarda Ferah Sineması'nın hemen yanına yusyuvarlak, ahşap bir gösteri yeri kurulurdu. Bir motosiklet sürücüsü, üstüvanede döne döne yükselir, en tepede motoru yalnız ayaklarıyla idare eder, göğsünden bir Türk bayrağı çıkartır, bu emsalsiz ustalıkla ortalık alkıştan yıkılırdı.

— *Sinemaların çevresi böyle şenlikliyken, içleri nasıldı?*
— Onlar kötü idrar kokusuna karşı bolca lizol atılan, keskin bir ecza kokusuyla dolu sinemalardı. Ama güzel sinemalardı... Onlar ve onlardaki çocukluğum hâlâ yaşıyor! O dönemden bir film daha hatırlıyorum, elbet siyah-beyaz... Claudette Colbert isimli bir kadın yıldız canlandırıyordu Kleopatra'yı. Aklımda yer eden, o müthiş etkili son sahneydi... Kleopatra'nın göğsüne bir yılan sokarak, kendini zehirlemesi... Yenilmiş bir kraliçenin ölümü... Hatırlamışken, Refik Halit, o benzersiz yazılarından birinde, Kleopatra'yı şöyle anlatır: "Bakınca, yok gibi duran... Sarılınca var olan bir vücuda sahipti..."

— *Filmler ve oyuncular için "beş dakika ara" verip, ailenizden söz edelim mi biraz?*
— Benim kalabalık bir ailem vardı; Cemal Zeki amcam, Feride halam, Selma halam, Fehmiye halam, babaannem Fatma Hanım, büyükbabam Kamil Zeki Bey. Güzel, kalabalık. Hala

çocukları; Feridun, Güzide, Bahire, Filiz, Nihat. Anne tarafımda; Hikmet teyzem, Mualla teyzem, annem, Cevdet dayım, Fikret dayım, anneannem Safiye Hanım. Süreyya dedemi hatırlamıyorum. O, Agopyan Han'da Bankalar Caddesi'nde bir handa, negatiflerden çıkan bir yangında dumandan boğularak ölmüş benden önce...

— Peki, babanızın babası?..

— Benim büyükbabam, askeri mühendis. Emin değilim, ya Hicaz Demiryolu'nun ya Bağdat Demiryolu'nun yapımında çalışmış bir güzel adam. Hac'ca gitmiş, Hacı Kamil Zeki Bey... Cemal Zeki, Fahri Zeki... Aile böyle gidiyor. Fatma Hanım ile evlenmiş, çocukları olmuş. Güzel yaşamışlar. Babam da, amcam da, halalarım da beş vakit namazında niyazında, bütün ramazanlarda oruçluydular. Babaannem şeker bir kadındı. Güler yüzlü zamanına dayanılmazdı, ama daha çok asabi dolaşırdı. Büyükbabam 90 küsur yaşına kadar yaşadı. Amcamla aynı apartmanda oturmaktaydılar. Vezneciler'den, Eyüp'e yayan gider ve dönerdi, piyade... O yaşta! Geldiği zaman zil falan çalmaz, aşağıdan üç kata da sesi yeterdi... "Hanım!" diye bağırır ve bastonunu vururdu. Hanım da ona "bey" derdi. Bembeyaz sakallı, sanıyorum gençliğinde gözleri mavi, benim zamanımda yaşlanmış ve gözlerinde buharlaşmalar, solmalar başlamıştı. Griye çalan gözleri vardı.

Zaten bizim yaşımızda, bizim edebimizde, bizim büyüme tarzımızda büyüklerimizin gözlerinin içine bakabilmek yoktu. Yani ben babamın gözünün içine, gözbebeğine, gözüne gözüne, çocuk sahibi olduktan, 40 yaşımı geçtikten sonra bakabilmişimdir.

— Dedeniz erken bir kayıp! Peki, büyükbaba-torun dostluğu yaşadınız mı?

— Bana matematik dersi verirdi büyükbabam. İlkokul dersleri. Ben o zaman herhalde 9-10 yaşlarında falandım. 25 santim 10 para, 50 santim 20 para, 75 santim 30 para, 100 san-

tim 40 para... Ve ilaveli giderdi. Ben cevapları doğru söylerdim, bana 1 kuruş verirdi. Ben sevinir, babaanneme verirdim o parayı saklasın, çoğaltsın diye. Ertesi gün aynı dersi bir daha geçerdik falan ve ben sonra öğrendim ki, dönen bütün para o 1 kuruştan ibarettir. Büyükbabamdan bana, benden babaanneme, babaannemden kocasına, kocasından torununa. Döner sermaye halinde idi...

— Kamil Zeki Bey'in oğluyla Safiye Hanım'ın kızı (babanızla anneniz) nasıl tanışıp evlenmişler? Herhalde anlatmışlardır...

— Nihal Hanım 18 yaşında, Ortaköy'de oturuyor. Safiye Hanım ile Süreyya Bey'in kerimeleri... Kız kardeşi var, daha küçük Mualla, büyüğü var, ablası Hikmet... Yeni evlenmiş, Doktor Fuat Bey ile Bursa'ya gelin gitmiş. İki de ağabeyi var. Cevdet Bey ve Fikret Bey... Onlar Tevfik-i Fikret, Ahmed-i Cevdet, Nihal-i Hürriyet diye giden bir terkibin insanlarıdırlar. *Servet-i Fünun*'dan gelen bir kültürün içinden bakarlar. İsimleri öyle konulmuş. İsim koymak zor iştir. Babam da Mühendishane-i Berri-i Hümayun'dan Kamil Zeki Bey'in oğludur. Hukuk ve Mülkiye mezunu... Taze, yeni bir kaymakam, bir Atatürk kaymakamı... Annesi Fatma Hanım ile beraber nereden nereye gidiyorlarsa, Vefa Bozacısı'na girmişler.

Nihal Hanım da oraya nedense aynı zamanda, annesi Safiye Hanım ile girip oturmuş. Karşılıklı masalarda boza içiliyor. Babam annemi çok hoş, çok güzel bulmuş. Babaannem de bakmış; orada oturan bir ay parçasıdır. Kalkmış, gelmiş. Selam vermiş, hatır sormuş, adres istemiş. O kadar! Şu sebep, bu sebep ayıptır. Ben senden niye adres isteyeyim, "Allah'ın emriyle" diyeceğim...

Böyle başlamış serüvenleri... Nişanlanmışlar. Nişanlanmalarının büyük etkenlerinden biri de annemin babası dedem. Annem güzel kız... Talipleri çok! Yalnız, hep askerler istiyor, subaylar. "Yahu, subaylar oradan oraya çok tayin olurlar. Çok ülke, memleket değiştirirler. Bunlar çok göçmendirler. Durları durakları yoktur. Bu kız bunlarla dur-kalk, dur-kalk zorluk çeker, zahmet çeker" diye vermezmiş. Sivil istermiş.

Sen misin sivile vermek isteyen! Annemin iki yakası, iki eşyası bir araya gelmemiştir. Yani gitmiştir en çok altı ay, sekiz ay, bir sene, hadi uzun uzun iki sene kalmıştır kaymakam Fahri Bey'le ilçelerde...

Hadi, babam böyle bir mesleği seçeceğini, neyi seçeceğini bilmektedir. Annemin aklına, ya da anneannemin, ya da dedemin aklına Avanos diye bir yer gelir miydi? Kırşehir vilayetinin bir kazası... Kızlarının yüzüne baktıkları zaman 13 yaşında, 15 yaşında, akıllarından geçmiş midir acaba? Babam ud sevmiş, ud öğrenmiş. Annem de o zamanların modasıymış, bir Ermeni hocadan kanun meşketmiş. Çalgılarını yanlarında götürmüşler. Annem hâlâ Hicaz peşrevine "sol si la" diye başlar.

İnsan sevgisi insan aklını geçer bazen

— *Siz de böylece Avanos'ta dünyaya gelmiş olmalısınız...*

— Hayır! Sıradan bir aralık ayının ortasında, İstanbul'da Maçka'da, "Maçka Palas- dördüncü kapı- falanca kat- filanca dairede" doğmuşum. Hemen sonra yol! Ve nüfus kağıdım ilçe nüfus memurluğundan, "Doğum yeri Avanos" diye alınmış...

Gece, Avanos şehri, 1931... Babamın ilk kaymakamlığı. Ben 50 günlüğüm. İki İstanbullu kalkmış gitmiş. Zifiri karanlık bir kasabacık... Zaten geceye çok geç girmiş benim toplumum. Tanzimat'a kadar gece sokağa çıkmak hiç yoktur. Tanığım Tanpınar'dır.

Babacığımla anacığım ne yapsın, biri 19, öbürü 29 yaşında... Biri kanununu dizlerine koyuyor, diğeri udun üzerine kapanıyor. Beraber peşrev çalıyorlar. Bütün kasaba dinlermiş, kaymakam beyle hanımı şarkılar geçiyorlar diye. Şarkı söylerler miydi bilmiyorum ama beraber çaldıkları muhakkak. Zira annemin o dönemden kalma bir şarkısı vardır. Onu arada bir söylerdi: "Ağarsa saçların, kâfi, bana çeşm-i füsunkârın / Senin için bak nasıl ağlar, yanar bu âşık-ı zârın" ile başlar, sonra devam eder gider.

Babamın uduna yetiştim. Çok ufaktım. Beyazıt'ta amcamın apartmanında bir tek defa ud çaldığını gördüm çok şükür... Ama annemin kanunu hakkında hiçbir fikrim, hiçbir zaman olmadı. Duymadım hiç! Amcam Doktor Cemal Zeki'nin, Beyazıt'ta, Askeri Tıbbiye'nin karşısında apartmanı var. Yakışıklı bir kadın doktoru. Saltanatı var kendi yaşamı içerisinde. Seviliyor, iyi bir doktor. Fakirlere sıcak ve yakın bakıyor falan. Bana askerde o mektupları yazan adam başka ne yapabilir? "Yahu, yaz mevsimi, ben burada taze fasulye, taze patlıcan, domates, biber, her türlü taze, turfanda şeyi yemekteyim. Onlar o mahrumiyet bölgesinde, her şeye hasret haldeler... Bari onlara da yollayayım, onlar da yesinler" diye hazırlanıyor.Yol o zaman dört-beş gün. İstanbul-Kırşehir, gitmesi gelmesi hangi şartlarda, hangi vagonlarda taşınıyor bilmiyorum. Büyük cam kavanozlara dolduruyor amcam o tazeleri; domatesleri, kabakları, patlıcanları, fasulyeleri alkol ile besliyor, kapatıyor, cam kaplarda yolluyor. Böyle olunca bunlara bir şey olmaz, hem taze kalır sanıyor. Demek orada bir yerde takılıyor insan aklı. İnsan sevgisi insan aklını geçiyor bazen. Avanos'a varıyor o yiyecekler ama hepsi o cam kavanozların içinde alkolden erimiş, kaybolmuş...

— *Sarhoş olmuştur yiyecekler herhalde...*
— Sarhoş olsa razıyım. Yine ararsın-tararsın-yıkarsın, suyun altına tutarsın kafasını falan... Biraz toparlanır. Burada o da yok. Hepsi erimiş. Saf alkol onları bitirmiş. Mektuplar yazıyor amcam: "Şunu gönderdim aldınız mı? Ufak kavun gönderdim yediniz mi?" Teşekkür yazıyor babam da: "Aldık, yedik. Seni hatırladık, teşekkür ederiz. Nihal bir güzel pişirdi ki..."

İlk kardeş doğuyor

— *Kardeşleriniz aileye ne zaman katılıyor?*
— Mardin'in Gercüş kazasında. Herhalde 5 yaşında falanım. Nedense son derece iyi hatırlıyorum her şeyi. Ben kaymakam

oğluyum. Benim iyi bir arkadaşım var, adı Ömer. Yetmiş küsur yıl sonra öyle hatırlıyorum. Ömer, babasız, yetim... Koyu sarı bir çocuk gibi görüyorum. Saçlarının dipleri koyu da uçları daha açık sarı; çillidir. Aklımda kalan fotoğrafı bu...

Kız kardeşim doğuyor orada; adını "Sevil" koyuyorlar. Herhalde 1935 sonları. Vay vay vay... Öyle seviyorum ki onu ben. Sokaktan dönüyorum, oyundan, koşturmaktan. Pabuçlarımla dalıyorum annemin lohusa yatağına. Onu öpmek ve sevmek için. Süt kokuyor. Anlamıyorum süt kokusunu ama öyle bir hafif baygın; ekşi gibi de değil. Seneler sonra bir Sait Faik hikayesinde rastlıyorum o kokuya. "Ah bir bardak süt, sen bana neler ettin" diyen bir öyküdür o.

O Sait Faik'in hikayesinde, daha çok Bulgar sütçülerin muhallebi dükkanları vardı (artık kalmadı İstanbul'da), orada üçgen kaşıklarla tavukgöğsü, kazandibi, muhallebi yerdiniz... Bugün bir iki yerde istedim, yüzlerine gözlerine bulaştırıyorlar, sahanda yumurta pişiremiyorlar. Onlar pişiriyorlardı. Bir tek yumurta, pırıl pırıl gümüş aydınlığında bir sahanda, kurşuni de değil. Tertemiz bir yağ ortasında, bembeyaz ve sapsarı yumurtasıyla müthiş gelirdi önünüze ve kendi yaptıkları yoğurtla yerdiniz onu. Orada, o dükkanlarda ekşi bir süt kokusu vardır. İşte oraya girer Sait, oturup bir bardak süt içmek zorunda kalır. O bir bardak süt onu çocukluğuna götürür, neleri hatırlar...

Öyle bir sevgi içindeyim kardeşime.

Sonra bir sabah bir jandarma geldi, beni aldı mahfele götürdü. Askeri mahfeldir, babam akşamları orada oturmakta, çay kahve içmekte. İçki içmedi benim babam hiç. Bir tek defa benim sünnetimde bira içmişti, her şeye çok gülmeye başlamıştı. Öyle bir zamandır. Mahfelde önce oynadım, sonra tek başıma koşturmaktan sıkıldım. "Gidelim, eve gideceğim" diyorum, beni götürmüyorlar. Çekiniyorum o jandarmadan ve sözünü dinliyorum. Mahfelde çok sıkıldım. Nihayet beni eve getirdi asker, ben yukarı fırladım. Bir iç avludan geçilen, merdiven çıkılan bir evdi; gözümün önündedir. Şaşıyorum nasıl bu kadar net hatırlayabildiğime. Daldım odaya, kardeşimi sordum.

Şimdi burada bir şey var... Annem... Giyinmiş ve ayaktaydı gibi geliyor. Babam elbet ayaktadır, temiz pak. Öğlendir, ikisi de gülümsüyorlardı. Zerre kadar kederleri yoktu ve bana "pencerenin camı açıktı, bir kuş geldi, kaptı götürdü" diyorlardı. Ben buna inandım, oturup ağladım adamakıllı. Ondan sonra neden bir kuş düşmanı olmadığım tartışılır. Yani bütün kuşlara savaş açabilirdim yaşamım içinde. Oysa ben kuşları sevdim. Ağlamakla o iş bitti bende. Ama büyük bir boşluğa düştüm. Koş gel, yatağa fırla. Yat, al, kucakla öp; elinden zor alsınlar kardeşini... Kokla gıdığını, ağzını falan. Kundakta, üç günlük, dört günlük...

— *Gercüş'e ait, sizde kalan başka neler var?*
— Ömer yaşıyorsa, benim yaşımdadır, ölmüşse yapacak bir şey yoktur. Yaşasaydı da ne yapardım zaten? O benim yaşamım içine değdi, geçti gitti. Ama bende arkadaşlık duygusunu, 5 yaşındaki bir çocukta ilk arkadaşlık sevgisini, ilk defa beraber olma, beraber oynama, beraber bir ekmeği bölme duygusunu yaratan odur. Annem öğle yemeğini verirdi ona da benimle beraber, ne hoşuma giderdi... Ona dair, "o, babasız!" duygusu vardı içimde.

Gercüş'e ait bir hatıram da evlerdeki tandır olayıdır. Kapı girişindeki kızgın toprak soba üstünde pişirirlerdi ekmeklerini. Onları da gördüm, yaşadım orada. Bunların bugün olmayışı acaba bir marifet midir? Medeniyet midir?

Medeniyet nedir? Çok tartışılır uygarlık dedikleri. Mehmet Akif, çok haksız mı "tek dişi kalmış canavar" deyiminde? Ne getiriyor insanlığa medeniyet? Para kavgasından, gittikçe artan savaş ve terörden, yeni silahlardan başka? Yani birçok nimeti sayılabilir, ilimde fende. O da tartışılır. İnsan yaşının uzaması doğru mudur mesela? Nedir yani insan yaşının uzaması, yirmi sene daha yaşattığınız zaman bir servet içinde mi geçecektir o adamın son yirmi senesi? Yoksa sürünecek midir? Ona parasal bir güvence verecek misiniz, ya da sağlığına, ağır hastalanırsa ne yapacağına dair bir güvence? Hiçbir şey tartışmaya açılmıyor.

Bundan para kazanan ve bu işi para kazanmasa bile kendi ahlakı ve insan sevgisi adına üstlenen kişiler var. Onlarla bunu tartışamazsınız bile. Sizi yıkıcı, bozguncu, yanlış düşünücü, en azından aykırı bulabilirler. Hakkınızda zararlı raporu verebilirler.

— *Ömer'le arkadaşlığınıza ve çocukluğunuza bir gönderme yapmak istiyorum, Dağlarca'nın* Çocuk ve Allah *kitabından bir şiirle:*

"Senin saçların varsa altın gibi
Benim de vardı eskiden
Çocuğum uyuma geceleri
Saçlarındır karanlıklarda giden..."

— Ne güzel ve düşündürücü...

"Doktor Cemal Zeki Önal. Cumaları yoksullara parasız."

— *Gerciüş'te ne kadar kalmıştınız?*

— Bilemem. Bir sabaha karşı uyandırdılar. Yani sabaha yakın bir zamanın laciverdi... Müthiş bir ayaz... Sıkı sıkı giydirdiler beni. Otobüs, evimizin önünde. Eşyalarımız yükleniyor. Ben zangırdıyorum... Yaz geceleri o evin damında yatardık da... Annem cibinliklere su döker, serinleyelim diye... Çarçabuk kurutur sıcak... Ve akreplere karşı, ucu çivili sopalar durur, yatağımızın altında... Laciverdi çok iyi hatırlıyorum; uyku içindeydim, uykulu bir zamandı.

Otobüs önden manivelalı, takarsınız, çevirirsiniz tırr tırr... Ondan sonra motor çalışır, sonra hareket edersiniz. Ve biraz yol aldıktan sonra benzin kokar her yer. Neyse, öyle bir zamandı, eşyamızı yüklediler, yola çıktık. Gercüş'ü aşağılarda bırakan bir meyilli yol... Önlerde oturuyorduk. Gün ışımıştı adamakıllı. Babam durdurdu otobüsü. Dışarıyı gösterdi bana, dedi ki: "Kardeşin burada yatıyor." Sabahın o erken saatinde dışarıya baktım, kasaba mezarlığı, yıkık, kırık bir takım taşlar var. Seçemedim, nedir, hangisidir, değildir kardeşimin mezarı...

Selahattin Pınar o sırada bir şarkı bestelemiş. Hep onu hatırlarım bu şarkıda... Annemi... Ve kardeşimin ölüm olayını. Hüzzam bir şarkı: "*Gecenin matemini aşkıma örtüp sarayım / Gittin artık seni ben nerde bulup ağlayayım?*" Annem hep bunu söylerdi. Ve ağlardı...

Sonradan bu şarkıyı, şarkının bestecisini merak ettim. Selahattin Bey'i diğer şarkılarıyla da yakaladım, bende çoktur. Nereden nereye... Anadolu'dan Beyazıt'a doktor amcamın apartmanına gelir kalırdık. Beş katlı bir apartmanın her katında yalnız bizim ailemiz, yalnız amcam!.. Apartmanın kapısında bir tabela vardı. Beni çok etkilemiştir... "Doktor Cemal Zeki Önal. Cumaları yoksullara parasız." Nerden nereye... Selahattin Pınar'ın karısı Atıfet Hanım kısa bir süre amcamın hastası, sonra ahbabı olmuş. Atıfet Hanım'ın parmağında şövalye bir yüzük vardı. Küçücük bir saat... O saatli yüzüğe hayrandım. Selahattin Bey'in kayınvalidesi, ismiyle müsemma, farklı bir kadın, Yegâne Hanım. Beni aldı bir Cumhuriyet Bayramı'nda Beyazıt'tan Taksim Meydanı'na getirdi, resmigeçit seyretmeye. Belki Gercüş dönüşü bir zaman. Taksim Meydanı'nda resmigeçit sırasında birbirimizi kaybettik. O müthiş kalabalığın içinde; bu benim ikinci korkumdur. Ne yol, ne iz bilirim. 5-6 yaşında bir çocuk... Kalabalık, askerler geçmekte; seyredenlerden bir dalga geldi, ellerimizi birbirinden ayırdı. Öyle korktum ki ağlayamadım. Sonra nasıl oldu bilmiyorum, birden elime yapıştı Yegâne teyze!. Ter içinde, soluk soluğaydı... Bulmasa ne olurdum, ne yapabilirdim o kalabalığın içinde?..

Yıllar geçti, o şarkı sürüyor annemde. Ben Haydarpaşa Lisesi'nde yatılı okuyorum. Cumartesi akşamları Gümüşsuyu'na anneanneme çıkıyorum, bir gece için. Pazar gecesi okulda kalacağım. O yaşımda –17 yaşında falanım– cumartesi akşamları. Ne kadar anlayışlı bir anneanne demek lazım. Safiye Hanım'ı anlatsam roman olur. Yaman bir kadındı. Bütün aileye hükmederdi. Kocasını çok genç yaşında kaybetmiş. Çok zor şartlar altında Cevdet, Fikret, Hikmet, Nihal, Mualla; beş çocuk büyütmüş. Dört çocuğunu evlendirmiş. Mualla

teyzemle beraber yaşıyorlardı, ana-kız. Herhalde 70 yaşında yoktu öldüğünde. Mualla teyzem de evlenince, yeryüzü ile mukavelesi bitti. Yapacak bir işi, taşıyacak sorumluluğu kalmadı. O yüzden gitti anneannem. Onu en son Taksim İlkyardım Hastanesi'nde gördüm. Başucuna gittim. Sanki rahat, derin bir uykuda idi ve derin soluklar alıyordu. Rahatsız edici bir resim değildi, öyleydi.

Doğar doğmaz gözüne limon sıktılar

— Kardeşiniz Sezen Cumhur Önal aileye ne zaman katıldı?

— Askerin beni alıp gündüz vakti Gercüş'te bir mahfele götürüp, kız kardeşimin örtülme, toprağa verilme saati içerisinde beni orada oyalamasına benzer bir olaydır Sezen'in gelişi. Antalya'nın Akseki kazası; babam orada kaymakam. Benim ilkokula başladığım yer Akseki. Birinci dersten çıkıp, "Okumayacağım" diye bağırıp, hükümet konağına koştuğum yer. Yollarda ağladığım!..

Neyse, Akseki'de bir akşam aldı beni bir jandarma evden. Saat yedi buçuk gibi diyeyim, birkaç sokak geçtik, bir eve geldik. Yemek saatinden sonraydı, karnım toktu. Beni iki hanım yarı-karanlık bir odaya götürdüler. Odada her şey hazırdı. Yer yatağı, idare lambası yanıyordu, kısılmış. Ben soyundum, soydular beni bir güzel. Yattım. Üstümü örttüler. "İyi geceler" dediler, çıktılar.

— Bir şey sormuyorsunuz değil mi?

— Bir defa sordum, cevap veren olmadı. Yalnız evden çıkma saatimde babamla annemi göremedim. "Şimdi olmaz, onlar meşgul" falan dediler bana. İstanbul'dan anneannem Safiye Hanım ile Mualla teyzem de gelmişlerdi. O sıralar annemin ayakları, iskarpinlerine sığamamakta ve Akseki'de pek yaygın bir bitki olan devedikeni yemekte bol bol... Bıçakla kesip ayıklayıp, tuzlayıp hiç durmadan yemekte. Ben de yemekteyim. Yetmiş yıl sonra bendeki tadı yeşil erikle salatalık arası...

Gecenin bir saatinde beni uyandırdı hanımlar. İnanılır gibi değil ama böyle!.. Aynı jandarma veya başka bir jandarma, bilemiyorum. Uyku sersemiyim. Orada üniformalı bir adam dikkatimde, bu kadar! Aldı beni sokaklardan geçirdi, evimize getirdi. Tahta bir merdivenden çıktım. Karşımdaki odanın önünde babam geziniyordu. Annem bağırıyordu galiba, tam hatırlamıyorum, neden sonra kapıyı açtılar, annem doğum yapmış. Ebe hanım çıktı, babamla bir şeyler konuştu. Duymadım. Uyku sersemiydim ve ne olduğunu anlayamamıştım. Annem bağırıyor, babam kapıda volta atıyor, giremiyor falan. Bir tek gaz lambası yanıyor sofada. Dönem odur. Bu dediğim de 1938. Sezen 1938'lidir. Demek bu dediğim 1938'in Cumhuriyet Bayramı günü oluyor. Göbek adının Cumhur'u oradan gelir.

Ben kafamı uzattım odaya... Bir kadın var, leğen var, annem var, yatıyor. Sezen'in gözlerinin içine limon sıkıyorlardı. Bir çocuk hayata ağlıyor. Göbeğini kesiyorlardı ve gözlerine limon sıkıyorlardı ve odada müthiş bir buhar vardı; leğendeki sıcak sudan kaynaklanan... Sezen'in dünyaya gelişini çok iyi bilirim. Aksekilidir o. Aksekililer son derece akıllı, son derece gözlemci, son derece zeki, fırsat arayıcı ve başarılı olurlar.

— Sezen Cumhur'la çocukluğunuzdan kim bilir neler anımsıyorsunuz...

— Akseki bizi çok bağlar. Yani kısa bir süre sonra 10 Kasım, Atatürk'ün ölümü de biz oradaykendi. Ona çok ağladığımı biliyorum. Bir de kahvenin kapısında bir tek hoparlör vardı. Orada mecliste İsmet Paşa'nın cumhurbaşkanı oluşunu izlediğimizi yarım buçuk hatırlıyorum. Ama İsmet Paşa'ya çok sevinmiştim... Sonra savaş içinde Bursa'nın İznik kazasına gelindi. Babamın Bursa serüveni ikidir. Daha evvel Mustafakemalpaşa kazası kaymakamlığı vardır. Oraya bir Atatürk heykeli dikmiştir. Onun resimleri vardır. Babama gönderilmiş. Atatürk heykeli dikiyor ama açılışında bulunamadan tayin oluyor. Arkasından yollamışlardı. İznik'te iki, üç ve

dördüncü sınıfları okudum. Epey kaldık orada. Üç yıl demek. Bir şeyi biliyorum. Savaş!.. Çok asker vardı İznik'te. Devamlı gelmekteydi de! Okulum evimizin karşısındaydı. Çok uzun bir cadde, şimdi gözlerimin önünde... Kemerli kapılı surlardan başlayıp, çarşıya, oradan göl kenarına kadar uzanan bir cadde... Her yıl, sur dibinde panayır, çarşıda her hafta bir gün kasaba pazarı kurulurdu.

Sezen'e çocukluğunda ve sonraki hayatı içinde hep yardımcı olmuşumdur. Yani aramızdaki yedi yaş fark, benim ona hep ağabeylik yapmamı getirmiştir. Ben ondan yedi yaş büyük olduğum için, diyelim o 2-3 yaşında, ben 10 yaşındayım, yani aramızda itişme-kakışma, belli bir sevişmeme, kıskanma hiç yaşanmadı. Ben bunu yaşamadım, kendi adıma söylüyorum, onu hep sevdim. Sağolsun, o da beni sever ve abartır. Zekama, yeteneğime toz kondurtmaz!.. Kendisi de en zoru gerçekten başarmış, seçtiği müzik ve şarkı sözü yazarlığında zirveye çıkmıştır.

Bir de bir kardeş kaybetmenin üstüne gelmişti Sezen. Bu da beni sevindiren bir şeydi. Çünkü, bir ailede tek çocuk mu olmalıdır, yoksa birden fazla çocuk mu olmalıdır sorusu cevapsızdır. İsteyen pedagog, isteyen sosyolog, isteyen bilmem kim istediğini söylesin, çözümlenmiş bir şey olmadığına inanırım. Bilimi de bu kadar matematiksel hale getirmeyin. Çünkü burada bilim değil, burada insan söz konusudur. Ve insan soyuttur, mücerrettir. İnsan çözümlenemez. Yani feşmekanca insanda artı getiren, iyilik getiren ilaç ya da davranış, başka birinde aynı tepkiyi, aynı etkiyi göstermeyebilir. İnsan bünyesi, insan kimyası, insan ruhu diye ayrı bir şey vardır. İnsanın yetişme tarzı vardır. İnsanın bunlara eklediği kendi yaşamı vardır. Kendi başına gelenler vardır. Bunlar birdenbire insanı değiştirir.

Birinci çocuk deneme tahtasıdır

— Babanızın sizin meslek seçiminize yaklaşımı ile Sezen Bey'e yaklaşımı arasında bir fark oldu mu?

— Bunu sormak caiz değildir. Çünkü birinci çocuk deneme tahtasıdır. Gencecik bir anne-babanın ilk mahsulüsünüz. Ve bu konuda hiçbir deneyimleri, tecrübeleri yoktur. Çocuk çok ayrı bir şeydir. Yani aslında çok az yapılması gereken bir şeydir çocuk. Yani cinselliğin tadına varım ama bunun çocukla sonuçlanmasını çok düşünmek gerekiyor diye hayatım boyunca kendimle kavgalı kaldım.

Biz çocuklarımızın bütün ahlakını bozmak için elimizden geleni yaparız. Mesela çocuklarımızı yalana alıştırırız biz. Ve rüşvete alıştırırız. Peyami Safa'nın romanı *Matmazel Noraliya'nın Koltuğu*'nda vardır. "Beni ne kadar seviyorsun?" diye başlar, çocuğa sorar halası, teyzesi, amcası ne haltsa... "Onu mu daha çok seviyorsun, beni mi daha çok seviyorsun?" diye sıkıştırır. "Beni ne kadar seviyorsun"da şunu yakalar çocuk, bir mesafe gösterir iki elini açar. Azmış! "Aaaa aşkolsun, o kadarcık mı?" Çocuk, kollarını en çok açtığı zaman alkışlar, sarılır, öperler... "Bir tanem, canım..." Çocuk anlar ki bu büyükleri böyle uyutmak kolaydır! Bunlar böyle enayidirler. Ondan sonra da rüşveti yakalar.

Biz çocuğun kahkahasına da karşıyızdır. Yani ben de bunu yaşamışlardan biriyimdir. "Ne gülüyorsun öyle kakara-kikiri..." Yani gülmek, kahkaha ile gülmek... Oysa dünyada kahkaha ile gülen bir çocuktan daha güzel ne vardır?

Yetmez bu yanlışlar!.. Oyuncak alırlar çocuğa, diyelim kurulduğu zaman yürüyen bir motosiklettir bu. Alırlar, kurarlar, "çık çık" diye kırmızı ateş saçarak yürür motosiklet. Üstünde de bir adam figürü vardır. Yarım saat sonra çocuk motosikleti bozar. Hemen eline vurulur, bazen yüzüne çarpılır. Ve tehdit; "Hiç kıymet bilmiyorsun. Sana bir daha oyuncak yok!" diye bağırılır. Aslında o çocuğun kutlanması gerekir. Meraktır ona o oyuncağı bozdurtan. "Bu nereden ateş çıkarıyor?", "Bu cık cık sesi nereden geliyor, nasıl yürüyor?", "Bunu kurduğum zaman ne oluyor da, bu yürüyor kendi kendine, hem de ateş çıkartıyor?" Merakındadır, kaynağını bulacaktır. Bu merakı besleseniz, ona öyle öğretseniz belki bir deha olacaktır. Belki bir mucit olacaktır, bir kaşif olacaktır.

Yeni bir makine yaratacak, bir mikrobu bulacaktır belki. Hayır, siz onu korkutur, hırpalar ve ona bir daha böyle meraklarının olmaması gerektiğini söylersiniz.

Halbuki yeryüzü merak üstüne kurulmuştur. İnsanlık, her şeyi merak edenlere borçludur. Onun dışındaki her şey fasa fisodur. Herkes fasa fisodur.

Merak etti, mağaradan başını çıkarttı, baktı... Sonra Ay'da yürüdü!.. Ne var dışarıda? Şu tahta, şu kamış nasıl duruyor su üstünde, batmıyor? Nasıl yüzüyor? Merak! Merak etmiş. Onun daha büyüğünü, daha büyüğünü de merak etmiş. Sonra o tahtaları birbirine bağlamış, sal yapmış, karşıya geçmiş. Bununla bunu çakmış, ateş çıkmış. Ateşi bulmuş. Merak etmiş, kutba gitmiş. Ve ölmüş veya dönmüş. Ama sana dünyayı çizmiş, çıkartmış orta yere her şeyiyle... Yıldızları merak etmiş, bakmış görmüş. Dünyanın dönüşünü getirmiş koymuş senin önüne. Engizisyonlarda yanmış; "Ama ne yapayım dönüyor" diyor.

— *Akraba çocukları, çocukluğunuzun geçtiği yerler...*

— Öyle kalabalık dayılarımın çocukları, teyze çocuklarım... Hikmet teyzem Bursa'da yaşar. Doktor Fuat Mutman ile evli. Faruk abi var oğulları, bir de Haluk var ben yaşta. Bir de güzel kızları var, Gülçin... Fuat enişte, tam Bursa'nın göbeğinde, Atatürk heykeline yakın, çok güzel, özel bir evde oturur, kendi evleridir. Tam karşısında evinin, Tayyare Sineması ile İskender. Ama şimdiki gibi milyonlarcadan bir tanesi değil; bir tane olan Kebapçı İskender var idi.

Fuat eniştem, Bursa'da ilk özel araba kullananlardan. Muayenehanesi Altıparmak'ta. Diyelim ben 12 yaşında falandım. Babam da Bursa'ya yakın İznik kazasında kaymakamdı. Bursa'ya inişlerimizde Haluk'la gezerdik. Mesela bir gün Haluk'la beraber Merinos Fabrikası'nın arkasındaydık, Haluk direksiyon talimine başlamıştı. Bir şoför ona öğretiyordu. Ben de arkada oturmuş, öğrenmeye çalışıyordum nazari olarak. Nasıl bir şeyse!.. (Direksiyona geçemeden, o pedallara basmadan.) Böyle kalabalık, geniş bir aile, beraber

yenen bayram yemekleri, alınan harçlıklar, bayram yerleri, şenlikler. Bana şefkatli davranan anne-baba.

Mesela İznik'i hatırlarım. Babam orada kaymakamken Yardımsevenler Cemiyeti yeni kurulmuştu ve yaygındı şöhreti bu cemiyetin. Annem de kaymakam hanımı olarak, otomatikman cemiyetin ilçe başkanıydı. Toplantılara giderdi. Ben, 9-10 yaşındayım... Annemin gittiği bu toplantıların birkaçında, evde kardeşimi beklediğimi, ayağıma yastık koyup Sezen'i sallayıp uyuttuğumu, gündüz vakti saat on-on birde, gayet iyi hatırlarım.

Bütün o sevinçler arasında iki tane keder var birdenbire!.. Bir tanesi, sanki babamın içine doğmuş. Yeşilköy'de Nazmi dayım var. Nazmi dayım o zaman kurmay yarbay herhalde. Sonra Kurmay Albay ve General Nazmi Yönder, "Sarı Nazmi..." Rahmetli oldu. Rukiye yenge, karısı, Çapa Kız Muallim'de dikiş-nakış hocasıydı, Avrupa görmüş bir kadındı. O da geçen yılın içinde gitti!.. Kaybettik... Gerçek bir kayıptır. Güzeldi; sarışın, yeşil gözlü, farklı, batılı... Annem de öyle. Bütün ailemiz "uygar" baktı hayata. Annemle, çok iyi hatırlarım Cumhuriyet Bayramı balolarını dans ederek açtığımızı. Babamın dışında.

Yeşilköy'de köşe başında bir koca konak. Nazmi dayım orada oturuyor. Trenle gidiliyor, Yeşilköy'e. Bayılıyorum ben banliyö trenlerine binmeyi, gitmeyi... "Düüüüt, çuf çuf!" Elektrikli trenler değil onlar, kömürlü trenler. Yanık kokusu atar arada bir, yanık kömür kokusu. Hoştur. Onlar bizim geleneklerimizin, bizim sosyal yapımızın, bizim yaşamımızın içinden geçen kokulardır. O kokuları kaybetmekteyiz. Yerine kokusuz, çelik, anlayışsız bir medeniyet gelmektedir. Sevmemekteyim.

Hırsızı, bankası ve sineması olmayan semt

— *Yeşilköy'le ilgili anımsadığınız başka neler var?*

— Seneler sonra *Hafta* dergisine röportaj yapmıştım, semtleri konuşturmak istemiştim. Öyküden bir ara ayrılıp, "Bir yok-

layayım bakayım kendimi, yapabilir miyim" demiştim. İnsanlara gitmek-gelmek, insanlarla konuşmak, insanlardan almak... Röportaj çok önemli bir konudur. Çok!.. Bir gazeteci, bir öykücü, bir romancı, bir senaryocu, bir sinemacı, bir televizyoncu, bir heykeltıraş, hatta bir ressam da mutlaka röportajlar yapmalıdır. Çeşitli katmanlarda, çeşitli coğrafyalarda, çeşitli sosyal merdivenlerden insanlarla konuşmalıdır.

"Hırsızı, bankası ve sineması olmayan semt" diye yazmıştım, 1953 falandır. O başlıkla çıkmıştı Yeşilköy röportajı. Sonra bahçe sinemaları açıldı, daha sonra bankalar ve hırsızlar... Yönder ailesi bir güzel konakta oturmakta, konağın öbür ucu denize iniyor. Orada da Otel Yeşilköy Palas var. O zamanın çok sayılı lokallerinden biri. Bir defa dans müziği var, canlı müzik... Orkestra çalıyor. Şık hanımefendiler, beyefendiler dansediyor, ya da oturuyorlar, önlerinden geçmekte, görmekteyim. Sonra gitmiştik, dayım götürmüştü bizi, bayılmıştım.

Kalmaktayız evlerinde. Osman diye bir emireri vardı dayımın, babam ona, "Osman değil, Aslan" derdi, öyle çağırırdı, severdi onu. İyi şairdi babam, ama gizli şairdi. Her an şiirden yana olmak isterdi. Yeşilköy'ün o sırada bir modası var. Benim anlattığımın bugünkü Yeşilköy'le pek alakası olduğunu sanmamaktayım. Bu dediklerim 1940'lı yılların ortalarına girer. Üzerinden altmış sene geçmiş aşağı yukarı. Şair, "Yeller eser ol saltanatın şimdi yerinde" diyor.

Herkes bisiklete biniyor Yeşilköy'de. Her çocuk, her kız ya da erkek, yeniyetme, yaşları 10, 15, 16; ama mutlaka bisikletteler. Müthiş istediğim bir şeydi. Babam bana bisiklet almadı, ben bisiklete binemedim. Hiç!. "Kamburun çıkar. Daha yetişme çağındasın, bükülür, eğilir sırtın" demekteydi. Özeniyordu bana... İlk çocuğuydum. Bu benim ilk esaslı ve bir türlü unutamadığım halis kederlerimden, çocukluk kederlerimden biridir.

Sivas'ın Koyulhisar'ında da kısa bir çocukluk geçirdim. Sıkışmış kalmış dağlar arasında, kendine bir çıkış yolu bulamamış, pek de aranmamış bir kasaba gibi kalmıştır hayalimde. Oradan hatırladığım bir tek şey vardır: Biz çocuklar ikiye

bölünürdük, 7-8 yaşında çocuklar. Barikatlar yapardık önümüze, bir sokakta karşılıklı ve birbirimize taş değil, iğde atardık, iğde savaşı yapardık Koyulhisar'da... O sulh, o barış, topu topu iğdelerle geçiştirilen o çocukluk öfkeleri, oyun hevesi... Ufak bir şiddeti içinde barındıran, ama nihayet iğdelerle oynanan oyun, hep aklımda kalmıştır. Buna Antalya'nın Akseki'si de girer.

Bunların içinde Ayancık bana birdenbire çok hoş, geniş, güzel bir memleket olarak geldi. Bir defa çok güzel bir halkevi binası vardı. Film oynatıyorlardı, sinema salonu vardı halkevinde. Artı, halkevinin hemen arka tarafında kendine ait bir futbol sahası vardı. Futbol maçları yapılıyordu. Ben oradan iri, dev yapılı bir kaleciyi hatırlarım, maça çıkmadan önce görmüştüm. Top elindeydi, kocaman futbol topu benim yaşıma ve başıma göre... Kocaman topu masanın üstüne koymuştu ve kasket takmıştı başına, güneşe karşı herhalde. O bende kalmıştır, bir... Halkevi temsil kolları piyesler oynarlardı, o aklımda kalmıştır; iki.

Ayancık, deniz kenarıydı ve denize girme imkanımız vardı. Bütün Karadeniz kasabalarının sahillerinde olduğu gibi gemiler açıkta demirlerdi ve biz teknelerle, motorlarla gider gelirdik. Ama şimdi bir çeşit hicrandır. Bugün oralara vapurlar işlemiyor. Biz vapurlarla gittik geldik oraya. Nereye? Ayancık'a, kaç defa... Nereye? Trabzon'a, çünkü Trabzon'un Maçka kazasında da kaymakamlık yaptı babam. İkinci sınıfın bir kısmını okudum orada. Başka nereye? Giresun'a. Babam oradaydı, görev almıştı, vali muaviniydi.

O gidiş gelişler hep denizden, hep vapurla, güzelim kamaralarıyla, güverteleriyle, tadıyla tuzuylaydı. Bütün bunlar bugün pas geçilmiş. Üç tarafı denizlerle çevrili olan bir ülke vapur işletemiyor. O vapurlu yılların heyecanını yaşadım ben. Gittikçe açılan, gittikçe kurulan, gittikçe oturan, gittikçe genişleyen, gittikçe çoğalan, gittikçe arayan ve gittikçe aydınlanan bir ülkenin içindeydim ve bu her şeyiyle bize de geçiyordu çocuk yaşlarımıza rağmen. Geçer, çocuk her şeyi fark eder ve alır.

Ayancık'ta "Zingal" diye bir Macar şirketi vardı. Zindan ve Çangal diye iki tane ormanı olan Ayancık'ta bir kereste şirketiydi Zingal ve Avrupalı mühendisleri, müdürleri, uzmanları, teknisyenleri vardı, ülkelerinden gelmişler, çalışmaktaydılar. Genel müdür muavinlerinden birini hatırlıyorum. Enver Kök, babamın Siyasal Bilgiler'den arkadaşıymış, karşılaştılar orada. Güzel ve hoş bir rastlantıydı. Enver amca; kara gözlü, kara kaşlı, sonra Sinop milletvekilliği yaptı uzun süre. Benden bir-iki yaş büyük kızı vardı, hayrandım kızına. Seyretmeye doyamazdım çocuk yaşımda. Her şeyiyle çok güzel bir kızdı Çağla...

Bu ormanlara gidip gelmek için drezin kullanılıyordu. Drezinler, arkalı önlü, üstü açık, oturulabilecek, park bankları gibi şeylerdi. Tekerlekleri vardı sadece, bir de hareket kolları, bir de frenleri vardı. Rayların üzerinde çıkar giderdiniz; yani en az yarım saat, kırk beş dakika ağaçların içinden, bir ormandan hafif hışırtılar ve hafif gölgeler içinde geçerdiniz... Katiyen koyu gece karanlığı düşmezdi. Aralarından güneşin, ışıkların süzüldüğü... Başınızı kaldırınca, bir daha eğmek istemezdiniz, doyamazdınız o ağaçları seyretmenin tadına...

Böyle hayli geliş gidişlerim olmuştu. Bir defasında bir orman memurunun evine gitmiştik. Orada ilk kez rastladım Peyami Safa'ya. Gündüz vakti, Ayancık'ta Zindan veya Çangal ormanında, bir orman memurunun evinde Peyami Safa romanı duruyordu, sehpanın üstünde: *Gençliğimiz.*

Yani ben yıllar sonra o yazarı yakınlığıyla, dostluğuyla, sıcaklığıyla, her şeyiyle tanıyacaktım, ondan övgüler alacaktım. Onun romanlarından senaryolar yazacak, bazılarını da yönetecektim... Aklımın ucundan geçmezdi. Geçebilir miydi!.. Şu hayat denen şeyin ne olduğunu, keşke biri anlatsa bana...

Öyle kentler içinde hatırladığım; mesela Afyon'un Şuhut kazası vardır. Şuhut'tan hatırladığım, öğretmen yokluğunda öğretmen oluşum!.. 16 yaşında olmalıyım! Bir ara Şuhut'a, babamın yanına gitmiştim, okuyordum, lisedeydim herhalde. Öğretmen yokluğunda bir-iki ay ilkokul öğretmenliği yaptım o yaşımda, orada. Babamın kaymakamlık yaptığı Şuhut'ta

okumanın tadına bir daha vardım. Halkodası vardı, halkevi değildi... Halkodasında o güne kadar, diyelim 1946-1947 yılları, Türkiye'de basılmış bütün yerli romancıların romanları ciltlenmiş olarak vardı. Ben oradan üç-beş tane ciltli kitap yürüttüğümü ve geriye vermediğimi biliyorum.

— *O yaşlarda Peyami Safa'nın* Gençliğimiz *kitabını görüyor ve unutmuyorsunuz...*
— Orada bir altın köstek görsem, yani daha değerli bir şey görsem eşya olarak, şekil olarak ışıklı mışıklı, iyi çizilmiş, iyi kotarılmış, o kadar aklımda kalmayabilirdi. Daha çok kitapla, yani yazılı bir şeyle benim aramda geçti bu serüven. Ben bunları hiç unutmadım. Mesela benim edebiyata yönelişim, öykü yazışım, ısrarım vardır edebiyatçıları iyi tanıyışımın dibinde; şimdi artık adının bile geçmediği, hiç kimselerin anmadığı, eleştirmenlerin bile iplemediği, akıllarına bile getirmek zahmetini göstermediği İsmail Habib Sevük vardır. İsmail Habib Sevük'ün *Edebi Yeniliğimiz* kitabı beni forme etmiştir.

Bir Reşat Nuri hikayesi ortaokul kitabında, 10 yaşında bir çocuğun ağzındandır, Yunan işgali sırasında, *Eski Bir Yara*... Ardından bende patlayan *Edebi Yeniliğimiz*'i olmuştur İsmail Habib Sevük'ün. Saygıyla anarım. İsmail Habib Bey'in Yahya Kemal ve Yakup Kadri ile toplandıkları edebi toplantılara ait fotoğrafları bende durmaktadır.

— *Okuma açlığı, o kitaba sahip olamamak, o anda okumak isteyip de okuyamamak!..*
— Evet. Mesela İznik'te "maarif memuru" dedikleri bir aile ile annem ve babam sık görüşürlerdi. Ben o eve giderdim, orada birisinin okuduğu bir roman vardı. Bir süre o roman için gittim özellikle. O romandan böyle ikişer sayfa, üçer sayfa, utanarak, çekinerek, kaçamak okuyordum. Üçüncü sınıf öğrencisiydim. İsteyemiyordum bir türlü. Seneler sonra o roman elime geçti, 35 yaşlarındaydım. "Yahu ben bu kitabı bir yerden hatırlıyorum, bir yerden hatırlıyorum..." İznik'te böyle ai-

leler sohbet ederken çaktırmadan alıp, bir merak halinde alıp, gizleyip dizime koyup, yan yan okuduğum kitaptı o. Mebrure Sami Hanım'ın *Çöl Gibi* romanıydı. Sonra ben o *Çöl Gibi*'den senaryo yazdım. Filiz Akın ile Ekrem Bora oynadılar. Düşünebiliyor musunuz? Üçüncü sınıf öğrencisi olarak okuduğunuz bir romanı yıllar sonra siz sinemalaştırıyorsunuz.

— *İlgi ve merakla dinliyorum sizi hocam...*

— Düşünmek lazımdır, bunlarda gizlilikler vardır. Yani Kuran'ın dediği gibi, anlayanlar için ibretler vardır, hikmetler vardır. Bunlar sadece tesadüflerle izah edilemez. İnsanın yetersizliğidir, tesadüf ile meseleleri izah etmesi...

Mesela Afyon'un Şuhut kazasında, o iki-üç aylık öğretmenliğim sırasında aklımda kalan şudur: Babam, *Akşam* gazetesine abone. İkişer-üçer günlük paket halinde geliyor gazeteler ve ben orada en çok Sermet Muhtar Alus'un eski İstanbul hayatını anlatan, haftada bir yazdığı yazıları seviyorum ve onları bekliyorum hasretle. Bir de Cemal Refik'in "Adliye Koridorlarında" başlıklı röportajlarını... İkincisi, öğlenleri onlar "haşkeş" diyor, haşhaş, yeşil bir ot, yakın tarlalardan toplanıyor ve öğlen yemeklerinde annem yaptığı salataya koyuyor. Hoş olurdu, ama uyku getirirdi. Onu hatırlıyorum.

Halkodasından aldığım kitapları hatırlıyorum. Orada Aka Gündüz'ün *Mavi Yıldırım* piyesinde rol aldığımı, ilk defa bir şişe mantarını karartıp bana verdiklerini ve bıyık olarak yerlerime sürdüğümü hatırlıyorum. Ufacık halkodası sahnesinin arkasında, ufacık bir odada; yani lüks lambası ışığı altında, on gencecik çocuk bir piyesi oynamak için toplanmışız. Ben de kaymakam oğluyum. Ne güzel bir heyecan yaşamıştık ve babam en önde oturmuş seyrediyordu beni... Bizi...

Orada köy enstitülerinden mezun öğretmenlerle tanıştım. Gencecik, benden üç-dört yaş büyüktüler. Bana sordukları bir roman vardı, hepsinin ilgisini çeken de oydu. "*Kuyucaklı Yusuf*'u okudun mu?" diyorlardı bana. Beni, demek ki oku-

yanlardan sayıyorlardı. Ben 16 yaşında falandım. Ama benimki bir tutkuydu, rezilce bir şeydi; oburca. Müthiş bir iştah, bir okuma iştahı, ne bulursam... Birçoğu da bende yapışıp kalıyordu.

— *Sadece okuma değil...*

— Belki de belleğimin o zamandan başlayan bir çalışma, bir sisteme dönüşme, bir yorulmama, benim gibi belleğimin de bir zapt etme ve bırakmama gibi bir imtiyazı var demektir bu. Şuhut'tan da bunları hatırlarım.

Ben babamın kaymakamlığında Datça'yı da yaşadım. Şehir merkezi ile iskelesi mesafeliydi. Ben orada keyif çatıyordum. At ile gidip geliyordum Datça ile iskele arasında. At... At... Şimdi bunu yakalayamayabilirler. Öyle kötü geldi ki medeniyet!.. Her yeri öyle bir doldurdu, öyle bir berbat etti ki bana göre... Yani bir huzurlu kıyı, yalnız kuşlara mahsus, yalnız yosunlara ve denizde dalgalara mahsus, kumlara, kumsallara, balıklara mahsus, yalnız denizanalarına mahsus hiçbir yer kalmadı!.. Her yeri insanlar işgal ve istila ettiler, bütün barbarlıklarıyla geldiler! Yani kanalizasyonlarıyla geldiler ve müthiş gürültüleriyle... Ve gösteriş yarışlarıyla!.. Daha ne diyeyim!.. Kotralar, yatlar dediler. Beş yıldızlı oteller dediler, villalar dediler. Dağı, taşı yaktılar, dağıttılar, harmanladılar, ne ağaç bıraktılar, ne kaplumbağa, ne köstebek, ne yılan bıraktılar. Oralara birtakım "yerler" kuruldu, birtakım adamlar para kazanıyor. Koylar ve körfezler de gittikçe bitmekte. Elden gitmekte. Evet, Datça'da mesela prafa oynamayı öğrendim, bir yaz tatilinde gittiğimde. Prafa bir iskambil oyunudur, zeka işletir. Sıradan bir iskambil oyunu değildir yani. Ve her yerde şarap içiyordu insanlar...

Sonra bugün Datça'yı duymaktayım. Kesinlikle gitmem ve görmem. Mesela Şuhut'a da gitmem, Ayancık'a gitmem, Gercüş'e gitmem. İlk anılarımın, çocukluk anılarımın başladığı yerdir, Mardin'in Gercüş'ü. Gercüş'te bir de kız kardeşim yatar. Gidemem, yani oralar bende öyle kalmalı. Fakat Avanos'u görmeden "öbür tarafa" gitmek de istemem!..

Biz farklı bir dönem yaşadık, hem de çok eski değil. Ben yazı müdürü falandım, 30'larımı geçmiştim. Park Otel'de akşamları buluşur, otelin terasında ve gerekirse içeride akşam içkilerini içerdik dostlarla. Büyük salonunda orkestra yemek müziği çalardı. Biz daha çok bar tarafında olurduk. Yaz ise terasta otururduk. Bağıra bağıra şarkı söylediğimizi bilirim. Kimse bizi susturmuyordu, karışmıyordu. Terasın bir ucunda bir masada, üç-dört arkadaş...

Park Otel'in tuvaleti şöyle bir yerdi: Geniş basamaklarla inerdin, bulunmaz güzellikte koyu yeşil çini idi tuvaletin duvarları. Bir deniz dibine iner gibi olurdun. Yapacağını yapardın, ondan sonra sana orada oturan tuvalet bakıcısı kadın, çok büyük, yani neredeyse iki elini açabileceğin büyüklükte, beyaz ve kolalı peçete sunardı. Yani günde oraya üç yüz kişi ikişer defa giriyorsa her birine ütülenmiş, kolalanmış, büyük boyda, yırtıksız, tertemiz, gıcır gıcır kolalı peçete sunardı. Müşteri bey, nazik ellerini şöyle kurulayıp sepete atsın diye!.. Şimdi birtakım ufak kağıt parçaları... İncecik... Nedir onlar!.. Nereden nereye gitmekteyiz, bana anlatır, izah eder misiniz? Bende bunun cevabı yoktur. Beyefendiler, hanımefendiler... Ben bunu bir, on, yirmi, elli defa yaşamadım. Yüz, üç yüz, beş yüz defa yaşadım. Her günkü vatanımdı.

Oraya ait bir Yahya Kemal anım var. Beni üzer. Her gece aynı masada, aynı kanepede, aynı koltukta... Ölümünden sonra Park Otel'i maalesef yıktılar. İçimde bir şeyi yıktılar. Evet. Bir plaka vardı duvarda, burada "Yahya Kemal Beyatlı oturmuştur" anlamında...

Başka bir otel barına atlayalım. Akşamüstleri, Divan Oteli'nin barında bir yaman takım vardı. Mesela Doğan Abi, Doğan Nadi. *Cumhuriyet*'te zeka çakışları ile aydınlanan "Bir Dakika"ları, "Yedi Dakika"ları yazan o usta... Hem Divan'ın barında oturur, hem Park Otel'in barında olurdu. Feridun Fazıl Tülbentçi... Divan Bar'ın ucunda görüyorum, en solda, dipte... Onun yanında Celal Şahin, onun yanında Papyon Turgut abi, onun yanında Mücap Ofluoğlu. Bazen Müşfik Kenter... Onun yanında Fecri Ebcioğlu. Onun yanın-

da Sadri Alışık, Orhan Boran, Altan Poyraz, Baki Süha Ediboğlu, bazen Çetin Altan... Haluk Akgün... Böyle bir takım ve her akşam... Yani müthiş bir şeydi. Bunu anlatmak isterim bir geniş zamanda.

Bir de Kulis'i anlatmak isterim. Yorucudur Kulis. Proşki, o Rus poğaçası akşamüstleri çıkar Kulis'te... Ne yapsan o proşki yirmi beş olmaz. Yirmi bir, yirmi iki tane proşki çıkar. Yetişirsen yersin. Ellerini de beraber yersin, sonra omuzlarınla da içkini içersin. Böyle bir zaman... Park Otel'de Yahya Bey'i hayranlıkla izlerdim. Onun şiirlerine, bütün yaşamımın, bütün hayalimin, bütün duygularımın müthiş bir eğilimi vardı. Mesela ben şu anda Yahya Kemal'den üç yüz-dört yüz mısra okuyabilirim, abartısız...

— *İlk aklınıza geleni söyler misiniz?..*
— Tabii. Beni çok etkilemiştir onun şiiri. Beni benden alışı, götürüşü, beni düşündürüşü!.. Kısa okuyalım...

"Fani ömür biter
Bir uzun sonbahar olur
Yaprak, çiçek ve kuş dağılır, târumâr olur
Mevsim boyunca kendini hissettirir veda
Artık bu dağdağayla uğuldar deniz ve dağ

İnsan duyar yerin dile gelmiş sûkûtunu
Bir başka musikiye geçiş farz eder bunu
Yaprakların bu hüznü işler ta iliklere
Anlar ki yolcu yol görünür selviliklere"

Ancak bir yaşlı insan duyar yerin dile gelmiş sükûtunu... 20 yaşında duyamazsın. Rap rap rap!.. İzcisindir, askersindir, erkeksindir, kızsındır... Aslanlar gibi, basa basa yürürsün. Benim yaşıma gelince, bir gün o olacağım duygusuyla, öyle basamazsın artık toprağa!.. O, sensindir artık. "İnsan duyar yerin dile gelmiş sükûtunu." Nasıl duyuyorsun bunu ve ben o yaşımda nasıl alıyorum bunu?.. "Yaprak nasıl düşerse akıp

kaybolan suya / ruh öyle yollanır uyanılmaz bir uykuya" diyor. Yani bu böyle sıralanır gider ve ben içkimi içerek, onun yüzüne bakarken, bunları okurum içimden...

Derslerde de okuyorum bazen... Şaşırıyor, seviniyorlar... Yahya Bey de pek okunmuyor artık. Eyvah! Eyvah!..

Bu söyleyeceğim, samimi itirafımdır. Gerçek değildir herhalde, bana öyle gelmiş olmalı... Kötü bakardı, çatık bakardı Yahya Kemal Bey!.. Ürkütmüştür. Kendisiyle tanışma cesaretini benden almıştır. Yanına gidemeyişimin tek sebebi bakışındaki öfkeydi. Ya da bana öyle gelen öfkeydi. Ya da bana öfke gibi gelen şeydi. Neyse o, o yüzden yanına gidemedim. Gitsem, ne sevinirdi kim bilir!..

— Keşke gitseymişsiniz, keşke ürkütmeseymiş... Neyse... Çocukluğunuzdan anımsadığınız korkuları anlatıyordunuz... İlk korkunuz neydi acaba?

— Gercüş'te oturduğumuz evin arkasında bir ara heyelan olacak korkusu yaşanmıştı; çocukluğumun ilk korkusu... Orada bir dağ vardı, şehre ve bizim evimize çok yakındı. Yaşayanlar varsa hatırlayacaklardır. Gecelerce, oradan bir şey inecek şehrin üstüne korkusunun yaşandığını biliyorum. Babamdan çok anneme sorardım, "Bir şey olmaz, değil mi?" Sorduğumun cevabı içindedir: bir şey olmaz, değil mi!..

Gercüş deyince, benim babam Gercüş'e su getirmiş adamdır. Medeni büyük çeşmelerle... Arklardan geçirerek su getirmiştir. Açılış töreninde fotoğrafı var. Babam bir ayağını biraz kenara çekmiş, çünkü açmışlar muslukları, su akıyor. Kaymakam Bey'in pantolonunu ıslatıyor!

7,5 kuruşluk buz deyip geçmemeli

— Çocukluğunuzda İstanbul'a dair sizde kalanlardan... Bugün artık olmayanlardan...

— Çocukluğumda sucu dükkanları vardı. Mesela bir tanesini çok iyi hatırlıyorum, nasıl bir adamdı o? Beyazıt ile Laleli arasında (şimdi oraların yerinde yeller esiyor maale-

sef) bir ufak sucu dükkanı. Bu sucu dükkanının içinde suyu içerdiniz, billur parıltısındaki bardakta. Bir de dükkan dışında ufak bir mermer yalak, altın parıltısında bir musluk vardı. Bu musluğa pırıl pırıl, bembeyaz bir tülbent bağlıydı ki suyu bir daha süzsün, içenler bir daha tatlansınlar o suyla, diye. Ve tırtıllı 40 para ile içerdiniz suyu (1 kuruş). Bir adam, beyaz garson ceketli bir adam size, o musluktan su doldurmadan önce bardağı gıcırdatarak en az bir-iki dakika yıkardı. Bardak gıcırdardı elinin altında ve parmaklarını hatırlıyorum, dikkatle bakardım ellerine. Çok çamaşır yıkamış, henüz eli çamaşırdan çıkmış kadın elleri gibi pütür pütür idi parmakları, tırtıllıydı; yani çok suda kalmış parmaklar.

Oradan o beyaz tülbentten, o beyaz tülbentli musluktan şakırdayan ve parıldayan ve ışık alan, ışık saçan bir su akardı bardağınıza... O pırıl pırıl bardağınıza, içmeye kıyamayacağınız, tutmaya kıyamayacağınız bardağınıza... Ve siz o suyu afiyetle içerdiniz. O adam onu her an, her dakika, herkese yapardı. İltiması yoktu.

Ailemin itikadı içinde sebil suyu dağıtmak vardı. Ayda bir diyebileceğim bir sıklıkta, amcam Doktor Cemal Zeki Bey'in, babamdan sonra yaşamımda en çok sevdiğim adamın Vezneciler'deki apartmanının önüne, bir uzun masa, masa altına da damacanalarla sular konurdu. Bardaklar ve sürahiler doldurulurdu... Gelen geçene bedava su sunardık. Çok keyiflenirdim, mutlanırdım. O insanların su içmesi, "Ölmüşlerinin ruhuna değsin" demesi, benim ve halaoğlum Feridun'un "Afiyet olsun" dememiz, o bardakları yıkamamız, yeniden su doldurmamız... "Ah, birileri gelse, birileri geçse, birileri dursa, birileri içse!" diye bekleşmemiz, hâlâ içimdedir.

— *Sular plastik şişelere girmeden çok önce...*

— Öyle altın benzeri musluklara pek rastladığımı söyleyemem, ama çeşmeler vardı. Her eve henüz girmemişti belki Terkos denilen su. Tesisatlar kurulmamış olabilir. Ama çeşmede herkes suyunu doldurur, gider-gelir, birbirlerine insan-

lar sıra verirler, kiminin işi aceledir diye. Bir de yaz günleri, o zamanlar buzdolapları yok, kalıp buzla sularımız soğurdu ve meyvelerimiz... Bu kadar kolay değildi yaşam.

— *Kolaylık güzelliği de beraberinde getirmiyor...*
— Bu kadar kolay olmayışı bana göre daha güzeldi. Kolaylık diye gelen her şeyin, yeni bir masraf kapısı ve o masrafı karşılamak için yeni bir savaş ve yeni bir çırpınma getirdiğini ve insanları daha çok yorarak mutsuz ettiğini görmekteyim! Bu uzar. Belki de bütün bu yeni buluşlara karşı olduğum fikri çıkabilir. Hayır demeyebilirim!..

7,5 kuruşluk buz almaya giderdim ben. Buz alınırdı, testere ile kesilirdi. Kalıp uzun buzlardı bunlar, dört köşe... Buzcu keserdi istediğiniz paraya göre, sonra onu bir sicime, bir kınnapa bağlardı. Yalnız, evinize gidene kadar, güneşin altında yaz günü erimesin diye, o buzun dört tarafını talaşa bulardı. Bir de size parmağınız incinmesin diye, artık kalmadı, ben evimde bir tane saklıyorum, o kınnapa, sicime geçirilen, kartondan, yusyuvarlak rulo-silindir biçiminde ufak bir de kulp takardı. Siz onunla taşırdınız buz kabını... Ve hiç eliniz acımadan, parmağınız sızlamadan, yaz sıcağında buzunuz erimeden, biraz da hızlı bir tempoyla eve gelirdiniz. Anneniz o buzu yıkar, temizler, şimdi olmayan o çocukluk mutfaklarında, suyunuza, sürahinize koyar. Mutlaka ufak, temiz bir çekiçle veya kalın bir bıçağın kabzasıyla kırar, birkaç parça yapar, onu sürahilerinize koyar, meyvelerinizin üzerine koyar, öyle bir öğle yemeğine veya bir akşam yemeğine otururdunuz.

"Buz bitmiş" sesi duymak isterdim akşam olunca, hele ışıklar yanınca, sokağa çıkmak için yeniden, koşturmak, buz almak, bir işe yaramak, onu taşımak, evde anneme yardım ederek talaşlarından temizlemek gibi... Işıkları yanmış, bir akşam şenliği içindeki şıkır şıkır caddelerde akşam vakti, sanki büyümüş gibi, herkesle beraber sokağa çıkabiliyormuş gibi, rahatça o tadı yaşamak için koştururdum, gider gelirdim. 7,5 kuruşluk buz deyip geçmemeli.

— Buzdolabının ilk gelişi...

— İlk Frijider marka geldi. Biz onu buzdolabının adı, sıfatı sandık. Önce doktor amcamın evine girdi buzdolabı, Frijider. Biz buzdolabının soğutucu olduğunu, buzluk olduğunu bilmezdik. Onun adı Frijider'di... "Frijider'den al, Frijider'e koy, Frijider'den getir..." diye geçti bir süre. Neden sonra anladık ki Frijider sadece bir markadan ibarettir. Ama o, rakipsiz ve tek başınaydı bir dönem.

O şarkıyı unutamam; o şarkı babamdır

— Kardeşiniz Sezen Cumhur'un müzikle ilgisi malum. Siz de müzikten çok beslenen birisiniz...

— Ben ilk gramofonu nerede gördüm? Yeşil, koyu yeşil, harikulade yeşil, doyulamaz bir koyu nefti rengi vardı; çocuk gözlerime göre. Bir büyükçe dikdörtgen kutu gibiydi. Antalya'nın Akseki kazasındaydık. 1937 idi. Babam orada kaymakamdı. Bir İstanbul hastasıydı. Senelik izinlerinde bizi de götürürdü; ama bazen üçer, dörder günlük izinlerle İstanbul'a gittiği olurdu, bu gidişi onlardan biriydi.

Yeni dönmüştü. Gözümün önünde öyledir... Eşyalarının arasında bir de bu yemyeşil, pütürlü deriden güzel kutu vardı. Bir sehpanın üstüne koydu. Ve kapağını açtı. O açtığı kapakla benim boyum aynı seviyedeydi, aynı yükseklikteydi. Şaşırdım. "Bu gramofon, Safa" dedi. "Ne yapar baba, nedir gramofon?" "Bak şimdi göreceksin ve dinleyeceksin" dedi.

Görmeyi anlıyordum da dinlemeyi çıkaramamıştım. Kutunun kapağının içinde bir plak koyma yeri vardı. Oradan tek bir plak çıkarttı. Kılıfından da çıkarttı, 78'lik olduğunu bin sene sonra öğreneceğim bir plaktı o. Bakalit. Onu koydu diskin üzerine, diyaframını aldı, kaldırdı. Gramofonun bir iğnedanlığı vardı, çok güzel bir parıltıda... Bir taraftan basıyordunuz, öbür taraftan bir ufak kutu çıkıyordu dışarıya. Onun içinde ufak ufak, sivri, pırıl pırıl iğneler vardı, onlardan birini taktı. Gramofonu da kurdu. Bir sürü işlem...

Ben, bir babama, bir gramofona, bir babamın elini attığı araca bakmaktaydım. Nasıl merak içindeydim. O, benim merakımı görünce, keyiflendi, tatlandı... Uzattı benim merakımı... Ağır ağır o diyaframı getirdi, iğneli diyaframı plağın üzerine koydu; disk ve plak dönmeye başlamıştı, iyice hatırlıyorum. Ve orada bir kadın sesi duyuldu. Şarkı söylüyordu: "Gönül nedir bilene gönül veresim gelir / Gönülden bilmeyene sersem diyesim gelir..." diyen bir şarkıydı.

O şarkıyı unutamam, o şarkı babamdır... Ben ne zaman o şarkıyı duysam ve dinlesem, hep o ilk an; 1937'nin Akseki'si, babamın yakınımdaki eli, babamın plağı koyan eli, babamın bana bakan, sanki gramofonu kendisi keşfetmiş, kendisi bütün bu çığırı açmış havasında, bana böyle bir muzaffer, bir galip gülümseme ile, yenmiş adam gülümsemesiyle bakan, memnun yüzünü hatırlarım. Başka da plak yoktu, sadece bir tek plak getirmişti. Yıllar sonra öğrenecektim, güftesini yazıp besteleyeni. "Bizim musikimizin dehalarından biri, Sadettin Kaynak!.." diyeceklerdi. Ve ben... O gerçekten büyük bestecinin yaşamını anlatan "dramatik belgesel" bir senaryo yazacaktım...

Plağın arkasını hatırlamıyorum. Ne var, ne-yok, hangi şarkı?

— *Hazırlık yıllar öncesinde yapılmış gibi...*

— Şarkılar beni çok etkiledi yaşamım içinde ve beni yönlendirdi. Zaten duyguya açıktım Aradan ne kadar geçti, on-on bir sene geçti... Hayır, daha öncesi var!.. Aradan üç-beş sene geçti. Babam aldı beni, ikimiz yalnız, bir pazar günü, bir kış akşamı başlangıcında, Bahçekapı'da bir kıraathaneye gittik. Vakıf Hanları'nın altında bir kıraathaneydi. Çay-kahve içilen bir yerdi, yalnız bir seti, bir yüksekliği vardı. Orada sazlar çalmakta ve bir kadın türkü söylemekteydi. Orada oturduk, babamla çay içtik, dinledik. Sonra türkü söyleyen kadın indi o setten, kahve ocağından bir çay bardağı altlığı aldı ve masalarda dolaşmaya başladı. Müşteriler o çanağa, o tabağa bozuk para atmaya başladılar. O hanım, sonra çok ünlü bir türkücü oldu, Hacer Buluş adıyla.

Sonra ben, bu defa, en kabadayı 12 yaşındayım, bir pazar günü içkisiz aile matinesine gittim, babam ve annemle. Tepebaşı'nda eski Amerikan Konsolosluğu'nun hemen yanı başında Novotni Gazinosu'na... Yeraltındaydı, zemine iniliyordu merdivenle. Sanıyorum Beyaz Ruslar'dan; yani ihtilal sırasında Rusya'dan kaçmış ve İstanbul'a da doluşmuş ve pek çok eğlence yeri, işyeri açmış Beyaz Ruslar'dan kalma bir yerdi.

İndik, oturduk bir masaya. Ben orada ilk defa, sanıyorum, Hamdi Tokay'dan bir taksim dinledim, klarnet taksimi, öyle hatırlıyorum. Bir de net hatırladığım, Zehra Bilir'i ilk defa orada, şalvarlarıyla izledim. Şalvarlarıyla; çünkü değiştiriyordu. İçeri girip-çıkıp türküler arasında, elinde mendil sallayarak, coşkulu, güzel, salonu harekete getiren, tatlar getiren, insanı coşturan türküleri ilk defa orada dinledim...

O ne güzel bir babadır, yanından ayırmamakta beni. Yönlendirmeye çalışmakta, bana bir şeyi anlatmaya çalışmakta. Bir tadı, bir zevki... Benim kulağımla kalbim arasına yaklaşmak istemekte babam.

Sonra aradan çok değil, dört-beş yıl geçti, Haydarpaşa Lisesi'nde yatılı okumaktayım. Babam, annemle ve kardeşimle taşrada görevli... Cumartesi akşamları, Gümüşsuyu'nda rahmetli anneanneme çıkıyorum. Bir tek gece evde yatma şansım var. Pazar akşamı yine okula döneceğim. O pazar akşamları, okula dönmenin hüznü çok etkilemiştir beni... Ve yatılı okul yaşamım...

— Müziğin yaşamınız, sinemanız üzerinizdeki etkileri...

— Bana yazı yazma hevesi, arzusu, "Bir kağıt kalem olsa da şimdi, bir şeyler yazsam!" dedirtmiştir benim müziğim. Yahya Kemal, bizim musikimizden bahsederken ne güzel anlatmıştır benim söylemek istediğimi... "Ve ondan anlamayan bir şey anlamaz bizden..." Yani beni hazırlayan unsurlardan biridir musiki, yazmaya iten... Bir tanesi de zor ve uzayan yatılı okul geceleri, yarı karanlık koridorlar, karşıdan seyredilen İstanbul ışıkları...

— Okul yaşamınıza geçelim mi hocam? Hangi okullarda okudunuz?

— Oooo, babamın kaymakamlığı içinde ilkokulda çok okul değiştirdim de, ondan sonra pek değiştirmedim. Bir ilkokul anım vardır, beni çok etkiler. Babam kaymakam, Anadolu'dayız, ben ilkokul birinci sınıfa Antalya'nın Akseki kazasında başladım. İkinci sınıfı Trabzon'un Maçka kazasında okudum. Üçüncü ve dördüncü sınıflarda Bursa'nın İznik kazasındaydım, yani ilkokul dördüncü sınıfa kadar oradan oraya savrulmuştuk. Hep yeni öğrenciler, yeni sınıf yapıları, yeni öğretmenler ve yabancılık duygusu! Onlar birbirlerini tanıyorlar, ben kimseyi tanımıyorum... Bunun arasında bir defa da İstanbul'a tasdiknameyle gelişim ve yarı-ders yılı dönemi İstanbul'da kalışım da var. İkinci sınıfın yarısı olmalı...

İstanbul Üniversitesi'ne bitişik sokağın içinde, Süleymaniye yolu üstünde, sol kolda, Askeri Tıbbiye'nin hemen arkasında bir güzel ilkokul... Sınıfta beni öğretmen en arka sıraya oturttu. "Anadolu'dan gelmiş, taşralı bir öğrenci" idim ben... Fotoğrafımda da bir kent çocuğu hali yoktu, öyle baktı, beni en arkaya oturttu. Kendi öğrencileri ön sıradaydılar, okuma dersiydi, okutuyordu öğrencilerine.

O parçayı çok iyi hatırlamaktayım, *Türkan'ın Temizliği* diye bir okuma parçasıydı. "Sen," dedi bana, "yeni gelen"... Bir kadın öğretmendi. Kemikleri bile kalmamıştır. Ah canım, ah canım!.. "Bir de sen oku bakayım." Yalnız bunda peşin bir beğenmezlik vardı "oku" derken... Hani dışardan gelmişim, taşralıyım, dangul-dungul bir şey okuyacağım, virgülleyemeyeceğim, ayıramayacağım o heceleri falan duygusu vardı halis... Ben okudum, bir sessizlik oldu, bütün sınıf döndü bana baktı. Öğretmen de bana bakıyordu. "Sen kalk ordan, çantanı da al" dedi. "Gel" dedi, beni en öne oturttu. *Türkanın Temizliği*'ni nasıl okumuşsam...

Karartma geceleri

— İlkokulun son sınıfları?

— İlkokul beşinci sınıfı da yatılı okudum ben. Karartma, İkinci Dünya Savaşı, vesika ekmeği zamanıydı. Yarım ekmek veriliyordu, üç öğün için. Ben 11-12 yaşındaydım ve açtım.

Teneffüslerde top oynuyordum, gelişme çağımdı, ama yarım ekmeği üçe bölmek zorundaydı herkes gibi Safa da... Günde yarım ekmek.. Ve kuru üzümle çay içmek... Öyle bir zamandı o, karnımızın bir türlü doyamadığı, yani ışıldakların gökyüzünü taradığı, muhtemel bir hava saldırısına karşı ve canavar düdüklerinin, sirenlerin öttüğü bir hava akını provası ve lacivert perdelerle örtülü akşam pencereleri... Ve maviye boyanmış ampuller ve bazen bekçinin pencere camını tıkırdatarak, "Yahu, perde aralık kalmış dışarıya ışık sızıyor!" uyarıları...

Ben hafta sonları bir tek gece için, cumartesi geceleri için Gümüşsuyu'nda anneanneme çıkıyordum. Safiye Hanım, anneannem, velim idi. Bütün oğullarının ve bütün kızlarının çocuklarının (torunlarının) velisiydi, hepimizin üzerinde emeği vardı Safiye Hanım'ın. Ve o yıllarda henüz evlenmemiş Mualla teyzemin... İkisini de rahmetle anarım.

İnsanın en dişi, en doğurgan duygusu: Merak

— *Biraz da ortaokul yıllarına doğru gitsek...*

— Ben, Nişantaşı Ortaokulu'nda okumaktayım. Çocuk dergilerinde öykülerim yayımlanmakta. "Bilmece" mesela bir tanesinin adı. Bir hafta rahmetli Ayhan Işık çizmekte kapağını, bir hafta rahmetli Semih Balcıoğlu çizmekte, ünlü karikatürcü arkadaşım. Aynı okuldayız, onlar benden bir sınıf yukarıdalar sadece.

Bu serüven uzundur ve mesela Semih, Nişantaşı Ortaokulu'nda futbol takımı kalecisiydi. Balcıoğlu, ünlü karikatürist. Yaman bir kalecilik yeteneği vardı, vişneçürüğü kazağı ile bir top bloke edişi, hâlâ gözümün önündedir. Şişli Terakki Lisesi'nin hemen arkasında koca bir alandı orası... "Barba" idi sahanın adı. Yani hep meyhaneci adı olacak değil ya!.. Biz orada top oynardık ve jimnastik derslerimizi daha çok orada yapardık. Vefa'lı milli futbolcu, dünya iyisi Galip, "Kör Galip" lakabıyla bilinir, bir gözü arızalıydı, o gözüne rağmen müthiş top oynardı. Bizde de jimnastik hocasıydı. Bize futbol oynatırdı. İyi bir ağabeydi.

Geçenlerde televizyonda kanalları geçmekteyim, birinde durdum. Bir spor programıdır. Orhan Ayhan ustanın soru-cevaplı bir programı. "Yahu bu adam bana yabancı değil ama kadit halde, çok eskimiş halde, iyi bir hafıza yalnız. İyi konuşuyor, hemen cevaplıyor ama çok yaşlı ve çok kurumuş..." Sonra laf arasında, Orhan Ayhan saygıyla adını söyledi... Aaaa yaşıyor!.. Bu geçen sene falandır. Benim Galip Hocam yaşıyor! Bir sevindim... Oymuş meğer. Çok değişiyor insan yaşlanınca, yani fotoğraf çöküntüsü, bozuntusu, depremi yaşıyor berbat bir şekilde!.. Cahit Bey nasıl diyor *Otuz Beş Yaş*'ında: "Benim mi Allahım bu çizgili yüz" İnanamıyorum!.. Nedir 35 yaşın çizgili yüzü!.. Gelsinler şimdi görsünler bizi, ne haldeyiz. Çok zor bir iştir dayanabilmek. Oktay Akbal'ın bir yazısı vardır. İçime dokunur. "Bu fotoğraflardaki adamla, gençle, çocukla, her neyse, benim ilgim nedir?" diye güzel ve derin bir yazı yazmıştır. Ne alakamız kalmış ki...

Yalnız ne diyor, Tanrı buyruğu kitap, Kuran: "Ben seni uzun yaşatırsam", aynen öyledir, "Esfeli safiline döndürürüm" diyor. Sefiller sefili ederim diyor. Yani uzun yaşamanın bir bedeli var. Mümkün değil başka türlüsü... Yani hem karnın doyacak hem çöreğin bitmeyecek. Böyle beleş yok.

"Amerikan rüyası"

— Neyse, Ayhan Işık, Balcıoğlu... Bu tadın içindeyim... Son derece duygusal yaklaşıyorum dünyaya. Aile içinde de düzgün, iyi bir çizgi içinde yaşama imkanım var. Öyle de gidiyor, ama benim içimde bir serüven duygusu büyüyor. Kaçmak istiyorum bulunduğum ortamdan; yani evden, okuldan, kentten, ülkeden... Amerika'ya gideceğim, kafama koymuşum. Yani Amerikan müziği, şarkıları... Amerikan sineması, Amerikan modası, Amerikan yaşamı ve kısa bir süre sonra da Amerikan edebiyatı beni alacak, hallihamur edecek, yoğuracak. Edebiyatın dışında o sıra bütün bunlar bizi etkiliyor. Amerika'ya gitmek istiyorum. Böyle bir şans aile içinde olamaz, gülerler: "Sen bu yaşta daha ortaokul okurken, ne işin

var Amerika'da, ne yapacaksın?" Hiçbir mantığı yok çünkü benim isteğimin. Böyle isteklerin içinde mantık aranmamalıdır zaten.

— *Mantıkla serüven duygusu...*

— Serüvende mantık olur mu? Mantıklı baksalardı, insanlar hiçbir yere varamazlardı. "Senin ne işin var kutuplarda, tundralarda. Geberip, donup kalırsın oralarda!.. Senin ne işin var, mikropları keşfetmekte!.. Ya o mikrobu sen kaparsan, ne ile kurtaracaksın paçayı?.. Senin ne işin var, paslı çivileri batırdın ettin, tetanos bilmem ne?.. Ne işin var, gökyüzüne ne çıkıyorsun, zeplin meplin, balonlara falan biniyorsun... Düştüğün zaman, parçan kalmaz..."

Böyle bakıldığı zaman, insanlık olduğu yere çakılıp kalırdı. İnsanlık, nesi varsa aşama aşama vardığı noktalarda, hepsini o gezgincilere, o serüvencilere, o mantık tanımayan meraklılara borçludur. Merak merak!.. Merak etmek, insanın en dişi, en doğurgan duygusu. Hep söylüyorum, başını uzattı mağaradan dışarıya, merakla baktı... Gökte, Ay'da yürüdü!..

İntihar ediyor, kanını akıtıyor, işte Stefan Zweig... Olağanüstü bir yazar. Bir taraftan da ölümün nasıl yaklaştığının zaptını tutuyor, karısıyla yazıyorlar. Biz ne yapıyoruz? Kış üstünde fındık kırıyoruz! Hiçbir zahmetimiz yok bizim. Buldular buluşturdular, alay edildiler, yuhalandılar hatta!.. Elektriği bulacak da, ampulü bulacak da bilmem ne... Hangi çilelerden geçtiler acaba, ne gözle bakıldı onlara, bütün bunlarla uğraşırlarken, bütün bunların peşinde koşarlarken... Yani donmuş bir kütle. Eldekini muhafaza etmenin dışında hiçbir yeniliğe katılmıyorsan, olduğun yerde otlarsın!..

Gideceğim, koydum kafaya!.. Benim kafadan üç kişi daha buldum. Üç otuz para da var cebimizde. Anneme, babama, kardeşime de bağlı bir adamken ben ve yaşam biçimime, yani bir burjuva ailenin çocuğuyum, alışkanlıklarım ile yaşamaktayım onlar gibi, vız geldi bana, kolay geldi. Gittik gittik gittik, az gittik uz gittik, dere tepe düz gittik. Önce yürüdük... Sonra Haydarpaşa'ya geçtik vapurla, trenden indik Bağdat

Caddesi'nde bir ara istasyonda. Amerika'ya gidiyoruz Bağdat Caddesi'nde...

Dayak yiyerek uyanmak...

— Nasıl bir cesaret?

— Ne güzel... Keşke yeniden o yaşta olsam, yeniden denesem... Sonra yorulduk, yolcu trenine bindik. Paramız hesaplı, İzmit'te indik trenden. Bir arkadaşım var, Rıdvan, öldü. Öbürleri de ölmüştür. Bir ben kazık çakmış durumdayım şimdilik, öyle geliyor bana. Ali Ravi diye birinden bahsediyor Rıdvan, ondan para alacak. Gittik, tepelere çıktık İzmit'te... Gecekondu var mıydı o zaman, yeni mi başlıyordu... Öyle bir yükseklikte, öyle nitelikteki evlerden birinin kapısını çaldı, biz bekledik. Tabii şutlandık. Para mara yok. Döndük gittik, oturduk ahçı dükkanında. Hatırlamıyorum ne yediğimizi. Sonra tren istasyonuna indik, gecedir, saat dokuz, dokuz buçuk gibi. Bir tren daha bulacağız, onunla da İskenderun'a... Tutturamazsak Mersin'e gideceğiz, oradan binip gideceğiz Amerika'ya... Neye binip, nereye gideceksek... Uyumuşum ben, yorulmuşum çok. Uyku saatim, evimdeki güzel yatağımın saati. O sırada anam babam ne durumdadırlar, hiç aklıma gelmiyor, hiç, ama hiç!

Dayak yiyerek uyandım. Tokatlanıyordum! İzmit tren istasyonundaki bir bankta, bir polis beni dövüyordu, tokatlıyordu, öyle uyandım uykudan! İçim geçmiş, bir türlü uyanamıyorum, öyle güzel bir uyku ki... Tanrım! Şüphelenmiş bizden, sonra karakola götürdü bizi. Orada öğrendim şu kadarını: Şüphelenmiş, "Nesiniz, kimsiniz?" falan demiş, ya da ilk bana sormuş olabilir. Önemi yok. Ben o uykunun içinde, dünyanın farkında değilim ki, "Git başımdan hadi, sorup durma, kes" falan gibi şeyler söylemişim. Uyuyorum. Çocuk uykusu, çocukluktan çıkma zamanının uykusu... Akşam, tren istasyonu, çok yol yürümüşüz, gitmişiz gelmişiz. Ben de böyle elimle itince, tersleyince de, kolumdan tutup kaldırmak yerine dövmeyi tercih etmiş. Ellerim iki yanımda, öyle olunca yüzüm açık... Şiddetli tokatlarla uyandım.

— Sonra nereye?

— Döndük, geldik İstanbul Emniyet Müdürlüğü'ne, Sansaryan Han'a... Bir gece, sivil memurların odasında, onlar evlerine gitmişler, tahta masaların üzerinde yattık!.. Yatmamızı engellemediler, ama uyuyamadık. Belimiz, sırtımız, başımız, dizlerimiz acıyıp durdu. Sabahleyin birkaç odada, birkaç yüksek görevliye gösterdiler bizi, "İşte Amerikalılar" diye!.. Sonra ailede ana tarafında en çok sevdiğim, baba tarafından amcam, ana tarafından da dayımdı, dayım geldi, aldı beni. Çok kızmıştı bana. 1.90 boyunda, 90 kilo bir adamdı Fikret dayım. Sonra en iyi arkadaşım, en iyi dostum oldu. Beraber kafaları çektik, beraber dertleştik. Ben baba oldum, onun iki çocuğu oldu, ailece görüştük. Aramızdaki yaş farkı bir süre sonra kapandı, ama o gün çok kızmıştı bana. Fındıklı'da oturuyordu. Sirkeci'den Fındıklı'ya beni yürüttü, biraz daha yorulayım diye, sıcak bir gündü. Fındıklı'da bir sokağa girdik, evine doğru gidiyoruz. Orada bir çeşme vardı, musluğundan devamlı su akıyordu, su içmek istedim, içirmedi bana.

Evde, bir çarşaf açtılar. Çarşafın ortasına bir sandalye koydular, beni o sandalyeye oturttular. Bitlere, böceklere karşı, eve bit ve böcek getirmeyeyim diye. Sandalye üstünde ben, anadan doğma çıplak, dal bir halde oturdum. Suçlu sandalyesinde oturur gibi, tahta sandalyede. Sonra yıkandım, tertemizler giydim. Taksim'de berbere gittim, saç kestirmeye. Beni tıraş eden genç bir kalfaydı. Yanındaki koltukta da bir müşteriyi tıraş ediyordu başka, ikinci bir kalfa. Beni tıraş eden genç kalfa, "Ben şansımı deneyeceğim, bir Amerika seferine soyunacağım. Buralarda durmayacağım, gideceğim" diyordu. (Ben Amerika'dan dönmüştüm!..) Beni tıraş eden Garibanspor Kaptanı, "Çaka çaka çaka / Ben deneyeceğim Amerika!.." diyordu. O da 18-19 yaşında varsa vardı. Clark Gable bıyıklarıyla ve Henry Fonda bakışlarıyla bakıyordu dünyaya. Arada bir gözü aynaya kaçıyordu...

— Okula döndünüz mü? Ortaokulu Nişantaşı'nda mı tamamladınız?

— Nişantaşı Ortaokulu'ndan sonra Rize'ye atandı babam. Ben de gittim. Ortaokulu Rize'de bitirdim. Ortaokulda bütün serüvenim bir Nişantaşı Ortaokulu'dur, bir de Rize'dir. Rize'yi de ayrıca anlatmak isterim.

Rize güzeldi. Yani halkevi, Palas Otel'in balkonu, altında eczane, onun karşısında park. Yemyeşil bakımlı bir parktı. Parkın ortalarında bir yerde, cadde tarafında bir gazete büfesi vardı. Orada ben Refik Halit'in sonradan yeniden çıkardığı *Aydede* dergisini almaya koşa koşa giderdim. Anlamını bilmezdim ama Refik Halit'in anılarını okurdum. "Minelbab İlelmihrap" diye yazmıştı... O başlık altında...

Başka bir kentte beni İstanbul diye oturtmaktalar

— Safa Önal lise yıllarını nasıl yaşadı?

— Ben, Haydarpaşa Lisesi öğrencisi 17 yaşındaki Safa, Taksim Kristal Gazinosu'na giderdim bir başıma. Cumartesi öğlenleri yatılı liseden gelip, kirlilerimi ufak çamaşırhaneye atıp, yıkanıp, temizlenip, dinlenip; yani okuldan sonraki hayatın tadını çıkartmaya başladığım saatlerden sonra, akşam vakti giyinip kuşanıyordum, Taksim'de Kristal Gazinosu'na gidiyordum.

Taksim'in göbeğindeydi, Kristal Gazinosu. Şimdi yerinde yeller esen. Her şeyin... Taksim Kristal Gazinosu'nu ve bütün o Taksim'i, bütün o İstanbul'u hasretle anıyorum. Bugünkü İstanbul'la bir münasebetim yoktur. Yani erken gitmek bazen saadettir. Birçok fenalıkları, birçok ağır zahmetleri, insana keder verecek yüklemeleri görmeden gidersin. O yüzden bu uzun yaşamak, kısa yaşamak meselesi de tartışılmalıdır. Ne çocukluğum kaldı, ne gençliğim kaldı, hepsini yıktılar geçtiler, götürdüler. Başka bir kentte beni İstanbul diye oturtmaktalar.

Teyzemin oğlu Haluk var. Ailede çok sevdiğim bir heriftir. O da Beyoğlu'nda, Galatasaray Lisesi'nde okuyor. Cumartesi günleri o da geliyor anneanneme. Ev, yatılı okul yatakhanesi

gibi oluyor, torunlarıyla Safiye Hanım ve Mualla teyzemiz. Böyle bir güzellik!.. Bir cumartesi akşamı beraber gittik Kristal Gazinosu'na. Herhalde ben ısrar etmişimdir. Yine bize bermutat iki öğrenci bileti gibi, dördüncü sıralarda, üçüncü sıralarda... Daha gerilerde değil ama asla!.. Adamdılar, garsonlar. "Üstleri başları temiz, yaşları daha pek genç..." Çok öne almasalar bile çok arkaya da atmazlardı. Şimdi bakıyor, beğenmedi mi kapıdan sokmuyor. Kapıda bodyguard'lar duruyor. İş bu hale gelmiş, yani aklımın ucundan geçmezdi. Benim ülkemde... Benim ülkem sanki bir masal ülkesi gibiydi. Amerika'da olur, bilmem nerede olur, ama bende olmaz. Şimdi kapıdan giremiyorsun. Haluk'a, herhalde Semiha Altun'u anlatacağım. Tam bu sırada general Nazmi dayım, *Ayaşlı ve Kiracıları* gibi unutulmaz bir diziyi, *Yağmuru Beklerken*'i çeken yaman yönetmen Tunca Yönder'in babası girmez mi içeriye!.. O bizden şüphesiz daha önde bir yere oturtuldu. Takım elbise giymiş, kravat bağlamış, tek başına. Biz bütün gece Haluk'la ikimiz, "Aman arkasına döndü, dönüyor, dönmesin, bizi görmesin, hafif eğilelim, araziye uyalım" diye iki büklüm olmaktan, o geceden Semiha Altun dahil, hiçbir şey anlamadık... O sevimli korku Haluk'la bende çok yer etmiştir. Seneler sonra anlattık. "Ne yapardın dayı, bizi orada gördüğün zaman?" diye sorduk. Laf değiştirdi. Nedense bizi böyle merakta bırakmayı bir marifet saydı. Haluk yaşıyor çok şükür, ama dayım yok, gitti!..

Demin sordun, şimdi bu yıllardır çok tatsız tuzsuz bir moda haline geldi... Bilmeyenler bile eski Beyoğlu'nu anlatıyorlar, kenarından kıtıpiyoz şekilde geçenler bile!.. Eski bayramları yüzüne gözüne bulaştırmadan anlatmayan kalmadı. Ama değinmemiz gerekir. Benim hayatımın içinde bayramların yeri çok. Ben hâlâ bayramları bir, cumartesileri iki, çok büyük heyecanla beklerim. Çünkü ben çok yatılı okudum ve cumartesileri hep iple çektim. Cumartesiler benim için neredeyse kutsal hale gelmişlerdir.

13.25 vapuru var. Kadıköy'den kalkacak, Galata Köprüsü'ne gelecek. Onu kaçırdın mı, sonraki sefer saat üçte. Gü-

nün gitti. Senin iki buçuk matinesine Melek Sineması'na biletin var. Nasıl var biletin?.. İyi dinle... Anneannemin okuması yazması yok, Safiye Hanım'ın mührü var, Safiye diye, o mührle benim velim olmuş, okulda var bir örneği. Bir cumartesi çıkışında, evde yoklardı teyzem de, o da. Ben Safiye Hanım'ın mührünü elime geçirdim. Istampaya bastım. Yukarıda yazıyı yazacağım boşluğu hesapladım. Nereye velisi diyeceğimi de hesapladım. Ona göre de mührü bastım. Sekiz-dokuz tane elimde mühürlü kağıt var. Çarşamba günleri yazardım, otururdum öğlen teneffüsünde, yemekten sonra, yemekhane çıkışı...

".....Lisesi Müdürlüğü'ne

Velisi bulunduğum 85 Safa Önal'a Çarşamba günü, öğleden sonra şu saatler arasında izin verilmesini arz ve rica ederim.

Velisi Safiye..."

Mührün yeri çok denk geliyordu. Ezberlemiştim.

Sarımsaklı havuç kızartması

— *Neden çarşambaları?*

— Çarşamba öğleden sonraları boştu, ders yoktu okulda, daha çok etütlerle geçiyordu. Ben o mührü vururdum, verirdim müdür muavinine... Çarşamba günleri, arkadaşlarım dehşetli kıskançlıkla uğurlarlardı beni, ama paraları da bayılırlardı. Ver elini Beyoğlu!.. Sinemaya gider, cumartesi için bilet alırdım beş-altı kişiye. Ondan sonra akşamüstü tam Parmakkapı durağında Ekspres Birahanesi'ne girerdim. Hafif kızarmış sandviç ekmeği, kaşar peyniri, dil ve Arjantin bardakta votkalı bira içerdim... Yeterdi bir tanesi. Hafif mayhoşlaşırdım. İnerdim Karaköy'e, binerdim vapura, geçerdim okula. Herkes beni beklerdi, biletlerini verirdim.

Cumartesileri 13.25 vapuru... Çok uzun konuşuyor müdür. Bizi toplar, iç avluda diziliriz yüzlerce kişi. Az buz değil. Onun da etrafında öğretmenler... Özellikle güzelim masallarımızın yazarı, edebiyat hocası Eflatun Cem Güney, Yahya

Saim, resim hocamız ünlü ressam Şeref Akdik, Fenerbahçeli ünlü futbolcu Boncuk Ömer ve diğerleri... "Haydarpaşa'nın adı çıkmıştır. Haydarpaşa Liseli olmak aslında bir ayrıcalık olmalıdır... İşte çok gürültü patırtı yapıyorsunuz, yapmayın etmeyin..." Ama biz daha yemekhaneye gideceğiz, bir şeyler yiyeceğiz ve oradan da vapura yetişeceğiz.

Tabur olmuş yüzlerce kişi bir vınlama sesi çıkarırdı. Ağızlar kıpırdamadan... Müthiş kızardı Müdür Bahattin Örnekol Bey... Birkaç yıl önce rahmetli oldu. Evvela, "Yapmayın, ayıptır" derdi ama "vınnn" sesi yüzlerce ağızdan, ağızlar kıpırdamadan yükselmeye devam ederdi. Biraz sonra bağırmaya başlardı. Daha çok bağırırdı, sonra keserdi!.. Bırakırdı bizi!.. Ve hep de cumartesi öğlenleri güzel yemekler olurdu. Mesela gülersin söylersem, sarımsaklı-yoğurtlu havuç kızartması... Onun tadı hayatım boyunca sürmüştür. O yatılı okul yemekhanesinde mesela şunu dediğimi biliyorum: "Ben sana bir pay mercimek çorbası vereyim. Sen bana yarım pay havuç ver." Öyle lezzetliydi, öyle severdik, öyle bir zamandı...

— O dönemler, gideyim nasılsa beş dakika öncesinden bilet bulabilirim, demiyorsunuz...

— Hayır, olabilir ama olmayabilir de. Çok defa olmazdı. Onlar çok bakımlı, temiz sinemalardı ve dörder beşer sene önce çekilmiş filmler gelmekteydi. Şimdiki gibi nerede?.. Yani biz ortalama dört yıl sonra seyrederdik bir filmi. Bir şey değiştirmezdi bizde. O aşkı müthiş yaşardık. Mesela *Gilda*'yı... Mesela olağanüstü etkilendiğimiz, dönem filmi *Amber*'i seyrettiğimi hatırlıyorum Melek Sineması'nda arkadaşlarımla. Sonra bir Melek daha yapıldı. Onun adı Yeni Melek oldu. Öbürü Emek oldu. Bir takım değişikliklere uğradı. Yani o da bir çeşit hapı yutmaktır. Sinema isimlerine varıncaya dek... Öyle bir sinemacı dostum vardı. Öldü o da birkaç yıl önce. Bana ayrı bir değer verirdi. Unutmuyorum deyişini: "Sen orijinal kopyasın" derdi bana. Çünkü bir orijinal kopya gelir, burada yeni kopyalar basılır, bir sürü sinemaya dağıtılır... Orijinal kopya derdi bana... Çalımlanırdım ufaktan...

— Yatılı okul anıları hatırlamakla ya da anlatmakla kolay kolay bitmez, derler...

— Şaka-maka altmış yıl önce... Bazı geceler bizi Üsküdar'da tiyatroya götürürlerdi. Yürüyerek giderdik, bayılırdık o gece yürüyüşlerine, yol bir türlü bitmesin isterdik. Yaman bir hürriyet duygusu getirirdi bize. Gece vakti tabur halinde sınıf arkadaşlarıyla kalkıp tiyatroya gitmek... Dilligiller'i falan ilk defa ben orada seyretmiştim. Seneler sonra onları yöneteceğim, onlara yazacağım, onlara, "Dur, kalk, otur Avni Bey, Belkıs Hanım" diyeceğim aklıma gelmezdi. Onun benzeri, ilkokulda, yatılı okuduğum Yıldız Pansiyonlu Okulu'nda da yaşanmıştır. Şimdi o pansiyonlu okul, Sağır ve Dilsizler Okulu'dur. Önünden geçmekteyim arada bir. Bahçesinde Sabancı'nın bir kütüphanesi var.

İşte o karartma zamanları... 1942'ler... Şaşılası bir şeydir... Orada da okul olarak bizi Beşiktaş Suatpark Sinemasi'na götürmüşlerdi. Tam 12 yaşındaydım. Oynayan filmin adı, *Mazurka* idi. O dönemin çok ünlü oyuncusu Pola Negri oynuyordu. Yaman bir sevda dramıydı. Kendisiyle aşk yaşamış bir adamın yıllar sonra kızı ile ilişki kurmasını hazmedemeyen, affedemeyen bir kadının öyküsüydü, öyle hatırlıyorum. "1912 Varşova" diye başlıyordu. Bir resim var aklımda, hiç unutmuyorum, resim olarak. Birinci plan... Yüksekten görüntülenen bir meydanla başlıyordu. Yani bizi o yaşta ve o okulda, yöneticiler, öğretmenler Pola Negri'nin *Mazurka* filmine götürmüşlerdi, ağlamıştım. İçime dokunmuştu... Beni ilk uyandıran unsurlardan biridir diyebilirim!..

En mutlu gece...

O Yıldız'daki yatılı ilkokula ait bir anım var. Hastalandım ben geceye giren bir saatte!.. Sancım vardı midemde. İki büklüm olmaya başlamıştım. Beni okulun bahçesinde başka bir binadaki revire götürdüler, yatırdılar. Bir tek hemşire... Üç tane yatak var. İkisi boş, tek yatan benim. Bana şimdi ha-

tırlayamadığım, pek yaşlı olduğunu sanmadığım hemşire, bir çanak yoğurt ve kızarmış ekmek getirdi, yedirdi. O revir odasında, şimdi bunu anlatmaya imkan ve ihtimal yok. Benim orada geçirdiğim gece, ömrümün en mutlu gecesidir. Oğlumun doğum müjdesini aldığım an da bütün hayatımın en büyük mutluluğudur. Bu yaşıma kadar yaşadığım en büyük mutluluğu yaşadım o revir odasında... O sevinci, o tadı... Yani yoğurttan mı geliyor, kızarmış ekmekten mi, hemşireden mi? Kalbimden mi?.. Yani yatakhanede değilim... Çünkü yatakhanede yattığımız zaman yanıbaşımızdaki Yıldız Camii'nin saat kulesi vururdu saat başında... Onun gongu vururdu. Hafif aralıkla dokuzu vurdu mu, biz uykuya giderdik. Hep o saat sesiyle her gece yattık uyuduk. Revirde onu duyup duymadığımı hatırlamıyorum ama ben ne güzel yerdeyim, ben ne güzel bir haldeyim... Sonradan anladım o benzersiz duyguyu... "Huzur"du o!..

"Beyefendi, müjde! Oğlunuz oldu"

— *Yalnızlık duygusu yok...*

— Böyle bir saadeti bir daha yaşamadım. Ne ödül aldığım gece, ne evlendiğim gece, ne âşık olduğum gece... Umut'un doğumunu bekliyordum, sabah vakti... Pakize Tarzi Kliniği'nin önünde tek başıma. Kimi arasam yok arkadaşlarımdan, çünkü, "Akşama olacak doğum" demiş doktor. O yüzden akşama kadar herkes dağılmış gitmiş işine gücüne... Aradım cevap alamadım bir ikisinden. Öbürlerini de aramayı doğru bulmadım. İşlerinden güçlerinden etmeyeyim diye. Sadri Alışık'ın apartmanının karşı sokağındaydı Pakize Tarzi Kliniği. Sadri de en iyi arkadaşım; film çekmeye gitmiş Çolpan falan.

Ben orada bir elektrik direğine yaslanarak (sigara içiyordum o zaman), arada bir sigara pompalayarak, volta atarak, askerliğimi, edebiyata atılış yıllarımı, tanıdıklarımı, sinemada o ara yazdıklarımı, çektiklerimi, yapacaklarımı düşünerek vakit geçirirken arkamdan "Beyefendi! Beyefendi!" diyen bir

ses, bir erkek sesi duydum döndüm, Pakize Tarzi Kliniği'nin bir hademesi koşuyordu. Yaklaşıyordu bana "Müjde! Müjde bir oğlunuz oldu!" diye bağırıyordu... O sevinci anlatamam. Bir de Yıldız Pansiyonlu İlkokulu'ndaki akşam revirde yattığım geceyi...

— *O geceyi sizin için unutulmaz kılan şey?..*
— Bilmiyorum!.. Hiçbir şeyin olmayışıdır belki... Keşke öyle bir gecenin içinde, o revirde olsam yine ve oradan bir daha çıkmasam!.. O melek hemşire, kızarmış ekmek ve bir çanak yoğurt getirse... Yastıkları başka türlü yumuşaktı. Işık sert değildi. Yatakhane nöbetçisi yoktu. Omzundan çapraz asılmış büyük bir saat taşırdı. Ayak seslerini duyardık, gelir-gider kontrol ederdi, uyuyanımız-uyumayanımız, üstü açılmış olan-açılmamış olan... Ve yanı başımızdaki Yıldız Camii'nin saat başlarını vuran gonguyla uyurduk. Gecenin içinde yankılı bir saat çanı idi o!.. Karda kışta çıktık mı okulun önüne, çantalarımızın üstüne oturur, taaa aşağılara kadar kayardık... Şimdi orada otel var, lüks bir otel yaptılar!.. Ne çocukluğum kaldı, ne çantam kaldı, ne kayan çocuklar kaldı!.. Hayalimdeki o zamanın içinden bile bu otel geçmektedir, hatırladıklarımı bozarak...

Canımın çok sıkkın olduğu zamanlarda, kalbimi kırdıkları, beni üzdükleri ya da benim üzüldüğüm ya da öfkelendiğim ya da mutsuz olduğum, beklemediğim bir davranışla karşı karşıya kalıp, böyle laciverde döndüğüm zamanlarda hep o geceyi hatırlarım. O geceye giderim. O geceye iltica ederim, yani sığınırım. O geceye kapanırım. O benim bütün öfkemi, bütün kederimi dağıtır. O gecenin saadeti neredendir, nedendir bilememekteyim...

— *Rüyadan mı...*
— 12 yaşında bir çocuk... Üstünden neredeyse altmış yedi yıl geçti. Unutamadım. Şimdi aynı şeyleri yeniden anlatabilirim, oradan çıkmayayım diye, çünkü beni her hatırlayışımda mutlu ediyor.

— Altın anlar dedikleri anlardan olmalı... Haydarpaşa'dan ileriye taşıdığınız yakın arkadaşlıklarınız oldu mu?

— Hayır ortaokuldan oldu da, liseden pek olmadı. Mesela ortaokuldan Ayhan Işık'la sonradan yıllarca beraber olduk, beraber sinema yaptık. Semih Balcıoğlu ile yıllarca dostluğumuzu sürdürdük. Yazık ki, onu da uğurladık. Günümüzün en usta yazarlarından, sevgili Hasan Pulur ve karikatürist rahmetli Ferruh ile... Nasıl iyi arkadaşımdı... Aynı sırada otururduk. 922 Safa... Ve 1275 Ferruh Akdilek... Nişantaşı Ortaokulu'ndan biz beşimiz sivrildik. Ayhan ile Semih benden bir sınıf öndeydiler ama bu dostluğumuzu engellemedi.

Nişantaşı Ortaokulu, Rumeli Caddesi'nde, köşede bir eski konak idi. Ana kapı girişinden sonra bir mermer taşlık... Sonra bütün konaklarda olduğu gibi iki taraflı mermer merdivenler çıkar, bir ortamda buluşur, ondan sonra yine iki merdiven yukarıya çıkardı. O merdivenler genellikle karanlıktı. O merdivenin karanlığına girdiniz mi, ya ensenize tokat, ya arkanızdan parmak yerdiniz. Orada itişilir, kakışılır, göz gözü görmez... Kargaşalı, gülüşmeli, bağrışmalı... Öyle bir zaman yaşanırdı...

Yaşadığımdan çok yaşadım

— Yatılı okulun sizde bıraktığı etkiler üzerinde duralım mı?

— Sigara içmeye gidip kubura üflerdik, duman yukarı çıkmasın diye helalardan... Muallim muavinleri görüp bizi idareye bildirmesinler diye. Oysa oracıkta nöbet tutarlar, bizleri "piyastos" eder, sigara paketlerimizi alır, içer, bizi de idare eder, ele vermezlerdi. Umursamazdık... İki büklüm çömelmişsin abdesthanede ve kubura üflüyorsun nefesini ve cigara içiyorsun ve ne güzel geliyor. Sonra oradan çıkıp, o pencerelerden karşıdaki İstanbul'a bakmak. Şıkır şıkır bir İstanbul. Nedir ulan bu İstanbul! Sen ne biçim bir yersin! Nedir sana duyduğumuz bu hasret, bu istek, bu heves?.. Herhalde kapalı kalmaktan!.. Çıkıp gidebilecek olsam, kapılar açılsa böyle bir hasreti duymayacağım. Niye hasret duyacağım, bana ne! Her yer benim...

Bunların birikiminde olandır, beni yazıya iten. Tabii babamdan geçen bir tarafı da var. O da şiir yazdı, roman yazdı, yayımladı. Mesleği değildi ama içinde hep bunlar birikmişti babamın da. Öyle olunca ne çıkıyor ortaya? Gurbet duygusu, bir çeşit. İkincisi, musiki basıyor. Üçüncüsü, babamın mesleği yüzünden, çok uzundur oradan oraya, oradan buraya gitmemiz. Benim sık sık okul değiştirmem; ilkokulda ve lisede...

Mesela annemin şikayetini bilirim. Bizim hiç eşyamız olmadı. Yani, devamlı kalıcı eşyamız olmadı, çünkü gittiğimiz her ilçede (sonra il oldu) gittiğimiz, tuttuğumuz, kiraladığımız evlerin şekilleri, pencere büyüklükleri, birbirine pek uymazdı. Artı, bir de devamlı seyahat halindeydik... Bir sene, bir buçuk sene, en çok iki sene sonra, yani Sivas'ın Koyulhisar'ından, Muğla'nın Datça'sına gidiyorsun. Antalya'nın Akseki'sinden Trabzon'un Maçka'sına gidiyorsun. Karayoluyla, denizyoluyla... Yeniden ev kuruyorsun...

— *Yalnız bu kadar değil...*

— Bir de, bu yolculukların getirdiği serüven duygusu birikti. Yani karakışta (şaka değil bu söylediğim), kar altında, Antalya üzerinden değil, Konya üzerinden, Akseki'den yola çıktık babam tayin olduğu zaman. Bir atın üstünde anam, kucağında ufacık, yeni doğmuş kardeşim. Bir atın üstünde babam, bir atın üstünde ben, sağımızda-solumuzda iki tane atlı jandarma... Nasıl karakış, her taraf bembeyaz... Birer battaniye ile örtülüyüz. Battaniyede gözünün hizasında bir delik açılmış büyükçe, oradan görmektesin dünyayı.

Peki sen, o yaşta, 7-8 yaşında karlar altında, sonsuz bir ovada ve yamaçlarda at mı biniyorsun, ustacığım? Hayır. Atlar yolu bilmektedir. Kayalıkların arasında bile, boşlukları bilip yürümekteydi atlar, hiç şaşırmadan. Saygılar sunuyorum o atlara ve zekalarına...

Şimdi, bunları yaşamaya 8 yaşında başlayınca, bir hazine birikimi oluyor. Bu bir şanstır. Yaşadığımdan çok yaşadım ben...

Eski bir yara

— Senaryo Yazarları Derneği'ndeki (Sen-Der) derslerinizi izlerken çocukluğunuzda okuduğunuz kitapların sizi ne kadar etkilediğine tanık oldum.

— Reşat Nuri Güntekin'in ortaokul kitabımızdaki *Eski Bir Yara* adlı hikayesi, bütün ömrümü çizmiştir, bugüne kadar beni hâlâ etkilemekte, götürmektedir. Diğeri Selami İzzet Sedes'tir. Sonra oğlu ile arkadaş olduk. Oğlunun adı da İzzet Selami Sedes'ti. Ve benzeyiş olarak da babasının kopyasıydı. Selami İzzet Sedes, *Milliyet*'in lokantasında bir masada tek başına yemek yerdi. Boncuk mavi gözlü, saçları dökülmüş, bıyıksız, matruş, yaşlı bir adamdı. Maurice Leblanc'ın *Arsen Lüpen*'lerini orijinalinden daha güzel bir dille Türkçe'ye aktardığı söylenirdi. Gerçekten de o Türkçe, tadına doyulmaz, tadından yenmez bir Türkçe'dir. Alıp yeniden okumak lazımdır. Ben saklıyorum gözüm gibi o ciltleri. Onlar gerçekten harikulade serüvenlerdir ve adı da öyledir zaten, *Harikulade Maceralar.* Yani ne bir *Oyuk İğne*, ne bir *Altın Üçgen*, ne bir *Şarapnel Patladı* bir daha kolay kolay yazılmaz, özellikle *813* bir daha kolay kolay düşünülemez şeylerdir.

Ben, 11-12 yaşında okumaya başlamışım. Erken bir okuma fırlamasıydım ben, bir okuma piçiydim erken. Yani topaç da çevirdim, kafa karış da oynadım, bilye de oynadım, top da oynadım. Hiçbir şeyden eksik kalmadım. Ne hanım evladı oldum, ne de arsaya yabancı kaldım. İyi bir şeydi o. Nasıl bir şeydi bilmiyorum, nedendi, nasıl böyle gelişti bilmiyorum ama öyleydi. Hepsinden bir parmak alıyordum ama doyurucu bir parmak alıyordum. Bir çeşnici gibi değil...

— Sizi besleyen yerli-yabancı yazın dünyasından isimlerle, kitaplarla devam etmenin tam yeri!..

— Ben bir defa okuma açlığı çekmekteyim hep. Yani yetmemektedir. İtikat sahibiyim ama şu espriyi yapabilirim; keşke öbür tarafa kitaplarla gidebilsem! Çoğumuzun bizden öncekileri okumadığını, ya da şöyle bir göz değdirdiğini, kuş uçu-

şuyla tepelerden bakıp geçtiğini düşünmekteyim. Düşünmekte değilim, o lafı da sevmiyorum!.. İnanmaktayım buna. Kendimizi okumadık. Kendimizi iyice bıraktık, okumuyoruz.

Yani ben geçen yıl Akatlar Kültür Merkezi'ne, Reşat Nuri Güntekin'i anma gecesine davet edildim. Reşat Nuri Bey için konuşacak olanlar, Reşat Nuri Bey'i merak edip gelen dinleyicilerden daha çoktular. O gece orada otuz kişi vardı, bütün koltuklar boştu. Reşat Nuri Bey'den çok az, çok kısa, çok özsüz okuma parçaları geçildi. Yani Reşat Nuri Bey'in anılması için yapılan hazırlık da eksikti benim için. Çünkü ben bir Güntekin hayranıyımdır. Benim ülkemin en önemli yedi-sekiz romancısından biridir. Reşat Nuri Bey'i anarken okuttukları okutma parçaları, Reşat Nuri Bey'in özelliklerini, üslubunu, yani yazı dilini, yazı karakterini, yazı rengini, yazı ruhunu, yazı duygusunu, derinliğini, yazı içtenliğini veren parçalar değildi bence... Neredeyse kapalı gişe oynayan bir *Yaprak Dökümü* var. Bir tek orada *Yaprak Dökümü*'nü sahneye koyan yönetmen Engin Uludağ donanımlıydı, silahlıydı, tanımış, bilmiş, sevmiş idi Reşat Nuri Bey'i... Bana, "Ben ekmeğimi yazı yazarak kazanacağım" dedirten, Reşat Nuri Bey'dir. Bizim ortaokul okuma kitabımızda devrin çok önemli edebiyatçılarının, romancılarının, şairlerinin çok önemli eserlerinden parçalar yer alırdı. O zaman yaman bir kültürdü o. Bugünün lise mezununda o günün ortaokul ikinci-üçüncü sınıfındaki edebiyat dağarcığı yoktur sanırım. Geriye gitmiştir, ileriye değil. O kitabın içinde *Eski Bir Yara* isimli bir Reşat Nuri Güntekin hikayesi vardı. Beni temelimden oynatmıştır ve bana "dünyada yazı yazmaktan daha güzel bir şey yoktur" dedirtmiştir.

Belki başka bir öykü tetikleyecekti beni. O gece anlattım, kızı Ela Hanım da oradaydı. Ela Hanım'ı senelerce önce tanımıştım. Türkiye Radyo Televizyon Kurumu birinci kanalına 1980 yılında Türk öykücülerinden öyküler senaryolaştırdım ve yönettim. Bunlardan bir tanesi Sait Faik'ti. "Baba Oğul", bir müvezzi baba ile oğlunun hikayesiydi. Bir tanesi, Memduh Şevket Esendal'dan "İki Kadın" adlı bir öyküydü. Koca-

sı haksız yere, karaborsayla, vurgunla para kazandığı, bütün o paraları önüne getirip ayağına saçtığı için "Böyle namussuz, haksız para kazanan bir adamla yaşayamam" diye boşanmak isteyen bir kadının hikayesiydi. Bir tanesi Tomris Uyar'dan "Sarmaşık Gülleri" adlı bir öyküydü. Tomris ve Turgut zaten iyi dostlarımdılar. İkisine de Allah rahmet eylesin. Bir tanesi de Reşat Nuri Güntekin'den "Kuş Yemi" diye bir hikayeydi. Emsalsizdi. Balkan Savaşı sırasında bir büyükanne ile bir torunu anlatır. Nurhan Nur oynamıştı büyükanneyi. Çok iyi oynamıştı. Torununu oynayan ufacık Suat da "döktürmüştü"...

— Dönem filmi hayli zor bir hazırlık istiyor olmalı...

— Evet, her şey o dönemi anlatacak... Eksiksiz olacak... İmparatorluğun kötü bir zamanı, maaşlar verilememekte. Büyükannenin oğlu cephededir. Anne zaten yoktur, daha önce ölmüştür. Büyükannenin oğlu, torunun babası da savaşta ölür ama bunu torunundan gizler, söylemez. Çok parasızdırlar. Boyuna istida yazar, gider bekler maaş için, vermezler. Yine gider, yine döner. Satarlar savarlar.

Çocuğun bütün sevgisi, bütün dostu, bütün arkadaşı, bütün hayatı bir kuştan ibarettir. Odalarının tavanından sarkan bir kafesin içindedir o kuş. Çocuk her şeyini onunla bölüşür, onunla konuşur, onunla yaşar falan ve nihayet sıra o kuşun satılmasına gelir. Yani onu nasıl söyler büyükanne, uzatmayalım, çocuk nasıl alır, nasıl düşünür, nasıl önce tepinir, üzülür... Tepinmeden kastım bir iç kasılmasıdır. Sonra da giderler Kuşbazlar Kahvesi'ne.

O Kuşbazlar Kahvesi de, Kandilli Vapur İskelesi'nin hemen çıkışında bir kahve, dört tarafı camlı bir kahve idi. Ve bütün karşı İstanbul'u görüyordu. Orada kurmuştuk. Dünya kadar kuş kafesi, kafeslerde kuşlar... O dönem giysileri içinde adamlar... Karşıdaki iskele memurunun başına bile fes vermiştim. İçten çektiğim zaman dışarısı görünmekteydi. Hata yapıp da kimseyi kendimize güldürmemek... Aslında kendi kendimize mahçup olmamak önce!.. Başkalarının bize

gülmesinden önce... Böyle bir çekimdi o!.. Sonra da kuşu Reşat Nuri bey satın alır, "Buna ben bakamam, benim yerime sen bakacaksın" diye kuşu torununa verir. Büyükanne gizlice ağlar.

Nereden nereye sıçrıyoruz... Kimleri okuduk, nasıl okuduk? Mesela Mehmet Rauf var. *Eylül* romanını yazmış. *Eylül*, ünlü *Aşk-ı Memnu*'nun sanki biraz farklı yazılışı gibidir. Yani insanlar, tipler, dramatik yapı falan, yer yer benzerlik taşır. Şöyle ithaf etmiştir Mehmet Rauf Bey, romanını Halit Ziya Uşaklıgil'e: "İlk eserim, son üstadıma..."

Halit Ziya Bey çok önemlidir tabii. Batılı anlamda romanı ülkemize o getirmiş. *Mai ve Siyah* gibi bir başeser... Ve bir *Aşk-ı Memnu*, bir *Kırık Hayatlar* nasıl yazılır... *İzmir Hikâyeleri* müthiştir Halit Ziya Bey'in... (*Mai ve Siyah* için, İlhan Berk, hayranlık duyulacak bir sabırla gözlemler yapmıştır: 97 virgül, ben-sen çok azdır ama o, sanki bir o ormanıdır... 916 adet "o" harfi...)

Bunlarla ne kadar ilgilenmektedir bugün benim toplumum, yeni yetişen kuşaklar, şüphelerim var. Son sekiz yılım bazı sinema okullarında üniversite mezunu ya da üniversitede okumakta olan gençlerle sinema sohbetleri, senaryo çalışmaları yaparak geçmekte (ders demeyelim). Ve onların bu konuda ne kadar hazırlıksız, ne kadar okumamış, hatta hiç okumamış, yani hafif argo ile ne kadar "tın tın" olduklarını görmenin kederi vardır bende. Haberleri yoktur bunlardan. Yani bir Halide Edip Hanım okunmazsa, bir *Handan*, bir *Tatarcık*, özellikle *Sinekli Bakkal*... Hadi, *Vurun Kahpeye* devamlı film olmuştur. Gören görmüştür. Görsel işi Türk insanının kitap tembelliğine ve kolaycılığına uymuştur. Okuyacağına seyrediyor. Okumak zor geliyor. Uğraşamıyor. Bir sevgili gibi almıyor kitabı...

Modern roman Dante'nin Cehennem*'i ile* başlar

— Nişantaşı Ortaokulu'ndaki öğretmenlerinizden, sizleri okuma ortamına çeken bir atmosferden söz ediyordunuz...

— Tabii. Mesela ortaokul ikinci sınıftaki gramer öğrenimimle bütün okuma ve yazma hayatımı götürdüm. Bir daha açmadım. Edattı, zamirdi, fiildi, yani bir daha bunlara eğilmem gerekmedi. Mesela "de" nerede ayrılır, nerede birleşik yazılır; "dahi" anlamına geldiği, gelmediği sözcük ve anlamlar... "Ki" vurgusu nerede birleşik, nerede ayrı yazılır, pek farkında değiller...

Sanat Merkezi'nde senaryo konuşmalarına başlamadan önce, birinci sohbet günü ilk elli dakika (ders diyelim gene de), ikinci ders, ertesi gün, öbür ders, beşinci derse kadar tavanlara bakmalar, pencereye doğru bakmalar, birbirlerine bakmalar, kol saatine bakmalar, dalmalar, falanlar... Ondan sonra iştirak başlıyor, katılımları başlıyor. Mesela bir Halikarnas Balıkçısı'nı okumamışlar, tanımamışlar, bilmiyorlar. O tatil yaptığınız Ege kıyılarını, Arşipel Denizi'ni ve onun bütün insanlarını ve beş bin yıllık serüvenini kim anlatıyor? "İlk kayık Arşipel Denizi'nde vurmuştur göğsünü dalgalara beş bin yıl önce" diyen Halikarnas Balıkçısı'nın çok güzeldir bütün öyküleri. Öğrenciler ne kadar sevdi "Tünek Ahmet"i... "Daha başka neleri var?" demeye başladılar. Tanıdıkça okumak istediler...

Sonra bir Sabahattin Ali çalıştık, "Çilli" öyküsünü. Aynı ilgiyi gösterdiler. Yani verdiğiniz zaman kaçmamaktalar. Ama pek çoğu hangi bütçe ile okuyacak o kitapları? Bir kitabevine girdiğim zaman görmekteyim gençliği. Alıyor bir kitabı, arkasını çeviriyor oradaki sunuşu okuyor, özeti, yazarın hayatını, romanın özetini... Sonra içini açmaya başlıyor. Bir-iki yer okuyor içinden, falan... Çünkü 15 milyon lira, 10 milyon lira... Nereden verecek, veremiyor!.. Onun cebinde iki simit ve bir çay parası var. Yaşı 21 ve her şeyi istiyor canı ve yarına dair fazlaca umudu yok. Her şeyin paraya dayandığı, her türlü diğer saygın birimlerin, inançlar dahil, arkaya düştüğü bir dönem yaşıyorsun. O zaman o da 20 yaşının hevesiyle çok hoşuna gidiyor, o cep telefonunu alıyor ama gidip o kitabı alamıyor. Marcel Proust'u okumuyor. Şimdi Marcel Proust'u okumadan kalkıp, ben onu da yazarım, bunu da çizerim de-

nilmemeli. Mesela modern roman nereden başlamıştır diye sorduğum zaman, o gençlerin kaç tanesi cevap verir, merak ediyorum.

Bir malumat satmıyorum. Ben orta şekerli olmaya azmetmiş, yani bir standardın içinde orta şekerli olmayı marifet olarak görmüş, o amaca yönelmiş bir adamım sadece, ama ben modern romanın başlangıcının Dante'nin *Cehennem*'inin içinde olduğunu biliyorum. Kocasının kardeşi ile yani kayınbiraderiyle bir aşk romanı okurken, birdenbire ihanete dönen ve kocasının kardeşi ile sevişen kadının hikayesi anlatılır, Dante'nin *Cehennem*'inde. Ateşler içinde yanarken anlatır bunu. 1300'lü yıllar... O zamana kadar roman yok! Modern roman dedikleri oradan başlar deniyor...

Kolay el kitapları istiyorlarsa yine vereceğim örnek Tanpınar'dır. Benim şairlerimi de tanımıyorlar, çok az biliyorlar. Ben sinemayı anlatırken şiire başvuruyorum. Her şeye başvurmalıyım, çünkü sinema kutsaldır. Ve bütün sanatları bünyesinde toplamıştır. Müzik vardır, heykel, şiir, resim, roman, bale vardır, vardır oğlu vardır, insanın-insanlığın bütün halleri... Yani sonu yoktur sinemanın. Onun için her şeyin önünde gitmektedir.

— *Sinemaya geçmeden biraz daha edebiyata devam etsek...*

— Peki. Ben öykücülükten geldim. Öyküden sonra da çok uzun sürem geçti Babıâli'de. Bütün o derin kültürlü insanlarla ilişkilerim, dostluklarım oldu. O adamlarla oturdum, yedim içtim, sohbet ettim. Ne kadar alabildimse aldım. O zaman yoğun bir edebiyat ortamı, bir fikir ortamı, bir şiir ortamı, bir öykü dünyası vardı. Bugün çok fazla iyi öykücü var, iyi romancı var ama o dönemin heyecanı, devamlılığı ve tadı yok.

Kimse bir şey okumuyor. Reşat Nuri Bey'in, Peyami Safa'nın romanları yeniden basılıyor, kapakları içler acısı bana göre. O romanların içeriğiyle o kapaklar, birbirine benzer şeyler söylemiyor. Birbirlerine küsler, arkalarını dönmüş şekildeler. Şimdi unutulmuş Kenan Hulusi öykülerinin tadı pek pek pek az öykücüde var! Ölüp ölüp gidiyorlar. Bir Vüs'at

Bener, *Yaşamasız* ve diğerleri yazılamaz bir daha... Mesela bir Taner yok bugün, Haldun Abi yok. Yani bir *Kızıl Saçlı Amazon* nerede? Yalnız bir tek öykü yazmış olsaydı yeterdi. "Şişhane'ye Yağmur Yağıyordu" diye bir öyküsü vardır. Bir at arabası; at önde yük çeker götürür Şişhane'de. Karşıda ayna vardır. At kendini bir an aynada görür ve kişner. Ürker ve kişner. Oradan Brezilya'ya sıçrar Haldun Taner. Brezilya borsasında her şey altüst olur ve Şişhane'ye yağmur yağar. Bu nasıl bir hayal gücüdür?.. Nasıl bunları bir araya getirebilme dehasıdır!.. Mesela, "Eczanenin Akşam Müşterileri" hikayesi var. Hepimizin semtindeki eczaneler gibi. Akşamüstleri kimi ilaç almaya, kimi sohbet etmeye, ilacı yapılırken beklemeye gelir. Akşamüstü birikir semtin yerlileri ve orayı bir çeşit sohbethaneye çevirirler. Eczacı müthiş memnundur hayatından. Böyle öyküler, böyle adamlar... Sabri Esat Siyavuşgil'i atlamayalım. Fransız dilini ve kültürünü iyi bilenler, "Siyavuşgil, *Cyrano*'yu yeniden yazmışçasına çevirmiştir" derler.

Seni kimler etkiledi, diye sordun. Beni hepsi etkiledi. Yani Sadri Ertem etkiledi. Mesela bir Fahri Celal Göktulga... Feriköy Mezarlığı'nda şimdi çeşmesinin sadece musluğu kalmış Umran Nazif... Bir Samim Kocagöz... En tepede de bende öykücü olarak Sait Bey yaşar, Sait Faik Abasıyanık. Ne benzeri vardır, ne taklit edilir, ne geçilebilir bence!..

Sonradan dostluklar kurduğum, anlatımını çok sevdiğim Tomris Uyar'ın bir öyküsünü çekmiştim Ankara Televizyonu'na, "Sarmaşık Gülleri"... Tomris Uyar son dönemin en iyi hikayecilerinden biridir. Bir de *Kumkapı'da Kum Saati* diye bir öykü kitabı yayımladı genç bir Ermeni hanımı, Jaklin Çelik. Güzel Türkçesiyle anlattığı bir öykü var, "Üç Kısa Kokulu Nefes". Tekrar okumaya mecbur eder insanı... Söz sevgili rahmetli Tomris'e gelmişken, eşi sevgili arkadaşım rahmetli Turgut Uyar'ı bir daha anmanın tam yeridir. Çok sevmişimdir o şiirini: "Yan yana olduk mu / el ele / aç kalsak ağlamayız / biliyorum..."

Necati Cumalı'yı ve Tarık Buğra'yı nasıl hayranlıkla hatırlamam!.. Hem arkadaşım, hem öykücümdü Cumalı... On-

dan "Öç", "Dila Hanım" ve "Selim"i anarım... Ve daha birçoğu, sinemaya sevinerek uyguladıklarımdır. *Viran Dağlar* romanının senaryosunu yazma fırsatımın olmayışı, hep kederle hatırlayacağım bir talihsizliktir. Oyunları ve unutulmayacak şiirleriyle Cumalı, hep okunacak ve seyredilecek. Eminim!.. Tarık Buğra da, *Oğlumuz*'la başlayan, ince duyguların bir öyküye nasıl aktarılacağını ilk anlatan ve *Yarın Diye Bir Şey Yoktur*'la devam eden ustalardan biridir.

Sevdiklerim ve devamlı okuduklarım arasında, Sevim Burak, Füruzan, Erdal Öz, Gülderen Bilgili, Nazlı Eray, Kürşat Başar, Ayla Kutlu, Ayşe Kulin, Murathan Mungan ve Feyza Hepçilingirler... Bir çırpıda hatırladıklarım... Ve anlatımına zaman zaman hepimizi etkileyen bir melankoli, çok uzağımızda başlayıp, bizi yavaştan sarmalayan o güzelim kederi yerleştiren Selim İleri dostum... Ve şimdilerde Orhan Pamuk!..

Ve bir Yaşar Kemal'den etkilenmemek, bir *İnce Memed*'i, *Binboğalar Efsanesi*'ni, *Demirciler Çarşısı*'nı, *Kimsecik*'i, *Yusufçuk Yusuf*'u, *Deniz Küstü*'yü hâlâ en yukarıda görmemek imkansızdır, o dili doyasıya okumanın verdiği hayranlık... Onun "Sivrisinek" diye bir hikayesi vardı. *Cumhuriyet*'in eklerinde yazardı; otuz-kırk sene evvel. Bir pazar günü Caddebostan plajında okumuş, bunalıma girmiştim. Plajda, denize yakın, mayo ile otururken, o dayanılmaz sıcağı ve sıkıntıyı duymuştum. Her yerde sivrisinek, Çukurova'dadırlar. Yaz gecesi. Pamuğa, çapaya gelmişler ve sivrisineklerle kuşatılmışlar... En son çareyi kadın da, adam da çiftleşmekte bulurlar. Kısa bir süre için olsun sivrisineklerden kurtulmak için... Yaşar Kemal, birçok romanını bir defadan fazla okuduğum ustaların başında gelir.

— *Yaşar Kemal deyince... Daha önce sizden babanızın yazarlık serüveni ve Yaşar Kemal'le olan diyaloğunu dinlemiştim...*

— Evet, babam roman yazmakta. Kendi adına yayımladığı iki kitabı var. *Ay Altında* ve *Tövbe*. Yazımını yeni bitirdiği romanının tefrika edilmesini istiyor. Ben imkansızlığını biliyorum. Yaşar da benim hayranlıkla okuduğum iyi dostum, iyi

arkadaşım. Sık görüşmesek bile, rastlaştık mı yaman sarılışırız. Babam bu dostluğumuzu biliyor. Yaşar, o zaman *Cumhuriyet*'te. Ahmet Fahreddin Önal kalkıyor, *Cumhuriyet*'e gidiyor, Yaşar Kemal'i görüyor. Benim babam olduğunu söylüyor. Bayılıyor Yaşar Kemal. Çok sıcak, heyecan dolu adamdır çünkü. Dolu dolu bir adamdır ve tekrarlıyorum, hiç bitmeyen heyecanı müthiştir. Diyor ki: "Kaymakam, ben bu romanı *Cumhuriyet*'te yayımlatamam ama başka gazetede yayımlatırım." Telefon açıyor *Yeni İstanbul*'a, babamı *Yeni İstanbul*'a yolluyor. *Yeni İstanbul* hemen kabul ediyor. Babamın romanı orada tefrika edildi. Aralarında böyle bir dostluk gelişti.

Sonra babam bunu bana, "Seni pek seviyor, gittim, gördüm..." diye anlattı. Şaşırdım kaldım. Babam böyle şeyleri katiyen yapamayan, kendi çizdiği sınırları titizlikle koruyan biri. İnsan ilişkilerinde hafif yukarıdan bakan, yetişme tarzı ve hayatı boyunca çalışmasının getirdiği bir ciddiyet... Öyle bir adamın kalkıp Yaşar'a gideceği, "Bilmem kim benim oğlumdur, babasıyım" diyeceği aklımdan geçmezdi. Ama bunu yapıyor. Bana söylerken de bundan müthiş bir tat almıştı. "Seni seviyor" demişti. Roman orada yayımlandı, ne kadar sevindim.

Babamın ölümünün üstünden birkaç ay geçmişti, Papirüs'te rastladım Yaşar'a. Ayakta tezgahta içmekteyiz. Nereden nereye, laf geldi, babamı sordu. Ben "Öldü" dedim. "Anlamadım" dedi. "Öldü" dedim. Yaşar hiçbir şey söylemedi, gözlerinde birden yaşlar... Ben o yüzü seyrettim. Böyle bakıştık. Yaşar Kemal'in yanaklarından dudaklarına doğru yaşlar iniyor. "Ne diyorsun?" dedi, "Kaymakam öldü, öyle mi!"

Ölüm karşısında nedir insan?

— Büyükbabamın öldüğü akşam, babamı çok iyi anımsarım. Elle tutulur bir kederi vardı. Eyüp Sultan Mezarlığı'na örtüldü. Oğulları Cemal Zeki Bey, Fahrettin Bey, kızları Fehmiye Hanım, Selma Hanım, Feride Hanım. Asil Feride Hanım halacığım...

Aman ne çok severdim Feride halamı... Tanıdığım en terbiyeli insandı hayatımın içinde. Ne güzel bir insandı Feride Hanım... Feride halam zaten *Çalıkuşu*'ndan beri bizi besleyen bir isimdi. Ayrı bir unvan getirmekteydi kendisine. Öleceği hiç aklıma gelmeyenlerden biriydi. Ölmesini hiç istemediğim!..

Sonra döndük Eyüp Sultan'dan, dediğim gibi 14-15 yaşında varım, amcamın evine geldik.. Sonra babam sıkıldı, beni ve annemi aldı, Sezen yoktu, neredeydi bilmiyorum, neden oraya gittiğimizi de bilmiyorum, bir arabaya bindik, şuraya Fındıklı'ya geldik. Güzel Sanatlar Akademisi'nin yanında Fındıklı Camii vardır. Onun arka tarafı denizdir. Oturulacak birtakım kayalar, taş parçaları falan, bank gibi. Sonra orayı kahve yaptılar, orada oturuluyor yazın.

Orada, o arka tarafta, akşamüstüydü, babamın hiç konuşmadan bir-iki saat oturduğunu, kederini yenmeye çalıştığını, hiç konuşmadığını, bazen bana, bazen anneme, daha çok denize, uzaklara bakarak kaldığını hatırlarım. Ölüm karşısında nedir insan? Ne kadar çaresizdir. Bütün bu koşturmalar, yazmalar, çizmeler, isimler, resimler, manşetler, yukarıdan bakmalar, yazı yazmalar, romanlar, felsefeler, sporda bir yere varmalar, sinemada, edebiyatta, tiyatroda, hepsinin dibinde yaşamak yatmıyor mu yani!.. Ölüm korkusudur bunların hepsini tetikleyen...

Aynı şey babam ölünce benim başıma geldi. 1978 Kasımı'ydı. Çok mutlu bir akşamüstü geçirmiştim, evlenmeyi düşündüğüm bir kızdı. Evine bıraktım, evime döndüm Nişantaşı'na. O yıllarda Umut'a bakan bir Makbule Hanım var, öldü Allah rahmet eylesin, o bakmakta bize... Boşanmışım annesinden oğlumun.

Türker İnanoğlu aradı: "Safa, babana git. Biraz rahatsızmış galiba, bir hayli rahatsızmış, biraz tatsızmış, gidersen iyi olur" dedi. Ben, "Kim söyledi, nereden haber aldın, niye beni aramadan seni aradılar?" diyemedim. Telefonu kapadım, fırladım gittim. Kurtuluş'taydı evimiz. Babam orayı çok yıllar önce almıştı. Mesela o evin en üst katında bir tarihte Turhan

Selçuk ve İlhan Selçuk'un babası emekli Albay Kasım Selçuk Bey oturmuştur. Turhan orada bir süre yaşamıştır. Yatmıştır, kalkmıştır. Sonra orası yıkıldı, apartman oldu. Büyük bir Rum evi, bir papaz eviydi. Heybetli kapı girişinde iki buçuk kat yüksekliği vardı tavanın. Ve mermerdi zemin. Kapısı ağır demir bir kapıydı. Attilâ İlhan'daki Balkan Savaşı'nın kapıları gibi... Evet, alt katta bir kiracımız vardı, Macar. Karısı ve kızı vardı, Elefteriya idi kızının adı, hiç unutmuyorum. Karısı Rum'du, kendisi Macar... İnşaatçı bir herifti.

Şimdi apartman olmuş haliyle, çıktım üçüncü kata, zili çaldım. Kapıyı kim açtı, hatırlamıyorum. Gece olmuştu. Işıklar yanıyordu. Kapıdan girer girmez sol taraf salondu. Bütün ailem oradaydı ve anladım, babam ölmüştü!.. Annem ayakta ve kambur duruyordu. İri, gösterişli bir kadındır annem. Böyle iki büklüm bir hali vardı ve herkes bana bakıyordu...

— Beklenen bir ölüm müydü? Hastalık süreci...

— Hayır, hayır, hiç öyle bir şey, hiçbir hastalık süreci falan yok. Gayet sağlıklı ve esenlikliydi, 76 yaşında gitti. "Nerede?" dedim, "Odasında" dediler. Koridoru geçtim, dipte yatak odası. Annemle çift karyolalı bir yatak odaları vardı ve arkası terastı. Babam orada, kendi karyolasında yatıyordu. Çenesini bağlamışlardı. Gözleri kapalıydı, uyuyor gibiydi. Pijamalıydı. Abdest almış, namaz kılmak için banyodan çıkmış, odasına yürürken düşmüş ve bitmiş. Apansız!..

Bir sandalye çektim. Babamın ayağının ucuna oturdum. Kapıyı kapadım. Orada fark ettim, parmağından alyansını da almışlardı. Şişer mişer diye. Çok oturdum, onu seyrettim. Onunla yaşadığım bütün serüvenleri, benim üstüme nasıl titrediğini ve zaman zaman bana nasıl kızdığını, özellikle yazı yazmamı ne kadar istemediğini, benimle bu konuda ne kadar boğuştuğunu...

Bu adam Hukuk ve Siyasal Bilgiler mezunuydu. Ayrı ayrı iki fakülte mezunuydu. İyi okumuş ve emzirmişti bu bilgileri. Yüksek görevler görmüştü. Müthiş aydınlık bir adamdı. Yani salonumuz, aile fotoğraflarımızdan daha çok Atatürk resimleri ile süslüydü. İyi bir cumhuriyetçiydi. Roman yazıyordu,

şiirleri vardı. Ama nedense ürkmekteydi benim yazı geleceğimden. Yazıyla kuracağım gelecek onda ürpertiler, korkular yaratıyordu. "Safa bir gün pişman olabilir, aç kalabilir, onu kurtarmalıyım" gündemleriyle yaşıyordu. Mesela ortaokulda bir gün, döndüm eve geldim, sınıfı geçmişim, bilmem ne etmişim. Hoca ders anlatırdı, ben öykü yazardım Nişantaşı Ortaokulu'nda. Bir gün geldim, son ders gününden sonra, benim bir valizim vardı, yazdıklarımı orada biriktiriyordum. Hiç durmadan yazıyordum. Öykü yayımlıyordum o yaşta. İlk imzalı yazım 1945 Eylül'dür, *Bilmece* çocuk dergisi sayı 45. Kapağı Semih Balcıoğlu'nundur. Babam yırtıyordu yazdığım her şeyi...

— *Babanızın sizinle ilgili gelecek tasarısı neydi?*
— Şöyle dedi: "Bu memlekette Abdülhak Hamit şair-i azamdı. Veziriazam en büyük vezir, o da en büyük şair. Yamalı pantolonla öldü. Sen ne bekliyorsun yazıdan?" Tabii kızamadım, kızamazdım. Ama yırtması içime dokundu. Şiddet vardı. Yani onları kapatıp kilitlese, alsa bir çekmecede saklasa hoştu da, yırtması... Ben başka bir şeyi sevmiyordum ki... Fena bir şey de yapmıyordum. Delice yazı yazıyordum. Tutku halinde.

— *Bir de teşvik edilseymişsiniz, ne olurdu acaba...*
— Yaaa... Bütün bunlar beni yolumdan çevirmedi!.. O gece, orada babamın karşısında oturmuştum. Hareketsizdi ve artık yoktu. Önce zırlayamadım, boşalamadım. Bir keder patlaması yaşamadım. Ne kadar geçti bilmiyorum, kapı vuruldu. Bir erkek sesi, "Ben doktorum" dedi. "Biraz önce anneniz için gelmiştim. Çok kaldınız, nasılsınız?" dedi. "Gayet iyiyim" dedim, "çok teşekkür ederim." Annem evhamlanmış, "Kapısını kapadı, babasının odasında, saatlerdir..."

Her çocuğun, babasına dair, kendisi ile babası arasında, hatta babasının pek bilemediği bir biçimde, ayrı bir ilişkisi vardır. Bu ilişki, anneyle, ablayla olan ilişkiye de yansır. Bir yumaktır o. Yani doğaldır. Onun için benimki de farklı değil. Ama ben, onun ayak dibinde otururken, mesela Ayancık'ta

kaymakam iken, benim zatülcemp olmam, oradaki hekimlerin bütün gayretine rağmen bir türlü iyileşememem... Yani beşinci sınıfta okumaktayım topu topu. Zor bir dönem, savaş zamanı. Ona rağmen ne yapıp edip, izin alıp... O kadar halsizdim ki, bir jandarma sırtında evden çıkıp, evet, bir jandarma sırtında, sırtı var olsun, beni taşıyacak başka kimse yok, evden Ayancık rıhtımına... Oradan motorla deniz!.. Çünkü gemiler açıkta demirler Karadeniz'de... Rıhtım yoktur, yanaşamaz. Oradan çatapata çatapata, vapurda beni doğruca kamaraya yatırdılar.

Babamın bin çilesini bilirim. Yani ikide bir kamaraya gelip yüzüme bakması... Sormazdı nasılsın diye, ama bakar giderdi. Yani o gün o yürüyemeyen oğlunun, bir jandarma sırtında gece vakti bir rıhtıma inip, oradan bir vapurla İstanbul'a götürülüşü... Nasıl bir keder yaşamıştır... İlk göz ağrısı idim, ilk çocuğuydum.

Kime getirdi beni, amcama... Amcam kadın doktoru idi ama müthiş iyi bir doktor, her arızadan anlayan... O beni iyi etmiştir. Cemal Zeki amcam... Bende gerçekten baba yarısıdır, bana iyiliği çoktur. Bir defa evlenmiş, karısı ölmüş. Bir daha da asla evlenmedi. Evlenmeden gitti, çocuksuz... Yaman, iyi bir sevgisi vardı bana. Askere gittiğim zaman en hoş, en arkadaş, en moral verici mektupları ondan almışımdır. Reçete kağıtlarına yazar, yollardı bana. "Bu yağmur diner, güneş yeniden açar, yeniden dönersin. Yeniden daha güzel başlarsın. Bunları, bu hasretleri, bu özlemleri duyman gerekir..." Kitabı var, *Evlilik ve Mahremiyetleri* diye, Türkiye'de ilktir. 600 sayfadır. Otuz baskı yapmıştır. Göstermek isterim sana. Cemal Zeki amcamın benim hayatımda bir yeri daha vardır. Onu da anlatacağım

Ver bir gözü yaşlı pasta

— *O gün orada babanızın karşısında düşündükleriniz...*
— Böyle gelmeler gitmeler başucunda, iki ayağının ucunda... Ah babacığım!.. Yalnız kendisini öpmeye cesaretim yok. Şim-

diki aklım olsa değerdim. Okşardım, öperdim. Bu kadar yazı yazmama karşı idi, neden? Korkuları vardı. İyi bir mühendis, iyi bir mimar, iyi bir doktor, yani paraca sıkıntı çekmeyecek bir Safa düşünmekteydi. Yazı hayatının insanı para açısından sefil edeceğini düşünüyordu. Haksız mıydı?.. Mahmut Yesari'den Orhan Kemal'e, Muzaffer Buyrukçu'ya kadar bu böyle gider. Yani çok sıkıntı çekmişlerdir. Yüzlerce gün tefrika edilen romanlar yazmış, yine de rahat etmemişlerdir, elleri avuçları bir türlü feraha çıkmamıştır. Yani belki bir baba açısından haklıydı, fakat davranış biçimi katıydı. Ona da sebep bendim, çünkü benim de inadım vardı. Nedenini bilemiyorum, bunun açıklaması var mıdır? Onu da bilemiyorum. Ama ben ille bu işi yapmayı kafama koymuştum.

O gece, odasında, ayağının dibinde otururken... Yani yarın bu adamın şu hali de olmayacak yaşamımın içinde artık... Eski fotoğraflara dönüşecek her şey. Ben inadımla aşmışım, yazmışım, dergilere fırlamışım. *Türk Sanatı* gibi bir-iki sanat dergisinden sonra o dönemin en çok satan, en güzel, en ağır, en içeriği dolu olan dergisine, Türkiye Yayınevi'nin yayımladığı *Hafta*'ya geçmişim.

Türkiye Yayınevi son derece köklü bir yayınevidir, bir okuldur, bir üniversitedir. Çocukluğumuzun *Yavru Türk, Çocuk Haftası, Ev İş, Posta, Yıldız* dergileri... Bütün haftalık dergileri her yaşa, kadına ve erkeğe ayrı ayrı yayımlayabilen müthiş bir müessese. Abdullah Ziya'nın bütün tarihi romanları orada yayımlanmakta. "Yıldız Romanlar" dizisi, Türkiye Yayınevi'nin denetiminde çıkmakta. Öyle bir yere alınmaktasın. *Hafta* dergisinin üç yazı müdürü var. Cemil Cahit Cem, bugün hatırlamazlar... Rakım Çalapala, ustalar ustası. Hepsinin ölmüş ellerini öpüp başıma koyarım ve Sezai Solelli. Sonra da Oğuz Özdeş... Böyle bir dönem... Orada yazmaktayım. Ve "Kimdir bu Safa?" diye bir merak var!.. Okuyucu ilgi göstermekte bana. Benim öykülerim için son derece güzel resimler çizilmekte. Dönemin en iyi ressamları Sururi'ler, Oral'lar, Galip'ler, Firuz'lar, Çetin Özkırım'lar resimlemekte...

Orada karşıma Ayhan Işık çıkmakta ortaokuldan sonraki dönemde. Ben öykü yazmaktayım. O aynı dergiye fotoroman kopya etmekte. Akademide çünkü Ayhan ve paraya ihtiyacı var. Yani aile geçimini zor temin etmekte. Sonra o dönem içinde yine ilk senaryom Kanlı Para filme alınacak. Arıburnu çekecek. O da unutulanlardan biridir, Orhon Murat Arıburnu. Yaman bir şairdir: "Ekseriya sabaha karşı / Kurşuna dizilir mahkumlar / Bir sünger taşına döner / Anne sütünden yapılan heykel / Bari şu trampetler çalmasa, / İnsan gürültüye gitmese!.." der insan için.

Orada da Ayhan başrolde oynayacak. İkinci filmi... Birincisi *Ulubatlı Hasan*... Aramızdaki şaşırtıcı kader birliği böyle devam etmekte. Çocuk dergisi, derken *Hafta*, derken sinema... Sezai Bey'e anlatmıştım; "Yahu bunu yaz, bu çok enteresan" dedi. Yazdım. İkimizin fotoğraflarını çektiler. Bir Ayhan kadar fiyakalıymışım, şimdi bakıyorum, görüyorum eski resmimi. *Yıldız* dergisinde "Ayhan ve Ben" başlığıyla yayımlandı.

Babamın ayağının dibindeyim. Bir gidiyor, bir geliyorum. Babam o sırada emeklidir artık. Şimdi maalesef büyük bir bankanın Beyoğlu şubesi oldu. Pastaneden bankaya!.. Ver bir gözü yaşlı pasta, hangisi olursa olsun!.. Ön tarafta büyük bir vitrinin önünde, babam ve babam gibi emekliler, müsteşarlar, genel müdürler, yüksek rütbeli emekli subaylar oturur, gelen geçeni seyreder ve anılarını anlatırlar birbirlerine. O da ziyan olmuştur. Rıfat Ilgaz'ın *Hababam Sınıfı* alıp gitmiştir de, emeklilerin oturup birbirlerine yaşamlarını bire bin katarak anlattıkları *Meşrutiyet Kıraathanesi* aynı ilgiyi görmemiştir. Paravan ile bölünmüş pastane, arka bölümde kadın pazarlığı falan yapılıyor, ön tarafta bu muhteremler oturuyor. Böyle kendine has bir İstanbul şehri... Yani şehri şehir yapan unsurlardan biri.

"Şiirlerinde şiirli kelimeler kullan"

— *İki taraf da birbirlerinin farkında değil mi?*

— Hayır, zannetmiyorum!.. Yine döneceğim Tanpınar'a, böyle anlatır: "Doğası kadar yaşamı bir şehri ayırır başka şe-

hirlerden..." O yaşamın içinde bu da vardı. Bunların kalkması bir ahlakı getirmez bence, ahlakı büyütmez, çünkü biz oradan bu tarafa ahlaken daha iyi bir yere gittik denilemez. O ayrı bir düzendi. Kendi yaşamı içinde, kendine buyruk... Zorla dayatılmayan... Yaşam biçimi dayatılmayan bir şehir ve şehirlilik yaşamıydı o!.

Kanlı Para tam da o pastanenin karşısındaki İpek Sineması'nda oynayacak, takıldığı on sinemanın bir tanesi o. Bir de büyük bir afiş konulmuş. Haberim yok. Bu afişi yapan adamın da beni tanıdığı yok, yalnız benim adımı kafam kadar harflerle yazmış. Rüşvet versen yapmaz. Yani simetrileri, asimetrileri, dengeleri falan bozmuş. Öyle bir Safa Önal var orta yerde... Babamın tam karşısında... O şair takımıyla geçmekteyim, arkadaşlarım Güzel Sanatlar'da okuyorlar. Ali Haydar var içlerinde, onu seviyorum. Tanpınar onu tutuyor. Bir tek defa Tanpınar'ı görmek ve konuşmak şansım oldu Ali Haydar sayesinde. Demişti ki Abdullahoğlu'na Ahmet Hamdi Tanpınar: "Şiirlerinde şiirli kelimeler kullan" Şimdi başucu kitabımdır bütün Tanpınarlar... "Bir masal meyvesi gibi kopardık mehtabı, kırılmış dal uçlarından..." Böyle bir kültür ve bu kadar zengin bir kelime hazinesi ve sözcük bolluğu ve onlarla yapılan terkipler, tamlamalar, kurulmuş cümleler, derin fikirler, derin hayretlere ve hayranlıklara bürümektedir beni. Böyle birisi daha yok. Neredeyse kötü bir Türkçe ile ite kaka yazı yazılıyor. Romanların çoğu bile!.. Aynı kedere, düzgün, güzel mi güzel bir Türkçenin hasretine, çok saydığım, düşünür ve şairlerden biri olan Özdemir İnce de katılıyor.

Neyse, arkadaşlarımla Beyoğlu'nda yürüyüşün tadını çıkartıyoruz. Cumhuriyet Pastanesi'ne gideceğiz. Beyaz, kolalı giyinmiş hanımların servis yaptığı... Pastanenin camına vuruldu, babam beni çağırdı, eliyle zarif bir işaret yaptı. Ben şaşırdım. "Siz yürüyün, ben geliyorum" dedim. Tanıyorlardı babamı. Yani bir gün önce, on gün önce oradan geçişlerimizde onun belli saatlerde orada oturduğunu bilmekteydik. Pastaneye girdim, paravanın arka tarafından geldim yanına. "Buyur baba" dedim. Babamın yüzünün, o mağrur, o çalımlı,

o gülümseyen, o çok mutlu, o tarif edilmez tadını gördüm. Diğerlerine döndü, eliyle beni gösterdi. Dolu dolu... Ben öyle söyleyemem, "Oğlum" dedi ve karşıyı, afişi gösterdi iftiharla.

Şimdi ölmüştü... Karyolasında sonsuza uyuyordu... Ben, ayağının dibinde oturuyordum... Ölümlere, doğumlara, yaşama dargın ve kırık ve umutsuzdum...

Aşkın eşref saati

— *İlk aşk, karşı cinsten ilk etkilenmeler...*
— Aşkın da eşref saati vardır biliyorsun...

— *Evet, işte o an!..*
— O eşref saati kendi kendine geliverir... Ve yaşamımızın belki uzun yıllarını esir alır. Israrla anlattığım Nişantaşı Ortaokulu meselesinde iki tane uç var. Bunlardan bir tanesi, yavaş yavaş karşı cinsin hayatıma girmiş olmasıdır, onu fark etmiş olmam...

Yani ben ancak cinsiyetimi fark ettikten, buluğa erdikten sonra kadınların memeleri olduğunu görmüşümdür. Birdenbire karşıma kadınlar memeli çıkmışlardır! Çok ilginçtir benim için, yani hiç fark etmemişim çocukluğumda, 3 yaşında, 5 yaşında, 10 yaşında, 12 yaşında... Cinselliğimi fark ettim ve aaaa, kadınların fizyolojisini görmeye başladım. Bunların memeleri var. İkincisi, dudakları arasındaki yapı farklarının insanda bir iştah, bir dikkat uyandırdığı ya da uyandırmadığı meselesi... Bunun arkasından bakışma meselesi çıkmıştır. Yani ben 12 yaşında, 11 yaşında bakmadığım gibi bakmaya başlamışımdır kızlara...

Bir pastaneye gidiyorsun, o pastane benim okuluma daha yakın, Nişantaşı Kız Lisesi'ne daha uzak ama Nişantaşı Kız Lisesi'nden, ortaokulundan kızlar oraya gelmekteler. Biz de oraya gitmekteyiz onları görmek için. Durup dururken pasta almak, tatlı yemek duygusu, yok öyle bir şey!.. Bir kadınla, bir kızla bakışma olayı hep o senelerin içindeki yeniliklerdir, hayatıma yön veren şeylerdir. Çocukken ben niye bakayım bir

kıza; iterdim, kakardım; o da beni! Ya da arkadaşlık ederdik, beraber evcilik oynardık, koşmaca oynardık. Ya da bilmem, ip atlardık, istop oynardık. Gümüşsuyu'nda, anneannemin sokağında, karartma geceleri, bekçi düdükleri, lacivert perdeler örtülü sıkı sıkıya, yetmiyormuş gibi odalarda yanan maviye boyanmış ampuller... Işıldaklar gökleri taramakta ve bazen siren sesleri patlamakta bütün bir kentin üstünde. 10-12 yaşındasınız. Biz çıkardık o günlerin akşamüstlerinde ve gecelerinde... Koşmaca, istop, saklambaç oynardık. O sokaktaki oyun arkadaşlarımdan biri de, sonradan şöhretli bir sinema oyuncusu olan, güzeller güzeli, rahmetli Diclehan Baban'dı.

Bir Rum evinin kapısında* Hıçkırık*'ı okumak...

— Derken el şakaları başlıyor. Onlar da aynı yaştalar, onlar da bizi, karşı cinsi fark ediyorlar. Temiz giyinme duygusu, ısrar ediyorum anneme babama, bana bir ayakkabı daha alsınlar... Çamurlu, tozlu pabuçla sokağa çıkmıyorum. Her akşam evde gömleğimi, pantolonumu ütülüyorum, ceketimin yakalarını ütülüyorum. Giydiğim, okul kıyafeti nihayet! Nedir ki okul kıyafeti... Ama bunlar başlıyor, bunlar sizi çok ilgilendiriyor. Yavaş yavaş okul kitabı dışında okuma duygusu... Roman okuma mesela... *Hıçkırık*'ı okuyorum.. Benim *Hıçkırık*'ı okuma yaşım ya 13 ya 14'tür. Kurtuluş'ta, baba evindeyim, karşıda bir Rum evinin eşiğinde oturmuş, okuyorum. Neden orada okuyorum? Akşamüstüdür... Nalan'la Kenan'ın hikayesi, sonra Handan da gelecektir... Beni ağlatıyor Kerime Nadir hanım... *Hıçkırık* hâlâ çok önemli bir roman... Ve ben bir akşamüstü, bir Rum evinin kapısında *Hıçkırık*'ı okuyarak ağlıyorum ve bu tür romanlara bir açlığım başlıyor! Daha ciddi bir fikri, bir zamanı, bir olayı kurcalayan, ortaya koyan romanlar yerine, bu tür insan ilişkilerini, gençlik ilişkilerini, kız erkek ilişkilerini ortaya koyan romanlar beni çok ilgilendiriyor. Mesela, gece bir düğün, nişan dönüşü araba bulamıyorlar veya Nalan bir baygınlık mı geçiriyor, nedir, Kenan onu ağustos mehtabında, kucağında taşı-

yor. Ve sonsuza kadar taşıma duygusu duyuyor. Nalan da boynundan sımsıkı sarılmış, düşmemek adına Kenan'a ve Kenan onu taşımakta. Bu kadarcık bir şey...

Bu kadarcık bir şeyin içinde sonsuz bir kadın erkek ilişkisinin başlangıcı var, okyanusa ayağını uzatmak gibi. Son derece önemli!. Bundan sonra gönül işi başlayacaktır, 15 yaşın o ilk ilişkileri, ilk mektup alışverişleri... High School'da İngiliz okulunda sevgilim var, o da 14-15 yaşında. Üçgen şeklinde büküp katladığı mektubu var: "Bütün gün sınıfta seni düşündüm, bütün derste" demiş. Ben havaya zıplamışım, açıp açıp okumuşum! İlk defa böyle bir şey alıyorsun, ilk defa böyle bir şey yazıyorsun...

— *Hayat değişiyor...*

— Görme ve algılama olayı artık farklı gelişiyor. Mesela düpedüz yaşarken, geometrik bir hayat başlıyor. Binaları fark etmeye başlıyorsun, baba evi, komşu evi, bilmem ne evi... Hepsi birbirine benzeyen bir dünya. O pazaryeri, bu sinema geçişi... Hayır, onlar da değişmeye başlıyor! Evin girişini, kapısını görüyorsun, karşıdaki evin kapısı senin evinden daha güzel... O kapı seni daha çok ilgilendiriyor. Pencerede saksılar görüyorsun, tül perdeler var, açık bir pencere var. Orada çiçekleri sulayan bir kadın var falan, yaşamı görmeye başlıyorsun. Bir şeyin bitişi, başka bir şeyin başlaması, çok önemli haberciler bunlar... Sokağını fark ediyorsun, kaldırım taşını, parke taşını farkediyorsun, top oynadığın arsayı... Bu defa beğenmiyorsun. Arkadaşlık farkı, sosyal farklar çıkmaya başlıyor. Zengin-fakir ilişkileri başlıyor...

Mesela şimdiki Radyoevi'nin olduğu yer Surp Agop Ermeni Mezarlığı ve arsaydı. Radyoevi'nin kapısının olduğu yere ikişer tane büyük taş koyarak kale yapılmıştır. Orada kaleci durmuşumdur. Onun arkası Belvü Bahçesi'ydi. Ve bir güzel gazinoydu. Hava kararlığında biz futbolu bitirmiş dönerken orada incesaz başlardı. Bunları yaşamaya başlıyorsun. Bunlar çok önemli şeyler. Sonra dargınlıklar başlıyor, durup dururken kıskançlıklar başlıyor.

— Bu da bir ilk...

— Kıskanıyorsun! İlk defa yaşıyorsun kıskanma duygusunu... Öyle bir duyguyu başka bir çocukluk arkadaşının elindeki oyuncak yüzünden duymuşsun ama onun kıskançlık olduğunu bilmiyorsun. Onun oyuncağını gösteriyorsun, sana almıyorlar, küsüyorsun! Bütün bunlar yaşanıyor. Birdenbire bir karşı cinsin sana ilgisi veya ilgisinin bitişi... "Bir daha beni arama" diyor. Kız arkadaşını yolluyor, kendisi gelmiyor! Sen onu beklerken, kız arkadaşı geliyor, "Bir daha seni görmek istemiyormuş" diyor! Veya tam tersi oluyor, hiç beklemiyorsun, geliyor kız arkadaşı, "Yarın seni şurada bekliyor, özlemiş" diyor, başka türlü bir sevinç yaşıyorsun! Hiç bilmediğin bir dünyaya kapın açılıyor. Cigara içiyorsun... Cigara büyüklerde gördüğün bir şey ve ancak çok büyüklerin içebileceğini düşündüğün bir şey. Bir bakıyorsun ki Nişantaşı Parkı'ndasın, öğlen paydosu, orada cigara yakmışlar, sana da veriyorlar...

Bakkallarda o zaman taneyle sigara satılıyor, bütçen de uyuyor taneyle sigara alıp içmeye. Sigara içiyorsun ve bu sigara kokusunu boğmak zorundasın. Üstüne sinerse annen, baban, çevren ailen seni kınayacaktır, ayıplayacaktır! Bu başlıyor. Ama sen kızlara karşı sigara içmeyi bir büyümüşlük, bir kendini ispatlama sayıyorsun. Sesin kalınlaşıyor!.. Çocuk sesinden, kadın sesinden çıkıyorsun! Önce çatlayan bir ses... Sonra kendini bulan bir ses. İlk defa, mesela bira içiyorsun, başın dönüyor! İlk defa!..

Sen dün çocuktun, bugün 15 yaşındasın, bira içiyorsun, şimdi büyüksün cigaran var falan... Eee hep aklının bir tarafında ilk öpeceğin kız! Onu düşünüyorsun, düşünüyorsun ve öpüyorsun sonra.

— Hatırlıyor musunuz? O anı ve kim olduğunu?

— Tabii, hatırlıyorum...

— Neler hissettiniz, bugün nasıl anlatabilirsiniz?

— Çok heyecanlandığımı hatırlıyorum!.. Şimdi Hilton Oteli'nin olduğu yerde büyük bir bahçe vardı, sonradan ilk İs-

tanbul sergisi açılmıştı orada. Bir yabancı ortaokul öğrencisiydi, arkadaşı vardı Talimhane'de oturan, bana haber getirmişti: "Seni şurada bekleyecek..." Gitmiştim. Orada yan yana oturduk. Sonra ilk hareketin ondan geldiğini hatırlıyorum. Birden birbirimize sarılmış olduğumuzu ve birbirimizi ağzımızdan öptüğümüzü, dilimizden öptüğümüzü şu dakikaymış gibi net hatırlıyorum. Sonrasında hiç konuşmadığımızı, bir süre birbirimize bakamadığımızı, öyle ayrıldığımızı hatırlıyorum. Sonra o gece dünyanın benim olduğunu, hiçbir yerlere sığamadığımı ve bunu bir iki arkadaşıma mutlaka anlatmam gerektiğini, bu coşkuyu, bu zaferi, bu ilk yeniliği anlatmam gerektiğini biliyorum. Bu kadarını hatırlıyorum.

— *Bu ilk fiziksel yakınlık, değil mi?..*
— Evet.

— *Sonra aşkla birleşen...*
— Oooo, o daha sonradır... O arada hep o ilk buluşmayı, ilk flörtleri, ilk yakınlaşmaları aşk sanmışımdır. Çünkü aşkı yaşamak istemektesindir. Onun da sana âşık olduğunu, bir geçici beğeni-hoşlanı değil de, bunun bir aşk olduğunu düşünmektesindir. O öyle bir dönemdir, bir hastalıklı, hoş bir dönemdir... "Bu aşk da bitti" diyorsundur, bu ilişki bitti değil, bu ufak serüven bitti değil de, aşk bitti gibi gelir... Kendini bir aşk kahramanı gibi görmektesindir. Okuduğun romanların, şiirlerin, kitapların etkisiyle, o yaşının da getirdiği romantikadan çıkamamaktasındır.

— *Nasıl bir romantizm?*
— Bu buluşmalar içinde ilk defa dans etmek de vardır; çok önemli bir şeydir ilk defa dans etmek. Yani bir süre ayrılmadan beraber olmak, bir şeyler söyleyebilmek ve bir şeyler dinleyebilmek meselesi mühimdir!.. Dansı şimdilerde koreografi halinde görmekteyiz. Günümüzde elli kişi, yüz kişi bir arada dans etsin, iki kişi dans etsin, bir kişi dans etsin... Onu biz müthiş bir estetik figür içinde görelim, altında da müziği

olsun... Ne kadar güzel bir görsel şölen!.. Bizi iç tellerimizden vursun!.. Bir de iki kişinin beraberce dans etmesi vardır. Üzerinde durulması gereken bir olaydır. Birbirine değme, temas vardır.

Bir dans süresi, o flörtün, o namusun içinde bir dans süresi. O sınırları zaten başka türlü zorlamak aklından geçmemektedir. Ama o müzik eşliğinde onu tutmak, onun elinin senin omzunda olması, sende bir defa hâkimiyet duygusunu kabartır. Onu yönetmekteyim duygusu oradan başlamakta. Bütün hepsi bir araya gelince, o yıllar birdenbire önem alır ve gelecek insanı o yıllar hazırlar. Yoldan çıkarsın, bir defa okuldan kırmak başlamıştır. Yani "Kişi refikinden azar" diyor atasözü... Arkadaşından. Senden önce yapanlar sana da getirirler bunu. Hoşuna gider, matematiğe hazırlanmamışsındır, ertesi gün de yazılı vardır, kaçarsın, o hürriyet hoşuna gider... Bir tanesini çok iyi hatırlıyorum. Karaköy'e indik, Adalar tarafı, Kadıköy tarafı yerine bir Haliç vapuruna bindik. Hasköy-masköy, Eyüp'e kadar gittik, oradan döndük, öğlen oldu... Öğleden sonra gittik okula, yarım gün yokuz diye yazdı Şehbal Hanım, müdür yardımcısı, usta şair, *Günlük*'lerini defalarca okuduğum Salah Birsel'in kız kardeşi. Matematikçi yazılı yapmış, fena halde canımızı yakmayı kafasına koymuş! Biz yazılıdan kaçarken, sözlüye tuttu bizi!.. Yağmurdan kaçarken, doluya değil, fırtınaya tutulduk...

Bunlar hep ilk!.. Bunların hepsi yeni, hepsi taze... Sonra tekrarlandıkça rutine döner ama o ilkler değişmez. Yazık ki insan unutur, alışkanlıkların esiridir. Bir burjuva düzeni içinde götürür meseleyi, yavaş yavaş alışır bütün bunlara... Alışkanlıklar bir yere kadar iyi, bir yerden sonra zorlar. Mesela "Kişilik ekler alışkanlıklar" denir. Yemek masasında yeriniz hep aynı yerdir. Berberiniz hep aynı berberdir. Saçınız hep öyle kesilir. İşte pabucunuzu boyattığınız yer bellidir, seçtiğiniz giyim renkleri sizin için iki-üç tanedir ve belli renklerdir. İçtiğiniz sigaranın markası bellidir. Bugün bunu içeyim, yarın onu içeyim, öyle bir şey var mıdır!..

"Sarışınlık getirir gözlerin akşamlarıma"

— Aşktan söz ediyordunuz...

— O yaşlarda bilmiyoruz aşkın ne olduğunu... Sanki sonradan öğreniyor, biliyor muyuz? Kulağımıza devamlı aşk lafları gelmekte, romanlar okumaktayız, duymaktayız, aşk cinayetleri işleniyor, aşk için canlarına kıyanlar oluyor... Ailelerimiz, bizden büyükler, 25-30'u bulmuşlar, aşk evlilikleri yapıyorlar. Böyle bir aşk çemberinin içindesiniz. Sizin yaşınız 16. O ilk ürpertileri, ufacık ilişkileri aşk zannetmektesiniz. Ya da o duyguyu büyütme, aşk gibi görme ihtiyacınız var.

Kızlarda da, erkeklerde de o büyüme duygusu, bir an önce adam yerine konulma telaşı... İşte o en zor dönemdir!.. Çocuklukla, gençlik arasındaki o dönem. Orada baştan çıkıyor insan, yani okul kapılarında uyuşturucu satanlar, genç kızları, gencecik delikanlıları baştan çıkartabiliyor. 19'dan, 20'den sonra bunlar olmaz. Belli bir bilinç vardır artık! Belli bir direnç, akıl, ayırt etme yeteneği gelişmiştir. Kaşlarını çatarsın, frene basarsın, öfkeli öksürürsün, biter. Ama 14-15 yaşında kolay tava gelirsin. Seni nelerle tavlayacaklarını bilirler.

Bu kadın erkek ilişkilerinde kadın yazarlar, kadın şairler, kadın tiyatrocular, kadın oyuncular, kadınları gerçekten temsil etme niteliğinde ve niceliğinde olan o müthiş hanımefendiler, doğrusu erkeklere övgüler yağdırmışlardır. Erkekler de kadınları yüceltmek için ellerinden geleni yapmışlardır, yani bitmeyen bir kavgadır kadın erkek meselesi.. Bitmeyen de bir barıştır, bitmeyen de bir kavuşmadır, bitmeyen de bir ayrılıştır.

Kadını yüceltenlerden, yani bir kadına söylenebilecek en güzel şeylerden birini de bence Cenap Şahabettin söylemiştir. O güzelim doktor, yani "Kar" şiirini yazan; o da bizim şiir dünyamızın en önemli doğa şiirlerinden biridir... "Elhan-ı Şita" var bir de, bir kadını yüceltmek adına daha başka ne söylenebilir, bilemiyorum... Diyor ki: "Sesin işler bir şuh kanat gamlarıma / Sarışınlık getirir gözlerin akşamlarıma."

— Siz ne zaman, "işte aşk buymuş" dediniz?..

— "Aşk nedir" diye soruluyorsa, bak, onun cevabı yoktur. Herkes, batılısı, doğulusu, şairi, düşünürü, yazarı, çizeri, sanatçısı, sinemacısı, heykeltıraşı, ressamı boyuna aşkı yorumlamıştır. Aşkı bir deyimle, bir tanımlamayla, bir tırnak arasında, parantez arası iki satırda ya da romanlar boyu anlatmaya çalışmıştır insan. Çözülse, bilinse, anlaşılsa, zaten o zaman aşk diye bir şey kalmaz orta yerde!.. Çözüldüğü zaman, bittiği zaman çaresi bulunur. Reçetesi vardır, gidersin eczaneden yaptırırsın, müshil alır gibi ya da öksürüğü önler gibi bitirirsin. Çözülemediği için hâlâ, ne olduğu bilinemediği için, insanoğlunu bu kadar bin yıl konuşturan, tartıştıran, istediği gibi savuran olmakta devam ediyor.

İlk ve unutulmayan

— Ters dirsek pek atılmadı bana! Neden atılmadı? Bulunmaz Hint kumaşıyım anlamına gelmemelidir. Bazen istediğim cevabı alamayacağımı hissetmişimdir ben. Yani görmüşümdür, bayılmışımdır. Üstüne gidersem ben bundan ekmeği kopartırım vardır, bir de ben bu ekmeği yiyemem vardır, onu ben hissetmişimdir. Yani bütün "refüze edilişlerimin" sayısı pek çok kadın içinde beşi geçmez. Bu bir marifettir. Çünkü onurumu çok üstün tutmaktaydım. Mesela bütün ömrümde iki evliliğim, birkaç defa beraber yaşamak, yani ev tutarak beraber yaşamaklığımın dışında, günlük flörtler, gece flörtleri, aylıklar falan ya da işte altı aylıklar ya da mevsimlikler dışında bir tanesi var ki iki evliliğimde de hep kafamın içinde kalmıştır. Bekardım ve 23 yaşındaydım tanıdığımda... O da Fransız Kız Lisesi öğrencisiydi...

Birinci evliliğimden boşandıktan, ikinciye daha başlamadan önce, o arada beni aramıştır, ben de onu aramışımdır. Kaçamak yaşantılar yaşamışızdır. O da boşanmıştır. Bir Ege kentinde yaşamakta şu anda. Son görüşümün üzerinden on yıldan fazla geçti. Evlenmişti yeniden, kendinden daha genç bir erkekle evlendiğini söylemişti. Bir senaryo çalışması yapıyordum o Ege kentinde. Bir motelde kalıyordum oğlumla. O

motelin bahçesinde gördüm. Şehirden gelmiş, orada denize girmek için. Görünce heyecanlandım, birbirimizi kucakladık, o da aynı duyguyu yaşadı. Böyle birkaç dakikadan sonra bir masada oturan bir hanımı gösterdi, kayınvalidem diye... Bir boş bulunuş içindeydi. Sonra o akşam oğlumla beni o indirdi arabasıyla kente. Biz de gitmişken, yani kent dışı bir motelde senaryo çalışmanın dışında da hayat var diyebilmekteydik. Böyle indirmişti bizi ve ertesi gün geleceğini söylemişti. Oğlumla da tanıştırmıştım ve söylemiştim bendeki yerini. Ertesi gün gelmedi, bir daha hiç gelmedi, haklıydı, onun açısından baktığım zaman gelemeyeceğini tahmin etmeliydim. Böyle zaman zaman bunları da konuşmak gerekiyor.

Zaman gibi bir düşman olamaz!..

— Karıştırıyorum, kesip biçiyorum da eski dergileri, eski gazeteleri, meğer orada neler yaşamışım... O fotoğraflara bakınca bile zor hatırladığım bazı şeyler var!.. "Aaaa ben o gece orada mıymışım!.." Burada bir şey çıkıyor orta yere... Bazı şeyler neden her şeyiyle, yani o olduğum yerin bütün eşyasıyla ve bütün renkleriyle, gündüzse veya geceyse ışık tonlarıyla, hatta kokusuyla ve insanlarıyla bu kadar bende kalmış da, bazıları nerdeyse hiç yaşamamışçasına benden uzak, benim dışımda, benden hiçbir şey taşımıyor, ya da ben ondan hiçbir şey taşımamaktayım. Bende nasıl kalmamıştır, o beni düşündürüyor...

— Bütün "dünleri" bugün gibi anmsıyorsunuz. Sizden dinlemiştim, otuz yıl önce saza gitmişsiniz, oradaki kadının giysisi...

— Hatırlıyorum. Evet, Sadri ile gittiğim akşam... Hiç unutmuyorum, açık maviydi. Kadın da boylu poslu...

— Oturma sırasına, yani soldan sağa, sağdan sola varıncaya kadar orada kimlerin oturduğuna, ne içildiğine dikkatiniz şaşırtıcı!..

— İnsan bir defa, yaşadığını fark etmeli. Yani üç arkadaş bir yerde oturmuşsun, akşam vakti içmektesin, bir sohbeti hazırlamaktasın. "Ben buradayım, iki tane de arkadaşım burada. Masamızda da şunlar var yenecek, elim şu kadehi şöyle tutmakta. Kadeh de bana şunu vaat etmekte" der gibi çevreye bakılacak, sanki yazılacak ve yarınlara kalması gerekecek bir hadise gibi... Yani bu anlamları sözcüklere bölmek, her birini tekrar yaşar hale getirmek gerekiyor. Biz bunları silkelemekteyiz, "hadiseyi" unuttuk, bir "olay" yakaladık...

Pekâlâ, pek güzel ama bir tek "olay"da hapsolup kalmayı, bir dili bu kadar küçültmenin getireceği faydayı bilememekteyim. "Hadise" şimdi yeniden ortaya çıkmakta ve kullanılmakta. Osmanlıcadan Arap kökenli, Farisi kökenli, yani bizim dilimizi hazırlayan, bizim de Türkçemizi katarak yarattığımız koca bir nehir-dilden biz ufak bir yuduma razı olmak gibi bir yanlışın içindeyiz. "Vahim" kelimesi mesela, şimdi çok kullanılıyor! Pekiyi, "vahim"i kullanıyorsun ama o dönemin içinde kullanılması gereken, ona benzer kelimeleri, sözcükleri kullanmıyorsun!.. "Vahim"e alışkanlık yarattın toplumda... "Vahim"i anlıyor, "çok zor, çok beter, çok tehlikeli bir şey" anlamına, bir tehlike arz etmekte. O vahimin içinde bir felaket hali vardır!.. Böyle böyle konuşmak, böylesine götürmek gerekiyor. Hatırladığım gibi ve hatırladığım sözcüklerin kendiliğinden geldikleri gibi!.. Mesela bir romancı hanım, romanını konuşmakta *Cumhuriyet* kitap ekinde. "Ben noktalamalara, üç noktalara ve soluk almalara çok dikkat ederim" diyor. Sağolsun. Eeee, günümüzde noktalamalar nerdeyse kalmamış gibi bir marifet sayılıyor. Kullanılmıyor bunlar.

Bizim konumuzun dışında gibi görünüyor ama konuşmak gerekiyor bal gibi!.. Noktalamaları kaldırıyorsun, "hala" var. İki a'nın üstünde de aksan yok, bu haladır; babanın kız kardeşi. Bir tanesinin üstüne koyarsan, ki koymalısın, "halâ" oluyor, "abdesthane" anlamında. İkisinin üstüne koyarsan, "hâlâ" oluyor, "devam eden" anlamında. Ben bunu öğrendiğim zaman orta ikinci sınıf öğrencisiydim. Or-

taokulda öğrendiğim dilbilgisiyle gitti bütün hayatım, bütün öğrencilik ve bütün yazarlık hayatım. Nişantaşı Ortaokulu'nda benim Türkçe hocam İstanbul Radyosu'nda tambur çalar, Tamburi Dürrü Turan Bey idi. Birkaç yıl o okuttu bizi devamlı. Rıfat Ilgaz da aynı okuldaydı. Yalnız o sonra bir tüberküloz derdiyle çıktı gitti okuldan. Nişantaşı Ortaokulu eski bir konaktı. Rumeli Caddesi'nde, cümle kapısından girince, iki taraflı mermer merdivenlerle üst katlara çıkılırdı. Merdivenden inerken görmüştüm Rıfat Ilgaz'ı. Bir kış günü, lacivert elbiseliydi ve çok yakışıklıydı. Aradan yıllar, yıllar, yıllar geçti, herhalde kırk yıl geçti. *Hababam Sınıfı* ortalığı kasıp kavurdu sinemada...

Sinema, hep yakınınızda...

Bir gün, devamlı yazdığım AK-ÜN film şirketinde rastladım kendisine. Önce konuşmadım, onu seyrettim. Nişantaşı Ortaokulu'nda bir kış günü gri bir ışıkta, kış öğlesi, kar öğlesi ışığında merdivenden inen ve sonraları merak edip sorduğumuz, "Verem olmuş, sanatoryumdaymış" dedikleri adamla bu adamı bir araya getirmeye çalıştım. Onun *Hababam Sınıfı* dışındaki kitaplarını okumuştum. Özellikle *Meşrutiyet Kıraathanesi* başlığında topladığı öyküleri beni çok etkilemişti.

Ve Tamburi Dürrü Turan, sınıfta hepimize bir isim takmıştı. Mesela bir 442 İsmail vardı. Bu söylediğimin tarihi 1946-47 falandır. Kırmızı bir herifti, Barbaros'tu, ona, "Geme faresi" derdi. Bana, "Çalıfasulyesi suratlı" demiştir. Şimdi benim suratıma çalıfasulyesi nc getirir, bilmem. Ama onun benzetme anlayışı böyleydi...

Pehlivan gibi bir adamdı. Tamburi falan, üstelik edebiyat hocası deyince, yani biraz *Fecr-i Ati,* biraz *Servet-i Fünun*, biraz ycni Cumhuriyet dönemi yazarları, o dönemin hayali ve romantizmi içinde bir adam düşünülür. Oysa saçları son derece kısa kesilmiş, 50 yaşlarında, pehlivan yapılı, kalın enseli, küt elli, parmakları sosis bir adamdı. Ama ince

ve güzel çarpan bir kalbi vardı. "Bak, bu çalışmaz" derdi, tahtaya kaldırdığı zaman benim için... "Bu çalışmaz, bu zekasına güvenir, bu belleğine güvenir" derdi ve ben gerçekten öyleydim. İyi dinlerdim, orada da biterdi o iş.

— *O zamanın öğretmen-öğrenci ilişkilerine mi giriyoruz?*
— Bizi hoş görüyorlardı. Yani çocuklukla gençlik arasına sıkışmış bir yaştır ortaokul. Patlama, bunalma, yolunu arama, yani çiçeğin ya patlayacağı, saksıda açacağı ya saksı toprağına düşeceği bir zamandır o. Bunu çok iyi bilmek lazım. Bugün bunun bilindiğini sanmıyorum. Yani ilkokul ve lise var, üniversite var, tamam. Ortaokul en biçimsiz çağ... Genç kızsa, ilk kan görecektir. İlk dişiliğini fark edecektir. Erkekse, dallarına su yürüyecektir. O güne kadar hiç düşünmediği, duymadığı bir takım duygular, üzerine hücum edecektir, hücum edecektir! Sonradan bütün hayatım içinde öğrendiğim gibi, insanın bütün yaşamını da cinselliği idare eder, bu kesindir! Ya siz o cinselliği aklınızın önüne katar, öyle götürürsünüz, ya da o sizin önünüze geçer, sizi istediği yere götürür. Öyle bir zaman geçirir kızı ve erkeği ortaokul çocuklarının, o öğretmenler bunu bilmekteydiler. Hoşgörü sahibiydiler.

— *Hocalar şimdi ergen psikolojisine daha toleranslı bakıyorlar aslında, daha önce çok sert cezalandırılan şeyler olağan karşılanıyor.*
— Ortaokul yıllarımda o zamanlar kasket takma mecburiyeti vardı. Lacivert, sarı şeritli, önü vizörlü, hafifçe yana eğerdik. O kasketi, ya okulun kapısından girerken takardık, ya okulun kapısından çıkarken... Tarih hocamız Celal Bey mesela... Hepsinin ne kemikleri kaldı, ne anıları kaldı, benim söylediklerim bile ne kadar doğru, ne kadar eğri, bilememekteyim. Ama mesela bir gün dersten çıkarken, beyaz kağıtlardan uzun bir kuyruk yapmıştı arkadaşlarım ve Celal Bey'in lacivert paltosunun arkasına iğneyle tutturmuşlardı, biri lafa tutmuştu sınıftan çıkarken, bir şey sorar

gibi sanki, merakla... Birileri de arkadan iğnelemişlerdi! Öğretmenler odasına öyle gitmişti. Öğretmenler odasında ne oldu, ne konuşuldu bilmemekteyim. Diğer öğretmenler görmüştür, ya da kendisi, çıkarırken paltosunu falan ama bu yüzden ne sınıfımıza tekrar geri geldi, kim yaptı bunu diye, ne de diğer öğretmenlerden, ya da idareden böyle bir soru gelmedi bize... Yani öğretmenimiz de, öğretmenler de, yönetim de bu konuda tepki vermedi. Sınıfta, biz konuşurduk aramızda, "sus mus" derdi Celal hocamız, sonra da patlardı: "Kırıcıyım keratanın bir tarafını" derdi Rumeli şivesiyle!..

Mesela okul müdürümüz Mahir İz idi. Söylendiği kadarıyla Mehmet Akif'in ailesindendi. Bir de o girerdi bizim Türkçe derslerimize, bize devamlı Mehmet Akif okurdu. Anlayamadığımız, ya da onun okuyuşundan gelen bir hafif gülmeceyle, kendini tutamayıp kahkaha atanlar olurdu. Mesela çabuk çabuk "kafa, göz, kol, çene, parmak, el, ayak" diye okurdu. Bu bizde gülme duygusu yaratırdı. Meşhur "Çanakkale Şehitleri". Sonra o şiirde muhteşem bir veda, bir ağıt, bir teşekkür, bir selam vardır Mehmetçik'e... Orası bizi çok etkilemiştir. Bunların tamamını okuma isteği, bu kaynakların nerden geldiği, bunların kitaplarının bulunup bulunamayacağı gibi bir merak uyandırmıştı bizde. "Tüllenen mağribi akşamları sarsam da yarana / Yine bir şey yapabildim diyemem hatırana" diyor.

Biraz sonra Barba'da top oynayacak da olsan, dersin sonuna doğru takım yapmakta, bir kağıda isim yazmakta da olsan, bunlara yabancı kalamazdın, çünkü her gün tekrarlanmaktaydı bunlar... Bıkmıyorlardı bize bunları okumaktan, bize bunları söylemekten, bize bunları dinletmekten! Mesela o sınıfça gülmelerde sinirlenip, şiiri bırakıp, paylamıyordu müdürümüz. Üstelik devam ediyordu. O tepkileri makul karşılamaktaydı. Yani bu nasıl güzel bir eğitim düzenidir...

— *Tersi örnekler de vardır herhalde hocam...*

— Bizim müdür muavinimiz, ben İngilizce'deydim, o Fransızca hocasıydı aynı zamanda, şair Salah Birsel'di. Bir gün, ne suç işledim bilmiyorum, beni idare odasına çağırdı, gittim. Parmaklarımı, sağ elimin parmaklarını birbirine değdirdi. Topluca... Ve canım iyice acısın diye, cetvelin yanlamasına tarafıyla vurdu elime birkaç defa, sızım sızım sızladı tırnak uçlarım... Ben bunu birkaç yıl önce *Cumhuriyet*'teki odasında Oktay Akbal'a anlattım. Oktay Akbal, Salah Birsel'in yaman dostu idi. Allah rahmet etsin Salah Birsel'e... Odada sinema eleştirmeni, dostum Atilla Dorsay ve çok sevdiğim öykücü arkadaşım Naim Tirali inanamadılar.

Ama aynı Salah Birsel, demek beni izlemiş... Aradan hayli zaman geçti. Mesleğinde tanınmış biriydim artık. Bir gün Sirkeci Garı'nın önünde rastlaştık, akşam vakti yağmur yağıyordu. Karşılıklı bir an durduk, tanıdı beni. Ben de onu elbet tanıyorum, saygı duyuyorum. Günlüklerine bayılmaktayım. Bu kadar güzel yazılamaz... Şiirlerini çok tuttuğumu ya da şiirlerinin beni tuttuğunu, yakaladığını söyleyemem ama günlüklerine biterim. O akşam vakti şapkasını çıkarttı başından, yağmur altında elimi sıktı, kutladı beni.

Sonradan yakalamaktayım, okudukça açıldıkça neleri kaçırdığını anlıyor insan... İdarede memure Şehbal Hanım vardı. Salah Birsel'in hemşiresiydi. Sonradan öğrenecektim ki ben, Şehbal, "kuş kanadının tüyü" demektir. Ve bir dönemde bir derginin adı olmuş, o derginin çevresinde Yahya Kemal dahil, koca bir grup oluşmuştur. Yani o isim, ailesi tarafından ona durup dururken verilmemiştir. Hatırladığım kadarıyla, sarışın, açık renk gözlü, saçları ya kıvırcık ya ondüleli, ilişkilerini son derece ciddi ve uzak, soğuk tutan bir hanımdı. İşini yapan sadece!..

Ve nihayet, bu işler, bu aşk, kadın-erkek ilişkileri de aklımın çok ermediği olaylardır benim. Nasıl geçtiğini anlayamamışımdır.. Nasıl bu yaşa geldim? Ne oldu, ne bitti? Mum gibi eridi gitti. Zaman gibi bir düşman olamaz!.. Bulsam bir kaşık suda boğacağım zamanı. Sabah oluyor-akşam oluyor, sabah oluyor-akşam oluyor, onun umuru değil! Ve çok düşünecek zaman bulmadan geçiyor zaman...

Yaşama dönemecinde unutulmaz tangolar

— Az önce yemekte tangolardan söz ettiniz. Arkadaşlarımızla tango kursuna gidelim gibi bir heyecan, bir ortam var mıydı?
— Hayır. Gereği yoktu... Evlerde önce gramofonla, sonra radyoda dinleye dinleye, birbirimizden öğrene öğrene figürleri, en basit figürleri tabii, öyle dans kralı, kraliçesi olmadan öğreniyorduk. Yalnız o dönem çok iyi bildiğim bir şey var, 1948 ile 1960 arası diyebilirim, her cumartesi günü Tokatlıyan'da, Park Otel salonlarında, Semiramis salonlarında, daha birtakım yerlerde, özellikle Taksim Belediye'de danslı çaylar yapılırdı. Herhangi bir lise ya da herhangi bir fakülte tertip edebilirdi. Davetiyelerin belli bir fiyatı vardı. Giderdiniz, alır girerdiniz, o davetiyelerin karşılığında bir masaya oturturlar sizi, kaç kişi gitmişseniz pasta ve limonata verirler. İçki, hayır! İçki istiyorsanız, cebinizden vererek içersiniz, son derece muntazam, büyük salonlar bunlar. Ne demek Taksim Belediye Gazinosu'nun salonu, Park Otel salonu, Tokatlıyan salonu falan... Çok iyi orkestralar ve onların eşliğinde, diyelim saat ikiden yediye kadar dans edersiniz. E işte, o dansla, yakınlık duymak istediğiniz bir hatun varsa biraz daha yakın ilişkiye girersiniz. Çay, pasta, limonata derken bir güzel öğleden sonra, bir güzel hafta sonu olur...

Sonra gece kulüplerine döktüler işi. Mesela Tokatlıyan'ın pavyonunda (pavyonun tavanı aynalıydı baştan başa), bir dönem Türkiye'ye gelmiş, en çok eğlendiren piyanistlerden biri olan Perez çalardı. Tıklım tıklım dolu olurdu. Park Otel'in pavyonunda Edith çalardı. Taksim Belediye'de Müfit Kiper orkestrası, başka bir yerde İsmet Sıral!.. Daha sonra da çok sevgili arkadaşım, bir müzik klasiği olan İlham Gencer'in Çatı'sı...

— Biraz da balolardan, örneğin sizde yer etmiş bir balo gecesinden söz edelim mi?
— Bütün kış, aşağı yukarı her cumartesi mutlaka bir balo olurdu. O başka bir şenlikti. Galatasaray balosu senenin en

güzel balolarından biri idi. Tıp balosu, Güzel Sanatlar Akademisi'nin kıyafet balosu gibi, Kolej balosu gibi... Bu dediğim 1949-1954'lere gider. O dört baloya da, biz ne yapar eder, dar bütçemize rağmen, gider, boy gösterirdik. Çünkü kolejden kız arkadaşlarımız olurdu, içerde buluşma sözü verirdik birbirimize.

Hele bir Galatasaray balosunda, zamanın çok ünlü, çok yetenekli, çok şöhretli ve çok yakışıklı basketçisi Erdoğan Partener vardı. Erdoğan'a rastladık baloda. Taksim Belediye'nin büyük salonunda Afrika kulübesi gibi, kamışlardan iki büyük kulübe kurmuşlar ve içki fişleri basmışlar renkli... O zaman para çok değerli, 50 kuruş, 100 kuruş da olabilir, şimdi pek çıkaramıyorum, çünkü bu dediğimin üzerinden elli beş sene geçmiş aşağı yukarı. Erdoğan her kulübeden gitti bir avuç fiş aldı; üç-dört arkadaştık, birer avuç fiş verdi. Bizim elimizde fişler, karşıda çeşit çeşit içki, ne yapacağımızı şaşırdık. Tam görmemişin oğlu halindeydik. Bir tane pembe fişle bir tane gri fiş veriyorduk, ikisiyle "bundan da koy, bundan da koy" diye karmakarışık şeyler yaptırmaya kalktık, içemedik sonra...

Doğrusu sarhoşlayıp da bir tarafta sızmadık, onu kendimize yakıştıramazdık zaten, ama o içkileri karıştırınca, ne renkleri renge benzedi, ne tatları, ne kokuları benzedi, yani para hovardalığımızın karşılığı iyi değil idi.

— Biz dans etmek için erkek arkadaş bulamazdık... Hepsi çekingen, dansı bilmedikleri için mi, ya da sevmedikleri için mi, her ikisi de mi bilmiyorum ama kız kıza dans ederdik...

— Bir yorum getiremem!. Yaşadığımı anlatabilirim yalnızca. Güzel Sanatlar Akademisi'nde falan çoktu kız arkadaşlarımız, yani o konuda rahattık, yani oyunsuzdu, sınırlar baştan konurdu. Ya duygusal bir olaydı, o zaman sınır konmazdı duygulara ve bu arada konuşmalara, sözcüklere, temaslara, el değmelerine, göz değmelerine bırakılırdı nereye kadar gideceği... Ya da baştan çok arkadaşça bir ilişki olacağı net bir şekilde konurdu. Kız da, erkek de rahat ederdi, olmayacak

gayretlere düşmezdi. Belki de büyüdüğüm semt Nişantaşı olduğu için bunlara ihtiyacımız olmadı. Biz bir de ev partileri verirdik, her cumartesi aşağı yukarı bir arkadaşımızın evinde. Oraya da High School'lu, Sen Jorj'lu, Sen Benua'lı kız arkadaşlarımız gelirdi. Gülerdik, oynardık, dans ederdik, gülüşürdük, itişir kakışırdık, dağılır giderdik.

Benim için şanslı bir dönemdi, rahat büyüdüm o konuda. Karşı evreni, kadın dünyasını ilk defa fark etmiş olmanın ve kendini fark etmiş olmanın getirdiği, ortaokuldaki o çekingenlik, o aradaki mesafeyi ve aradaki farklılıkları nasıl yakalayıp, nasıl değerlendireceğin sorunu, zor iştir. 14 ile 17-18 arası bir kız hayatında da, hatta onlarda belki biraz daha erkendir, bir delikanlı hayatında da sorundur. Orayı atlamak arkadaş çevresi ister, okuma, okul çevresi ister, aile çevresi ister, üçü yetmez, bir de kendin varsındır, kendinden içeru... Dördü bir araya gelecektir ki sende, makul, sağlıklı, esenlikli, doğru bakan, kendine güvenli ama haddini bilen bir adam tipi yaratsın, zor iştir. O yıllar... 14-15 yaşın getirdiği avarelik, boşvercilik, rahatlık, lakaydilik, "baba fırını has çıkarıyor"... Geçici bir saadettir bunlar...

Ben o "mucizeyi" yaşadım!..

— Anımsadıklarımız arasında, o yaşam diliminde sizin çok önemli gördüğünüz neler var? Ya da var mı?

— Öyle bir dönemdeyim ki ben, karşı cinsle aram iyi olacak gibi görünmekte ama bende müthiş bir eksiklik var! Ben utanıyorum! Çünkü benim iki elimde, ellerimin parmaklarında 64 tane siğil var. "Tavuk kıçı" dedikleri, irice et, nasır parçaları, iki elimi kaplamış... Ne zaman, nasıl peydah oldular, şimdi onu pek hatırlamamaktayım. Yazı yazarken bile ellerime bakmak istemiyorum. Ders notu tutarken ya da bir yazılıda, ya da akşam evde ders çalışırken, kitap okurken, sayfa çevirirken parmaklarıma, ellerime pek bakmamaya çalışıyorum. Dikkat edelim bunlara! Bir kitabın sayfasını çevirirken elinizle göz göze gelmemeye çalışmak fenadır! Kimselerin el-

lerini sıkamıyorum, pütürük pütürük bir şeyler bırakıyorum karşımdakine. Sonra bakıyor eline ve benim elime bakıyor falan... Hele böyle kuvvetle sıkarsam, dostluk içinde sıkmak gibi bir şeye kalkışırsam kötü! O yüzden karşı cinse, kızlara pek sokulmayayım, sokulayım tereddütleri yaşamaktayım ve çok üzülmekteyim, yavaş yavaş geri çekilmekteyim.

Amcama gittim bir gün, yani amcama bu nedenle gittim. Demek onu çok yakın bulmuşum! Bir de, onun doktor olması, hekim olması... Çünkü bir defasında sağ elimin baş parmağının iç tarafında iri bir siğil vardı. Onu mesela ben bıçakla kesmeye kalktım, kanlar manlar aktı, canım yandı, "Sen ne yapıyorsun, çıldırdın mı?" falan dediler, başıma üşüştüydü aile! Bu hale gelince iş, belki de onun hekimliğinden imdat beklemekteyim! Bir de, hep baba yarısı ve baba gibi davranmıştı, ona olan sevgimi hep söylemeliyim, her fırsatta... Gittim, sabahtır, 10-10.30 gibi bir zaman. Şaşırdı beni görünce, sakal tıraşı oluyordu. "Hayrola, ne var?" dedi. "Amca, böyle böyle bir hal var bende, biliyorsun bu ellerimi. Bu eller bende şimdi hangi etkileri yapıyor, onu bilmiyorsun." "Evet bilmiyorum." "Benim cinselliğimi bozacak, beni bu konuda geriletecek. Mahcubum ve utanıyorum ellerimden. Bu beni sarsalıyor, benim iç yapımı..." dedim.

Bitmişti tıraşı, elini yüzünü yıkadı, cevap vermemekte, beklemekteyim. Mutfaktan bir ufak bıçak aldı, "Gel benimle" dedi. Beş kat merdiven indik. Beyazıt'ta, Vezneciler'de Külhan Sokak'ta, girer girmez soldaydı apartmanı. Apartmanın arka kapısını açınca karşınıza hemen sağınızda bir söğüt ağacı, tam karşınızda da Bizans'tan kalma bir mağara ağzı gelirdi. Seneler sonra Oktay Akbal'ın, "Bizans Definesi" öyküsünü okurken hep o mağara gelmiştir gözümün önüne nedense.

Çıktık, güneş var, beklemekteyim ve merak etmekteyim, nedir?.. Konuşmuyor. O ufak bıçakla o söğüt ağacından ufak bir söğüt dalı kesti. Bana verdi o küçücük dalı, çömeldi. "Sen de geç karşıma, çömel" dedi. Geçtim karşısına, diz dize ve yüz yüzeyiz. Evet, şimdi karşımda görüyorum amcamı. Tabii

bu görüşlerin içine, onların sonradan ölmüş olmaları giremiyor. Onların ölmüş olmaları, onlara ait canlı resimler görmemizi engelleyemiyor, çok şükür. "Başını çevir, bakma bana" dedi, ben başımı çevirdim. "Ellerini uzat" dedi, ellerimi ona uzattım, beklemekteyim. Bir yirmi saniye, yarım dakikadan fazla değildir geçen zaman. "Dön" dedi, döndüm, yüzüne bakıyorum. "Bana bakma, ellerine bak" dedi. Ona uzattığım, öne doğru uzattığım ellerime baktım, bir tek siğil kalmamıştı ellerimde! Birden hepsi uçmuş ve gitmişti! Altmış yıldan fazla oluyor. Orada nasıl sarsıldığımı, nasıl titrediğimi, nasıl bir mucizeyi yaşadığımı, ne söyleyebileceğimi bilememekteyim... Titremeye, zırlamaya başladım. Müthiş bir sevinçti! Kurtulmuştum ama nasıl kurtulmuştum? Hem kurtulmanın sevinci, hem neredeyse inanamayacak halde oluşum, hepsi iç içeydi. Adamakıllı sarsıcı bir depremdi! Ağladım orada çekinmeden, böyle 15 yaşımın getirdiği bütün açıklıkla. İri iri, bağıra bağıra gibi, galiba öyle ağladım. Sarıldım amcama, kucakladım. O hiçbir şey yapmadı, hiçbir şey demedi. Zor yutkundu bir ara, bir iki, bunu hatırlıyorum...

— Hiç sormayı denediniz mi daha sonra, bu mucize nasıl gerçekleşti diye?

— Hayır, bu konuda kendisine soru sormaya kalktığım zaman, hemen bana o konunun çok dışında başka bir soruyla cevap vermiştir. Ben anlamışımdır ki bu konuda konuşmak istemiyor ve üstüne gitmekten vazgeçmişimdir.

Eve döndüğüm, ellerimi uzattığım zaman babama ve anneme, öğlen yemeğindeydiler. Önce anlayamadılar, göremediler önce. Baktılar, ne gösteriyor bu çocuk ellerini uzatmış diye. "Görmüyor musunuz? Görmüyor musunuz?" diye onlara bağırdığımı hatırlıyorum. Hadi orada bir daha zır pır zır, dehşete düştüler, şaşırdılar. "Nasıl oldu?" Anlattım, "Gittim amcama, sonra da böyle oldu" diye... Yemek kaldı, ben zaten yiyecek halde değildim, annemle babam da yiyemediler. Sezen belki yedi, onu çok hatırlayamıyorum şu an! Bu olayı babam ya da annem, ki araları çok iyiydi amcamla, konuştu-

lar mı, konuşmadılar mı bilmiyorum. Bunu söz konusu etmekten, dillendirmekten kaçındılar diyebilirim.

Olağanüstüydü, tanrısaldı, bir hikmetti, Allah'ın getirdiği, verdiği bir şeydi. Buna imanım gibi inanıyorum. Bu hiç konuşulmadı aile arasında ama ben kendimi, ben cinselliğimi, o gün akşamüstü sokaklarda nasıl sevinçle yürüdüğümü, ikide bir ellerime bakıp, hiç unutmam... Aaaa, o korkuyu söylemeliyim! "Ulan yeniden bir taraftan pırtlarlar mı, yeniden gelirler mi, aynı korkuları, aynı utançları yeniden yaşar mıyım" diye... Birkaç gün sonra baktım, gelen giden olmuyor. Zaten hayatın dağdağası, hayhuyu sürmekte. Ondan sonra alıştım, bir daha gelmeyeceğine inandım ve gelmediler çok şükür.

— *Hayatla barış döneminin yeni bir başlangıcı diyelim...*

— Evet, o yıllar bir mütareke zamanıdır yaşamla aramda, biraz okulu asıyorum, biraz kızlarla gezip dolaşıyorum, onlardan cevaplar alıyorum. İyi bir zaman. Çok uzadı... Bir karne dönemi sanıyorum, kırık mırık, çırık yırık bir karne götürdüm. Babam incindi. O, hem Hukuk bitirmiş hem Siyasal Bilgiler bitirmiş; okumaya ayrı önem veren ve benim çok başarılı olmamı isteyen bir baba; ilk çocuğuyum üstelik, ilk göz ağrısıyım.

Zaten derin duygulu bir adam, şair yapılı, roman yazmayı deniyor falan... Aramız açıldı. Bir de beni amcama şikayet etmiş. Amcam Beyazıt'ta oturuyor, kadın doktoru. Yıllar önce karısı veremden ölmüş, bir daha evlenmemiş, çoluk çocuğu yok. Kardeşlerinin çocukları içinde en çok beni seviyor diyebilirim. Yani öbürlerine "Yiyenlerim" derken bana "Yeğenim" diyebiliyor. Ben de babamdan sonra yaşamda en çok onu sevmekteyim.

Beni şikayet ediyor, "Bir konuş Safa ile" diyor babam, "Ama biraz sert konuş" diyor. "Yani sevginin bir kenara çekilmesi gereken bir zamandır. Virajını alacak!.. Ya okur, ya okumaz. Ondan sonra alışır tembelliğe ve avareliğe" diyor, herhalde.

Beyazıt'a gittim bir gün. Biliyorum, annem babam da orada olacak, akşam yemeğini amcamda yiyeceğiz, davetliyiz. "Seninle konuşmak istiyorum" dedi amcam, beni bir alt kata indirdi. Orası babaannemin ve büyükbabamın oturduğu kattı. Beş katlı apartmanda, yalnız amcam hüküm sürerdi. Bir katı muayenehanesi, bir katı kendi katı, bir katı babaannemin katı, bir katı teras, üstü daha büyük bir teras, böyle bir apartman... Vezneciler'de, Askeri Tıbbiye'nin karşısında...

Bir tarafında Zeynep Kamil Konağı vardı, ahşap bir konaktı. Sonra yandı, bütün bir gece yandı, bütün bir gece tutuştu, gitti, bitti, kül oldu. Sonra oraya Edebiyat Fakültesi yapıldı, seneler sonra.

Oraya ait bir olay anlatayım: Zeynep Hanım, hasta yatıyor, o konakta. Kamil Paşa çok sevmektedir karısını. Karısı da Kamil Paşa'yı. Kamil Bey, paşa olduğundan şüphem var ama nüfuzlu, otoriter, sözü geçer, sesi geçer bir adamdır. Caddeler taş döşelidir ve demir tekerlekli arabalar geçmekte caddelerden, takır tukur, takır tukur... Bu, hasta yatağında yatan Zeynep Hanım'ı çok rahatsız etmektedir. "Rivayet değil, gerçektir" derler, caddenin başından, Vezneciler'in bir başından Şehzadebaşı'na kadar, neredeyse diz yüksekliğinde saman döşetmiştir Kamil Bey, Zeynep Hanım o seslerden rahatsız olmasın diye. Ve arabalar, Zeynep Hanım iyileşinceye kadar o samanların üzerinden geçip gitmişlerdir, sessizce...

Sonrası mı? Amcam sadece babamın söylediklerini iletti bana. Yanağımı okşadı. "Ben de baban gibi düşünüyorum. Ama seni de düşünüyorum. Delikanlılık çağına girdin. İşin zor. Ve karar senin."

Havada uçmuyor gibi duran bir kuştan...
Çok kalabalık bir caddeden... O itiş-kakıştan...
Bağırışlardan!.. Yığılmış taşıtlara bakan bir pencereden...
Bir bebeciğin dünyaya ilk çığlığından... Sevinçlerden...
Kalabalık, ya da çok yalnız kutlamalardan...
Kavgalardan... İhanetlerden... Öç almalardan... Ölümlerden...
Süresiz ve an'lık matemlerden...
Barışlardan, öpüşmelerden... Maviden, sarıdan, beyazdan...
Bozkırda, yağmur altında bir ağaçtan...
Işıklı bir vitrine inen elektrikli merdivenlerden...
Arılardan... Kuyulardan...
Hastanelerden... Gecesi-gündüzü farketmeyen ameliyat odalarından...
Umutlardan... Ve aşklardan... Ve ayrılıklardan...
Kavuşmaktan... Ve... Terkedilmekten... Ve açlıktan...
Savaşlardan... İç savaşlardan...
Döneklere karşı oluştan...
İhanet ve pişmanlıklardan...
Paradan... para hırsından...
Ve yoksulluktan...
Ve affetmekten... Akarsulardan... Emekten...
Ve tembellikten...
Ve bir olta balığından... bahseder senaryo...
Mapusanenin lacivert voltalarından... bir mektuptan...
Gece uçaklarından...Gece trenlerinden de bahseder...
Bir deniz fenerinden...
Ormanda ve karanlıkta bir akarsudan...
Senaryo, her şeydedir... Her şeydir..
Öyle midir?..

SAFA

Senaryoyla sinemaya ilk adım

— Profesyonel olarak, sinema için "Bu işte varım" dediğiniz an hangisi?

— Bu çok zordur. Ben sinemacı olmayı hiçbir zaman düşünmedim. Ufacıktım, babam beni sinemaya götürdü annemle beraber... Bir Shirley Temple filmi oynuyor. Küçük kızı bir basküle yatırdılar, tartacaklar. Ve basamaklarda kırmızı lambalar... Daha önce anlatmıştım.

Sinema güzeldi ama ben bir sinemacı olmayı aklımın ucundan geçirmemekteydim. Zaman geçti. Öyküler yayımladım. Adım duyulmaya başladı iyi kötü. Bir gün Tepebaşı'ndan aşağı inmekteyim; sabahtır. Neden yürümekteyim bilmiyorum. Yani şimdiki Unkapanı Köprüsü'ne doğru Pera Palas'ın arkasından inmekteyim. Yanı başımızda sonradan Kazablanka Gazinosu olacak binanın altında bir bahçe var. O bahçeler hep Haliç'e bakıyor. Ulan bir çalgı sesi, darbuka sesi, klarnet sesi saat sabahın onunda. Merak ettim ben. Bahçeye girdim.

Sahne var bahçede, arkası yola dönük. Sahne bahçeye bakıyor. Yani sahnede ne olduğunu görmek için bahçenin içine doğru epey ilerleyip, dönüp görmek lazım. Dönüp baktım, kimse benimle meşgul değil. Bir masaya çöktüm oturdum. Baktığım şeyi de sevdim. Film çekiliyordu. Sahnede bir dansöz oynuyordu güneş ışığında. Dört-beş parça saz; arkasında klarneti, kemanı, darbukası bilmem nesi... Önde de bir makine film çekiyordu. İlk defa film çekildiğini orada gördüm, ilk defa sinema duygusunu orada yaşadım ben. "Yahu bu ne hoş şey!" Bitti, ara verdiler, gülüştüler bilmem ne ettiler. Kimse de bana bir şey demedi. Umursamadılar bile kim bu diye.

Çıktım gittim. Aklıma ilk takılış odur... Bir filmin çekilişini ilk gördüğüm yer Kazablanka Gazinosu'nun o zaman bahçe olan tarafıydı. Sonra onun üstünü kapadılar büyük bir gazino oldu.

— *Sonra o filmi izleme şansınız oldu mu sinemada?*
— Hayır. Orada film çektim. Orada gittim ünlüleri dinledim. Kazablanka Gazinosu hayatımın içinde bir yer aldı. Sahibi Mahmut Anlar'la ve sonra oğlu Yüksel'le dost oldum. İlk sinemayla ilişkim, ilk yakından temas, ilk görüşüm. Sonra sinemalar iç içe girmeye başlıyor. Şimdi yazı müdürüyüm ve bir çağrı var. *Dudaktan Kalbe* çekiliyor. Muzaffer Tema ile Mesiha Yelda oynuyorlar. Öyle hatırlıyorum şimdi. Şişli'de bir platoda çekiliyor film. Bulgarların ufak bir manastırı vardır, Şişli Meydanı'na çıkmadan sol kolda. Önünden bin defa geçmiş, hiç merak etmemişsinizdir. Sean Connery geldi film çekti orada: *Rusya'dan Sevgilerle*... Dünyadan elini eteğini çekmişlerin gittiği, dünyaya uzak bir Bulgar ibadet evidir orası. Onun yan sokağında, sol kolda büyük bir platoydu. Kar yağıyordu. Orada ilk defa Muzaffer Tema'yı, Mesiha Yelda'yı yakından gördüm. Büyük lambalar koymuşlardı tavandaki askılara... Sallandırıyorlardı aşağıya, yerlerini değiştiriyorlardı. Muzaffer rol gereği keman çaldı. Roman, bir Reşat Nuri romanıdır. Beni çok etkileyen bir romandır *Dudaktan Kalbe*. Böyle bir kadın intikamı. Önce bu kadar çok çile çeken bir kadın, böylesine bir aşk, o aşkın bu kadar zor ödenen diyeti... Başına gelmedik kalmayan bir kadının, Kınalı Yapıncak'ın sonra bir intikam alışı vardır. O ancak Reşat Nuri Bey'den gelir. Ve bir Reşat Nuri Bey hâlâ yok Türk romanında. Ve çekimin bazı aralıklarında bize içki falan da ikram etmişlerdi. Yönetmeni Şadan Kamil. Aralıklardan da üstümüze kar yağdığını hatırlıyorum.

Kanlı Para *serüveni*

— *Sinema için senaryo yazmaya başlamadan önce.....*

— O yıllarda benden bir şey istenmişti. Yaz aylarında biz Pendik'in karşısındaki Pavli Adası'nda kamp yapardık. Dörtbeş erkek arkadaş... Geçenlerde trenle Ankara dönüşü baktım da Pavli'ye, içim parçalandı. Tesisler kurmuşlar, vinçler, gemi havuzları, bilmem neler, orası sanayileşmiş, orası ölmüş gitmiş. Bir büyük makineli mezbaha halinde dolaşıyor. İstediğiniz parayı kazanın, istediğiniz parayı getirin, kabul etmiyorum. Reddediyorum... Bağışlayın, sizin gibi düşünmek ve bakmak zorunda değilim.

Şimdi bunun yetkilisi çıktığı zaman demediğini bırakmaz. Elli bin tane gereklilik sıralar. Bir de sizi mahcup eder cehaletinizle... Neler getiriyor ekonomik olarak, falan der. Aslında neyin gittiğinin farkında değildir. Öyle yetişmemiştir. Onun için hiç konuşmaya bile değmez. "Evet, haklısınız" dersiniz, biter. Hatta, "Şüphesiz siz benden daha iyi bilirsiniz..." Bunu Sadun Aksüt'ten öğrendim. "Evimde saadetin yolunu böyle buldum" demişti bana. Karısı Rübeyza Hanım'ı, kızlarını da çok severim. Oğlunu yitirdi Sadun'cuğum!.. Durup dururken kalpten gitti Harun... Karısı evde patates köfte kızartıyormuş haberi aldığı zaman!.. Akşama Harun gelecek, köfte-patatesi çok sever diye... Düşünebiliyor musun?

— *Çok acı....*

— Pavli'de bu kamp kuruluyor. Kalamış'tan çıkıyoruz, ufak bir tekneyle... Arkadaşımız var, Erol. Bunun öyküsünü yazdım ben, *Hafta*'da yayımlandı. Korsan Erol diyoruz. Gerçekten yakışıklıdır. Hepimiz yakışıklıyız. Bu hiç tartışılmaz bir şey. Tekne, şarpi bile değil, dingi... Ufacık...

Babası Malatya milletvekili bir arkadaşımızın. Onu Mebus Orhan diye çağırmaktayız. Sonra Ressam Oral Orhon var. Ressam, yani bütün büyük dergilerin illüstratif ressamı. Öykü, makale resimleri çizer. Roman kapakları çizdi senelerce. Bir ara dans ederek şöhret olmuş, ama evlenerek mutluluğu bulmuş Burçin Orhon'un babası. Benim çok iyi arkadaşımdı Oral. Türkiye Yayınevi'nde başlamıştı ilişkimiz. Sürdü senelerce ve Oral birkaç yıl önce öldü!..

Evet, yola çıkarız. Kalamış'tan açıldıktan sonra akşam rüzgarı alarak... Erol, yekeye oturur. Kimisi floku alır. Kimimiz rüzgara karşı teknenin dengecisi oluruz. Öyle ki, sırtlarımız sık sık denize değer.

Gece vakti Paşa Plajı'na gelmiş oluruz. Süreyyapaşa Plajı, Maltepe... Gireriz plaja ve demir atar Erol. Kaptan odur. Paşa Plajı'nda danslı yemek vardır. Orkestra dans müziği çalar, çiftler dans eder, biz seyrederiz. Kumanyalarımız vardır, yeriz. Orada dans eden hatunları keseriz aklımız sıra. Bu güzeldir, bu değildir. Onun kavalyesi tamam uygundur, bu değildir. Yazık olmuştur o kıza, ya da herife yazık olmuştur falan. Sonra yatarız. Nasıl yatarız? Salmayı yukarı çektiğiniz zaman o ufacık tekne ikiye bölünür. Biri kıç altında yatar, biri onun yanında yatar, iki kişi de diklemesine yatar. Ayaklarını başaltına doğru uzatır. Omzunuza kadar girersiniz başaltına, sonranız dışarıya açıktır ve deniz ile aranızda incecik bir tahtacık vardır. İncecik bir tahta parçası. Sabaha kadar "çıp-çıp, çıp-çıp" su vurur o tahtaya. Siz onunla uyursunuz.

— O sesi duyar gibi oldum... Öyle bir geceyi...Ve sizleri görür gibiyim...

— Sabah vakti uyanırsınız, altı buçuk-yedi gibidir saat. Su billurdur, dibi görünür. Dalarsınız arka arkaya, yüzer çıkarsınız, ondan sonra tekrar yelken basarsınız, artık ver elini Pavli. Ben kumanyacıyımdır. Kumanyalar benden sorulur. Orada kamp kurarız ve açıkta yatarız, yani barakamız falan yoktur. Teknede de kalmayız. Yataklarımızı da yan yana serer, yatarız. Denize iyi dalan arkadaşlarımız midye çıkartırlar. Una bular, kızartırız. Midye tava yaparız. Karpuzumuz vardır, buz gibi soğuturuz. Rakımızı da soğuturuz gölgeli bir denizde. Böyle güzel bir âlemdir.

O arada benim için bir olay başladı. *Yeni Sabah* gazetesi ile *Hürriyet* arasında bir yarış var. Daha çok *Yeni Sabah* bu yarışı götürmeye çalışıyor. *Hürriyet*'in böyle bir inadı ve iddiası yok. O almış başını gidiyor zaten. Yani *Hürriyet*'in birinci sayfasında resim altları dört satırsa *Yeni Sabah*'ta da öy-

le olacak. *Hürriyet* sağ üst köşeye renkli resim koyuyorsa *Yeni Sabah* da koyacak. Safa Kılıçlıoğlu var o zaman; sahibi, öyle bakıyor meseleye. *Hürriyet* bir yardım kampanyası açıyorsa *Yeni Sabah* da başkasını açacaktır. Bir de *Hürriyet*'in ikinci sayfasında *Dedektif Nick* var, Alex Raymond çiziyor. Her gün tek bant. Ama çok tutmuş gidiyor. Okuyucu bayılıyor. Dünyanın her yerindeki gazetelerde, dört yüz gazetede falan basılıyor. *Yeni Sabah* da böyle bir şey kullanmak istemiş. *Yeni Sabah*'ın yazı müdürünün bundan haberi var mı, yok mu bilmiyorum. Geçen senelerde öldü. *Dünya* gazetesinin sahibiydi, arkadaşımdı benim Nezih Demirkent. Ama bu olayı ona hiç sormadım. Neden?.. Cevabı açık kalacak... Bilmiyorum!..

Bana aracılar vasıtasıyla şöyle bir teklif geldi. Böyle bir şey yazar mısın? Ressam Galip ile Oral resimleyecekler. O bir takımdı. Mesela Türkiye Yayınevi'nin tek tabancası *Hafta* dergisine öykü yazıyorum. Çalımımdan geçilmiyor. Altan Erbulak dahil, Sinan, Mıstık, Eflatun Nuri, Oğuz dahil... Cumartesi günleri, sonradan ünlü olacak bütün karikatüristler Türkiye Yayınevi'nin kapısına dizilirdi. Vilayete kadar uzardı kuyruk. Koltuklarının altında o hafta çizdikleri karikatürler; Cemil Cahit görecek. Beğenirse, beşer kağıt alacaklar ve yayınlanacak karikatürleri. Bunları yaşadık çok uzun seneler. "Yazarım" dedim, "Düşünürüm böyle bir şeyi..." Oturdum yazmaya başladım bu projeyi. Yıl 1952. Demek 22 yaşındayım.

Bir yaz bununla geçti. Mesela Pavli'ye gidildi. Sevgililerimiz gelir. Aynı güne denk getiririz hepsinin gelişini. Birimiz gider tekne ile alır, Pendik Palas vardır, tahta bir iskelesi var. Kızlar orada beklerler, alır tekneyle getirirler. Öğle yemeği yenir, akşamüstü denize girerler. Otururlar, kalkarlar, biraz sarılır, biraz sarmaşırız. Ondan sonra akşam tekneyle Pendik'e, oradan da evlerine giderler. Böyle bir tekneye binmekle başlayan veda fotoğraflarımız var.

Ben ne denize girdim, ne midye çıkardım, ne buz gibi karpuz yedim, ne doğru dürüst rakı içtim; o yaz hep bunu yaz-

dım. Yani "İstanbul yedi kapıdır. Bu yedi kapının içinden çıkan bir esrarlı olay vardır. Bir hazineye götürür bizi" diye tutturdum. Fatih'in İstanbul'a ilk girdiği kapıyı ve diğer kapıların öykülerini, gittim halis ve derin tarihçi Reşat Ekrem Koçu'ya sordum. Böyle meraklarla besledim kendimi. Babıâli-li'yim çünkü. Benim kapı komşum hepsi.

Mesela Türkiye Yayınevi'nde öykü yazıyorum. Üst katında reklam firması var İsmail Hakkı Bey'in. Öğleden sonraları reklam metinleri yazıyorum. "Geçen asrın kadınları çok talihsizdiler, çünkü onların Şanuvar gibi güzel bir kokuları yoktu." Hatırlarım. Hep üretici. İyi-kötü, çok parlak-çok kötü, bu tartışılır, ama üretime açıklığım tartışılmaz, o ayrı bir şey.

— *Yeşilçam'ın kapısında hiç beklemediğiniz söylenebilir mi?*

— Pavli'den döndük geldik. Veremeden ben daha yazdıklarımı, *Yeni Sabah* için aracı olanlara, nereden nereye, arkadaşımız Hasan Kazankaya başka bir yola soktu beni. Hasan, çok sonra gece kulüpleri açtı dünya kadar, Tahta Saray'ı açtı, Gümüş Kapı'yı açtı, Beykoz'da futbol oynuyor sağ açık... Hasan arkadaşımız Nişantaşı'nda bir numara. Yani onun da serüvenini anlatmak isterim. Koltuğunun altında desteyle gazete sattı. İstanbul dans kralı oldu. Onun gibi motosiklete binen yoktu. Gramofonuyla evlere gider, dans dersleri verirdi. *Lejyon Dönüşü* adında bir roman yazdı. Senaryosunu ben yazdım, Orhon Murat Arıburnu yönetti. Başoyuncusu Fikret Hakan'dı. Ve yakında kaybettiğimiz sevgili Orhan Günşıray'ın oynadığı ilk filmdi!.. Mühim adamdı Hasan... Şark Kahvesi'nde oturduğumuz bir gün; "Haziranlar, temmuzlar bitti, uçtu!.. Bütün yazı ziyan ettin" gibi laflar edilmekte!. Yanımda yazdıklarım. Ben oturdum okudum. Bayıldılar. O dalga geçmeler bitti. Hasan, "Yahu bu çok güzel film olur" dedi. "Bu Orhon Arıburnu'na cuk oturur, ben seni Arıburnu'yla tanıştırayım" dedi. "İster misin?" "İsterim" dedim. Ertesi akşam Arıburnu'nu getirdi Şark Kahvesi'ne. Olacak olur. Adam baştan sona kesmeden dinledi. Çok enterasandır. Arada soru, ıhh mıh, böyle bir şey yok. Dinledi,

bitti. "Çok beğendim" dedi, "Ben bunu alıyorum." "Bundan film yapmak istiyorum, sizi kutlarım" dedi. "Nasıl yapacağız?" diye sordum. "Yarın saat üçte sizi Duru Film'e bekliyorum. Duru Film'e gelin, anlaşmamızı yapalım. Paranızı alın. Sonra da senaryosunu birlikte oluştururuz. Yazarsınız." Sonra çok buluşmuşuzdur. Ertesi gün ben kalktım gittim, Duru Film'i buldum. Bizim kutsal Yeşilçam'da. Bütün şirketler orada zaten. Seneler sonra çalışacağım Türker'in film şirketi. Yakut Film, Memduh Ün ile Dr. Arşavir Alyanak ortaklığı!.. Pesen Film falan. Böyle bir uzun sokak, girdim. Arıburnu beni bekliyordu.

— *Yeşilçam Sokağı'na ilk girişiniz mi?..*
— Evet, ilk girişim. Dar bir merdivenden yukarıya doğru çıktım. Ufak ve iddiasız bir yazıhaneydi. Arıburnu bekliyordu. El sıkıştık, oturduk, hatırlaştık. Naci Bey sahibi. Dedi ki Arıburnu, "İzmir'den dönüyormuş. Uçağı inmiş, telefonla konuştuk. Biraz sonra burada olacak." Ve on beş-yirmi dakika orada pek bir şey konuşamadan, çünkü müşterek hiçbir şeyimiz yok, Arıburnu ile bekledik. O yılların az sayıdaki araca açık, rahat trafiği... Naci Duru çarçabuk geldi. Gözlüklü, geniş yüzlü, çok sevimli bir adam. "Telefonda söyledi bana Arıburnu" dedi. Arıburnu telefonda halletmiş bu işi. "Yalnız uçaktan yeni indim, kulaklarım uğulduyor" dedi. O zaman F47'ler mi, yoksa F27'ler mi, o "pır pır"lar uçuyor. Hava yolculuğuna rağmen canlı, dinç ve güler yüzlüydü. Arıburnu'na "Tamam mı?" dedi. "Tamam. Ben bunu yaparım" dedi bir defa daha Arıburnu. "Peki ne istiyorsun?" diye sordu bana Naci Bey. Olacak rakam değil, birden benim aklıma öyle geldi, "750 lira isterim" dedim.

— *O ana kadar rakamla ilgili hiçbir fikriniz yok, değil mi?*
— Hayır hayır. Hiç bilmiyorum. O uyumlu, anlayışlı, açık yürekli Naci Bey şöyle bir baktı; "Ben bunu senden çok daha ucuza alabilirim" dedi. "Ama gençsin, çok gençsin. Sinema senin gibileri kazanmalıdır. Peki oğlum, veriyorum 750 lira-

yı" dedi. Döndü, "Süreyya!" diye seslendi. Kemerli bir kapıdan şişko; Galatasaray Lisesi'nde okuyormuş o sırada, sonradan ünlü yönetmen olacak Süreyya Duru girdi, oğlu imiş. Bizi tanıştırdı. Süreyya bana çok kızdı o gün! Onun yaşındayım. "Safa Bey'in çekini bankadan al, getir, kendisine verelim" dedi. Kendi yaşında bir herif için gidip bankadan para alaçak koca patron oğlu. Göbekli, Mekteb-i Sultani öğrencisi bana bir ters baktı, gitti. Biz biraz daha bekledik. Sonra Süreyya Bey geldi. Parayı babasına verdi. Babası da bana verdi. El sıkıştık biz Arıburnu ile. "Ne gün, nasıl çalışmaya başlayabiliriz?" "Ben size haber göndereceğim" dedi. O *Kanlı Para* serüveni böyle başladı.

Askerlik ve sonrasında Babıâli

— Erkekler için askerliği yapmadan hayata atılmak pek kolay olmuyor. Sizin askerliğinizden hatırladıklarınız?..

— İki şey anlatacağım askerliğime dair. Erzurum'da Palandöken dağının dibinde 220. Piyade Alayı'ndayım. Bana, arkadaşlarım sık sık mektup yazıyor. Doğrusu, bir İstanbul hasreti çekmekteyim. Yarım-buçuk, pörçük bir aşk bırakmışım; bir de o var üstümde. Bir akşam Haber İşlem'den çağırdılar. "Mektubunuz var." "Alayım." "Gelip görmeniz lazım!" Allah Allah, kalktım gittim. Çok kalın bir zarf ve açık. İçinde 50'den fazla fotoğraf, 13 x 18 ebatında... Oral Orhon, yakında öldü, ressam, Babıâli'den arkadaşım, sık sık İstanbul'u gezerdik onunla. Öyle bir yolculuk tasarlamış İstanbul içinde, berabermişiz sözde, beni evden almış; evimin fotoğrafı var, arkasına yazmış hep. Dolmuşla Karaköy'e inmişiz, vapura binmişiz. Bunlar hep fotoğraf; Karaköy, dolmuş, iskele, vapur güvertesi, yolcular falan, bazılarında kendisi de var. Kadıköy'de inmişiz, otobüse binmişiz, Yakacık'a gitmişiz... Yakacık'ta arada bir oturduğumuz, bir çeşmenin karşısında yüksekçe bir ahşap kahve vardı, bahçeli... O bahçede oturmuşuz; bütün bir günü fotoğraflamış. Son, bir çay bardağı hatırlıyorum. O resimleri sonra yitirdim, kıymetini bileme-

dim. Son, bir tahta masa üzerinde bir çay bardağı çekmiş. Dolu bir çay bardağı... Arkasında "Çayın soğudu, neredesin?" diyor. Beni etkilemiştir. Bu herkesin yaşayabileceği bir güzellik değildir.

"Bu yağmur diner, güneş açar, bulutlar çekilir..."

— Bir de --daha sonra Levazım Teftiş Kurulu'nda görev aldım ben– askeri birliklerin levazım harcamalarını denetlerdik. Böyle bir denetleme için Ardahan'a gitmiştik. Ardahan'da kaldık, yaklaşık üç hafta sanıyorum. 1952 senesini söz konusu ediyorum, tarih düşürüyorum. Bir pazar günü Ardahan Parkı girişinde ballı, kaymaklı, sıcacık ekmekli, belki de pideli -üzerinden elli beş sene geçmiş, nasıl hatırlayayım, ama balı, kaymağı hatırlıyorum, kahvaltı etmekteyiz ve pazar gazetelerini okumaktayız, ilaveli. Yalnız, bu gazeteler tam yedi gün önceki pazar gününün... Tam, tam, tam bir hafta önceki pazar gününün ilaveli pazar gazeteleri.

Askerden döndüm geldim, katiyen dinlenmedim. Ev bana sarıldı, ben eve sarıldım. 'Ev' dediğim, sevgili Feride halam, beni hiç incitmemiştir bütün yaşamı boyunca, başka bir kadındı... İşte babaannem, büyükbabam, amcam, hele doktor amcam; reçete kağıdına mektuplar yazmıştır, onları da saklayamadım. Arkadaş mektuplarıydı onlar, amca mektubu değildiler. "Bu yağmur diner, güneş açar, bulutlar çekilir" gibi satırlar hatırlıyorum. Onların da kıymetini bilemedim.

Askere gideceğim gün, apartmanda antre kapısının önünde vedalaşmıştık. Ellerimin siğillerini yirmi saniye içinde, ne okudu ve nasıl güçlü bir itikatla yaklaştıysa, bir anda siliveren amcam, "Ben şimdi sana bir şey okuyacağım, sen tekrarlayacaksın" dedi. Okudu, tekrarladım. Kuran-ı Kerim'den bir ayet-i kerime idi. O söyledi, ben tekrarladım ve gittim askere. Zordu ama kolay geçti, sağlığım açısından da... Araplar Düzü'nde, Erzurum'da, Ali Ravi kışlasının karşısında, 1200-1300 metre yükseklikte oralar, biz top oynardık, yani solunum diye bir sorunum olmamıştır.

Yıllar yılıdır, hangi seyahate gidecek olsam veya yakınım, oğlum, sevdiğim bir arkadaşım gidecek olsa, bana amcamın ezberlettiğini okurum ve tekrarlatırım. Böyle olunca, hâlâ devam etmektedir o inanç ve hiçbirimize hiçbir şey olmamaktadır.

— *Askerlik bittikten sonra ne yaptınız?*

— Terhise bir gün kala, can arkadaşım Ressam Galip'ten "Acele" kayıtlı bir telgraf aldım. "*Yelpaze*'nin sekreterliğine var mısın?.. En çok beş gün içinde..." Bu da bana Allah'ın bir lütfu, yeni bir mucize gibi geldi... Terhisime daha çok zaman olsaydı, yaşam mesleğim nereye uzanırdı, bilmiyorum!.

Döndüm geldim, bir gün dinlendim; ertesi gün gittim Galip'e. Kral Neşriyat Yurdu. Ressam Galip Gülkat orada. Kral Neşriyat Yurdu'nda *Yelpaze* dergisi yayımlanıyor. *Pekos Bill* ve *Oklahoma* diye iki ayrı dergi daha var. Beni aldı Galip "İyi, çabuk geldin. Zamanında geldin, daha fazla bekleyecek vaktimiz yoktu" dedi. Kral Neşriyat Yurdu pul basıyor, ofset basıyor ve *Hayat* dergisinden daha önce başlamış bir serüvendir. Tifdruk baskı yapıyor. Bunlar uzun hikayelerdir, ofset baskı çinko kalıplar, tifdruk baskı bakır kalıplardır ve Almanya'dan gelmiş bir usta çalışıyor tifdruk için. Yalnız tifdruk, sadece derginin ortasına dört sayfa olarak, bir ek gibi girebiliyor. Şişman, tatlı, yakışıklı bir adamdı Alaattin Kral. Aşağıda, Vilayet'in karşısında bir satış büroları vardı. Orada sevgili Ali Sivri otururdu, bir de karısı Alaattin Bey'in, Mukadder Hanım. Mukadder Kral, orada akşama kadar öykü yazardı; son derece romantikalı, bir *Servet-i Fünun*, bir *Fecr-i Âti* havasında, onların esinlemeleri içinde. Onlar Dâr-ül Muallimat, yani Muallim Mektebi mezunu, o dönemin Erenköy Kız Lisesi mezunu bir gruptular. O etkiler içindeydiler. Yaklaşık otuzkırk senelik evliydiler ve o hayata, o insan ilişkilerine o eski zamanlardan bakmaktaydılar ama heyecanları güzeldi. Kesmedim, Mukadder Hanım, uzun süre dergide hikaye yazdı.

Beni Alaattin Bey pek sevdi. "Geç bakalım iş başına" dedi. On beş günden on beş güne maaş veriyor, "Sana, ayda 200 lira" dedi. "*Oklahoma* ve *Pekos Bill* de üstündedir se-

nin, onlar zaten fotoromandır. Senin bölümünde bir Hasan Kaloşi var; Arnavut asıllı, iyi İtalyanca bilen, o çevirileri yapar" dedi. Ercan vardı ressam, kaligrafisi çok muntazamdır, profesyoneldir. Ercan çok iyi ekmek yedi piyasadan. "O da konuşma balonlarını yazar, Türkçelerini" dedi. Aradan sadece on beş gün geçti, maaşıma 100 lira zam yapıldı ve ben ilk maaşımı 200 lira yerine 300 lira olarak aldım.

Benim bölümüm aynı binada değildi, *Yelpaze* idarehanesinin yakınında Abdullah Cevdet'in İçtihad Evi binası vardı. Aramızda bir veya iki bina daha, sonra *Yelpaze* dergisinin bulunduğu apartman. Bir merdiven çıkınca, birinci kat olduğu gibi bizimdi. Benim üst katımda da sonradan yaman dost olduğum, teşvikler ve takdirler gördüğüm, meşhur D Grubu kurucularından Ressam Elif Naci Bey, ailesiyle beraber oturmaktaydı. Benim öykü kitabım *Dünyanın En Güzel Gemisi* yayımlandığı zaman, çalıştığı gazetede, *Cumhuriyet*'te arşive bakıyordu, ayrıca bir başka gazetede de eleştiriler yazıyordu. Elif'i ters çevirmişti, File adı ile yazıyordu; nam-ı müstearla. Hak etmediğim övgüler getirmiştir. Dünyanın en şirin, en sevimli insanlarından; ölümden en çok korkan insanlardan biriydi. Daha sonra tanıyacağım ve yakın çevresinden olacağım Peyami Safa'nın dostuydu. Ne zaman beraber olsalar, "Yahu Peyami, ensemde bir ağrı..." diye başlardı.

— *Nedir, ölüm korkusu mu?*

— Böyle yaşam korkuları vardı. Nasıl öleceğini gizli gizli merak ederdim. Öldüğü zaman gittim Sultanahmet Camii'ne. Orada karısı ve kızıyla hayli göz göze geldik. Konuşmamızın dışında! Yani o korkunun gerçeğe dönüşü, konuşulmadan konuşulmuştu aramızda.

Yelpaze'de hemen başladım. Mürettiphane, yazıların dizildiği binayla benim aramda, idarehanenin bulunduğu apartmanın kapısından çıkış, sağ tarafa doğru hayli gidiş, köşeyi dönüş, sağ tarafa hayli gidiş, Sultanahmet'e doğru, orada Alaattin Kral matbaaları, üç kat, dört kat, en üst kat mücellithane, aynı zamanda ofset kalıpların hazırlandığı bölüm. Bi-

nanın yanında da mürettiphane. İç telefonlarım da var; burası mürettiphane, burası Alaattin Kral diye. Hayır, benim içim rahat değil, ben yeni gelmişim, yumruk gibiyim! Koşturur durur, günde en az yirmi-otuz defa mürettiphaneye gider gelirim. Gider, baskılara bakarım. Renksiz baskı yapılıyordu, 4 bin falan satılıyordu. Alaattin Bey'in damatlarından biriyle halef selef oldum. Bıraktı işi, yapmak istemiyormuş, kötü yapıyormuş zaten, doğrusunu söyleyeyim, gördüm halini. 20 sayfalık bir şey, 24 sayfa çıkıyor; 4 sayfa kapak, içine 16 sayfalık bir forma, dört sayfa da tifdruk orta sayfa koyuyorlar. İyi değildi, sekiz seneye yakın dergiyi yönettim. Teslim ettiğim zaman 36 sayfaydı, senede birkaç defa ilave veriyordu ve 50 bin iadesiz satıyordu! 25 kuruşa mı ne almıştım, bıraktığım zaman 75 kuruş ya da 1 liraydı.

Matbaaya da dalarım, çıkarım yukarılara... Sayarlardı beni; genç bir adam, koşturuyor boyuna... Daha çok kadın işçiler katlarlar, cilt yaparlardı, yalnız dergileri değil; *Oklahoma*, *Pekos Bill*... *Yelpaze*'yi aldım elime, evvela "Bu 24 sayfa olmaz, 32 sayfa olacak" dedim; iki forma, dört sayfa kapak geçirdim, etti 36 sayfa. Birdenbire bir hacim aldı. Derken 'Renkli yapmamız lazım' dedim, renkli olunca, ofsete bir de ikinci bir renk kalıbının çıkması gerekti. Öyle olunca öykücüler gerekti; yani Mehmet Seyda, Zafer Sülek, Afif Yesari, bir dönem Necmi Onur, bir dönem *Arsen Lüpen* çevirilerinin şahı Selami İzzet Sedes usta, öykücü, mizahçı arkadaşım rahmetli İlhan Engin; kimler gelmedi... Güzin Sayar, Ali Kemal Meram, Enis Rıza Olcayto... Nasıl büyüdü çevirmen kadrosu, genç kızlar falan gelmeye başladılar. Onlara da çeviri işleri veriyordum, yılbaşı ilaveleri, yaz ilaveleri, kış ilaveleri, nasıl bir sevgi içinde çalışmaktayım. Geceleri de sabaha kadar pala çalmaktayım. Kılıcım elimde, gece hayatına saldırmaktayım, hiç durmadan. Böyle bir zamandı o dönem.

— *O dönem Babıâli'de usta-çırak ilişkileri nasıldı?*

— Bana hiç kimse, bir şey öğretmemiştir. Bizde öyledir, Osmanlı'dan bu tarafa değişmemiştir, yani öğretmez usta, ancak

çırak ya da kalfa bakar, izler, usanmadan dener, kaparsa kapar. "Bunu böyle çizersen böyle olur, şunu şöyle yaparsan şöyle olur" diye bir öğretimden geçmemişizdir. Bu, bir töre gibi... Ahilikte vardır, *Devlet Ana*'da Kemal Tahir usta, yaman anlatır ahiliği. 'Say gelsin' diye başlar, yani çıraklıktan kalfalığa, kalfalıktan ustalığa peştamal kuşanmak bir hünerdir. Mesela Semiha Ayverdi Hanım rahmetli, o da söyler bizim için "Osmanlı medeniyeti, şifahi bir medeniyettir" der, yazı ve hatırat, öğreti bırakmamıştır, sözde kalmıştır. O harikulade Osmanlı İmparatorluğu tarihini bile, bizden daha çok Batılılar yazmıştır.

— Siz bugün de ayrıntılarıyla hatırladığınız bu işleri ne kadar sürede öğrenebildiniz?

— Mesela sayfa çizmeyi, katrattı, puntoydu, mizanpajdı, daha evvel başından geçmemiş bir adam olarak yakalandım ama çarçabuk öğrendim! Gittikçe sardı beni bu iş, gittikçe severek yapmaya başladım. Hasan Bey, benim karşımdaki bir odada oturur, sabahtan akşama kadar İtalyancadan, *Yelpaze*'nin resimli roman ve kapak anlaşmalarının yapıldığı dergiler İtalya'dan geliyordu, onları çevirir... Bütün hevesi, isteği, emeli benim İtalyanca öğrenmemdi. "Safa Bey, her gün iki kelime İtalyanca, ne olur? Öyle başlayalım" derdi. Bugün yarın derken, yedi-sekiz yıl öyle geçti. Bir türlü ben o İtalyancaya, o fırsata yaklaşamadım. Kullanamadım o fırsatı.

Şimdi hatırlıyorum; yardımcım, getir-götür işi yapan bir Hikmet vardı; sarışın, ince bir çocuktu, 16-17 yaşlarında. Sonra bana asistan olarak Sayra Orkan geldi, ünlü sinema oyuncusu rahmetli arkadaşım Senih Orkan'ın kardeşi. Sonra senelerce Türkiye televizyonlarında Türk sanat musikisi sunuculuğu yaptı. Derin bilmekteydi Türk musikisini. Sesi de çok güzeldi. 'Dokun bir şarkıya' derdim, dokunurdu. Onu da hatırlıyorum *Yelpaze*'den. Mürettibim Mehmet Efendi'yi hatırlıyorum. Ofsetten, çok sevdiğim Kirkor Usta'yı hatırlıyorum. Külü bile kalmamıştır, ne kemiği ne külü! Sonra bir dönem geldi, dışardan siparişler alamaz oldu Kral Neşriyat Yur-

du, sıkışık bir dönemdi, kağıt yokluğu vardı; dışardan getirtemiyorsun, içerdekiler yetmiyor!..Ve *Yelpaze*'nin gittikçe yükselen tirajı... Önce kızdırdım mücellitleri; önceden bir formayı katlıyorlardı, bitiyordu! E, şimdi iki forma katlamaya başladılar. 4 bin tane katlıyorlardı, şimdi 40 bin tane katlıyorlar. Öbür formayı da katlıyorlar; bir de kapağı geçiriyorlar, dikmesi, zımbası bilmem nesi, o bana başta duydukları sevgi azalmış gibiyken, sonra sipariş alamayan matbaadaki işçiler, bu defa beni iyi gözle görmeye başladılar, çünkü çark sadece dergiyle döndü bir süre.

Kağıt verilmiyordu, Demokrat Parti hükümetinin tazyikli bir zamanıydı, yokluk içindeydi Türkiye. Kuyruklardan geçilmiyordu. Öyle bir zamanda, bunun paralelinde yürüyen sinemayı anlatmıyorum, 1953'te *Kanlı Para* ve *Lejyon Dönüşü*'yle başlayan. O içinde yürümektedir bu zamanların. Düşünebiliyor musun, böyle çalışkan bir adamdım! Kağıt gerekti, kalktım Ankara'ya gittim mesela.

Gencecik bir herifim. 27 yaşındayım en çok. O dönemde başvekil yardımcılarından, devlet bakanlarından biri Emin Kalafat Bey. Kağıt tahsisine o bakıyor. Ankara'daki gazeteci dostlarım bana bir randevu aldılar Kalafat'tan. Kalem-i Mahsus'a, fazla bekletilmeden girdim. Masasında oturuyordu, karşısına oturttu beni. Çok kısa boylu olduğu söylenir, görememişimdir doğrusu, masanın arka tarafında oturduğu için. Kağıt isteğimi söyledim, kabul etti. Emir verdi, İzmit Kağıt Fabrikası'na, SEKA'ya, "Şu kadar artırın *Yelpaze* dergisinin kağıdını." Üstelik o yetmedi, ben çıktım dışarıya, asıldım: "Sizin yollamanızla çok uzun sürer SEKA'nın eline geçmesi, bu devlet muhaberatı çok geç gider, efendim. Ben bunu elden götüreyim" dedim. Bir de o resmi yazıyı, resmi zarfı elden aldım, döndüm İstanbul'a...

Yokuş'ta akıp geçen mutlu zamanlar... Ve ünlüler...

— Dönüş yolunda vagon restoranda içtiğim içkinin tadı hiçbir şeyde yoktu! Baba evi Kurtuluş'taydı, *Yelpaze* Cağaloğlu'ndaydı. Benim karşımda Kız Sanat Enstitüsü vardı, onun

yanında *Milliyet* gazetesi. *Milliyet*'in neredeyse hemen karşısında *Vatan* gazetesi. *Vatan* gazetesinin biraz ilerisinde şair Özdemir Asaf'ın ufak matbaası. Düzenli öğle yemeklerini, ben *Milliyet*'te yerdim, bütün *Milliyet* arkadaşımdı. Rahmetli Namık Sevik'i hatırlarım sevgiyle, öğlen yemeklerinde beraberdik. Necmi Tanyolaç, Deli Turan vardı. Aytul; yaman sayfa çizen, kişilik sahibi bir adamdı, rahmetli oldu. Ve Necmi Onur, Ümit Deniz... Özellikle Ümit Deniz'i günlerce anlatabilmeliyim, yani kurşun yemiş gibi olmuşumdur öldüğünü duyunca. En sevdiğim, en saydığım, en beğendiğim, bende saygı uyandıran bütün yaşam biçimi içinde, güzel yaşayan bir adamdı, kaliteli ve kalibreli bir herifti.

Derken bir zaman gelecektir –onu birazdan konuşmak gerekecektir– Peyami Safa Bey'le birlikte başlayan. Orada fıkra yazıyordu Peyami Safa, bir odası vardı. Yanındaki oda Refi Cevat Bey'indi. Birdenbire, birdenbire değil, zaman içinde bütün bu ustalara, bütün bu meşhurlara yaklaşabilen ve onlarla hemayar yükseklikte ilişki kurabilen bir adam olmuştum.

Öğle yemekleri derken, Vilayet binasına inerken sağ kolda Türk Hava Kurumu Lokantası'nı atlamamak lazım. Bir akşamüzeri orada yemek yerken –saatlerce sayfa çizmiş, geç kalmıştım– akşamüstü güneşi, bir cami vitrayından süzülür gibi yorgun, kızarmış bir akşam güneşi düşüyordu. Ercüment Ekrem Talu oturmuştu karşıma, sohbet ediyorduk. Ercüment Ekrem Talu, yani *Meşhedi'nin Hikayeleri*, yani inanılmaz, varılamaz, yazılamaz *Beyaz Şemsiyeli* romanının yazarı ki, ben o *Beyaz Şemsiyeli*'nin, büyük bir moda haline gelen fotoroman döneminde senaryosunu yazacaktım ve Türkan Şoray ile Cihan Ünal oynayacaktı. Ercüment Ekrem Bey, hâlâ gözümün önündedir, 'Salem sigaran var mı?' demişti bana. Ben Salem içmiyordum, kendi sigaramdan vermek istemiştim. "İçemiyorum, dokunuyor" demişti, onu hatırlarım. Vahdet Gültekin Bey'i hatırlarım; çeviriler şahı. Türkiye'ye çeviri romanların en güzellerini kazandırmış, bir kültürü başlatmış adamdır Vahdet Gültekin.

Herkes iyiydi, ahbaptı, dosttu falan da, bir gün Hasan Âli Yücel gelmişti yemeğe. Tesadüfen onu gördüm. Benim çocukluğumu, ilkokul kitaplarımdaki Atatürk sevgimi üstünde taşıyan Hasan Âli Yücel'di bu. Onu izledim. İzlemek zaten benim öykücülüğümde ve sinemacılığımda çok yer tutmuş bir iştir. Kimse ilgi göstermemişti, bir devrin çok ünlü maarif vekiline, milli eğitim bakanına. Salonun iç kapısının bir tarafındaki masada tek başına yemeğini yemişti; hiçbir karşılama hareketi, hiçbir sohbet, hiçbir etrafını çevreleme gibi bir davranış biçimi görülmemişti o gün. Öyle hatırlıyorum.

— *Neye bağlıyorsunuz?*
— Bilemiyorum, yani ikbalden düşmüş, bir kenara çekilmiş olmasından mı kaynaklanıyordu, yoksa herkesin işi gücü mü vardı? En kabadayı, belki bir iki kişi saygı ile selam vermiş, hatırını sormuş olabilir ama yalnız başınaydı, yalnız başına yemeğini yedi. Hasan Âli Bey'i ilk ve son görüşümdür. Sonra Beyoğlu meyhanelerinde hayatım güzel geçmeye başlayınca geceleri, ben gündüz çalışmalarında "Akşam olsa da gitsem, orada o adamları görsem, onlarla içsem, şiir dinlesem, şarkı söylesem" dediğim zamanlarda oğlunu tanımıştım, Can Yücel'i.

"Ben hayatta en çok babamı sevdim" diye başlayan bir şiiri vardır. O şiiri ben ne zaman okusam ya da nerede o şiirden bahsedilse ya da bu dize okunsa, benim gözümün önüne hep tek başına Türk Hava Kurumu Lokantası'nın, o güzelim bembeyaz örtülü masasında tek başına yemek yiyen, çok değerli, benim memleketimin kültürüne çok hizmet etmiş bir yalnız adam gelir...

— Yelpaze*'nin kadrosundan kimleri anımsıyorsunuz?*
— Genceciktim; ama benim bir yazı kadrom vardı. Afif Yesari, Mahmut Yesari Bey'in oğlu. "Yesari hatlarının en güzeli" derdim ona, bir Yahya Kemal dizesinden alarak. Hoşlanırdı. Zafer Sülek, Mehmet Seyda, Necmi Onur, İlhan Engin, Enis Rıza Olcayto, Ali Kemal Meram... Daha pek çok sayabilirim. Hepsi arkadaşımdı, Necmi Tanyolaç'tan, rahmetli Na-

mık Sevik'ten, Halit Kıvanç'tan Bedri Koraman'a, Nedret Selçuker'e...

O canım Bedri, öykü kitabımın kapağını yapmıştır. *Dünyanın En Güzel Gemisi*'nin kapağını Bedri çizmiştir. Biz ona, "Bedros" derdik. Orada dostluklar kurmaya başladım. Zaten Peyami Bey de o sırada *Milliyet*'te yazıyor. Onun da dergisinin yazı müdürüyüm. Her şey bir arada gitmekte. Selami İzzet Sedes'i tanıdım orada. Selami İzzet Sedes, bana okuma zevki aşılayan...

"Yazar mısınız bana?" dedim, usta "Sevinçle" dedi. Nereden nereye, 14 yaşında hayranlıkla okuduğu adama yazı yazmasını teklif eden Safa vardı. O Safa'nın da yaşı, o sırada 24-25'ti. O da yazardı bana. Cumartesi günleri bir şenlikti bizde... Cumartesi günleri *Yelpaze*'de yazıların alınma günü ve paraların ödenme günü olurdu. Bir şenlik başlardı saat on-on buçuk gibi. Önce tarihçi İhsan Hoca gelirdi, tarih yazıları yazardı. Derken İlhan Engin gelirdi, Necmi Onur gelirdi, Mehmet Seyda gelirdi.

Mehmet Seyda'nın bazı sıkıntıları oluyordu, evliydi, ayrı aşk yaşıyordu bir hanımla. Ömer Sakıp adıyla, Mehmet Seyda adıyla aynı sayıda iki-üç öyküsü yayımlanan kişiydi. Ona göre para alması gerekiyordu. Yamandı *Yelpaze*'de sekiz yıl... Gencecik bir yaşta ve bir genç kadın dergisinde yazı müdürlüğü yapıyorsunuz. Ne kadar çok hayran mektupları, telefonlar, işte Cağaloğlu Kız Lisesi'nden, Kız Sanat Okulu'ndan öğrenciler gelip ziyaret ediyor sizi... Ama bir tek şeyin farkındasınız: Siz, bir meslek adamısınız, 25-26 yaşındasınız, hayli de yakışıklı bir herifsiniz. Yani heveslerle dolusunuz, ama yanlış bir şeye, ahlak adına bir zaafa, bir yamulmaya, bir eğrilenmeye tahammülü yoktur mesleğinizin. Onu öyle götürmüşümdür. 2 bin 400 basan, iadeli aldığım dergiyi 50 bin iadesiz teslim etmişimdir ayrılırken. Onun onurunu yaşarım.

— *Ne kadar sürmüştü?*

— Sekiz yıl. Hatta bir dönem Şevket Rado, o da *Hayat* dergisinin genel yayın müdürü, önemli, saygın, etkili bir yazar ve

yönetici Babıâli'de, bana *Hayat*'a gelmemi teklif etmişti. Arabasına almıştı, vişneçürüğü bir Chevrolet'si vardı. Ben "Düşüneyim" demiştim ki, *Hayat* dergisi, *Resimli Hayat* halindeyken, öykü yazdığım, hayran olduğum, öykü yazmak için çıldırdığım bir dergiydi. Vedat Nedim Tör ve Rakım Çalapala dönemiydi. (*Hafta* dergisine, yani daha önceki döneme daha sonra döneceğim.) Ve orada ayda bir öykü yayımlardım (Bir tanesini sen gördün, o bana çok onur verir.) Aylık *Hayat* dergisinin kapağının bir bandı vardı; aşağıya doğru iner, o sayının içindekileri açıklardı birer satırla. Orada; Somerset Mougham'dan ve Safa Önal'dan birer hikaye kaydı vardır. Bu, 1951 tarihini taşımakta ve ben 1930 doğumluyum, 17 Aralık; yani 1930 bitmiş demektir. 21 yaşında bir adamım. Öyle çok önemli bir dergide, böylesine...

— *Somerset Mougham...*

— Bizler geçer gideriz; ama Somerset dün vardı, yarına da kalacaktır. Yani onun öykülerinin üzerinde durmak gerekir. Maalesef okumuyoruz, biz okumayı seven bir millet değiliz. Mesela onun küçük öykülerini, yani *Büyülü Adalar*'ı (o başlıkta çıkmıştı *Varlık*'tan), *Malezya Tılsımı*'nı, *İspanyol Havası*'nı okumak gerekir, o kısa müthiş hikayelerini.

Takılırlar takılırlar, işte *Şeytanın Kurbanları*'na takılırlar. Roman olarak bir de *Hayatın Esiriyiz* çevrildi Türkçeye. Onun filmi de güzeldi. Bir lokanta garsonu hırçın, acımasız bir kızla, ayağı sakat bir tıbbiyelinin aşkını anlatır Somerset Mougham...

Sonra düşündüm taşındım, dostlara da sordum, "Sen bu dergide kal" dediler. "Orada dördüncü-beşinci olmaktansa, Roma'da beşinci olmaktansa, bir köyde tek kalmak daha iyidir" dediler. O sanıyorum benim kişiliğimi okşadı. Bir taraftan aylık *Türk Düşüncesi*'ni yönetiyordum. Ve de *Yelpaze*...

Derken, Demokrat Parti İstanbul Milletvekili Füruzan Tekil, Başvekil Adnan Menderes'in çok yakını, gelmiş, Safa Önal'la konuşmak istemiş. Kalktım gittim, siyasi bir dergi yaptı, *Adam* diye. Üç-dört sayı benim o dergiyi idare etmemi,

sayfa çizmemi, çıkartmamı istedi. Bir de üç-dört hafta *Adam* dergisinde o işi gördüm, çalıştım.

Dergi, Tan Matbaası'nda diziliyor ve basılıyordu. Bu vesileyle Tan Matbaası'nı, *Tan* gazetesinin sahibi Halil Lütfi Dördüncü'yü tanıdım. Halil Lütfi Dördüncü, "nev-i şahsına münhasır" dedikleri; çok nadir, çok ender, çok özel kişilerden biriydi. Pintiliği ile meşhurdu. Fakat çok sevimli. Duymuşum: "Bu herif pintidir, cimridir, hasisin tekidir..." diye devamlı adama griler yakıştırılmakta, ama tanıdığım adam güler yüzlü, sevimli, neşeli, şeker, esprili biriydi... Ona ait ufak bir rivayet anlatayım.

— Dinleyelim...

— Sahibi olduğu *Tan* gazetesinin çıkma dönemi. Bir gün muharrirler odasına giriyor, masalara oturmuşlar. O dönem, her şeyin eksik olduğu, yoksul olduğu; ama sanıyorum (öyle düşünüyorum) herkesin daha mutlu olduğu bir dönem. Herkes yazısını yazıyor, hokka kalem zamanı. Dolmakalemi olan da var. Halil Lütfi Bey, durmuş bir tanesinin önünde, "Ne yapıyorsun?" demiş, "Yazı yazıyorum." Muharrir, hokkasına batırıyor kalemi, düşünüyor, buluyor, yazıyor. Halil Bey demiş ki, "Ama sen düşündüğün sırada bu kalemin mürekkebi kuruyor. Sen önce düşünsen, sonra batıp yazsan da mürekkep ziyan olmasa..."

— Ne kadar renkli kişilikler... Yokuştan daha başka kimleri anımsıyorsunuz?

— Şimdi aklıma başka şeyler gelmekte... Geriye dönüşler yapıyor insan belleği... Bu geriye dönüşler sırasında, takvimde neler olmuşsa, art arda belli bir disiplin, bir nizam içerisinde hatırlayamıyorsun da aradan zaman geçtikten sonra anımsıyorsun bazılarını!.. Bunlardan biri de Güzin Sayar'dır. Anlatmadıklarımdan biri.

Ben *Yelpaze*'yi yönetiyorum. Öykücülerim var, çevirmenlerim var, devamlı bir yazı kadrom var, her şeyim var ve geliniyor bana artık!..

Bir gün Güzin Sayar geldi. Hiç unutmuyorum üzerine giydiği koyu eflatun, adamakıllı koyu eflatun süveterini, Allah rahmet eylesin. Çok güzeldi, güzel bir parfüm sürmüştü, Babıâli'de adamakıllı bir hayran takımı yaratmıştır, bu doğrudur. Çok güzeldi ve bana çeviri yapmak istediğini söylüyordu. O güne kadar ne çevirdi, ne çevirmedi, örnek görmek gereği hissetmedim, çünkü kişiliği çok etkileyiciydi. Çeviriler yapmaya başladı, öyküler çevirdi uzun süre. Aramızda bir derin dostluk gelişti. Boşanmıştı kocasından, bir kızı vardı, şimdiki Feyza Sultan, o zaman Dame de Sion'da okuyordu.

Dostluğumuz ve dergide çalışması uzun sürmüştür Güzin Sayar'ın. Güzin'le sahici dostluğumuz, karşılıklı dert dökmelere kadar büyümüştü. Sonra ayrıldım ben dergiden, o da ayrıldı, belki de ben ayrılmadan önce; yoğun iş teklifleri almaya başladı.

Yıllar sonra Tercüman Tesisleri'nde, *Tercüman*'ın yan ürünlerinden biri olan *Bulvar* gazetesinde benim fotoromanlar yazdığım, yönettiğim bir dönemde çalıştı bir süre, orada birkaç defa birbirimizi gördük, ama aradan geçen yıllardan sonra o sıcaklık, o zamanki kavilik, omuz omuzalık, bir dergiyi güzel çıkarmak için özenme olmadı. Sayfaları koyardım önüne, yeni basılmış dergiyi nasıl bulduğunu sorardım, eleştirirdi ya da beğendiğini söylerdi. Eski heyecanlar pek kalmamıştı, herkes bir hayli yorgun düşmüştü çeşitli nedenlerden. Bir masa yüzünden, yani çalışma masası yüzünden bana çok kızmıştı Güzin. Onu Feyza'ya anlatmış kendi duygusallığı içinde... Feyza beni aramış ve gücendiğini söylemişti. Ben gücendirme peşinde değildim. Öyle de bir niyetim, hele Güzin Sayar'a karşı asla olamazdı. Onu rahmetle ve saygıyla, ayakta anmak geliyor içimden.

— Kadın meslektaş Babıâli'de çok az değil mi hocam? Senaryo yazdığınız dönemde Yeşilçam'da da öyle...

— Babıâli'de kadın olarak benim çok sevdiğim, saydığım, mesela, *Milliyet*'ten Vasfiye Özkoçak vardı, Kürt Sabahat

vardı bir defa, yani bu kadar güzel gözlüsü gelmemiştir devr-i Yusuf'tan beri. Konuşması da biraz Doğu lehçesi, Doğu şivesiyleydi; müthiş bir gazeteci, koku alan, zehir zemberek idi Sabahat, çok güzeldi fakat onun dişiliğiyle uğraşamazdınız, yani öyle bir gözle göremezdiniz. Koşturan, faal, sosyal ilişkilere giren, tartışmalara açık, korkusuz, yürekli, haberi kovalar, haberi alır, haberi yazar, evirmez çevirmez, başka türlü bir karakterdi! İşte Zeria Karadeniz'i biliyorum, ajans sahibiydi. Bir de *Tercüman*'da sanıyorum Babanzade Cihat Bey'in zamanında *Tercüman*'da fıkra yazıyordu, köşesi vardı. Kadın olarak işte Güzin Sayar vardı... Türkiye Yayınevi'nde beraber çalıştığım öykücü-romancı-çevirmen sevgili arkadaşım Nihal Yeğinobalı vardı. *İstanbul'un Sesi*'ydi dergisinin adı, Fethiye Sait vardı. Fethiye Sait Hanım, o da Kadıköylü'ydü, dergiyi idare ediyordu. Azize Bergin vardı, hâlâ var, çevirmen olarak Azize yamandır, ustadır, iyi bilir mesleği. Başka kimler vardı, şöyle bir düşünmem gerekiyor... Mesela Kenan Klişehanesi vardı, en iyi klişe. O zaman ofsetti, tifdruktu, dijitaldi, böyle şeyler yok, gazeteler klişelerle çıkmakta, resimler mesimler... Kenan Klişehanesi bunların en iyisiydi. Ve orayı babası Kenan Bey'le idare eden Gönül vardı; iriyarı, gösterişli, bir güzel kadındı Gönül, sonra Galatasaraylı büyük futbolcu Suat'la evlendi; arkadaşımızdı bizim, sonra rahmetli oldu, yakın bir zamanda!.. Başka kimleri sayabilirim...

— *Refik Erduran'ın eski eşi...*

— Aa, tabii Leyla Umar. Leyla Umar müthiş bir gazeteciydi; sokulgan, girişken, dil bilen, güngörmüş, iyi kalem sahibi, üslup sahibi, güzel kadındı üstelik. Hâlâ da öyle... Hepsi, hepsi güzeldiler... Yani güzel diyorum ama, hakikaten, mesela o Sabahat'ı görmek lazımdı, sonra gazeteci arkadaşımız Oğuz'la evlendi. Oğuz öldü karlı bir günde, gittik onu, taa Maltepe'lerin bir yerinde örttük. Bak vefalıyımdır, yani duyar ve koşarım, iki günlük arkadaşım da olsa Babıâli'ye kıyamam, kıyamam onlara, onlar beni çok duygulandırır.

Bana hiç kimse ihtiyarlığı methetmesin!..

— Bu sevgi, yalnız onlara değildir, benim onlarla beraber geçmişe, bir daha dönemeyeceğim genç yaşlarıma duyduğum hasrettir, yani ben bu hasreti çok derin duyuyorum ve ihtiyarlıktan hiç de memnun değilim, yani birisi bana ihtiyarlığı methetmeye kalkmamalıdır, birbirimize gireriz!.. İhtiyarlığı bir marifet olarak, bir meziyet olarak, şu kadar yaşın getirdiği belli bir birikim, bir deney sonucu, güzel bir yaş döneminin sonunda bir çeşit yaşamla hesaplaşma, ayrı tatlar alma, başka bir şeyleri fark etme gibi almamaktayım!.. Yapamayacağım, yapamadığım pek çok şey var gençliğime göre!.. Beni adamakıllı üzmektedir. Bu bakımdan, kaybettiğim arkadaşlarımla beraber, itiraf ediyorum gayet açık, o dönemeyeceğim yaşların hasreti de benim burnumun direğini sızım sızım sızlatmaktadır. Ne diyor Yahya Kemal, bu yaşlar için: "Bitsin hayırlısıyla bu beyhude sonbahar..."

— Yaşamın, yemenin, içmenin, gezmenin hakkını vermişsiniz...
— Hakkını vermedim, fazlasını verdim...

— İnsan şunu da merak ediyor; böyle yaşamanın ekonomik bir külfeti de olmalı...
— İki, üç yerde birden çalışıyordum, *Yelpaze*'de, *Türk Düşüncesi*'nde, Füruzan Tekil'in çıkardığı *Adam*'da... Arada kendi kendine iş çıkıyordu. Arif Bolat Yayınları'nın roman özetlerini yazıyordum. Yetmiyordu!.. Türkiye Yayınevi'nin üst katında İsmail Hakkı Bey'in bir reklam ajansı vardı. Akşama kadar sayfa çiz, yazı oku, yazı yaz, tashih yap, bilmem nelerin dışında, İsmail Hakkı Bey'de en az iki-üç saat reklam işi yapıyor, reklam spotları yazıyordum. Beyoğlu yolcusu arkadaşlarıma da "Siz çıkın, ben ancak üç saat sonra gelirim" diyordum.

Bir ara Firuz bir dergi yapmak istedi. Firuz çok önemli bir ressamdı, sonra Almanya'ya yerleşti. Onlar iki taneydiler. Sururi, aynı zamanda karikatüristti ve bir de Firuz vardı. Çıkaracağı derginin adı *52* idi ve her sene değişecekti adı, *53-54-55* diye... Ama uzun ömürlü olmadı. Orada çalışmaya başladım ben, öykü-makaleler yazdım, mesela bir lostra salonunun ayak konulacak takozunu yazdım; oraya konmuş, kalkmış ayakların hikayesini hayal ettim. "Ayakkabıyı boyarken neler düşünür lostracı ve o ayak sahipleri kimdirler, hangi duyguyla ve ruh yapısıyla, hangi haletle oturmuşlardır, o sırada pabuçlarını boyatmaya" diye. "Akşamcılar ve içki düşmanları" diye çeşitli konularda yazmışımdır, röportajlar istemişlerdir... Bak düşün artık! Yıl 1952, *Kanlı Para* patladı, sonra *Lejyon Dönüşü* çekildi bir taraftan... Çok önemli kitabevleri var Yokuş'ta; Tefeyyüz var, İbrahim Hilmi Çığıraçan var, Suhulet var, Ahmet Halit Yaşaroğlu var, atlamayayım, İnsel var; Avni İnsel'in, Bolat var; Arif Bolat'ın. Arif Bey istedi beni: "Bana danışmanlık yapınız. Ben devamlı çeviri roman yayımlıyorum. Bunlara renkli ve resimli bir kapak geçiriyorum ayrıca ve arka kapakta bir tanıtım yazısı gerekiyor. Bunun biraz romantik ve okuyanı tahrik edici bir dille, amaçla yazılması gerekiyor, yapar mısınız, yazar mısınız?" dedi. Ben, bir süre de onu götürdüm, Bolat Kitabevi'nin, pek çok romanının tanıtımlarını yazan Safa'dır.

Arif Bolat'ın bir özelliği vardı, inanılmaz bir şeydir, neydi o? Arif Bolat; saçı dökülmüş, şişman, bıyıksız, matruş, efendim biraz kavunaki kafalı, yanakları geniş ve dolu, genç, iyi bir adamdı, terbiyeli ve sakindi, yalnız yürürken omuzlarının herhangi bir yere değmesi, onu çıldırtabilirdi. O yüzden ellerini birleştirir, kavuşturur, omuzlarını darlaştırır, hele bir kapıdan geçiyorsa yan döner ısrarla; seyrederdim, seyrederlerdi; öyle bir marazı vardı: Kimse ona değmeyecekti ve o hiçbir kapıya, hiçbir duvara değmeden yürüyüp, oturup kalkacaktı.

Bir taraftan İsmail Hakkı Bey, bir taraftan Arif Bolat, bir taraftan *Yelpaze*, bir taraftan sinema, bir taraftan, o sırada nasıl tanıştığımı hatırlayamıyorum, Zeria Karadeniz Hanım... Vilayet'in karşısında bir ofisi vardı Zeria Karadeniz Hanım'ın, Babıâli'de ajans sahibiydi. Böyle bir ajans sahibi de Kadri Kayabal'dı. Çok önemli adamdı Kadri Kayabal, çok şeker adamdı; güvenli, kendisine güveni olan, leb demeden leblebiyi anlayan, geleceğe dair proje üreten bir adamdı. Zeria Hanım'ın dostları arasında sonradan bakanlık da yapmış olan Cihat Baban vardı. Öyle bir atmosfere, öyle bir havaya girince, tanışmalar kendi kendine gelişiyor zaten; aynı muhittesiniz, aynı yerdesiniz, geceniz gündüzünüz bir arada. Şimdiki gibi ayrılmış, gitmiş, ayrı kulelerdeki bir saltanatın içinde yaşamamaktasınız.

— *O katlara "Tanrı katı" diyorlar!..*

— Doğru. O zamanlar herkes birbirini tanıyor, birbirine selam veriyor, yani özel diyebileceğim tek bina *Hürriyet*'te vardı. Sonra *Milliyet* geldi, Çatalçeşme Sokak'ta bir bina kurdu. *Vatan*'ın kemerli dış kapı girişi yenilenmişti ama iç avluya ve sonra binaya girdikten sonra buram buram eski kokan ahşap bir konaktı *Vatan*...

Bir dönem, şair Behçet Kemal Çağlar, o gazetenin bünyesinde *Şadırvan* dergisini çıkarmıştı. Her yeni sayısı derginin, o kapının bir tarafındaki camlı vitrine konurdu. O konağın, mesela arka tarafında ressam Bedri Koraman ile Altan Erbulak'ın beraber çalıştıkları bir oda vardı, karikatürler, resimler yapıyorlardı. Roman kapakları, vinyetler, ufak başlıklar, büyük başlıklar; paldır küldür çalışıyorlardı. Bir duvarları vardı. O duvara ben, şimdi hiç hatırlamadığım, sadece olayı hatırlıyorum, *Islak Şiir* diye bir şiir yazmıştım! Altan da, yarım kova su getirip dökmüştü üzerine ve akmıştı sular şiirin üzerinden... Ve öyle bırakmışlardı! Sanıyorum Bedri hatırlar. Yazı müdürü Melih abiydi, *Vatan*'ın... Onun lakabı da "Kalas"tı, "Kalas Melih"ti.

— Sizin hatırlayamamanızı aklım pek almıyor hocam!

— Hatırlamıyorum. *Islak Şiir*'den en ufak; isminden başka ve duvarda akmış yazıdan başka bir şey hatırlamıyorum! Oraya giderdim, onlar resim çizerken... Mesela gözümün önüne geliyor, Bedri orada bir gün, Feridun Fazıl Tülbentçi romanının kapağını çiziyordu, eflatun renkleri kullanıyordu; öyle kalmış içimde. O arka tarafta maroken, uzun, kahverengi bir kanepe, içi dışına çıkmış, oraya uzanırız, otururuz, kalkarız, kalabalık olur, herkes herkese takılır, herkes herkesi sever; sahi söylüyorum, herkes herkesi sever bir düzendi, bir dönemdi. Mesela o dönemde, söylediğim 1953'ler, şimdiki meşhur şair ve düşünür Hilmi Yavuz; polis adliye muhabiriydi *Vatan* gazetesinde! Polis adliye muhabirliğinden, cinayetten, silahtan, tetikten, sabıkadan, suçtan, ihtilastan, çalmaktan çırpmaktan nereye sıçrayabiliyor adam, değil mi?! Yaman şeyler yazıyor; "Bakmak, uzaklara dokunmaktır" diyor, "Gök dediğin, iki kuşun arasıdır" diyor!.. Hem seviyor hem sayıyorum Hilmi'yi...

Vilayet'in karşısında bir kebapçı dükkanı vardı, yandan merdivenle çıkılıyordu. Kebapçının birkaç bina yukarısında da Peyami Safa'nın *Türk Düşüncesi* dergisinin idarehanesi vardı. Sonra, seneler sonra, ben orada çalışacaktım, yani *Yelpaze*'den çıkıp, oraya gidip orada sayfa yapacaktım ve Peyami Bey'in dostu olacaktım. Şakasız! Bir öğlen yemeğinde buluştuk Afif Yesari ile, oturduk, kebap yiyoruz. Nizamettin Nazif Tepedelenlioğlu geldi, barut gibiydi ve hakikaten yaygın deyimi ile "fişek" gibi yazardı, yani kaleminden kan damlardı bana göre!.. Yazık, ortada *Kara Davut*'tan başka da romanı kalmadı gibi geliyor! Bir de o müthiş *Ordu ve Politika* incelemesi... Ben tanışmıyorum, sadece saygı duyuyorum ustaya. Afif tanıyordu, selam verdi. "Nasılsınız, iyi misiniz?" diye sordu, seslendi saygıyla; cevap yok! Yemeğe devam ettik, Afif bozuldu. Sanıyorum bir cumartesi günüydü ve Afif'in o gün *Vatan* gazetesi ekinde bir öyküsü yayımlanmıştı. Bir kundura tamircisi, bir piyango bileti almıştır da, o piyango biletine ne çıkarsa, nasıl yaşayacağının hayalini ku-

rar; böyle sıcak bir öyküydü, onu hatırlıyorum. Sonra tekrar laf attı: "Nasılsınız, iyi misiniz, göremiyoruz sizi efendim..." Cevap vermedi Nizamettin Bey. Eliyle "sus" anlamında bir işaret yaptı. Allah Allah! Afif, sinirlendi, nedense takıldı! "Neden konuşmuyorsunuz üstadım?" O zaman "hocam" falan yok! Çaycı da, simitçi de Babıâli'de üstattır, öyle denirdi. "Üstat aşağı, üstat yukarı" ama Nizamettin Bey falan, onlar sahiden üstattılar. "Niye konuşmuyorsunuz? Yani ben size soruyorum, saygı sunuyorum, bir cevap alamıyorum!" Meğer milletvekili adayı imiş... Sanıyorum Halk Partisi'nden. Trakya'da bir ara seçim turnesine çıkmış. "O kadar çok konuştum ki, dinleniyorum. Sesimi, soluğumu, ağzımı; neyim varsa her şeyimi kapattım, dinlendiriyorum" dedi. O kadar çok konuşmanın karşılığı, bu defa sessizlikle kendisine bir disiplin cezası getirmiş. Ne gülmüştük! Bizden evvel kalkmıştı, biz de ayağa kalkmıştık, selam vermiştik başımızla. Terbiyeliydik, kadir kıymet bildik. Çünkü yazı yazmanın, o yokuşta ekmek yemenin, yani bir hayali devamlı kovalamanın ne zor, ne zahmetli, ne yorucu, çok defa karşılığı alınamayan bir serüven, bir macera, bir sergüzeşt olduğunu yaşıyor, biliyorduk: Yazsın da ister kötü yazsın, iyi yazsın; önemli olan yazmaktı, yazandı, yazılmaktı.

— *Zeria Hanım'dan bahsediyordunuz...*

— O grup içinde Zeria Hanım, Cihat Bey vardı, sonra devreye Vecdi Bürün girdi... Vecdi Bürün fıkra yazıyordu, *Son Saat* gazetesinde. Şık, kendine çok özen gösteren, ufak tefek ama orantılı, esmer, genişçe bıyıklı, koltuğunun altında mutlaka bir kitap ve birkaç yabancı gazete olmadan eksik kalır bir adam halindeydi. Arada bir kekeleyerek konuşurdu. "Ekselans" ve "Cici kardeşim" çok sık kullandıklarıydı. (*Aşk Kapıyı Çalınca* diye bir roman yayımladım *Yelpaze*'de, orada Vecdi Bey hayli vardır.)

Vecdi Bey vasıtasıyla olabilir, Peyami Safa'yla tanıştım. Romanlarını hayli okumuştum. Dilini, üslubunu, yorumunu, gazete yazılarını beğeniyordum. Hele *Matmazel Noraliya'nın*

Koltuğu'ndan sonra hayranlık duyduğum bir romancıydı. Ona sonradan bir de *Yalnızız* eklendi. Bana göre ikisi de bir daha yazılamazlardandır. Hep "siz"li konuşan, çok terbiyeli bir adamdı. Aslında kavgacı mizaçlı, gençliğini, geçmişini düşündüğüm zaman devamlı polemikler, devamlı tartışmalar, devamlı yazı atışmaları içinde geçmiş bir ömrü taşıyordu ama kişisel ilişkilerde son derece zarif, kibar, hatırşinas, gönül alıcı bir adamdı. Ağızlıkla sigara içiyordu. Sonra beni bir gün gazeteye davet etti. Zaten her gün gittiğim bir yerdi *Milliyet*. Orada odasında konuştuk. *Türk Düşüncesi*'ni çıkarmaya başlamıştı. Aylık bir fikir-sanat dergisiydi. O, derginin yazı işlerini üzerime almamı, sayfalarını çizmemi, belli bir yetki de vererek teklif etti. Çok sevinerek kabul ettim. Öyle bir ustaya yakın olmak heyecan vericiydi.

— Peyami Safa'yla ilişkiniz ne kadar sürdü?

— Epey sürmüştür bu dostluk ve ilişki. Sonra evine çağırdı beni, bir akşam davetli gittim. Topağacı'nda oturuyordu. Karısıyla tanıştım, Nebahat Peyami Safa'yla. Nebahat Hanım felçliydi, hiçbir şekilde kıpırdayamayacak kadar felçliydi... Hatırladığım kadarıyla konuşması düzgündü. Yemek yedik, içki içtik, sohbet ettik. Vecdi Bürün, çok yakındı Peyami Bey'e. Her gün mutlaka *Milliyet*'e, Peyami Bey'e uğrar, sonra beraber çıkarlardı. Epey gittim Nişantaşı'ndaki apartmana, hevesle gittim.

Peyami Bey'le süren ilişkim içinde hiçbir kırgınlık yaşamadığımı hasretle hatırlıyorum. Beni hep hoş tutmuştur. Sonra Şişli'ye taşınmıştı. Nişantaşı'ndaki apartmanda, elden düşme 16'lık bir film gösterme makinesi vardı. Onunla Nebahat Hanım'a sinema getiriyordu ya da Nebahat Hanım'ı sinemaya götürüyordu. 16'lık, doğru dürüst konulu film bulmak o dönemde güçtü. Bunların çoğu belgesel şeylerdi. Bir akşam seyrederken hayli sıkıldığımı hatırlıyorum; feşmekanca böceğin yaşamı ve ölümü gibi, ama yapacak başka bir şey yoktu, çok saygılıydı, anlayışla bakıyordu karısına. Çalışırken, yoğun bir sessizlik arıyordu ama konuşmayı ve dinlemeyi sevi-

yordu, heyecanlı bir adamdı... Sonra dergisinde öyküler yayımlamaya başladım.

Derken, bir gün Yusuf Ziya Ortaç, Özdemir Asaf, rahmetli Doktor Ayhan Songar ve ben, bir grup halinde, Adapazarı'nın Sakarya vilayeti olması onuruna Yüksek Tahsil Talebe Derneği'nin tertiplediği bir edebi matineye gittik. Orada herkes yazdığından örnekler okudu. Yusuf Ziya Bey'i hatırlıyorum, çıktığı sahnenin önüne gelmişti. Bir Amerikan barakaydı gittiğimiz yer. Vali, tümen komutanı... Yüzlerce kişi vardı ve derin bir ilgiyle izliyorlardı. Yusuf Ziya Ortaç'ın onlara hitabını hiç unutmuyorum: "Aziz Sakaryalılar, kalbimin ellerini hepinize teker teker uzatıyorum" demişti. Kalmıştır bende... Daha sonra konuşan Peyami Safa, sözü bana getirmiş, "Şimdi size hayranı olduğum hikayeci Safa Önal'ı takdim ediyorum" demiştir. Ben kalktım, çata pata, bir alkış... Kestane fişengi gibi bir iki çata pata... *Uyku Üstüne Hikaye* diye bir hikaye okudum onlara. *Türk Düşüncesi*'nde yayımlanmış bir hikayemdi. Bir tohumu anlatmaktaydım. Bir erkek tohumdu ve dünyaya indiği zaman ahşap işlerine yarayacaktı, onu biliyordu. Gözü yükseklerdeydi, ne bir salona dans pisti olmak istiyordu, ne bir talebeye cetvel, ne bir trene üçüncü mevki! Sonra en tepedeki hayallerini sıralıyordu, bir gün sırası geldi, indi. Aradan bir zaman geçti, haberi duyuldu; darağacı olmuştu! Böyle bir hikayeydi... Bitirdiğim zaman alkış sesleri hayli yüksekteydi...

— Edebiyat matinelerinin yoğun yaşandığı, bütün ünlü yazar ve şairlerin en son ürünlerini okudukları özel bir zaman kesiti... Öyle değil mi?

— Evet... Sonra bir gün... Ressam Oral Orhon, yaşamım içinde yeri olanlardan biridir o dönemlerde, tırmanış dönemi diyelim, evine çağırmıştı, gittim. Klasik müzik dinlemeyi çok seviyordu. Borodin koydu, 33'lüklerin yeni fırladığı bir dönem, bir *long play*. Borodin dinledik, *Orta Asya Steplerinde*. Ben onu dinlerken, oradaki başka plaklara baktım... Bir plağın kapağı beni etkiledi. O plağın ne olduğunu şu anda hatır-

lamıyorum ama kapak fotoğrafını hatırlıyorum; büyük bir kapak... 33'lüğe uygun... Parkta bir kadın heykeli, çıplak mıydı, giyinik miydi, hangi figürdeydi onu hatırlamıyorum. Beni çok etkilemişti. Oturdum ona bir öykü yazdım. Oral'ın, askerde bana 50 tane İstanbul fotoğrafıyla yaşanmış bir günü gönderen herifin kazandırdığı bir derinlik de o hikayedir, çok severim o öykümü.

Adapazarı'ndan dönüşte Özdemir Asaf ısrar etti; akşamdı, yağmur başlamıştı, ille "Benim evime gidelim, bir kadeh bir şey içelim" demişti. Özdemir Asaf'ın Göztepe'deki köşküne gitmiştik. Sofra çarçabuk kurulmuştu. Bu defa Özdemir'le, Yusuf Ziya'yla, Peyami Safa'yla, Ayhan Songar'la bir sohbet başladı. Her zaman yaşanacak şeyler değildi, farkındaydım ve zaptediyordum.

Bir zaman geldi, Peyami Bey'in oğlu ile tanıştım, Merve ile... Kutsal üç tepeden biridir; Peyam, Merve ve Safa, biliyorsun... Peyam ve Safa, babasındaydı, Merve de oğlundaydı.

Bir yılbaşı gecesiydi. Kutlamak için uğramıştım, yanımda bir Hıristiyan sevgilim vardı, Tarlabaşı'nda oturuyordu sevgilim. Muntazam bir aileydiler. Onlarda girmiştim yeni yıla. Akşam sekiz-dokuz gibi götürmüştü beni. Gayet rahat bir şekilde annesine babasına tanıştırmıştı. Beraber yemiş içmiştik. Sonra şans ekmeğine gelmişti sıra. Ekmek yaptırmışlar fırında. İçine de bir 25 kuruş koymuşlar. Parçalandı. "Kime çıkacak?" diye bir heyecan... Benim ekmek parçama çıkmıştı! Sonra gecenin on ikisinde bir şangırtı şungurtu başladı. Camlar açılıyor, bir şeyler atılıyor, kırılıyor. "Nedir?" Dediler ki, "Bizde âdettendir, yeni yıl girerken böyle bir şeyler atılır, kırılır." Sonra çıkmış, Peyami Bey'e gitmiştik. Tanıştırmıştım. Sakindiler, kalabalıkları yoktu; Nebahat Hanım, Nebahat Hanım'ın kızkardeşi, Peyami Bey ve Merve vardı. Merve meğer öykülerimi okumuş. "Sizde üç şey var" demişti, "ses, zaman ve renk, daha çok koyu; siyah, lacivert. Kapatan, örten renkler. Öykülerinizde hep bunlar öne çıkıyor" demişti. O arada *Üçe Bölünmüş Saat*'i yazmıştım. Yirmi dakikası Karaköy-Kadıköy arasında, yirmi dakikası Akdeniz'de, yirmi dakikası

da Kızıldeniz'de geçiyordu. Belki oradan öyle bakıyordu, yani durmadan yazmaktaydım ve "değişik" olanı aramaktaydım. Anlatmışımdır belki, Merve'yi bir daha görmedim, tabutuna kadar bir zaman geçti!..

— *Anlatmadınız hocam...*

— Peyami Bey'e uğrardım, çıkardık *Milliyet*'ten, Sirkeci'ye inerdik. Bahçekapı'da, Nimet Abla gişesine yakın, hemen sol tarafta bir şık lokantaya girerdik. Acaba orası Stranburg muydu? Orada içilirdi edepli bir şekilde, ağır tempoda ve şiirden, şairden, öyküden, öykücüden konuşulurdu. Siyaseti açmazdı, daha çok sözcüklere takılırdı, eklere takılırdı; "sel-sal", ekleri onu çok rahatsız ederdi. Sonradan yayımlanmış kitapları vardır, orada daha açık seçik anlatır bunu, yani "siyasal" lafı onu çok rahatsız ederdi, "sel-sal" eklerinin sözcüklere yapıştırılamayacağını söylerdi. İnandığı, bildiği, yazdığı, anladığı ve sevdiği bir Türkçenin devamından yanaydı. Doğunun Doğu gibi kalmaması, değişmesi, ama Batı'yı da olduğu gibi almaması gerektiğini savunurdu. *Doğu-Batı Sentezi* kitabında bunlar vardır.

Bana maaş veriyordu, ne kadar zorlanırdım ondan o parayı alırken. O çok tabii karşılardı. *Milliyet*'teki odasında, masasının en alt çekmecesi, sağına düşerdi onun. En alt çekmecesini açar, orada gidişimden önce hazırladığı zarfı, teşekkür ederek bana verirdi. Ben de teşekkür ederek alırdım.

"Bir akşam Beyoğlu'na çıkalım" dedi. Sevindim. Markiz'de buluştuk, Asmalımescit'te. Markiz'de ilk ve son oturuşumdur. Daha evvel hiç gitmemiştim; ışıkları yanmış, temiz, şık, zamanı taşıyan bir pastaneydi. Oradan çıktık, hemen yakın sokağın içinde dostumuz Fikret'in Bacım Lokantası vardı. Oraya götürdüm. "Siz bilirsiniz, size göre bir program içinde götürelim geceyi" demişti. Oturduk, önde yuvarlak bir masa vardır. Orada ben Mücap'la, Turgut Boralı'yla falan da oturmuşumdur. Yanımızdaki masada da iki hanım oturuyordu, birini tanıyordum, selamlaştık. Orada rakılar içtik. Hep o konuşuyordu, ben dinliyordum ve alıyordum. Bana orada,

mesela Nadir Nadi Bey'le beraber Paris'e ilk gidişlerini anlatmıştı; bir serüven halinde. "Ahdetmiştik, eğer Paris'e gidebilirsek, Paris'i görebilirsek, Eyfel'in altında pantolonlarımızı bir indirip, bir yukarı kaldıracağız diye ve yaptık" demişti, öyle hatırlıyorum.

— *Özgürlüğün tadını çıkartmak anlamında mı? Yoksa, bir hayali gerçekleştirmiş olmak mı?*

— Herhalde. Paris çünkü, bir dünya, bir rüya başkenti, o dönemlerde oraya gitmek bir hayal ve işte onu yakaladığın zaman da, içinden ne gelirse yapabiliyorsun. Sonra oradan çıktık, bir uzun Beyoğlu yürüdük; ta Asmalımescit'ten Parmakkapı'ya. Orada sokağın içinde, Galatasaray Kulübü'nün hizasında Gondola vardı. Gondola'ya götürdüm, saat herhalde on iki civarındaydı. Gondola'da genç kadın garsonlar servis yapardı. Erkek garson hiç yoktu. Orada oturduk, birer içki de orada içtik. Güzel, hoş bir kadın garson bize servis yapıyordu, ki o kadın garson sonra benim Fikret diye bir ressam arkadaşımla yaşayacaktı. Sigara içtiğini gördü kadın garsonun, kendi ağızlığından çıkarttı sigarasını, "Bu ağızlıkla içiniz" dedi, hediye etti, bıraktı. "Sizde kalsın" demişti. Sonra oradan da çıktık. Tarlabaşı'nda arkadaşımız Demir'in 47 diye bir yeri vardı. Sık sık gittiğimiz bir yerdi. Oraya gittik. Kapıyı –tokmağı vardı– tokmakladım. Demir açtı sanıyorum. Epey merdivenli bir yerdi, indik. Uzun tahta masalar, iki tarafta sıralar, öyle bir yerdi. Oturduk. Bu defa orada, kulplu toprak bardaklardan şarap içtik. Bir türkü söylüyorlardı. Peyami Bey de katıldı o türküye. Ben bilmiyordum. "Günde bir kerpiç düşer gönlümün sarayından" diyen bir türküydü. O türküyü bir daha duymadım. Çıktık oradan, ben henüz bekardım, baba evinde, Kurtuluş'ta kalıyordum. İnanılmaz bir ısrarla beni evime kadar götürmüştür, benim onu bırakmam gerekirken! O Nişantaşı'ndaydı, daha yakındı. Hayır, son durakta inmiştir arabadan, gecenin herhalde üçüydü, bana teşekkür etmiştir; şapkasını çıkartıp göğsüne bastırarak, öbür eliyle elimi sıkarak bana teşekkür etmiştir. Dönüp gitmişti sonra arabaya binip...

Bana daha sonra, bir iki yıl içinde sanıyorum, *Biz İnsanlar* romanını imzaladı; 1960 yılı, tarihi var, kendi atmış, "Safa Önal'a sevgi ve hayranlıkla" diyor. Bakıyorum, o tarih benim 29 yaşım! O sırada öykü kitabım yayımlandı. Ocak ayı falandı. 27 Mayıs askeri hareketine, ihtilale yakın zamanlar... Kitabıma önsöz yazmıştır, *Dünyanın En Güzel Gemisi*'ne...

Ufak, kısa tahsilini sonra kendi pişirerek yürütmüştür, yani diploma ile ölçerseniz bir şeyi yoktur, ama rahatlıkla söyleyebilirim, bir hekimden daha çok hekimdi. Yazık, onu son olarak Şişli Camii'nde –daha önce anlattım sanıyorum– Merve'nin cenazesinde gördüm. Ondan sonra göremedim. İhtilalden sonra Göztepe'deki evine kapanmış. O Göztepe'deki ev için de, "Orada bir yaz günü bir yangın çıkarsak, yani sahte bir yangınla tutuştursak, acaba Nebahat Hanım o panikle, korkuyla kalkar yürür mü?" gibi bir konuşma hatırlıyorum; bir öneri, bir teklif... Gerçekleşmedi. Günlük yazılarında da çok bahsetmiştir hekimlikten ve hüküm vermiştir, teşhis koymuştur, tanı koymuştur, hepsi doğrudur. Son duyduğum, ağzından kan gelmiş ölümünden önce, "A, bu fena" demiştir. Onun gibi, insanı hekim gözüyle, hekim bilgisiyle, hekim yetkisiyle de tanıyan farklı bir varlık için, demek ki ölümün işaretiydi o kan!..

— *O altyapı nereden geliyordu, o hekimlik bilgisi?*

— Öylesine... Kendisine özel bir bilgi halinde onu biriktirmiştir. Hep şöyle derdi; "Bir kadını, bir adamı dışından tarif etmek birinci şube memurunun işidir. Oysa, romancı, ruh polisi olmalıdır ve içini anlatmalıdır, içini yakalamalıdır, içini didiklemelidir, içini kurcalamalıdır insanın, onu anlatmalıdır bana."

Türk Düşüncesi'nde yalnız sekreteri vardı; Nigar Hanımefendi, çok üstün bir hanımefendiydi o da. Onun dışında ön taraftaki odadayız bir gün. Vilayet'e ve Emniyet Sandığı'na bakan cadde. Biraz yukarısı İran Konsoloshanesi falan. Peyami Safa, İsmail Safa, yeğeni Behçet Safa ve Safa Önal; yani dört Safa'ydık.

Behçet Safa; akademiliydi, ressamdı, benim arkadaşımdı, yiğit, aslan gibi boylu poslu, gösterişli, süet, altı krepsol papuçlar giyerdi. Rakı içerdi, rakıdan sonra su yerine bira içerdi! Çok iyi çizerdi, götürüyordu hayatı ne güzel, bizler gibi götürüyordu. Sonra ne oldu, ne oldu, ne oldu bilemiyorum, kayboldu! Geçen sene *Hürriyet* gazetesinin orta sayfasındaki bir röportajda karşıma çıktı. Bir Akdeniz adasında yaşamaktadır. Sefil ve perişan, sakal bırakmış. Orada burada eski eşyalar mı satıyor, ne yapıyorsa yapıyor, Peyami Bey için de söylemediğini bırakmıyordu.

— Evet, hatırladım şimdi!.. Reddi miras durumu vardı, değil mi?

— Galiba. Hatırlayamıyorum, ama çok üzülmüştüm Behçet Safa'nın haline. Akademili, yumruk gibi bir herifti, şık, yakışıklı, cüsseli... Ve yetenekli... Ama fenaya gitmiş, çok dengeli gelmedi bana hali pür melali.

Konuşacaklardır... Benim bu söylediklerim için de itirazlar, eleştiriler yükselecektir; hayatın içindedir, doğal kabul etmek lazım. Yaşadığın sürece ve yaşamadığın... Bitirdikten sonra bile insanları susturmak, en azından kötü konuşmayı önlemek, şu milyonlarca seneden sonra bile imkansız!.. "Hayır, ölülerinizi rahmetle anmayınız!" Peki, ne yapalım? Anmak istemiyorsanız, anmayınız ama fenalıkla anmanın getireceği nedir? Çoğu için kullanıyorum bunu, yani yalnız Peyami Bey için değil, Peyami Bey gibi düşünmeyenler, karşıda düşünenler için de. Ben çünkü Peyami Bey gibi düşünmedim. Onunla buluştuğum yerler vardı; çok aykırı, çok ayrı olduğum konular da vardı. Ben bir emekçiydim, emeğimin karşılığı kadar, çalıştığım kadar kazanıyordum; başka türlü bakamazdım dünyaya, yani bir kapital sahibinin bakış açısı bende hiçbir zaman olmamıştır, olamaz da zaten!..

Ama en azından, gidenin arkasından "yuh" çekmesek. Bunu çok yaşıyorum, yani daha cami avlusundan çıkmadan "İyiydi, hoştu"dan sonra "ama" diye bir şey geliyor; "fakat" ya da "lakin!" Onu duydum mu zaten, hemen ayrılıp gidiyo-

rum; bitmiş, hayatla hiçbir ilgisi kalmamış, yaşamıyor! Büyük fenalıklar, büyük kötülükler, büyük insanlık felaketleri getirmişse; yerden yere beraber vuralım, ona varım ama öyle değil de, kendi düşünce sistematiği içinde, kendi gelecek dünya hayali, kurulması gereken dünya hayali içinde, sonradan yanılmış da olsa, kendine göre düşünmüş... Mesela Peyami Bey, İkinci Dünya Savaşı'nda Alman taraftarı bir yazardı; kaybetti, yanıldı! Mesela milletvekili adayı oldu; kaybetti, kazanamadı!.. Yani girdiği, aday olduğu partide yanıldı, yenildi!.. Hayat ödetiyor zaten yanılmaların ya da yanlışların karşılığını!..

"Bir yoldu parıldayan, gümüşten..."

— *Edebiyata çok yakın duran biri olarak, roman yazmaya niçin yönelmediğiniz merak edilecektir...*
— Şimdi ben 1949 kışında, *Milliyet* gazetesinde bir roman yayımladım, şu camlı dolapta duruyor: *Karanlıklar*. Aradan sekiz-on sene geçti, yönetmenliğini yaptığım *Yelpaze* dergisinde bir ikinci roman yayımladım; *Aşk Kapıyı Çalınca*... Şimdi moda oldu bakıyorum, *Aşk Kapıyı Çalınca* diye film var, roman var... 1958'lerdir, elli sene evvelini konuşuyorum, iki roman yayımladım. Bu arada birikmiş hikayelerim var, öykülerim, onlardan bir karma yaptım, 1960'ta öykü kitabımı yayımladım; *Dünyanın En Güzel Gemisi*. Önce adı *Müzikli Tarife*'ydi, sonra onun yerine *Dünyanın En Güzel Gemisi* dedim. Kısa öykü, kısa hikaye beni daha çok sardı. Romanda çok uzun bir soluk, çok uzun bir sabır, çok uzun bir bekleme, yazdığını yeniden düşünmek, çizip, bozup yeniden yazmak gibi gereklilikler var.

— Dünyanın En Güzel Gemisi*'nden söz ediyorduk!*
— Bir akşam Moda'da, meşhur Koço'da içmiştik, ikimiz... Altı yıl süren o ilk aşkımla... Gecenin on birine doğru bir zamandı. Denizi görmemekteyiz, içiyoruz Koço'nun terasında. Hadi bir inelim denize dedik, indik. Nasıl denk geldi bilmiyorum, devamlı var mıydı, yoksa o gece bizim için özel miydi

bilemiyorum. Bir kayık bulduk, kiraladık. O, iki dirhem bir çekirdek giyimliydi, ben de takım elbiseliydim. Ben kürek çektim, o karşıma oturdu, yaz gecesi, Kalamış'a doğru, Moda'dan yarı yola kadar gittik. Bir ara kürekleri bıraktım, ay vardı, adamakıllı yakamoz yapıyordu. Parmağını denize batırsan, ışıltılı bir ayçiçeğine dönüşecek gibiydi... Demek insan hayatında bunlar var... Yani Yahya Kemal'in dediği gibi, "Bir yoldu parıldayan, gümüşten / Gittik, bahs açmadık dönüşten."

Böyle gümüş bir şey... Sonra döndük, bıraktık kayığı, hoş bir şeydi. Hafif bir sallantımız vardı... Ben oturdum, bunun öyküsünü yazdım, "Ay Çızgısı" diye...

Seneler geçti, bir akşam Mücap Ofluoğlu ile birlikte Fikret'in karısıyla beraber işlettiği Asmalımescit'teki Bacım Lokantası'na gittik, girişte iki üç masası vardı, biri yuvarlak olmak üzere... Aynı açıda bir tezgah, bir vitrin, bir buzdolabı, aydınlanmış iyice; arkada mutfağı, sol taraf perdeyle ayrılmıştı, orası koca bir taş mahzen gibiydi. Büyükçeydi, orada daha çok solcular, aşırı solcu gençler otururlar, şarkı veya marş söyler, hep bir ağızdan bağırarak konuşur, heyecanla eğlenirlerdi.

Öyle bir akşam, bana Turgut Boralı'yı tanıştırdı Mücap. Turgut Boralı ismen tanıyormuş, benim elimde de yazdığım hikayenin orijinali var, ertesi gün vereceğim, dizgiye gidecek, kitaba girecek... Dergide yayımlanmamış, doğrudan doğruya kitaba konulmuş bir öyküdür. Hikayeden, "Ay Çızgısı"ndan bahsedildi, bana dedi ki Turgut; "Çizgi mi, çızgı mı?" "Çızgı" dedim, sevindi, yanağımı öptü. Ölene kadar bana yalnız "çızgım" demiştir. Safa adını bir defa bile kullanmamıştır... Film çektim, ne güzel oynadı, oğlu güya Urla Cezaevi'ndeymiş, yerini yeni öğrenmiş, o sevinçle ufacık meyhanesindeki masalara çiçekler koymuş, gidip ziyaret edecek oğlunu, bir müjde gibi haber verir müşterilerine. Ölene dek, ki çok sık gördüğüm bir adamdı, sevdiğim adamdı, bana "çızgım" demiştir. "Ooo, merhaba çızgım! Nasılsın çızgım?" Bir defa da Safa de, hayır!

Onun için bu roman meselesini kendimden uzak tutmaya çalıştım. Çalakalem yazılmaz!.. Benim romandan anladığım ayrı bir şey! Şiir için söylediğimi söyleyebilirim, roman ve romancı için de... Kısa öykü yazmak bir hünerdir. Birkaç sayfa içinde bir şeyi başlatmak, açmak, geliştirmek ve bitirmek... Öykü bitmese bile siz bir yerde noktalamak zorundasınızdır, bu bir hüner gerektirmektedir, asla küçümsemiyorum, ama roman başka bir iş, başka bir zaman, yani kısıtlanmamış bir zaman istemektedir, gerçek bir roman, büyük bir roman, akılda kalan-unutulmayan bir roman... Gerekiyorsa yıllarınızı alabilir. Sonunda da ortaya sıradan bir şey çıkabilir. O bakımdan romana bir türlü elim değmemektedir.

— *Keşke değse hocam...*

— Herhalde yazamadan gideceğim. "Nöbetçi Eczane" diye bir roman düşünmekteyim, bir gece eczanenin vitrinine ışıklı bir "Bu gece eczanemiz nöbetçidir" levhası konur, ertesi sabah da o levhayı oradan eczacı alır, bir gece içinde o eczaneye gelenler, gidenler, neler yaşanır nöbetçi eczanede, bir gece içinde, beni çok düşündürmüştür... Hatta romanını, sonra da senaryosunu yazıp, filmini çekmeyi de hevesle düşünmüşümdür ama hep heves halinde kursağımda kalmakta. Roman çok zor bir iş, hele ustalardan yerli ve yabancı öyle yaman romanlar, öyle etkileyen, tesiri altında bırakan romanlar okudum ki, onlardan sonra romana kalkışmak daha zor geldi. Şimdi o romanlardan sonra kalkıp bir romana başlamak, yeni bir konuyla girmek ve bunu büyük bir sabırla, birkaç yıl içinde –yazarsam öyle yazarım– hiç acımadan atıp, çizip, bozup, yeniden, yeniden, yeniden yazmak gerçek bir düşünce ahlakıdır... Pek çoğu öyle yapmıştır. O büyük romanlar, büyük zamanları, düşünmeyi, araştırmayı almış götürmüştür. Romancı da helal etmiştir geçen yıllarını!.. Yani öyle doğum sancısı gibi üç-beş aylık, ya da üç-beş günlük, üç-beş dakikalık sancılardan değildir roman...

Hemingway'in Paris'te geçen birkaç gençlik yılını anlattığı bir anı kitabı vardır; *Paris Bir Şenliktir.* Orada mesela, daha

başlamamıştır romanına, *Güneş de Doğar*'ı yazacaktır, ne sancılar çeker, kaç defa yeniden... Scott Fitzgerald dahi görmek istemiştir romanı, "Nedir?" demiştir. Hayır, göstermemiştir!.. Saklamış, kesmiş, yırtıp atmış, yeniden yazmıştır ve bu sırada 25-26 yaşında falandır. Sonra şaheserini, *Silahlara Veda*'yı yazmıştır, herhalde 32-33 yaşından fazla değildir.

Bir de roman okumak diye bir hüner vardır, yani bir romanı okuyabilmek, roman okuyucusu olmak... Bir roman nasıl okunur, herkese göre değişir de, iyi kötü bir kuralı vardır, sabah başlayıp akşam mı bitiriyorsunuz ya da akşamdan başlayıp iki gün sonra mı bitiriyorsunuz, "O kadar çok sevdim, merak ettim, kendimden geçtim, tadından yiyemedim, iki günde bitirdim!.." Bu benim pek anlayabileceğim bir telaş değildir. Mesela ben Turgenyev'i, *Gazap Üzümleri*'ni Steinbeck'in, bitmeye yüz tuttukça, azaldıkça, Rasih Güran çevirisi o muhteşem roman, bitmeye, bitme çizgisine girdikçe, daha az okur oldum, yani sayfaları azaldıkça "Aman bitmesin! Bu bittikten sonra yerine ne okurum..." duygularına kapıldım. İkişer sayfaya, sonra tek sayfaya indirdiğimi biliyorum gecede... Bu bana has bir şeydir, ben böyle anlıyorum. Roman yazmak ne kadar güçse, roman okumak da ayrı bir teknik, okuduklarınla senin aranda bir tartışma, bir zaman istemekte, sanki bana o zaman romana gereken saygı duyulur gibi geliyor... Unutmadan, "Bir romandan ayrılmak" diye bir yazı yazmayı düşünüyorum bu aralar...

Mesela Reşat Enis'in romanları ne kadar güzeldir, ne kadar tat verir. Okunmuyor artık. Bir Reşat Nuri romanı, ayrı bir dünyadır. Onu yeniden keşfediyorlar şimdi şimdi... Pek çok romanıyla Halide Edip Hanım'a iyi bakmak, iyi görmek lazım. Geçenlerde bir nedenle okudum yeniden *Sinekli Bakkal*'ı, hayranlık duydum. Bir *Mai ve Siyah*'ı konuşalım; Halit Ziya Bey'i, o güzelim adamı konuşalım. Bunları yakalayınca insan, romanın nasıl yazılması gerektiği hakkında düşünceye dalıyor. Ürkeklik değil, düşünmek bu sadece. Deniz orada, mani yoktur, istersen girersin ama sen bir iddia taşıyorsan ve o iddiayı karşılamayacaksa yapacağın, istediğin kadar dene,

yani bir *Kırık Hayatlar*, yani bir *Aşk-ı Memnu*... Bir Orhan Kemal konuşalım, bir Kemal Tahir konuşalım. Sen nasıl bir gözlem yapıyorsun Yaşar Kemal, kaç yüz tane gözün var!.. Yani anlattığın her şey öylesine etkin, öylesine içimize işliyor, öylesine toplum hafızasına kazınıyor ki, senden yirmi sene sonra devamı isteniyor. Hiç çekinmeden yazabiliyorsun ve ne güzel yazıyorsun, yeniden bir efsane içinden geçiyorsun. *Demirciler Çarşısı Cinayeti* romanını bana imzalamıştır, "Safa'ya, canım arkadaşım" demiştir. Yaşar'ı bir... bir daha... bir daha okursunuz, yetmez!.. Bütün yazdıkları gibi... Buyurun, öyle yazsınlar! Kimse kimsenin elini tutmuyor! *Demirciler Çarşısı*'nı istemiştim sinema için. "Onu vermem. *Yusufçuk Yusuf*'u istersen yapabilirsin" demişti 70'li yıllarda... Neden? Bilmiyorum, bunlar sorulmaz, yani o zaman sorguluyor olursun adamı; onun mülkiyetindedir, onun gönlünde yatıyordur, kendine göre nedenleri vardır.

Mesela Refik Halit'in romanlarını nasıl unutabiliriz?.. Yani bir *2000 Yılın Sevgilisi*, bir *Yeraltında Dünya Var*, *Sürgün*, *Bugünün Saraylısı*... Günlük yazılarını topladığı *Makyajlı Kadın*, *İstanbul'un Bir Yüzü*, *Guguklu Saat* falan... *Nilgün* diye bir roman yazdı *Hürriyet*'e, ardından *Mapa Melikesi*, *Saba Melikesi*... sıralandı. O dönemde doğan on kız çocuğundan yedisinin adı da Nilgün'dür.

— *Öyleyse daha eskileri, ilkleri, öncüleri hatırlamalı...*

— Bunun ucu gider, Esat Mahmut Karakurt'a kadar, Kerime Nadir'e kadar gider. Yani Türkiye'de harf inkılabı olmuş, o zamana kadar çok az romancı okunmuş; iyi yazmışlar, kötü yazmışlar; ele aldıkları konu ufaktır, büyüktür, sıradan da bakılabilir bazılarının romanlarına, ama benim insanıma, benim Türkiye'deki insanıma okuma zevki vermiştir, okuma alışkanlığı getirmiştir; kolay yazmışlardır, açık yazmışlardır, rahat yazmışlardır, duygusal yaklaşmışlardır. En azından okumayı sevdirmeleri ve roman okuyucusu sayısını yükseltmeleri... Az şey midir bu!.. Beş yüz kişi yerine beş bin kişinin okuduğunu düşünebiliyor musun? Birdenbire ne kadar çok roman okuyucusu, okuma tadı alan...

Yalnız "roman okuyucusu" diye alamazsın, okumaktan tat alan insan sayısı; bir kültür meselesidir, bütün meselelere bakış açısı değişecektir o insanın. Yarın o romanları bırakacaktır, daha tezli, daha başka şeyler söyleyen, birtakım başka romanlara, başka kitaplara, başka meseleleri söyleyen kitaplara kapılacaktır; yeter ki onu bir başlat! O başlangıç, işte hep onlardan gelmiştir, Nezihe Muhiddin'lerden gelmiştir, Güzide Sabri'lerden gelmiştir. Bana Metin Erksan sevdirmiştir ilk, benim haberim yoktu, okuma merakı verdirmiştir, *Yaban Gülü*. *Yaban Gülü* hâlâ tastamam bir romandır benim için, Güzide Sabri Hanım'ı sevgiyle anarım.

Bir Tanpınar... Açalım *Saatleri Ayarlama Enstitüsü*'nü, yeniden okuyalım, *Mahur Faslı*'nı okuyalım. *Mahur Faslı*'nda bir adam anlatır, saat tamircisidir adam. Şimdi, Tanpınar'ın dehasına bakın siz, hayalinin vardığı yere bakın. Yatak odasında yüzden fazla saat var adamın... Yattığı odada; duvar saati, masa saati, pandüllü saat, çalar saat, guguklu saat; tamir görüyor bunlar; kol saati, göğüs mendili saati, yelek saati; yüzden fazla saat çalışıyor, hiç durmamacasına işliyor, her an tık tık... Bir odanın içinde ve o odada uyuyor adam. Sen bunun sinemasını düşünebiliyor musun!..

— *Olağanüstü...*

— Saatlerle ve o saatlerin sesleriyle nasıl bir adam yaratıyor!.. Nasıl bir şey! Ama onlar bu işleri böyle yaptılar, o kadar büyüttüler, güzelleştirdiler. Tadından yenmez hale getirdiler, yani bunun içine inkarı gayri kabil Ercüment Ekrem Talu girer. *Beyaz Şemsiyeli* gibi bir roman çok az yazılmıştır. Ben *Beyaz Şemsiyeli*'ye hayranlık duymuşumdur, aradan bin sene geçmiştir, fotoromanların çok moda olduğu bir dönem var Türkiye'de. Bütün büyük gazetelerin, *Hürriyet* dahil hepsinin yerli fotoroman yayımladıkları, buradan tiraj aldıkları ve yeniden romanlarımızı ortaya çıkardıkları bir dönemdi. Böylece roman okumayan gündelik gazete okuyucusu, "resimlere bakayım" derken, çünkü meşhurlar oynuyorlardı oyuncu olarak, onlara bakayım derken, o romanları da okumuş ol-

du. Yani ben *Beyaz Şemsiyeli*'den fotoroman senaryosu yazdım, Feyzi Tuna çekti, Cihan Ünal'la Türkan Şoray oynadılar ve bunun için sanki sinema filmiymiş gibi duvar afişi basıldı. Bir türlü bir şeyi beğenmiyormuş Erol Simavi Bey!.. Gelen pek çok öykü, senaryo projelerini... En son beni aradı rahmetli Egemen Bostancı ile o yıllarda ona asistanlık yapan Lisa Tuna. Ben de özetini yazdım *Beyaz Şemsiyeli*'nin. Bir dönem romanıdır. İsviçre'deymiş Erol Bey, okumuş, "Evet, budur" demiş. Oturdum yazdım, ne güzel çekildi, ne güzel, ne güzel bir fotoroman oldu, ne güzel okundu. Halit Refiğ, bir Halide Edip romanı çekti. Çok da ustaca bir derinlikle çekti. Oradaki erkek kahramanın Nazım Hikmet olduğu bilinir ve söylenir. Hep böyle yürüdü gitti işler. Ve... Halide Edip'in pek çok okunmuş, defalarca filme alınmış ünlü romanı *Vurun Kahpeye*... Onun da fotoroman senaryosunu yazdım. Öğretmen Aliye'yi sevgili Fatma Girik oynadı, yönetmenliğini de Memduh Ün gibi bir usta yaptı.

— *Hüseyin Rahmi?*
— Hüseyin Rahmi Bey'i nasıl atlarız? Yani Hüseyin Rahmi Bey'i atladığın zaman nasıl anlatırsın bir romanı?.. İstanbul'un şimdi artık kalmayan kenar semtlerini... O yetişme, görgü, aileden aileye aktarılan konuşma ve kendilerine mahsus yorumlama dillerini... O mahalle insanlarının meselelere yaklaşımlarını, komşuluklarını, evliliklerini, düğünlerini, matemlerini, ayrılıklarını, ölümlerini nasıl anlatırsın?.. Eksiksiz saklarım ben bütün Hüseyin Rahmi'leri. Tabii bu arada insanın aklına gelmeyenler de çoktur ama hepsini belli bir sıra içinde anlatmak, bir belleğin içinden bir anda böyle sıralayarak geçirmek kolay değil. Pek çok ustanın hatırı kalabilir, üzülmekten ve mahcup olmaktan başka çare yoktur.

— *Sabahattin Ali var mı, beğendiklerinizin içinde?*
— Tabii var. Sabahattin Ali, öyküleriyle var bende, öykülerini çok severim. Defalarca okuduğum öyküleri vardır. Hatta bir senaryo atölyesinde "Çilli" diye bir hikayesini emek vererek

senaryo haline getirmişizdir. Çocuklar da öyküyü sevmişlerdir, oy vermişlerdir diğer hikayelerin yanında. Bir atölye boyu, öykünün sinopsisini ve tretmanını çalışmışızdır. Buna Füruzan'ı öykücü olarak hemen eklemek gerekiyor. Saygıyla ve mutlulukla anarım. Füruzan'ın *Parasız Yatılı*'sını, üç ayrı atölyede, aylar boyu sevgi ve heyecanla çalıştık.

Mesela Sabahattin Ali'nin *Kürk Mantolu Madonna*'sını tuttururlar. İlk 20-25 sayfasından sonra benim için yoktur; ne beklemişimdir, sonra ne çıkmış, beni hayal kırıklığına uğratmıştır.

— *Beni çok etkilemiştir...*

— Olabilir. Sinemada Memduh Ün kaç defa el atmıştır, ben de el atmışımdır "Yapalım, yapmayalım" diye, ama bir yerden sonra durur ve iner, devamlı inmeye başlar. Öyle görmüş, öyle sevmiş, öyle yapmış, öyle yazmıştır; beğenirsiniz, beğenmezsiniz, yalnız diğer pek çok eserinin yanında bana hafif gelir *Kürk Mantolu Madonna*'sı.

Tabii, bunun içine Ümran Nazif de girer, Orhan Hançerlioğlu girer, Sadri Ertem girer, Fahri Celal girer; ne güzel öyküler yazmıştır Fahri Celal Bey; bir akıl doktoru, bir gözlemci ve emsalsiz diyebileceğim bir de Memduh Şevket Esendal var. Bu kadar açık, bu kadar rahat, bu kadar güzel, bu kadar iyi bakarak, meseleye girerek; insanlarını, tiplerini, kişilerini bu kadar güzel anlatarak ve bir olayı bu kadar güzel geliştirerek, bu kadar çapaksız, meseleyi önümüze koyan çok az kişi vardır. Süslemeleri de bir tarafa bırakarak ne güzel anlatmıştır. Ben onun "İki Kadın" diye bir öyküsünü Ankara'da çektim, TRT 1'de yayınlandı.

— *Bu öykülerden senaryolar hazırlayarak yönettiğiniz filmler, 1980 yılında art arda yayınlanmıştı.*

— Türk öykücülerinden senaryolar yapıyor ve sonra yönetiyordum. Tomris Uyar'dan "Sarmaşık Gülleri", Reşat Nuri Güntekin'den "Kuş Yemi", Sait Faik'ten "Baba Oğul", tabii Sait Faik her şeyin önünde benim için, bir de Memduh Şevket

Bey'den "İki Kadın". İki kadın anlatır; bir tanesi gider avukata, "Boşanmak istiyorum kocamdan" diye tutturur. Avukat "Peki nedir sebep, ne yazalım, ne yapıyor? Aç mı bırakıyor, susuz mu bırakıyor, yedirmiyor mu, çapkınlık mı yapıyor, kumarbaz mı, dövüyor mu?" "Hayır, inadına; ne kazanıyorsa önüme koyuyor, bir dediğimi iki etmez, benim dışımda hiçbir kadına yan gözle bakmaz." "Peki neden boşanmak istiyorsunuz böyle bir adamdan?" "Ama haram para kazanıyor, karaborsadan para kazanıyor, başkalarının, fakir fukaranın hakkından çalarak getiriyor, benim önüme koyuyor. Ben böylesine alçakça para kazanan bir adamın ekmeğini yiyemem, onunla yaşayamam" der. Buyrun! Memduh Şevket Bey...

— Gazetede tefrika edilen romanlarınız kitap olarak basıldı mı?

— Hayır, ne *Karanlıklar*, ne de *Aşk Kapıyı Çalınca* basıldı. Bir tek öykü kitabım var; *Dünyanın En Güzel Gemisi*. Bir de *Tarihte Büyük Aşklar*'ı kitap yapmışlardır. Benden istemiş Babıâli yaşamım içinde bir yayınevi, "Büyük aşkları yaz bana" demişti. Onu yazdım. Bir de onun kitabı vardır.

— Kitap olarak basılsın, daha kalıcı olsun istemediniz mi?

— Hayır, yani 1949 yılında, 18,5 yaşında; yaşa bakmaz roman, şiir, yani keşif, yola düşme, öne çıkma, yürüyüp gitme; onunla karıştırmak istemiyorum ama çok hafif bir romandır. O bir gençlik, bir 18 yaş serüvenidir. *Aşk Kapıyı Çalınca*'da anlattığım olay benim için önemlidir; çirkin, bir ayağı sakat bir kızı anlatmışımdır. Âşık olur, genç ve sağlıklı bir adama! O aşk ve sonrası ilgimi çekmiştir. Bitmiş değildi roman, dört-beş haftalık hazırdı. Hem sayfa çiziyorum, dergiyi idare ediyorum, öykü yazıyorum, arada roman yazacağım, bir de gençliğim var; mutat gece hayatımı devam ettiriyorum. Bu arada yazamazdım, biriktiremezdim, her hafta bir bölümünü, devamını yazmaya başladım. Öyle olunca da istediğim yere varamadım. Ünlü bir dostum, "Sinema belki bir sinema adamı, bir senaryo adamı, bir yönetmen kazandı ama biz bir öykücü

kaybettik" demiştir. Doğru olabilir, sinemaya girince de kaçmaktan kovalamaya vakit bulamamışımdır. Hep bunlar heves olarak içimde kalmıştır "Bir gün yazarım, bir gün yazarım..." O "bir gün" de bir türlü gelmemiştir, geleceği de yoktur.

— *Biz size zaman zaman hatırlatalım* Nöbetçi Eczane'*yi, "Hocam yazdınız mı, yazıyor musunuz" diye...*

— Orada da kaçabilirim. Çok sevdiğim için sinemayı, senaryosunu yazabilirim ama romanı zannetmiyorum. O roman anlatımını, roman tekniğini, o tahkiye sanatını getirip romanın içine, romanın istediği büyüklükte, esneklikte, o tatta koyabileceğimi zannetmiyorum. Yazılmayacaktır o.

Şimdi bak nereden nereye... Bu bir sıçramadır! Yani hatırlamanın jimnastikleri var. İlkokul okuyorum; beşinci sınıf öğrencisiyim Yıldız Pansiyonlu Okulu'nda. Önünden her geçişimde ilkokul Safa'sına dalar giderim.

Bizi sinemaya götürdüler, beşinci sınıf yatılı öğrencilerini, Beşiktaş'ta Suat Park Sineması'na götürdüler. Pola Negri isimli ünlü ve güzel bir yıldızın oynadığı bir filmdi, adı *Mazurka*... Kadının başına gelmedik kalmıyordu. Neler geliyordu, hatırlamıyorum ama adamakıllı ağladığımı, yani o kadını savunmak için, o kadına yardım etmek için içimde birtakım öfkelerin, niyetlerin kabardığını biliyorum. Sinema, nerelerden nerelerime kökler salmış diye baktığım zaman çıkıyor... Hiçbir zaman sinemacı olacağım, senaryo yazacağım, film çekeceğim, benim mesleğim sinema olacak diye düşünmediğim zamanlardı. Yani ben sinemanın üzerine gitmedim, sinema beni çağırdı diyebilirim. Benim bir gündelik gazete için hazırladığım bir çizgi roman senaryosunun muhtelif şekilleri, eller, isimler, kişiler değiştirilerek *Kanlı Para* adıyla filme çekilmesi benim dışımda gelişmiştir. Ben onu arkadaşlarıma okumuşumdur, "Yahu, bundan çok güzel film olur" demişlerdir, "Arıburnu'yla seni tanıştıralım" demişlerdir. Bunları daha evvel de anlattım... Evet efendim, kendimi sinemada bulmuşumdur, ama demek ki dibinde, daha 5 yaşındayken bir sinemanın balkonunda, basamak kenarlarına konmuş

kırmızı ışıklı lambaların etkisiyle başlayan bir sinema serüveni gelişmiş. Sonra yine Beşiktaş'ta rahmetli Cevdet dayım, rahmetli anneannem, rahmetli Mualla teyzemle bir akşam Bahçe Sineması'na gitmiştik. Orada Charles Boyer'in (o zamanın çok ünlü bir Fransız erkek yıldızıydı) *Bir Aşk Gecesi* filmini seyretmişimdir, yani o zamana ait pek pek, pek çok şeyi unuttuğum halde o oyuncu ve film adlarını hatırlayışımı neye yormalı?

— *Özellikle sinema alanında çok güçlü bir belleğiniz var, not almak, arşivlemek gibi bir yönteminiz var mı?*
— Hayır, asla!.. Ben bugün çağdaş yabancı sinemadan on yönetmenin ismini ancak sayarım, oyuncu ismi sayarım ama benim bir "bibliyotek" halinde, yabancı sinemayı ne kadar iyi biliyorum, yönetmenlerini de tanıyorum gibi bir iddiam hiç olmamıştır. Gitmişimdir, seyretmişimdir; beğenmiş veya beğenmemişimdir, çıkmışımdır. Etkilenmiş veya etkilenmemişimdir, ama on beş yönetmeni geçmez benim yabancılardan bildiğim. Bizdeki herkesi bilirim; yaptıklarıyla bilirim, çektikleriyle bilirim, başarılarıyla ve yenilgileriyle bilirim ama öyle ayrı bir dikkatim, şu filmin adı, bu tarihte seyrettim, şu oyuncular oynadı, bu kameraman çekti gibi bir iddiam yoktur.

— *Siz bunu farklı bir yöntemle saklıyorsunuz...*
— Benim dışımda, benim karanlık odamda, yani zihnimin, beynimin karanlık odasında nasıl bir işlev var, yani agrandisöre nasıl poz verdiriliyor? Oradan alıp nasıl küvete atılıyor, küvette hangi eczalar var, bu düz beyaz kağıtları resim haline çeviriyor, bilmemekteyim.

Sinema bana açık bakıyor: "Dalarım" dedim...

— *Yeşilçam'a bir giriş yaptık. Serpil Kırel'in* Yeşilçam Öykü Sineması *kitabını okudum. Güzel bir kitap olmuş...*
— Evet. İçeriği dolu dolu. Beni kapağı da çok etkiledi. Çok önemli bir Atıf Yılmaz filmi, hepimizin yüz akı. Senaryosunu

yazdığım, İtalya'da Bodigiera'da Gümüş Palmiye alan *Ah Güzel İstanbul*'dan bir sahne... Sadri Alışık ile Ayla Algan, Haşmet'le, Küçük Cezve...

— *Çok merak ettiğim bir şeyi sormak istiyorum. Atıf Yılmaz'la ilk karşılaşmanız ne zaman, neredeydi?*
— İlk tanışmamız... *Yelpaze*'yi ve Peyami Safa'nın *Türk Düşüncesi*'ni yönetiyorum. Aylık bir fikir ve sanat dergisi. Öyküler yayımlamışım pek çok dergide, derken öykü kitabı yapmışım: *Dünyanın En Güzel Gemisi*. Ama yazarlık beni doyurmamakta. Yani sayfa çiziyorum, öykü yazıyorum, daha önce roman denemişim iki defa. Bir tanesi *Milliyet* gazetesinde, haftada üç gün. Gündelik gazetede haftada üç gün hikaye yazıyorum, üç-dört sütün gidiyor. Altta da yedi-sekiz sütun romanım var. Şakası yok!.. Bunlar çok ciddi şeyler, 18-19 yaşında... Yani asılıyorum, sımsıkı, bırakmayacağım!.. Dergim çok satıyor *Yelpaze*, bir kadın dergisi, 50 bin satıyor. Türkiye'de ilk defa ben *Yelpaze*'de hafif Batı müziğini sayfalarca verdim. Ondan önce böyle bir şey yoktu. Cumhur Alp, senelerce o sayfaları hazırladı. Ondan sonra da kardeşim Sezen Cumhur Önal... Okuyucunun ilgisi her sayıda arttı. Gerekirse o sayılar bulunur, açılır, bakılır.

Daha evvel *Hafta* dergisindeydim. O, Türkiye'nin gördüğü en iyi dergidir. Yapı Kredi Bankası'nın çıkardığı *Resimli Hayat* var önce, sonra *Hayat* dergisi oldu, haftalığa döküldü. Aylık *Resimli Hayat* dergisi. Vedat Nedim Tör ve Rakım Çalapala zamanı. Orada öykü yayımlıyorum, şakası yok yani. Bir öykücüyüm, ama bana bunlar yetmemekte.

— *Ne düşünüyorsunuz peki?*
— Ben daha çok kalabalığın karşısına çıkmak istiyorum yazdıklarımla. Bu bir hırs işte, bir ihtiras, yetinmezlik. Hem de bakmaktayım ki bunca emek, yazı müdürlükleri falan, kazancım, yani o emeğin karşılığı değil gibi geliyor ya da ben biraz daha fazla para istiyorum. Çok fazla değil!.. Hiçbir za-

man çok param olsun demedim, ama daha rahat, yani bir yerde hesabı istediğim zaman, "Kaç para gelecek, ne gelecek?" gibi hafif bir ürküntü uzağımdan bile geçmesin istiyorum. Sinemayı seviyorum. Sinema bana açık bakıyor, "Dalarım" dedim.

Bela diye, Yıldız Romanlar'dan çıkmış bir kitap okudum. Daha evvel çalıştığım Türkiye Yayınevi'nin bir romanı. Türkiye Yayınevi son derece güzel romanlar yayımlıyor, Vahdet Gültekin başkanlığında. Vahdet Bey müthişti. Hem de çok usta bir Türkçeci ve çevirmendi. Abdullah Ziya Kozanoğlu'nun bütün tarih romanları, çocukluğumuzu ve gençliğimizi besleyen bütün o güzelim Türk romanları, orada yayımlanıyor.

— *Nerede şimdi o* Kolsuz Kahraman*'lar*...
— Evet, nerede şimdi bir *Kolsuz Kahraman*, nerede bir *Fatih Feneri*, *Sarı Benizli Adam*, bir *Malkoçoğlu*, *Savcı Bey*... Bize nasıl sevdirmiştir o adamlar yazı yazmayı, okumayı, hayal kurmayı... Hepsinin emeği vardır üstümde; hepsinin...

— *Bela*...
— *Bela*'yı okudum, sevdim. "Ben bunu denerim" dedim, oturdum, yazdım. Araya kimler girdi, bilmiyorum, ama iyi-kötü adım vardı. Genç, hayatın içinde, sosyal ilişkileri yerli yerinde bir adamım. Sinema sayfaları falan da yapıyorum *Yelpaze*'de, oradan sinema ile de içli dışlıyım, dostlarım var. Senaryo yazmışım, Ayhan Işık oynamış, Orhon Murat Arıburnu çekmiş, hemen ödül almış *Kanlı Para*. Sonra *Lejyon Dönüşü*'nü yazmışım. Sevgili arkadaşım rahmetli Hasan Kazankaya'nın romanı. Onda da ünlü ve usta oyuncu Fikret Hakan oynamış. Demek ki ben artılar içindeyim. Kendi kendimi aldatmıyorum. Ne yapabilirim? Ben yine yazı yazarım. Nerede yazarım? Sinemada yazarım. Mesela daha başlangıçta aldığım para birkaç aylık maaşımı aşmış gitmişti. Önce Türker İnanoğlu ile tanıştırdılar ve hâlâ devam eden o maraton başladı.

"Gurbetten gelmişim yorgunum hancı..."

— *Hâlâ sürüp giden Yeşilçam yıllarının başlangıcı yani...*
— Evet. Türker'in şirketi, Yeşilçam sokağında, sarı badanalı, eski bir handa, iki odalı ufak bir yazıhaneydi. Alt katta, film ithalatçısı, yabancı film getirip oynatan Hasan Tual, rahmetli. Çok iyi bir insandı. Türker, on-on iki film yapmış ama o filmler beklenen rağbeti görememiş. Son bir film çekmiş, *İçimizden Biri*... Rahmetli Turan Seyfioğlu oynamış. Turan Seyfioğlu'nun da ölümüne yakın zamanı, ayakta zor duruyor. Beraberce seyretmiştik Türker'le. Bir film yapmak istediğini söyledi. Bekir Sıtkı'nın meşhur şiirinden yola çıkarak, "*Hancı* diye bir şey yapmak istiyorum, konum yok" dedi. O zaman, ortalığı birbirine katıyordu *Hancı* şarkısı: "Gurbetten gelmişim yorgunum hancı..." Sonradan böyle çok ünlenen şarkıların filmlerini yapmak, moda oldu.

— *Hangi filmler örneğin?*
— Bunlardan çok yazdım, mesela *Biraz Kül Biraz Duman*... Gönül Akkor oynadı. *İnleyen Nağmeler*'i hem yazdım hem yönettim, Zeki Müren oynadı. *Falcı* yazdım, Behiye Aksoy oynadı. *Rüzgar* yazdım, Emel Sayın oynadı. Böyle gider bu, önemli şarkılardan, halkın çok sevdiği şarkılardan ve türkülerden filmlere verdiğim emek!.. Pek değer verdiğim Orhan Gencebay, *Dertler Benim Olsun*'da ve *Sev Dedi Gözlerim*'de oynadı. Nuri Sesigüzel, Mahmut Tuncer ve daha niceleri...

— Hancı'*ya dönersek*...
— Ben yıllar önce Şehzadebaşı'nda Milli Sinema'da *Stella Dallas*'ı seyretmişim. O dönemin çok şöhretli oyuncusu Barbara Stanwyck oynuyordu ve ağlamıştım o filmde. 13 yaşımın bütün duygusallığıyla... Türker İnanoğlu, ince zayıf, kaytan bıyıklı, genç ve dost adamdı. Ben Stella Dallas'ı erkeğe çevirerek (o zaman şöhreti büyük bir kadın oyuncu pek yoktu) hazırladım. Türker'in ve şirketinin dönemeci oldu o film. *Hancı* diye patladı. Ortalığı birbirine kattı. Adana'da

falan kadınlar matinesine ek sandalyeler koydular, ek matineler yaptılar. Yılmaz Duru ve Aysel Tanju oynuyordu. Aysel Tanju mesela bir dansözdü normal hayatında, gece dans ediyordu. Rahmetli olmuş o da!.. Bizim öykümüzde masum bir yatılı kız öğrenciyi oynadı. Seyirci kabul etti. Amerika'dan yeni dönmüş, Türkiye'de kimselerin tanımadığı, Yılmaz Duru'yu oynattı, genç erkek olarak. Rahmetli Turgut Özatay'a da başrolü oynattı. Yani yanmış yıkılmış Stella Dallas'ın (Barbara Stanwick) yerine Turgut'u oynattı. Kadro buydu. Turgut bence mükemmel oynadı ve Türker, derin, duygulu, öykünün ve senaryonun ruhuna uygun, çok başarılı bir melodram yönetti. Bir de Gülistan Güzey oynadı, rahmetli... Kimleri ansak, ayağa kalkacağım neredeyse, ayakta anlatacağım. Bir mezarlıktan geçiyor gibiyim.

— Hancı *çok başarılı oldu demiştiniz...*

— *Hancı*, ortalığı yıktı, götürdü ve Türker'in şirketi Erler Film'in ve benim virajımız oldu. Artık, tutulamaz haldeydim, zaten ondan sonra ipler benim elimden çıktı. Şirketler üstüme geldiler ve ben hiçbir teklife "Hayır" demedim.

Tünel'de, avlulu bir iş hanı vardı. Hâlâ önünden geçerken, olmayan şapkamı çıkarıp selamlarım orayı, o hanı ve avlusunu. Kapıdan girişte, ön avluda, halı onarımcıları, tamircileri falan vardır, işte orada bir de Yerli Film vardı, Atıf Yılmaz-Orhan Günşiray ortaklığı... Orada kendimi bir akşamüstü Atıf Yılmaz'a senaryomu okurken buldum. Okuyorum yüksek sesle, hiç kesmeden dinliyor. Bittiği zaman, kelimesi kelimesine "Şapkamı çıkartırım, aklınıza sağlık" dedi bana. İşte bu benim sinemaya bu defa kesin gelişim ve bir daha bırakmamam demekti.

Atıf Abi, o *Bela* senaryosundan, *Allah Cezanı Versin Osman Bey*'i yaptı. Osman Abi, unutulmaz Kemal Film'in sahibi, yönetmenler ustası Osman Seden de, hemen yaptığı bir filmle karşılık verdi Atıf Yılmaz'a: *Erkeklik Öldü mü Atıf Bey*? Böyle filmler arası, sevimli bir takışmaydı. Sinemanın öyle güzel bir dönemi başlıyordu.

O sırada benim, sinemaya adamakıllı iskele vermiş olduğumu duydular. Film sayıları artmaktaydı, ama senaryocu sayısı artmamaktaydı. Bir Sadık Şendil, Allah rahmet eylesin, bir de Bülent Usta, Bülent Oran, ona da Allah rahmet eylesin! Şimdi, ikisi de yoklar, yokluğa gitmişler... Burhan Bolan da... Ve arı çalışkanlığında, altın kalpli has arkadaşım Erdoğan Tünaş da öbür dünya gerçeğinde artık...

Yamandır Atıf abi...

— Atıf Yılmaz'la serüveniniz başlamış oldu. Nasıl devam etti peki?

— Oooo, neler yapmadık beraber... Zeki Müren ile *Hep O Şarkı*'yı yazdım, onu çekti. Zeki Müren'le *Aşktan da Üstün*'ü yazdım, onu da çekti. *Menekşe Gözler*'i yazdım Sadri ile Fatma'ya, onu çekti. Ben Altın Koza aldım o senaryo ile. *Pembe Kadın*'ı yazdım, onu çekti. *Ah Güzel İstanbul*'u yazdım, olağanüstü bir birikimle çekti. Sadri Alışık'la Ayla Algan oynadılar. İtalya'da, Kara Mizah Film Yarışması'nda, Gümüş Palmiye aldık. *Kalbe Vuran Düşman*'ı yazdım, onu çekti. *Taçsız Kral* yazdım, rahmetli Galatasaraylı Metin Oktay için, onu çekti. Uzundur serüvenimiz... Atıf Abi'yle (onu da rahmetle anmak içime acı veriyor) çarçabuk bir dostluk kurulduydu aramızda. Sevdi mi, yaman tutar. Açıktır, esprilidir, güler, güldürür, yani çok farklıdır. Sinemada birbirine benzer başka yönetmenler sayabilirim ama Atıf abi çok ayrıdır. Yani onun "nev'i şahsına münhasır" dedikleri, yalnız kendisine ait bir kişiliği vardır. Çok güzel insandır. Yamandır Atıf abi. Bütün çalışmalarımız bu tadı getirmiştir. Yalnız, çok iyi bilir ki onu çok sevmişimdir. Hep söylerim; benim tretman ustamdır.

— Tretman ustanızın yöntemi neydi?

— Beni masaya, "Tretman yazmasını öğren" diye oturtmamıştır ama ben öğrenmişimdir. Üstelik tretman yazarken, o iki dudağının arasında sigarasının külü uzamış, bir gözü kısık dolaşır, yüksek sesle söyler ve ben daktiloda yazarken eni ko-

nu şöhrettim... Ama bu bende katiyen, "Bana ne kardeşim! Neden o söyleyecek de ben yazacağım!" duygusu yaratmamıştır. Bu da benim artılarımın arasına girer. Çünkü ben işimi öyle sevdim. Bu işte rütbe, kıdem diye bir şey tanımadım. Canımı dişime taktım. Kimsenin kimseye bir şey öğretecek hali yoktur. Şimdiki gibi senaryo atölyeleri, kurslar, sinema okulları falan ne arar! Ne münasebet! Kimsenin hayalinden bile geçmeyen ve yoğun bir çalışma temposu. Kimsenin kimseyi fazla bekleyecek, gözünün yaşına bakacak, fazla idare edecek hali yoktu.

Yaman bir usta daha var...

— Laf lafı açıyor... Öyle bir dönem. Mesela Lütfi Akad da öyledir. Lütfi abi de yere göğe sığdıramayacağım bir kişiliktir. Benim bir belgeselim yayınlanmıştır TRT'de. Bir de Kültür Bakanlığı için ayrı bir belgesel hazırlanmıştır. Hem de yakın bir dönemde. Lütfi abinin Safa için neler söylediğini duymak lazımdır. Metin Erksan ayrıdır, Halit Refiğ öyledir, Memduh Ün, Ertem Göreç, rahmetli Orhan Aksoy öyledir. Ben bunlarla çalıştım, bunlarla kapıştım, bunlarla tartıştım ama hiçbiri kişisel değildi, yani tartışmalarımızın sonu hiçbir zaman kişisele yansımamıştır. Daha iyi olsun diye çırpınmaktan kaynaklanırdı. O tepişmeler işin bünyesinden, hummasından, başarıp başaramamak tedirginliğinden, daha iyi neler olabilir diye yeteneğimizi zorlayacak kadar işe yüklenmemizden ve onun getirdiği sinirden, gerilimden... Bize uzun zamanlar verilmiyordu. En kabadayı üç haftada yazmalıydık.

Allah Cezanı Versin Osman Bey'den sonra ilk arayan Memduh Ün oldu. Ant Film'de rahmetli Turgut Demirağ'a *İki Sene Mektep Tatili*'ni yazdım Jules Verne'in... Avantür ustası, dostluğu onur ve mutluluk verici Yılmaz Atadeniz çekti. Sanırım, Nebahat Çehre'nin ilk filmidir.

Sonra Turgut Demirağ tekrar çağırdı. Kalktım, gittim. Turgut abinin odasında Memduh Ün vardı. Memduh için, katı ve kendine göre sınırlar çizmiş bir adam deniyordu.

Memduh ile çalışmak o ara aklımdan geçmiyordu ama çok istediğim şeydi. Turgut abi ile Memduh ortak film yapacaklarmış. Biz bir-iki gün önce Memduh'la da bir gece kulübünde takışmıştık. Benimle dalga geçmişti: "Burada ne işin var?.. Bu gece evde otursan bir senaryo bitirirsin" demişti. Ben de "Senin burada ne işin var? Sen de çalışsan, bu gece bir film bitirirdin" demiştim.

— *Yeniden nasıl diyalog kurabildiniz?*

— Tartışmanın ertesinde aradı Turgut Demirağ. Bir sabah gittim, karşımda oturuyordu Memduh. Yanlışlık olacak dedim, Memduh'u görünce, Turgut abiye... Memduh dedi ki "Seni ben çağırttım, çalışmak istiyorum, vaktin var mı?" Çok şaşırdım. Beklemediğim bir sevinçle, "Var" dedim. 2 bin 500 yüz ile 3 bin arasında yazıyordum o dakikaya kadar. Memduh bunu biliyordu. Bütün piyasa birbirini bilir, hiçbir şey gizleyemezsiniz. Nam-ı müstear ile, başka isimle yazsanız bile, başkası duymayacak! Böyle bir şeyin olmasına imkan yok! Daha o odaya girdiği zaman, "Başka isimle yazarım" lafını demeden, öbür taraf duyar.

— *Daha düşünürken bile...*

— Daha düşünürken... Memduh, "Ne aldığını biliyorum, ben 8 bin lira veriyorum" dedi. Birden 3'ten 8'e çıktım, ama şu tehlike var: 8'den aşağıya inemezsiniz sonra; her firma da Memduh ile Turgut Bey gibi bu parayı verecek güçte değildir. Yani o hem çok hoş, hem de çok tehlikeli bir dönemdir. Memduh'la Termal Oteli'ne Yalova'ya gittik. Oraya Atıf abi de geldi. O da bir film çekecekti.

Kalbe Vuran Düşman adıyla, onun senaryosu ile de ilgilenmemi istedi Memduh Ün. Önce oturduk *Kalbe Vuran Düşman*'ı çalıştık. *Kalbe Vuran Düşman* rahmetli bir arkadaşımızın senaryosuydu. Bana verdiler, okudum. Bir de odama gittim okudum. Atıf abi ile Memduh aynı odadaydılar. Ulan anlamıyorum!.. Okuyorum, okuyorum anlamıyorum. Döndüm yanlarına. "Nasıl buldun?" dediler. Ürkmüş ve te-

dirgindim, "Anlayamadım, affedersiniz" dedim. "Biz de anlamamıştık. Anladım deseydin seni parçalardık" dediler. Hayli güldük... Sonra oturduk, yeni bir senaryo yaptık. Kadını Pervin Par oynadı. Erkeği şu an hatırladığım kadarıyla Tamer Yiğit... Filmin adı sonra *Kasaya Vuran Düşman* diye anıldı, *Kalbe Vuran Düşman* değil!.. Çalışmadı. Öyle bir serüvendir.

Kolibri marka bir daktilom var, Polonya malı, Demirperde işi. Harfleri kopuyor ve ben Termal'den Yalova'ya iniyorum, lehimletiyorum. Tatsız bir şey. Kolibri'yi seçmemin nedeni, çok ufak tefek, yani küçük parmağıma taksam kaldırabiliyorum makineyi. Böyle bir hafiflik taşıyor ama işe yaramıyor, bir yerden sonra başladı tatsızlık tuzsuzluk etmeye. Sonra baktım bir gün, Termal'e müthiş bir İsveç yapımı, yepyeni, büyük Facit geldi İstanbul'dan. Memduh getirtmiş benim için. "Zahmet çekiyor bu adam, iniyor, çıkıyor, gidiyor Yalova'ya kadar..." Yalnız orada da bir aksilik!.. Yine öbürü ile yazmak zorunda kaldım! Klavye, benim alıştığım Türk klavyesi değil. Ondan sonra İstanbul'a dönüşümde gittim, o zamanın parası ile 60 lira aldılar, bütün klavyeyi değiştirdiler...

Atıf abinin *Kalbe Vuran Düşman* senaryosu bitti. Atıf abi ile Pervin Par aldılar senaryolarını, döndüler İstanbul'a. Biz bu defa Memduh'la yoğunlaştık, *Ağaçlar Ayakta Ölür*'ün tretmanı çıktı. Şimdi onu konuşturmak (diyaloglamak) lazım. Dramatik yapısı son derece sağlam. Müthiş de hevesim vardı. Çünkü bu benim daha ufak firmalarla çalıştıktan sonra ustalardan, büyük firmalardan aldığım ilk teklifti. Bir Atıf Yılmaz'la *Allah Cezanı Versin Osman Bey*, ama sonrası gelmemişti bütün başarısına rağmen filmin... Şimdi burada, vitrindeydim. 3 bin lira alırken 8 bin lira alıyorum ve biliniyor benim 3 bin lira aldığım, ona rağmen bana bu para veriliyor. Bütün bunlar bende bir aşı etkisi yapıyor ve ben yaman çalışıyorum.

Bitirdik. Bitirmemize bir-iki gün kala Ertem Göreç geldi. Memduh ile ne konuşacaksa konuşacak. O da film çekecekti herhalde. Ertem, karısı, şimdi rahmetli oldu, Rukiye Sultan,

ben ve karım inanılmaz bir dörtlü halindeyiz, dostluk içindeyiz. Ama orada tuhaf bir şey oldu. Ertem, benim karşıma geçti!.. Şöyle geçti: Senaryoyu Termal'de yazmamı istediler. Memduh "Burada yaz, bitir" dedi. "Ben kalamayacağım artık" dedim. Çünkü kasım ayı Termal'inde içime fenalıklar geliyordu. Memduh arada bir yazıhane ve muhasebe işleri ve filmin hazırlığı için iniyordu İstanbul'a. Teneffüs oluyordu. Benim öyle bir şansım falan da yoktu. Yirmi sekiz gün kaldım, kasım ayı, Termal...

— *Nasıl dayandınız?*

— Mesela şöyle oluyordu: Kimse yok otelde, hafta içinde bir tek müşteri yok! Tek başıma akşam vakti tıraş olup, boynuma fular falan bağlayıp bara iniyordum. Barmen yok. Müşteri yok ki barmen olsun. Elimi ayağımı bir yerlere vuruyordum, kafamı mafamı!.. Geliyordu barmen. "Ulan nereden çıktı bu Allahın cezası müşteri" der gibi bakıyordu.

Anlatmaya çalıştım. Anlamadılar. Önce Memduh anlamadı, sonra Ertem ona hak verdi. "Seni orada rahat bırakmazlar. Eline ikinci bir senaryo mutlaka gelir. Bu zayıflar, düşer ve geri kalır" diye kendilerince haklı bakıyorlardı. Ben de ısrarla böyle bir şeyin olmayacağını, *Ağaçlar*'a gönül koyduğumu, şiddetle yazacağımı, ya da ne olursa olsun İstanbul'a gitmek istediğimi, evimi ve karımı özlediğimi söylüyordum, anlamadılar.

Memduh'un arabası ile döneceğiz ertesi sabah. Gergin bir akşam yemeği yedik!.. Ben Ertem'le rakı içtim. Memduh bir tane portakallı votka içti. İçmezdi o, sevmezdi alkolü. Çıktık odalarımıza. Onlar iki yataklı bir odada beraber kalıyorlar. Benim koridorun sonunda bir odam var. Gittim, valizimi topladım, her şeyimi. Telefon ettim resepsiyona, "Sabah beni şu saatte kaldırın" dedim. Kaldırdılar, giyindim. Valizimi aldım çıktım. Memduh'un kapısını açtım, elektrikli makineyle tıraş oluyordu. Banyonun kapısı da açıktı. Üzerinde nefti bir kadife pantolon vardı. Makine sesi durdu. Sonsuza kadar durdu, beni görünce... Onlar bilmiyorlar be-

nim resepsiyona "Beni kaldırın" dediğimi. Ertem de öyle, donuk ve asabiydi. Şaşılacak bir asabiyette Göreç. Vız geldi, yani bırakırım. "Alın, ne yaparsanız yapın" halindeyim, ben döneceğim. Bitti!..

İndik aşağıya, kahvaltı ettik mi, etmedik mi?.. Arabası geldi Memduh'un, diyorum ki kendime, "Kolay bir iş, Yalova'ya kadar gideceğiz. Arabalı vapura bindik mi, ineceğim arabasından, valizimi ve daktilomu da alacağım!.. İndik mi Kabataş'ta, ya da nerede duracaksa, Kartal'da, Sirkeci'de, bir araba çevireceğim, gazlayıp gideceğim evime." Biz indik Yalova'ya, şiddetli lodos yüzünden vapur seferleri tatil edilmiş! Dehşet!.. İyi mi!..

Bir serüven başladı... Bütün bir Körfez'i döneceğiz beraberce. Memduh kullanıyor. Ertem yanında oturuyor, ben arkadayım. Bu ikisini de affetmeyeceğim bir şeydir hâlâ!.. Oradaki davranışlarını asla affetmeyeceğim! İstanbul'a kadar, benimle ne Ertem ne Memduh hiç konuşmadılar.

— *Onlar da inada dökmüş bu senaryo işini... İlle de Termal'de yazılacak!..*

— Yani sanki ben arkada yoktum!.. Ne kadar zor bir zaman geçirdiğimi anlatamam. Uzandım arkaya, iyice yayıldım. O zaman sigara içiyordum. Memduh sigaradan nefret ediyor. Allahtan Ertem de içiyordu. Ertem benden önce bırakmıştır. Açtım pencereyi, cigara-migara, bitmiyor Körfez!.. Dönüyorsun dolaşıyorsun, işte burası Gölcük, burası İzmit, burası Yarımca, Hereke, bilmem ne! Taksim meydanına geldik, zor attım kendimi. "Eyvallah!" İndi, bagajı açtı Memduh. Valizimi, daktilomu aldım. "Hazır olduğun zaman ara beni" dedi, "Olur, ararım" dedim. Gittim evime, Sıracevizler'e. Bindim asansöre, çaldım kapıyı, girdim içeriye, sarıldım karıma. Attım elimden valizimi, daktilomu... Böyle bir serüvendir.

— *Mutlu son!..*

— Hem de nasıl!.. Yalova Termal'i yıkmışlar şimdi. Atatürk'ün oteli. Orada ben hayli senaryo yazdım, film çektim.

Esat Mahmut Karakurt'un *Ölünceye Kadar*'ından bir bölüm çektim. Ayhan Işık, Yılmaz Gruda, Salih Güney ile. Arzu Okay'ın ilk filmidir. Ne güzel başlamıştı sinemaya...

— Ağaçlar*'ın ne olduğunu konuşalım mı?*

— Bak şimdi, ne oldu ondan sonra... *Ağaçlar Ayakta Ölür*'ün galası Yeni Melek Sineması'nda yapıldı bir öğlen vakti. İstanbul valisine kadar, gelmeyen yoktu. Bilgi olsun diye söylemek istiyorum, tıklım tıklımdı ve biz bir locada, karım, ben ve annesi. Yanımdaki locada filmin başrol oyuncusu Yıldız Kenter ve Şükran Güngör. Onun yanındaki locada İzzet Günay ve kendi takımı. Onun yanında rahmetli Hulusi Kentmen ile güzel yüzlü ve güzel huylu Semra Sar. Ondan sonraki locada da filmi çeken sevgili rahmetli Gani Turanlı falan...

Film bitti. Bir alkış koptu. Ben duygulandım ve zırladım. Locaların koridora açılan kapıları var. O koridorda Memduh'un sesi: "Safa nerede, Safa nerede? Ağlıyordur şimdi" diye bağırıyordu. "Buradayım" dedim, kapıyı açtım, gözlerimde yaş vardı. Sarıldık. Orada çok sıcaktı Memduh... "Karını al, yemek yiyeceğiz, aşağıda buluşalım" dedi.

Yıldız Hanım ve locadan çıkanlar koridorda, İzzet, Gani, Hulusi abi. Ölenler ve yaşayanlar. O zaman hep yaşayanlar... Karmaşık, sarılıştık. Sonra annesini yolcu ettik Reya'nın. İndik aşağıya, Yeni Melek'in çıkışı, Arzu Film şirketinin bulunduğu hana bitişikti. Orada bekledik karımla, biraz sonra Memduh aldı bizi. Öğlendir, saat iki falan herhalde. Beyoğlu'nda yürüdük, karşı kaldırıma geçtik. O güzelim geçişli, pasajlı, Rumeli Han'ın Beyoğlu tarafının kapısından girer girmez sağda Abdullah Lokantası. Caddeye bakan tarafında ışıklı ufak bir vitrin, ince uzun, koyu kırmızı kadifedir içi. Mesela bir tek gümüş bardak, bir tek gümüş tabak gibi güzel, anlamlı bir şeyler konurdu. O kadarcık!.. O bir saltanattı. Aynı han kapısından girince, biraz ileride benzer bir lokanta daha açılmıştı, Aziz... Bizi Memduh oraya götürdü. Oturduk karı koca. Memduh, portakallı votkasını söyledi. Biz ra-

kımızı söyledik, mezeler söyledik. Tedirginim. "Neredeler?" dedim. "Kimler nerede?" dedi. "Yıldız Hanım, Hulusi Abi, İzzet, Semra, Gani..." "Onlar kim? Filmi senle biz yaptık. Bu yemek sana" dedi! Şaşırdık biz karı koca! Yaman bir öğlendi orada mutlulukla uzayan, ki Memduh öyle içki sofralarını falan fazla yaşayan ve seven bir adam değildir. Onu unutmam! Neler, nasıl değişiyor...

O yemekte Memduh, "1 Mayıs günü Yalova Termal'de seni bekleyeceğim" dedi bana. Bir gerilim filmi yapmak istiyordu. Anlaştık. Okuduğum polis romanları içinde James Hadley Chase'in bir kitabı vardı; *Paradan Tatlı Ne Var*? Vermiştim, okumuş. "Tamamdır bu benim için. 1 Mayıs Termal" dedi. "Peki" dedim. Kasım geçti, arada bir rastlaşıyoruz, konuşuyoruz. Uğur Film'e uğruyorum. Aralık, ocak, şubat... Bir tek defa daha bana hatırlatmak babında bir sözü, davranışı olmadı.

Böyle geçti dört-beş ay. Nisanın son günü, elimde bir Berker İnanoğlu senaryosu var. Ve canıma okuyor, zorlanıyorum. Biter gibi de görünmüyor!.. Biraz daha geniş bakayım diyordum. Telefon ettim. Orhan Dillioğlu var, Uğur Film'in muhasebe müdürü. Uğur Film önemli bir firma. Çok iyi şeyler yapıyor Memduh. Ciddi ve kalıcı. "Memduh'un programı hakkında fikrin var mı?" diye şöyle bir yoklama çektim. "Yarın Termal'e gidiyor" dedi Orhan abi...

Nasıl çalıştım o gece anlatamam, bitmedi!.. Ertesi sabah bitmedi!. Elime ayağıma yapışıyor senaryo. Senaryonun ne günahı var? Neyse, öğlende bitirdim. Karaköy Deniz Yolları'na telefon ettim. Hiçbir vapur gitmiyor Yalova'ya! Yalova vapurları bitmiş o saatte, gündüz vakti ikide, nasıl bir şeyse... Kartal'dan arabalı vapur var. Taksiye bindim, valizim, daktilom. Vedalaştım karımla, Kartal'da indim, iskele meydanında taksiden... Alelacele verdim parasını. Koştum, arabalı vapur kalktı ve kapağını da kaldırdı! Bir elimde valizim, bir elimde daktilom! Kalakaldım ben!.. Sonra bir şey oldu, Kaptan görmekteymiş beni, geriye döndü vapur. Kapağını indirdi.

— *Türk filmlerindeki gibi...*
— Hayır!.. Yaşamdaki gibi!.. Böyle bir sahne olsa, "Türk filmi" diye gülerler. Çünkü yanlış yerde kusur ararlar. Öylesine şartlanmışlardır ve öyle yamukturlar çarpık baktıkları için; Batılı bunu yapıyorsa alkışlarlar. Siz bunu yaptığınız zaman "Yok, böyle bir şey yok! Vapur geri mi dönecek?" diye gülerler... Öyle değildi işte. Geri geldi vapur!.. Yanaştı, indirdi kapağını, ben girdim. Kaptana el salladım. O da bana el salladı. Sonra bıraktım elimden öteberimi, çıktım yanına kaptanın, teşekkür ettim.

Yalova'da bindim bir taksiye, gittim Termal'e. Memduh şaşırdı. "Ümidimi kesmiştim. Bir daha çalışmamayı düşünüyordum" dedi. Öyleydi Memduh, nobrandı. Çok mesafeli bir adamdı. Orada çalıştık, *Kanun Karşısında* ismiyle çekti onu. Ayhan Işık'la Fatma Girik başrollerdeydiler. Ankara'dan Elif Türkan geldi. Elif Hanım hem güzeldi, hem iyi oyuncuydu. Sonra bir daha çekildiği zaman Gönül Yazar oynamıştır. Elif Türkan'la Semih Sergen'i işte o zaman tanımıştım. Evimde toplanmış, sonra Pangaltı Kulüp Meyhanesi'ne gitmiştik başka bir akşam.

Biraz daha Memduh Ün!..

O mayıs ayında, *Kanun Karşısında*'yı çalışırken Termal'de, on gün sonra karım da gelmişti. Ya evlilik yıldönümümüzdü, ya da karımın doğum günüydü. Memduh aldı bizi Bursa'ya gittik bir gece vakti. Çekirge'de çok iyi bir lokantada, bütün ovaya hâkim bir lokantada (hasır sepetlerden indirilmiş lambaların olduğu bir lokantaydı) oturduk. Bana ve Reya'ya yaşam hikayesini anlattı o gece. Terkos Sular İdaresi'nde sayaç memuru olarak nasıl başladığını, sonra doktor-yönetmen Arşavir Alyanak ile Yakut Film'i nasıl kurduklarını... Muhterem Nur'la ilk aşkını, beraber yaşamalarını falan, parça parça hatırlıyorum. Adamakıllı güzel bir gece geçirtmişti bize gene, beraberce dönmüştük Termal Otel'e.

Memduh'u çıkartmaya çalışıyorum. Kendi yorumumu getirmek istemiyorum, yaşadığım bazı şeyleri anlatarak, onun dostluk ve arkadaşlık anlayışını vermek istiyorum.

Bütün bu sıcaklık, yani beni 3 bin liradan 8 bin liralara çıkarmakla başlayan, sonra ters dönen, bir Termal-İstanbul yolu boyunca konuşmayan, hırçınlıklarıyla tavır koyan, altı ay önceden randevu veren ve altı ay içinde bunu hiç tekrarlamayan! Böyle dik, nobran... Rivayet edilir ki, bir kara kaplı defteri vardır; istemediklerini oraya yazmaya başladı mı, "diskalifiye" etti mi, bir daha asla çalışmayan... Böyle defteri olan bir adam diye anlatılır.

Mesela, bak ne yapmıştır bana? Sabah saat yedi. Evin kapısı çalındı, uyku sersemi açtım, karşımda bir set işçisi duruyor:

"Günaydın abi. Memduh Bey seni bekliyor."

"Nerede bekliyor?"

"Kabataş arabalı vapur iskelesinde bekliyor abi."

"Niye bekliyor?"

"Bilmiyorum abi. Alın getirin, dedi."

"Peki."

Karıma da haber verdim. Alelacele bir şeyler giydim üstüme. Bindim aşağıda bekleyen arabaya. Kabataş'a indik. Aklımdadır bugün gibi. Arabalı vapur var o zaman, köprü yok. Arabalı vapur beklenmekte. Kenara çekilmişler, yani sıralarını yitirmişler ben geleyim diye, şimdi yeniden sıradalar. İzzet Günay'ın arabası bir yerde, Semra Sar bir arabada. Minibüste ışıkçılar ve setçiler. Kutsal minibüs... Onun tekerleğinin dönmesi her şeydir. Bir de Memduh'un özel arabası var.

Memduh'a "Hayrola, nedir, ne istiyorsun?" dedim. "Benim huyumdur. Çekimde ilk gün, senaryocumu yanımda isterim" dedi. İlk defa çalışıyorum. Memduh'un böyle bir bakış açısı, pek rastlanılan bir şey değilse de, demek ki bu bir mizaç meselesi... Düştük yola, o arada bana *Korsikalı Kardeşler*'den söz etti. *Korsikalı Kardeşler* bizden önceki dönemin önemli yabancı filmlerinden biriydi. Öyle bir film yapmak istediğini söyledi. İkiz kardeşlerin öyküsü, "Çekmeyi düşünüyorum, bilgin olsun" dedi bana.

Salacak'ta, filmin büyük bölümünün çekileceği konağa geldik. Yalı-konak arası, yüksekte, denize yakın bir bina. Güzel bir yer, geniş bir yer, eski bir yer, güzel zamanlar yaşamış, belli. Orada çaylar içildi. Seti kurdular. Biraz sonra İzzet, kameraman Gani Turanlı, Semra, Memduh bir-iki de set işçisi falan çekime gittiler. Pencereden baktım, sahildeler. İzzet ve Semra arasındaki birkaç planı çekmekte. Hem kendini alıştırmak, hem oyuncuları rollerine ısındırmak, hem oyuncularla kendi arasında sağlam ilişki kurmak adına çok akıllıca bir şey. Seyrettim bir süre. Devamlı çalıştılar. Derken zaman geçti, öğlen oldu. Öğlen yemeği verdiler. Kapalı, soğuk kurşuni bir havaydı. Geldiler sahilden. Ben dedim ki Memduh'a, "Öğlen oldu, yapacak bir şey yoksa ben gideyim artık." Hayretle baktı, "Sen neden kaldın, neyi bekledin?" dedi.

TÜRVAK'ta üç-üç buçuk yıl önce dersten çıktım. Orada gördüm Memduh'u. Beyoğlu Belediyesi Kültür Dairesi benim için bir panel hazırlamıştı, "Safa Önal ve Türk Sineması" başlığıyla. Tarık Zafer Tunaya konferans salonunda yapılacaktı toplantı. Konuşmacı olarak, benden söz edecek kişiler olarak kimleri istediğim sorulmuştu. Türkan Hanım (Şoray), Halit Refiğ, Sinan Çetin, Yılmaz Atadeniz "Evet" demişlerdi. Ben Memduh'a da, "Böyle bir şey var, benim için gelip konuşur musun?" diye sordum. "Sevinerek" dedi. Teşekkür ettim. Gününü, saatini, yerini söyledim. Yakın bir süreçti. Üç-dört gün sonra gibi bir zamandı.

Memduh gelmedi!.. Bu beni çok incitti!.. Adamakıllı kırıldım. Yaklaşık iki ay sonra, dostumuz iyi yönetmen Orhan Elmas öldü. Öğlendir, cenazesi Şişli Camii'nden kalkacak. Güneşli bir gün. Sinemadan epey dost vardı. Orhan'ı uğurlamaya gelmişler. Allah rahmet eylesin... Baktım, sütunlardan birinin dibinde durmaktadır Memduh. Yanında da Tanju Gürsu. Tanju'ya bayılırım; dehşetli muhkem adamdır, güvenilir adamdır, has adamdır Tanju Gürsu. Ve onu görmezlikten gelemezdim. Gittim, yanaklarından öptüm. Birbirimize başsağlığı diledik. Memduh'u görmemiş gibi davrandım. Kırgındım ve bunun açıkça belirtilmesi gerekiyordu. Benim için ilk defa

yapılan bir şeydi böyle bir özel toplantı. Sonradan bile olsa bir telefon etmeyişi de beni ayrıca üzmüştü. "Safacığım, bir sağlık meselem vardı" diye başladı, "Onun kontrol edilmesi gerekiyordu. Hastanede yattım, o yüzden gelemedim. Sonra da zaman geçti, seni arayamadım. Affedersin" dedi. Onu iki yanağından öptüm.

Bunları arka arkaya anlatmamdan bir şey çıkıyor; ben Memduh Ün'ü sevmişim... Geçen yaz bir böbrek operasyonu geçirdi. Hastaneye, birkaç defa ziyaretine gittim, sevindi. Hastaneden taburcu olduktan bir süre sonra da Bahçeşehir'deki evine gittim. Yapımcı ve yönetmen arkadaşım Melih Gülgen'le beraber gittik. Çalışma odasındaki sediri yatak biçimine getirmişler, orada yatıyordu. Çepeçevre kitaplarının içinde uzanmış dinleniyordu. Yanına oturdum. "Sen bunu atlatırsın" dedim ve elini öptüm. Son budur Memduh'la aramda. Elini öpüşüm, içimden gelen bir şeydi.

Basamak çıkmak diye bir şey...

— Hancı*'yı 13 yaşında izlediğiniz filmden sizde kalanla mı yazdınız?*

— Evet. Ne romanını okudum ne filmini gördüm bir daha. Bir kadın hikayesini erkeğe çevirmek o kadar kolay iş değildir. Ondan sonra vurdu, yükseldi gitti şirket. Bir daha Türker İnanoğlu ile ayrılmadık. Dört yıl boyunca ben yazdım, o yönetti. Benden başkasıyla da çalışmadı. Yaman bir beraberliğimiz oldu.

Bu arada Melek Film çağırdı. Parla'ya, rahmetli Suphi Kaner'le *Ekmek Parası* yazdım. Parla *Hancı* filminde çok tutunca Türker, "Aman şu Parla'ya bir şey..." dedi. Eşref Kolçak, Fatma Girik, Parla Şenol için *Çöpçatan*'ı yaptık. Hemen bu *Hancı*'nın getirdiği ışıkla Ayhan Işık ile anlaşma yaptı Türker. Ayhan Işık'a yazdım. *Bahriyeli Ahmet*'i yazdım, ilk olarak. Sonra *Kadın Berberi.* Böyle birkaç Ayhan Işık yazdım, derken Göksel Arsoy'la da anlaştı, aldı. *Küçük Hanımefendi*'ye karşı biz ilk defa burada, Göksel Arsoy'a yazdığım

Küçük Beyefendi'yi yaptık. Birdenbire büyük bir yazıhane haline geldi Erler Film. Böyle uzun bir çalışma sırasında Kardeşi Berker girdi devreye, zamanla Berker'le daha bir uyum sağladık ama bu Türker'le ilişkimi o zamanlar hiç bozmadı. O dostluk ve sevgi bir süre devam etti. Arada yine geldim Türker'e de yazdım.

— *Senaryo, her şeydedir, her şeydir... Öyle midir?..*
— Senaryoculuk son derece yorucu ve yalnızlık içinde geçen bir meslektir. Yılda iki, üç, haydi nazik bedeninizi sıktınız, dört tane yazarsınız. Ama bunu bir meslek olarak ele alıp, sabahtan akşama, akşamdan sabaha, sabahtan akşama, akşamdan sabaha hiç durmadan, dış dünya ile ilişkinizi keserek, yazmak yazmak yazmak, her babayiğidin kârı değildir. Yeşilçam'ın önünde pasaport kontrolü yoktu. Oyunculuk, yönetmenlik, ışıkçılık, kameramanlık gibi senaryoculuğun da talibi olanlar gelirdi, hâlâ öyle... Beceren becerir, beceremeyen giderdi. Geldiler, üç, bilemedin dört senaryo çalışmasına katıldılar, senaryocu bile olmadan yönetmenliğe heves edip, bıraktılar bizi.

Çünkü senaryocunun uzun bir süre kıymeti harbiyesi, ayrı ve özel bir değeri yoktu. Bizimle başlamıştır diyebilirim, bu kadir kıymet bilmek!.. İş yönetmende biterdi. Set diye bir şenlik vardı, ama senaryocu ve senaryocunun çalıştığı yer akıllarına bile gelmezdi!.. (O senaryocu dostların arasına rahmetli arkadaşımız Ahmet Üstel'i de koymalıyız. Ve gerçekten iyi senaryocu, iyi sinemacı, iyi dost, çok başarılı Umur Bugay'ı unutmamalıyız.)

Siz ister evde, ufacık bir odada, ister merdiven altında, ister Sultansuyu'nda bir tahta masada, isterseniz Ada vapurunda alt kamarada, nerede isterseniz yazın, kimse sizi arayıp, sormaz. Yapayalnızsınızdır!.. Senaryocu sadece filmin çekimine yakın bir süreçte hatırlanır. "Şunu bir arayın" denir ya da kendisi arar, "Bitiyor, geliyorum" der...

Buna karşı set ve yönetmenlik gerçekten bir şenliktir. Büyük bir fiyakadır. Çok hareketli, harika bir iştir. Sabah erken bir saatte prodüksiyon amiri arar; "Efendim, biz hareket edi-

yoruz, sizi de şuradan alacağız, uygun mudur?" der. Siz sabah keyfi ile tıraşınızı mıraşınızı olmuş, ne varsa giyinmiş bir adamsınızdır. O minibüste şoförün yanındaki sağ baştaki koltuk size ayrılır. Çünkü yönetmen setin tanrısıdır. Bu kesindir. Ben hiç oturmadım o en başta. Arkamda oturanlara sırtımı dönerek, hiçbir gün, bir tek gün beni oraya oturtamadılar. En arkaya giderdim. Önce bir şaşırdılar, sonra hoşlandılardı.

Bir fiyaka ile gidersiniz. Siz arabaya bindikten sonra selamlar başka türlü verilir. Konuşma tonları iner, kendi aralarında konuşurlar falan. Çekimin yapılacağı yere geldiğiniz zaman karşılanırsınız. "Hoş geldiniz, günaydın"lar vardır. Senaryocunun arandığı var mıdır şu anda?.. Hayır!.. Ama yönetmenseniz, "Hoş geldin, beş gittin"lerin dışında, hemen çayınız ya da kahveniz gelir. Işıkçı "Hocam, nerede çalışıyoruz?" der zaviye, açı ister. Açı verirsiniz. Kameraman (makineci) gelir, "Nasıl çalışıyoruz, nasıl bir büyüklük, neredeyiz, oyuncular, nasıl bir trafik var?" diye sorar. Onu da söyler, mizanseni verirsiniz. "Şurada olacağım, şu büyüklükte görmek istiyorum, şuradan girecek, bu kadar yürüyecek, burada ikili olacaklar, ben onu takip edeceğim." Ha! Takip edeceğim, o zaman şaryo isteniyor demektir...

Sonra prodüksiyon amiri gelir. "Öğlen paydosunu kaçta vereceksin, yemeği kaçta getireyim?" diye sorar. Bunların hep komutları sizdedir. Yetmez, ondan sonra da prova başlar. "Yak! Söndür!" Makineden seyredersiniz, vizörden bakarsınız, beğenmezsiniz, eklersiniz, çıkartırsınız, "Yak! Söndür! Motor! Stop!.." Bir güzel zaman geçer. Öğle yemeği beraber yenir. Bir kalabalık güzelliktir o. Nerede senaryocu, kim arıyor? Gazeteciler gelir sete mutlaka. Senaryocuların evine kimse gitmez, mikrofon falan uzatmaz, kimse onun fotoğrafını çekmez!.. Ama yönetmene "Ne çekiyorsunuz, nedir amacınız?" diye sorular yöneltilir. Siz orada güzel öksürürsünüz, bu filmi çekmekteki amacınızı söylersiniz, ortaya koyduğunuz meseleden, nasıl bir tepki beklediğinizden söz edersiniz. Boy boy fotoğraflar, set çalışmaları çekilir. "Dedi ki" diye yayımlanır. Nerede senaryocu?

Böylesine bir tat, hele bir de İstanbul dışında çekiyorsan, beraber yenilen akşam yemekleri, uzun yol sohbetleri, beraber içilen bir kadeh içki falan, arada çıkan ufak tatsızlıklar, gerilimler... Şunlarıyla bunlarıyla bir hareket, bir hayat, bir devinim vardır sette! Bu tarafta nedir, bir kağıt, bir kalem, bir adam, bir kadın... Kim yazıyorsa...

Kış... Suna Kan'ın kemanı... Ve **apartman sahanlığı...**

Ahmet Üstel'le ilgili bir senaryocu-senaryo şakası anlatayım. O sıra Ahmet'le sıkı dost olmaktayız. Sinemada pek yeniyim. Üstel de yapımcılık yapıyor. Kobra Film'in sahibi. Senaryo yazmak henüz aklından bile geçmiyor. Dünyanın en değerli keman virtüözlerinden Suna Kan'la evli. Galatasaray mezunu. Esprili, hınzırca sevimli bir adam.

Benimle bir senaryo çalışmak istedi. Teşvikiye Hüsrev Gerede'de oturduğu apatmana gittik. Kasım ayı olmalı. Akşamüstüdür. Zehir gibi soğuk, kar başlayacak az sonra. İnce bir trençkot var sırtımda, üşüyorum. Hızlandık, apartmana girdik, iki kat merdiven çıktık. Ahmet kapının zilini çalacak, hemen sıcağa dalacağız.

Birden içeriden bir keman sesi yükseldi!.. Ahmet'in eli heykel kesildi, çalamadı zili!.. "Suna çalışıyor, bekleyeceğiz" dedi. Merdiven otomatiği iki üç defa söndü, yaktık. Keman sesi... Üst katlardan inenler, alt kattan yukarıya çıkanlar... Ahmet sessizce selamlaşıyor... Keman sesi...

Üşümekteyim, taş merdivene oturmuşum. Kaidem donmakta. Kalkmakta, otomatiği yakmaktayım. Keman sesi, yükselerek... Ve... Bir ara sustu keman!.. "Oh, tamam, haydi" dedim. Ahmet de üşümekte ama deneyimli... "Bu uzun es, şimdi başlayacak" dedi. Başladı!..

Ufacık bir apartman sahanlığında, üşüyerek ve gerilerek birbirimize baktık. Fonda Suna Kan'ın o emsalsiz kemanı... Sonra gülmeye başladı Ahmet. "Yeteri kadar dinledin. Gerektiği kadar da etkilendin, gidebilirsin" dedi.

Sözünü dinledim. İyice üşümüş, indim merdiveni. Keman sesiyle...

— Ufak bir teneffüsün tam zamanı. Şimdi sormak istiyorum. Yönetmenlik deneyiminiz olduğu halde senaryoda kalmayı tercih ediyorsunuz, neden?

— Sevdim film çekmeyi, realize etmeyi, hele kendi yazdıklarımı, kendi düşündüğümü, hayal ettiklerimi... O insanlar benim istediğim gibi yürüdüler, benim istediğim gibi güldüler ya da ağladılar, benim istediğim gibi öldüler ya da yaşadılar, bunlar çok önemliydi benim için. Yani yönetmen olarak da başarılı oldum, ödül aldım. Ama ne oldu? Yazmak güzel geldi. Ayrıca, senaryo dalında çok yüklenildi bana. Böylesine bir ilgiyle çok da mutlu olunca yazmayı seçtim.

Yeşilçam'a iyi para kazandıran adamlardan biriyimdir ben. Bu konuşulmuştur, "Kim bilir, kaç para kazandırmışsındır bir hesap etsek..." demişlerdir bana. Çünkü ben en çok yazandım. Hayli de çektim. Yani dört yüzün üzerindedir filme alınmış senaryom.

— Zamanla yarış halinde...

— Mesela rahmetli Berker'e *Küçük Ev*'i çekiyorum Şarköy'de, aynı tarihte *Dila Hanım*'ı yazıyorum. Yapımcı dostum İrfan Ünal, o kadar sevdiğim, dünya kadar başesere beraber imza koyduğumuz adam bile, bana "Şu filmini çek gel, ondan sonra yaz" dememiştir. Ben Şarköy'de akşama kadar film çekiyordum. Kızılay'ın bir moteli vardı, orada kalıyorduk. Çok erken uyanıp, *Dila Hanım*'ı yazıyordum. Bir gün, iki gün, üç gün yazdım, yolladım. Sonra aradım, dedim ki "Benim pilim bitti. Son derece yorgunum. *Dila Hanım*'ı elbet daha çok ve daha büyük bir umutla seviyorum ama bu filmi de çekmek zorundayım. Dayanamayacağım. Vücudum, enerjim kaldırmamaktadır, bu uykusuzluğu ve bu yorgunluğu" dedim. "İstiyorsan benim üstümden al ya da ben bu filmi bitireyim, rahat rahat yazayım" dedim. Anlayışla yaklaştı, "Peki" dedi. Üç-dört günlük bir *Dila Hanım* ve *Küçük Ev* koşusundan, çırpınışından sonra *Dila Hanım*'a ara verdim. Sonra

geldim, burada yazdım. *Dila Hanım*'ın çekimine hayli zaman vardı daha. Ama, inkar edilemez de bir gerçek vardı; iyi yapımcı, senaryosunu çekimden çok önce almalı, dura-düşüne okumalı. Gerekiyorsa, istediği en uç noktaya vardırmak için ekler yazdırmalı.

Gözümün önündedir, o Safa'nın hali. O Safa bana keder verir. Onu okşamak isterim. Ona çok yüklendiler. O da kaçmadı ve para da kazanmadı diyebilirim. Kazandığı kadarını harcadı, sarfetti. Müsrif değildim, kumarım yoktu, içkim çok ölçülüydü. Çapkın değildim, evli barklıydım, muntazam, iyi bir yaşamım vardı, inkar etmem, Yeşilçam'ın ellerini öperim her zaman.

Mesela bir akşam Cüneyt Arkın'ın evinde, İrfan Ünal, karısı rahmetli ve aziz Tuncay, Cüneyt Arkın, karısı benim iyi arkadaşım Betül Hanım ve ben, birlikte yemek yiyorduk. İrfan Ünal'ın bir lafı vardır; "Parayı biz kazandık. Safa'nın sadece karnını doyurduk" demiştir. Şimdi yanmaktayım, "Bu kadar üzülüyorsan, bir çek yaz bana" demediğime, sonradan hayıflanmışımdır! Şikayet adına değil, senaryo ve Yeşilçam ilişkileri adına konuşmaktayım.

— *Şikayete de hakkınız var...*

— Yoruyordu bu iş, yıpratıyordu. Senaryoculuk, romancılıktan falan çok beter, çok bitirici, öğütücü bir iştir. Romancı, sadece kendine ve yayımlayan kitabevine karşı sorumludur. Senaryocu öyle mi?.. Yapımcıdan, başoyunculardan, yönetmenden, sansürden, seyirciden bölge işletmecisine... Filmin gösterildiği sinemanın büfecisinden yer göstericisine kadar... 30 yaşındayım, 35 yaşındayım, yaşamak istiyorum, eğlenmek istiyorum, hiçbir şey yapamıyorum, kaçak yaşıyorum!..

Mesela, Şile'deyim, almışım karımı tatile gitmişim. Türker İnanoğlu'nun bir senaryosunu yazmaktayım. Biraz dalgacı, biraz avareyim... O, anılarında bunlardan bahsetmiş, fakat çok üstü kapalı, "Benim tazyiğime dayanamadı, Şile'ye gitti" diyor. Tazyik neymiş bakalım, biraz açalım.

— *Açalım...*

— Birkaç gün geçti, artık başlarım gibi geldi. Yorgundum, yaz başıydı, zaman hoştu, ben gençtim, yeni evliydim, ama sinema bunu dinlemez, burada Türker İnanoğlu'nun da hakkı var, günahı yoktur. İş yürüyecektir, film çekilecektir. İsmail Gonca vardı, sağlam, iyi dostumdu benim. Prodüksiyonuna bakıyordu Türker'in. İstanbul otobüsü geldi, bir öğleden sonra. Ben, otobüsün önünden geçeceği kahvenin karşısında, ıhlamur ağacının altında gazoz içerek, tavla oynuyordum. Otobüs yaklaştı. Bizim önümüzden geçerken yavaşladı. Arka kapısından da tramvaydan atlar gibi İsmail Gonca atladı. Benim yüreğim hop etti. Bir suçluymuşum da, piyastos edilmişim, bir baskına uğramışım gibi!.. İçimde bir heyelan, yüreğimden aşağıya doğru bir kayma... "Hoş geldin" dedim, öpüştük. Sanırım dört-beş gün Şile'de yanımdan ayrılmadı da ayrılmadı!.. Senaryoyu yazdım. Aldı, İstanbul'a döndü. Film çekildi de, eskidi gitti bile.

Ama bazı şeyler hâlâ kanama yapıyor ve üzüntü veriyor. Karımdan dinlemişimdir, ilk karım anlatmıştır bana. Soğuk bir gün, kar yağmıyor, ama yağacak gibi, çatır çatır kaldırımlar maldırımlar... O gün belki yazmamışım. Akşamüstü tezgahına gitmişim. İki-üç dostumu göreceğim, bir-iki içeceğim, biraz efkar dağıtacağım. Sohbet edeceğim, döneceğim evime. Ben dışardayken Türker gelmiş, o zaman Sıracevizler'de oturuyorum. Bir süre beni beklemiş apartmanın karşısında, üşümüş herhalde, sonra gelmiş kapımızı çalmış, karım açmış. Sekiz-sekiz buçuk gibi, fazla da gecikmiyorum, eve dönüp karımla yemek yiyeceğim, mutluyum çünkü onunla. Bunu cihan-ı âlem bilir. Hiçbir eklemem veya çıkartmam yoktur anlattıklarımda. Biraz rengi uçuk, hoş geldin beş gittin, ama gergin... "Hayrola?" dedim, "Bir tatsız halin var." Dedi ki, "Biraz önce Türker Bey uğradı. Çok öfkeliydi. Sana çok kızıyordu. Senaryosunu geciktiriyormuşsun veya geciktirmesen bile vermen gereken kadarını vermiyormuşsun!.. O kadar kızgındı ki!.." Ve benim için kötü, ürkütücü şeyler söylediğini anlattı. Şimdi o, sinema dışından bir kadın. Neyin ne olduğu-

nu pek iyi bilmiyor. Beni de seviyor. Karımı teskin edene kadar, "Öyle şeyler olmaz, aramız baldan tatlıdır. Göreceksin, gene ne kadar güzel yürüyeceğiz" demişimdir.

Beni bir kafese koysalar...

— Sonradan dediğiniz gibi mi oldu hocam?

— Hakikaten bu dediğimden sonra, birkaç yıl öncesine kadar yine de o dostluktan kalanları sürdürmüşüzdür. Televizyona bu defa diziler yazdım, Türker İnanoğlu'na... *Hafız Yusuf Efendi, Zirvedekiler, Sevginin Gücü, Affet Bizi Hocam, Böyle mi Olacaktı, Zehirli Çiçek, Seni Yaşatacağım, Papatyayla Karabiber...* Bunlara "iş hayatının olağan iş kazaları" demişizdir. Çok sık olmamıştır ama olmuştur...

Ben tecimsel sinemada da, tecim endişesinin dışında düşünülmüş projelerde de çalışan bir senaryocuydum. Yani hem tecimsel sinemanın yönetmenleri, yapımcıları ile çalışmaktaydım, hem de ciddi, kalıcı olması istenen, ağırlıklı birtakım filmler için de aranmaktaydım. Bu hoş bir şeydi benim için. Sinemanın sadece bir yakasında kalmadım. İki yakasında da oldum. Bu kadar talep içinde, ister istemez insanın falsoları olabiliyor. Bazen çizmeyi aştığım, almamam gereken projelere girdiğim olmuştur, ama tekrarlıyorum, benim yüzümden gecikmiş, ertelenmiş bir tek filmi kimseler gösteremez!.

Berker İnanoğlu ise en sevdiğim yapımcılardan biriydi. En sevdiklerimin içinde belki en önde geleniydi. Dostluğu sağlamdı. İyi kalpliydi. Beraber çapkınlık da yapıyorduk. Birbirimizin dilinden anlıyorduk. Önemli bir belge göstereceğim. Sadece bir yıllık şu listeye bakalım, "Renkli Filmler Altın Listesi"... Berker İnanoğlu'nun şirketi 1973-1974 sezonunu ilan etmiş. Bakalım:

Sezercik Yavrum Benim, bunu hem yazdım hem yönettim. Ayhan Işık'la Hülya Koçyiğit Küçük Sezer'le oynamışlardı.

Fatoş, Sokakların Meleği, yazdım, ben yönetmedim.

Herşeyim Sensin, yazdım, yönetmedim.

Bir Genç Kızın Romanı, Türkan Şoray'lı, Ediz Hun'lu bir proje. Hem yazdım hem yönettim.

Cingöz Recai, Ayhan Işık filmi. Yazdım ve yönettim.

Ayıp Ettin Şemsettin, Sadri Alışık. Yazdım.

Ağlayan Melek, yine Türkan Hanım'lı, Ekrem Bora ile Tanju Gürsu'lu bir film, yazdım ve yönettim.

Ölünceye Kadar, Ayhan Işık ve Arzu Okay. Okay'ın ilk filmidir. Yazdım ve yönettim.

Ah Müjgan Ah! Sadri Alışık için yazdım, ben yönetmedim.

Aşktan da Üstün, bir Zeki Müren filmidir. Yazdım, yönetmedim.

İnleyen Nağmeler, yazdım ve sevgili Zeki Müren'i yönettim.

Karlı Dağdaki Ateş, yazdım ve yönettim. Filiz Akın ve Ayhan Işık'la Önder Somer oynadılar.

Kalbimin Sahibi, bir Zeki Müren filmi daha... Yazdım ve yönettim.

Arkadaşlık Öldü mü? Sadri Alışık ve Kartal Tibet. Yazdım ve yönettim.

Sekiz filmin sadece çekimleri üçer haftadan, altı ay eder. Bu sekiz filmin tüm stüdyo işlemlerinden üç aydan önce kurtulamazsınız. Eder dokuz ay. On dört senaryo yazımı için kalan süre, sadece üç aydır. Üç ay... On dört film. On dört senaryo ve sekiz de yönetmenlik... Aynı yıl içinde... Hem yazıyorsun hem yönetiyorsun! Settesin, film çekiyorsun, sonra senaryoya dönüyorsun! Bunun stüdyosu var, montajı var, seslendirmesi var, revizyonu var, fragmanı var, hiçbirinden kopmuyorsun, hepsinin başındasın!.. Bu bir gerçektir. Buyurun, yalanı yok. Yani beni bir kafesin içine koyup, müzik eşliğinde gösterseler iyi para kazanırlar!

Çok yaşasın Yeşilçam!..

— *Türker İnanoğlu ile "Şile olayından" sonra bir yüzleşme oldu mu?*

— Hayır, yüzleşmedik. Dönüşümdeki ilk buluşmamızda, onun "her şeyi bilen, kül yutmayan, hafiften dalga geçen özel

bir gülümsemesi" vardır, öyle gülümsemişti... Aslında içten seviyorduk birbirimizi. Senelerce çıt çıkartmadan çalıştık. Bunlar doğaldı, sıfırdan bir şey üretmektesiniz. Orası gittikçe yükselen bir yapımevi, bir film şirketi. Türker'in zaman zaman yüksek gerilim yaşaması çok doğal!..

Mesela İzmir işletmecisi Cahit Gürbüzer vardı; beyaz saçlı, güler yüzlü, çok hoş bir adamdı Cahit abi. Ben de yeni yeni basamak çıkmaktayım. Sıracevizler'de bir arka dairede oturuyorum. Evime geldi. "Ayhan'la olan filmlerini ben aldım, Türker'in İzmir Bölgesi'ni. Sana Türker ne veriyor bilmiyorum ama..." dedi, iki aylık bir senet imzaladı bana 500 liralık. "Biraz daha özen, Safa oğlum" diye de ekledi.

— Bu çok yaşanan bir şey değildi herhalde...

— Bilemiyorum. İş bilir, dürüst, sevgi dolu bir adamdı Cahit abi, Allah rahmet eylesin. Ölmüşlerle ilgili bir şeyler anlatmaktan kaçmaktayım. Çünkü "Yalan söylüyor! Yanlış hatırlıyor" ya da "Doğru söylüyor" deme imkanları yok.

Yönetmen dostum Ziya Öztan öğrenmiş böyle bir anı meselesine girdiğimi. Gülle gibi bir laf etti: "Anı yazan, ya da anlatan önce cesur olacaktır. Kuralı budur" dedi. Bu laf son derece doğruydu, fakat ağırdı. Ama cesaretin de yetmediği ya da doğru olmadığı yerler, anlar var. Bazı şeyleri insanlar unutmalıdır ya da unutmuş görünmelidir ve o derinliklere girmemelidir. Böyle kırgınlıklara, kanamalara girersek, anlatacağım, incindiğim çok şey var. Ama anlatmayı, bunların üzerine gitmeyi doğru bulmuyorum.

Ben sinemaya girdiğim sırada, en çok çalışan senaryocu Bülent Oran'dı, sonra Sadık abiydi. Sadık abi zaten belli firmalarla, çok az senaryoda çalışıyordu; ama Bülent yaygındı. Ben Bülent'in çalıştığı birçok firmaya devamlı çağrıldım, sonra da devamlı yazdım. Bunu Bülent tek bir defa mesele haline getirmemiştir. Zaten Babıâli'den arkadaşımdı benim. İkimiz de öykücülükten gelmekteydik. Aramızda sıkı bir dostluk vardı. Sinemada bu daha da pekişti.

Bir akşam evinde yemek verdi, karısıyla. Ben de aldım karımı, gittim. İçki sofrası hazır. "Evvela bir işin var" dedi. O zamanın modellerinden, büyük teybini açtı, çalıştırdı. Benim ona imzaladığım öykü kitabımı da önüme koydu, "Seç buradan bir hikayeni" dedi, "Kendi sesinle oku bakalım. Bende kalsın istiyorum." Benim hiçbir öyküm, benim sesimden bende yoktur. Ama benim sesimden benim bir öyküm Bülent'te vardır. Şimdi kaldı mı rahmetli olduktan sonra, bilmiyorum. Bülent buydu. Över, göklere çıkarır, incitmez, seni yukarıda tutar, filmlerini izler, sana telefon eder, kutlar. Sinema sinema dolaşır bir adamdı. Yani herkes ne yapıyor, ne ediyor bilirdi. Sinema delisiydi diyebilirim. Böyle bir güzel adamdı.

Biz üçümüz, canımız çıkarak çalışmaktayız, çok bir şey de kazanamamaktayız; ama vergi mükellefiyiz, bizden vergiler alınmakta. Bazen paramız olmamakta, vergi taksitini yatırmamışız, tarihi geçmiş falan... Bir gün, Sadık Şendil'i, Bülent Oran'ı ve beni Karaköy'de bir handa görev yapan Dördüncü Vergi Takdir Komisyonu'na çağırdılar. Gittik. Tedirginiz. Vergi Takdir Komisyonu biçti mi biçer... Yani itiraz hakkınız yok! Evine gelirler, alırlar, neyin varsa götürürler.

O günü hiç unutmam. Önce beni çağırdılar. Ben, Sadık abi girer, sonra Bülent girer, ben de o sırada kendimi toparlarım sanıyordum, "küt" diye beni çağırdılar, girdim. At nalı biçimli bir masa arkasında oturmaktalar, bilmiyorum kaç kişi... Karşılarındaki sandalyeye oturdum. Çok hoş karşıladılar beni. Filmlerimi seyrettiklerini, hatta bir tanesi eşinin de seyrettiğini ve Safa Önal filmlerini pek sevdiğini söyledi. Birkaç soru sordular, sonra çıktım ben. "N'aber, ne oldu?" dedi merakla Sadık Şendil. "Mükemmel karşılandım. Sevgilerle, övgülerle uğurlandım" dedim, "Tamam bizim işimiz kolay" dedim. "Eyvah! Bu kadar iyi karşılandıysan Safacığım, bizim işimiz kötü, biz yandık" demişti Sadık abi, hiç unutmam!.. Sonra beraberce Tünel'e çıktık, İstiklal

Caddesi'nde yürüdük. Galatasaray'a gelirken, sağ kolda sokak içinde bir kebapçı vardı. Girdik, kebap yedik. Sonra Sadık abi bizden ayrıldı. Biz, Bülent'le kaldık. Bülent'in bir şirkete gitmesi, ama aynı sokaktaki başka bir şirkete de görünmemesi gerekiyordu, senaryosunu geciktirmişti. Öyle kolay değildi bunları yazmak, kağıt kalem başına oturup gece-gündüz...

— Sırdaşlık da var mıydı aranızda?
— Oooo, tabii, çok!.. Mesela önünden geçmemesi gereken film şirketiyle benim bir takıntım yoktu. Ben gittim, film şirketinin önünde durdum, gözcülük yaptım, dikizledim sağı-solu... Bülent'e kaşımla, gözümle, başımla işaretler verdim. Hızlı bir şekilde geçti sokağı, gideceği film şirketine girip, kayboldu.

Kadın senaryocular

— Senaryo-yazı erkek işi miydi hep? Bunu deneyenler, o dönemde öne çıkan kadınlar yok muydu?
— Ben hatırlamasam, sen hatırlarsın. İkimiz de hatırlamasak, afişler hatırlar...

— Bazı isimler var; Lale Oraloğlu, Nezihe Araz, Türkan Duru, rahmetli Bilge Olgaç ve Ayşe Şasa. Herhalde bu işin çok ağır olmasından...
— Gerçekten ağırdı. Kadınların daha çok oyuncu olarak iştirakleri vardı da, mesela yönetmen olarak yoktular. Ne kadın yönetmen vardı ne de kadın senaryocu. Rahmetli sevgili Lale, Nezihe Araz, Türkan Duru, Ayşe Şasa ve Bilge Olgaç... En çok dörder beşer senaryo yazmışlardır. Binlerce filmin içinde yazık ki ne kadar az... (Çok sevdiğim Bilge'nin Vecdi Bender-li'yle nikahında şahidiydim.) Kadın yönetmenlik, Türkan Şoray'la başlamış bir güzel olaydır.

Bir gece, evlerinden çok geç saatte evime getirdiler beni Rüçhan abiyle. Nişantaşı'nda oturuyordum. Türkan Hanım,

benim yazdığım, o güzelim *Dönüş* senaryosunu çekecekti Akün Film'e. İrfan Ünal kesin kararla teklif etmiş. Tedirgin bir zaman!.. Yönetmenlik meselesindeki tereddüdünü açtı, arabayı bizim evin yakınında bir yerde durdurduk. İç ışıkları sönük arabada ben yaklaşık bir saat yönetmenlik yapması için, o cesareti göstermesi için dil döktüm Türkan Hanım'a. Onu unutmam, kendisi de unutmaz. Hatırlar, konuşur, duygulanırız. Ondaki son endişeleri, çekingenlikleri silmekte katkım olmuştur. Bu böyledir.

— *Türkan Hanım'a kaç senaryo yazmıştınız?*
— Ben kırka yakın senaryo yazdım. Sekiz filmde yönetmenlik yaptım Türkan Hanım'a. Rüçhan abi ile de dostluğumuz yerli yerindeydi. Çok gittim evlerine. Defalarca yemekler yedik. Onlar da evime geldi, soframa oturdu. İki eşimle de tanıştılar, ahbaplık ettiler. Türkan Hanım, oğlum Umut'u çok sever. "Onun gözleri ve kirpikleri gibisi yoktur" diye tutturur. Böyle güzel bir şefkati ve sevgisi vardır. Ama o gece, yaklaşık bir saat, ne çıkarım, ne menfaatim, ne bir şeyim var! *Dönüş*'ü yazmışım, üç tretman, iki senaryo... Düzelterek değil, yeniden... İrfan Ünal titizlik etmekte, benim de işime gelmekteydi.

İnanmakta güçlük çekilir, ama yaklaşık dört ay, bir yaz mevsimi boyunca *Dönüş* filminin senaryosuna emek verdim. Türkan Hanım beklenmedik bir başarıyla çekti. Sonra *Bodrum Hakimi*'ni çekti, onu da ben yazdım. Sonra *Azap*'ı çekti, onu da ben yazdım. Üç tane yönetmenliği vardır, hayır, dört!.. Bir de *Yılanı Öldürseler* çekti. Onun da çalışmasına gizli gizli katıldım. Ekipte yoktum, Yaşar Kemal'in o romanında. Ama Rüçhan abi ile Türkan Hanım, ille benim fikrimi öğrenir, katkım olsun isterlerdi. Benim yazmadığım projeler için de sormuşlardır fikrimi. Bunların içinde "Aman oynasın, çok iyi!" dediklerim de vardır, "Sakın oynamasın" dediklerim de... Bir tanesi vardır, söylemeyeceğim; oynamaması için yırtınmışımdır. Ve oynamamıştır. İyi ki oynamamıştır. Ben haklı çıkmışımdır.

Tekin Aral'ın çizgi film kahramanı

— Ünlü karikatürcü Tekin Aral'ın doksan beş gün boyunca Saklambaç*'ta yayımladığı çizgi romanı konuşalım mı hocam? Çizgi romanın kahramanı bir aktör veya aktris değil, bir senaryocu; Safa Önal!*

— Bir senaryocu için, böyle doksan beş gün süren çizgi roman yapılır mı?.. Yapılmış mıdır acaba?.. *Saklambaç*'ta her gün, hiç ara vermeden... Bir defa, bu konuyu yakalaması... *Saklambaç*, çok satan bir gazete idi. 400 bin civarındaydı tirajı. Böyle bir gazetede sinemamızla ilgili, beni öne alarak, ama aslında Türk sineması için konuşmak isteyen bir Tekin Aral vardı. Tekin'in kalemi de, kan damlamasa bile çok iyi bir kalemdi. İyi de arkadaşımdı, sık görüşürdük. Geceleri çok defa beraber olurduk; karısı, ufak kızı, ben, karım. Bazı akşamlar giderdik, Tekin'lere yemeğe. Daha çok Fethi Naci gelirdi, usta eleştirmen. Güler yüzü ve dostluğu insanı sevindiren ve şimdi rahmetli, ışığı çok bir dünyada uyuyan Fethi Naci... Yiyip içtikten sonra kibrit çöpü ile ya da kuru fasulye ile poker oynardık. Tekin Aral, yakışıklı, esprili, derin ama derinliğini pek ortaya koymayan bir adamdı. Mesela böyle bir çizgi roman düşündüğünü bana hiç söylememiştir!..

Bakın şimdi olaya! Akşam beraberiz, sabahleyin *Saklambaç*'ta reklam başlıyor. Bana söylemediği için ben de onu arayıp sormuyorum: "Nedir bu? Ne oluyor, ne bitiyor, nedir kayıp senaryo?" Sonra başladı yayına. Bir ara görüşemedik, sanıyorum beşinci ya da altıncı tefrikada aradı: "İzliyor musun, okuyor musun, nasıl buluyorsun?" diye nihayet! Sonra buluştuk bir akşam, epey güldük, epey söyleştik.

Herhalde dünyada da pek yapılmış bir şey değildir. Yani adımı Cefa Önal'a çevirip, istediği gibi, istediğini söyleterek... Sinemanın bütün şöhretlerini; oyuncu olarak, yönetmen olarak, yapımcı olarak bütün şöhretlerini hem iyi çizmiş, karikatürize etmiştir, bayağı benzetmiştir, hem de her birinin kendi klasiğine, kendi karakteristiğine uygun espriler bularak, doksan beş gün götürebilmek bana göre büyük bir hünerdir.

— *Tekin Bey setlere geliyor muydu?*

— Sinemayı çok severdi, arada bir setlere de gelirdi. Oyuncular ve yönetmenler dostlarıydılar. Sonra mesela Yeşilçam eleştirileri yazmıştır; set eleştirileri, film eleştirileri. Film yapımı mekanizmasını bilirdi; senetti, bonoydu, nereden alınır, nereye verilir, faizci ne yapar, ne kadara kırar, nerede çekilir, oyuncuların özellikleri nelerdir, hepsini bilirdi.

Bir kayıp senaryo, güya çok müthiş bir senaryo yazmışım, onu da biri benden çalmış, meçhul biri. Bittiği zaman, bu bölümün sonu diye bitirmiştir. Lakin devam etmedi.

O senaryonun çalınmasına karşı Yeşilçam'ın tepkilerini, kendi mizah anlayışı içinde, bazen kara mizah anlayışı içinde çizmiş ve anlatmaya çalışmıştır. Kendimi ilgiyle izlemişimdir, gülmüşümdür, yer yer çok acımasızdır, yer yer çok sevimli anlatmıştır. Benim üstüme kurduğu halde, çizgilerinde en az kendisine benzeyen benim, yani beni hem "adamakıllı benzetmiş" hem de pek benzetememiştir. Ama bir Hülya Koçyiğit, bir Ayhan Işık, bir Tarık Akan, bir Cüneyt Arkın, bir Seher Şeniz, Tanju Gürsu, Türkan Şoray, Ümit Utku... Aklınıza kimler geliyorsa, Öztürk Serengil'e kadar hepsi vardır işin içinde. Yönetmenler de vardır. Yönetmenlik de yaptığım için, bir de yönetmenliğe soyundurmuştur beni. Bir set hazırlığını falan anlatmıştır, dalgasını geçmiştir. Sevimliydi, çok hoştu. Ve elbet ayrıca onur vericiydi. Tekin'i rahmetle ve hasretle hatırlarım.

Başka ülkeleri pek bilmiyorum, belki biraz övünüyorum, ama çok güzeldi, bu öne çıkışlar. Mesela rahmetli Gürdal, heykeltıraş, yontucu Gürdal da bir portremi çizmiştir, ben konuşurken. Benden çok, çizenlerin adına önem kazanıyor böyle şeyler. Hele yok olmuşlarsa, ölüp gitmişlerse, bir daha çizme şansları, seyircinin de bir daha görme imkanı yoksa, o son noktada kalmış olanlarla avunmak zorundayız.

— *Diğer senaryocular da var mıydı o çizgi romanda?*.

— Hayır. Bütün Yeşilçam; figürasyondan set işçisine, prodüksiyon amirine, yapımcısına kadar herkesi işlemiştir Tekin,

ama başka hiçbir senaryocu yokmuş gibi davranmıştır!.. O dönemin güzelim Bülent Oran'ı, Sadık Şendil'i (duayendi o zaman Sadık abi), can arkadaşım rahmetli Erdoğan Tünaş, rahmetli İlhan Engin, rahmetli Suavi Sualp, rahmetli Burhan Bolan, Ahmet Üstel... Sevgiyle anarım hepsini. Onların tepkisi ne olmuştu acaba? Böyle bir çizgi romanda kendilerinden hiç bahsedilmemesi, onlarda hangi tepkiyi uyandırmıştı, doğrusu cesaret edip soramadım.

Yani benim üzerime yapılmış bir çizgi roman... Boynumda daktilo makinesi, sabah horozlar öter, kargalar henüz uyanırken, Yeşilçam Sokağı'na girip "Senaryocu" diye bağırmaya başlıyorum. Yarım saatte falan yazıyorum. 5 lira peşin veriyorlar, 4995 liralık da senet veriyorlar elime. Böyle bir şirinlikle, biraz hırpalamakla... Nazı da geçerdi bana.

— Sinema, yaşamın odağında görünüyor. Bugünden o güne baktığımızda, bu kadar tirajlı bir gazetede, doksan beş gün boyunca ve bir senarist üzerine yazılmış...

— Söylediğin çok önemli!.. Benim yerime, çok daha ünlü bir star, mesela kral Ayhan'ı öne çıkarıp, öyle bir Yeşilçam anlatabilirdi. Ya da bir Türkan Hanım'ı, bir Göksel Arsoy'u... Bir Belgin'i, Allah rahmet eylesin, veya bir Filiz Akın'ı, bir Hülya Koçyiğit'i, bir Fatma Girik'i... Hayır, beni seçmiştir nedense...

— Bülent Oran bir söyleşide, "Bizim Yeşilçam, senaryocu sinemasıdır" diyor ve "Biz prodüktörlerle anlaşırız, önce senaryoda şu hadiseler bulunacak, ondan sonra yönetmen bulunur. Bu, yönetmen sineması değil, bu senaryocu ve prodüktör sineması" diye sürdürüyor sözlerini. Senaryoların o dönemdeki ağırlığıyla ilgili siz neler söyleyeceksiniz?

— Şimdi burada söyleyecek pek çok şey var. Ya da hiçbir şey yok!.. Ne konuşsak Bülent'in üstüne bastığı o gerçeğin etrafında dönüp dolaşırız. Bülent belki biraz fazla şiddetli vurgulamış, ama zaten senaryocusunu kendisi seçen ya da senaryo yazan yönetmenin kendi şirketi vardı. Mesela Atıf Yılmaz'ın

Yerli Film şirketi, Orhan Günşiray ile ortaktı. Memduh Ün'ün Uğur Film'i, Semih Evin'in, Nevzat Pesen'in kendi şirketleri vardı. Bu isimler çoğaltılabilir. Mesela Ümit Utku, Kervan Film'in sahibiydi ve yönetmendi. Kendi filmlerini kendisi çekerdi. Ertem Eğilmez öyleydi. Kendi şirketi vardı, yönetmeni de kendisiydi. Sahibi yönetmen olmayan yapımevlerinde, yapımcı, bir senaryocu ile anlaşıyordu. Önce oyuncu ile anlaşıyordu. "Ben Türkan'la, Belgin'le, Eşref'le anlaştım, şu tarihe kadar bana şu senaryoyu yetiştirmelisin" diyordu. Mesela, Ant Film'de Turgut Demirağ vardı; hem yapımcıydı hem yönetmendi, daha da sayarım. Yani önde gelenler arasında Akün Film, Sezer Film, Birsel Film, Erman Film, Acar Film, Sine Film, Beya Film... Mesela Erler Film'de Türker İnanoğlu'ydu yönetmen ve yapımcı. Sonradan vazgeçti yönetmenlikten. Ama senaryolarını hep senaryoculara yazdırmıştır.

Bunun dışında Bülent'e çok hak veremeyeceğim bir durum ortaya çıkıyor. Yapımcı, oyuncusu ile anlaştıktan sonra, iyi-kötü yönetmeni ile de konuşurdu. Kafasında bir yönetmen fikri vardı. Anlaştığı oyuncunun çalışabileceği yönetmenleri iyi bilirdi yapımcı. Yani yönetmen gökten inmemiştir "pat" diye!.. Yeşilçamlıdır, eskidir. Şunu da unutmayalım, seçilen proje, yapılacak filmin konusu, yönetmenini çağırır.

— Yönetmenlere hangi senaryocu ile çalışmak istediği sorulur muydu?

— Yönetmenlere hangi senaryocu ile çalışırsın diye sorma medeniyeti (bu bir medeniyettir), çok sonradan başladı. O dönem, Bülent'in dediği gibi yapımcı, tek tek ayrı bağlantılar kurardı; oyuncuyla, yönetmenle ve senaryocuyla. Hiç beklemediğimiz bir bileşim meydana çıkardı. Aklımın ucundan geçmeyen bir yönetmen.

Sonra merdivenleri çıkmaya başladıkça, başka bir kaygıya düştüm. Bu doğru bir telaştı. Benim seyirciye ulaşabileceğim tek araç, tek kişi doğrudan doğruya yönetmendir, tabii oyuncu, ama yönetmen oynatacak, senaryomu da değerlen-

direcek, oyun, seçilecek mekan, çekilen sahnenin anlattığına uygun ışık düzeni... Ve hepsini bütünleyen yönetmen yorumu. Ben beş numaralık yazmışsam hiç değilse altılık, yedilik çekmek zorundadır, yani sekizlik yazdığım bir şeyi dörtlüye, üçlüye indirmeye hakkı yoktur. Öyle olunca emprezaryosuz, menajersiz, Yeşilçam'ın içindeki biz, ufacık adacıklar halindeki senaryocular, kendi canımızı, kendi adımızı, kendi firmamızı koruma telaşına kapıldık.

Yani ben çağrılırdım, laf arasında filmi kimin çekeceğini sorar, öğrenirdim. Bu benden evvel, bir yönetmenle konuşulmuş demektir. Bazen Bülent'e de sorarlardı, bana da, "Sence kim çekmeli?" Çünkü meşhur kelamdır, konu yönetmenini çağırır. Yani o konuyu en iyi çekebilecek yönetmenler bellidir, onların içinden seçersiniz. Çok defa da ben çağrılmadan önce saptanmış olur, bana isim söylenirdi, o ismin beni anlatabileceğinden endişem varsa, gerçeği söylemeden, kimseyi incitmeden ve kimsenin ekmeği ile oynamadan, "Çok yoğunum. Dediğiniz tarihe yetişmeme imkan yok. Bu takvimde buluşamayız, inşallah daha sonrakinde" der, çıkıp giderdim. Uygun geliyorsa, "Bu adam beni anlatır" gibi bakıyorsam, o zaman oturur anlaşırdım. İş takvime dökülürdü, paraya dökülürdü ve ödemeye, senaryoyu benden almaya, tretmanını, sinopsisini almaya dökülürdü. Kesinlikle dramatik yapı ve sahneleme çalışmaları yapmışızdır, en beğenilmemiş filmlerde bile!

— *Yeşilçam Sokağı derken, senarist olarak sizinle aynı dönemdeki isimleri az önce saydık. Yeşilçam'ı biraz daha açalım mı?..*

— Yeşilçam ufak bir sokaktan ibaret değildi, yani coğrafya olarak öyle görünse de... Bir ucu sonradan Bap Kafeterya adını alan bir mekanın karşısından başlayan, Ar Sineması'nın bulunduğu sokaktan yukarıya doğru yürüyen, öbür ucu Erman Han'ın bulunduğu ve pek çok film şirketinin olduğu Erol Dernek-Ayhan Işık Sokağı'na ve Ahududu (Sadri Alışık) Sokağı ile diğer yan sokaklara kadar uzayan...

Bir gecede nasıl yazılır?

— "Bir gecelik aşklarım" diye söz etmiştiniz, bir gecede yazdığınız senaryolardan...

— Hâlâ benim ikilemimdir... İlk karım, "Ben çocuk yapmayacağım" diye tutturdu. Yahu, on yıl bitmiş, para kazanılmış, iyi-kötü başımızı sokacak yer alınmış. Bomonti'de Bira Fabrikası'na inen anacaddenin başında bir yerdeydi, beşinci kattaydı. Ben salonun penceresini açardım, Yenikapı denizini görürdüm Bomonti'den. Şaka maka değildi. Bir gravür istemiştim duvarıma, rahmetli Orhan Çağman, hem kameraman, hem iyi oyuncu, hem iyi adam, hem hoşgörü sahibi. Rahmetli, o da hazırlamıştı gravürü duvar boyu, getirmişti. Banyonun küvetine yatırıp, ıslatıp duvara yapıştırmıştı. Şimdiki Unkapanı Köprüsü dediğimiz yere dair bir eski zaman gravürüydü, büyütülmüş. O dönem insanları, mekanları, binaları ile bir tahta köprü, on dokuzuncu yüzyılın Unkapanı'nı anlatıyordu.

Yani çocuk için bütün şartlar tamamdı. Yoğun çalışıyordum. Gece-gündüz ve gündüz-gece ve gece-gündüz yeniden... İstifimi de bozmuyordum, şimdi eski dergileri karıştırıyorum, ne kadar çok gece hayatında kalmışım. Gece çok önemlidir, çok ayrıdır insan yaşamında. Bunları herkes yaşamamıştır, yaşayamaz!.. Burada racon keserim... İyi dinle!..

— Can kulağıyla dinliyorum...

— Şimdi oturuyorsun akşam yemeğine, ahbaplarınla, rakılı bir akşam yemeği... Bitiyor. İçkili akşam yemeğinde sohbet vardır, tadı tuzu vardır öyle yemeklerin. Yani seni mutlu eden bir karın var, gittiğin evdekiler de öyle. Her şey artılar getiriyor, ışığı var kendine mahsus öyle zamanların, öyle mutlulukların. Herhalde saat on-on buçuk olmuştur. Aile pokeri oynuyorsun, para mara yok işin içinde. Fasulye ve kibrit ile, ama çok ciddi oynuyorsun. Eskalyelere kadar!.. Eğer "floş royal, kare" falan çıkarmışsan, mutlaka onorelerini oynuyorsun!.. Bazen bir ufak seans daha yapıyorsun. Saat yarım-bir

oluyor. Herkes yatmaya çekiliyor, karın dahil! Sen daktilonun başına oturuyorsun!.. Bir gece, iki defa, on defa değildir bu. Sabaha kadar yazı yazıyorsun. Öyle şaka değil! Tanıklar var pek çok!..

Huzurlarınızda "Abidik-Gubidik"

Bir tek örnek vereyim, olacak şey değildir. Şimdi düşünüyorum da böyle bir teklifle bugün karşılaşsam, ya da bugünkü aklımla o gün karşılaşsam, pabuçsuz kaçardım!.. Yerli Film, Atıf Yılmaz-Orhan Günşiray ortaklığı Öztürk Serengil ile film çekecek! *Abidik Gubidik* olacak adı, ben yazacağım, Aram Gülyüz yönetmeni.

Ben elimde hep iki-üç senaryo varken anlaştığım için, birini yazarken öbürünün sırası yaklaşmakta. Beriki, daha sonrakinin sırasını sıkıştırmakta, birbirlerini itmekteler. Hep böyle bir çalışma temposu içinde.

Bir taraftan da başka bir anlaşmam var. Kemal İnci arkadaşım, ilk yönetmenliğini yapacak başka bir firmaya, *Günah Kızları* diye projeye isim vermişiz. Tretmanı var. *Abidik Gubidik*'in de var. Oyuncu kadrosu bile belli. Ve biz, karım Reya, karımın erkek kardeşi Ömer Karacalar, karımın teyzesi Feride Hanım (müthiş bir sultandı, Targan ailesindendi. Safiye Ayla'nın kocası Şerif Muhittin Bey'in kardeşi Faysal Haydar Targan ile evlenmiş ve adam ölmüş. Bizim evliliğimiz sırasında o büyük otomotiv mekanı, garajıyla, vitriniyle, kocaman apartmanıyla Targan Ticaret diye Şişli Camii'nin bir tarafından Mecidiyeköy'e doğru uzardı) beraberce Uludağ'a gideceğiz, orada bir hafta geçireceğiz

Tarihi sıkışmış bu Öztürk Serengil filminin ve gelmiş çekim!.. Öztürk Serengil, o sırada star, başka anlaşmaları da var; yani, Yerli Film'e verdiği bir takvim var, yirmi-yirmi beş gün arası sanıyorum. Orada o takvim işlemeye başladı mı, her geçen gün benim, yönetmenin, en çok da şirketin aleyhine çalışacak. Takvimindeki imzayı attığı günden sonra bir gün tutamazsın. Bir durum çıktı ortaya, tek bir günüm var,

Öztürk Serengil senaryosunu yazmak için. İkinci bir günüm yoktur. Yani her şey alabora olacaktır. Hiç de olmamış, hep doğru götürmüşüm, teslim etmişim. Benim yüzümden gecikmiş, günü gecikmiş, tarihi gecikmiş bir tek film söyleyemezler. Çünkü yönetmeni de oyuncusu da hep star takımındandı. Takvimleri ve belli zamanları vardı. O zamanları aşmamıştır. Şimdi durum nazik. Bir gün var ve bir de gece...

Ben orada Kemal'in tretmanını diyaloglayacağım, ama önümüzde koca *Abidik Gubidik* var. *Abidik Gubidik* için Yerli Film, yanıma kameraman Feridun Kete'yi verdi. Genç, çakı gibi çocuktu Feridun Kete. O da şimdi moruk spordur herhalde... Kemal İnci de yanımızda!.. Ailece bindik vapura, indik Yalova'da. Birinci gece Bursa'da mola vereceğiz, planımız bu. Ben *Abidik Gubidik*'i yazacağım, ertesi gün de Uludağ'a çıkacağız. Yani doksan-doksan beş dakikalık bir filmin senaryosunu yazacağım bir gecede ve konu bir komedidir.

— *Hiç ön hazırlığı yok mu?...*

— Var. Bir sahne sıralaması var. Kaba bir hikayesi var. Öztürk Serengil iki rol oynayacak; bir kahveci çırağını, bir de bir şarkıcıyı oynayacak! İndik Yalova'da, bir taksiyle Bursa'ya gittik. Çekirge'de şimdi adını hatırlayamadığım iyi bir otele yerleştik. Yan yana iki oda. Birinde karım, 14-15 yaşındaki erkek kardeşi ve teyzesi kalacaklar. Bir odada da Feridun Kete, ben ve Kemal İnci kalacağız. Akşam saat yedi falandır o sırada. İndik sıcak su havuzuna, bir güzel girip çıktık. Sonra Çelik Palas'a gittik. Keman eşliğinde şarap içtik, yemek yedik. Döndük otelimize, saat on bir falandı. Karım, teyzesi ve kardeşi "iyi geceler" dileyip odalarına gittiler, kapıyı kapadılar.

Biz üçümüz bir odadayız. Ben banyoda manyoda ne kadar havlu varsa topladım. Bir tahta masa var odada, onun üstüne koydum, daktilomu açtım ses yapmasın, takırdamasın fazla diye. Saygıyla anarım, Kemal de, Feridun da yatmadılar. Karşımda bana biraz uzakta üç tane karyola vardı. En uzak karyolanın bir kenarına karşılıklı oturdular, sabaha kadar

kağıt oynadılar. Ne zaman baksam, ya kağıt dağıtıyorlardı, ya kağıt atıyorlardı. Arada bir başları önlerine düşüyordu.

Gece on iki, bir, üç, beş, altı... Ben yazdım. Sabah yedi buçuk-sekize doğru bitti!.. Bütün bir senaryo bitti!.. Komedi! Ya, evet bitti! Öztürk Serengil de o zaman zirvelerden su içiyor... Durum komiği yanında, bir de söz komiği yakalamak zorundasın. Öztürk biraz da ona dayanıyordu. Mücap Ofluoğlu, çok şaşırtıcı ve art arda patlayan esprilerle seslendiriyordu. O açmazları vermek zorundasın. Onları da yapmışım. "Bitti" dedim. Aşağıya havuza indik. Hiç yatmamışım ve bütün beynimi boşaltmışım. Karım büyük bir saygı ile bakmakta yüzüme, teyzesi inanamamaktadır. Yalnız bana değil, diğerlerine de soruyor, "Bitti mi sahi?" diyor, kayınbirader Ömer de öyle...

Bana "Hadi, sen morarıyorsun, çık havuzdan" dediler. Kahvaltı ettik ailece. Sonra Bursa'ya çıktık. Halis bir dost olan Feridun Kete'ye ben *Abidik Gubidik*'i verdim. Kırmızı kurdelayla bağladım, rulo haline getirdim. Kucaklaştık, o İstanbul'a doğru bizden ayrıldı. Biz bindik bir büyük taksiye. Düştük Uludağ yoluna. Sık sık uyandırdılar beni!.. İkide bir başım önüme düşüyormuş. Sıcacık arabanın içinde, her taraf kar içinde bembeyaz. Ve ben sıfırı tüketmiş haldeyim. Hiçbir direncim yok. Sadece gözlerimi kapamak ve uyumak istiyordum. Doğru da bulmuyorlardı uyumamı. Uyanmakta zorluk çekebilirim diye herhalde. Öyle çıktık, gittik Uludağ'a, sonra da Kemal'in senaryosuna oturdum... *Abidik Gubidik* o kadar sevildi, öyle çok iş yaptı ki, Öztürk Serengil Osmanbey'de Abidik Gubidik diye gece kulübü açtı.

— Daha önce bu ismi kullandınız mı?

— Hayır, bu, Öztürk Serengil'in kullandığı bir şeydi. Hangi manaya geldiğini de bana anlatmıştı, yani hiçbir manaya gelmediğini... "Zızt Erenköy" gibi... Bir de ben onu yazdım Öztürk'e... Bir şey sorar, "Efendim?" der biri, anlamaz, o da, "Zızt Erenköy" der. Böyle bir şeydi. *Abidik Gubidik* de öyleydi. Bir gecede biten bir komedi senaryosu, eksiksiz. "Kısa

yazmışsın, ilave sahneler yaz!.. Şurasını pek beğenmedik, burası şişmiş, buraya şöyle sahneler eklesen iyi olmaz mı?.. Bunları acaba yeniden mi yazmalısın?" gibi hiçbir talep gelmeden, "takır takır" çektiler. Ve dediğim gibi öyle iyi iş yaptı ki gece kulübü açtılar o isimle, Çok önemlidir.

Sanıyorum meslek hayatımın, yazı hayatımın o hızlı zamanında dört yüz gecem falan böyle geçmiştir. Arka arkaya değil, aralıklı. Yani onca yılın, kırk-elli yılın içinde dört yüzden fazla gece, sabahlayarak daktilo başında geçmiştir.

Mesela bir tane daha vardır, Melek Film'le yaptığım bir iş. Yine Aram Gülyüz yapacak yönetmenliğini, bir Fatma Girik-Orhan Günşiray projesi. Orhan'ın zirvede olduğu dönem... Bir film çekerken, o filmi yapan yapımcı ile beraber en az iki-üç yapımcı daha setinde tarih beklerlerdi Orhan'dan, yeni bir film için. Yani şişiremezsiniz, Orhan Günşiray ve Fatma var. Ünlü ve sevgili Fatma Girik... Ve bu kitap çalışmasının ikinci yılında, benim için kara bir kayıp daha! O en yakışıklı, en güzel gülen, hep sevgiyle anacağım "tatlı ve iyi" Orhan Günşiray da uçtu cennetine!.

— Starlara yazmak nasıl bir şeydir?

— Ne kadar zor bir şey olduğunu bilemezsiniz... Hem kadın star, "Ben bunda oynarım" diyecek, hem de erkek star... Bütün hayatım bu zorlukla gitti. Oturup diyalog saymışlardır. Bir akşam, mesela geç bir saatte bir star hanımefendi telefon etmiştir bana. Karşısındaki erkek de stardır: "Aşkolsun Safa bey!. Bana, yüz doksan üç diyalog yazmışsınız, ona iki yüz on tane..." Diyalog saymalar vardır. Öykü içindeki etkinliğini, kişiliğinin öyküye getirdiklerini dikkate almamış. Ya da almış ama hem onun hesabını yapmakta, hem de diyalog saymakta.

Bir komedi avantür senaryosunda "son gece", bir Esat Mahmut romanı ismi gibi. Geldim eve, biraz canım sıkılıyor. İzzet Günay yardımcı oyuncu olarak var. O ana kadar Ayhan Işık'la, Sadri Alışık'la birtakım filmlerde oynamış, patlamamış. Bu filmle star olmuştu İzzet.

Yazdığını okuma şansın yok. Ama nasıl açık kanallar, kafanın içindeki, kalbindeki nasıl açık ki arka arkaya devamlı gelmekte. Bunların o zamanlar geniş diyaloglu tretmanları da yok. Sahnenin işlevi ve gelişmesi için birer ikişer satır notlar almışım, "sekanslama" dediğimiz, "sahneleme" dediğimiz... Sahne 1 diyelim: "Gelir, kapıdan girer, şunu yapar, tabancasını çeker, şaşırtır..." gibi özel birtakım notlar. O da sabah saat dokuz gibi bitmişti ve karşı taraf, "İmkanı yok, yetiştiremez!" diye kılıcını bilerken, telefon etmiş, "Birini gönderip aldırın senaryonuzu" demiştim. Şaşırmışlardı, çok da sevinmişlerdi. Ve *Hop Dedik*, o senenin gelir-gider defterleri açılır bakılırsa, inatla söylüyorum, pek çok star filmi yapan Melek Film'in o sene en çok çalışan filmi oldu.

Ayrıldığım, ama bana verdiği huzuru ve mutluluğu unutamadığım ilk eşim Reya, o gece sekizde yazmaya başlayıp, sabahın dokuzunda hiç ara vermeden bitirdiğimi, arada uyanıp bana kahveler pişirir, arada bir saçımı okşarken, ne güzel izlemişti.

Bu "bir gecelik aşklar" türündeki bir gecelik senaryolara sevgili arkadaşım, yönetmen Feyzi Tuna'nın bir eklemesi var, ben hiç hatırlamıyorum.

Cumartesi Senin, Pazar Benim diye bir senaryo yazmıştım. Feyzi Tuna ile, o dönemde senaryoları daktilo edip çoğaltan Hidayet Pelit'e uğramışız. Hidayet, benim o senaryomu daktilo ediyormuş iki gündür. Çok şaşırmışım!... "Yahu, ben bunu bir günde yazdım, sen nasıl iki günde temize çeker, bitiremezsin!.." demişim, öfkeli bir hayretle.

İzzet Günay'a *Ağaçlar Ayakta Ölür*'ü yazmışımdır. *Vesikalı Yarim* yazmışımdır; her biri gidip hedefte patlamıştır. Sonra benim için yapılan bir panelde "Safa Önal ve Türk Sineması" panelinde; Sinan Çetin'inden Türkan Şoray'ına, Halit Refiğ'ine, Yılmaz Atadeniz'ine kadar gelmeyen kalmamıştır. Kendisine telefon ettiğim zaman, "Aaaa, o gece olamaz! Benim briç partim var" demiştir. Anlayamamışımdır ne demek istediğini. Briç oynuyormuş, onun için bir yirmi dakika bile uğrama imkanı yokmuş. O gün bugün, İzzet Günay be-

nim ne dostum, ne arkadaşım, benim hiçbir şeyim değildir. Hâlâ bana selam verir. Belki mahcup olmuştur, bilemiyorum. Ama o selamları ben çok zorlukla cevaplamaktayım.

Başka meslekler nasıl yapılır, merakımdır...

— Bir senaryoyu yazarken ya da yazdıktan sonra başka biri ile bunu paylaşma ihtiyacı duyuyor muydunuz?

— Onun olduğu çok zaman vardır. Bitince büyük bir dikkatle okur karşı taraf. Yapımcım, yönetmenim, başoyuncular... Ağır bir iştir o. Orada varsa hatalar, yanlışlar elbet yeniden oturulur, çalışılır.

Buna karşın, yazdıktan sonra biraz bekleyip, senaryonun tekrar üzerine gitmeyi de çok yaşadım. Bir örnek vereyim. *Bodrum Hakimi*'ni yazdım. Okuduk hep beraber. Aman ne güzel denildi, eline sağlık. Türkan Hanım hem oynayacak hem yönetecek filmi. Ekibini aldı; Nubar Terziyan, Yıldırım Gencer, Kadir İnanır, Kadir Savun... Gittiler, çekime başladılar. Bir tedirginlik duymaktayım, rahatsızım. Senaryonun finali bana iyi gelmiyor. Akün Film'in sahibi İrfan Ünal, sinemanın altın çağındaki en iyi filmleri yapmıştır. O filmler hâlâ aynı ilgiyi görmektedir televizyonlarda, hepsinde de ben çalışmışımdır. Bir filmde neyin, nasıl yapılması gerektiğini ustaca bilen sevgili İrfan bile farkında değil demek... Çünkü kılı kırk yararak okur. Pertavsızla kusur arar. Türkan Hanım da öyledir. Hem oynayacak hem yönetecek...

Gittim İrfan'a, dedim ki, (bu arada tekrar tekrar okuyup senaryoyu, arızayı bulmuştum) "Böyle böyle..." Yanında çalışan yardımcı kadın göz ameliyatı olacaktı. Aşağı Gureba Hastanesi'nin bahçesinde konuştuk bunu. Hatunu ziyaret ettikten sonra çıktık. Evvela kafa tutar gibi oldu, yani "Kül yutmam ben, böyle bir şey olsaydı fark ederdim" gibi... Sonra anlatınca hak verdi. "Ne yapacağız?" dedi. "Bodrum'a gideceğim" dedim. "Bu işin çaresini bulacağız, orada yazacağım. Bekleyecek vakti yok takımın, finale kadar çekilecek pek çok sahne var, günler var." Telefon etti Bodrum'a, Tür-

kan Hanım'a. "Böyle böyle arızalıdır. Safa haklı, tedirgin olmuş, geliyor" dedi.

— *Türkan Hanım'ın buna tepkisi ne olmuştu?*

— Türkan Hanım, önce şaşırdı, sonra sevindi. Bizim sokakta özel araba ile taksicilik yapan, filmcilere film götürüp kutuları getiren, çuvalları yükleyen, afiş falan taşıyan bir Kürt Mehmet vardı. Hemen eve koştum. Üst baş, çamaşır... Bir valiz doldurdum. Biz bu Kürt Mehmet'le öğlene doğru, on bir gibi yola çıktık. Gecenin bir buçuğunda Bodrum'a girdik. Biliyorlar geleceğimi, biraz da merak etmişler. (O zaman cep telefonu yok, keşke yine olmasaydı.) Kaldıkları motele vardık, uyumamışlardı. Sarıldık, kucaklaştık. Kısacası, on iki-on üç saat yol gittim. Ama ne yaptık Mehmet'le?.. Yolda, Balıkesir üstünde bir ormanda ufak bir lokanta gördük, ara verdik. İndik, yedik içtik, yola çıktık, gittik. İzmir'e girdik gece vakti, ben iki şişe bira aldım, Mehmet araba kullanıyor diye almadı, gene düştük yola. İşin bir de bu tarafı var. Öyle seviyordum ki bu serüvenleri, yazmayı, gitmeleri-gelmeleri... Bana hiç öyle zahmetli, yorucu falan gelmiyordu. Ben başka bir şey düşünemiyordum ki!.. Hâlâ dünyada sinemacılıktan başka bir mesleğin nasıl olduğuna şaşmaktayım. Yani senaryocu ve yönetmen ve ışıkçı ve kameracı ve oyuncu, stüdyocu ve set işçisinin dışında başka meslekler nasıl yapılır? Merakımdır. Ciddiyim.

Ertesi gün Türkan Hanım çalışmadı. Mola istedi. Gittik, bir kahvede, şemsiyenin altında oturduk, açtık senaryoyu, nerede ne olacak?.. Bu gazeteciler kurttur. *Ses* dergisi, orada güzel bir ekip iddialı bir film çekiyor diye bir foto muhabiri yollamış. Hem yazıyor haberi, resim altını, hem resim çekiyor gizlice. *Ses*'te basıldı, "İlkyardım Bodrum"da diye.

Mesela Memduh Ün!.. *Kaçak*'ı yazdım, Orhan Kemal romanından. Jenerikte benim adımı atlamışlardır gibi geliyor hâlâ, anlam verememekteyim. Aldı buradan senaryoyu, gitti!.. Daha evvel *Üç Tekerlekli Bisiklet* diye çekmiştir Lütfi Akad onu. Memduh göz koymuş, gönül koymuş. Çok da gü-

zel bir romandır. Gitti, Antakya'da Fatma Girik ve Tarık Akan'la çalışıyor. Bir telefon bana kış günü... Ama nasıl bir kış, zehir zemberek bir kış... "Senaryo bana final olarak iyi gelmişti. Buraya geldim, filmi çekiyorum, mekanları gördüm, romanın, olayın, çevrenin havasına girdim. Bu final bana hem inandırıcı gelmiyor, hem tatmin etmiyor beni, zayıf!.. Gel bakalım." Gelir misin diye sormak yok!.. Atladım, Antakya'ya gittim. Gece vakti indim. Harbiye diye bir semtteler, yukarıda, oraya çıktım başka bir taşıtla. Otele girdiğim zaman saat yine bir buçuk gibiydi. Karşıladılar beni. Memduh ile Fatma'nın odasını gösterdiler, gittim kapıyı vurdum, açtım girdim. Ranzalıydı odaları. Biri üst ranzada, biri alt ranzada yatıyordu. Memduh daha yatmamıştı ve uzun don giymişti içine üşümesin diye, garibim. Çünkü buz gibi bir otel. Sobası yanmıyordu karakışta. Bana bir oda verdiler. O odada bizim "Tecavüzcü Coşkun" kalıyordu. Biraz da ben istedim orayı, hiç olmazsa nefesimizle ısıtırız diye. Hem de çok severim Coşkun'u. Elbisem, kazağım, yün çorabım, kabanımla yattım, üzerime battaniye ve yorgan alarak... Orada, yeniden tartıştık finali, yeniden yazdım.

Dönüş için Memduh'un mükemmel davranışını unutamam. Benim arkadaşlarım, sinemadaki, hepsi güzeldir... Memduh, bize bir özel otobüs hazırlatmış. Galiba dört kişiyiz. Reha Yurdakul, Allah rahmet eylesin; Gani Turanlı, Allah rahmet eylesin; ben; bir kişi daha var... Elli altmış kişilik otobüs sadece bu dört kişi için kalktı Antakya'dan İstanbul'a... Şoför mahallinin üstünde ufak bir televizyon ekranı vardı. Bir veya iki yıl önce bitmiş dünya kupasının maçları oynamakta. Şoför meraklı ve hastaymış! Ben Antakya'dan (Hatay'dan) İstanbul'a kadar eski maçları seyrede seyrede geldim. Yani bunu da yapmıştır Memduh. Kim bilir kaça patlamıştır, ama bizi çok mutlu etmişti.

Hiç üşenmemişimdir. Nereye çağırılmışsam oraya koşa koşa gitmişimdir. Bir işe yarayayım, yaptığımız işin dumanı doğru çıksın, bize onur getirsin!.. Becerebildiğimiz kadar!. Böyle bir gecelik başlayıp bitirmek binde birdir! On binde

birdir! Pek yapan da olmamıştır sanıyorum. Ve bütün bu gece çalışmaları deyince, senaryo disiplininden koptuğumuz aklınızdan geçmesin aman!.. Sol tarafta bütün mizansenler, hatta fazlaca bilgi, asistana bile not... Bir taraftan sağda diyaloglar, mümkün olduğu kadar eksiksiz gider. Hep öyle verdim. O bakımdan içim son derece rahattır.

— Biraz geriye dönelim. Tek gecelik o yoğun çalışmaların yanında, üzerinde çok durduğunuz, çok zaman ayırdığınız senaryolar da oluyor muydu?
— Onlar da çok var; bir tane, beş tane değil. Mesela yirmi sekiz günde yazdım *Ağaçlar Ayakta Ölür*'ü, Yalova Termal Otel'de. Sonra da iki hafta İstanbul'da. Bu tip senaryolar da çoktur. Buna *Pembe Kadın* girer. İki aya yakın zamanımı almış *Ah Güzel İstanbul* girer...

— Yani hakkını vererek, ağız tadıyla...
— Hepsi öyledir aslında. *Seninle Ölmek İstiyorum* var, Lütfi abi ile çalıştığım, su içinde kırk beş-elli gündür. Böyle aşağı yukarı bu kadar zamanımı alan, en az kırk-elli tane filmim var. *Menekşe Gözler* var, bir ay. *Dila Hanım* var, iki ay. *Yalı* var, üç ay. *Asiye Nasıl Kurtulur*, *Mahpus*, *Umut Dünyası*, *Fatma Bacı*, *Tatar Ramazan*, *Metres*, *Ateşdağlı* var... *Yarınlar Bizim*, *Küskün Çiçek*, *Deprem*, *Sözde Kızlar*, *Mahşere Kadar*, *Kanun Karşısında*, *Vesikalı Yarim*... Son olarak *Hicran Sokağı*... Hiçbirini zaten daha kısa sürede yazamazdım.

Bunca senaryo yazımımın içinde bir gecede biten birkaç senaryo belleğimde fena yer etmiştir, içime oturmuştur acısı!.. Ama başlarken, hiçbir korkum, hiçbir şüphem; yani o şaraplı, kemanlı yemeği yerken, boğazıma dizilen, kursağıma gitmeyen, beni midemin kabul edemeyeceği bir gerilime iten hiçbir hal yaşanmamıştır. Oturmuşumdur daktilonun başına, sabaha kadar. Bütün bir günü taşımışım akşama kadar ve yazmışım. Çok defa da yemekten ve konukların gidişinden sonra, gecenin on ikisinde yeniden oturup sabahlamışımdır. Yani böyle bir kimya kolay çıkmaz. Başka türlü yazamazdınız zaten bu kadar senaryoyu...

— Bir de yazılanları beğendirmek zorundasınız.

— Bunların hepsi star düzenine göre, pahalı oyuncuya göre düzenlenmiş bir çalışmayla gitti. İkişer kişi olarak düşünüldü bu senaryolar. Yani yönetmen beğenecek, "Tamam benim içime sindi" diyecek. "Şu sahne eksik, bu sahne arızalı, burasını göremiyorum, burası bana iyi gelmedi" olmayacak. Oyuncular da, "Bu bana iyi gelmedi, burası kötü" demeyecekler. Yapımcının "Bu, beni içeri çeker! Yönetmen atlamış, oyuncu atlamış, ben fark ettim, burada bir arıza, bir tehlike var" demediği senaryolar olacak.

Ve saydığım bütün kademeleri aşacak o senaryo, bir de seyirciye iyi gelecek. Seyirciyle dolduracak salonu, seyrettirecek, para kazanacak ki o yapımcı sizi tekrar çağırabilsin. Daha iyi film yapabilsin, daha üst düzeydeki pahalı filmleri yapabilsin. Çünkü yapımcının cebinde beş kuruş yok. Bölge işletmecilerinden aldığı senetleri bankerlere kırdırarak, oradan aldığı paralarla film yapmakta adam. İki filmi yatsa, altından döşeğini alırlar, yatağını, yorganını...

— Olağanüstü çalışma koşullarını çok olağan yaşamışsınız ya da olağanlaştırmışsınız.

— Evet. Onu ben, bir yaşam biçimi, çok yaygın bir deyim, sevmiyorum ama kullanılıyor, bir yaşam biçimi olarak seçmiştim. İstifimi bozmamayı öğrenmiştim. Paniğe kapılırsam, sinirlerimi gerersem, elimde cigara, "Yiyemiyorum, mideme vuruyor, biraz sonra yazıya oturacağım. Eyvah!..." seslerine kaptırırsam kendimi, biterdim!.. Sağlığım giderdi önce. Teker meker gidersiniz ve kimse de sizin kara gözünüze uzun boylu da âşık değildir. "Ne yapalım, bir zaman iyiydi, memnunduk. İyi yazıyordu. İyi çekiyordu. Ama şu anda yoksa ne yapacağız yani..."

O bakımdan öncelikle sağlığı koruma meselesi vardı. Yani bir defa ruh sağlığını, sinir sağlığını koruyacaksınız. Sürmenaj olmayacaksınız. Hiç durmadan yazıyorsunuz, yani bir senaryonun altına "son" yazdıktan sonra duyacağınız hiçbir mutluluk yoktur. Bir boşalma duygusu... "Bitti. Şimdi üç-beş

gün bir tatil yaparım, şuraya buraya giderim, gitmem evde uyurum, gider vitrin bakarım, deniz kenarına inerim, taş sektiririm..." Öyle bir şey yok. Çünkü sırada başlanması gereken öbür senaryo var. Yani bunu sabah saat on birde bitiriyorsanız, dört-beş saat kendinize vereceğiniz en büyük ödül odur. Dört-beş saat sonra, bilemediniz ertesi gün öbürüne mutlaka başlamak zorundasınız.

— Kendinizi yeniden üretmek için gereken zamanı nasıl yarattınız?

— Onların içinde... Yani gecenin bir saatine kadar çalışıp, devamlı sabahlamıyordum şüphesiz!.. On senede üç bin altı yüz gece var, yirmi senede yedi bin küsür, kırk senede on dört bin, elli senede yirmi bin gece diyelim. Yirmi bin gecede ben, en çok beş yüz gece sabahladım. Onun dışında benim de bir gece hayatım vardı. Bu arada hiçbir eğlenceden, gece kulüplerinden geri kalmadım. Gencim, eh, yakışıklıyım, şöhretliyim, mutluyum, iyi bir evlilik götürüyorum, aranıyorum, sosyal bir adamım, insanlara sokulmayı, beraber yemeyi-içmeyi, giyinmeyi, çıkmayı, dolaşmayı, görmeyi, dans etmeyi, müzik dinlemeyi, saza gitmeyi müthiş sevmekte ve bayılmaktayım. Onlardan da asla geri kalmak gibi bir ahmaklığım olmamıştır. Onların da içinde olmak şartıyla yazıldı bunlar.

— Bir de "Cici Can" olayı varmış! Anlatanlar oldu ama aslını sizden dinleyelim.

— Şimdi bizim canciğerimiz, dostumuz, usta Bedri Koraman var. Biz ona "Bedros" derdik. Yıllarca *Milliyet*'in ve başka bir iki gazetenin pazar eklerinde, dünyanın en hoş, en şekerli kadınlarını çizerek, karikatürle, üstelik sosyal içerikli, birbirinden güzel öyküler anlatan Bedri... *Milliyet*'te bir çizgi romanı var, *Cici Can*, müthiş ilgi görüyor ve birkaç yıldır devam ediyor. Göksel Arsoy bunu kafaya koymuş. *Cici Can*'ın tipi de tıpkı Göksel'dir!.. Öyle muntazam bir yüz, öyle orantılıdır her şeyi, neredeyse Göksel'in saçı gibi bir saç taramış. Onu filme almak istemiş. Bedri ile anlaşmışlar. Senaryocu

olarak da beni düşünmüş Göksel. Zaten arkadaşlığı, aile düzeni, zekası ve dünyaya hoş bakışıyla sevdiğim bir adam. "Tamam" dedim. O sırada Sıracevizler'de bir arka dairede oturmaktayız. O arka daireyi saygıyla anarım. Orada pembe sosyeteye parti verdik. Salonu enlemesine sekiz adımda, boylamasına da on iki adımda geçerdiniz. Orada bir öğleden sonra toplandık. Bedri Koraman, Göksel Arsoy ve filmin yönetmeni olacak Ertem Göreç, anlaştık, el sıkıştık, gittiler.

Takvimi belli, günü belli, saati belli, ne yazacağım, ne edeceğim de belli. Yalnız benim elim o ara çok sıkışık, başka senaryolar yazıyorum. *Cici Can* boyuna geri kalıyor ama tarihi gelmiş değil. Sonra zaman bitti, bir durum oldu ki teslim etmem için beş günü falan var. Ama elimde de sağlam bir tretmanı var. Yumurta kapıyı geçmiş. Eve geldim akşam vakti... Sofra kurulmuş, karım karşıladı. Sırası gelmişken söylemem lazım, karıma çok borçluyum. Benim belli bir yere varmamdaki en büyük etkendir. Onun yerine başka bir hatunla evlenmiş olsaydım, çoktan teker meker gitmiştim. Varamazdım buralara, kesinlikle... İstediğin kadar yeteneğin olsun, istediğin kadar hayvan gibi çalışma gücün ve hevesin olsun, yetmezdi...

— Ne güzel, hakkını teslim ediyorsunuz. Ve ne çok anıyorsunuz...

— Sofrasını kurmuş, akşam yedi buçuk-sekiz gibi bir zaman. Hoş geldin, hoş bulduk... "Bunları kaldır" dedim. "Hemen giyin, kendine bir valiz yap, bana da! Ama hemen. Her an gelebilirler veya telefon durmayabilir. Vaktimiz yok. Gidiyoruz!" "Nereye?" "Bir otele." "Peki" dedi. Topladı çarçabuk. "Nereye gidiyoruz? Benim ne işim var? Sen gidersen git. Ben bu saatten sonra..." demedi! Sesli itirazı geçtim, yüzünde de bir şey değişmedi. Refikayı hayat, yani hayat arkadaşı işte oydu!

Yaptık valizimizi, inşallah aramazlar, inşallah gelmezler, inşallah telefon çalmaz sesleri arasında çıktık, bindik asansöre, indik aşağıya. Bir araba! Tepebaşı'nda Sedir Otel'e gidece-

ğim, diğerlerinde arayabilirler beni çünkü ve bulurlar!.. Hilton'da, Pera Palas'ta, Divan'da piyastos olurum! Şile'de veya Yalova'da da...

Sedir Oteli'ni daha önceden biliyorum. Ankara'dan gelmişti Sevim Çağlayan. Yılmaz Gündüz'le evli, milli basketçi arkadaşım. Kazablanka Gazinosu'nda sahneye çıkacaktı. Ortalığı birbirine katan bir basın toplantısı yaptı. Bugüne göre bile çok açık saçıktı giysisi. Ben o sırada *Yelpaze*'de yazı işleri müdürüydüm. Bir fotoğrafçı yollamıştım. Yılmaz'ı da severdim. Telefonla aradı, Sedir Oteli'ne davet etti. Kalktım gittim, lobide şöyle bir yarım saat sohbet ettik. Oradan tutmuşum o oteli ben aklımda. Sıcak ve bakımlı, şık bir yer. Gece ışık düzeni iyiydi.

Neyse... Gittik Sedir Oteli'ne. Bir odaya çıktık. Pera Palas'ın tam karşısında, Asmalımescit'in girişinde bir otel. Arkada bir oda istedim ben. Yazı yazacağım çünkü. Yemek yedik mi, yemedik mi hatırlamıyorum. Otelde mi yedik, dışarı mı çıktık, bilmiyorum ama bende bir hürriyetine kavuşmuş adam tadı vardı. "Beni bulamazlar..."

— *Ne kadar saklandınız orada?*

— Beş gün sürdü o otel şakası. Beş gün ben hiç durmadan yazdım, gece gündüz. Hiç konuşamadık karımla. Sohbet edemedik. Sigara içtik. O da içiyordu. Birkaç kitabı vardı yanında. "Aman! Sağa-sola telefon etme!" Ertem'in karısı Rukiye, o da rahmetli oldu. O sırada karımla et tırnak dost. Yani arasa yakalanırız. "Arayamazsın, ancak halanı ara, teyzeni ara!" Onun dışında beş yapayalnız gün geçirdi bir otel odasında. Tek başına, lobiye falan indi ama pek tat almadan. Çık dememiştir. Altıncı sabah bitti. Hesabı kestim otelle, çıktık.

O sırada Ertem Tarlabaşı'nda oturuyordu, mesafeli değildi bizim otelimize. Beş gün hep oturmuş, hamlamıştık. Valizimiz elimizde yürüdük. Öğlen vakti Ertem'in evine geldik. Rukiye açtı kapıyı, bizi gördü baygınlık geçirdi. Bağırdı içeriye, Ertem geldi, bizi gördü, duvara yaslandı. Aramadıkları yer kalmamış beş gün. Göksel aramakta, Ertem aramakta... On-

ların o sırada prodüksiyonuna bakan, sevgili gazeteci arkadaşım, şimdi rahmetli Vecdi Benderli de aramakta ki, kurttur. Yani aramadıkları mazgal, taş altı kalmamış. Hayır, akıllarının ucundan geçmemiş ki şurada, Sedir Oteli'nde. Kimin aklından geçer? Bitmiş senaryoyu verdim. "Al! Benim işim bu kadardı" dedim. Öyle bir öyküdür.

— *Kesinlikle çok farklı bir yaşam... Zaman zaman belki acımtırak, ama mutlu. Bir de Sıracevizler'deki arka daire var. Onu anmadan geçemiyorsunuz.*

— O eve dair iki anım daha var. İlk karımla o nohut oda bakla sofa evde biz, çok mutlu yıllar geçirdik. Sonra tam karşımızda büyük bir apartmana taşındık. Mobilyalarımız değişti, satenler geldi, perdeler, bilmem neler... Oradan da kendi satın aldığımız apartman katına gittik. Tempom yükseldikçe para kazanıyordum ama evimden başka hiçbir yeri sevmiyordum. Biz gece yatardık, ışığı söndürürdük, karımla karanlıkta bağıra bağıra tangolar söylerdik o evde.

— *Ne güzel...*

— Mesela bir sabahı hatırlıyorum. Sıracevizler'de Kervan Sineması vardı o zaman, şimdi yok!.. Karşı sırasında, sağda sinemadan biraz aşağıya doğru, köşedeydi o apartman. Önce yanında bir ev vardı, yıkılınca o ev, köşede kaldı Emek Apartmanı. Bir bayram sabahı Teşvikiye Camii'ne gittim. Bayramları Teşvikiye Camii'ne gidiyordum. Bayram namazı kılmak hoşuma gidiyordu. Çocukluğumdan beri bayram sevincini ayrı bir yere koyarım. Artık pek kalmadı gibi... Hatta bayramdan bir-iki gün evvel bulundukları şehirden kaçmayı insanlar marifet haline getirdiler. Ne mezarlık ziyaretleri kaldı doğru dürüst, ne ailece kalabalıkta yenen bayram yemekleri kaldı, el öpmeler, mendil ya da harçlık almalar, bayram yerine gitmeler de bitti. Bayram yerleri de sadece çocukluğumda var artık!..

Teşvikiye Camii'ne giderdim. Bir defa Sadri Alışık'la da gitmiştik. Dışarıda kalmıştık, en dışarıda, avlunun da dışın-

da. Eve dönüyorum, sabahın çok erken bir saati. İyi bir mevsim, bahar veya yaz başı. Sakin karşılıyor insanı. Yürüdüm sokaklarda. Saat sekiz bile olmadan ben evdeydim. Duygulu, bayram coşkusu içindeydim.

Kapıyı anahtarla açtım, uyuyordur karım diye. Hayır, uyanıktı ama yatıyordu. Ben o heyecanla, yemin ederim doğrudur, ezberimde yok, gittim, Yahya Kemal'in bir kitabını aldım. Oturdum karyolanın kenarına, herhalde sararmış bir yüzle "Süleymaniye'de Bayram Sabahı" şiirini baştan sona okudum. Bağıra bağıra. O da yüzü sarararak dinledi. Hiç şaşırmadan, apışmadan, "Ne oluyor sabah vakti bu herife!" demeden...

"Bilinmeyen bir zamandan sular damlar o sarnıca"

— *Az önce tangolar diyordunuz...*

— Tabii, aramızdaki aşk, o ayrı bir şeydi. Hiç azalmayan, birbirimize karşı devamlı bir şefkatle, bir merakla beslenen, birbirimizi sevindirmenin yollarını arayarak!.. Mesela bir gün diş çektirecekti. O daha Batılı bir aileden geliyordu. Ben daha Şarklı bir ailedendim ama bu aramızda hiç sorun olmadı. Halaları İsviçre'de görgü okullarında okumuşlardı. Annesi bir Avusturyalı iken sonradan Müslümanlığı kabul etmiş Sabiha. Teyzesi de Feride adını almıştı. Beraber Uludağ'a gittiğimiz Targan... İki kardeş gelmişler Avusturya'dan buraya, iki Türk erkeği ile evlenmişler. Müslüman olmuşlar, isim değiştirmişler. Annesi şimdi babamın da yattığı Feriköy Mezarlığı'nda kapı komşusu. Babası o dönemin Deutsche Orient Bank'ının genel müdürü Feridun Karacalar.

Reya kürek çekmiş, iyi bir Galatasaraylı, çok güzel yüzer. Sakin bir sevgiyle bakar dünyaya. Bizim ailemizde eve köpek girmezdi. O köpek sever. Bir akşam Tarabya'da Villa Zarif'te Müzeyyen Senar'ı dinlemeye gitmiştik. Çok da seviştiğimiz bir kadındır Müzeyyen Hanım. Pek severim. Görüşemiyoruz uzun süredir, ama azalan bir şey yok. Programını bitirdi. Odasına gittik, kutlamak için. Odasında gördüğümüz şuydu:

Ufak beyaz bir kaniş köpeği dizlerine oturtmuş, sahneden sonra tırnaklarını boyuyordu köpeğin. Oje sürüyordu gecenin o saatinde. Reya'nın bir zamanlar varmış köpeği. O yakındır. Çok sevdi. Çok memnun oldu Müzeyyen Hanım, "Yahu bunun yeni yavrusu var, ben sana onu vereyim" dedi.

"Zilli Nağme Önal"

Ertesi gün gönderdi. Dört-beş günlük bir şeydi. Evimizde kaldı hep bizimle. Ona kimlik çıkarttı, veterinere götürdü, kontrol ettirdi Reya. İğnelerini yaptırdı. "Zilli Nağme Önal" diye bir de isim, kimlik verdi köpeğe. Boşandığımız zaman onda kaldı Zilli Nağme.

Hatırlıyorum da... Dişçiye gidip dişini çektirmesi gerekiyor Reya'nın. O Batı klasiğini seviyor, biliyorum. Ben de seviyorum ama ben bizim musikimizde kalmak istiyorum daha çok! Şarkılarımızı söylüyorum, makam ayırmaya çalışıyorum. Böyle hoş, güzel, kendime ayırdığım özellikler diye bakıyorum bunlara.

Ben akşam eve gideceğim, o dişini çektirmiş, sancılı olacaktır. Canı yanmış olacaktır. Ben onun canının acısını azaltmalıyım bir ölçüde, ona bir hediye götürmeliyim dedim. Çaykovski'nin *Patetik*'ini aldım. Gece onunla girdim kapıdan. Öyledir. Karşılıklı güvercinler uçurmazsan buluşamazsın. Birbirinizin yerini net göremezsiniz sonra, yavaş yavaş baktığınız yerler değişir. Baktığın yerde o yoktur. Onun baktığı yerde de sen yoksundur ya da yarı varsındır. Dekadraj, sinema adıyla çerçeve kayması gibi bir şey olur. Onun için bu karşılıklı tekrarlarda çok yaman faydalar var. Devamlı besler aşkı.

Sait Faik'in "Sarnıç" öyküsündeki gibi. "Bilinmeyen bir zamandan sular damlar o sarnıca..." Sait Bey neler söyler yahu... "Ortaçağ rutubeti" der mesela. Bir serinlik anlatır da, yaz günü sıcakta, serin bir yer anlatır. Olağanüstüdür Sait Faik, olağandışıdır... Yanına yaklaşılmaz. Elbet o oralara vardı diye öykücülükten vazgeçilecek değildir. Daha niceleri yazılacaktır. Nelere rağmen yazılmıştır, kimlere rağmen... Ama bu ancak Sait'e yaklaşmak gibi gelir. Benim hayranlığım büyük-

tür. Edip Cansever de öyleydi. Bir iki kadehten sonra hep Sait'i anardı. Onun bir cümlesini ne kadar sık tekrarlardı. "Reis"i çok severdi, Reis demeyi... Sait Faik, "Büyük hayatlar yaşayamıyoruz, bari büyük hayaller kuralım" demiş. Edip, bütün içtenliğiyle nedense hep buna yönelirdi: "Büyük hayaller kuralım."

— Ayrılığınızın üzerinden uzun bir zaman geçmiş olmasına karşın, Reya Hanım'ın hayatınızda hâlâ çok önemli bir yeri olduğunu görüyorum. Anlatmak ister misiniz?
— Hayır. Bu kadar uzun anlatmak istemem! Evet, aşınmalar olmadan bitti. Belki de onun için ikimizde de aynı etkiler kaldı. Çünkü otuz-otuz iki yıl sonra, geçen sene bir defa buluştuk Kuruçeşme'de. Kuruçeşme Vapur İskelesi, lokanta olmuş. Altında, tabanında su olan, deniz olan birkaç lokantadan, meyhaneden biri Boğaziçi'nde. Orada buluştuk, aynı duygularda idik belki karşılıklı. Sevindik birbirimizi gördüğümüz için. Üç-dört saat oturabildik. Konuşabildik, birbirimize bakabildik, yüz yüze olabildik, yani bunlar önemli... Otuz iki yıl sonra, yüzüme baktı baktı, ilk sözü, "Yüzüne botoks mu yaptırdın?" oldu!

Çok farklı bir yapısı vardı. Daha önce öylesini tanımadım, daha sonra da hiç tanımadım. Son derece sakin, tepkileri hep pozitiften, olumludan yana. Öfkesinde bile çok ölçülü. İlişkileri çok açık. Annemle kaçmaca kovalamaca oynarlardı. Gelin kaynana gibi değildiler. Dosttu yani, sıcaktı. Dilerim çok gecinden versin Tanrı, onun gidişi dünyadan bir eksiliştir, öbür tarafta bir fazlalıktır, bir artıdır, bir kazançtır. Öyleydi Feridun Bey'in kızı. Nereden böyle sıçrıyor insan... Sadri geldi şimdi aklıma... Yokluğu gittikçe zorluyor beni!..

Adamı görünce içim açılıyordu

— Sadri Alışık yakın dostunuzdu...
— Evet, Sadri bende derin izler bırakmıştır. Kişiliğim ve kimliğimde etkinliği vardır Sadri Alışık'ın. Bunun için hiçbir zor-

laması olmamıştır, ama öyle sıcak, öyle dost, öyle arkadaş, öyle kardeşten bin defa yakın davrandı ki bana, biz on bir yıl et tırnak gibi yaşadık. Hem mesleğimiz bizi yan yana tutmaktaydı hem de birbirimizi arama, görme arzumuz, birbirimizin dostluğundan tat alma, birbirimizi görünce sevinme duygumuz, bizi itiyordu birbirimize. Herhalde karakterlerimiz, mizaçlarımız, anlayışlarımız da öyleydi, yakındı birbirine. Buna Çolpan İlhan; o sevgili karısı, o bulunmaz eş ve arkadaş, o yaman oyuncu üstelik ve yaman savaşçı, bu savaşçıyı ilerde açıklayacağım, burada bir yıldız açalım, bir dipnot... Bana hastalığımda nasıl bir dostluğu ve yardımı olmuştur, anlatılır gibi değildir.

— *Sadri Alışık'la nasıl tanıştınız?*
— Hatırlamıyorum. Mesleğin içinden geçmiş bir tanışma olmuştur belki, bir film yazıhanesinde... Bir iş için, çalışacağımız senaryoda buluşmak için tanıştırmış olabilirler, emin değilim. Ayhan'la iyi arkadaştılar, zaman zaman sertleşirlerdi birbirlerine ama çok iyi arkadaştılar. Ayhan da benim ta Nişantaşı Ortaokulu'ndan arkadaşımdı. Sinemada da yeniden o dostluğu kurmuştuk, Ayhan da tanıştırmış olabilir. Çolpan da sevmişti beni. Karım Reya ile de anlaşıyorlardı. Hem iş hem arkadaşlık hem de aile çevresinde yakınlıklar kurmuştuk. Şişli'de, Abidei Hürriyet Caddesi'nde, Abide Palas'ta oturuyordu sanıyorum rahmetli Neriman Köksal, rahmetli Nevzat Pesen'le. Onların apartmanının biraz aşağısında, sola sapınca hemen orada bir apartmanda da, (pek az gittim, çünkü oradan taşındılar kısa bir süre sonra) Sadri ile Çolpan oturmaktaydılar. Böyle bir dostluk başlamıştı. Adamı görünce içim açılıyordu. Aynı duygu onda da vardı.

Sadri Alışık diye bir dünya....

Bir akşam Şişli Camii'nin önünde rastlaştık, hiç unutmuyorum, yani hava kararmıştır, ışıklar yanmıştır, biz yarı karanlıkta kalmışız cami duvarının kenarında. Birbirimizi zor seçmekteyiz. O sırada Ayhan'la *Helal Olsun Ali Abi*'de oynu-

yor. O günkü çalışmaya, o gün çektiği bir sahneye, onu çok etkilemiş bir sahneye dalmış, anlattı bana ballandıra ballandıra. Biz karımla bir yemeğe gideceğiz, karım bekliyor yanı başımda, biraz ilerde, onlar da bir yere gidecekler belli, Çolpan da bekliyor. Ama ne o ne ben öyle bir beklemenin ve zamanın nasıl geçtiğinin farkında değiliz. Ben herhalde hâlâ sormaktayım, o da böyle bir tat içinde cevaplar vermekte bana, o güne dair...

Basit gibi görünür, değildir. Burada bir şey vardır. Sonra bu gittikçe pekleşti, gittikçe sıklaştı, gittikçe arttı. Ona hayli senaryo yazdım ve oynadı. Bu senaryolarda oynadıkça, benim senaryolarımdaki tipleri canlandırdıkça, daha bir yakınlık duymaya başladı bana ve kendi şair mizacına uygun espriler geliştirdi.

— *Örnekler verebilir misiniz?*

— Ona ben *Efkarlıyım Abiler* yazmıştım, orada "Gönlübol Arif" diye bir tipi canlandıracaktı, Gönlübol Arif'e bir de kıyafet çizmiştim, aklımda kaldığı kadarıyla, şöyle giyinmesi gerekiyor diye. Bir akşam vakti kapı çalındı, gene Sıracevizler'de, ama büyük bir apartmanda oturmaktayım o sıra. Kapıyı ben açtım. Karşımda Sadri duruyordu ve Gönlübol Arif olarak duruyordu; kasketi başında, çapraz düğümlü mendili boynunda, sırtında avcı yeleği... İçinde ekose bir gömlek, galiba bir kolunda bileklik, belinde kuşak, sonra ayağında kapalı piyantalar, ama topuklarına basmış, kapalı piyantalar; artık bu tabirleri de pek bilen kalmadı galiba, evet o pabuçlara öyle denirdi. Bir dikişleri dıştan görünen, bir de hiç görünmeyen ayakkabılar giyerdi erkekler. Şimdi yalnızca markaları konuşulmakta. "Gönlübol Arif'ten selam olsun, akşamlar hayrolsun" dedi bir Gönlübol Arif tavrıyla... O kıyafetiyle, arabasıyla gelmiş. Söyledim karıma, "Biz gidiyoruz, biraz keyfedelim." Boğaz'a, Tarabya'ya gittik. O zaman Filiz ve Fidan var, yan yana iki önemli Boğaz lokantası, kaldırımlarda masaları var. Bize servis yapan şef garson Strato, sonra Yunanistan'a yerleşti, esmer, uzun boylu, Duglas bıyıklı, sıcacık bir Rum...

"O mu, değil mi?.."

— Oturduk karşılıklı. Sadri hep viski içmiştir, ben de rakımı söyledim, yan masalarda oturanlar var, yeni gelen ya da giden müşteriler var, önümüzden ağır ağır geçen arabalar var. Sadri çok şöhretli, meşhur, adamakıllı popüler, hangisini istersen onu seç, öyle bir adam, arka arkaya filmleri patlıyor, tırmandıkça tırmanıyor yukarılara... Tanınmamasına imkan yok, ama başında kasket, boynunda düğümlü mendil, ekose gömlekli, sıradan kahverengi yelekli bir herifle de Sadri Alışık adını bir araya getiremiyorlar. Bakanlarda tereddüt; "Ne kadar benziyor Sadri'ye... Yok odur... Yok değildir... A, Sadri... Yok canım nereden?.. Sadri'nin yanından geçmemiş..." Seslerini biz duymaktayız. Mahsus duyurmak isteyenler de oluyor ki biz müdahale edelim. "Evet efendim, Sadri Alışık'tır" diyelim veya "Hayır" diyelim. Hiç unutmuyorum o akşamüstünü, çok gülmüştük. O da hiç etrafına yüz vermeden, etrafına bakınmadan yudum yudum içmiş, yudum yudum Gönlübol Arif'in tadını çıkarmıştı.

— Set dışında bu kostümü oluşturarak gelmesi, duyduğu heyecandan olmalı...

— Elbet!.. Başka neden olabilir ki? Niye giysin ki? Onun gibi profesyonel, tiyatrodan gelmiş, yani Eminönü Halkevi'nden başlayarak gelmiş, yani öyle bir güzel adam, sinemada da varacağı yere varmakta, sabahtan akşama kadar hiç aralıksız, tatilsiz art arda filmler çekmekte... Bu nasıl bir heyecandır? Nasıl bir sevgidir? Sevdiği bir arkadaşını, üstelik yazmış olan arkadaşını, hayalini kurmuş olan arkadaşını nasıl bir sevindirme duygusudur? Başka ne itebilir ki onu? Başka ne giydirebilir öyle!.. Bir de tadını çıkarmıştı tabii, Sadri Alışık olup, Sadri Alışık olmamanın tadını çıkarmıştı o akşam. Tuttu o proje, sonra *Gönlübol Sosyetede* falan diye birkaç film haline getirildi. Filiz Akın'la oynamıştı, iyi bir ikili olmuşlardı. *Efkarlıyım Abiler*'i Türker İnanoğlu eksiksiz çekmişti. Erler Film'i parlatan filmlerden biridir bu da.

Sadri'nin kıyafetleri için bildiğim şu! O kıyafetlerin tamamını karısı Çolpan seçerdi, yani kocasının mesleğine bu kadar saygısı olan ve kocasının zahmetini bu kadar bölüşen çok az kadın tanıdım ben. Hastalığında da Sadri'ye, yürek koymuş, gönül koymuş, yaşam koymuş, aylarca hastanelerde, bir yün çorap ve bir eşofman altıyla, Çolpan İlhan'lığını bir tarafa bırakmış, Sadri'nin karısı olarak görev yapmıştır! Çok saygı duyarım, o dönemlerini çok iyi bilirim, yani çorabına kadar giydirmiştir her gün, her saat, her dakika. Ne gerekliyse yapmıştır Çolpan.

Senaryoyu okur Sadri herhalde, Çolpan'a verir, Çolpan da okur, tek bir kıyafet seçmez, son söz Sadri'nindir, ama gider bunlara dair; dükkanlardan, eskicilerden, ikinci ellerden nereden bulursa o pabuçları, o gömlekleri, o pantolonları, o kıyafetleri, kasketleri, bileklikleri, avcı yeleklerini falan, neleri bulacaksa getirir valizle, salonun ortasına serer. Sadri onları açar, bakar, giyer, dener, beğendiklerini kabullenir, beğenmedikleri de geldiği gibi geri gider. Bunlar Sadri'nin yeni ayakkabıları için de geçerlidir. Yani Sadri elbise için bilmiyorum ama hiçbir ayakkabısını ayakkabıcı dükkanından almamıştır. Gitmemiştir, ayağını uzatmamıştır hiçbir ayakkabıya dükkanda. Yine Çolpan bavulları doldurmuş, eve getirmiştir. Sadri evde prova etmiştir, aldıklarını almış, almadıkları yine valize konmuş, geri gitmiştir.

— *Çok ilginç bir nokta hocam...*

— Kadın olmak bir hünerdir, bir adamın karısı olmak, hayat arkadaşı olmak, "refikayı hayat" dedikleri, böyle bölüşmelerden geçer! Tabii o zamanki aile, ev anlayışı, karı kocalık, yaşam biçimi, özveriler, fedakarlıklar başka türlü idi... Üstelik bunlar dün kadar yakın. Bu söylediklerimin en kabadayı otuz senesi var. Ama otuz sene, sanki yüz otuz sene kadar uzağa gitti. Her şey o kadar süratle ve o kadar bana göre fena olarak değişti ki!.. Ne büyük aşklarla, güya büyük reklamlarla evlenilmekte ve ne kadar da çabuk bu işler bitmekte, ne kadar çabuk... Boşanma mahkemeleri şu ara üç yıllık, en

çok beş yıllık evliliklerin davalarıyla dolup taşmakta. Bunları topluma yön veren sosyologların, psikologların, pedagogların, ekonomistlerin, siyasilerin falan incelemeleri, eleştirmeleri, açmaları, bakmaları, nereye gidiyoruz diye bir sonuca varmaları gerekir.

— *Sadri Alışık'ı sizden biraz daha dinleyelim, biraz daha analım, tanıyalım isterim.*

— Sadri, son derece vefalı, son derece duyarlı bir adamdı. Benim yazdığım, onun başrolünü Fatma Girik'le oynadığı *Menekşe Gözler* var, Atıf Yılmaz'ın, rahmetli Atıf abinin çektiği. Bir akşam ajansı dinlemekteyim, 23:00 ajansı mühimdi o zamanlar, radyo dinlemekteyiz. Televizyon yoktu, daha mı iyiydi, neydi? Adana'da Altın Koza Film Festivali sonuçları açıklanmakta. Duydum, sonuçlarda "Senaryo dalında Safa Önal" dedi spiker. Karımla evde yalnızdık, kutladık birbirimizi. Yarım saat geçmedi kapı çalındı, Sadri geldi, Çolpan'la beraber. "Kazanmışsın, belki duymamışsındır radyoda, telefonla da söylemek bana çok yetersiz geldi. Belki sende içki yoktur diye, içkimizi de aldık, geldik kutlamaya."

Kendisinin oynayıp, derece almadığı, ödül almadığı, ama Safa arkadaşının kazandığı film için gecenin on birinden sonra o sevinçle sokağa fırlamış bir adamdır Sadri. Ben bunu yaşadım ona dair. Onunla ilgili bütün anılarım hep böyle burnumun direğini sızlatan, sahi mi diye, acaba bir daha yaşanır mı, herhalde yaşanmaz dedirten cinstendir.

İzmir'e, hayır, Aydın'a, *Pembe Kadın* senaryosu için karı koca gittik. *Pembe Kadın*'ı Yıldız Kenter'e yazmıştım. *Pembe Kadın*, Kenterler Tiyatrosu'nda üç sene kapalı gişe oynamıştı ve yazları da turnelerde... Yıldız Hanım bu piyesi, bu oyunu sinemalaştırmak istedi, hissetti havayı, daha çok seyirciye ulaşmak istedi. Ran Film diye şirket kurmuş, "Bana Safa'yı bulun" demiş. *Ağaçlar Ayakta Ölür*'ü yazmıştım. Çok beğenmiş, oynamış, Altın Portakal almıştı. Beni de sevmiş, beğenmişti! Safa'yı buldular, oturduk konuştuk. "Yazar mısın?" Yazarım. Hiç unutmuyorum "Kim çeker?" dedi "Atıf Yılmaz

çeker en iyi, ondan iyi kimse çekemez bunu" dedim. Atıf abi çekti filmi.

Pembe Kadın'ı Atıf abi ile gidip seyrettik tiyatroda, çok güzel!.. Bir daha seyrettik, ne kadar güzel!.. Fakat metin geldi önümüze, okuyoruz, oturmuyor. Olay düzeni, insan ilişkileri inandırmıyor, yapışmıyor, yerini bulamıyor. Sahnede, hareket halinde baltayı kaldırdı, indirecek... Tüfeği patlattı... Sahnenin içinde çarçabuk geçiyor. Ege diyalektiyle konuşmaları etkileyici. Yıldız Hanım çok iyi oynuyor, Sema Özcan da... O gürültü-patırtı, duygusal gerilim mükemmel. Ama sinemasını yapmaya kalktığın zaman piyesler çok zorluk çıkartır, çok!.. Ya da bana öyle denk gelmiştir!..

Aydın'da bir doktor... Ve deprem!..

— *Pembe Kadın*'ın yazarı çocuk doktoru Hidayet Sayın, saygıyla anarım, Aydın'da yaşıyor. Senaryo bitti ama ben Ege diyalektini bilmiyorum, olay Ege'de geçmektedir. Ege diyalekti çok şeker şerbet, çok güzel, sevimli bir konuşma dili... Arkadaş yerine "akideş" diyor. Baklava yerine "bakliva" diyor, başka türlü bir sevimlilik getiriyor tiplemeye. "Ben İstanbul'a gidemem" demiş Doktor Hidayet Sayın, çocuklarımdan ayrılamam demiş, hastalarımdan demiyor Doktor Hidayet Bey, "çocuklarımdan" diyor.. Ben giderim, dedim. Aldım karımı gittim, dokuz gün kaldık Aydın'da bir otelde. O dokuz gün içinde Hidayet Bey tek tek bütün diyalogları, bütün konuşmaları Ege lehçesine çevirdi.

Oraya ait iki anım var. Atıf abi son günden bir gece evvel geldi. O da tanıyacak Hidayet Bey'i ve senaryoyu okuyacak bir defa daha. İsteyeccği şeyler olursa hem ben oradayım, hem Hidayet Bey orada, yani ek sahne isteyebilir, şu olur, bu olur. Ben yazacağım hemen, Ege diyalektini de Hidayet Bey'e yaptıracağız, bitecek. O Doktor Hidayet Bey de başka türlü bir adamdı. Dokuz gün bizi karı koca misafir etti, öğlen ve akşam bize hiç para harcatmadı. Yeşil erik mevsimi olduğunu hatırlıyorum, Aydın Garı'na böyle tepeden bakan bir lokantada rakı içip yemek yediğimizi hatırlıyorum.

Beklenmedik bir şey gelişti Atıf abi Aydın'a geldikten sonraki gecede!.. Sabaha karşı bir deprem oldu!.. Atıf abiyle bizim odamız yan yana. Biz karı koca dışarıya fırladık, sallantı sürmekte. Bir koridor, bir sürü müşteri, don paça, kendilerini odadan koridora atmakta... Atıf abinin kapısını yokladım, açılmadı, kilitli herhalde, vurdum: "Atıf abi, Atıf abi, zelzele, deprem!.. Kalk, kalk!.." diye bağırdım. Bunu hiç unutmam. İçerden bir ses, "Duydum Safa'cığım, geçer, ben yatıyorum, siz de yatın Safa'cığım" dedi, kalkıp kapıyı bile açmadı Atıf Yılmaz... Biz dehşete düştük!.. O sırada da deprem durdu zaten. Atıf abi kalkıp kapıyı bile açmadı... Hiç unutmam bunu, unutamam!..

— Pembe Kadın'*a dönersek*...
— Döndük İzmir'e, bir otelde kalacağız, Efes'te yer yok!.. Bir gece çıktık. Gündüz, Yıldız Hanım ve Kenter Tiyatrosu oyuncuları gelmişlerdi. Bademli Köyü'nde çekilecek film, hem turnedeler, tiyatro yapacaklar, hem *Pembe Kadın*'ı çekecekler. Ben senaryoyu teslim ettim Yıldız Hanım'a, sarıldık öpüştük. Hâlâ o dostluğumuz sımsıcak gider. İki ay önce NTV'ye çağrılmıştım bir canlı yayına, benden bir evvel o konuşmaktaymış meğer, çıktı, birbirimize nasıl sarıldığımızı görmek lazımdı. "Safa'cığım bir şey yaz, oynayayım" diye ne kadar duygulandırdı beni...

— *Sadri Bey'den Yıldız Hanım'a!.. Nasıl bir dünya*...
— İyi dinle öyleyse. Verdim senaryoyu, akşam da karımla gezdik, geç saatlere kadar yedik içtik, geldik yattık. Sabah çok erken saatte odadaki telefon çaldı, açtım. Sadri telefonda, "Aşağıdayım" dedi. "Aman Sadri, nasılsın, nereden nereye?" "Aşağıdayım" dedi, "lafı uzatma, soru sorma, soru cevap sonraya kalsın. Bekliyorum, Kamuran da yanımda." Kamuran Yüce, rahmetli oldu o da ve pek anılmamaktadır yazık ki. Karım şaşırdı. Dedim "Sen yat, ben ineyim." Topu topu iki-üç saat uyumuşuz, saat altı civarı... Aşağıya indim, sarıldık birbirimize, kucaklaştık, çıktık Kordon'a doğru yürüdük.

Boydan boya bütün meyhaneler ve kahveler kapalı. Sandalyeler masaların üstünde, kırağı yağmış, her şey ıslak gibi. Uzaktan faytonlar göründü, Allah Allah!.. Bilmediğimiz bir kahvenin önünde indirdik sandalyeleri masalardan, kuruladık güya elimizle, mendilimizle, neyimiz varsa, oturduk... Hıdrellezmiş, 6 Mayıs meğer, kendi kendine takvimdir bu. Öbek öbek ateşler yakmışlar Kordonboyu'nda ve davullar zurnalarla bir kısmı yürümekte, pek çok fayton da arka arkaya, tıkıdık tıkıdık tıkıdık geçmekte, müthiş tadını çıkarmaktalar hıdrellezin. Önümüzden geçmekteler. Kamuran, Sadri, ben... (Bak, ikisi yok bugün, bir ben varım) Seyretmekteyiz müthiş bir tat alarak. Herifin biri de oynuyor, davul zurna falan... Esmer, kaytan bıyıklı bir herif, kasketli, geldi bizim önümüzde oynuyorken, "Vay be, yav bu Sadri Alışık" dedi hayretle. Gülümsedi Sadri, "Evet kardeşim" gibi bir laf mırıldandı. Herif oynayarak sokuldu, faytonlar geçiyor, umuru değil, ateşler yanmış, atlıyorlar üzerinden, bir şeyler yapıyorlar. "Benim gaco beni, benim Sadri Alışıkım diye sever" dedi Sadri'ye, çalımlı gülerek... Sonra oynaya oynaya çekti gitti. Ne kadar mutlu olduk, güldük, sevindik ve ne kadar duygulandık. Sadri nasıl işlemiş, nasıl bir ahlakı anlatmış, temsil etmiş ki, karısı, "Sadri Alışıkım" diye seviyor, adam da "Kim ulan o?" diye çekip silahı çaka çuka vurmuyor da, bundan onur duyuyor, iftihar ediyor, seviniyor ve bunu güler yüzle anlatıyor. Çok önemli bu. Ben bunu Sadri'nin ilk ölüm yıldönümünde, o vefalı karısıyla o güzelim evladı Kerem Alışık'ın, AKM'de büyük salonda hazırladıkları bir törende anlatmıştım. Ne kadar etkilemişti dinleyenleri, ne kadar etkilemişti!

— *Sinemamızın tarihi için önemli notlar diye dinlemekteydim... Ama, ülkemin tarihi ve anlayışı da çizilmekte yavaştan...*

— Evet, Sadri böylesine seviliyor, böylesine el üstünde, göz üstünde, baş üstünde tutuluyor. Bir şikayeti var, insan arasına hiç karışamamakta, yani meydanlara, sokaklara, caddelere, sıradan lokantalara ve meyhanelere gidip gelememekte. Hal-

buki o bir halk çocuğu, bir şehir hatları vapuru kaptanının oğlu, Paşabahçeli Şükrü Kaptan'ın oğlu; evlerinde hâlâ o resim durur, Çolpan ve Kerem o resmi kaldırmamışlardır. Babası gibi emekli olmuş kaptanlara, Ortaköy'deki Yüksek Deniz Ticaret Okulu'nda törenle bröve verilecekti. Bröveyi de Sadri takacaktı babasının yakasına. Beni de istedi Sadri, zaten kaptan babasıyla aramız çok iyiydi. Babacan, çok güzel bir adamdı babası. Kalktım gittim, töreni izledim. Fotoğraflar çekiliyor o sırada, ben farkında değilim, Sadriler'de asılı olan fotoğraf şu anda gözümün önündedir. Sadri sevgili babacığına o bröveyi takmaktadır. Resmin bir kenarında da Safa vardır, ağlamaktadır...

Tutturdu, "Yahu şöyle bir Çiçek Pasajı'na gidebilsem, Balık Pazarı'ndan bir geçsem..." Çünkü oralarda, Lambo'larda falan bir dönem içmiş, bohem yaşamış, yani iliğine kemiğine kadar hayatı tanımış, gecesini gündüzünü sevmiş Beyoğlu'nun, insanlarını adamakıllı gözlemiş, gözlemlemiş... Nasıl çıkar o tipler? Nasıl canlandırılır, kolay mı sanki onlar? Öyle mizansen yazmakla, senaryoyla ya da yönetmenin tarifiyle mi oluyor o tiplemeler?.. Yaman bir gözlemin, bir dipte birikmenin patlamalarıydı hepsi.

"Sadri olsam Balık Pazarı'nda..."

— İnsan içine karışamamak, caddelere çıkamamak şöhretiyle mi ilgiliydi ?

— Şüphesiz... Hemen etrafını çeviriyorlar, soluk alamıyor adam. Yani bu çok zor bir şeydir. Bunu hepsi söylemektedir, bütün büyük şöhretler... İdoller öyledir biliyorsun, sanki onlar bizden değil gibidirler, ben, şöhretli bir ses sanatçısı hanımdan, Radife Erten'den duymuşumdur ki Bursa'da bir lokantaya girmiş, yemek yiyor, yakın masada da bir ana kız oturuyor, kız da 15 yaşında falan, tanımış, "Aaa, anne bizim gibi yemek yiyor" demiş!.. Böyledir, bu bir çeşit efsaneye dönen şöhretlerin lejantıdır. Dedim ki, "Ben seni çıkarayım bir akşam, beraber çıkalım hava kararıktan sonra." Girdim ak-

lına, kabullendi. Zaten çok istediği bir şeydi. Bir akşam çıktık, Galatasaray'da İngiliz Konsolosluğu'nun karşısındaki sokaktan girdik Balık Pazarı'na. Beyoğlu'nda fazla yürütmek istemiyorum, tanıyacaklar ve takılacaklar peşine. Beş, yirmi beş, elli beş kişi olacağız, hiçbir yere giremeyeceğiz, bunalacak, kaçacak, bir daha da denemeyecek. İnanılmaz ama Sadri'nin bizlere benzemeyen bir mahcup tarafı vardı.

Bütün o anasının dini görünüşünün, külhanbeyi, rahat, açık görünüşünün dışında kapalı bir tarafı vardı. Onun için uzatmadım lafı, uzatmadım mesafeyi, girdik Balık Pazarı'na, geçtik... İki tarafı hayran seyretmektedir, oysa benim her gün geçtiğim yerdir. Çetin Altan da bir yazısında demiştir ki, "Ben bütün dünyayı gezdim, Balık Pazarı gibi bir çarşı dünyanın hiçbir yerinde yoktur, rastlamadım, görmedim..."

Akşam vakti, manavlar ampulleri yakmışlar, indirmişler meyvelerin, sebzelerin üzerine, balıklar mermerlerde ve devamlı ıslatılmaktalar. Güzelim balıkçılar, üzerlerine sular serpmekte elleriyle ya da ufak maşrapalarla, şıkır şıkır bir dünya kurulmuş, insanlar gelip gitmekte. Sağda solda meyhanelerde içilmekte, bira bardakları, rakı kadehleri kalkıp inmekte, hafif müzik sesi gelmekte uzaklarda yakınlarda bir yerden... Karışık, her adım attıkça değişen... Öyle bir dünyanın içindesin, yani olunur gibi değil...

— *Altın anlardan biri daha...*

— Önce de görmemiştim, ondan sonra da bir daha olmadı... Benim itikadım içinde, bu anlatacağım Sadri içindi sanki. Çiçek Pasajı'na Balık Pazarı kapısından girilecek yerde, tam ortada, yolun ortasında bir adam oturmuştu, akordeon çalıyordu. Bir ufak taburenin üzerine oturmuştu, ayağında bugün artık hiç kimsenin görmediği, bilmediği, aklına bile getirmediği mabeyn terlikler vardı. Ben o mabeyn terliklerden bugün değil, on sene evvel aradım, "Ne diyorsun, mabeyn terlik nedir?" dediler bana Mercan'daki terlikçiler bile. Mahmutpaşa'da bile!.. Bitmiş, bir şeyler kesin bitiyor. Ayağında mabeyn terlikler, yüzü biraz pomatalıdır adamın,

uzun favorileri var, hareketleri fazlaca zarif, önünde limon ve portakal sandıklarının parçalanmış halleri durmakta, yakmış onları ayağının dibinde, duman yapmaktadır, pek hızlı yanmamakta, dumanı az... Öyle bir adam orada çalmakta, ne çaldığını hatırlamıyorum ama ikimiz de durduk Sadri'yle, onu seyrettik. Girdik, hemen solda, o zaman ne güzeldi, fıçılar vardı lokantaların, meyhanelerin önlerinde, fıçıların durmasına, olmasına ve fıçıların üzerinde içilmesine izin vardı. Sonra bunu yasakladılar!.. Ne İstanbul'u, ne içkiyi, ne şairi, ne şiiri bilmeyenler geldiler, onları yasakladılar. Onların yerine masalar kondu, daha tecimsel bir hal aldı iş, ama tadı tuzu, bana göre şiiriyeti, o ufak fıçının üzerinde biraz sıkışık, biraz tıkışık, ufacık tabaklardan yiyip içmelerin tadı tuzu uçtu gitti!..

Hemen oturduk, Entelektüel Cavit'in meyhanesi orası. Cavit'i de çok iyi tanırım, komiliğinden bilirim, yani bira fıçılarını yuvarladığı zamandan bilirim. Şimdi patron!.. Uzun boylu, sağlam, kerpeten elli Cavit'in en çok sevdiği şey, "Hoş geldin ekselans" diyecek, elini alacak ve bütün gücüyle, ceviz kırar gibi sıkacak, gözünden yaş gelir, yediremezsin de erkekliğine, avucun böyle tutuşur, uyuşur, karıncalanır falan, elinden geldiği kadar omuzlarına vererek bütün hareketi, sancıyı azaltmaya çalışırsın, böyle bir kepazelikti bu iş... Oturduk oraya, çöktük, ver onu, ver bunu abi demeye kalmadı, İsmet Ay geldi, geçerken bizi gördü oturdu... O sırada *Ses* dergisindeydi Erol Dernek, foto muhabiri, o da geçmez mi!.. Bizi görmez mi orada, çekmez mi resimlerimizi ve bunlar sonra *Ses* dergisinde şurada burada yayımlanmaz mı!..

Şimdi bakıyorum da ne Erol Dernek var, ne İsmet Ay var, ne Sadri Alışık var, Cavit de devretti dükkanı, aldı başını gitti. Ortada düdük gibi kalmış bir Safa var.

— *İyi ki varsınız diyeceğim...*

— Sağolasın. Orada içtik çıktık. "Kalkalım artık" dedi ama müthiş memnun hayatından! Bu defa Çiçek Pasajı'nın içinden geçerek, sağını solunu adamakıllı izleyerek... Kimse de

fark etmedi, herkes dalmış, yükünü almış içmekte... Çıktık oradan, ben onu Çağlayan Saz'a götürdüm, gecenin geç bir saati olmuş meğer!.. Çağlayan Saz'ın benim hayatımda yeri vardır, yani *Vesikalı Yarim*'i mesela, orayı düşünerek yazmışımdır ve Lütfi abi orada çekmiştir, o da sevmiştir o mekanı. Benim sık gittiğim bir yerdi.

— *Başka hangi filmlerinizde kullandınız o saz salonlarını?*
— Ben ufak saz salonlarından hiç çıkmadım, yani onun için o *Tapılacak Kadın*, *Tatlı Nigar*, *Vesikalı Yarim*, *Seyyid*, *Hep O Şarkı*, daha sayabilirim bütün o "saz kızlarının" hikayeleri ve saza gelen adamların, o saz aşklarını, ufak, yarım, çeyrek porsiyon saz aşklarını oralarda yaşayarak yazmışımdır, yani hayalime gözlemim katılmıştır.

— *Neredeydi Çağlayan Saz?*
— Hemen oralarda... Parmakkapı'da, bir sokakta. Gittik Çağlayan Saz'a, bitmiş saz, müşteriler çıkmış gitmişler. Salon boştur, beyaz masa örtüleri kaldırılmakta. Sazda çalışan hanımlar kasanın önünde sıralanmış, içtikleri her alkole karşı onlara bir fiş verilir, onlar onu göğüslerine atar, saklarlar. Paydosta hesaplaşmaya geldikleri zaman çıkarırlar, kaç tane içki içmişlerse, ona göre bir yüzde alırlar, yevmiyelerinin dışında. Sahnede de saz toparlanmakta. Nihat Mercanlı var idi, İstanbul Radyosu'nda türkü söylerdi, çok yetenekli ve bizim türkülerimize adamakıllı vâkıf, usta bir türkücüydü. Ama Çağlayan Saz'da keman çalardı. Alaturka, bizim şarkılarımızı çalardı ve konsomatrisler de sırayla sahneye çıkar, şarkı söylerlerdi. Sesleri güzeldir, çirkindir, makamı ne kadar bilirler, ne kadar basarlar, ne kadar detone olurlar, mesele değildir, ellerinden geldiği kadar okurlar ve öğrenirler, böyle bir şenliktir. İşte klarnetçi ikiye bölmüş klarnetini, kutuya koyuyor, Nihat Bey, kemanını kutusuna koyarken bizi görünce yeniden yerine oturdu saz takımı, benden çok Sadri'yi görünce inanamadılar. Biz bir masaya oturduk ortalarda. Onu ver, bunu ver...

Önümüzde bir adam oturuyor, sazın yeniden başlaması, sahnedeki Nihat Mercanlı'nın selam vermeleri falan adamı katiyen ilgilendirmedi!.. Dönüp bakmıyor arkada ne oluyor diye, koyu renk elbiseli bir adam, sinema diliyle amors oturmuş bize, hiç yüzünü, burnunu görmüyoruz, öyle bir adam, ense halinde... Kızlar, kadınlar, konsomatrisler bir gördüler, "Aa, Sadri Alışık" diye koştular, çevirdiler etrafını. Yüzüne bakan, eğilen, omuzunu tutan... "Bir resim imzala, bir resim!.." İşte orada gördüm mahcup Sadri'yi, bir ortaokul öğrencisi mahcubiyeti ve heyecanı içindeydi. "Özür dilerim, resim hiç yok yanımda, keşke olsaydı da imzalasaydım" demektedir. İçkilerimiz geldi, sanıyorum Satılmış getirdi, oranın şefi Satılmış dostumuzdu. Kadınlardan bir tanesi içkiliydi, sahneye yürüdü çıktı, vardakosta bir kadın, apartman gibi, boylu poslu, gösterişli, hâlâ gözümün önündedir, uçuk mavi bir tuvalet vardı sırtında yere kadar inen ve onu daha da uzun gösteriyordu. Şarkı söylemeye başladı, "Unutmadım seni ben..." Sanıyorum hüzzam gibi bir karcığardır, biz şaşırdık, hoşumuza gitti. Sadri devam etmekte viskisine, ben rakımı içmekteyim, mezeler var... Bayağı iyi okudu kadın ya da bize öyle geldi o saatte!.. Bitirdikten sonra, önümüzdeki adam alkışladı. "Beğendiniz mi hocam, sahiden beğendiniz değil mi?" diye uzandı kadın, bir merak ve saygıyla arka arkaya sordu!.. Yahu, hocam-mocam... Biz o zaman yerimizden kalktık, gittik baktık, bestecisiydi o şarkının, Şekip Ayhan Özışık'tı... Meğer görmüş bizi, benden çok Sadri'nin arkadaşı, muziplik adına, domuzluğuna arkasını dönmüş, bize yüz vermiyor ve sözde ehemmiyetimiz yoktur gibi yapıyor. Hadi, ondan sonra masalar birleşti. Şekip Ayhan'la Sadri Alışık, şimdi olmayan ellerini kaldırıp kadeh tokuşturdular.

— *Ne güzel anılar...*

— Bak, şimdi bir şey daha hatırladım. Bu da çok sık yaşanmış, yaşanacak bir güzellik değildir. Bir akşam dördümüz yemeğe çıktık; Sadri, Çolpan, ben ve karım Reya. O zamanki Kervansaray'ın girişindeki Rus lokantasında yemek yedik, iç-

ki içtik, sohbet ettik. Oradan başka bir yere gittik, belki başka bir yere daha gittik, sabahın üçü gibi bir zamandır. Döndük Sadri'nin arabasıyla, o kullanıyor. Üç ya da dört gibi diyebilirim, yani gün attı atıyor, yani niyetlidir sabah olmaya... Valikonağı'nın sonunda, evlerinin önüne geldik, "Bir de Boğaz'a gidelim" dedi Sadri, "Bir sabah kahvesi, bir sabah çayı içelim. Boğaz'da sabah nasıl oluyor, bir görelim" dedi. Reya, "Aman ne iyi olur" diye katıldı. Çok uyumluydu zaten, hiç "Hayır" duymadım ondan. "Hayır" kelimesi onda yoktu sanki... Çolpan "Ben çok yoruldum, çok uykusuzum, kendimi fazla halsiz hissediyorum, uyumak istiyorum, siz gidin" dedi, girdi Narin Apartmanı'na. Biz gazladık tekrar, ortada ben oturuyorum, sağımda karım. Biraz daha attı gün, hafif tertip ağardı. Yukarıdan, Maslak'tan gitmekteyiz Boğaz'a, Emirgan'a... Kimseler yok, ne in, ne cin, ne kuş, ne böcek, ne yaprak, ne soluk, hiç!.. 4. Levent'e doğru, 3. Levent'ten sonra Sadri yükseltti hızı, roketledi, uçar gibi gitmekteyiz...

Birden karşıdan, 4. Levent'in anacaddesinden, yaklaşınca yazısını okuyabildik, bir belediye otobüsü çıktı. "Şoför Talim Arabası" yazıyor. Yanlamasına geçmektedir karşıdan karşıya, biz de bodoslamadan onun üstüne gitmekteyiz, uçar gibi. Sadri frenler yapmaya çalışmakta. Otobüsü kullanan, ismi üstünde işte, acemi bir şoför, pek ağır, biraz topuklasa, belki bir facia olmayacak ama o bize bakmakta. Neyse, o müthiş anı unutmam!.. Herhalde bir on-on beş saniye falandır o iş, daha fazlasına dayanılmazdı! Otobüsün kıçı önümüzden çekildi, biz geçtik! Delice bir şeydi.

— *Olayın şokunu atlatınca...*

— Bu konuyu hiç konuşmadık. Ne "Geçmiş olsun", ne "Yahu ne oldu, ne yaptık, niye bu kadar hızlandın" veya "Hay Allah, verilmiş sadakamız varmış" gibi birtakım konuşmaların hiçbiri olmadı aramızda, ama soluklarımızı tuttuğumuzu, fena öleceğimizi bilmekteyim. İndik Emirgan'a yukarı yoldan, deniz kenarında, kaldırım üstüne park etti Sadri. "Gidelim de birer çay söyleyelim." Meşhur Emirgan Çınaraltı ora-

sı... İndik arabadan, deniz kenarındayız. Karşıda, Çınaraltı kahvesinin bahçesinde sazlar çalmakta. Dört-beş tane sazende, smokinli veya siyah elbiseli, fakat papyon kravatlar ya çözülmüş, ya çarpılmış, oyun havası çalmaktalar, oryantal... Masa var önlerinde, masanın üstünde de ince giyimli bir hatun, bir kadın raksetmekte, kıvırmakta; kalça, göbek, göğüs kıvırmakta, kendinden geçmiş... Elleriyle ustaca raksetmekte, ufacık masa üstünde!. Müthiş bir şaşkınlık geçirdik, biraz yaklaştık. Masanın üzerinde konyak şişesi, bardaklarda konyak var, bir de toz şeker kabı var, konyağı çeken, parmağını ıslatıp toz şekere banıp üzerine biraz da toz şeker almakta.

— *Niye? Öyle bir şey mi var? Konyak içmenin kuralı mı?*
— Öyledir. Konyak öyle usul içinde içilir, yani öyle içenler vardır alaturka anlayışta. Bir düğün dönüşü olmalı ya da bir ekstra gece, bir yerde çalmışlar, beş-altı parça saz, artık nasıl üflüyorlar şu anda hatırlayamıyorum, yani konyağı da çekip sabaha kadar uykusuz... Hâlâ çalmaktalar, arada klarnet yükseliyor, ud var, def var, kanun var, onları hatırlıyorum iyice. Dans eden hatun biraz daha yaklaşınca gördük, pek sevdiğimiz Aysel Tanju, dansöz. O dönemin en ünlüsü, yıllar önceki bir zamanda, yeni parlayan bir yapımcı-yönetmenin, çok sevdiğim bir arkadaşımın sevgilisiydi. Birkaç yıl aynı evi paylaşmşlardı. Aysel'in gözleri kapalı, iyice yumulmuş, açacak hali yok gözlerini zaten, kendine dair bir hayal âlemine dalmış, elleriyle de, kollarıyla da boynunu, göğsünü, alnını, saçını elinden geçirerek bir güzel, hiç durmadan dans etmekte... Çok sevgiyle hatırladığım bir şeydir. Yani biraz evvelki kıl payı, yani sigara kağıdı inceliği farkıyla kurtulduğumuz ölümden sonra birdenbire sabahın beşinde Emirgan Çınaraltı'nda o sazlar ve o masa üstünde oynayan Aysel... Hay Allah, rahmetli Aysel'e de selam olsun!..

— *Olağanüstü, rüya gibi...*
— Evet. Böyle bir sabah... Ismarlasan, sipariş etsen, özel bir biçim istesen, bu kadar güzelini bulamazsın. Bunlar hep ya-

şandı! İşte bunlar birike birike o yaman dostluğu, o arkadaşlığı geliştiriyor! Benim başarımı yarı yarıya borçlu olduğum karım, bir gün gık dememiştir. Bir gün hiçbir şeye hayır dememiştir. Bir gün hiçbir şeye menfi, lanet, aksi ya da sadece huzursuz, aykırı bir direnç getirmemiştir. Her zaman yanı başımda, her zaman bana yardımcı. Her zaman hak mı veriyordu bana? Zannetmiyorum. Ama benim şartlarımı bilmekteydi, iyi niyetimi bilmekteydi, elimde olmayan nedenlerden dolayı, zaman zaman sadece iş adına sıkıştığımı bilmekteydi. Aramızda on bir yıla yakın süren evliliğin içinde bir tek tartışma olmamıştır. Bir tek defa bile!

— *O zaman niye boşandınız diye sorulur bu noktada...*
— Niye boşandık? Özeti şudur: Ben üç kişi olalım, iki kişi olmamız yetti demekteydim. O, iki kişi kalmakta ısrarcıydı. Zaman geçiyordu, yaşım neredeyse 40 olmuştu, bir çocuk hasreti, bir evlat isteği içimde gittikçe büyüyordu. Benim önleyemeyeceğim bir şeydi bu. O da bu meselede bana hem hak veriyordu hem de kendisinin bunu yapamayacağını söylüyordu. Neredeyse, romantika bir şeydir, gözyaşlarıyla ayrıldık diyebilirim. 1 Haziran'da boşandık, sonraki şubatta da evlenmiştim. Attilâ İlhan'la da, nurda yatsın, bacanak olmuştum. Ertesi nisanda da oğlum Umut geldi yeryüzüne, yeryüzünü şereflendirdi. Beni ışıklandırdı. Şimdi dönüp şöyle bir bakıyorum geriye, bir daha bakıyorum, nedir benim gönül serüvenim? Ne olmuş, ne bitmiş? Kısa ve geçici flörtler, uçucu esansların dışında kalıcı ne var hayatımda? Şimdi dönüp baktığım zaman içimi hâlâ burkan, aşk diyebileceğim, bir kadına bir erkeğin duyabileceği aşkı, yani çok hoşlanma değil, bayağı tutkuya dönüşebilen aşkı, ben üç defa yaşamışım. İlki karımdan önce başıma gelmiş, 25-26 yaşındayken. Gazeteci bir hanım arkadaşımın kız kardeşiyle aşağı yukarı altı sene süren bir aşk yaşamışım. Çok istediğim halde evlenemedik, koptuk, o da böyle içimde sızım sızım sızlayan bir halde kaldı...

İlk ve gerçek aşk!.. Unutamadığım...

— Engel neydi, evlenmenize?

— Annesi ve babası katı bakıyorlardı. Ben tanıdığım zaman Dame de Sion'da okuyordu. Daha maddi bakıyorlardı. Kızlarının böyle daha mutlu olacağı inancındaydılar. Kız bir akşam cesaret gösterdi, gecenin bir saatinde evini terk etti ve evime geldi. Ben o zaman anne babamla oturmaktaydım, şaşırdım. "Benim için bitti orası" dedi, "ben geldim!" Çıktık, gecenin on birinden sonra. İçeriye almadım, Taksim Parkı'na gittik, bir bankta oturduk. Yaz mevsimiydi. Makul baktım, ona anlatmaya çalıştım, böyle itişip kakışarak, kavga dövüşle bir süre sonra pişmanlıklar girebilir araya... Sen daha fazla özveride bulunduğunu düşünebilirsin bana karşı. Benim sana karşı yanlış yapacağım zaman olabilir, beni suçlayabilirsin, o zaman daha makul olalım, bir süre daha bekleyelim. Şu evden çıkışın herhalde akıllarını başlarına getirmiştir. Bunu ümit ediyordum ben. Bu, ona da makul göründü. Gece yarısından sonra, (abisi de arkadaşımdı, abisi de öldü, ablası da öldü, annesi babası da öldü şimdi) aldım, abisinin evine götürdüm. Abisi henüz eve gelmemişti, yengesi vardı, ona teslim ettim. Huzurluydum, biraz da güvenliydim. Gecenin on birinde, evini terk edip sevdiği adama koşan kızlarını anlayışla karşılayacaklarını ümit etmiştim. Hayır, tam tersi oldu. Öyle olunca da kopmak zorunda kaldık.

Sonra bana bir olay anlatmıştır. Seneler sonra, yani on yıl sonra falan bir gün rastlaştık, oturduk konuştuk. Sanki bana olan duyguları fazla değişmemiş gibiydi. Evlenmiş bir mühendisle, sonra boşanmışlar! Boşanma fikrinin ona nasıl geldiğini ve yerleştiğini anlatmıştı. Evlenmeden önce karşılıklı konuşuyorlar, yani birbirlerini tanımadan önce neler yapmışlar, ikisi de birbirlerine anlatıyor, gönül serüvenleri, yaşamları... O arada elbet benim de adım geçiyor. Altı senesi geçmiş benimle, yani "mıh gibi çakılmışım" aklına. Kapanıyor mesele, birbirlerini tanımadan önce bir şeyler yaşamışlar, son derece doğal bir şey. Evleniyorlar. Bir yaz gecesi, yakın semtteki bahçe sinemasına gidiyorlar; leblebi, çekirdek, gazoz, fındık

fıstık filan alıyorlar, oh ne güzel bir akşam, kararıyor bahçe, film başlıyor, jenerikte benim adım, oynayan benim bir filmimmiş. Adam, görür görmez benim adımı, koluna yapışıyor, biraz da asabidir, hiçbir şey söylemeden, bahçe sinemasından çıkarıp götürüyor. Bu çok çizmiş onu, ilk ayrılık kararının buradan başladığını söylemişti bana.

— *Size kaçtığında, o kadar âşıkken mantıklı davrandığınıza pişman oldunuz mu hiç?*
— Hayır! İyi ki düşünmüşüm bir an! Aşkın tutkuya dönüştüğü zamanda, birçok şey yapmışımdır ama orada düşünmek gerekiyordu. "Gel evlenelim, ailenle de küs, onlarla da sonra bir araya gelir, barışırız bir gün" gibi bir hayale kapılmadım, çünkü o barışın gerçek bir barış olacağına inanmıyorum ben! Ne kadar barışır gibi görünsek de, "Ulan sen bizim kızımızı elimizden alan, bizi yenen, sonradan bizi barışa mecbur eden adam değil misin!.." duygusu çıkmayabilir kafalarından. Bu kızlarına da üzüntü verebilir, bir de ebedi değildir aşk, yani bir süre sonra bizim aramızda tatsız bir şey olunca, bu defa, ben senin için evimi terk ettim, sen bana bunu mu yapacaktın, böyle mi duyarsızlaşacaktın hissi olabilir. Bende demek varmış bu düşünceler, bunların hesabını yapabilmişim! Yani aşk herkese başka türlü bir sonuç getiriyor.

İkincisi... Ve sonuncusu!..

Sonra ilk karıma, fena halde, bir anda âşık oldum. Sevdiğim, iyi bir oyuncudur, Şehir Tiyatrosu'nun oyuncusudur, tiyatroda da oynadı, sinemada da oynadı, iyi seslendirmecidir. Gencecikti o zamanlar. Ayşegül Devrim, onun arkadaşıymış, bir akşamüstü Kulis Bar'da tanıştırdı bizi, ben gördüm, elim ayağım boşandı. Aldım ikisini de, ille gidelim bir yerlerde bir şeyler yiyelim içelim dedim, vaktiniz var mı? Var dediler, demek ki o da aynı duygular içinde. Bindik bir taksiye, Arnavutköy'e Kara Miço'ya gittik. Biraz içtik, biraz konuştuk, gözlerimi alamıyordum ondan.

Herkesten farklıydı, bütün tanıdığım kadınlardan, fotoğraf olarak da!.. Dönüşte, evine bıraktım. Ayazpaşa'da, Gümüşsuyu'nda oturuyordu. Ertesi sabah buluşmayı kararlaştırdık. Dergide yazı işleri müdürüydüm, sabahleyin ayarladım işi, saat üçten önce gelemeyeceğim dedim. Her şey yolundaydı. Şimdi yerinde yeller esen Park Otel ve Park Otel'in hemen dışında, ufacık, tek taş pırlanta bir Park Pastanesi vardı, Park Otel'e bağlı, harikulade bir yerdi. Caddé üstü, bir tarafı Alman Konsolosluğu, onun önünde buluştuk sabahleyin, param yoktu ve Parmakkapı'da Türk Ticaret Bankası'ndan para çekmem gerekiyordu. Gecikmeyeyim diye bankadan önce ona koşmuştum. "Beni bekle, para çekip geleceğim" dedim. "Bende para var" dedi. Ben "Hayır, cebimde param olsun istiyorum" dedim. "Peki" dedi. "Sen Park Pastanesi'nde bekle" dedim. Üzerinde beyaz süveter, siyah pantolon, siyah mokasen, beyaz yün çorap, öyle hatırlıyorum, boynunda uzunca bir madalyon vardı. Bakla iriliğindeki zincirleriyle bir madalyon vardı. Neme lazım, "Belki ben gelene kadar beklemez gidersin korkusundayım" dedim, aldım boynundan madalyonu. Güldü. "Yani, bu mu tutacak beni burada?" dedi. "Bu tutacak" dedim. Ben de güldüm. Gittim koşa koşa, o zaman böyle değildi bankalar, çabucak sıra geliyordu insanlara. Bir elimde koca bakla dilimli bir koca madalyon, para çektim döndüm. Beni bekliyordu. Pendik'e gittik. Gazeteci arkadaşım, rahmetli Çetin Even'in orada bir moteli vardı, o sırada da minyatür golf çok moda olmuştu, bir tanesi Moda'daydı minyatür golf sahasının, bir tane de Çetin'de vardı. Orada onunla minyatür golf oynadığımı biliyorum. "Benimle evlenir misin?" dediğimi biliyorum.

— *Aynı gün mü?*

— Tabii, tabii. Dört-beş gün sonra, elimden kaçacak gidecek, biri kapacak diye ödüm patlamakta. Beşinci gün, annesine akşam çayına gittim. Aslen Avusturyalı, sonra eski deyimle "ihtida etmiş", Müslüman olmuş Sabiha Hanım. Beni çok

hoş karşıladı, akşam çayı içtik, bir şeyler yedik. Reya'nın babası yoktu, ölmüştü. Birbirimize hayat mektebi olduk diyebilirim, onun görgüsü, onun soyluluğu, onun meselelere yaklaşım biçimi hiç kimsede görmediğim gibiydi. Halaları, hala kızı; meğer arkadaşımmış benim, Ceyda. Onlar başkaydılar, başka bir yaşamdılar. Öyle bir yaşamı şimdi, yani gerçek miydi, değil miydi diye hafif bir tereddütle hatırlamaktayım. Tadından yenmez bir on bir yıl yaşattı bana, sonra koptuk gittik. Zorlandım. O da zorlandı unutmakta.

Sonra bir üçüncüsü var...

Aslında fazla da konuşmak istemiyorum bu konuda, yani ne yararı var ki? Bütün konuştuklarımızın, bu anlattıklarımın, bütün bunların yararı nedir diye de düşünmekteyim.

— *Konuyu dağıtmasak...*

— Geç kalmış bir ilişkiydi. Ben 47 yaşındaydım, o 18 yaşındaydı, yaman girdik birbirimize, yaman kapıştık birdenbire, hızla ve çok süratle sonuna kadar gittik! Yani sekiz-on ay sürmüştür. Ailesiyle tanıştım, sofralarına oturdum, evime geldiler. Hatta bir söz kesimi ve bir yüzük takma bile yaşadık, oğlumun annesinden ayrılmıştım. Oğlum da 3-4 yaşındaydı, sevmişti onları, dostluklar başlamıştı aramızda. Sonra yürüyemeyeceğini anladık ikimiz de, aşamazdık aradaki yaş farkını. Bu sadece yaş farkından ibaret değildi, dünyaya bakış meselesi de bunun içine giriyordu. Meseleleri alış, meseleleri karşılayış, yorumlayış da giriyordu. Önce gözüm hiçbir şey görmüyordu, sonra yavaş yavaş durulduk. Şimdi rahmetli oldu Mehmet Aslan, yönetmen arkadaşım bende kalıyordu, evimde. Karar verdim ayrılmaya, Mehmet'e söyledim, "Gel biraz yürüyelim, öğleden sonra buluşacağız ve ben ayrılalım diyeceğim." Sanıyorum o da öyle bakıyor meseleye... Üç saat kadar Nişantaşı'nda girip çıkmadığımız sokak kalmadı, bir tek kelime konuşmadık. Mehmet bana bir tek şey sormadı, yalnız yürüdü yanımda, o zaman cigara içiyordum, o bir cigara yaktı, ben bir cigara yaktım zaman zaman. Sonra çıktım gittim, buluştuk. Yeşilköy'de o meşhur Çınar Oteli'nde bu-

luştuk, denize karşı oturduk, bir şeyler içtik. Söyledim, duygulandı. İtiraz etmedi ama çok duygulandı, adamakıllı. Sonra onu evine bıraktım, birkaç gün sabahlara kadar uyuyamadım. Kendimi Taşlık'ta, Maçka'da, Maçka Parkı'nda, Dolmabahçe'de volta atarken buluyordum. Sonra bir öğlen vakti dediler ki, "Yahu senin sağ tarafında, kulağının üstünde saçkıran başlamış" Allah Allah!.. Cüneyt Arkın'la çalışıyorum o sıra, iyi bir dost ve iyi bir hekimdir. Telefon ettim, dedim, mikrobik midir, nereden almış olabilirim? Dedi ki, "Hayır, bu sadece ve sadece kederden, derin üzüntüden kaynaklanır. Hemen çaresine bak!." Söyledi ne yapmam gerektiğini, ben onun dediğini yapmadım. Berberime gittim. Berberim, "Ben bunu bitiririm" dedi. Oturttu beni koltuğuna, orayı biraz daha açtı. Böyle büyükçe bir madeni para yuvarlaklığındaydı ve kıpkırmızı bir ten görünmekteydi. Oraya usturayla bir çapraz işaret attı. Kan fışkırdı!.. Beynime yakın olduğu için müthiş bir acı duydum. Yetmiyormuş gibi yaraya bir de ilaç koydu. Sonra bir de yarayı karpuz sıkar gibi sıktı iyice, bağırmaktayım!..

Sonra bir baktım, güneşli bir öğleden sonraydı, Parmakkapı'dan, yani berberimin sokağından caddeye çıkmışım, anacaddeye, Taksim'e doğru Mehmet'le yürüyorum ve öyle acı çekmekteyim ki, karşıdan ya da arkamdan gelen, tanıyan, o anda benimle konuşmayan, "Boş verelim, hali bir acayip" diyen dostlardan duyduğum kadarıyla, merdiven çıkıyormuş gibi yürüyormuşum... Dizlerimi göğsüme kadar yükseltip indirerek, hem ağır çekim gibi yavaş yavaş, hem de böyle, yüksekçe basamaklardan çıkar gibi yürüyormuşum. Mehmet, Allah rahmet eylesin, oradan beni bir taksiye bindirip evime götürmemiş, taa Taksim'e kadar bir de yürütmüş o halimle! Öyle bir şey... Hepsi gitti, bunlar kaldı. İşte bunları hatırlıyorsun, tabii iyi taraflarını, güzel taraflarını hatırlamaman imkansız ama onları hatırlamanın, hatta bunları bile hatırlamanın bu saatten sonra ne faydası vardır? Ne işime yarar? Dalga dalga geliyor, biraz dokunuyor sana ve anlatıyorsun, anlattıkça da yüreğine oturuyor.

— Sizi son derece sarsan bu ayrılıktan sonra...

— Fazla dağılmadan Sadri'ye dönelim gene! Ona yazdıklarım yetmiyormuş gibi, bir senaryo daha yazdım ve bu defa yönettim. O sevinci ve heyecanı unutamam. Düşünebiliyor musun, aramızda konuşuyoruz, yahu ben Sadri'nin yönetmeni olacağım, *Arkadaşlık Öldü mü* diye bir projeyi Kartal Tibet'le oynayacak. İkisinin de en şöhretli, en rüzgarda savrulan zamanları ama beraber oynamayı kabul ettiler ve oynadılar. İyi de bir film oldu. O setin tadı, yani Sadri'ye "gel, git, dur, bak, şöyle et, böyle et, öyle etme, böyle etme" demenin tadı unutulur gibi değildir. Çok mutlu olmuştum. Hani bitmese dediğimiz zamanlar vardır hayatın içinde, çok sayılıdır, onlardan biriydi o filmin çekim süresi. Sonra da, sevgili Ümit Utku'nun oğlu Menderes'le ve Engin Çağlar'la *Afacan*'ı yazdım ve çektim Sadri'ye. Aynı mutluluğun devamıydı.

Sadri'ye ait başka bir sevinç daha vardır yaşadığım. Sadri ve Çolpan'la, "24 saatiniz nasıl geçer?" diye bir röportaj yapmışlar, *Ses* dergisinden. Yayımlandı. Bu 24 saatin bölünmüş zamanlarından bir tanesi Safa'ya ayrılmıştır, yani onlar kendi günlük hayatları içinde görmektedirler Safa Önal ve karısıyla beraber olmayı. Bu röportaj resimlidir. Mesela o resimlerden bir tanesinde, gecenin on biri diyelim, bize gelmişlerdir. Foto-röportör de onlarla gelmiştir. Bizim onları karşılayışımızı, Çolpan'la Sadri'yi, karı koca kucaklayışımızı resimlemiştir...

— Çok güzel...

— Çok. Sadri çok vefalıydı. Sonra ne oldu bilmiyorum, bir ara bulutlandık, incindik karşılıklı. Bunlar olmalıdır, yani bir arkadaşlığın içinde ufak ayrılıklar, ayrılınca da hasretler, değerini adamakıllı büyütmekler olmalıdır, yani çok düpedüz gitmemelidir. Bu onlardan biriydi, hastalığını nerede duyduğumu söyleyeceğim, fazla da girmek istemiyorum bu konulara.

Gece vakti Nişantaşı'nda, Ziya'nın lokantasında Ayla Büyükataman; o çok ünlü, o olağanüstü sesli ve müzik kül-

türü taşıyan Ayla Büyükataman'la oturmaktayım. Karşıdan Şeref Has, eski Fenerbahçeli, milli futbolcu Şeref Has ile eğlence ve iş dünyasının Arap Basri dediği, o görgülü, güngörmüş, o güzel yaşamış ve yaşamakta olan Basri, başka bir kulüpten çıkmışlar, gelmekteler. Onlardan duydum ilk defa, "Arkadaşın o kadar hasta, sen buralarda..." "Ne arkadaşı? Hangi arkadaşım?" demişimdir. "Sadri, Amerikan Hastanesi'nde" denmiştir. Hem rahatsız oldum, hem pek fazla büyütmedim, kendimce telkinlerim var. Olur gider, yatar çıkar, ilk defa mı yatıyor bir arkadaşın? Orhan Aksoy da yattı çıktı, Lütfi Akad da yattı çıktı falan demekteyim. Ertesi gün Sadun Aksüt, tamburi, kulakları çınlasın, sevdiğim, iyi ve derin bir adamdır, Sadun, ben ve Ayla Büyükataman beraber gittik ziyaretine. Hatta Ayla bizden evvel gitmiş, odasındaydı. Orada birkaç ay sonra ilk görüşümdü, sanki birkaç dakika evvel ayrılmışçasına kucaklaştık! Bir daha ayrılmadım yanından, sonra Yeşilköy'deki International Hastanesi'ne yattı. Her gün gittim Yeşilköy'e, hastaneye, işimi, gücümü, senaryoyu falan boş verip... Marifet mi diyorlarsa, marifet! Her gün gittim, her gün onu ziyarete gittim. Her gün Çolpan, onun yanı başında, ayağına çorabını giydiriyordu, sırtına pijamasını giydiriyordu ya da şunu yapıyordu, bunu yapıyordu, ağzının içine bakıyordu. Sonra Amerika'ya gitti, bir karaciğer ameliyatı geçirdi, döndü. İlk geldiği gün koştum, evine gittim.

Başka bir yere sıçrayayım. Sadri, güzel içki içen bir adamdı, tek içkisi vardı, viski. Büyük bir buzluğu vardı evde. Eliyle, avuçlarıyla buz atardı kadehine. Bir tek defa sarhoş olduğunu görmedim, yani dilinin dolaştığını, hafifllediğini ya da ağırlaştığını, rekaket dedikleri hali yaşadığını hiç görmedim. Merak ederdim, yahu bu adam içiyor ve en ufak bir belirtisi yoktur içkinin. Bir yerden sonra anlamaya başlamıştım, hafifçe terliyordu. Bir de bir dönem var, onları herhalde saklamıştır Çolpan, gecenin bir saatinden sonra içerken, desenler çiziyordu büyük defterlere, resim defterlerine, bunlar mezar taşlarıydı daha çok kendine dair, onu hatırlıyorum.

— Ah, evet! İşte o şenliğin arkasından da Teşvikiye Cami'nde Sadri'yi taşıyışım gelir. Yağmur yağıyordu, kalın bir palto giymiştim, palto çok ıslanmıştı, uzun sürmüştü Sadri'yi getirişimiz. Sadri için Teşvikiye Camii'ndeki tören de uzun sürmüştü. Sonra ben ön taraftan tabutun bir tarafına yapıştım ve dedim ki, "Sakın benden almaya kalkmayın, vermem!" Yani böyle elimin altında, omzumun üstünde, biraz da başımın üstünde gibi Sadri yatıyor, inanamıyorum, böyle bakıyorum boyuna, orada Sadri var. Sırılsıklamım ve zırlamaktayım. Çıkış kapısına doğru yürüyoruz, arabaya koymadık, evinin önüne kadar, Valikonağı Caddesi'ne, apartmanın önüne kadar gideceğiz, evinin önünde son bir defa Sadri'yi durduracağız, evi ve Sadri arasında bir an yaşanacak, bizim bilemeyeceğimiz bir an! Ev ve o birbirlerine neler söyleyeccekler, nasıl bir vedadır, onu biz bilememekteyiz! Hiçbir zaman bilmeyeceğiz! Ondan sonra da konacak arabaya ve götürülecek Zincirlikuyu'ya. Çıkış kapısına doğru yaklaşırken, Teşvikiye tarafına, baktım, karşıda Ayla Algan ve Gönül Yazar duruyorlar yan yana. Bizim çok başarılı bir filmimiz var, *Ah Güzel İstanbul*... Ayla Algan, Sadri Alışık oynamışlar, Atıf Yılmaz çekmiş, ben yazmışım. Orada Ayla'nın söylediği bir şarkı var. "Şu şarkıları söylesin" diye yazarsın, onlar seçerler. Hayır, orada Ayla'nın temsil ettiği tipe çok uygun bulduğum için, "Ben bir küçük cezveyim" türküsünü özellikle belirtmiştim. Atıf abi de onu yerli yerinde bulmuş ve kullanmıştı. Filmde "Ben bir küçük cezveyim"i söylemiştir Ayla... Sadri omzumda, yürüyorum... Orada Ayla'yla Gönül Yazar var. Ayla bir feryat halinde "Safa!" diye bağırdı, ben de ona "Ne haber, küçük cezve?" diye bağırdım. Evet! Sadri duymuştur herhalde o bağrışımı...

"Ah Müjgan, ah!.."

Bir akşam hatırlıyorum. Sadri, "ille sahneye" diye teklif aldı. Kabul etti. Aksaray, Lunapark Gazinosu'nda sahneye çıkacak. Sadri'nin sesi güzel. Filmlerde bile şarkılarını kendisi

okuyor. Kalbî okuyor... Her şey yolunda, ama nasıl bir programla çıkmalıdır koca Sadri Alışık sahneye?.. Düşündük, taşındık, ben ona yirmi-yirmi beş dakika arası bir şey yazdım. Gecekondusunun önünde, gece vakti, kaybettiği sevgilisi için yanıp tutuşan, hıçkırığı gözleri dolduran bir adam yazdım. "Müjgan diye bir kadın varmış, ayrılmışlar. Gözleri dört defa lacivert de, saçları dört defa sarı bir kadınmış o..." Bu program öyle tuttu ki, Sadri de o kadar güzel oynuyordu ki, bir şiirdi onun oyunu... Yani etiyle, kalbiyle, tek tek bütün hücreleriyle yaşıyordu o ayrılığı. Yaşardı... Canı istesin. Yeter ki canı istesin...

İlk akşam galaya, 39 derece ateşle gittim. Babacığımı ve anneciğimi de götürmüşümdür o gece, çok şükür. Burada itiraf etmeliyim şimdi: Sadri'den önce Yaşar Özel çıkacak, programın sırası bu. Yaşar Özel'in o sırada şöhreti yerli yerinde. Çok da güzel bir erkek sesi var. Üslubu, notası, tavrı, sahne deneyimi... Çıktı. Yaşar Bey okuyor, öyle güzel okuyor ki büyük alkış alıyor. Ben sinirlenmeye başladım.

— *Neden?*

— E, Sadri çıkacak... O büyük alkış aldıkça, dört şarkıyla içeriye gireceğine beşinci şarkıyı söylüyor. Öfkem büyümekte!.. Adama laf atacağım neredeyse... İyi bir yerde oturmaktayız, sahneye çok da yakınız. Bağıracağım nerdeyse!.. Düşünebiliyor musun beni, benim Sadri'ye olan sevgimi!.. Yaşar Bey içeriye girdi, rahat ettim. Sonra anlatmışımdır bunu Yaşar Bey'e. Ne güzel bir anlayışla gülmüştür...

Sadri, bu programıyla, *Ah Müjgan Ah*'la İzmir'e fuara gitti, orada da aynı şekilde ortalık birbirine girdi. Ankara'ya gitti, orada da çok beğenildi. "Yahu, bunu film yapalım" dedik. Ben yazdım, Sadri oynadı Esen Püsküllü ile. Mehmet Dinler arkadaşımız yönetti. *Ah Müjgan Ah* filminin çıkış kaynağı budur.

— *Gece hayatından eksik kalmadan, mesleğinizin bir dalı gibi sahne programı da yazdınız, sonra da sabah senaryoya oturdunuz yani...*

— Gecelerde yaşadıklarım, beni gündüz çalışmalarıma hazırlardı, inanır mısınız!.. Mesela bir akşam da çok eski arkadaşım, eski dostum Rauf Tamer'le gitmiştik Maksim'e. Tamer o geceyi 21 Mayıs 1989 Pazar günü *Tercüman*'da yarım sayfalık bir pazar sohbeti olarak yazdı. Çok hoşuma giden, içimi parlatan bir yazıdır o benim. Mesela, "Öyle dinler ki alaturkayı, Safa'nın yanında çakmak çakamazsınız" demiştir. Yani "içkili gazinodayım" meselesi benim dışımdadır. Orada şarkılar vardır, sazlar vardır.. Öyle olunca ben o şarkıların ve o sazların içinde olmalıyımdır. Onlar arkada gürültü etsinler, biz de burada çene çalalım, bir taraftan kafayı çekelim, olmaz... En basit çalgılı bir gazinoda bile müşterinin bir şey okunurken, çalınırken dinlemesi gerekir.

Haftanın dört günü, saatin üçünden sonra, eve dönmeden evvel, ya Parmakkapı'da Lale İşkembecisi'ne oturulacaktı; işkembe çorbası, kokoreç, neyse; ya da Galatasaray Lisesi'nin hemen önündeki seyyar sucukçuda... Onun önünde özel arabalar falan park eder, hanımefendiler, beyefendiler en şık halleriyle inerler, kuyruğa girer, sıra beklerdik. O sucuk neden yapılmıştı, bilmiyorum. Yarım ekmek içi sucuk, domates, yeşil biber... Böyle bir tat, böyle bir lezzet, böyle bir iştah... Yani "Busenin iptidai şekli ısırmaktır" der Ömer Seyfettin bir öyküsünde. Biz busenin iptidai şekli halinde, o sucuklu ekmekleri orada, arabaya binemeden, bekleyemeden, o açlık içinde ağzımızın bir sağında bir solunda öğütür ve gövdelerdik sabahlara karşı.

— *O güzelliklerden bugüne fazla bir şey kalmamış...*

— Bilmiyorum, şimdi neler yapmaktalar... Hayattan kopmuş değilim, geceleri de çıkıyorum ama gece kulüplerinin şekli de, yaşamı da değişti. Eski saz salonları kalmadı, eski ufak pavyonlar çok azaldı. Bir örnek vereyim: *Tatlı Nigar*'ı yazdım. Türkan Hanım saz kızını oynayacak. Filmin yapımcısı İrfan Ünal dostumuz, "Yahu, böyle sazlar-mazlar pek kalmadı, ne yaparız?.." diyordu. Bir akşam benim ısrarımla Türkan Hanım, Allah rahmet eylesin Rüçhan abi, İr-

fan Ünal ve ben Asmalımescit'e yollandık. Asmalımescit'te daha önce bahsettiğim Sedir Oteli'nin sokağında, gecenin on bir gibi bir saatinde, kapısı kaldırımla aynı hizadaki bir salona girdik. Orası tavanı basık ve ufacık bir sazdı... Ve o ufacık salonda elektro-bağlama çalıyor ve türkü söylüyordu bir erkek şarkıcı. Yani bir anlamda olay hazindi. Orada bir süre oturduk, bir şeyler yedik-içtik. Ama tat alarak!.. Sonra tam karşıda başka bir saz salonuna gittik. Merdivenle çıkılan, geniş, az ışıklı, loş, güzel bir yerdi. Türkan Şoray'ı görünce çok şaşırdı konsomatris hanımlar. Sevindiler, bayıldılar. Gelip gelip tanıştılar, bir şişe de Tekel birası ikram ettiler. Çok isterdim o gecenin sinemasını yapmayı. Yazık ki o resim bende yok!..

— *Nasıl bir resimdi, yokluğu size böylesine üzen?*
— Gece yarısını geçen bir zamanda, Asmalımescit'te, komiler, garsonlar, konsomatrisler, bir bağlamacı... Türkan Hanım, Rüçhan abi, İrfan, ben resim çektirdik. Sokağın ortasında resim istediler, birileri çekti, ama o resimler onlarda kaldı. Askerlik hatırası gibi fotoğraflar. O geceyi kolayca bitirmeden yürüdük, Lale Sineması'nın karşısındaki sokağın içinde bir pavyona girdik. Nasıl yeniliyor, içiliyor, neler yapılıyor, neler yapılmıyor... Bir anda yakaladık!.. Konsomatris bir hanım, ilanı aşk ettiği sanılan orta yaşlı bir müşteriye on beş-yirmi dakika boyunca körkütük âşıkmış gibi davrandı. Adam hesabı isteyince, kadın kalktı masadan, çekti gitti!.. Ne aşk kaldı, ne meşk... Senaryoda böyle bir ilişki kullanamadım. Çünkü bütün o konsomatris hanımları hayatım boyunca sevdim, onlarla dostluk kurmak istedim, onları saydım. İçlerinden beğendiklerim, kaçamaklarım da olmuştur herhalde.

Biz rahmetli Sadri Alışık'la Maksim Gazinosu'na en geç akşam sekizde giderdik. O saatte bütün Maksim salonu boş olurdu. Masalar ayrılmış, viskiler konmuş falan. O takım, yani o yaşamın sadece bir parçasını, bir kesitini, bir zamanını bilen, fazlasını yakalayamamış takım, on buçuklardan sonra, assolistlerin çıkışına yakın gelirlerdi.

Halbuki fasıl şefi ve ustası Kemal Gürses, ki onun çaldığı tef için "zilleri altındandır" derlerdi, akşamüstü Mecidiyeköy Ermeni Meyhanesi'nde bize "Bu akşam teşrifiniz olur mu?" diye sormuştur. Sadri "Tabii, niçin olmasın efendim?" demiştir. Sadri, hicaz makamını çok severdi. Ben biraz hüzzam bakardım, dünyaya baktığım gibi... Ve akşamın sekizinde ben, karım Reya, Sadri, Çolpan Maksim'in kapısından girer, bomboş salonda oturur, fasıl dinlerdik. Bu işin bütün tadı tuzu fasıldan geçer. Fasıl okumak, fasıl şarkılarını sıralamak, fasıl dinlemek, fasıl tadı almak, bir alışkanlığı ve belli bir kültürü emreder. Başka türlüsü olmaz.

— Sadri Alışık'ın "Safa'nın her şeyi tartışılır ama anneliği tartışılmaz" dediği söylenir. Bunun üzerinden oğlunuz Umut'a dönmek istiyorum. Babalıkla ilgili...

— Umut bunların konuşulmasından hoşlanmayabilir! Üzmek istemiyorum onu. Ama biraz anlatabilirim. Ben birbirine çok bağlı, birbirini çok sevmiş, birbirinden ayrılmayı hiç düşünmemiş annelerin babaların çoğunlukta olduğu bir aileden gelmekteyim, yani benim halalarım ve enişte lerim, teyzelerim ve enişte lerim, dayılarım ve yengelerim, şüphesiz annem ve babam, birbirlerinden ayrılmayı hiç düşünmemişler. Elbet her ailede olduğu kadar tartışmışlar, bazen hayli kırılmışlar, hatta kopacak bir noktaya da gelmişler, ama hayatı bölmeyi, ayrılmayı, yeni hayatlara başlamayı hiç düşünmemişler. Yeni hayatlara başlamak... Bir serüvendir o, yeni hayat meçhul bir şeydir!.. Biri çözümlenmiştir, iyi-kötü bilinendir, öbürü hiç bilinmeyendir! Bilinendir diye de, çekilmez bir yaşamı, tamir edilmez bir adrese götürmenin anlamı yoktur. Eğer o hale gelinmemişse, sürdürmeyi, bir takım çareler aramayı denemek... Belki karakterlere, alışkanlıklara törpüler atmak gerekmiştir, atmışlardır. Mesela doktor amcam Cemal Zeki Bey, Nakiye Hanım'la Maçka Palas'ta evlenmiş, Maçka Palas'ta geçmiş bir süre yaşamları. Babamla annemin de başlangıçları oradadır, orada doğmuşum ben. Babamın ilk kaymakamlığı olan Kırşehir'in Avanos kazasına 40-50 günlükken oradan çıkıp gitmişim.

Nakiye Hanım ve "ince hastalık"

— Amcam doktor, ama Nakiye Hanım veremdir. O günün şartları içinde, yani seksen yıl öncesinin tedavi şartları içinde Nakiye Hanım iyileşememektedir. Bir kadın doktorudur amcam, uzmanlığı budur. Ama sevmiştir Nakiye Hanım'ı, onu kurtarmak için elinden geleni yapmıştır. Kurtaramamıştır, Nakiye Hanım ölmüştür. Nakiye Hanım'ın ölümünü Anadolu'da oldukları için babamla anneme geç haber vermiştir, neden sonra annemle babam İstanbul'a gelmişler, o zaman anlatmıştır ve Nakiye Hanım'ın mezarı başında doktor amcamla annemin bir fotoğrafı vardır, görmek gerekir. Bu kadar canlı, bu kadar yaşayan, bu kadar eskimemiş, bu kadar süregelmiş bir keder, bir ölüm matemi pek az resimde görülür. Nasıl bir Nakiye Hanım-Doktor Cemal Zeki ilişkisiyse, amcam bir daha evlenmedi. Mikroba karşı müthiş bir öfke, korku ve alerji duydu. Bu o dönemin, yani bundan altmış sene evvelki Beyazıt'ın ve Vezneciler'in bütün esnafının kesin bildiği bir şeydir. Amcamın Beyazıt fırınındaki ekmeği, fırıncı tarafından kürekle çıkartılır, hiç el değmeden, amcamın yanında çalışan kadının götürdüğü alüminyum kutuya kürekle yerleştirilir, o alüminyum kutu eve getirilir!.. Bir ömür ben bunu yaşadım. Amcam, öldüğü zamana kadar, bütün bu süreç içinde hiç değişmedi, yüzlerce binlerce gün hiç değişmedi. Amcam o kutuyu dirsekleri ile açar, el sürmez, ekmeği çıkartır, kendine göre diler, koyar ve dirsekleri ile tekrar kutunun kapağını kapatır idi. Bu tabii yetmez, amcam bütün sebzeleri ve meyveleri sabunlar, yıkar, durular ve öyle yerdi. Bir salkım üzüm, bir şeftali, bir armut sabunlanır yıkanırdı ve ondan sonra yerdi amcam onları. Çok defa bazı alışverişleri kendisi yapardı, mesela Bahçekapı'ya iner, Hacı Bekir'den, Ali Muhittin Bey'den, kasada o zamanlar Ali Muhittin Bey otururdu, çok iyi hatırlarım, fıstıklı tahin helvası falan alır, kimseler el süremez, kendi alır bıçağı, keser, kendi kabına koyar ya da kağıdına sardırır falan idi. Böyle yaşadı bir ömür boyu.

— Nakiye Hanım'dan sonra?

— Bir daha evlenmeden yaşamıştır, bu annemle babam için de geçerlidir, yani babam ölene kadar anneme müthiş bir sadakat göstermiştir. Bu Fehmiye halam için, Feride halam için, Fikret dayım, Cevdet dayım için de öyledir, öyle öldüler, nikahlı-evli öldüler, hanımları da, kendileri de... Rahmetli Nazmi dayım, yani Tunca Yönder'in babası, onun annesi Rukiye yenge, geçenlerde yitirdik, onlar da öyleydi. Fuat eniştemle Hikmet teyzem de öyle yaşadılar. Dayı kızlarım da öyleydi, sahip çıktılar evliliklerine, kocalarına, onlar da öldü, ben kuralı bozdum diyebilirim, ayrılmak zorunda kaldım.

Bir çocuk istemekteydim, eşim istememekteydi. On bir yıla yakın bir evlilikten sonra en ufak bir tatsızlığın, bir kavganın bir tek defa penceremizden, çatımızdan girmediği bir evliliği beraberce bitirdik. Salih Güney gibi o dönemin çapkın, iki-üç evlilik bitirmiş adamı Kulis Bar'da "Sizin evliliğiniz de bittiyse ben hangisine inanırım evliliğin!" diye gözyaşıyla yüzüme bakmıştır, gözyaşları halisti.

Uzatmayacağım, sonra ikinci defa evlendim, büyük bir telaşla evlendim. Haziranda ayrıldım, şubatta evlendim, ertesi nisan, oğlum dünyaya geldi; Umut. O evliliği de götüremedim, oğlum 2,5 yaşındayken ayrıldık. Anlayış gösterdi karım ve oğlumun velayetini bana verdi. Çok zor bir işti 2,5 yaşında bir çocuğun velayetini almak, o sorumluluğu taşımak. Bu konuda hiçbir deneyimi olmamış bir adam için çok zor görünüyordu ama ben bunu göğüsledim. İnanılmaz bir sevgi ile bağlandım oğluma, zaten müthiş bir hevesti içimdeki. Ve ilginçtir, herhalde bütün babalar bunu yaşıyordur, çocukluğuma dair, çok ufak yaşlarıma dair unuttuğum pek çok şeyi Umut'la beraber hatırlamaya başladım. Bunu herhalde her anne ve baba duymakta ve yaşamaktadır.

— Yeniden yaşıyorsunuz...

— O dış tembih, dış tahrik, yani belleğimi tetikleyen oğlum olmuştur. Annesinden hiç mahrum etmedim, her hafta sonu annesine gitti, bazen iki, bazen üç gece annesinde kaldı. An-

nesiyle, evliliğimizde kuramadığımız dostluğu boşandıktan sonra kurduk. İkimiz de iyi niyetli yaklaştık meseleye. Umut, bir özel okulun anaokuluna gitti, ortaokuluna, lisesine gitti. Şimdi çok şükür 34 yaşında, aslan gibi yakışıklı, zeki, üniversite okumuş, askerliğini yapmış, sağlıklı bir adamdır.

Unutmayacağım oğlumun tepkisini!..

— Umut nasıl karşıladı annesinden ayrılmanızı?..

— İlkokulun birinci sınıfına başladığı haftanın ortasında, sınıf arkadaşlarından bir kızın annesi telefonla aradı, "Safa Bey bu hafta sonu çocuğumun doğum günü var, Umut'u da aramızda görmek istiyoruz, müsaade eder misiniz?" "Tabii, çok sevinirim" dedim. Hanımefendinin evi, oğlumun okulunun bitişiğindeymiş, adresi de aldım, saatini öğrendim, cumartesi günü oğluma bakan rahmetli Makbule Hanım temizledi, giydirdi, beraber çıktık baba oğul, arkadaşına bir de hediye aldık, bindik bir taksiye gittik. Karşıladılar bizi kapıda, güzel bir evlat, içerden çocuk sesleri gelmekte. "Kaçta gelip alayım?" dedim, "Akşam yedi buçukta"dediler, makul bir saattir. Bıraktım ben Umut'u, döndüm gittim, cumartesi öğleden sonra yağmurluca bir gün, tam havasıdır, Krepen Pasajı'nda Bayram'ın meyhanesine gittim. Dürnev Tunaseli oradaydı, spiker, o zeki ve unutulması zor kadınlardan, zekalardan biri... Kuzgun Acar, o da rahmetli heykeltıraş dostumuz, aklımda bütün zarafeti ve terbiyesiyle kalmıştır ve daha birileri... Akşam oldu, hava kararda, yağmur hızlandı, ben çıktım, zamanını ayarladım, bindim bir arabaya gittim. Çaldım kapıyı, bitmişti doğum günü kutlaması, çocukların çoğu gitmiş, biraz erken gitmişler, Umut ve birkaç çocuk kalmış, teşekkür ettim, vedalaştık.

Unutmayacağım an başlıyor! Taksiye bindik, solda şoför direksiyonda, ben ortaya oturdum, Umut'u da sağ yanıma aldım; demek ki 6,5 yaşında falandır, kapısının emniyet düğmesine de bastım, bir elimi de omzuna attım, yola çıktık, evimize dönmekteyiz. Birden büyük bir heyecanla "Baba!" diye

bağırdı. "Söyle Umut, ne var oğlum?" "Biliyor musun, arkadaşımın babasıyla annesi aynı evde yaşıyorlarmış" dedi. Meğer annelerle babalar ayrı evlerde yaşarlar diye bilirmiş! Bir dokundu bana, zor tuttum kendimi. Şoför de öyle, bir iki soluklandı, bir iki yutkundu...

— İyi giden bir evliliği çocuk sahibi olmak için bırakmanız çok anlaşılır görünmüyor...

— Şimdi bu, o dönemde de çok inandırıcı gelmedi insanlara. Ayrılmaya karar vermişiz Reya ile... Ben film çekiyorum, akşamları dönüyorum, ara kapı kapalıdır, salonda bir kişilik sofra kurulmuştur, yemeğimi yiyorum, banyoya kadar geçiyorum, duş yapıyorum, temiz çamaşırım var, çalışma odama konmuş, elbise melbise alıyorum, o kendi yatak odasının kapısını kapamıştır. Dönüyorum gidiyorum, salonda bir büyük kanepeye yatak servisi yapılmış, temiz yastık, efendim bir çarşaf ve bir yorgan... Ben orada yatıyorum, sabahleyin de kalkıyorum giyiniyorum, tıraş olacaksam oluyorum, sonra çıkıyorum, film çekmeye gidiyorum. Gündüzler iyi geçiyor. "Dur, kalk, gel, git, söyle, söyleme, bir daha" falan derken oyalanıyorsunuz ama akşam olduğu zaman, paydos yaklaştığı zaman içimde bir heyelan başlıyor!.. Bir kayma, içimde bir şey kayıyor, bir şey düşüyor sanki! O bir keder!.. Gene gideceğim, gene yalnız bir ev, gene yalnız bir ekmek, işte bir kanepede yatış falan, heyheyler geliyor bana!..

Ayrılmak ve boşanmak... Ve Sadri Alışık...

O film bitti. Bizim mahkeme tarihi biraz gecikmiş, bir senaryo yazmak için Tarabya Oteli'ne kapandım. Bir Türkan Şoray-Ediz Hun filmi çekeceğim, Muazzez Tahsin romanından, *Bir Genç Kızın Romanı.* Onun senaryosunu yazıyorum otelde. Geniş, rahat bir odadır. Orada da akşamları tavan üstüme iniyor, hava kararıp da ışıkları yaktıktan sonra, benim boyumu bile taşıyamıyor tavan! Kendimi dışarılara atıyorum! Bir öğlen vakti, yağmur var. Demek ben odanın kapısı-

nı kapamamışım ki, rap diye açıldı kapı, Sadri Alışık girdi, hiç unutmuyorum, üstünde bir pardösü vardı ve koluna bir şemsiye takmıştı. "Ooo..." diye ben ayağa kalkarken "Kim o kaltak?" dedi. "Efendim? Ne kaltağı?" Dedi ki, "Ben yeni duydum, söylemedin bana, haberim yoktu, Çolpan'dan öğrendim, artık gizlemenin bir anlamı yok, ayrılıyormuşsun..." "Öyle oldu" dedim, "Yani bir çocuk meselesi var. Bir hasretim var, of of, Reya da bunu kabul etmiyor, hem hak vermekte, hem çocuk vermemektedir, böyle bir yerdeyiz." "Buna inanacağımı mı sanıyorsun?" dedi bana. "O kahpeciğin bacaklarını çatır çatır ayırır, koparırım" dedi. Bir kadın vehmetmektedir, sıcak söylüyor bunu ama... Böyle bir tehdidin içinden geçmektedir.

Hemen kapadım kalemi kağıdı, daktiloyu maktiloyu ne varsa... Sırtıma bir şey geçirdim, Tarabya Oteli'nin karşısındaki Garaj Lokantası'na!.. Kapı girişinde, solda pencere başına oturduk. En sevdiğim adam, arkadaşım, öğlen saat birbir buçuk gibi bir zaman. Yağmur yağıyor, içki sofrasını kurduk. Hasretle anıyorum, böyle bir şeyi bir daha yaşayamayacağımı biliyorum, bu benim geleceğe dair karamsarlığımı artırıyor adamakıllı!.. O içki sofrasında, yani şair tabiatımız ayakta, her şey bizi hazırlamakta, sol tarafımızda Tarabya körfezi, kış tekneleri, terk edilmiş, brandalarla örtülmüş, örtülmemiş yalpalamaktalar hafifçe... Pırıl pırıl parlayan yağmur asfaltı... Arada bir geçen taşıtlar, bir hışırtı sesi getirmekte tekerlekler... Tek tük insan figürleri, yağmurda koşan ve karşımda benim arkadaşım, önümde kadehim! Zaten yazmaktayım, doluyum... Bir de on bir yıllık evim yıkılmaktadır, yani çok zor bir ayrılığa hazırlanmaktaydım, hepsi üst üsteydi... Akşam oldu. Işıklar yandı şıkır şıkır. Sadri'nin gelişi ve sohbetin yavaş yavaş belli bir içtenliğe gidişi, bir yokuştan inişi, bizi iç ışıklarımızı da yakmaya itti. Kalktığımız zaman bana hak vermişti, ayrılık sebebimin "bir çocuk" olduğunu kabullenmişti, inanmıştı. Sadri'yi iyi ki hatırlattın bana, çok inandırıcı olmamaktadır ama benim gerçeğim böyle! Yani ille bir çocuk!..

Şöyle düşünülebilir, ikinci evliliğimde de çocuk meselesi sürseydi, yani Allah bana bir çocuk vermeseydi, üçüncüyü dener miydim? Denerdim! Çünkü hem bir tutku halinde sevmekteydim, bu gayet açıktır, ben bütün arkadaşlarımın çocuklarını sevdim, mesela Sadri'nin Kerem'i benim yaman bir boşluğumu dolduruyordu. Kerem'i maçlara götürüyordum, ufacıktı... Ertem Göreç'in oğlu Ali'yi maçlara götürüyordum. O maçlara götürüşlerde, yahu benim de çocuğum olsa, kendi çocuğumu götürsem isyanlarına kapılıyordum! Ali Sami Yen'de bir gün tribünden indik, tribün altında yiyecek içecek satan esnaf vardı, oradan Kerem bir şeyler istedi, sandviç falan. O sırada bir iki arkadaşımı gördüm, ben adamakıllı esmerim, Sadri'ye benzerim, Sadri bana benzer, Kerem de kara bir herif, yakışıklı... "Senin mi?" dediler, kabullendim. "Maşallah" dediler "ne sevimli, ne yakışıklı..." "Ya, öyledir" demişimdir, bunu yapmışımdır, yani Sadri'nin çocuğu Kerem'i kendi çocuğum diye zannedenlere, benim çocuğum sananlara "Hayır, bu Sadri'nin çocuğu" dememişimdir.

— Çocuk sahibi olma isteği belirli bir yaştan sonra mı başladı?

— Bu bende hep vardı, mesela sinemada da öyledir, yani Ayşecik dışında sinemanın o dönem içindeki bütün çocukları benimdir. Mesela Yumurcak İlker İnanoğlu, Türker'in oğlunun ilk senaryosu benimdir. Sezercik; Berker İnanoğlu'nun oğlu Sezercik'in ilk filminin senaryosu ve rejisi benimdir. Ümit Utku'nun oğlu Menderes Utku'nun ilk filmi *Afacan*'ın senaryosu ve rejisi benimdir. Parla Şenol'un ilk filmi *Hancı*, ondan sonraki *Çöpçatan* senaryosu benimdir, yani ben bu çocuklara hem yazıp, hem 3-3,5 yaşındaki çocukların bütün çilelerini, zahmetlerini çekmeyi en ufak bir yüksünme duymadan yaşamışımdır. Tat çıkarmışımdır o işten!.. O çocuk senaryolarına ve çekimlerine fazla yönelmemin dibinde belki de çocuksuzluğum yatmaktadır. Çok yorar çocuk filmi çekmek de, yazmak da...

"Çocuk filmi iki bilettir" diye meşhur kelamdır Yeşilçam'da. Tecimsel tarafı da vardır, belki de üç bilet olur, teyzesi gelir, ablası gelir, onlarla beraber gelir. Onlar da hoşlanmalıdır yaptığınız işten! O yüzden çocuk senaryosu yazmak ayrı zahmettir. Hele çekmek; sağa bak dersin, sola bakar, şunu yap dersin, o sırada içinden gelmez, yapmaz. Omuz silkiverir, inadı tutar, çocuktur, ne yapabilirsiniz? Dayanmak, sabretmek, gülümsemek, okşamak, beklemek, tekrarlamak zorundasınızdır. Bu somut bir sınavdır, ben bu sınavları verdiğime göre bendeki çocuk sevgisi fazla derin, fazla hassas, belki de makul ölçülerin dışında bir şeydir, bilemem.

— Oğlunuzun annesinden ayrıldıktan sonra, yeni bir aşk yaşıyorsunuz... Daha sonra yalnızlığı tercih ettiğinizi söyleyebilir miyiz?
— Hayır. Öyle değil, yani hayatın içinde kaldım ama tekrar başka bir kadınla müşterek bir hayat yaşamayı düşünmedim...

— Neden?
— Gereği yoktu artık. Ben belli bir yaştaydım, bir. Çocuğum vardı, gelen üvey anne yanlış davranışlarda bulunabilirdi. 2,5 yaşındaydı Umut'u ben annesinden aldığım zaman, bir defa o büyük bir endişe yaratıyordu bende. İkincisi, gelen hatun da çocuk isteyebilirdi. Çocuk sahibi olmayı isteyebilirdi benden, hiç niyetim yoktu, yani bir başkasından Umut'a bir kardeş getirmeyi düşünmüyordum. Bir de aynı evin içinde bir kadınla yaşamak için, benim yaşımda olması gerekiyordu o hatunun, yani çok genç birisiyle kurduğum ilişkinin fena bitişi, (öyle bitecekti zaten) bana yeniden o kadar genç birisiyle ilişkiye girmemi engelleyecek bir aklı getirmişti, tembihi getirmişti!..

Öyle olunca, ben kendi yaşımda birisiyle beraber olacaktım. O hatunlar da ya başlarından birtakım kırık aşklar geçmiş, birikmiş, içlerinde kederler, hınçlar, yenilgilerin getirdiği öfkeler ya da istemeyerek bitmiş ilişki veya evliliklerin acısı... Belki onların da çocukları var, hadi ben geç baba oldum, on-

lar normal çağda anne olmuşlarsa, çocukları 15-20 yaşında... Bunun dışında da hepsinin yaşı 45'in üstünde... Birtakım hastalıklar, marazlar, asabi haller de olabilir, bir de onlar vardır.

Ve... "Sen kansersin!"

— Bunların üretkenliğinizi olumsuz etkileyeceğini mi düşündünüz?

— Belli bir yaşa geldim, arızalandım. Analizler yapıldı, doktorlara gidildi, ultrasonografiler... "Sen kansersin" dediler. Bu bende oluyordu da, alacağım kadında olmayacak mıydı? Ha çok iyimser bakmak, bardağın dolu tarafını görmek; ben öyle bir yerden bakıyordum. Biraz da doymuştum, bir tatmin duygusundaydım, çocuğumu büyütmek bana yetiyordu. Bir de "Sen kansersin!" Akşamın dokuz buçuğunda, bir muayenehanede "Rapor bunu diyor, sonuç bu" dedi bana doktorum.

— Kaç yaşınızdaydınız?

— 65 falandım. Ve... ben oradan nasıl çıktım, yanımda genç, üzerinde hakikaten emeğim vardır, bir senaryocu arkadaşım, oğlumla da arkadaşlık ediyordu, sağlam, yüreği yürek Kasım Uçkan... Bekleme salonunda bekliyordu. Duyduğum zaman müthiş heyecanlanmışım! Ayaklara fırladım... Olamaz!.. "Evet efendim. Tümörünüz var, yarım nohuttan daha büyükçe!"

Bir cuma akşamı olmalı. Çıktık oradan Kasım'la beraber, Nişantaşı'ndaki muayenehaneden Beyoğlu'na kadar hiç konuşmadan yürüdük. Beyoğlu'nda her zaman gittiğim bara tünedik. Depresyon geçiriyorum, yani inanamıyorum böyle bir şeyi taşıdığıma, Allah Allah!.. Art arda iki duble içtim. Orada 15 yaşımın arkadaşı Ethem... Gördüğüm, gözlerimle canlı canlı gördüğüm çok yakışıklı, yakışıklılar yakışıklısı iki adam vardır, biri Orhan Günşiray'dır, "Adalar Kralı" seçildiği gün bakamazdınız yüzüne, gözleriniz kamaşırdı. Bir de bu Ethem öyleydi, çok yakışıklı bir herifti... Oradaydı, barda, ona biraz fısıldadım, "Boş ver" dedi, "atlatırsın, sen kuvvetli adam-

sın..." Ethem Dömeke, Plevne kahramanı Gazi Osman Paşa ahfadındandır. Soylu, güzel, iyi yaşamış, güngörmüş, sonradan değil, aileden görme!.. Hemen sonunu söyleyeyim, o sırada aslan gibi bir adam Ethem, uzun süre beraberce, bütün bir Nişantaşı hayatı, Avusturya Lisesi kızlarıyla, İngiliz Lisesi kızlarıyla flörtlerimiz, toplantılarımız, ev partilerimiz, ilk şarkılar, ilk Nat King Cole ile kendimizden geçişlerimiz, hep iç içe olduğumuz Ethem, sonra gırtlak kanseri oldu ve öldü. O hastalığı kendine yakıştıramadı, onuruna dokundu yaşamını değiştirmek zorunluluğu!.. Doktorların hiçbir dediğini dinlemedi, "Sigara içilen yerde bile durmayacaksın" dediler, mutat içtiği sigarayı azaltmadı bile.

— *Ölmekten korkmadı...*

— Bu çok önemlidir, bir roman konusu olmalıdır, fakat o birikim bende nedense bir türlü gelişmiyor. Ölüm ona hiçbir şey söylemedi; ölmek korkusu, gitmek korkusu ki, ekonomisi iyi, bir güzel kızı var, hepimizin sevgili dostu, hatır-gönül bilir kardeşi Güneş Dömeke var. Karısından boşanmış Ethem, geniş bir çevresi var. Sevilen, kadınların peşinden koştuğu bir adam. Yani bizim saf aklımızla, idrakimizle, kendi dengelerimiz içinde baktığımız zaman, mutlaka yaşaması ve yaşamı uzatmaya çalışması gerekirken, "Sen bana mı musallat oldun! Çok aşağılık bir şeysin, aklın sıra bana çektireceksin, sen kimsin ulan!" dedi. Ne sigarasından bir tane eksiltti, ne rakısından ödün verdi. O kadar üzüldüğüm zamanlar olmuştur ki, karşımda oturup içerken veya sigara yakacağı zaman, daha çok ben dışarı çıkardım, görmek istemezdim. Çekti gitti müthiş bir onurla ve gururla, hiç iplemeden hastalığı ve ölümü!.. Feriköy'de yatıyor. Babam da Feriköy'de yatar, mahalleleri ayrı.

— *Süreci hızlandırarak gitti.*

— Ben yaşıyorum, o gitti. O gece ben ona "Tümörüm var" derken o bunların çok uzağındaydı. Seneler sonra, yani aşağı yukarı yedi-sekiz sene sonra yakalandı.

Sonra eve gittim, annem bizdeydi, dedi ki "misafir var"... Cuma akşamı olduğunu biliyorum, oğlum üniversitede okuyordu ve cuma akşamları arkadaşlarıyla çıkıyordu. Evde yoktu, ben berbat bir haldeydim. Uyku ilacı verdiler bana, "Bu kesin uyutur" dediler!.. Ben o uyku ilacından iki tablet aldım!.. On beş dakika uyuyabilmişim, sonra yine dikildim.

O sırada Umut geldi, gece bir-bir buçuk falan herhalde. Bütün ışıklar yanmakta. Öğrendi, şaşırdı, çok üzüldü. Neyse, çekildik odalarımıza, yattık. Sabahleyin birden akıl ettim. Çok güçlü, çok kuvvetli, çok sağlam bir kadındır, dirençli kadınlar grubu gibi kalabalıktır tek başına Çolpan. Çolpan'a telefon ettim, prostat kanseri olduğumu söyledim. "Sakın mesele yapma" dedi bana, "bu o kadar mühim değil" dedi, ben hırlamaktayım!.. "Yani bir tehlike, sana bir ölüm tehlikesi getireceğini bilsem, seni sırtıma alır, kapı kapı dolaşırım Safa" dedi bana!.. "Ben şimdi Amerika'yı arayacağım, Wisconsin Üniversitesi'nde Profesör Münci Kalayoğlu ile konuşacağım, sana bilgi vereceğim" dedi. "Peki" dedim ben. Çolpan İlhan'la konuşmanın geçici de olsa verdiği bir rahatlık vardı. Sonra bana telefon etti. "Ben konuştum, senden ultrasonografilerin fotokopilerini istiyor, yollamamız lazım" dedi. Onlardan birer örnek hazırladım, Çolpan'a gittim, Kerem de oradaydı, oğlu... O aslan oğul da yürekten yardımcı oldu. Amerika'ya yollandı bu raporlar, tahlil sonuçları... Benim doktorum da o ara bana ilaç veriyor. İlaçlar benim göğüslerimde, memelerimde sancı yapmaya başladı dokunduğum zaman.

Çolpan İlhan olabilmek...

Sonra beni Çolpan aradı bir akşam vakti, dedi ki "Ben konuştum Münci Hoca ile, sakın bunun için bir yerlere gitmeye, yurtdışında çareler aramaya kalkmasın, onun doktorunu tanıyorum, müthiş iyi bir cerrahtır, ona teslim olsun, bu işte belli bir tehlike yok" dedi. Çolpan, "Doktor, bunları ben Safa'ya söyleyeceğim ama o bana inanmayabilir, benim onu teselli ettiğimi, ona moral vermek istediğimi zannedebilir, te-

lefonunu vereyim, siz arar mısınız lütfen?" demiş. "Birazdan seni arayacak..." Telefon kapandıktan yarım saat sonra tekrar çaldı ve Wisconsin'den o mübarek adam beni aradı, benimle konuştu. Sonra ameliyat oldum. Altı buçuk saat kadar narkoz yedim ben. Allahtan sigarayı bırakmıştım, beş sene geçmişti üstünden, çünkü ilk soru oydu. "Sigara içiyor musunuz?.. Ne zaman bıraktınız?.." Cevapladım, sevindiler...

Böyle zamanlarda Çolpan gibiler olacak hayatınızda, yani içinizde ikinci bir, sizden daha güçlü bir şey yaşamakta, bir çınar gibi, sağlam, ağaç gibi böyle, çıtırdamıyor hiç, çökmüyor... İyileştim, kalktım. Çolpan, "Hiçbir şaşkınlık geçirmiyorum, bu benim için olması gerekendi" demiştir. Onu çok severim. Pek çok konuda olduğu gibi, bu konuda da çok sağlıklıdır, yani Sadri'nin hastalık ve hastane dönemindeki Çolpan'dan bir ırmak roman çıkar, tek roman değil, yani öyledir...

Oğlumla veda zamanı...

— Kanser olduğunuzu duyduğunuzda ilk hissettiğiniz şey, ölümle yüz yüze gelmek...

— Hayır!.. Ölüm meselesi değil, hemen değil, onu sonradan düşünüyorsunuz. Şimdi kanser lafı öylesine kötü sinmiş ki toplumun hafızasına ve beynindeki korku merkezine, müthiş bir patlama yapıyor!.. Zaten korkunun mantığı yoktur, mantığı varsa korkmazsın hiçbir şeyden! Öyle bir beleş de yok!..

Hastaneye yatmadan bir gece evvel, biz evde helalleşmişizdir oğlumla. Benim yatak odama geldi, karyolamın kenarına oturduk. Ben "Dönmezsem hastaneden" diye başladım, ne o dram attı, ne ben dram kestim. Hiç!.. İşte "Paramız şu kadar, benden sonra sen şunları şunları yapmalısın, bence şöyle yaşamalısın" dedim, o da öyle düşündü, kendi düşündüklerini söyledi! Bir de dedim ki "Hastanede beni götürürlerken ameliyata, benimle beraber sedyenin yanında yürümeni, ameliyathane kapısında helalleşmeyi, vedalaşmayı istemiyorum, bu işi burada yapalım."

Hastanede ameliyat öncesi nasıl bir şeydir...

O gece evde sarıldık birbirimize, helalleştik, helallik diledim ben, o da benden diledi, öyle gittik hastaneye. Bir gece yattık, gecenin on birine doğru nöbetçi doktor geldi, "Sizin yarın ameliyatınız var, biz ameliyat olacak hastalarımıza, akşam bu saatlerde morallendirici bir şeyler veriyoruz, bir karışım..." "İhtiyacım yoktur" dedim, almadım. Rahat uyudum. Sonra öğlene doğru narkozitörü geldi, beni ameliyat edecek takımın. Dedi ki "Dün akşam verilen karışımı içmemişsiniz ama şimdi size bir iğne yapsalar dinlendirir, çok iyi olur." "Peki" dedim, biraz güldük, söyledik... Büyük bir odaydı. Büyük bir masası bile vardı, dünya kadar çiçek gelmişti. Dostlar bırakmadılar doğrusu, Türkan Şoray Hanım'ı da çok iyi hatırlıyorum, ne güzel gelmişti... Çıktı gitti narkozitör, iğnelendim ben, uzandım yattım, uyumuşum, sonra uyandım. Soydular, mavi bir ameliyat gömleği giydirdiler. Aldılar karyoladan, koydular sedyeye, götürecekler. Umut odada kaldı, birbirimize el salladık.

Ameliyat olduğum ameliyathaneyi hiç görmedim. Kapısına kadar indik, büyük bir asansörle, sonra bir koridor geçtik. İki üç hemşire bekliyordu, bir ameliyathane hemşiresi vardı. Yaşlıydı ve biraz öne bükülmüştü. Benim sedyemin içine, sağıma soluma, ayaklarımdan omuzlarıma, sedyeyle benim arama hiç durmadan pamuk paketleri koyduğunu hatırlıyorum. Bir de o hemşirelerin boyuna bana "Türkan Hanım mı daha güzel, Fatma Girik mi daha güzel, Filiz Hanım mı daha güzel, yoksa Hülya Koçyiğit mi?" diye sorduklarını, hiçbir yerime, bir şey batırdıklarını hissetmediğim halde, benim önce "Vallahi hepsi güzeldir, hepsinin yerleri ayrıdır, her biri bir başka güzelliği temsil eder..." derken, yavaş yavaş "jjj..." olduğumu, patinaj yaptığımı ve uyuduğumu hatırlıyorum. Kendim duyuyorum... Ben böyle konuşmam duygusu var içimde, yani ayıp oluyor, genç güzel hemşireler ama "jjj..." diye dil kaymasından kurtulamıyorum... Sonra bitti!

Beni aşağıya 13:15'te indirmişlerdi, 19.00'u geçiyormuş çıkarttıkları zaman! O altı buçuk saatlik sürenin nasıl geçtiğini, oğlumu da düşünmek lazım. Sonra ne oldu? Epey kaldım orada. Beşinci gün ancak koridorlara çıkmaya, yürümeye başladım, Umut'un yedeğinde... Sonra eve geldik. Eve gelmek güzel bir şeydi.

Evde Umut şunu anlattı bana, "Baba" dedi; "narkozitör gitti, sana iğne yaptılar, uyudun. Ameliyathaneye indirmeden önceki uyku faslı... Uyuduğuna iyice emin olduktan sonra, duymayacağına, fark etmeyeceğine, hissetmeyeceğine emin olduktan sonra, iyice derindi uykun çünkü, kontrol ettim, sana işte orada sarıldım, ölme ne olur babacığım, gitme diye orada ağladım" demiştir.

— Bir uzun soluklanalım... Sonra soray ım...

— Çünkü sizi ameliyathaneye götürürlerken hiçbir vaatte bulunmuyorlar geleceğinize dair... Şunu da söyleyeyim, bu mevzuyu keselim!.. Yarım saat, bir saat, iki saat, dayımın oğlu Alp'le Umut beklemekteler, diğerlerine saati söylemedik, ameliyat saatinde hastanede olmasınlar diye. İstemedim öyle bir şeyi, üçüncü saatin sonunda telefon ediyorlar, "Ne oldu? Ne kadar sürecek?" Cevap yok doktorumdan. Profesör Ali Rıza Kural mübarek elleriyle, sevgisiyle beni hayata döndürendir, yani elçi olmuştur dönmeme, dönüş kararım verilmiştir Rab tarafından, o da onun uygulayıcısı olmuştur. Ve benden ameliyat parası almamıştır. Öyle bir sanatçı, sanata meyli ve sevgisi olan bir adamdır. "Ekibim alır, ekibim için şunu isterim, bana bir şey ödemeyeceksiniz" demiştir. Klasik Türk musikisinde Nevzat Atlığ idaresindeki koronun katıldığı solist programları vardır Ali Rıza Kural'ın, derindir.

Telefona cevap vermiyor bir türlü, yani ne zaman biter? Cevap yok!.. "Kesiyor, biçiyor, devam ediyor" diyorlar. Ameliyattan sonra, ertesi gün, kontrolden sonra bir rahat soluk alıyor doktor ve diyor ki Umut'a "Soruyorsun kaç saat sürer; ikide birde telefon ediyorsun, bir şey söyleyemiyorum, çünkü açacağız, açmaktayız. Eğer vücudunu sarmışsa kapatacağız,

yarım saat sonra yukarıya yollayacağız! Sarmamışsa, ameliyat sürecek, yani sorunun karşılığı yarım saat de olabilir, beş saat, altı saat, on saat de olabilir." Düşünebiliyor musun, yani seni kesecek olan hekim de senin ne halde olduğunu bilmemektedir, ancak açacaktır görecektir ve ondan sonra bir zaman biçecektir, yarım saatte yukarıya çıktığın zaman bitmişsindir. Birkaç ayın kalmış demektir en çok. "Uzun sürmesine sevindiğimi Umut'a söyleyemedim" dedi.

Belli zamanlarda bana davetiye vermiştir doktorum, konserlerine gitmişimdir. Yılbaşlarında, belli zamanlarda ona kart atmışımdır, muayenehanesine gitmişimdir, yanaklarını öpmüşümdür. Ufak tefek hediyeler götürmüşümdür, süs eşyası halinde, ama zaman içinde bir vefasızlıktır, başlar... Bütün hekimler ve bütün hastalar bunu yaşarlar, çok nadirattandır onun dışı ki, biz dost olmuştuk üstelik, ondan sonra aramaz oldum. Herhalde son üç-dört senedir Ali Rıza Bey'i aradığım yoktur. Böyle yavaş yavaş bir kayboluşa, bir unutuluşa, bir, "işte olacakmış olmuş, yaşanmış, geçmiş gitmiş"e dönmektedir...

— Hayatı normalleştirmek belki bazen öyle oluyor...
— Evet olabilir! Doğru mudur, bilemiyorum.

İki senaryo aynı anda... Tekmili birden!..

— Hep İstanbul içinde, ya da yakın çevrede mi yazdınız senaryolarınızı?
— Şöyle cevaplayayım da, hem tadı çıksın hem de ben derdimi iyice anlatmış olayım. Bu Yeşilçam serüveni, artık bu bir serüven olmaktan çıkmıştır. Bana göre serüvende bir zaman, bir takvim vardır çünkü, bir yıl sürer, üç-beş yıl sürer; o zaman serüvendir. O süreleri geçti mi, bir yaşam tarzı olur, serüven olmaktan çıkar; yani günlük hayat haline gelir. Benimki, artık bir serüven değil de bir tutku haline gelmişti demek...

1960'lı yıllarda bir gece, ertesi gün yola çıkacağım Birsel Film ekibi ile. Ama bitmemiş bir senaryo var önümde. Rahmetli Işık Toraman'ın, Metin Film adına yapacağı bir filmin

senaryosu. Ben yazacağım, Ertem Göreç çekecek, sevgili Ayhan Işık da başrolünü oynayacak. Bitirmeden yola çıkmama imkan yok, çünkü Çorum'a gideceğiz. Çorum'un İskilip kazasına, bin kilometre... Orayı düşünüp bulan da, ekipte rolü olan oyuncu arkadaşımız, dostumuz, rahmetli Hüseyin Baradan. Nasıl bir özellik aramıştır coğrafyasında, doğasında, tabiatında, yaşamında da, bizi o kadar uzağa götürmüştür?.. Sorulduğunda cevabını verememiştir. Öyle çok benzer yerler vardı, birkaç yüz kilometre içinde halledebileceğimiz. Gittik! Gideceğiz...

Gecenin üçü veya dördüydü, Işık Toraman'ın senaryosu bitti. Bir soluk aldım, bir cigara daha yaktım, sonra bir duş yaptım, tıraş oldum, yatarsam uyuyacağım, herhalde on saat uyurum. Halbuki sabah yedide beni alacaklar kapıdan. Vakti karımla beraber öldürdük; biraz konuştuk, biraz gülüştük, ben valiz yaptım. Yanıma senaryo malzemelerimi aldım, çünkü senaryo yok. Birsel Film iki film yapıyor, iki film çekilecek. Birini Sırrı Gültekin, birini Orhan Elmas çekecek; rahmetli arkadaşlarımız... İki ekip var, bizimle beraber yollara düşecek; ama iki tane filmin sadece öyküsü ve kaba bir sahne sıralaması var, senaryosu yok. Bu şartlarda gidilmektedir İskilip'e. Yeni arkadaşlarım, senaryocu arkadaşlarım, benim genç arkadaşlarım, bunun altını çiziyorum: İki ekip gidiyor ve ikisinin de size bakıyor çalışması ve bin kilometre yol gideceksiniz. Her şey size bağlıdır, sizin beyninize ve çalışma hızınıza...

Sabahın yedisinde gelip beni aldılar. Ben karıma bıraktım Ertem Göreç'in senaryosunu, vedalaşıp çıktım. Hüseyin Baradan'ın arabası, kendisi kullanıyor. Selamlaştık, kucaklaştık, bindim arabaya. Önde oturmaktayım, güzel bir arabadır. Solumda Hüseyin Baradan kullanıyor, ortada ben, sağımda da öbür Hüseyin, Hüseyin Peyda. O güzel, o zarif adam. İkisi de rahmetli şimdi, yok!

Arkada Özdemir Birsel oturuyor. Birsel Film'in iki sahibinden biri, geçen yılın sonuna doğru onu da kaybettik. (Diğeri Nüzhet Birsel, ağabeyi.) Özdemir Birsel'in yanında Ajda Pekkan oturuyor ve rahmetli Orhan Elmas. Böyle bir altılı-

yız. Diğer arabalarda da Mahir Özerdem var, araba kullanıyor. Yakınlarda kaybettiğimiz Sırrı Gültekin onun yanında. Diğer ikinci ekibin, kadın başoyuncusu Figen Say var. Ekrem Bora var, kendi arabasında. Atıf Kaptan var, Tunç Okan var. Böyle bir yaman ekip. Yollara düşüldü, gidildi. Set ekibi de özel otobüsle gelmekte.

Unutamadığım bir şey oldu: Karşıya geçtik, Haydarpaşa Lisesi'nin önündeyiz. Oradan Anadolu'ya fırlayacağız. "Talkie Walkie" dedikleri yakından kumandalı, uzaktan konuşmalı bir aygıt var. Bunları film çekerken, dağda falan kullanmak için almışlar. Bir tanesi Özdemir Bey'de, bir tanesi Sırrı Gültekin'de. Gülmemek için kendimi zor tutuyorum. Özdemir Bey, kendine hâkim bir sesle (öyle konuşmayı severdi) "Sırrı Bey! Beni duyuyor musunuz?" diyor, Talkie Walkie'de, gayet ciddi. Sırrı Bey diğer arabada, o da Mahir'in kullandığı araba, tam yanı başımızdan geçiyor ve arkadaki camlar açık. Sırrı da Talkie Walkie ile konuşuyor, "Evet, duyuyorum Özdemir Bey!" diyor, ama Talkie Walkie ile konuşmasa da duymaktayız sesini. Böyle bir gülerek, eğlenerek düşülen yoldur. Gittik!

— *Bir Frank Sinatra rötarınız olmuş Ankara'da...*

— Ankara'ya girmeden, kenarından dolaşıp devam edeceğiz Çorum'a doğru. Vakit değerli hepimiz için. Ajda Pekkan, kulakları çınlasın, "Hayır! Yeni bir şarkı var; bir Frank Sinatra şarkısı. Ben onu mutlaka dinlemeliyim. Dinlemeden gitmem. 45'liği yeni çıkmış, plakçılarda varmış" demiş. Yollar değişti, Ankara'ya girildi, bir yerlerde beklenildi, o plak alındı. Tekrar yola düşüldü, Ankara'dan çıkıldı ve mola verildi o şarkıyı dinlemek için; bugünkü gibi hatırlamaktayım. Aşağılardan bir yerlerden, kurumakta olan bir dere akıyordu, yarım yamalak. Biz, yukarıda bir ağacın altındaydık. Ajda'nın elinde pille çalışan ufak bir pikap. O pikaba 45'lik plağı yerleştirdi. Frank Sinatra'nın sonra ortalığı birbirine katacak şarkısıydı o: "Strangers in the Night" şarkısı. İlk defa Çorum yolunda, Ankara dışında, bir ağaç altında, bir kuru dere yakınında

dinledim o şarkıyı ben. Bu şarkıyı Ajda'nın ısrarla bulup dinlemesi, ileride nasıl bir müzik tutkunu olacağı ve oradan nasıl güzel bir yere varacağını gösteren ufacık bir işarettir. İşaretlerin ufağı-büyüğü yoktur. Ufacık bir davranış biçimi, bir ısrar, neyin, ne zaman, nereye varacağını belli eden bir unsur haline gelebilir.

Serüven başlıyor!.. Takip, kaçış, korku ve...

Gece oldu, bir yerlerde molalar verildi, yemekler yenildi. Hüseyin'in arabası bozuldu. Onarım için girmediğimiz çıkmadığımız yol, kasaba, yerleşim merkezi, tamirci kalmadı. Gecenin saat dokuzu, Çorum'u geçtik, İskilip yoluna düştük nihayet. Yalnız o arada ben, ekip değiştirdim, Mahir Özerdem'in arabasına bindim. Sırrı Gültekin önde, Mahir arabayı kullanıyor, ben, Ajda Pekkan ve Figen Say arkada, İskilip yolunda, önden gitmekteyiz. Zifiri karanlık, ıssız, makilik, çalılık bir arazi...

Yola yakın bir yerde beklemekte olan bir cip birden fırladı ve hemen peşimize takıldı. Şiddetle, hızla, süratle... Şaşırdık. "Yahu, ne oluyor? Baskına uğruyoruz galiba. Yolumuzu kesecekler!.. Neler yapacaklar!" sesleri arasında Mahir'e, "Topukla" dedik. Mahir topukladı, uçuyoruz. Arkaya bakıyoruz, arkadaki araba biz hızlandıkça hızlanıyor. Üstelik o bizden daha yeni model, üstelik cip!.. Adamakıllı korku içindeyiz. Ajda, bir-iki hıçkırdı gibime geliyor ve ona, "Aman, yere eğil! Görmesinler!.. Hatun görmesinler arabada" dedik, ona ve Figen'e!.. Virajlardan çıkıp virajlara girmekteyiz, havalanmakta, yere inmekteyiz.

Bu serüven, bu kovalamaca, kaçtıydı-kovaladıydı, "Eller yukarı!" "Hayır!" hali, bir yarım saat sürdü. Yarım saat, saat gecenin on birinden sonra, bilmediğiniz bir coğrafyada takip edilirken kolay geçecek bir zaman değildir. Geçmedi zaten.

Neyse, girdik İskilip'e, in cin top oynuyor. Geldik kalacağımız otelin önüne müthiş bir hızla, bir fren!.. İndik, koşup otele atacağız kendimizi. Arkadaki cip de hızla geldi, yolu-

muzu kesecek şekilde önümüze geçti durdu, kapılar açıldı, patır patır adamlar indiler, ellerinde çiçeklerle bize doğru geldiler, "Hoş geldiniz!" dediler...

— *Mutlu son!*
— Evet, mutlu son! Gündüzden beri bizi bekliyorlarmış meğer. Bütün diyecekleri, "hoş geldiniz!" İskilip'e ilk defa bir film ekibi; üstelik ünlü, üstelik ağır, durmuş oturmuş kişilerin, iyi bir film şirketinin ekibi gelmekte ve bu onlar için çok onur verici bir şey. Onun için aralarında bir karar almışlar, "Gelenleri karşılayalım, hoş geldiniz diyelim" demişler ama biz bir türlü gelememişiz. Gecenin on biri, hâlâ beklemekteler. O çiçekleri sevgiyle verdiler ellerimize... Titreyen ellerimize...

— *Neden korktuğunuzu anlayamamışlar mı?*
— Hayır! Bu konu hiç konuşulmadı. Sanki biz kaçmadık, onlar bizi kovalamadı gibi. "Beyanı hoş amedinde" bulundular sadece. "Hoş geldiniz! Şeref verdiniz. Çok sevindik. Herhalde yorgunsunuzdur, bu gece dinlenin." Yorgun olmaz mıyız? Hele ben, hiç yatmamışım bir gece evvel ve ertesi gün senaryo yazmaya başlayacağım. Önce, Sırrı Gültekin için yazabildiğim kadarıyla çarçabuk... Sırrı'nın asistanı gelip alacak, sete gidecek. Onlar çalışırken, ben Orhan Elmas için yazacağım, onun asistanı gelip alacak ve film çekecekler. Sonra gene Sırrı Gültekin'e çalışacağım, sonra da Orhan Elmas'a...

— *Hangi filmler olduğunu anımsıyor musunuz?*
— Tabii tabii! Bir tanesi Sırrı Gültekin'in çektiği, üstelik dönem filmiydi; yani saltanat yıllarında, padişahlık yıllarında, İzmir dolaylarında geçmiş bir efe öyküsü anlatıyordu, *İzmir'in Kavakları* idi adı. Öbürü, bir dağ, bir köy avantürüydü, macera filmiydi. Onun adı da *Dağda Silah Konuşur* idi.

Şunu da anlatmalıyım: Çok beklemedik, az sonra Özdemir Bey'le diğer oyuncu arkadaşlar da geldiler. Odalara taksim olduk. Figüran hanımlar da vardı, ikisinde de oynayacak hanımlar... Bizim bir alt katımız, otelin orta katı; Ajda'ya,

Figen'e ve diğer kadın oyunculara, kadın misafirlere ayrılmıştı. Onlar orada yatıp kalkacaklar, erkek takımı da yukarıda.

Benim odama, benim şansıma yuh olsun, Orhan Elmas'la Atıf Kaptan düştüler. Üç yataklı bir odada yatacağız. Aman ne hoş! Atıf abiyi pek severim, Orhan'ı da severim. Arada sırada dirseklerimiz çatışır, fikirlerimiz çatışır; yani geçinmesi kolay bir adam değildi Orhan ama sevdiğim bir adamdı. Yıllarca çalıştık. İkisiyle aynı odada, bir de tertemiz insanlar. O yüzden de müthiş mesudum. Yattık. Işıkları kapadık. "İyi geceler" diledik birbirimize. Ben baygın gibiyim, artık uyumalıyım. Sabah herkesten erken kalkacağım, tretmanları önüme koyacağım, sekanslamaları, öyküleri yaşamaya başlayacağım ve diyalog yazacağım. Sabahleyin konuşacağız yönetmenlerle, nereden başlamak istiyorlarsa, oradan başlayarak yazacağım.

Horlamak da uykuya dahil!..

— Her neyse, ışıkları kapadık. Bir gece evvel hiç uyumamış, ertesi gün de yaklaşık on dört saat araba ile yol gitmiş bir Safa'dır. Üç yataklı odanın önce kapı tarafından bir horultu... İnanılmaz! Kafa kesiyorlar, inlemeyle karışık!.. Bu, Orhan Elmas'tı!.. Öldürsen, hâkim beraat verir, duyarsa o horlamayı!.. "Yahu, ne yapmalı? Ben buna ne demeliyim?" demeye kalmadı, pencere dibinden Atıf Kaptan'ın horultusu başladı! Birinin horlaması biterken, öbürününki başlıyor ve yükseliyor. Şimdi ben kalkıyorum, Orhan'ı dürtüyorum, sarsıyorum, silkeliyorum; susuyor, duruyor horultusu. "Oh!" diyorum. Gidiyorum Atıf abiye, ona daha fena şeyler yapıyorum. Çimdikliyorum, hem de çıplak ayağını, böyle aşık kemiğini falan... Susmasa, kafa atacağım, öldüreceğim!.. Tam Atıf Kaptan kesiyor, bir dakika evvel susturduğum Orhan başlıyor!..

Ben bunu bir de Şile'de bir akşam; rahmetli mizah yazarı, güzelim senaryocu, o müthiş şeker adam, yokluğunu hep duyduğum Suavi Sualp'le de yaşadım. Kızıyla beraber, bir odada kaldık. Kızı 8-9 yaşlarındaydı. Biri başlıyor, öbürü bitiriyordu; yani benim bu horultu rezilliğim eskidir, kadimdir.

Bu, çok uzun sürdü. Tadı tuzu kaçtı, ben ışığı yaktım, "Uyanın!" dedim. Atıf abiye de, Orhan'a da (İkisi de öldü, şimdi yoklar). Orhan, biraz içerledi: "Eh hayat, ne yapalım? İş için bir araya geldik, keyfimizden değil!.. Biz horlarız, yorgunuz" gibi bir tavır takınıyor, uyku sersemi...

Atıf abi, son derece çelebi, neşeli: "Yahu Safa'cığım! Safa Beyciğim! Allah aşkına dert etme, sen de horla!" diyor bana...

Penceremiz açık, yaz mevsimi. Bir adım attın mı, pencereden terasa çıkıyorsun. Yorganı aldım, şilteyi taşıyamadım. Yorganı altıma yaydım, çarşafı üstüme örtü yaptım, yastığı aldım: "Bunların ne halleri varsa görsünler, isterlerse gebersinler!" sesleri arasında pencereyi kapadım, "Ter içinde kalsınlar!.. Tere batsınlar!" diyerek balkonda yattım.

Sabah kahvaltıda, "Bana işkence ettiniz!.. Beni perişan ettiniz!.." diye başladım!.. Meğer aralarında konuşmuşlar, "Sabahleyin bize bu yüklenir şimdi. Üstelik, iki ekibi de bu herif çalıştıracak. Politikamız gereği iyi geçinmemiz lazım. Aslında kafasını koparırız ama yeri değil" diye. Müthiş bir sükûnet içinde, af dileyerek, ellerinde olmadığını, buna başka bir çare bulmak gerektiğini ekleyerek; yani ya beni odadan dehleyecekler ya da kendilerini, başka çareleri yoktur... Şaşırdım, mahcup oldum. Sonra oturdum, o iki ekibe hiç durmadan yazdım. Bir gün boş geçmedi zamanları, çalışmadan geçmedi...

Senaryocu, çileyi severek göğüsleyendir!..

— Senaryoyu ortalardan bir yerden almak, öyküyü baştan kurmuş olmayı gerektirmiyor mu?

— Yüzde yüz kurmuş olmayı gerektiriyor, bir!. İki, ne kadar kurmuş olursan ol, baştan yazmaya başlarsan, yazdıkça köpürür; yani sıralamayı yaparken aklına gelmeyenler gelir; orada yarattığın karakterler, yeni davranışlar isterler. Birdenbire ihtiyaç duyarlar, duyururlar sana: "Mehmet bir de bunu yapmalıdır. Araya bir de şöyle bir sahne girmelidir" gibi yavaş yavaş, pişe pişe gider; yani bir sekanslama yapmak, işin

sonu değildir. Kemikleşmemiş bir olaydır. Yazdıkça, yeni sahneler üretebilirsin, ya da sıradan gibi gördüğün bir adam tipi, bir kadın tipi, yavaş yavaş öykünün içinde öne geçmeye, posta koymaya başlar. Çekici, çarpıcı şeyler yapmaya başlar. Davranışlar getirir, konuşmalar getirir.

Sen, bütün bu şanslardan mahrumsun. Sıranın dışından gireceksin. İlk iki gün için bu böyledir ama onlar yazdıklarını çekerlerken, sen en başa dönüp, artık sırayla gidebilirsin; anladığın gibi, başlangıçtaki çalışma müthiş enerji ister. Çünkü üç-dört saat birini, sonra üç-dört saat öbürünü yazmaktasın! Gelip almaktalar. Sonra hemen diğer senaryonun dramatik yapısı ve insanları ile bir araya gelmektesin. Tam onlarla yüklendiğin, onlarla dolduğun sırada bırakıp, tekrar dört saat önce yazdığının devamına girmektesin. Ama sinema budur. Çelişkilerle doludur zaman zaman. Böyle de olmalıdır. Yaratıcılık biraz da böyle, nazik bedeni sıkmayı gerektirir.

Sabah altı buçuk-yedide kahvaltını bitirmiş olacaksın. Yedi buçukta daktilonun tuş sesi çınlayacak ve bu, akşamın herhalde yedisine kadar sürecek. Onlar, Allah'ın dağında, ayrı ayrı yerlerde film çekerlerken, sen otelde... Tek başına bir otel odasında, bir tahta masada... Hiç unutmuyorum, bir öğlen vakti çalışıyor, yazıyordum. O gün, o saatte çekimde işi yokmuş, Ajda da yanıma gelmiş, "Kolay gelsin" demişti. Görmüştü nasıl yoğun bir tempoda olduğumu.

— *Bitti mi orada senaryolar?*

— Hem de onların çekimleri bitmeden!.. "Son" diye yazmadan üç gün önce, Çorum'dan bir otobüs beni Ankara'ya getirdi. Hemen tren biletimi aldım yataklıdan... Gar lokantasında oturdum. Yaz akşamı, treni bekliyorum, İstanbul Ekspresi'ni, akşam saat sekiz buçuk... Eve haber vermişim, karıma, sabahleyin İstanbul'da olacağım diye!.. İşimi iyi yapmışım, içim rahat. İçki içtim, başlı başına bir saadetti. İstanbul'a bir karış mesafeye gelmişsin, çok şükür. İki ekibi de çalıştırabilmişsin, hiçbirinden "Şuraya da şu diyaloğu koyalım, burada bu eksiklik var" sesleri gelmemiş.

Yani bütün o temponun içinde bile, rejisörü okur, başoyuncusu doğru dürüst okur; bir Atıf Kaptan, bir Ekrem Bora, bir Ajda Pekkan, bir Hüseyin Baradan, bir Hüseyin Peyda... Öteki beriki, ağızlarına iyi gelmeyen bir sözcüğü tartışırlar, kendilerine uygun olmayan bir tavrı tartışırlar. "Ne yapalım? Biz bu şartları kabul ederek yola çıktık. Ne gelirse, onu çekmekle, oynamakla yükümlüyüz." Hiçbir zaman denmemiştir. Reddederim!..

İskilip'e ait hatırladığım bir şey daha var: Akşamları yemek yediğimiz mekan, lokanta-meyhane arası bir yer idi. Arka bahçede bizim için sofralar kuruluyordu. Ayçiçekleri vardı yanı başımızda; bahçe insan boyuna yakın ayçiçekleri ile doluydu. Günebakan da derler... Öyle bir yerde akşamları yemek yiyor, bir-iki kadeh içiyor ve gülüp söylüyorduk. Gülüp söyleme hiç değişmemiştir. Bilmiyorum Atıf Kaptan'ın o kahkahaları ahiretinde de var mıdır; ama benim hâlâ kulağımdadır. Bir de Ekrem Bora'nın dostluğu...

— Merak ettiğim şey şu aslında: Böyle bir yoğunlukta konsantre olmanızı sağlayacak bir yöntem geliştiriyor muydunuz? İki senaryo arasında, o iki-üç gün , insan paronoyak bile olabilir, farklı karakterler üzerinde yoğunlaşırken...

— Bir tanesi, günümüzde geçiyor. Öbürü dönem filmi. Bir defa diyalog değişiyor, konuşmaları değişiyor insanların. Devr-i padişahide geçiyor. O bir Osmanlı dilidir. Ama siz, bugünün seyircisinin anlayacağı bir dilde yazacaksınız; sözcük seçme ve istifleme meselesi çok önemli. Konuşma üslubu, yani "dönem" için diyalog çok zor, insanın elini ayağını tutan bir iştir.

Öbürü günümüzde geçiyor; ama bu defa kırsal alan. Orada da iyi kötü köy diyalektine, o konuşma diline, kelimeleri öyle seçmeseniz bile, konuşmaları, cümle kurgularını köylü diline uygun şekle getirmek mecburiyetindesiniz. Üstelik bir de geçtiği bölge söylenmiyor; ama ne olursa olsun onlara ait, kentlerde geçmeyen, kentlilerin kullanmadığı köylü deyimlerini bulup yerleştirmelisiniz!.. Mesela o kitap yanımdaydı,

Bölgelere Göre Deyimler ve Atasözleri. Çok önemlidir. Onlara müteşekkirim, o emekleri verenlere. Yıllar sonra, *Fatma Bacı*'yı yazarken de aynı kaynaklardan yararlanmıştım. Nasıl unuturum!..

Gelelim İskilip'e... Bir metot yakalayacak vaktim yok. Asistan alıyor götürüyor, bir soluk alıyorsun, yüzünü yıkıyorsun, bir cigara yakıyorsun, belki bir parçacık meyve gibi bir şey yiyorsun; yani kendine bir on-on beş dakika konfor atıyorsun. sonra yenisine!.. Nerede kalmıştık!

Eh, zaten pratiğiniz var, bir de ayıptır söylemesi, fazladan bir yeteneğiniz var. Yani size ayrıca tanınmış, "dad-ı Hak" dediği eskilerin, Allah vergisi bir kabiliyetiniz var. Yoksa bu; okumakla, eğitmekle, disiplinle, zamanla, deneyimle falan nasıl elde edilir, bilemiyorum!.. Böyle çalışmalar başıma pek ender gelmiştir. Ama şunu itiraf etmeliyim: Gururunuzu fırçalayan bir şeydi. Size ne kadar çok güven duyduklarını gösteriyordu. "Safa Önal arkadaşımız gelir, yazar. Bu işi kurtarır. Ona güveniyoruz." Bu da, ister istemez kontrolünüzü aşıyor ve size bir başka aynada bakma gibi bir duygu getiriyor. İnkar edemem...

— Sinemanın altın çağı dediğimiz dönemde, yılda üç yüzü aşkın film üretiliyordu. O dönemde bu kadar çok üretilmesi de eleştiri konusu oluyor. Yalapşap, belki senaryo bile tam olarak bitirilmeden, çok kısa sürede film çekilmesi eleştiriliyor.

— Bu her devirde, hep tartışma konusu olmuştur. Oysa star kadroyu, senaryo vermeden bir Ayhan Işık, Sadri Alışık, Orhan Günşiray, Hülya Koçyiğit, Türkan Şoray, Filiz Akın, Fatma Girik, Tamer Yiğit'i kimse sete çıkaramazdı. Üç yüze yakın filmin hiç değilse iki yüz tanesi bu disiplinin içinde çıkıyordu. Hemen hatırlayalım, televizyon kurulduğu zaman hiçbir altyapısı yoktu. Başladığı zaman hepsi Yeşilçam'dan gitmiştir senelerce. Oyuncusu, ışıkçısı, yönetmeni, senaryocusu, kameramanı... Hepimiz, hepimiz orada çalışmışızdır. Yani ben kundura boyacısını biliyorum, bizim sokaktaki kundura boyacısı, ışıkçı olarak götürülmüştür lamba taşısın diye, yok-

luktan... Bir tane oyuncuları vardı. Televizyonun star yaptığı bir tek oyuncu, Aydan Şener. Diğerleri sinemadandı. Televizyon şimdi kendi yapımcısını, kendi kameramanını, kendi yönetmenini, kendi senaryocusunu, kendi mekanlarını buldu. Kendi oyuncularını, kendi dünyasını kurdu ama bir taraftan da televizyon kanallarında hâlâ Yeşilçam filmleri oynuyor. Döne döne oynuyor ve büyük bir ilgiyle izleniyor.

— Siz 1968'de yirmi beş senaryo ile en çok film senaryosu yazan kişisiniz. 1963'te yirmi iki senaryo ile Bülent Oran, 1964'te yine siz, yirmi beş senaryo ile. 1966'da otuz iki senaryo... Bir senaryo yazmanın süreçleri düşünüldüğünde, insanüstü gibi görünüyor...

— Gibi değil, öyledir!.. Çünkü her şeyin çoğunu yetiştirdik sinemaya; yönetmen, kameraman, ışıkçı, figüran, oyuncu, set işçisi, prodüksiyon amiri, yapımcı, minibüs şoförü falan yetiştirdik de senaryo dalı zayıf kalmıştır. Yani Sadık Şendil, Bülent Oran, Erdoğan Tünaş, Suavi Sualp, Umur Bugay, Ahmet Üstel, Burhan Bolan, İlhan Engin, Vedat Türkali, o bir süre sonra bırakmıştır, yani toplasan on senaryocuyu geçmez.

Birden ürküttün beni!.. Kendime inanmak istemedim. Bazı yıllarda 25-27... Sonra başka bir yılda 32 senaryo... Hepsi star oyuncular, yönetmenler ve firmalar için. Biraz düşünmeliyim!..

— Böyle bir tempoda çalışmaya herkesin talip olması beklenemezdi sanırım...

— Ama o bir tutkuydu, kesin bir özveriydi. Herhalde bir on yıl, yirmi beş senaryonun altında yazmadım. Yaşamaya zamanınız yoktu. Kendinize özel bir zaman ayıramazdınız. Benim de yaşım 25, bilemedin 30, canım bu akşam çıkmak, eğlenmek, gezmek, yarın da akşama kadar uyumak istiyor. Beş gün de başımı alıp bir yere gitmek istiyorum diye bir hürriyetten bahsedemezdiniz ama siz buna gönüllüydünüz. Yani bir anlaşmanın içindeydiniz. Kendinizden usanmadınız. Kavganız yoktu. Bir taraftan yazıp bir taraftan küfrettiğimi hatır-

lamam. Memnundum hayatımdan. Hiçbir yerden de geri kalmıyordum iyi-kötü. Ama kendi hayatımdan vererek. Hiç pişman değilim.

— Üretkenliğinizin sekteye uğradığı seks filmleri furyasını, o dönemde nasıl ayakta kaldığınızı, o dönemin havasını anlatabilir misiniz?
— Anlatamam, çünkü o seks furyasında bana çok ödev vermediler; yani onları yazmak için Safa'ya ihtiyaç yoktu. Kendi aralarında yazabiliyorlardı, sette yazabiliyorlardı. Çoğu zaten cinselliğe dayanan sahnelerden kuruluyordu. Bir entrika, bir kurgu... İki-üç tane güzel, çıplak kadın, birkaç adam, adamakıllı seks, *Tak Fişi Bitir İşi* falan gibi. O zaman, ben çok aranmadım. Toplasan seks furyasında yazdığım senaryo sayısı, on taneyi bulmaz.

— O dönemde geçiminizi nasıl sağladınız?
— Yani senede yirmi-yirmi beş senaryo yazan adamsınız, ama seks furyasında size iki-üç yılda, on tane senaryo ancak düşüyor. Yazmadım değil, yazdım ama beni isteyen yok. Benim de gidip "Kardeşim, seks de yazarım" diye talepte bulunacak halim yok. O zaman diğer senaryolara yüklendim. Üç-beş tane ancak yazabiliyordum. Biraz da cebinizden, kendi tasarrufunuzdan, birikiminizden harcamak zorunda kalıyordunuz, böyle gitti. Ama bizim çalışma düzenimize seks filmleri furyası en çok iki-üç yıl sekte vurmuştur. Sonra normal sinema seyircisi kendi filmlerini istedi, gene geldik, gene yazdık ve çektik.

Çocuk filmleri dönemi...

— Furyalardan söz ederken, çocuk filmlerinin yoğun olarak üretildiği döneme de geçiş yapalım mı?
— Evet. O çocuk filmleri meselesi son derece önemli bir olay. *Ayşecik* ile başlamış bir çığır. *Ayşecik*... Zeynep Değirmencioğlu... O, bir defa olağanüstü bir çocuktu. Böyle güzel, böyle

şeker-şerbet bir şey, analar öyle kolay kolay doğurmaz. Rahmetli senaryocu Hamdi Değirmencioğlu, yani babası yazmıştır *Ayşecik* senaryolarını. Ayşecik ve saygı duyduğum eşiyle, zamanının iyi futbolcusu Serkan ile dostluğumuz sürüyor.

Birbirinden güzel şeyler yazmıştır Hamdi Bey kızına. Böyle bir şey patlayınca, sinemanın buna ilgi duymaması imkansızdı. Ve daha çok, yapımcılar kendi çocuklarını ortaya koydular. Böyle olunca, sorumluluğunuz ve vebaliniz son derece arttı. Çünkü bu bir iddia meselesiydi ve yapımcının, oğlu için yaptığı yatırımın ses getirmesi gerekiyordu. Paradan daha çok, burada bir racon meselesi, fiyaka meselesi söz konusuydu. Yani "Adamın çocuğunun filmi çalışmadı" lafı, çok ağır gelecek bir şeydi. Yapımcı sokaktan bir çocuk alıp oynatsa, "Olmaz" dersiniz, ama gözü gibi sevdiği kendi evladı, "Benim oğlum yapar, benim kızım yapar" iddiası var. O iddiayı taşıyacak şekilde davranmak zorunda kalırdınız.

— *Sizin ilk yazdığınız çocuk filmi...*

— İlkine, Türker İnanoğlu ile başladık. O zaman ben Türker'in tek tabancası gibiydim. İlk *Yumurcak*'ı yazdım. Birinci *Yumurcak* benimdir, yazılma serüveni de hayli ağırdır. Çünkü ben *Yumurcak*'ı yazacağım sırada, Türker'in rahmetli kardeşi Berker İnanoğlu ile de devamlı çalışıyordum. Sevgili Berker, rahmetle ve kederle anarım, onun şirketi için bir Zeki Müren filmi çekecektim. Antalya'ya inmiştik Zeki Müren'le. Sema Özcan, Zeki Müren, Piraye Uzun, rahmetli İsmet Ay dostumuz ve rahmetli Nevzat Okçugil... Güzel bir ekipti. Antalya'da çekimler sırasında Türker, bana bir telgraf ile ulaştı ve "Senaryomu isterim, *Yumurcak*'ı isterim" dedi. Sıkıştığım bir andı: "Yazamam! Evet, sana söz vermiştim ama şu durumda Zeki Müren filmi yönetmenliği bana daha iyi geliyor. Antalya'da film çekiyorum" diyemedim, demeliydim. Bu bir ahlak meselesiydi çünkü, anlaşmıştık. Senelerce dostluk içinde çalıştığım arkadaşımdı Türker. Güzel bir dostluktu, uzun bir dönem... Sabahtan akşama kadar Antalya'da film çekiyordum. Derya Motel diye bir motelde kalıyorduk. Çok yorgun

ve güneş yemiş dönüyorduk. Side'de, Aspendos'ta falan çalışıyorduk. Akşam, bir-iki lokma bir şey yeniyordu. Güzelim Zeki Bey, bir-iki kadeh içkinin arasında şarkılar da söylüyordu. Sonra herkes odasına yatmaya çekiliyordu. Ben daktilonun başına oturuyordum, *Yumurcak* yazıyordum.

— *O zamanlar henüz baba olmamıştınız ...*

— Hayır hayır! 1969-70'ler... Sabaha kadar yazıyordum. Hatta bir sabaha karşı, rahmetli Zeki Bey erken uyanmış, zaten en geç yedide kalkmamız lazım. Kahvaltı, sekizde hareket, yola gidiyoruz. Bakmış bir daktilo sesi, "Nereden geliyor?" demiş, "Safa Bey'in odasından..." "Allah Allah, nedir bu? Senaryo elimde benim" diyor adam. Kendi filminin senaryosu... "Sabaha karşı dörtte ne yazıyor bu?.. Ek mi yazıyor, nedir?" Sonra anlatmıştım kendisine: "Seninle akşama kadar film çekiyorum, sabaha kadar da senaryo." O senaryonun yazdığım parçalarını, bizimle gelmiş, fakat o gün işi olmayan herhangi bir oyuncu arkadaşımız alıyordu; mesela Oktar Durukan'ı hatırlıyorum bunların içinde, Allah rahmet eylesin, havaalanına götürüyordu. İstanbul'a uçacak uçağın pilotuna elden veriyordu. O uçak İstanbul'a geliyordu. İstanbul'da da Türker'in sahip olduğu Erler Film'in bir görevlisi, pilottan o senaryoyu alıyordu ama sete çıkılmıyordu; yani çekim başlamamıştı. Senaryosunu istiyordu Türker. Hemen başlayacak da değildi ama oyuncular, mekanlar seçilecek, iş planı, gece ve gündüz çalışma günleri saptanacak. Böyle yazılmıştır *Yumurcak*... Zordu, ama *Yumurcak* çok güzel patladı. Çünkü İlker çok sevimliydi. Türker, bir baba olarak ne yapması gerekiyorsa, fazlasıyla yapmıştı. Filiz Akın, annesi olarak çok güzel, çok içten oynamıştı. Mükemmel bir ekip oluşturmuşlardı. Çocuk da, kulakları çınlasın İlker'in, adamakıllı yetenekli ve şirindi. Birkaç yıl geçti, bu defa Berker İnanoğlu istedi; oğlu Sezer için. Hem yazmak hem çekmek üzere. Oturdum *Sezercik* yazdım.

Berker de, Türker'in çizgisinden gitti, o da çok büyüttü işi. O da oğlunun yanına, 2,5-3 yaşında falandı Sezer, Ayhan

Işık'ı ve Hülya Koçyiğit'i aldı. Şaka değildir. Bir çocuk filminde Ayhan Işık, Hülya Koçyiğit, Erol Taş gibi starlar oynadı. Demek ki onlara da rol vereceksiniz. Ayhan Işık'ın çok büyük, kalabalık seyircisi var, Hülya'nın öyle, Erol'un öyle. Hem çocuk çıkıp patlayacak, hem yanındaki oyuncular haklarını alacaklar. Eh, çocuk 2,5-3 yaşında! Nasıl idare edeceksin o çocuğu? Dur'dan, otur'dan anlamaz, alışmamış. Bir set disiplini lazım; "Burada duracaksın, şurada ağlayacaksın, burada güleceksin, bir adım ileriye gitmeyeceksin, geri kalmayacaksın." Tam siz çekerken, kafasını çevirip başka tarafa bakıyor. Ufacık! "Bana bakacaktın hani Sezer!" Dönüp bakıyor, iş işten geçmiş oluyor. Bir daha çekiyorsun. Bir de dostluk kurmak adına, beni sevsin, Sezer bana yaklaşsın diye, paydostan sonra en az sekiz-on defa evine ben götürmüşümdür, Topağacı'ndaki eve. Üst katta banyoya ben sokmuşumdur, gülüşerek, ıslanarak, şakalaşarak ben yıkamışımdır Sezercik'i. Böylece beni dinlesin, bana güvensin diye.

— *O yaştaki çocuklardan fazla şey beklemek, yanlış değil mi?*

— Doğrusun. Ama çocukların da, çocuk seyircilere verecek bir dünyası olmalı. Çocuk çocuğa anlaşmak, dertleşmek gibi, çocuk romanı, çocuk tiyatrosu gibi... Rahmetli Berker'ciğim o film için elinden ve gönlünden ne geldiyse yapmıştı. Mesela misafir oyuncu olarak Çolpan İlhan vardı, Ediz Hun ve Yılmaz Güney vardı. Benim Yılmaz Güney'le yönetmen olarak bütün çalışmam bir tek o filmdeki Beşiktaş Vapur İskelesi'nde çektiğim üç-beş plandır. Yani böylece filme ayrı zenginlikler katılıyor, dayanışmalar yapılıyordu.

Sonra Ümit Utku dostum, o da bana çocuğunu teslim etti. Menderes, şimdi yakışıklı, şöhretli rallici, her yerde adı geçen Menderes Utku'yu teslim etti bana. Onu da hem yazdım, hem yönettim. Ümit Utku da dönemin çok önemli starı Sadri Alışık'ı almıştı. Zeynep Aksu, iyi dost, vefalı Engin Çağlar. O da çok güzel bir kadro kurmuştu. Bir dediğimiz iki olmuyordu. Ümit Utku, hem yapımcı hem yönetmendir. Yönetmenli-

ğini yaptığı birçok film büyük gişeler kapamıştır, büyük iş yapmıştır.

Karşıda, Fenerbahçe'de, Eski Milli Eğitim Bakanı, Devlet Bakanı rahmetli Celal Yardımcı'nın güzel köşkünde çalışıyoruz. İkinci veya üçüncü günü Ümit Utku geldi sete. Çiçek getirmiş, hamur tatlısı getirmiş, "hayırlı olsun"a gelmiş. Ne güzel bir şey, oğlunun setine geliyor. Bunu hepsi yapmıştır. Ben bir jest adına, baba-oğul beraberliği ilerde onlara bir anı olur diye, sevgili Ümit'e dedim ki "Şunları çekiyorum (senaryoyu gösterdim). Gelmişken, bir-iki plan çek Menderes'e. Yönetmensin, babasın, filmin sahibisin, her şey sende." "Ne münasebet! Benim ne haddime!" demiştir. Çekmedi, teşekkür etti ve gitti. Bunlar incecik, kopacak kadar narin, fakat asla kopmayan, daima saygıyla hatırlanan, son derece çelik davranış biçimleridir.

Bu filmlerin başlangıcı Türker'in *Hancı* filmi. Türker İnanoğlu'nun asıl sinemacılık ve yönetmenlik dönemi... Benim yazdığım *Hancı*'da Parla Şenol oynamıştı. Ufacık, çok şeker bir çocuktu. Çok yetenekliydi Parla. Tabii Türker son derece zeki, uyanık, atılımlara hazır... Bana hemen dedi ki, "Parla üzerine bir senaryo!.. Bu yaman bir kız. Yaman bir kabiliyet." Oturdum ben, *Çöpçatan*'ı yazdım. Eşref Kolçak ve Fatma Girik gibi iki starın arasına girebilecek kadar yetenekliydi Parla ve hemen o film yapıldı. Ve sinema gişelerinde en yükseğe çıktı.

(Bu arada eklemek isterim, Türker'in anılarını okudum. Orada bu *Çöpçatan*'ı başka bir senaryocu arkadaşımın yazdığından bahsediyor. Herhalde dalgınlığına gelmiş, yanlış hatırlıyor. O sırada benim dışımda Türker'in çalıştığı senaryocu yoktu. Bir süre öyle gitmiştir, *Çöpçatan* da onlardan biridir. Üstelik o tarihte basılmış afişte benim adım vardır. Bunu bir parantez içinde söylemek istiyorum. İncinmişimdir çünkü.)

— *Parla Şenol ile daha sonra...*

— Çabuk kaybettiğimiz, son derece iyi bir oyuncu, geleceği çok parlak olacak bir adam vardı, aktör Suphi Kaner. Suphi

Kaner ile Parla için Melek Film'e *Ekmek Parası*'nı yazdım, Ülkü Erakalın çekmişti ve mükemmel yönetmişti. Bir Charlie Chaplin filminden, bir Şarlo filminden yola çıkarak hazırladığımız, çok severek yazdığım bir senaryoydu. Ülkü ile de yeni diyalog kuruyoruz, dostluk kuruyoruz. Senaryonun yazdığım bir bölümü bana çok iyi geldi.. "Bir de Ülkü'ye okuyayım, tatlansın" demiştim. Bir güneşli gün, öğlenden önce yine Melek Film adına, Amerikan Hastanesi'nde film çektiğini öğrendim. Kalktım, Nişantaşı'na Amerikan Hastanesi'ne gittim. Geniş yemyeşil bir ön bahçesi vardı, böyle değildi o zaman hastane. Neriman Köksal ile film çekiyordu Ülkü. Rahmetli Neriman da benim unutamadıklarımdan, sımsıkı dostluk geliştirdiklerimden biridir. Sadece yazan ve oynayan olarak kalmadıklarımdan biridir. Hastane bahçesinde, belki bir açı değişimi arasında, ışık değişimi arasında okumuştu ve gözlerinden yaşlar inmişti Ülkü'nün. Çok sevinmiştim.

"Ateşle oynamanın zevki vardı, ah o zaman"

Çocuk filmi, bir defa çok sıcak, çok açık, çocukların ilgisini çekici olmak zorundadır. Çocukların ilgisini çekmek, soyut bir söylemdir. Nedir çocuğun ilgisini çeken?

O zamanlar sinema salonlarının dolduğu bir dönem... Yani, bu çocuk filmleri dediğimizden çocuğu çıkarsanız, bir Ayhan Işık, Hülya Koçyiğit, bir Filiz Akın filmi yapsanız zaten ortalık birbirine girer. Bu isimlere bir de çocuk ekliyorsunuz. Ama bu çocuğu eklediğiniz zaman, öbür ikilinin her zaman yaptığı filmler gibi projeler düşünmemeniz gerekiyor. Çocuğa duyarlı, çocuğun etkileneceği veya çocuğun etkileyeceği hikayeler seçmek zorundasınız. Çocuk olunca işin içinde, aileyi düşünmek zorundasınız. Efendim, gayri meşru çocuklar meselesi de vardır diyen olur, elbet vardır, onu da yaparsınız. Ama öncelikle aileyi düşünmek zorundasınız. Kendi ülkenizin insanlarına ve o insanların aile anlayışına uygun düşünmek zorundasınız. Aykırı yaptığınız yerlerin altını özellikle çizmelisiniz ki, o aykırılıklar iyice belirlensin. Filmin eğitici,

terbiye edici bir tarafı olmalıdır; ama ders kitabı haline geldiğiniz an, sıkılır seyretmez... Ne ister, ne istemez seyirci, bilmek zorundasınız. Diyalogları bile, normal seyirciden daha çok, çocuğun anlayacağı, hoşlanacağı sözcükler olarak hesaplamanız gerekir. Bir de şunu unutmamalı; annesi elinden tutuyor götürüyor, çişi geliyor, uykusu geliyor, ağlıyor. Çocuk yahu! Çocuk filmi, büyük korkutmalar, büyük şoklar getirmemelidir. Hep çocuk olduk, biliyoruz bazı şeylerden nasıl ürktüğümüzü. Finallerde, film bitimlerinde, morali bozuk çıkartmamak zorundasınız. Yani moral vermelisiniz. Boşuna konmamıştır, "Happy End" lafı; yani Amerikalı ustalar, "Mutlu Son"u durup dururken bulmamışlardır. Denemişlerdir, seyircilerin önüne atmışlardır. Bir filmi kötü bitirmişlerdir, benzer bir filmi iyi bitirmişlerdir, aradaki farkı yakalamışlardır. Sinema sanayii, durup dururken olgunlaşıp, dünyayı önüne katacak hale gelmemiştir. Mutlu son insani bir ihtiyaç.

— Çocuk filmlerinde başka nelere dikkat ettiniz?

— Çocuk filmlerini, hep çocuk kalsaydım duygusu içinde düşünmek lazım. Mesela Abidin Dino'nun çocukluk anıları var, *Ne Güzel Çocukluktu O* diye... Çok yaşasın, Ferit Edgü toparlamış. İki defa okudum. Çünkü çocukluğa kaçmak, bir zaman sonra gerekli bir olay. Bir liman gibi sığınıyorsunuz, canınızın sıkıldığı bir zamanda çocukluğunuza dönmek böyle bir şey...

Yazıklar olsun ki unutuldu... Şair Faruk Nafiz Bey var. Adamakıllı unutuldu, yani "Han Duvarları" bile kalmadı. Onun çocukluk anlatımı için getirdiği bir şiir dili vardır: "Ateşle oynamanın zevki vardı, ah o zaman/ Ki her kıvılcımı güç söndürürdü bir umman" diyor. Çok önemli, Faruk Nafiz Bey'i arada bir hatırlayacağımı sanıyorum. Doğrusu çocukluğu öyle yakalamak lazım. Ve çocukluk öyle bir şeydir. "Ateşle oynamanın zevki vardı ah o zaman..." Doğrudur.

— Çocukları yakalayabildi mi o filmler, çok izleyici çekebildi mi?

— *Ayşecik*'lerden sonra bir de *Sezercik*'ler... Kaç tane *Sezercik*? Birinciyi ben yazdım, çektim. İkinciyi ben yazdım, Memduh çekti. *Yumurcak*'lar ise dört-beş tane oldu.

— *Siz, oğlunuz Umut'a sinemayı ne zaman tanıştırdınız?*
— Hatırlamıyorum. Nedir o ilk film, hangi sinemada görmüşüzdür, bilemiyorum. Ama çocukluk meselesini sonradan yakaladığım için, elimden geldiği kadar kendi hürriyeti içinde, kendi tadı içinde, kendi yaşam biçimi içinde götürmesini istemişimdir çocukluğunu. Elimden geldiği kadar. Ama çok başarabildim mi, becerebildim mi, bilemem!

2,5 yaşında ya vardı, ya varmak üzereydi, biz annesi ile ayrıldık. Yani Umut'un belleğinde, o çocukluk yaşına ait bir anne-baba ve kendisine dair en ufak bir akşam yemeği, bir öğlen yemeği, gezinti gibi bir şey yoktur. Maalesef, tedbire takdire uymuyor, uymadı...

— *Umut'un sinema ile ilgilenmesi üzerinde özel olarak durdunuz mu?*
— Hayır! Okumayı çok seviyordu. Bana yardım etmiştir. Ben ona *Tepedeki Oda* romanını vermişimdir. İki sayfa içinde koca romanın özetini ustaca çıkarmıştır. Ben mümkün değil, beceremezdim. Çok başarılıdır. Yani istese iyi bir sinemacı olur, iyi bir senaryocu olur. Bütün verileri tamam. Üstelik benden aldıkları da var. Bir de şunu kaçırmamak lazım, çocukluğundan bugüne, nereye başını çevirse, kitap gördü. Hangi konu açılsa; eve gelen sinemacı dostlar, yönetmenler, yapımcılar, oyuncular dahil hep sinema konuşmaları... Kulağı bunlarla doldu, bunları tanıdı. Bu çevre... Mesela onu en çok sevenlerden biri Türkan Şoray'dır. Umut'a duyarlı bakar bir de, ayrılmış bir anne-baba çocuğu olduğunu bildiği için. Böyle örnekler çoktur. Hadi bitirelim!.. Çocuk filmleri, tabii çok seyredildi, çok ilgi gördü. Çocuk romanlarından daha çok. Çünkü biz okumayı fazla sevmeyiz, bize seyir zevki daha iyi, daha kolay gelir.

Öncelikle ve özellikle öpüşmezler

— Senaryo yazarken uyduğunuz kurallardan biri, "Sevdirmeden öldürmemek" idi. Bir de, her oyuncunun, yönetmenin, senaryocunun "altın kurallar" denilen kuralları var. Türkan Şoray kuralları gibi... Bu kuralları nasıl uyguladınız?

— Hepsinin yasaları az çok birbirine benzer. Fatma Girik'in de vardır, Filiz Akın'ın da vardır, Hülya Koçyiğit'in de vardır. Hepsinin vardır. Öncelikle ve özellikle öpüşmezler. Bu özellikleri bilince, rahat çalışırsınız. Mesela benim, "Aman şu sahneyi yazmayayım. Bu oyuncunun yasalarına, kurallarına uymaz" dediğim hiçbir senaryom yoktur. Bir tek filmde oldu böyle bir şey.

Taçsız Kral'ı yazıyorum Metin Oktay için. Galatasaray'ın ve milli takımın değişmeyen, müthiş bir adamıdır Metin. İzmirli, son derece sağlam bir insan. Fizik yapısı da, karakter yapısı gibi ciddi, kendisine ve dünyaya karşı saygılı. Ve yakışıklı, güler yüzlü Metin... O zaman Yeniköy'de Carlton Oteli var. Carlton Oteli'ne kapattı bizi Arzu Film! Atıf Yılmaz, Metin ve ben. Metin'i tanımıyoruz. Bize yaşamını anlatacak. Onları notlayacağız, daha çok ben notlayacağım. Sonra Atıf abi ile bir-iki konuşacağım, sonra da yazıya geçireceğim. İlk yazı bir şablon. Üzerinde konuşabileceğimiz, tartışabileceğimiz bir alan açılacak bize. Üç yataklı bir odada kaldık günlerce. Metin'i ne yapsak konuşturamadık. Gülüyor, son derece nazik. Az konuşan ve çok zeki. Sorularımızdan ustaca kaçmakta. Sonra dost olduk, teyzesi ve teyzesinin kızı ile Şile'ye gelmişti. Biz, Şile'de karımla beraber tatildeydik. Orada beraber yürüyüşler yaptık. Hanımlar önde, biz Metin'le arkada, dünyalarımızı, futbolu ve sinemayı konuştuk. Sonra bir gün oraya Galatasaraylı futbolcu -o zamanın acar futbolcusu, yakışıklısı, tatlısı, sevimlisi- Kamil Altan geldi. Candemir geldi, "Cango". Ben, bu futbol devleriyle, Şile'ye yakın Kumbaba'da, deniz kenarında, kumsalda çıplak ayakla top oynadım. Yani biri Cango, biri Metin, biri Kamil, biri bendim. Olacak iş değil! Biz, Metin'le ikili olduk. Onlar da Cango ve Kamil oldular, bizi yendiler. Böyle bir zamandı geçen.

Dönelim senaryoya... Otelde ilk gece, yemeğe çıktık. Yok bugün o otel, yıkıldı gitti. Yeniköy Vapur İskelesi'nin dibinde, o sokağa girilince sağlı-sollu içkili lokanta. Muntazam, güzel yerler. Domani var o sıralar, benim pek tutturduğum bir yer. Hatta *Vesikalı Yarim*'de Domani'de çekilecek bir sahne yazmıştım. Filmdeki isimleriyle Halil ile Sabiha için, Türkan Hanım ile İzzet Günay için. Bu sahneyi orada düşündüğümü, onları burada oturttuğumu ve birbirlerine hediyeler verdirttiğimi söylemiştim. Lütfi Akad da o sahneyi orada çekti.

Taçsız kralla beraber

Gittik, oturduk Domani'de. Kıştır, gecedir; yağmur var. Kapıdan girince sol tarafta, pencere başında bir masaya oturduk. Garsonlar beni de, Atıf abiyi de tanıyorlar ama Metin'i görünce başka türlü tatlılaştı hava. Komisi, garsonu servis için koşturmaktalar. Mezeler geldi, rakı içiyoruz üçümüz de. O zamanlar sağlıklı ve genç biriyim. İyi içiyorum ve iyi yiyorum. İştahlı bir herifim (Bunu söylememin nedeni var). Metin'le ben karşı karşıya oturduk. Atıf abi, Metin'in yanına oturdu. Benim sol tarafım boştur, türküdeki gibi... Metin, su ile rakıyı sulandırdı; silme yaptı bardağı, dudak payı yoktur. İzliyorum, gözlüyorum, işim o. İçmeye, yemeğe, sağdan soldan sohbete başladık. Atıf abiyle aklımız sıra dokunduruyoruz ve konuşturacağımızı falan sanıyoruz. Hiç oralardan su içmiyor. Derken, et miydi, balık mıydı sohbeti... Balıkta karar kıldık, lüfer istedik. Birer tane lüfer geldi. Bütün iştahıma rağmen o kadar meze, lüferin yanındaki çeşitlemeler bana yetti. Metin bir lüfer daha istedi, sonra bir tane daha istedi, dördüncüyü istedi... Dehşet içindeyim! Yani koca bir el büyüklüğünde, yağlı, etli güzel bir lüfer. Yaşım 37 ve iştahlı geçiniyorum. Altıncıyı söyledi! Hiç unutmuyorum. O zaman ne yaktığını vücudunun, vurduğu zaman topa, o topun gidip, bir kalenin filelerini nasıl yırttığını yakalayabiliyorsun! Ya altıdır yediği balık, ya yedi! Helal olsun, afiyet olsun, iyi ki yemiş içmiş, geçti gitti! Bendeki ilk Metin Oktay böyle başlar.

Belki üç gün, kahvaltıda, otelde, odada, sağda-solda açılmıyor, ipucu vermiyor; çok ufak şeyler anlatıyor: "İzmir'de, Çırçır'da oynuyordum. Annem şuydu, babam buydu. Sonra Beşiktaşlı Sadri Usuğlu başkan, çok değerli Beşiktaş başkanı... O görmüş beni, futbolumu beğenmiş. Aldı İstanbul'a getirdi. Beşiktaşlılar beni tutmadılar, yani gözleri kesmedi! Boşta kaldım. Boşta kalınca da Gündüz Kılıç abi Galatasaray'a..." falan gibi şeyler anlatıyor. Hayalimde kaldığı kadarıyla, çok dokunur bana Metin. Neyse sırayla anlatayım bu olayı.

Bunun böyle olmayacağını anladım. Benim arkadaşlarım Galatasaraylı. Ben bir koyu Fenerbahçeliyim ama on arkadaşımın sekizi ve çevrem hep Galatasaraylı. Kamil'den ve Cango'dan, bir de Büyük Ali'den imdat isteyeceğim. Üçü de o sırada Galatasaray'ın belkemikleri. Onlara gittim. Kamil dedi ki "Ben anlatayım..." Galatasaray'da ilk antrenmana çıkacak İzmirli bir genç adam. Gurbete gelmiş ve bir savaşa! Soyunma odasında oturmuş, soyunuyorlar. Donlar, formalar, işte tekmelikler, çoraplar, pabuçlar giyiliyor. Metin de soyunmuş o sırada, "Aaa, sen Afrika'dan mı geldin?" diye bunlar dalga geçmişler! İki ayak bileğinde mavi nazar boncuklarından yapılmış bilezikler varmış. Çok gülmüşler!..

Düşünebiliyor musun, nazar boncuğundan bilezikler bir genç futbolcunun ayağında... Muhterem annesi, nazar değmesin oğlumun ayağına diye, meğer onları yapmış, Metin de takmış! Ne bilsin bu heriflerin kendisine böyle "Afrika'dan mı geldin" diye yamyam muamelesi yapacaklarını! Bunu anlattım Metin'e, güldü, "Nereden biliyorsun?" diye şaşırdı, "Bak konuşmazsan devamı var" dedim.

Sonra iyi arkadaşım, çok sevdiğim Büyük Ali anlattı. Bunlar paralı pullu geçiniyorlar. Galatasaray'ın asları, ama para yok! Yani çok az para alınıyor o dönemde. Bir gün kızlarla buluşuyorlar, gidip iyi bir yerde yemek yiyorlar ama gelen hesabı karşılayamıyor ceplerdeki para. Üçüne de ter basmaya başlıyor, kaşıntı, kurdeşen!.. Bir tanesi "Gideyim, para bulmaya çalışayım" diye kalkıyor, yemiyorlar! Tüyecek çünkü! Sonra Büyük Ali koşuyor Kulüp'e... "Daha dün 70 lira

aldın" diyorlar. 70 lira almış bir gün evvel Ali, o bile laf oluyor! Neyse, birtakım paralar buluyor, paçayı kurtarıyorlar ama bir daha o kızları göremiyorlar! Filmde vardır bunlar, yer yer...

Metin gördü ki, biz ulaşıyoruz ve öğreniyoruz, daha da öğreneceğiz, o zaman biraz daha açıldı dili. Anlattıklarının büyük bir kısmını kullanamadık. Yani sinemasına giremedi. Oradan geçmiyordu hikaye. Ayrıca evliydi ve karısı Servet Hanım bu konuda çok titizdi! Bizimle arası iyi değildi, iyi bakmıyordu bu filme! Bu filmi yapmasından yana değildi kocası Metin Oktay'ın.

— *Nedeni belli miydi?*

— İstemiyordu. Zaten futbolda büyük şöhret yapmış bir kocası var. Ayrıca arada Oya Hanım'la evlenmiş, ayrılmış... Başka serüvenleri de var. Yani kral bir adam! Böyle bir adamın üzerine bir de sinema dünyasının gelmesini istemiyor! Neden sonra açıkladı bunu. Çok kadınca bir histir Servet Hanım'ı etkileyen bana göre. Ama kadınına göre değişir. Kimisi geniş bakar, kocası biraz daha şöhret olsun, başka yerlere de el atsın ister. Ama kimisi de böyle kapalı bakabilir. Doğal hakkıdır. Asıl söylemek istediğim oydu. Hayatının üç kadınını oynamak üzere, üç oyuncu hanım üzerinde anlaştı Arzu Film. Biri Gönül Yazar, biri Ajda Pekkan, biri Ayten Gökçer'di. En genç, en taze, en şöhretli zamanlarıydı o üç bulunmaz hanımın...

Senaryoda şöyle bir şey yazmışım. İşte bu Servet Hanım'ı iyice tedirgin etmiş. Filmin çekimini önlemeye kalkmıştır, tazminatını ödeyip! İmkanlı bir hanımdı karısı. Ekonomisi yerli yerinde!.. "Sen bu filmde oynama" demiş, Metin de fazla direnmemiş. Servet Hanım istemiyor, çünkü hiç hoşlanmadığı bir sahne yazmışım. Gönül Yazar'la bir sahne: Denizden çıkıyorlar Metin'le. El ele koşuyorlar, kumda karşılıklı, baş başa yatıyorlar, dirseklerini kumlara bastırarak ve Gönül mayosunun sutyenini çıkartıyor. Göğüslerini hiç göstermeden çıkartıyor ama yüz yüze bir bakışma, öyle bir sevdalanma sahnesi

var! Bundan çok rahatsızlık duymuş Servet Hanım! Metin'in karşısında oynayacak olanlar da albenili, çok şöhretli ve çok güzel kadınlar Allah için. Ve Servet Hanım, Arzu Film'e "Hayır" demiş kısacası!..

Filmin yapılmasını, ortaya çıkmasını ancak Atıf Yılmaz'ın zekası, insanı iyi tanımış olması, dengeleri iyi bilmesi, esnekliği, hoşgörüsü, gülümsemesi aşmıştır. Atıf Yılmaz'ın yerinde başka hiçbir yönetmenle bu film çekilemezdi.

O akşam ben Selim Soydan'ın –Fenerbahçeli meşhur futbolcu, benim has arkadaşım Hülya Koçyiğit'in sevgili kocası, Gülşah'ın eşi bulunmaz babası ve torunlarının sevgili dedesi– Selim Soydan'ın anne babasına davetliyim. Selim'in abisi, soylu, güngörmüş, iyi dost Melih de vardı, rahmetli oldu. Banka genel müdürüydü. O gece o da gelecek yemeğe. Nereden nereye, yani arkadaşlarımın annesi ve babası benimle ve karımla sohbet edecekler. Ben onların yaşıtı değilim, onlar benim arkadaşlarımın anneleri ve babaları ama bizimle bir akşam yemeğinde buluşmak istiyorlar. Ne güzel bir şey!.. Bu aşamada, Melih'le Selim'in kardeşleri, o yakışıklı ve zarif, bütün ailesi gibi görgülü ve duygulu, hem de iyi futbolcu Galatasaraylı Küçük Ali'yi de unutmamalıyım!..

Bir yaşam hocası: Atıf Yılmaz...

— Servet hanımla sorun nasıl çözüldü?

— O gece, Atıf abi Galatasaray Adası'na, Metin ve eşi Servet Hanım'la yemek yemeye ve bu işi halletmeye gitti. Karımla, Galatasaray Adası'na kadar uğurladık Atıf abiyi. Keyifli, güvenli gitti. Biz Galatasaray Adası'ndan döndük, ver elini Şaşkınbakkal! Oradaydı Selim'in ailesinin evi. Ben müthiş tedirginim, ne olup bittiği hakkında. Atıf abi, hiçbir şeyi büyütmez. Gülümser, şakaya döker, yaman yakalamıştır hayatı, yaman bir filozoftur. O belki kabullenmez ama bana göre mükemmel bir derviştir. Yani tahammüllüdür sarsıntılara... (Bu konuşmalar sırasında, ölüm Atıf abiyi henüz yanına almamıştı.)

— Yaşın getirdiği olgunluk mu?

— Hayır hayır! Tanıdığımdan beri aynı Atıf abiydi o... Gece yarısına doğru telefon ettim: "Abi ne oldu?" Kıs kıs bir gülüşü vardı onun, çok yakışırdı ona. O da bilirdi bunu. "Hallettim, kabul ettirdim" dedi. "Film öyle çekilecek..."

Çekimden önce basına duyurmak için büyük bir kampanya açıldı. Metin Oktay, Ajda Pekkan, Ayten Gökçer, Gönül Yazar, ben, Atıf abi... Galatasaray'ın Ali Sami Yen Stadı'nda basın toplantısı yaptık. Tribünlere çıkıldı. Metin, hanımlarla oturdu, resimler çekildi. Sahaya inildi, bütün bu tatlar yaşandı. Ondan sonra da binildi arabalara, Kuruçeşme'ye inildi ve Galatasaray Adası'na gidildi. Öğlen yemeği yenildi alkollü ve kutlandı.

Filmin galası, Yeni Melek Sineması'nda bir öğlen vakti yapıldı. Müthiş bir ilgi gördü. Çünkü Fenerbahçe'nin o zamanki kaptanı Naci'den Baba Gündüz'e kadar bütün futbol şöhretleri de katılmışlardı filme, oynamışlardı. Erol Taş, rahmetli, çok önemli bir rol oynuyordu. Metin'i yetiştiren adam ve ona şefkati ile müthiş gönül koyan babayı oynuyordu. Her şey yerli yerindeydi. Atıf abi de çok iyi çekmişti. Yeni Melek Sineması, hıncahınç saatler yaşadı o gün.

Aynı Ali Sami Yen Stadı'na, seneler sonra koştum gittim. Sabah dokuz buçukta!.. Beraber oturduğumuz tribünlere çıktım, o üç oyuncu hanımla Metin'in oturduğu, benim oturduğum!.. Oralarda, ayakta zırladım. Önümden Metin Oktay'ın tabutunu geçiriyorlardı çünkü. Sabahtı, tören vardı. Ali Sami Yen Stadı'na getirmişlerdi Metin Oktay'ın tabutunu. Önümden geçiriyorlardı, ayaktaydım, ağlıyordum...

Bu da Metin Oktay'a ait... Özel...

Ona ait bir şey daha anlatayım. (Bu kimsede yoktur, bu Metin'le gitmiştir!) Şimdi Metin müthiş formsuz. Gündüz Kılıç antrenör. Allah rahmet eylesin hepsine. Gündüz'e diyorlar ki, "Metin'in hali kötü. Fazla dağınık bir gece yaşamı var ve bizim tek tabancamız, gol makinemiz!" Pek önemli olmayan bir nedenden ötürü, belki gecikmiş askerliği ile ilgili olabilir,

hatırlamıyorum, bir süre cezaevinde yattı. Cezaevinden çıktığı gün, antrenmansız, o kadar gün cezaevinde kalmış adamı stada getirdiler, forma giydirdiler, çıkarttılar, top oynattılar... Bir Karagümrük maçıydı. Oradaydım, seyretmiştim. Bir Fenerbahçeliydim ve bu adamın futboluna hayrandım. Bir gün ona böyle bir şey yazacağım aklımın ucundan bile geçmiyordu. Üç tane gol çakmıştı o gün, sonra soluğu bitmiş olmalı, saha kenarında kusmuştu.

Evet... Soruyorlar Baba Gündüz'e, "Ne yapalım?" Metin'i Ortaköy Şifa Yurdu'na kapatıyorlar. Kampa alıyorlar, tek kişilik kampa. Gece hayatı olmayacak, içmeyecek, uykusuz kalmayacak, kadın ilişkileri falan sıfırlanacak!.. Demişti ki bana, "Öyle bir haldeyim ki, pas atıyor arkadaşlarım, aldığımı sanıyorum, bir bakıyorum top gitmiş. Ayağım havada kalmış, top geçmiş... Ya da indirmişim, top ayağıma çarpmış, biraz öteye gitmiş, başkası kapmış!.. Yani top kontrolüm berbat!" Ortaköy Şifa Yurdu'na kapatılıyor ve kat hemşiresine tembih ediliyor, "Zinhar ha! Hiçbir tarafa..."

Metin'in o sırada, ismini veremeyeceğim bir sevgilisi var!.. Herkesin tanıdığı, çok meşhur bir ailenin güzel mi güzel bir kızı! Yeni boşanmış galiba kadıncağız o sırada. Akşamları, telefon ediyor Metin'e: "Şömineyi yaktım, konyağımı koydum, seni bekliyorum, ama yoksun..." gibi tetikliyor. Ne yapsın Metin, çıkmasına imkan yok! Müthiş zekasıyla çareyi nihayet buluyor. Önce, kat hemşiresi ile işini uyduruyor. Önce onun gönlünü yapıyor mükemmel bir şekilde, sonra çıkıp gidiyor!.. Gecenin ikisine, üçüne kadar diğer işlerini yoluna koyuyor, dönüyor. Dört gibi yatıyor. Saat altı buçukta Gündüz Abi geliyor. Metin'i antrenmana çıkartacak. O da yeni uyanmış gibi davranıyor. Topu topu iki saat uykusu var, içmiş, yorulmuş da iyice... Çıkıyorlar. Gündüz abi düdük çalarak Şifa Yurdu'nun arka bahçesinde sabah altı buçukta antrenman yaptırıyor!.. Metin son gücüyle zıplıyor, koşuyor, jimnastik yapıyor... Gündüz Kılıç, çok memnun. "Burada sıkılıyor, bunalıyorsun ama görüyorsun ne kadar iyi gidiyoruz" diyor, kutluyor Metin'i.

— Bunu size anlattığında...

— Bunlar dostluğumuzdan sonra... Beni ve Atıf abiyi tanıdıktan sonraki Metin Oktay konuşmalarıdır. Sevgiyle yürüyen çok sıcak arkadaşlığımızda... Rahmetli Metin Oktay'ı saygı ve sevgiyle anarken aklıma geldi! Açıklamak zorunda hissettiğim bir olay var. Futbolumuzun, sporumuzun geldiği yer bakımından altı çizilecek bir şeydir bu.

Ben 1942'den beri futbolu çok seven bir herifim. Futbolun içindeyim, yani 1942 dediğin, benim ilkokul son sınıfta olduğum, teneffüslerde top oynadığım dönem. Benim yatılı okulda en iyi arkadaşlarımdan biri, sonradan Fenerbahçe'nin ve milli takımın kalesini koruyacak olan Şükrü Ersoy'du. Öylesine bir futbol iştahı taşımaktayım ki ciltleri evleri doldurmuştur *Kırmızı Beyaz* dergisinin. O zamanın tek spor dergisi, Talat Mithat Hemşeri'nin çıkardığı. Onları yığmışım!.. Yani ben Galatasaraylı, "Katır" lakabı taşıyan Cemil'in, Fenerbahçe kalecisi Cihat'ı kalenin içinde ve etrafında kovaladığını bilenlerdenim. Büyük bir aşkla götürmüşüm bu işi ve çevrem, muhitim gereği öyle denk gelmiş. Galatasaraylı pek çok arkadaşım var, ben bir Fenerbahçe taraftarıyım kendimi bildim bileli ama benim çevrem, bugün dahil on arkadaşımın sekizi Galatasaraylıdır ve aramızda en ufak bir sürtüşme, hiçbir gün, yani en ağır Fenerbahçe-Galatasaray maçlarından önce de, sonra da olmamıştır çok şükür.

— Spor dünyasıyla ilgili başka senaryolar da yazdınız mı?..

— Bir tane daha var, *Kavgasız Yaşayalım*... Rahmetli Sırrı Gültekin yönetmişti. O dönemin en güzel kadın oyuncusu Leyla Sayar'la, yine o dönemin en yetenekli, en iyi kalecisi Beşiktaşlı Varol Ürkmez oynamışlardı. Varol, gerçekten mükemmel refleksli bir sporcu, şöhretin zirvesinde bir "kedi kaleci" idi. *Kavgasız Yaşayalım*, kalabalık bir seyirci buldu. O sinema yıllarının gerçekten başarılı bir filmi olarak, aynı zamanda yapımcılığını da üstlenen Sırrı'ya da, bana da artılar kattı...

— *Kült film olmuş* Vesikali Yarim'i *anlatmaya bir yerden başlayalım mı artık?..*

— Aklım hep Lütfi Akad'la çalışmakta. Memduh Ün, Atıf Yılmaz, Halit Refiğ, Metin Erksan, Ertem Göreç, daha sonra Nejat Saydam, Orhan Aksoy... Böyle bir takvim sırasıyla gidecek... Bir öğlen zamanıdır. Turgut Demirağ'ın odasındayım, laflıyoruz: "Neler yapılabilir, neler edilebilir... Prodüktörler cemiyeti olarak, muhtaç sinema oyuncusu ya da emekçisi arkadaşlara bir ekonomik yardımı olur mu, kısa metrajlı filmler yapsak, yirmişer dakikalık falan, yedi-sekiz senaryocu çalışsa, yedi-sekiz yönetmen çekse, her bir çekimi ayrı oyuncular oynasa..." Para pul düşünmüyoruz, böyle bir olayı gerçekleştirebilir miyiz, diye araştırıyoruz.

And Film'in getir-götür işlerini yapan Nedim girdi. Yüzü yamalı Nedim. Yüzünün bir tarafında sakal yoktu, yanağının büyük bir bölümü, sadece etten bir yama gibiydi. Çok şeker adamdı Nedim. Onu da göremiyorum çoktandır, ortalarda yok. Öbür tarafta mı, bu tarafta mı bilememekteyim. "Safa abi, sizi Lütfi Akad bekliyor aşağıda" dedi. "Nerede, aşağıda?" diye sordum. "Sendikada" dedi. Ben şaşırdım. Turgut abi, "Bekletme. Kalk, in, konuş. Hadi hayırlısı" dedi. Çıktım.

Eren Han'dayım, Ağa Camii'nin arkasında. Yüklü bir sinema merkezi. Han girişinde sağ tarafta çok büyük, yekpare bir salon var. Sinema Sendikası'nın (SİNESEN) lokali. Gitmişliğim pek yok, ama sendikanın bütün hareketlerine canı gönülden katılmaktayım. İndim aşağıya, sendikaya girdim. Salonu ortadan bölmüş, derinliğine uzayan, kapının bir metre ilerisinden başlayıp sonuna kadar giden uzun bir masa dizisi, dümdüz bir çizgi halinde ve onların üzerinde yeşil çuha örtüler... Yani oyun salonu, kumarhane gibi. Sağda, solda sendikacı arkadaşlar, sinemacı arkadaşlar... Ben Lütfi abiye bakmaktayım, ortalarda oturmuş. Yanında, çok enteresandır, Vedat Türkali var. Abdülkadir Demirkan, senaryocu ve ro-

mancı adıyla da Vedat Türkali. Benden hayli yaşlı. Yürüdüm, Lütfi abiyle el sıkıştık, Vedat Bey'le selamlaştık. Karşılarına oturdum. Lütfi abi, "Seninle çalışmak istiyorum, vaktin var mı?" dedi.

Ben Vedat Türkali'nin Lütfi abiye sokulduğunu, konuştuğumuzu daha dikkatle dinlemek için bir elini kulağının arkasına koyduğunu görünce tedirgin oldum. Lütfi abi ile Vedat Bey daha önceden dost, yan yana oturmuşlar. Kendimi onlara karşı biraz yabancı hissettim. Baş başa bir randevu olmaktan çıkmıştı. "Yanında ünlü bir senaryocu var, benimle niçin çalışmak istiyor?" diye bir kuşkuya düştüm. Dedim ki, "Doluyum ama sizinle çalışmak için bütün vakitlerimi boşaltırım." Kararımı vermiştim o anda. "Öyleyse öğleden sonra Mecidiyeköy'de, benim evimde görüşelim, bekliyorum" dedi. Adresi tarif etti, anlamadım. Heyecanlanmıştım. Kısaca vedalaştım ikisiyle de. Çıktım, bir şeyler yedim. Karıma haber verdim, sevindi.

Gittim, Mecidiyeköy'de evi buldum. Alçacık bahçe duvarlı, güzel bir bahçe içinde, tek katlı bir pavyon şeklindeydi evi. Baktığın zaman bahçeden; yatak odaları, koridor, sofa, işte yemek yedikleri yer, işte mutfakları, işte sağ başta da Lütfi abinin çalışma odası, kitaplığı... Önce içerde oturduk. Havadan sudan sohbet ettik. Karısı geldi, sevgili Şükran Hanım... Zamanla ona hayranlık duyacaktım. Oğlu Ömer'le tanıştık. Sonra bahçede oturduk. Güzel bir köpekleri vardı. Bakımlı, nitelikli, cins bir köpek. Sonra o köpek kayboldu. Ne kadar üzüldüler günlerce, anlatamam...

"Ben bir Türkan Şoray filmi yapmak istiyorum. Karşısında da İzzet Günay'ı oynatmayı düşünüyorum" dedi. Heyecan içindeydim. "Nasıl bir şey?.. Bir ön hazırlığınız var mı?" diye sordum. "Ben bir film gördüm. Adamın atını çaldılar ve kaçıp gittiler. Adam peşlerine düştü. Aradı, taradı, buldu atını, aldı, geri döndü" dedi. Ben bekliyorum, öykü konuşacağız, bana biraz açmaz verecek diye... "Sen şimdi bunu nasıl yapmak istiyorsan öyle yap, sonra gel bana, konuşalım üzerinde" dedi. Ben çıktım, kolum kanadım kırık...

— *Alışık olmadığımız bir şey...*

— Hiç!.. Sinemada pek olacak şey değil, ben hele hiç alışkın değilim. "Sen bir şey düşün" dese, tamam da... Bir Türkan Şoray, İzzet Günay filmi için hiçbir şey demiyor. Bir anlamda çerçeveliyor da!.. Adamın atını çalacaklar, bilmem ne!..

O, kendi anılarında öyle anlatmıyor ama ben daha iyi hatırladığımı sanıyorum. Önce öyle çok hevesliydim, sonra da öyle bir ümitsizliğe düştüm ki, yanılmama imkan yok diyebilirim. Doğruca eve gittim. Karıma anlattım durumu. Karım da ümitsizliğe kapıldı. "Gene de arayacağım. Böyle bir şeyi bulmaya çalışacağım. Adamın dönüşü, nedense beni çok ilgilendirdi" dedim. "Döndü tekrar, buldu, aldı oradan atını, geri döndü, diyor..."

Okumaya başladım, elimde bu konuya yakın neler varsa... Okuduğum bir Sait Faik hikayesi, "Menekşeli Vadi", çok uzaktan da olsa tetikledi beni. Bir tek satır... Adamın bostan sahibi olması... Hiç unutulmayacak bir aşk yazmak istiyordum. Ve Türkan Şoray olağanüstü güzelliği ve oyunculuğuyla, böyle bir sevdayı anlatabilecek tek kimlikti.

Oturdum, kurduğum dünyayı ve o dünyanın insanlarını, mekanlarını çok farklı bir duyarlılıkla yazdım. Tretman yaptım. Konuyu şöyle bir kabaca yazmış, vermiştim, okeylemişti Lütfi abi. Tretmanı hazırladım. Randevu almışlar Türkan Hanım'dan. Yapımevi sahibi Şeref Gür, Lütfi abi, ben, Levent'te, Levent Camii sokağında Türkan Hanım'ın evine gittik bir akşam. Kapıyı Rüçhan Bey açtı. Yakından ilk görüşümdü, yakışıklı, güler yüzlüydü. Girdik, alt katta bir salon. Bir tarafı yemek yenecek şekilde düzenlenmiş. Uzun bir tahta masa, sandalyeler var, bir de salonun iç tarafı var, daha zarif döşeli.

Az sonra Türkan Hanım indi üst kattan. İlk görüşümdü, çok güzeldi, el sıkıştık. Birbirimizi dostça bir merakla süzdük, sonra birer içki ve sohbet... Geçtik tahta masaya. Bir başına ben oturdum, bir başına Türkan Hanım. Lütfi abi ile

yapımcımız Şeref bir tarafına oturdu masanın, karşılarına da Rüçhan Adlı oturdu. Ben açtım tretmanı... Otuz üç sekans okuyabildim. Türkan Hanım birden kalktı, ağlayarak yanımızdan geçti. Alt kattaki ufak tuvalete koştu. Kapıyı kaparken söyledi ne kadar etkilendiğini ve kapıyı kapattı.

Böyle başladı. Devamını okumak gibi bir şansım olmadı. Çok etkilenmişti otuz iki-otuz üç sahneden... "Varım ben bu işte, varım" dedi. Aynı güzelliği on beş yıl sonra ve gene Türkan Şoray'la çok benzer şekilde bir daha yaşayacaktım.

Emek Film'e yazacağım *Metres*'in tretmanını okuduğum zaman, gene otuz'lu bir sahnede beni heyecanla durdurmuş, "Çok etkilendim, tamam, oynuyorum" demişti.

Evet, Türkan Hanım'ın evindeki o gece, mesleğimdeki en mutlu gecelerimden biriydi. Ertesi gün başladım senaryoya. Bir ay sürmedi, bitirdim. Türkan Hanım müthiş memnun, tabii İzzet de!.. Lütfi Akad filmi çekmeye başladı. Ben başka şeyler yazıyorum. *Vesikalı Yarim* bitmiş benim için artık!.. Türkan Hanım'a başka bir buluşmamızda, kendisinin bana aşı gibi olduğunu, ona beğendirmek isteğimin, bana ayrı bir gayret verdiğini söyledim. Bir başka oyuncu ile belki bu kadar etkin bir *Vesikalı Yarim* çıkmayabilirdi. Türkan Hanım'ın etkisi büyüktür benim üzerimde. Ne yazarsanız, daha üstününü oynar çünkü!..

Arabada eklenen sahne...

Aradan herhalde on-on beş gün geçti. Bir öğlen, evde karımla sofraya oturacağız, kapı çalındı. Şeref Film prodüksiyonundan bir arkadaş geldi. "Abi, yemeği falan bırak! Lütfi abi seni bekliyor, çok önemliymiş" dedi. O zaman cep mep yok, ara, konuş!.. Hemen bindik arabaya, Beşiktaş'a indik. Beşiktaş'ta bir köftecideymişler. Türkan Hanım, İzzet, Lütfi abi, set ekibi orada. Yemek sonu... Ben girdim, İzzet Günay çıktı, Türkan Hanım da kalktı. Arabaları ile gideceklermiş çekim yerine. Neresidir? Tepebaşı'nda Kasablanka Gazinosu'nun sokağında buluşulacak. Lütfi abi de bitirmiş, köftesini, piya-

zını... Dedi ki, "Çekiyorum, çektikçe daha çok fark ediyorum, bir boşluk var. Tam söyleyemeyeceğim sana ama o boşluğun dolması gerekiyor." Yürüyoruz taksiye, biz taksi ile gideceğiz. Anlatıyor Lütfi abi: "Sabiha, Halil'in evli olduğunu öğrenmiş!.. Bırakması, ayrılması lazım, ayrılamıyor, sevgisi ağır basıyor! Bunalımda... Şöyle bir sahne yazacaksın şimdi bana. 'Yazıklar olsun Halil! Evliymişsin! Üstelik çocuğun da varmış!.. Benden gizledin!.. Bitti!.. Ayrılacağım senden!' diyecek. Ama bunların hiçbirini söylemeden, yüzüne vurmadan diyecek..."

Taksiye bindik. Hâlâ Beşiktaş'tan Dolmabahçe'ye doğru giden o güzelim ağaçlıklı, gölgeli yol aklıma geldikçe bana sıkıntı basar. Solumda Lütfi abi oturuyor, ben sağındayım. Bana bir altlık verdiler, bir çanta, evrak çantası gibi bir şey, kağıt ve de kurşunkalem verdiler. Dolmabahçe'den geçeceğiz, Bankalar Caddesi'nden çıkacağız, Tepebaşı Bahçesi bitişiğindeki Kasablanka Gazinosu önünde, Pera Palas'ın altındaki sokağın başında bu iş bitecek!.. Ben bu süreç içinde bu sahneyi yazacağım. Meraklısı ya da iddialısı varsa, buyursun!..

— Kaç dakika hocam? Yedi-sekiz dakika mı?

— En çok on dakika!.. Çünkü o zaman bu kadar yoğun trafik yok ve öğlen saati... Günün ölü bir zamanı sayılabilir. Unutamam!.. Önce düşündüm biraz. Dolmabahçe Sarayı'nın önünden geçiyoruz, yazmaya başladım. Geldik Kasablanka Gazinosu sokağının başına. Türkan Hanım'la İzzet Günay ve kameraman rahmetli usta Ali Uğur arabalarından inmişler. İzzet volta atıyor, Türkan Hanım da arabasının yanında, bizi beklemekteler. "Buyurun" dedim Lütfi abiye, "Bir okuyun." Okudu büyük bir merakla, sonra "Ellerine sağlık" dedi. İndi taksiden, "Gel çekimi seyret. Bu sokağı özellikle seçtim. Boydan boya duvar" dedi, "Sokağın bir tarafı boydan boya yüksek duvar. Sabiha'nın, Halil'in çaresizliği adına, yani aşamayacakları bir gerçek adına bu sokağı düşündüm." Ben, "Kendimi çok yorgun hissediyorum. Hazırlıksızdım. Çok da kısa bir sürede yazmanın ve size beğendirmek kaygısının verdiği

bir şey olsa gerek!.." dedim. En anlayışlı ve en dost haliyle gülümsedi Lütfi abi. Senaryoda yoktur mesela o sahne. Orijinali yoktur, sonradan eklendiği için girememiştir ciltli senaryoya. İki yıl önce, rahmetli sevgili Atıf Yılmaz'ın Delta Film şirketi, *Vesikalı Yarim*'i kitap halinde yayımlamıştı. O kitapta da yoktur.

— O kadar kısa süre içinde, o kadar incelikli, o kadar dolaylı bir anlatım yapmışsınız ki... "Evli olduğunu söylersem, ya değilse, bana nasıl inanmazsın derse, ne yaparım ben!.." der Sabiha, sazdaki arkadaşına.
— "Senin tuhaf bir halin var" diyor Halil. Sabiha "Benim yok. Senin vardır belki, yok mu? Belki söyleyecek bir şeyin vardır" diye üstü kapalı sorguluyor Halil'i. Çok zor bir sahnedir o...

— Çok zor, ama yakında yeniden izlediğim için söylüyorum, çok etkili olmuş... Bütün film öyle zaten...
— İşte bu nedenle Ankaralı altı akademisyen, İletişim Fakültesi'nin altı doçenti, öğretim görevlisi o kitabı yazdılar ve Metis Yayınevi yayımladı, *Çok Tuhaf Çok Tanıdık* adıyla. Bu ilk kült Türk filmidir dediler. Büyük bir onur!.. Hiç eskimemiş film ve eskimeyecek de... Yani şimdi tak sinemalara, git seyret. Siyah-beyaz oluşu da ayrı bir tat.

— Hayalinizdeki gibi mi çekildi diye sorsam?
— Lütfi abiye hep Çağlayan Saz'ı çok sevdiğimi, ciddi bir evli olmama rağmen bazı akşamlarımın oralarda geçtiğini söylemiştim. Yazarken hep orası gözümün önüne gelmekteydi! Oyuncu trafiği, durdukları yer, kapıdan çıkışları, oturdukları masalar, sahne, müşteriler, garsonlar... Hep Çağlayan'ı düşündüğümü söylemiştim. Lütfi abi de "Çağlayan'da çekeceğim" dedi, Çağlayan'da çekti! Gitmemiştir oralara, yani daha evvel gençliğinde gitmiş, ama benim tanıdığım süreç içinde müthiş mazbut bir adamdı. Hep bana söz vermiştir. Hep beni idare etmiştir ustalıkla. Çekimden önce "Lütfi abi, gidelim,

biraz oturalım, çevreyi görün, havasına girin" demişimdir. O da, istekli görünmüş, "Gidelim Safa, iyi olur. Ben haber veririm sana" deyip, oyalamış ve gitmemiştir. Film seti olarak gitti Çağlayan Saz'a. Sonra bir baktım ki, o havanın on mislini yakalamış. Ne güzel yerleştirmiştir her şeyi...

Beni çok sever ve takdirle onurlandırır Lütfi Akad. Fatih Özgüven'le konuşması vardır *Senaryo* kitabının başında. O kadar çok methetmiştir ki, Fatih Özgüven şunu sormak zorunda kalmıştır: "Hep Safa Önal diyorsunuz, siz hiçbir şey yapmadınız mı?" Bir de öyle bir saygın kişidir, muhteremdir... Öyle kendine güvenlidir Lütfi abi. Bir külhanbeyi adam, geçmişi yaman bir Beyoğlu yaşanmışlığı ile dolu olduğu için bu kadar ustaca yakaladı. Başka bir yönetmenin elinde böyle olur muydu bilemem. Başka bir senaryocunun elinde ne olurdu? Onu da bilemem!.. Ayrıca çok eğrisi doğrusuna denk gelmiş bir kadrodur. Doğrusu bu kadar gerçek bir Halil beklemiyordum... İzzet çok iyiydi. Hiç unutulmayacak kadar mükemmel bir Türkan Hanım, Ayfer Feray, Semih Sezerli... Hepsi, herkes birbirinden iyiydi, birbirinden usta... Mekanların seçimi, dramatik yapı...

— Birbirlerine yakınlıkları mesafeli... Akşamları, sevişmeleri, şunları-bunları olmadan... Yani cinselliği olmayan bir aşk...

— Daha çok, aşkı anlatmaya ve cinselliği öne almadan nasıl anlatırız, diye düşünmeye çalıştık, elimizden geldiği kadar!.. Ben böyle düşünerek yazdım. Lütfi abi de eklememiştir. İstese ekleyebilirdi ya da benden isteyebilirdi. Ama biz, inadına böyle farklı, ama çok inandırıcı, çok yaşayan, çok içe vuran, yüreğe oturan bir "şey" yapmak istedik. Mesela Sabiha öğrenmeye kalkar gerçeğini Halil'in... Evli midir, bekar mıdır, dul mudur, nedir? Aslını öğrenmeden de yüklenmez Halil'e, küsmez! Babanın manav dükkanına gider, elma ister. Baba, elmaları kesekağıdına koyarken, "Halil nasıl?" der sadece. Bir tek bunu sorar. Sabiha taş kesilir, sahne biter. Yoksa, çok kolaydı, "Benim oğlum evli, gencecik karısı var, çocuğu var. Sana erkek mi yok!" demesini bilirdi. Hazır ayağına gelmiş

kadın! Böyle sulandırmadan, kör kör parmağım gözüne haline düşmeden, daha farklı insanlar da vardır diye düşünmek gerekir. *Vesikalı Yarim* onun için eskimez. Bir tek "Halil nasıl?" diye sorar, o kadar. Hiçbir şey yapmaz; ne yüzler, ne suçlar, ama Halil'i merak ettiği için de sormaz. "Ben biliyorum senin kim olduğunu. Buraya elma almaya gelen bir müşteri olmadığını. Sen benim oğlumun âşıkı, maşukusun" demek için Halil'i sorar! Onu tanıdığını belirtmek için sorar. Orada sadece Halil'i sorması, her şeyi bildiğini bir tek diyalogla halletmek güzeldi, vurucu ve gerekliydi...

Cengiz Semercioğlu, *Hürriyet*'te "Unutulmaz Diyaloglar" diye iki sütun yazı yazdı, sırf diyaloglarını. "Bugün kendi sivilcelerini ve iç meselelerini sinemanın en büyük sorunu zannedip, ona göre film yapanlar, alsınlar bu filmi gece-gündüz seyretsinler. Ders kitabı gibi" diye yazmıştır. *Vesikalı Yarim*, dedikleri gibi, kült bir film oldu. Bu kadar zaman geçti, daha nice zamanlar geçer, *Vesikali Yarim*, isterim ki bütün zamanlara direnşin.

— Final konusunda bir tereddüdünüz oldu mu? Yani kavuşturayım onları diye...

— Asla!.. Kesindi o. Onların bir araya gelmesine imkan ve ihtimal yoktu. Başlangıçtan itibaren imkansız bir aşkı deniyorlardı. Yürüyemezdi o aşk. Yani Sabiha oradan çıkamazdı. Kenar semtin delikanlısı, evli, çocuk babası Halil de saz kadını Sabiha ile yaşam boyu yapamazdı. Yani ayrılık tanıştıklarından itibaren vardı. Ama onlar imkansızı denediler. Aşk buydu zaten!..

— Keşke aşk için daha fazlasının yapılabileceği bir son olsaydı demek istiyorum.

— Olmaz. O gerçek dışı bir şey olur. Yani olması gereken değil de, olmasını istediğimizdir o. Olmasını istediğimizi mi yapalım, yoksa olması gerekeni mi? Olacak olanı mı yapalım? Mesele orada. Yazık ki, çok defa duygularımıza yenik düşüp, olmasını istediğimizi, görmeyi istediğimizi seçeriz... Öyle değil! Ayrılacaklarsa ayrılacaklardır!..

Aynı şey *Bodrum Hakimi* için de geçerlidir. Sevdiği adamı, bir gün evveline kadar beraber yaşadığı, teknede, denizde seviştiği adamı, bir gün sonra mahkemeye getirdiler. "Ayağa kalkınız. Adınız ne?" dedi. Aşkta aşk acısı vardır, tutkunun acısı yoktur, çünkü tutku sonuca gider. Dediği gibi Lütfi abinin "tahrip edicidir"... Çeker, vurur, öldürür!.. Yani kendini vurmazsa onu vurur! Onsuz yaşar, ama onu öldürür. "Benim olmadı. Kimsenin olmayacak. Kimseye yâr etmem!" Bu hastalıklı bir şey...

Hep ayrıldık, hep ayrıldılar ve ağladılar. Neredeyse bütün şarkılar ayrılık üzerinedir. Niye ayrılık şarkıları var? Tutku geçerse öne, o zaman hepsi cinayet şarkısı olur, hepsi intihar şarkısı olur... Öyle değil! Aşkın getirdiği, mecbur olunmuş ayrılıkların getirdiği acıları anlatan şarkılar, filmler, piyesler, romanlar. İnsan yaşamı bu... Ve eşekçe bir şey! Seveceksin, ağlayacaksın, ayrılacaksın. Kan kusa kusa!.. Başkası alacak onu!.. Bu kadar. Bunun çaresi yok. Yani acıyı getiren bu. Öbürü, cinayet sebepleri. İşte hastalık sebepleri, sapıklıklar, tutkular, cinsel tutkular, duygusal tutkular, onun getirdiği deformasyonlar. O hasta bir şey. Biz onu anlatmak istemiyoruz. Aşkı anlatmak gerekiyor. Çok önemli aşkı anlatmak. Aşkı anlatmanın büyük imkanlarından biri de ayrılığı getirmektir, yani aşkı beraberlik içinde ancak bir süre anlatabilirsin. Nerede aşk doruğa çıkar? Ayrılık geldiği zaman! İsteğinin dışında bir ayrılık, bir mecburiyet, zorunlu ayrılık geldiği zaman! Ne kadar sevdiğin, ne kadar sevmediğin! Felaket orada başlıyor, kaybettiğin zaman, ayrıldığın zaman! *Romeo ve Juliet*'te de öyledir. Ayrıldıkları için o kadar büyüktür o aşk. Yani Juliet'in öldüğünü sandığı için! Haberci, Romeo'ya, Juliet'in geçici ölüm baygınlığı haberini getirememiştir. Verona'da veba vardır, adamı tıkarlar, haberi götüremez. "Juliet ilaç içti, geçici bir süre için ölü gibi görünecektir." Bunu bilse Romeo canına kıymayacaktır! Bilmediği için, kendini öldürmüştür. Juliet kendine geldiği zaman bakar ki, Romeo ölmüş, o da kendine kıyar! Neden iki düşman ailenin çocuklarını almış Shakespeare? Birleştiğiniz zaman aşk nerede kalacak! Engel ne

kadar yüksek olursa ve o engele rağmen âşıklar onu aşma gayretini ne kadar büyütürlerse, aşk o kadar büyür...

Bir onur kitabı: Çok Tuhaf Çok Tanıdık...

Bu sinema-edebiyat ilişkileri içinde, beni doğrudan ilgilendiren çok önemli bir olay var. Ankara Üniversitesi İletişim Fakültesi öğretim görevlileri, bazıları doçent, altı akademisyen, *Vesikalı Yarim* için, yaklaşık 200 sayfayı bulan bir çalışma yapmışlar, bir inceleme. Kitabın adı *Çok Tuhaf Çok Tanıdık / Vesikalı Yarim Üzerine*. Bu kitap geçen yıl Metis Yayınevi gibi önemli, ciddi, etkin bir yayınevinden çıktı. Kitap aşağı yukarı ikiye bölünmüş; yarısı filmin yönetmeni Lütfi Akad'ın sinema dili, sinema anlayışı, planlaması, yorumlaması, mekanlaması; ikinci yarısı da Safa Önal'ın sinema anlayışı, senaryo anlayışı, insan anlayışı ve diyalog yazma biçimi üzerine kurulmuş. Akademisyen yazarlar kitaba şöyle bir giriş yapıyorlar: "*Vesikalı Yarim*, neden bir kült filmdir? Filmi, sadece Sabiha-Halil öyküsü olmaktan çıkaran ve onu birçok imkansızlığın göstereni haline getiren nedir? Bu çalışmada, filmin üzerine kurulduğu kadın, erkek, aşk ilişkisindeki imkansızlığın ya da belki Yeşilçam'da onlarca filmde karşımıza çıkan imkansız aşk, arzu temasının *Vesikalı Yarim*'de neden ayırt edici bir nitelik kazandığını, temanın işlenme biçiminin, filmin kült film oluşunu nasıl etkilediğini, dahası imkansız aşk, arzu temasıyla tarifsizleşerek, Türkiye'nin toplumsal hafızasında neden önemli bir yer edindiğini anlatısal ve biçimsel özellikleri çözümleyerek göstermeye çalışacağız." Ve böylece kitap uzayıp gitmekte.

Kitapta Lütfü Akad'la ve benimle yapılmış çok uzun, ayrıntılı iki de konuşma var. Arkasına bir de not sayfaları eklenmiş, açıklamalar yapılmış. Çok dikkat çekicidir, kitabın içinde, ünlü romancı Orhan Pamuk'tan da uzun bir alıntı var.

Sinema-edebiyat ilişkilerini konuşurken, sinemanın edebiyattan, edebi metinlerden çok yararlandığından söz ettik, fakat *Vesikalı Yarim* için tersi bir örnek diye de bakabiliriz.

Çünkü Orhan Pamuk, *Kara Kitap*'ta bu filmden romana gitmiştir. Akademisyenler bu durumu şöyle anlatırlar:

"*Vesikalı Yarim*, Orhan Pamuk'un *Kara Kitap*'ında (1990); Galip'in kayıp karısı Rüya'nın izini sürerken, içine düştüğü metinlerden biridir. Romanda, karısını bulmaya çalışan Galip'in hikayesi ile İstanbul'a, Türkiye'ye, Türkiye modernleşmesine dair hikayeler iç içe geçirilir. Bu iki düzeyin çakıştırılarak, birbiri içinden doğarak anlatıldığı romanda, bir hikayeden ötekine sürüklenen Galip, *Vesikalı Yarim* filminin sahneleri içine, ünlü yıldızların kıyafetlerini giyen, takılarını takan, pozlarını, duruşlarını, sigara içişlerini taklit eden, benzerlerinin çalıştığı bir genelevde, Türkan Şoray'ın taklidiyle tanışarak girer.

Kadının *Vesikalı Yarim* filminden çağrıştırdığı sahne ve diyaloglardan birinde Galip, kayıp karısı Rüya ile konuşmaya başlar. Kadının, filmdeki 'Çok eskiden rastlaşacaktık' sözü, Galip'e aşkın büyüsünü ve imkansızlığını hatırlatır. Kadın bu sözü her söylediğinde, kayıp kadın Rüya'nın yerini alır. Galip ise tekrar tekrar, 'Çok eskiden rastlaştık' der ve her defasında Rüya'ya seslenir."

Bir de söz konusu romana bakalım:

"...Sırtı kalçaya kadar açık leopar elbiseyi, pavyon kadınını oynayan Türkan Şoray'ın, yirmi yıl önce İzzet Günay'la başrolü paylaştığı *Vesikalı Yarim* filminde giydiğini, yuvarlak komodin aynasının kenarına iliştirilmiş 'lobi' fotoğraflarından anladığından, Galip, kadının ağzından Türkan Şoray'ın aynı filmde söylediği başka sözleri de işitmişti: (Mahzun ve şımarık bir çocuk gibi boynunu bükerek, çenesinin altında birleştirdiği ellerini birden açarak): 'Uyunmaz ki şimdi; içince de canım eğlenmek ister.' (Komşu çocuğu için meraklanan iyi teyze havasıyla): 'İzzet, gel bende kal köprü kapanıncaya kadar!' (Birdenbire coşarak): 'Kısmet seninleymiş, bugüneymiş!' (Hanımefendi gibi): 'Tanıştığımıza memnun oldum, tanıştığımıza memnun oldum...'

Galip, kapının yanındaki sandalyeye geçmiş, kadın da filmdeki aslına oldukça benzeyen yuvarlak komodinin tabu-

resine oturmuş, boyalı uzun sarı saçlarını tarıyordu. Aynanın kenarında bu sahnenin de fotoğrafı vardı. Kadının sırtı aslından güzeldi. Bir an aynada gördüğü Galip'e baktı. 'Çok eskiden rastlaşacaktık...' 'Çok eskiden de rastlaştık' dedi Galip, kadının aynadaki yüzüne bakarak..."

Görüyor musun ne kadar almış diyaloglarımı... Nasıl sevmiş, nasıl etkilenmiş!.. *Kara Kitap* romanı... Nobel ödüllü, dünya çapında romancı Orhan Pamuk ve *Vesikalı Yarim*... Nasıl gururlanmam!.. Bir senaryo yazarı; seyircinin bunca kucakladığı, yarışmalarda jürilerin ödül verdiği, televizyon kanallarında hâlâ bitmeyen bir merakla izlenen, CD ve DVD'si marketlerde kalabalık alıcı bulan, hakkında hâlâ eleştiriler, yorumlar yazılan, kitaplar hazırlanan, senaryosu kitap olarak basılan, çeşitli seminerlerde örnek olarak gösterilen filminden, daha ne bekler!.. Ne isteyebilir!..

— *Çok hoş bir duygu olmalı...*

— "Bu ulaşılmazlık, bu imkansız aşk... Seçilen şarkılardan diyaloglara, kostümlerden mizansene ve çevre düzenlemesine kadar, etkileyici bir atmosfer içinde sahnelenmiştir. Öyle ki ne zaman bir hakikilik arayışına girsek, ne zaman aşkı tahrip etmeye çalışsak, ne zaman kadınla erkek arasındaki kapanmaz, kapanamaz aralığa düşsek *Vesikalı Yarim*'i hafızamıza kazıyan sahneler birer birer geri gelir..." (Fatih Özgüven, 2001)

Fatih Özgüven'e de saygıyla teşekkür ediyorum.

Bende etkisi çok sürmüş filmler 50-60'tan daha az değildir. Onları da *Vesikalı Yarim* kadar seviyorum, seyirci de sevmişti. Bunların arasına *Ah Güzel İstanbul*'u koyabilirsin, *Umut Dünyası*'nı koyabilirsin, *Fatma Bacı*'yı, *Muhabbet Kuşu*'nu, *Yüreğimde Yare Var*'ı, *Pembe Kadın*'ı, *Ağaçlar Ayakta Ölür*'ü, *Menekşe Gözler*'i, *Kavgasız Yaşayalım*'ı, *Küskün Çiçek*'i, *Mahpus*'u... Böyle yürür gider... Mesela Türkan Şoray, *Vesikalı Yarim* kadar tutar *Ağlayan Melek* filmini. İkisinde de kendisi oynamıştır. *Ağlayan Melek*'i açtığınız zaman heyecanlanır. Şimdi hangi kanalda gösteriliyorsa aynı ilgiyi görüyor o filmler. Buna *Dila Hanım* ve *Bodrum Hakimi* de

eklenebilir. Bu filmlerin hepsi, her vesileyle, her fırsatta çok sık gösterilmektedir. Geçen sene Maltepe Üniversitesi Sinema Bölümü'ne çağırıldık Türkan Hanım'la beraber. Gittiğimizde yalnız sinema öğrencileri değil, büyük kalabalık bir öğrenci grubu *Vesikalı Yarim*'i seyrediyordu. Sonra Türkan Hanım'la beni soru yağmuruna tuttular.

Yine bundan iki ay önce, Senaryo Yazarları Derneği'nin başlattığı "Bir Senaryonun Serüveni" programında sıra bana geldi, benim bir filmim gösterilecekti. *Vesikalı Yarim*'i seçmişler. Film bittiği zaman, ilk olarak, antraktta "Ben fizikçiyim" diye kaskatı konuşmuş olan bir hanımefendiye sormak istedim düşüncelerini. Soramadım, çünkü hanım ağlamaktaydı! Yani *Vesikalı Yarim* hep önde, hep istenen, hep aranan bir insan-durum açıklaması olarak kaldı. "Bunları bunları çektiler, diyetini ödediler. Şimdi de mutlu olmak haklarıdır. Seyirciye de, sinemadan çıkarken nihayet keyif verelim" gibi bir fena tuzağa düşmedik. Özellikle ben düşmedim, Lütfi abi hiç karışmamıştır ve beni mahcup edecek derecede övmüştür. Lütfi abi gibisi gelmez artık bir daha, o bir neslin sonudur.

Sabiha ile Halil'in çektiği o imkansızlık, o kavuşamamazlık, o keder, o ayrılık... Ve üstelik seyirci şu vicdanda, şu akılda buluştu: "Arkadaş, bunlar kavuşamazdı." Şu kadarcık şüpheleri olsaydı, o zaman *Vesikalı Yarim*, *Vesikalı Yarim* olmaktan çıkar, sıradan bir film olur giderdi.

— Diyaloglar da herhalde bu kadar unutulmaz kılıyor filmi...

— Evet, söylemiştim, Cengiz Semercioğlu *Hürriyet*'te yazmıştı "Unutulmaz Diyaloglar" diye. İşte Ankaralı Nilgün Abisel, Umut Tümay Aslan, Pembe Behçetoğulları, Ali Karadoğan, Semire Rüken Öztürk ve Nejat Ulusay tarafından yazılan kitapta, bütün bunlar son derece açık seçik anlatılmakta, yani onun için bu gayreti göstermişler. İnanılmaz bir şey, mesela "daha önce rastlaşacaktık" lafı, almış götürmüş, bir roman boyutu olmuş bir cümle, bir hasret, bir iç çekiş, bir geç kalmış olmanın getirdiği keder...

Kadercilik de yok üstelik. Nerede kadercilik olacak? İki savaş insanı var; biri sazda sözde, parayla fuhuşa gidiyor, imanı gevriyor, güzelliğini ve kadınlığını satıyor üç otuz paraya!. Biri de bostandan alıyor, dükkana getiriyor, manav; akşama kadar eşek gibi çalışıyor. Hiçbir hayal kurma, boynunu bükme, kaderimiz buymuş, alın yazımız halleri de yoktur. Hiçbir konforları, hiçbir ceplerini gören, onları takviye eden de yok!. O kadar yok ki, manav dükkanından sonra Halil Galatasaray'ında ufacık sandıklarda limon satar taneyle. O adamdan kadercilik bekleyebilir misin? Canı burnundadır herifin!.

— *Yönetmenin çekim dilinde,* Vesikalı Yarim *senaryosunun yazılış şekli ve derinliği etkili olmuş mudur sizce?..*
— Bir yönetmenin sinemada çekim dilini, üslubunu, planlamasını, anlatacağı öykünün nasıl resimlenmesi gerektiğini, yani kamerayı nereye koyacağını, ne uzunlukta tutacağını, ne büyüklükte göreceğini, kafasında kurgusunu yaparak nerede keseceğini ve bütün bir film boyunca bu dili, bu tek dili, anadili devamlı şekilde nasıl kullanacağını her zaman merak etmişimdir. Ben şöyle bir yolu seçtim yönetmenliklerimde: Her öykü, kendi üslubunu, kendi yorumunu, kendi yöntemini kendi getirir!

Oysa Lütfi Akad, bütün filmlerinde aynı üslubu, aynı çekim dilini, aynı anlatımı, aynı yorumu kullanmıştır. Çok yakın görüntüler bulamazsınız Lütfi abide. Şaryo, öyle bir çekim dili de kullanmamıştır hiçbir filminde. Zoom, makine gider-gelir, yaklaşır-uzaklaşır... Bunlar da yoktur. Ne görmek istiyorsa, durmuş bir kamerayla oyuncular arasında bitirir!

Usta bir yönetmenin çekim üslubu ve mutfak

Merak ediyordum tekniğinin nedenini, bir gün ben sormadan o konuştu. "Ben çekim üslubumu, yorumumu, bir yemek kitabından aldım" dedi. Yemek tarifi kitabı! Şaşırdım, kitabı getirdi odasından. Evinin bahçesinde oturuyorduk, açtı

kitabı gösterdi. İki kişi, iki İstanbullu sanıyorum yazarları. Yemek meraklısı ve bu yemeklerin anlatılmasını, yayılıp çoğalmasını, yapılmasını, okunmasını isteyen iki kişi. Arabalarına atlamışlar, teypleri var, mikrofonları var. Gezmişler Anadolu'yu bölge bölge. Her gittikleri bölgede de önce o çevrenin, o bölgenin en ünlü, en beğenilen yemeklerini öğrenmişler. Sonra da bu yemekleri iyi pişirenlere mikrofonu uzatmış, yemek tarifi almışlar. Daha çok kadınlar konuşmuş, erkekler de var ama daha çok ev kadınları, o yemekleri pişirenler konuşmuş. İnanılmaz bir şeydir.

Nereden nereye sıçrıyor insan zekası, insan araştırması... Kırk yıl düşünsem bir yemek tarifi kitabından bir sinema çekim üslubu bulunacağı aklıma gelmezdi. Yemek tarif edenlerin hepsi, son derece kısa cümlelerle, "ile, ve, virgül" gibi şeyler kullanmadan anlatmışlar yemek tariflerini. Soğanı doğrarım, nokta. Kıymayı hafif kavururum, nokta. Yumurtayı kırarım. Domatesi dilimlerim. Üstüne de kıymayı eklerim. Böyle kısa kısa, hep nokta var aralarında. Şu kadar dakika pişiririm, sonra indiririm ateşten. Maydanozu şöyle doğrarım, kabağı böyle oyarım. Hep böyle gitmiş. Yani, "bir taraftan kıymayı kavururken öbür taraftan soğanı rendeler ve..." Böyle şeyler yok!.. Çok dikkat çekici bir olaydı. Her bölgede aşağı yukarı böyle konuşmuşlar, Karadeniz'de, Güney'de, İç Anadolu'da...

Bu dikkatini çekmiş Lütfi abinin, hoşuna gitmiş öyle kısa cümleyle anlatım. Oradan kendi sinemasına girmiş, denemiş, çektiği planları da beğenmiş. Görüntüler böyle, büyüklükler bu kadar, plan uzunlukları şu kadar saniye, bu kadar dakika... Böylesine bir üslup yakalamış. Demek ki sinema için her şey kullanılabiliyor. Yeter ki sizde o yetenek, o zeka, o araştırma duygusu, o en azından denemek hevesi olsun, tembelliğe düşmeden!..

— Lütfi Akad şöyle diyor: "Kötü senaryodan iyi film yapılmaz, ama iyi senaryodan kötü film yapılabilir."

— Öyle tabii. Tartışmasız katılıyorum. Gerçekte, yönetmenleri ve oyuncuları uyarıyor bu sözüyle!.

— Sinemada genel kanı; Türkan Hanım gibisi bir daha gelmez! Katılıyor musunuz?

— Türk sinemasının kült filmi *Vesikalı Yarim*'i, sonra da *Seninle Ölmek İstiyorum*'u yazmışım. Yine Türkan Şoray ve İzzet Günay oynamışlar.

Ağlayan Melek'i çekiyoruz. Balıkçı Şevket'in birkaç gün süren bir balık avı dönüşünde getirdiği bir martı var, Sabahat'e... Sabahat onunla dertleşiyor hep, ona döküyor iç acılarını, iç hasretlerini. Bir martımız var, o da meyhane-lokanta gibi soyunup eşyamızı bıraktığımız yerde yaşamakta. Son gün, filmin Burgaz Adası'ndaki son iş günü. İndik adaya, şuraya gidilecek, buraya gidilecek... Set amiri geldi: "Safa Abi, martı sizlere ömür" dedi, "ölmüş!" "Yapma etme!" "Evet ölmüş!" "Yerine başka martı bulun" dedim, Ada'da ne var martıdan bol?.. "Yarım saattir arıyoruz, ortada martı diye bir şey yok!" dedi, "Canımız çıktı, sana söylemek zorunda kaldık. Ne yapacağız?" Dört tarafımız deniz ve denizde martı yok, düşünebiliyor musun? O martılı sahneyi çekmeye mecburum! Atamıyorum!.. Senaryonun başındaki sahnelerden biri: Martısı ile dertleşiyor görmeyen gözleriyle. Sonra Hüseyin Baradan gelecek, saldıracak, Sabahat kaçacak, yuvarlanacak kayalardan!.. Aşağılara, deniz kenarlarına yuvarlanacak, olay başlayacak, kaçacak Hüseyin ama Tanju anlayacak kimin yaptığını. Sahneyi çekmek mecburiyetim var, çaresizim. "Nerede ölü martı?" diye sordum. "Orada duruyor" dedi set amiri. "Al getir" dedim, "Kimseye de çaktırma ölü olduğunu, hele Türkan Hanım'a" dedim. Şaşırdı önce, sonra anladı. "Peki" dedi.

Biz bindik faytonlara, gittik bir yüksek yamaçta durduk. Sabahat, oradan aşağıya düşecek. Daha önce seçmiştim yerimi, mekanımı biliyorum. Makineyi koyduk, objektif büyüklüğü, Türkan Hanım'ın oturacağı yer falan... Türkan Hanım'a, "Siz görmeyeni oynuyorsunuz, çok alıştınız bu martıya, biliyorsunuz huyunu suyunu. Provada kucağınıza vermemin bir anlamı yok. Kucağınızdaymış gibi diyalog alın" dedim. Makul buldu Türkan Hanım, hiç şüphelenmedi. Martı orada bir yerde ve ölü. Evet!

— *Ölüyü de oynatıyorsunuz...*

— Ölüleri, dirileri!.. Provalar bitti, hazırız. Çekim başlayacak. "Verin martıyı" dedim, verdiler Türkan Hanım'a. Görmüyor zaten, görmeyen gözleri ile tuttu kucağında, çakamadı o anda. Baksa görecek, bakmamayı oynadığı için anlayamadı. "Motor!" çekiyoruz, çektik, çektik... "Stop!" dedim, bitti martının işi. Türkan Şoray uzattı set amirine martıyı. O anda gördü! Kendine çekti! Yokladı! Şafak attı bende! Setçiler biliyor, Hüseyin Baradan biliyor, bakışıyoruz, döndü bana Türkan Şoray, "Ama bu ölmüş" dedi dehşetle! "Evet" dedim ben. "Siz bunu biliyordunuz" dedi, "Biliyordum" dedim. "Ama siz beni ölü bir martı ile oynattınız" dedi. Çaresizliğimi anlatmak istedim. "Denizde ve Ada'da martı yok. Çok aradık. Bir de kasım ayı, kış, saat üç buçuktan sonra film çekme şansımız yok. Bugün de son gün, çok işimiz var biliyorsunuz. Başka çarem yoktu" dedim. İnanmayacaksın, o gün akşama kadar benimle konuşmadı!.. Vapurla dönene kadar. Öğle yemeğinde, plan aralarında "Evet" ya da "Hayır" diyor. Sabahın onundan akşamın beşine kadar, benimle başka bir şey konuşmadı.

Bir sahne var, işte burada başlıyor Türkan Şoray efsanesi: Kör Sabahat İstanbul'a inmiş olacak, Ekrem Bora Ada'da tanıyacak onu. Ameliyata götürecek. Sabahat'in gözleri açılmış, Ekrem'i sevmiş. Bu tarafta kan kusmakta Tanju (Balıkçı Şevket) ve Baba Mümtaz. Fakat bir laf gelmiş köye, "Kötü oldu Sabahat" diye... Sabahat'ın bundan haberi yok. Ada'ya dönecek!.. Evine doğru yürürken babası ile karşılaşacak!.. Baba alacak bunu, deniz kenarında karşılayacak, suya atacak. "Lanet olsun! Adın batsın! Doğmaz olaydın. Seni gebertmeli!" diye, elinden gelen gücü kullanarak, batıracak çıkaracak, yapmadığını bırakmayacak denizin içinde. Sonra da esnaf, yani Nubar Terziyan, Renan Fosforoğlu, Asım Nipton, daha birileri, "Yazıklar olsun! Bizi fena aldattın. Böyle mi olacaktın sen Sabahat?" diyecekler. Gözleri dolarak buna "Yuh!" çekecekler. Sabahat de yenik, bitik... Vapura binecek, İstanbul'a gidecek. Sahne bu. Yüklü. Ayrı bir gün. Bütün bir öğleden sonrayı buna bırakmış durumdayım.

Ada'da yaşayanlar seyretmekteler. Ada bizim platomuz gibi; sessiz sakin bir zaman, yağmur çamur yok. Kasım ayı ama gümüşi bir zaman; öyle bir güneş var, saptadım, biliyorum çekeceğim yeri. "Gelsinler" dedim. Asistanlar dediler ki, "Abi, buralarda böyle bir sahneyi çekemezsin" "Neden?" "Gel bak!" Baktım. Sahilde gidebildiğin kadar git, iskele yakınlarında bir yer... Ada'nın bir parçası görünsün istemekteyim, arkada Ada olacak!.. Denizde kaya parçaları, sipsivri taşlar, atılmış konserve tenekeleri, bira şişeleri, rakı ve votka şişeleri. Facia! Yani bir kanamaya ve gebermeye davetiye fotoğrafı halinde... "Olmaz bu!" dedim. Kıyıda çekeceğim, yani suya batırıp çıkaracağına, ki o çok güzel bir sinemaydı, ne yapalım böyle idare edeceğiz. Kıyıda dövecek, sarsacak, öbürleri de kıyıda küfredip suçlayacaklar!.. Sabahat de binip vapura sürgün gidecek.

Öyle bir oyuncuyla çalışmak...

Geldi Mümtaz abi ile Türkan Hanım, denizden bir buçuk-iki metrelik bir mesafedeyiz, prova yaptırıyorum. Türkan Şoray'da bir surat, bir surat! Tanrım! Zehir zemberek bir halde... Biraz sonra esnafı çekeceğim için onlar da gelmişler. Herkes görmekte Türkan Hanım'ın bana davranış biçimini, bu çok rahatsız edici bir şey. Dedim ki, "Türkan Hanım, bir arızanız var, tatsızlığınız var. Çok kapandınız, anlamamaya çalıştım, sabrettim, bitti!.. İstiyorsanız paydos vereyim, çekmeyelim. Böyle götüremem haberiniz olsun. Neden?" "Safa Bey, bu sahne denizdeydi" dedi, "Senaryoda öyle okumuş ve çok sevmiştim." "Türkan Hanım, denizde ama gelin bakın denize" dedim. Geldi, baktı, gördü!.. "Ben razıyım" dedi, "Efendim?" Bütün set şaşırdı, "Ben burada çekilsin istiyorum. Ben varım" dedi. Örgü, kahverengi bir tunik takım giymişti, hiç unutmuyorum. Pantolon ve üstü var: "Türkan Hanım!" "Safa Bey, ben böyle istiyorum, ben razıyım" dedi bana. "Pekala!"

Aldık makineyi, denize çevirdik, yaklaştık iyice. Mümtaz Ener dünden hazır. Balıkçı reisi oynuyor, lastik çizmeler dizle-

rine kadar, şayak takım giymiş, avcı yeleği, belinde kuşağı falan. Oooo, ona karada ölüm yok. Buyurun! Başladı. Kaptı Sabahat'i... Şiddetle batırıyor, bağırıyor, çıkarıyor, çekiyoruz. Makineci dedi ki, "Aman, çok güzel oluyor, kesme! Bir de fragman çıkaralım." Biz iyice şiddeti artırdık, acımasızlığı... İstediğimizden iyi çektik, bitti. "Batır Mümtaz abi!.. Çıkar!.. Sars!.. Sars!.. Batır, boğacak gibi!."

Çıktı Türkan Hanım denizden. Sırılsıklam, bitik... Duygulanmış ve hayrandım. "Teşekkür ederim" dedim. "Ben teşekkür ederim." Dizleri kanıyordu, üstündeki tuniğe, deniz suyuna rağmen, şakır şakır ıslak dizlerinde kan! Yukarıda bizleri seyreden birkaç Rum hanım vardı, zırlıyordu hepsi. Türkan Hanım'ı aldılar, evlerine götürdüler, dizlerine pansuman yapacaklar, bir de üstünü kurutacaklar. O sırılsıklam bir şekilde dizleri kanarken, esnaf önüne dizildi. Sabahat yıkılmış, sırılsıklam, bitik bir halde, dizleri kanlı, önlerinden geçti: "Sana yazıklar olsun!" da dediler. Onlar da bitti. Stop!

Şimdi iskeleyi çekeceğiz, vapur gelecek Heybeli'den, saatini biliyoruz. O gelen Heybeli vapuru ile Sabahat İstanbul'a gidecek. Pekala! Aldı Türkan Şoray'ı götürdü Rum hanımlar. Biz de gittik iskeleye, makineyi koyduk, vapuru beklemekteyiz. Cigaramızı içmekte ve Türkan Hanım'ı kutlamaktayız aramızda. Geldi, dizlerinde hafif bir ağrı var sanıyorum ama ütülemişler giyimini ve kurutmuşlar. Tunik takımı!.. Hafif de makyaj yapmış ve çok mutlu.

"Vapur..." dedim, "Heybeli'den uzattığı zaman başını, denize daldırılmış kovalar yukarı çekilecek!." Vapur göründü, iki kovamız vardı, çekildi denizden. Kasım ayı, akşamüstü, saat dört. Şakır şakır kovalarla sular başından dökülmekte, Türkan Hanım hafif titremeye başladı. O suları yedi, yedi, yedi. Sular parlamazsa, seyirci görmezse, "Şimdi denizden çıktı, iskeleye geldi. Ne çabuk kurudu..." diye güler, alay eder!..

Vapur yaklaştı. Türkan Hanım'a dedim ki, "Hazır olun!" "Hazırım Safa Bey" "Yürüyün" dedim, "Omuzlarınız düşük, sırılsıklam bitik bir haldesiniz. Yerinize dublör oynattığı-

mızı sanırlar, vapura binmeden önce dönecek, Ada'ya bakacaksınız, bize yüzünüzü göstereceksiniz. Ada'ya veda eder gibi, son defa görür gibi... Size yakışan o kederle bakacaksınız. Bir daha buraya gelmeyecek gibi bakacaksınız. İçinizden onu geçirin lütfen" dedim, "Evet Safa Bey" dedi. Bir son kova su daha yedi başına...

Vapur geldi, çımacı bağladı, inen olmadı, kasım ayı, akşamüstü, Heybeliada'dan ya da Büyükada'dan kim gelir Burgaz Adası'na? Yürüdü, Türkan Hanım gitti, döndü, baktı, atladı vapura. Biz, Türkan Hanım'ı geri alamadan, çımacı çözdü halatı, vapur hareket etti, açıldı!.. Türkan Hanım'ın yardımcı kadını, valizi, onun içindeki kuru çamaşırları, hepsi bizde kaldı. Türkan Hanım, inanılmaz ıslanmış, o haliyle, içine kadar her şeyiyle sırılsıklam bir halde, bir ufak mendil bile yok yanında... O vapurla Burgaz'dan nasıl gitti, merakımdır. Olağanüstüdür! İnanılır gibi değildir!.. Ben yaşadım bunu!.. Bakakaldık arkasından. Ne diyeceğimizi bilemedik; sözcüklerin yetmediği övgüler vardır, o içinizdedir...

— Olağanüstü bir özveri var burada. İşini her şeyin üstünde tutan! Sanatçı kaprisi denilen şey en alt düzeyde, değil mi?

— Türkan Hanım'da hiç yoktur. Sekiz film çektim. Şaka değildir. Kırktan fazla senaryo yazdım. Yönetmenliğini yaptığı üç filmin senaryosu da benimdir. Hiçbir kaprisine, hiçbir burun kıvırışına tanık olmadım. Müthiş bir işçidir. Neferidir işinin yani. Kendisini ne etkilemişse, onun uygulanmasını ister, ondan vazgeçmez! Ondan sonra zaten senaryoyu nasıl vermişsem hep öyle çekme gayretine düştüm; yani idare-müdara-dubara Türkan Hanım'a olacak şey değildir. Diğer arkadaşlarım da öyledir ama bu Türkan Hanım'da çok belirgin, çok öndedir.

— Dublör kullandığı zamanlar oldu mu?

— Hayır, dublörle çalışmadı hiç! Her şeyi kendi yapar. Fatma Girik de öyledir. Mümkün değildir yani. Yahu, attı kendini Fatma da damlardan, pencereden attı, göbeği ters döndü,

belkemiği gitti.. Hastanelerde yattı!.. Hangi iştir bu!.. Hülya da (Koçyiğit) öyledir, Filiz Akın da, Selda Alkor da öyledir; yani onlar çok farklıydılar, ayrı bir yapıdaydılar sanki...

— *Çok gerçekçi olsun diye düşündüklerinden mi, yoksa...*
— Gerçekçi olmasını kesinlikle istediklerini biliyorum. Bu uğurda hiçbir şeyden çekinmediler. Verebilecekleri her şeyi verdiler, sağlık ise sağlığı!.. *Cemo*'da Türkan Hanım'ın boynu gitti, gık demedi. Düşmüş attan, boynu kırılmış, yatıyor... Oradan biri kalkıyor, setten çok önemli biri, ismini vermeyeceğim biri, "Sırtındaki entariyi çıkarın. Dublöre giydireceğiz" diyor...

Merhaba Fatma Girik, merhaba!

— *Koyun can derdinde, kasap et gibi olmuş biraz...*
— Olacak iş değildir. Fatma örneğini de saygıyla ve hayretle açalım. Sevgili Fatma Girik, bir TV kanalında dizi program yapıyor; *Söz Fato'da*. Ele aldığı konulardan birinde canlandırma yapılacak. Bir binanın üçüncü katından atlayacak bir kadın. Fatma, dublör lafını ağzına bile almadan, kendini aşağıya bırakıyor. İtfaiyenin hava yastığına gerektiği gibi düşemeyince, yere çakılıyor!.. Hemen hastaneye!..

Belkemiği kırılmış, düşünebiliyor musun?.. Haftalarca acı çekerek yattı!.. Leğen kemiğinden omurilik yaptı o kutsanacak doktorlar. Göbeği, sırtına doğru dönmüş!.. Ziyarete gittiğimde şaşırmıştım. Hiç pişman değildi. Ayağa kalkıp yürümeye de başlayınca, mutlu bile oldu diyebilirim!.. Gel de hayranlık duyma bakalım!..

— *Türkan Şoray'la ilgili anıları bitirdik mi?*
— Hayır, yeni başlıyorum. Aramızdaki benzersiz dostluk, bütün anlatma zamanlarımı aşar. Kişilik sahibidir bir defa, kesin!.. Zekidir, cindir, ama saklar kendini. Göründüğünden çok daha öfkeli, asabidir. Göründüğünden çok daha fazla korkusuzdur. Bunların bende örnekleri vardır. Bu örnekler-

den, belki bir-iki ufak söyleyeceğim olur, ama birçok şeyi anlatmanın gereksiz olduğuna inanıyorum.

Yoksul ve kenar bir semtten gelmiştir. O niteliği, ki o bir niteliktir, insanı hayata farklı hazırlayan bir şeydir, oradan gelmiştir. Bollukla, dadılarla, lalalarla, keyiflerle, köşklerde, yalılarda, apartmanlarda doğup büyümemiştir. Hayatın zor, meşakkatli bir katmanından gelmiştir. Bu, ona çok şey katmıştır. Yani filmlerindeki o kavi, gerektiği zaman dirençli, katı kadın, o yüklenen, zor yapılabilecek bir şeyi kolayca yapabilen kadının, inandırıcılık getirmesi, kesinlikle hayatla çok erken başlayan çarpışmasının sonucudur... Bu, bildiğim kadarıyla Fatma Girik'in zirveye çıkışında da çok önemli bir etkendir.

Anlatmakla bitmez!..

Yine *Ağlayan Melek*'te yaman bir sahne vardı. Türkan Hanım senaryoda çok sevmişti. Böyle yüksek sahneler bir filmin içinde on-on beş tane olabilirse, ne devlet!.. Tansiyonun düşeceği anları o sahneler tekrar fırlatır. O film, "kör kız, fakir delikanlı, zengin aile kızı, milyarder âşık" şakalarının dışında bir şeydi. Söyleyeceği başka şeyler vardı. Kör olsa da olur, olmasa da olurdu. Dramatik yapı oradan gelmiyordu. İki erkeğin arasında kadının sıkışmasından geliyordu. Beraber kardeş gibi büyüdüğü, abi dediği balıkçı Şevket var. Tanju Gürsu oynuyordu. İşin fenası ve acısı Şevket âşıktı Sabahat'e. Sevmekteydi gizli gizli. İşte bu sırada, bir adam çıkıp "Ben senin gözlerini açarım" deyince, Mümtaz Ener, muhafazakar bir baba olarak isyan etti: "Ne karşılığında, ne istiyor? Durup dururken kim kime böyle bir şeye kalkışır? Demek ki sonunda senden bir şey almak isteyecek, bir talebi olacak" diye baktı. Şevket de böyle baktı, ama asıl korkusu Sabahat'in elinden gideceği!.. Yani kalmasını istemekte kalabildiği kadar!..

Akşam vaktidir. Çekim başlayacak. Yemek yenecek, sofra kurulmuş, yuvarlak bir masa, üstü dolu. Sürahiler, bardaklar,

tabaklar, ekmekler, salatalar... Her şey masanın üstünde, hiçbiri süs değil... Ayakta tartışmaya başladılar. Öyle yüksek bir noktaya çıkacak ki tartışma, sonunda Sabahat, "Siz benim kör kalmamı istiyorsunuz. Ben bugüne kadar hiç şikayet etmedim! Işığı, güneşi, adayı, çiçeği, balığı, kuşu görmedim! Hakkım değil mi?.. Ben bunları göremiyorum, ne acı çekiyorum, biliyor musunuz?.. Hiçbirinize ağlamadım diye mi bu zulmünüz?.. Ben dünyayı görmek istiyorum. Anlamıyorsunuz!.. Beni hiç düşündüğünüz, bana hiç yaklaştığınız yok, sizlere lanet olsun!" diye bağıracak, masa örtüsünü bir çekecek, üstünde ne varsa her şey tuzla buz olacak!.. Bir anda!..

Birbirinden usta üç oyuncu. (Tanju da yaman oyuncudur. Çok severim Tanju Gürsu'yu) Bir çekti örtüyü Türkan Hanım, bir bağırdı, şaşırdılar!.. Şaşırdık!.. Mümtaz abi kaldı. Bağırırken Tanju da kaldı. Bağırıyor, çınlatıyor Türkan Hanım!.. Üstü iyice dolu o örtüyü, değme sporcu çekemez!.. Dağıtamaz o ağırlığı!..

Mesela bu basit bir şey gibi görünür, ama burada bir Türkan Şoray karakteri vardır. Bu bir güçtür. İçindeki gizli bir elektriktir onu besleyen. Gerektiği zaman yapar!.. Bir kadın oyuncudan bahsediyorduk, aleyhine konuşuyormuş Türkan Hanım'ın. Ben biliyordum, meğer ona da söylemişler kim olduğunu!.. Bilirsiniz, insan dediğin, insanları birbirine kızıştırmaktan, kapıştırmaktan pek tat alır. İnsandır yani, hem gökte dolaşır, hem de gider, böyle pisliklerle uğraşır. Türkan Hanım dedi ki bana, "Onu bir döverim ki, elimden kimse alamaz Safa Bey." Bunu söylerken, bir yüzü vardı, döverdi...

— Hayatta her istediğine ulaşmış gibi. Güzellik, şöhret, para, aşk... Ve anne olmuş... Ne mutlu!..

— Her şeye ulaşmış mıdır, bilemem!.. Hevesleri, özlemleri ona ait, onda kalmış, onda mahrem!.. Bu konuda açılmamıştır. Acaba neleri istedi de, olduğu yer, o konum bunlara mani oldu, bilememekteyiz. Hadi iki sene, üç sene olsa tamam; ama bu kırk seneden beri böyle. Yani yükselen bir yerde, bir değerde kalmanın diyeti var, bir faturası var. Hayat öyledir, toplum öyledir, öyle istiyor!..

Türkan Şoray'a dönersek... Türkan Şoray'ı Türk sinemasından çıkardığınız zaman, şöyle bir şey düşünün; olmasaydı?.. Çok eksik kalırdı. Bir de sinemaya seyirciyi çok alıştırmıştır. Yani onu seyretmek için gitmiş ayrı bir seyirci enerjisi vardır, kalabalığı vardır. Bunu şöyle ispatlarım.

Bunu anlatırken ayağa kalkmalıyım...

Çok önemli bir başoyuncu, adını da vereyim, Hülya Koçyiğit ile eşi Selim Soydan, iki can dostum gelmişlerdi bir akşam bize. Daha evvel benden bir senaryo çalışması istemişti Hülya. Ben de ona bir proje vermiştim, beğenirse yazacaktım. Demiştir ki bana Hülya Koçyiğit, o gerçekten güzel, gerçekten usta, gerçekten çok beğendiğim, oynadığı kişiliklere hayat veren star, sevgili Hülya, demiştir ki; "Bu benlik değil, bu Türkan'lık. O benden daha güzel, o daha çok yakışır bu role, daha inandırıcı olur. Bu, onun rolü..." Buyur!.. Böyle bir sağlıklı ahlakı, kaç kişide bulabilirsin?..

— İki sanatçı açısından da güzel bir olay...
— Çok!.. Hülya zaten bu konuda iyice tok. Türkan Hanım da öyledir. Yani onları savunmak bana düşmez, ama ikisi de kendilerini sevenleri çok ciddi savunurlar. Türkan Hanım kendisini haksızca eleştirenlere hiç saklamadan darılır, affı kolay da değildir. Onun sevdiklerinden biri olmak mutluluktur. Tümör ameliyatımda nasıl gelmişti, ne güzel gelmişti, gözleri dolu dolu, ne güzel konuşmuş, bana güç vermişti. Bir defa çok vefalıdır. Ona sonuna ve sonsuza kadar güvenebilirsiniz!..

— İzleyicinin ondan beklediği şeyler var. Belirli rolleri Türkan Şoray'ın oynamasını istiyor...
— Türkan Hanım'ın belirli rolleri yoktur. Türkan Hanım her rolü oynar, oynayamayacağı rol yoktur. Lütfi Akad'ın dediğine dönelim: "O bir hazinedir, biz üstünü kazıyoruz." İnanılmaz bir yetenektir, inanılmaz!..

Mesela *Dila Hanım* filminde, Dila Hanım, bir sultan kadındır. Bir derebeyinin karısıdır. Yapı, davranış biçimi olarak feodal düzenin temsilcisi bir adamın karısıdır. At binmesini bilir, ustaca tüfek kullanır, ayağını yere sağlam basar. Feodalitenin getirdiği bütün kuralları nefsinde, kişiliğinde toplamıştır. Peki bu kadın nasıl giyinir? *Dila Hanım*'daki kıyafetlerin hepsini kendi çizmiş, kendi aramış, kendi toplamış, kendi yakıştırmıştır, görülecek şeydir. Ve Mardin'de, Urfa'da falan, birkaç yıldır çekilen dizilerde başrol oynayan oyuncu hanımlardan bir-ikisini bilirim ki, *Dila Hanım*'ı seyrederek, kıyafetlerini düzenlemişlerdir. Bu çok önemli bir deneyim ve kültür farkıdır. Yani "Ben hazırım, beni giydirin. Sanat yönetmeni yok mu?" Her filmde bir sanat yönetmeni var. Buraya bunu koyacaksın, oraya onu koyacaksın, koluna şunu takacaksın, etekliğin böyle olacak. Şaşarsın. *Dila Hanım*'ı sadece Türkan Hanım'ın kıyafetleri için bile görmek gerekir. Bir başoyuncu, kişiliğini yakalayacağı, yerine geçeceği, üstelik günümüzde yaşayan bir derebeyi karısının kıyafetleri nasıl olmalıdır'ı, o kadar ustaca nasıl bilir!.. *Vesikalı Yarim*'de saz kadını Sabiha'yı da o giydirmiştir, kendini hem cinsel, hem sosyal açıdan nasıl ustaca tanımlamıştır. Bu nereden gelir?

Türkan Hanım çeşitli yerlerde beni mahçup edecek kadar övgü dolu konuşmuştur hakkımda. Beraber yaptığımız çok iyi filmler var: *Buğulu Gözler, Bir Kadın Kayboldu, Küskün Çiçek, Ağlayan Melek, Mahpus, Yüreğimde Yare Var, Metres*... Akün Film olarak, İrfan Ünal'la çalışmalarımızın dışında, elbet diğer filmleri de beğenilmiş, iş yapmıştır. Ama onlar bir yerde geçip gitmiştir. Kalıcılar, yani *Dila Hanım, Deprem, Dönüş, Bodrum Hakimi, Devlerin Aşkı, Baraj* gibilerini konuşmak gerekirse, biz çok önde koşarız...

Sinemanın Sultanı'ndan Çirkin Kral'a...

— *Yılmaz Güney ile çalışıp çalışmadığınızı merak ediyorum.*
— Çok önem verdiğim dört senaryomda oynadı. Yılmaz Güney farklıydı. Çok kapalıydı sanki. Çok yakın bir dostluk ya-

şamadık ama bende sıcak ve kalıcı anıları vardır. İlk filmimi çekerken, Zeki Müren'le Şile'de, duymuş. O da yakın bir yerde film çekmekteymiş. Seti paydos edip geldi, "Hayırlı olsun" dedi. Yaman gönül adamıydı. Mesela evimin salonunda, duvarda asılı, "klasik" denilen, eski zaman zevkine uygun oval aynayı evime taşıyan Yılmaz Güney'dir.

Böyle paylaşımı, omuzlaşmayı seven bir tarafı vardı. Bir akşamüstü karı-koca evdeyiz, pazar günüdür, yağmur var. Hava kararmış, ışıkları erken yaktık. Kapı çalındı, karım açtı. Şaşırmış bir ses! Ben de kalktım, şöyle bir başımı uzattım salondan... Yılmaz Güney, karısı Fatoş Hanım'la kapımızdalar!.. Şaşırdık, çünkü hiç gitmişliğimiz, onların da bize gelmişliği yoktu. Sevindik tabii. Ağırladık, buyur ettik. Dostluğun geliştiği bir sohbetti. Yemeğe kaldılar. Neler konuştuğumuzu hatırlamıyorum ama salonda masanın bir başında oturduğunu görmekteyim şimdi...

Çok daha sonra bir akşam da, rahmetli Berker İnanoğlu, onun sağ kolu Nevzat Okçugil, rahmetli Şeker Nevzat ve ben, evine gittik Yılmaz Güney'in. Levent Camii'nin sokağında, Türkan Hanım'ın oturduğu evin tam karşısında oturuyorlardı. Bu haberli bir gidişti, bir Yılmaz Güney senaryosu konuşacaktık. Bizi ağırladılar, oturduk, bir şeyler yedik içtik, konuştuk. O evin arka penceresi, sanıyorum pancurlu, mazgallıydı. Yılmaz, açtı o pencere kapaklarını, arka taraf upuzun bir arsa ya da futbol alanıydı. Orada Fatoş Hanım'ı önüne aldı, uzun namlulu bir tabancaydı bildiğim kadarıyla, dışarıya atış poligonuymuş gibi ateş etti. "Bizim avrat da ateş eder" demişti hiç unutmuyorum. Sarılmıştı karısına, tabanca kendisindeydi, sıkmıştı birkaç tane, onu hatırlarım.

— *Geleneksel bir davranış mı, nedir?*

— Onda, o silah duygusu hep olmuş bir şeydir. Sonunda o silahı patlattı. Onun yapacağı iş değilken, öldürdü. Silahla Yılmaz Güney arasında ayrılmaz bir kader birliği vardı. Kopamadılar birbirlerinden. Mesela Filiz Akın ile çektiği film vardır, senaryosu da yayımlanmıştır, *Umutsuzlar.* Bütün filmle-

rinde silahı anlatmıştır da, orada basbayağı üstüne gitmiştir. Bir balerindir, biraz Batılı bakan, barışçı bir kadın, âşık! Ama Yılmaz ona rastlamadan önce, yeraltı yaşamına girmiş, oradan çıkamayacak hale gelmiş, hasımları var!. Düşmanları her an onu bitirebilirler! Kadın da, "Ya silahın, ya ben" demekte. Anlatamadı derdini. "Ben bu silahı bırakırsam beni bitirirler..." Bin defa söyledi, kadın anlamadı. Aşkı üstün gelmiştir, silahını bıraktı, vurdular adamı! Bitirdiler...

Sonra, gene bir akşam, Atıf Yılmaz'ın evindeyim ben. Atıf abi ile senaryo çalışıyorum. Şişli'de oturuyor, Ayşe ile evli. Gece, yemek saatine yakın bir zaman. O zaman Nebahat Çehre ile evliydi Yılmaz Güney. Atıf abiye geldiler, oturduk. Yılmaz, bana bir şey söyledi orada. Çok senaryo yazmama takılan, iğneleyen bir şey söyledi! Ben hemen cevap verdim. Hazırımdır, o zaman zekam daha parıltılı, daha çevikti. Nöbetçi eczaneydi yani! Günün ve gecenin her saatinde açık ve uyanıktı. Sonra ben çıktım gittim.

Ertesi gün, Ağa Camii'nin hemen arkasında sık sık sözünü ettiğim Eren Han vardır. Atıf abi çalıştığımız projeyi Memduh Ün'ün Uğur Film'ine çekecekti. O gün Uğur Film'de buluşacağımızı Atıf abi ile konuşurken, Yılmaz duymuş. Beni incittiğine öyle üzülmüş ki, ertesi gün gitmiş, hiç vakti olmayan bir adam olmasına rağmen, o firmada saatlerce beni beklemiş. "Yahu, kusura bakma" diyecek, "Üzüldüm akşam seni üzdüğüme" diyecek. Söylediler. Herkes merak etmiş çünkü, onu görünce sevinmişler ama kalkmıyor, gitmiyor. "Eee nedir?" Demiş ki "Safa Önal'ı bekliyorum. Akşam onu üzdüğümü sanıyorum. Ona bir-iki şey söylemeliyim." Yılmaz böyle bir derin adam işte!

— *Sonra karşılaşmadınız mı?*

— Karşılaştık, konuştuk, kucaklaştık elbet!.. Bunlar benim içimi çok ısıtır. Mesela hapisten çıktığı günlerde, İzmir'e, karımın ailesine misafir gitmiştik. Yaz sıcağı, öğlen vakti Karşıyaka Postanesi'ne gittim. Daha önceden telefon edip, çalıştığım film şirketinden Yılmaz Güney'in adresini almıştım.

"Yılmaz Güney tehlikeli bir adam, komünist, şu bu..." gürültüsü patırtısı çok. Yeraltından-yerüstünden, kumar oynuyor falan diye, ayrıca onu sevmeyenlerin ortaya yaydığı birtakım balonların içinde bir adam.

Hapisten çıkmıştı. Ama bu Yumurtalık cinayeti ile ilgili değil, ondan evvel bir mahkum oluşu ve tahliyesi vardır. Ona bir "geçmiş olsun" telgrafı çektim. Postanede telgrafı alıp, kelimeleri sayan, adresi sayan, "geçmiş olsun" sözcüklerini sayan bir memure... Bana bir bakışı var; biraz ürkek, biraz şaşkın, biraz tuhaf, biraz suçlar gibi, hiç unutmuyorum! O öğlen sıcağında o kadının yüzünü unutamıyorum. Kalemle sayıyor sözcükleri, vura vura, birden durdu, başını kaldırdı bana baktı, bu ne biçim heriftir diye!..

Yılmaz Güney, duygulu, hoş bir adamdı. Yani koridorları çoktu. Hepsi ışık almazdı koridorlarının. Ama o karanlıkta bile, o kendini görür, gideceği yönü bilir, fazla ses etmezdi. Kalp kıramazdı, hatır kıramazdı. Bir akşam Nişantaşı'nda, bir bankacı dostumuzun evinde yemekteyiz. Yine rahmetli Berker, rahmetli Nevzat, Yurdaer Doğulu, rahmetli bankacı arkadaşımız ve hanımı, ünlü bir kadın terzisi hanımla onun kocası... Yılmaz da var. O gece bir oyun salonu açılıyormuş, davetliymiş oraya. Bizimle sohbeti çok sevmiş, ısıtmış olmasına rağmen verdiği sözde durmak adına o oyun salonuna gidecek, orada oynayacak, elbette biraz kaybedecek!.. Ondan beklenen bir şey haline gelmişti. Çıktı gitti. Ben bu raconu pek bilmiyordum önceleri. "Yahu, gitme, etme. Biraz daha konuşalım, kıvamındayız" dedim. O, gülümsedi sadece. Sonra dediler ki, "Davetlidir, gitmezse olmaz, racon bozulur. Gidecektir, biraz oynayacaktır ve kaybedecektir..."

Akün Film'de bir gün, son görüşüm olduğunu bilmeden yaşadığım bir şey var ona dair. Bir proje anlatmıştı. Çekmek istediği bir film vardı. Başkalarına da anlatmıştır, herhalde benden daha iyi bilirler. Film projesi şuydu: Üç arkadaş bunlar. Çok iyi hatırlayamayacağım. Üç arkadaş, bir sırrı paylaşmaktalar. O gizli şeyin ufacık bir negatife geçirilmiş şifresi. Kodlanmış ufak bir negatife. Üç arkadaş birbirlerini çok se-

verlerken... Öyküde bir de köpek var. Bunu bilenler doğru dürüst anlatsın, tamamlasınlar. Bir tanesi alır da o ufacık negatifi, vücuduna, derisinin altında bir yere yerleştirir, kimseler bulmasın diye!.. İki arkadaşı bunu bilirler! Arkadaşlık bir tarafa düşer, kazanç sırası öne geçer, arkadaşlarını öldürürler ve adamın cesedine, köpeği sahip çıkar. Parçalamalarına, negatifi almalarına engel olur. Böyle bir projeydi. Güzel anlatmıştı. Benim anlattığım gibi değil tabii...

Tedirgin, yerini bulamamış, devamlı yorulan, ama çok iyi üreten... Yani bir Yılmaz Güney sineması var. Bu demektir ki bir Yılmaz Güney dünyası var. Bir Yılmaz Güney yorumu var, dünyaya ait, dünyaya ve insanlara dair. Aykırı zaman zaman!..

— Yeşilçam'ın ona bakışı, bir dışlama mı?

— Önceleri zor kabullenildi. Başlangıçta ekonomik sıkıntı, yoksulluk, çok parasızlık çektiği muhakkak. Çekinmesiz bir adamdı, yani gizlemez, açık!.. Mesela bir film şirketinde, afişlerin üzerinde yattığı söylenmiştir. Öyle tahammül etmelerden geçmiştir. Filmlerini İstanbul sinemalarına sokmuyorlardı. Üç sinema ayağı var, on iki sinema. Yeşilçam'ın önde gelen, sözü geçen, çok film yapan, starlı film yapan yapımcıları, kendi aralarında sinema tarihlerini, otuz altı hafta sanıyorum, paylaşıyorlar. Uzun süre takmadılar İstanbul sinemalarına filmlerini, ya da çok ufak sinemalara takıldı, geçti gitti. İlk defa Akün Film'in sahibi İrfan Ünal, ona Hülya Koçyiğit'le bir film yaptı; *Zeyno*. Yılmaz o filmle çıktı, İstanbul sinemalarına. Ama Anadolu sinemalarında öylesine bir ağırlığı vardı ki, yapımcılar bir yerden sonra ister istemez Yılmaz Güney'i kabullenmek, Yılmaz Güney'le çalışmak, filmlerini benimsemek zorunda kaldılar. Bu konuda tektir. Başka hiçbir oyuncu örneği yoktur, kendini böyle uğraşa uğraşa, didine didine, hiç gerilemeden kabul ettirmiş bir adamdır. Çok iyi bir oyuncuydu, yani taklit etmeye kimse Allahtan kalkışmıyor, komik olur çünkü. Yılmaz Güney kendi kimliği içinde ve o kimliği kesinlikle hiçbir tarafından zedeletmeyen bir yapı taşıyordu.

Mesela sigara içer bir filmde. Ben görmedim o filmi, anlattılar. Başoyuncu kadın yanı başındadır. Yılmaz birilerine komut vermekte, diskur çekmekte, horlamakta, harlamakta... Sigara içiyor o sırada, ama hanım oyuncunun elini açtırmış, o el sigara tablası olmuş, külünü ona silkiyor, konuşmaya devam ediyor. Bakmıyor bile kadına!.. Eee alkış, kıyamet götürüyordu.

Kaçırdığım bir filminden parçaları geçen yıl Sinema Festivali'nde çağrılı olarak gittiğim bir Vecdi Sayar toplantısında gördüm. Dost Vecdi Sayar'ın hazırlattığı beş-altı filmden oluşmuş bir kolaj vardı. Orada Yılmaz'ın bir sahnesi var, şaşırdım. Kendisi yazmış. Tetikçiyi oynuyor... Öldüreceksin diyorlar. Parayı veriyorlar, öldürecek. "Ben yalnız cumaları adam öldürürüm, sevaba girmek için" diyor!.. Bunu söylemek kolay bir iş değildir. Sonra da kimse söyleyemedi.

— Sinema, çok kolay yaşanır bir yer değilmiş Çirkin Kral için de...

— Yılmaz'a bu yakıştırma nereden çıkmıştır, bilemem. Ama bildiğim bir şey var, bir defa hiç çirkin değildi. Eni konu farklı yapılı, bir erkek gözüyle bile, karizmatik diyebileceğim bir yapısı vardı. Yalnız bir şeyi kesin söyleyeceğim; hiç şikayetçi olmadı Çirkin Kral denmesinden, nc çalım attı ne de rahatsız oldu...

Ömrümde en çok güldüğüm akşamdır

— Konuyu Ayhan Işık'a, Nişantaşı Ortaokulu'ndan başlayan arkadaşlığınıza taşıyabilir miyiz?

— Ayhan da hiç çalım atmayan, hiç "kral" havasına girmeyen biridir. Hem de kaç sene, kaç yüz sene!.. Ama bundan dolayı hiç çalımlanmayan, son derece alçakgönüllü, böyle bir şeyi üstlenmemiş, sanki duymamış gibi, kendisi için yazıldığı zaman okumamış gibi davranırdı. Bunlar öyleydiler...

Yılmaz'ın gece hayatı Ayhan'da yoktu. Ayhan, son derece evcimen, son derece dikkatli, işinde son derece ciddi, esprisi,

sohbeti olan, gülen söyleyen bir adamdı. Ortaokuldan başlayan arkadaşlığımız sinemada et-tırnak olmaya vardı. Çok senaryo yazdım Ayhan Işık'a, pek çok film de yönettim. Yönetmen olarak setlerde buluşmak farklı bir durum geliştirir. Mesela İstanbul'da olmadığımız dönemler var. Aynı kentte film çekmek insanları tanımaya yetmez. Akşam yedi buçuk-sekizde paydos edersin, çeker gider. Yani akşam sekizden ertesi sabah sekize kadar biter ilişki. Ama başka bir şehirde, aynı otelde kaldığın zaman, paydostan sonra akşam yemeğini birlikte yiyeceksin, içilecekse bir kadeh beraber içilecek, laf lafı açacak... Böyle olunca, beraber yaşama süreci uzamakta ve insan ister istemez birbirinin mahremiyetini, hususiyetlerini görmeye başlamakta.

Ömrümde en çok güldüğüm akşamdır. Bütün yaşamım boyunca!.. *Karlı Dağdaki Ateş*'i çekiyorum Uludağ'da. Ayhan oynuyor rahmetli, Filiz Akın ve Önder Somer'le. Böyle bir ekip Fahri Otel'de kalıyoruz. Önder Somer karısı Tendü ile gelmiş, Ayhan karısı Gülşen'le, ben karım Reya ile beraberim. Berker de karısı Aysel ile. Böyle bir karı-koca grubu halindeyiz. Akşam, gece çalışmaları yoksa saat sekiz paydosundan sonra, uzun bir sinemacı masası yapılmakta, orada hep beraber yiyip içmekteyiz.

Müzeyyen Senar geldi, bir gün otele. Hepimizin çok sevdiği, benim bayıldığımdır. Bizi görünce şaşırdı, sonra sevindi. Kulübesi varmış dağda, orada kalıyormuş. Bizi davet etti bir akşam yemeğine. "İlle geleceksiniz" diye tutturdu. Niye gitmeyelim? Paydos verdiğimiz bir akşam kalktık, yemeğe gittik Müzeyyen Hanım'a. Ufacık bir dağ kulübesi, bu dağ kulübesinin içinde ufak bir oda, bir yemek masası, etrafında sandalyeler ve bir divan. Oralara oturuldu. Önder, rahmetli gözümün önündedir, pencereyi açtı. Saçaklar vardı, buz bıçakları vardı çatıdan sarkan... Oradan koparıp, veriyordu. Bütün gece rakı bardaklarımızda buz olarak o hançerleri kullandık. Yedik, içtik, güldük, söyledik.

Çok düşündürücüdür. Tuhaf bir kader!.. Önder öldü, Tendü öldü (çok güzeldi Tendü), Ayhan öldü, Berker öldü,

ben boşandım. O geceden, böyle bir dağılım! "Berhava olmuşluğumuz" diyor Attila İlhan, "Bir nokta-bir hat kalmışlığımız" diyor... Öyle bir şeyin olacağı hiçbirimizin aklının ucundan geçmezdi!.. Çıktık Müzeyyen Hanım'dan. Ne oldu bilmiyorum, Fahri Otel ile Müzeyyen'in kulübesinin arası mesafeli, ama sakin bir gece, durgun. Kar var, kar yağışı yok... Öyle yılbaşı kartları vardır. Ormanda bir kulübe, perdeleri örtülü, dışarıya, karların üzerine sarı, huzur verici, içi ısıtıcı ışıklar düşer pencereden. Gökte ay vardır, yıldızlar vardır. Böyle resimler, kartpostallar... Döndük kulübeye baktık, bizde bu etkiyi bıraktı.

Yürümeye başladık. Bir şeyden açıldı, nereden bir makara başladı bilmiyorum. Ömrümde bir daha o kadar uzun süreli ve o kadar çok hiç gülmedim. Yani karların içine diz çöküp gülmekten, başımızı arkalara atıp, karlarla beraber dizlerimizi döverek, o kahkahaların içinden geçmişizdir. O Ayhan'ı görmekteyim şimdi, nasıl güldüğünü, Tendü'nün, Berker'in, Önder'in... Öldüler... Vay vay vay... Öyle bir zamandı.

— Tam yeri gelmişken, Filiz Akın'dan söz edelim mi?

— Güzel Filiz Akın. Kalbiyle, iç yansımaları ile de çok güzeldir Filiz. Fahri Otel'de kalıyor o da! Bir sahne çekeceğim Önder Somer'le. Filiz'in gönlü, Ayhan'ın canlandırdığı adamda ama Önder de onu bırakmamayı kafasına koymuş! Eski, ufak, büyümemiş bir ilişkiyi temsil ediyor. O da yakışıklı, imkanlı bir adam. Öyle klasik kötü adam falan da değil! Gelmiş Filiz'in peşinden Uludağ'lara, "Gel dönelim, yapma! Beni bırakma" diyecek. Karda yürüyecekler ve konuşacaklar. Başladık çekmeye. Karın o çevrede yüksekliği hayli fazla, yani neredeyse diz boyu... Öyle olunca yürümekte zorluk çekiyorlar. Soğuk bir hava, akşamüstüdür. Aralık ayı... (Nerden biliyorum? Çünkü 17 Aralık doğum günüm ve bu ekiple Uludağ'da kutlamıştık doğum günümü. Şimdi hepsinin yerinde yeller esiyor!) Çektik sahneyi. Önder Somer'in burnu morarmıştı soğuktan. Pembe membe değil, mora dönmüştü iyice. Üşümüşlerdi. Önder'in başka bir işi yoktu, ama Filiz'in şömi-

neli odada hazırlanan dekorda, Ayhan Işık'la çalışması var. Birkaç sahne arka arkaya. Kar kıyafetiyle karlara bata çıka konuşmuşlar. Ayhan'lı sahnede gecelikli olacak. Ayağında botlar, ama nasıl botlar? Düğmeli, ilikli, birtakım düğmecikler, iplerle falan fiyakalı, güzel görüntülü bir şey. "Aman Filiz! Seni bekliyorum" dedim, "Bir an önce çekime başlayalım." "Peki" dedi, odasına çıktı. Aşağıda, dekor-oda hazır. Çekilecek sahne belli, açı belli, ışığı yapılmış, makine konmuş. Filiz'in yerine bir set işçisi ile trafik yapmışız. Her şey tamam, Filiz yok. Yukarıdan gelmiyor. Bir defa haber yolladım. Sonra geldi.

Şimdi böyle anlattığım zaman, uzun süre gelmedi sanırsın!.. Değil! En çok yirmi dakika hepsi! Gergindim. "Sen benim dostluğumu, beni sevmiyorsun. O anlaşılıyor" dedim. Hiç cevap vermedi, tepki vermedi, germedi seti. Üstelik naz da yapabilirdi. Filiz Akın'dı. Dostumuz, arkadaşımızdı, stardı, bir de patroniçe sayılırdı. Filmin yapımcısı onun kayınbiraderi idi. Türker İnanoğlu'nun kardeşi Berker'e çekiyorum filmi. Yani, "Biraz uzasın. Bir gün sonra bitsin" de diyebilirdi! Öyle bir imkanı vardı. Başka birisi bu imkanı kullanırdı rahatlıkla. Kar içindeki botlar, başında bere, ellerinde eldivenler, sırtında kaban, altında pantolon, kalın süveter... Bütün bunların değişmesi, saçın-başın taranması, yüzün-gözün makyajının yeniden yapılması, ince bir gecelik giyip, aşağıya inmesi on sekiz dakikaydı. Ben, bunu ona çok görmüştüm. Bana sadece kırgın bakmış, bir tek kelime söylememiştir. İçimde yirmi yıldan fazla taşıdım bu kederi.

Seneler sonra, 2005'te ÇASOD'un (Çağdaş Oyuncular Derneği) oyuncu yarışmasında, o sene çekilmiş filmler içinden en iyi oyuncuları seçme yarışmasında jüri başkanı idim. İyi bir jüri idik. Birbirini seven, tamamlayan. Seyrettik filmleri, notlarımızı verdik. Akatlar Kültür Merkezi'nde bir tören gecesi tertipledi ÇASOD. Filiz Akın da onur konuğuydu. Ona da Sinema Onur Ödülü verilecekti.. Geçirdiği ağır bir hastalıktan ve nice zamandan sonra onu ilk görüşüm olacaktı. Heyecanlıydım. Eşiyle geldi, hariciyeci Sönmez Köksal ile.

Hatırlaştık, el sıkıştık, birbirimize güzel şeyler söyledik. Nebil Özgentürk'ün hazırladığı çok başarılı bir Filiz Akın belgeseli vardı. Onu seyrettik. Sonra ödüllerini verdik oyuncuların ve de Filiz'in... Jüri başkanı olarak bir konuşma yapmam gerekiyordu. O konuşma içinde, demin söylediklerimi anlattım ve Filiz'den "Çok gecikmiş de olsa, bu sözlerimi bir özür olarak kabul etmesini" istedim. Konuştuğum kürsünün tam karşısında oturuyordu. En ön sıradaydı, eşinin yanında. Bana bakarak, gülümseyerek ve duygulanarak, iki avucunu birleştirip bir yanağına bastırarak, başını bir yana eğişi vardı, yetmişti bana...

Filiz Akın'la çok çalıştım. O zaman sımsıkı arkadaşım olan, bir dönemde yalnız benimle çalışmış olan Türker İnanoğlu'nun eşi idi. Sonra ayrıldılar Türker'le. Türker de bizlerden ayrıldı. Başka arkadaşlarımızla çalışmayı yeğledi. Filiz'e, Tanju Gürsu ve Neriman Köksal'la başrollerini paylaştığı *Korkunç Şüphe*'yi yazdım ilk olarak. Onun kendine ait, başkalarında pek özenti gibi duracak bir zarafeti, bir mesafesi vardır. Onu hep sevdim ve saydım.

Bir dönem Türkan Hanım'a *Dönüş*'ü yazmıştım. İlk yönetmenliğidir Türkan Şoray'ın. Dört yönetmenlik yaptı Türkan Şoray: *Dönüş, Azap, Bodrum Hakimi* ve *Yılanı Öldürseler*. Üçünü ben yazdım. Sonuncusu *Yılanı Öldürseler*'de gizlice çalıştım, ama yine de duyuldu. Önce *Dönüş* çıktı seyirciye ve çok düzgün çıktı. Yankılandı, ilgi gördü, beğenildi, Moskova Film Festivali'nde de gösterildi.

Filiz de bir dönem böyle bir yönetmenlik denemesi yapmak istedi. Topağacı'nda oturuyorlardı o zaman, Türker İnanoğlu'yla evliydi. Beni çağırdı. Bir öğleden sonra gittim. Yönetmenlik yapmak ve benimle çalışmak istediğini söyledi, yazıp yazamayacağımı sordu. Sevindim, heyecanlandım, "Tabii. Bu bana onurdur. Çok da sevinirim" dedim. Bilemiyorum ne oldu sonra, gerçekleşmedi o proje. Yönetmenliğe karar vermiş, beni çağırmış, kesin konuşmuş, Filiz Akın gibi şöhretli ve ciddi bir oyuncunun, gerçekleştiremediği bu olay için çok üzüldüğünü sanıyorum.

Onarılmamış kırgınlıklar...

— Filiz Hanım'la setteki diyaloğunuzu yıllar sonrasında telafi ediyorsunuz. Çok sert koşullarda yapılan işlerin bu kadar inceliği barındırması ne hoş... Şunu sormak istiyorum, onarılmamış kırgınlıklarınız da oldu mu?

— Oldu. Onları da ayrıca konuşmak gerekir. Bunların içinde en belli başlısı, ayrı bir özenle yazdığım, hizmet ettiğim, ama sonradan kendisiyle çalıştığım için pişmanlık duyduğum bir tek oyuncu arkadaşımdır, Kadir İnanır.

Bu konuya önce fotoroman konuşarak girelim. Bu fotoroman meselesi, okuyucuyu, sinema seyircisi kadar meşgul etmiştir, çünkü fotoroman okuyucuları zaten sinema seyircisidir, ayrı bir fotoroman okuyucusu üretimi yapılmamıştır. Yani sinemaya gidiyorsa, yerli filmlerden o tadı alıyorsa, fotoromanı da onlar okur. Fotoroman üzerine günlük gazete var, çok satan fotoroman dergileri var. Günlük *Saklambaç* gazetesi fotoroman yayımlıyor, daha çoğu da yabancı fotoromanlar. Yazı İşleri Müdürü Atilla Karsan, benim dostum. Bir gün beni aradı, buluştuk. Çok dost, çok çalışkan, çok uzak görüşlü bir adamdı. Şimdi Almanya'da yaşıyor. Dedi ki, "Bizim gazete tiraj kaybediyor, 400 binden 240 bine inmekteyiz. Bunu durdurmak için çare aramaktayız. Daha çok yerli fotoromana döneceğiz. Bize yerli fotoroman senaryoları yazmalısın." Ben sinemada aşağı yukarı bir numara götürmekteyim. Öyle olunca fotoroman senaryoculuğu benim için bir çeşit iniş gibi. Yüzümden anladı ki, "Önce başla, bir tanesini yaz, sonrasını konuşuruz" dedi. "Biz şimdi Sevim Tuna ile anlaştık" dedi. Allah rahmet eylesin, güzel yüzlü, güzel huylu, güzel sesli Sevim Tuna'cığa. "Ortalığı kırıp geçiren şarkısı var, *Bağdat Yolu*, biz bunun fotoromanını yapmak istiyoruz" dedi. Ben bir daha apıştım, hani fotoroman senaryosu yazalım da, bir dramatik hikaye bulalım, ama bir şarkının fotoromanını nasıl yaparız? "Ayrıca plak mı vereceğiz, ses bandı mı vereceğiz, kaset mi vereceğiz" diye sordum hatta, gülüştük. Dedi ki, "Konuşma balonlarının içinden çıkacak 'Çıkalım seninle Bağdat yoluna' sözleri, ağzında mikrofon..." "Başka bir

şey?" "Hayır, bunu istiyoruz, bu ilgi çekecek adamakıllı, eminiz" dedi. Pekala, yazalım. "Yalnız, iyice kamuoyu oluşturmak, merakı çekmek için bir de yarışma açmak istiyoruz. Sevim Tuna'nın karşısında oynayacak olan genç adamı, yani jönü bulacağız, seçeceğiz. Herhalde okuyucular arasında yeni bir hareket, dalgalanma getirecek" dedi. Ben de hak verdim, destekledim. Sonradan öğrendim. Meğer birkaç senaryo yazdırmışlar, hiçbiri istedikleri gibi olmamış.

"Çıkalım seninle Bağdat yoluna..."

Ben oturdum, *Bağdat Yolu* için bir senaryo, bir öykü ürettim önce. Yani her gün merakla izlenecek, her günün sonundaki son karede "yarın ne olacak" denilecek, yani fotoroman tekniğine uygun bir senaryo çalışması gerekiyordu. *Bağdat Yolu*, peki de ne? Ne anlatacaksın *Bağdat Yolu* lafıyla?.. Bütün mesele, bunun cevabını bulmaktaydı. *Saklambaç*'ın beyin takımı bir yarışma açtı, resimler istediler taliplerden, Sevim Tuna'nın karşısında oynayacak olanlardan. Bu resimler birikti. O sırada senaryo da hazırlandı. Bir de bütün Günaydın Yayınları'nın, gazetesi dahil, tepesinde çok önemli, çok bilen, çok saygın Haldun Simavi var. Haldun Simavi'nin de bir asistanı, bu işlerle ilgilenmek için memur ettiği bir hanım var; İren Kayno. O da Atilla kadar bu işle ilgili, hatta Atilla'dan daha ilgili. Bir yönetmen ismi verdiler, o yönetmen bana iyi gelmedi, "Bunu en iyi Feyzi Tuna çeker" dedim. Feyzi ile o kadar iyi diyalog kurdular ki, Feyzi bunu çektikten bir süre sonra askere gitti, yedek subay öğretmen olarak askerliğini yaparken bile ona böyle beş-altı fotoroman daha çektirdiler. Daha önce sözünü ettiğim Türkan Şoray'la Cihan Ünal'ın oynadığı; Ercüment Ekrem romanı *Beyaz Şemsiyeli*'yi de çok ustaca çekmiştir. Sonra *Üç İstanbul* çekmiştir Feyzi Tuna. Hepsi dönem öyküleridir. Yani Mithat Cemal Kuntay'ın o koskoca, güzel romanını çekmiştir. Çok da başarılı, büyük ilgiyle izlenen bir TV dizisi olmuştur.

Neyse, gelen fotoğraflardan bir ön eleme yaptık. Ya on ya on beş kişi kaldı.

— *Bir fotoroman için, böyle bir ön hazırlık, bu kadar emek... Doğrusu* Bağdat Yolu*'nun okuyucusu olmak isterdim.*

— Evet, özen, titizlik pek çoktu. Bu oyuncu namzedi arkadaşlarımız arasından birinciyi seçme zamanı geldi. Divan Oteli'nin ikinci katındaki restoranı bir öğleden sonra *Saklambaç* gazetesi kapattı. Seçimi yapmak üzere jüri olarak toplandık. Ayhan Işık, Sadri Alışık, Feyzi Tuna, İren Kayno, Atilla Karsan ve ben. Namzetler salona teker teker girdiler, hiç arkası kesilmeden önümüzden geçtiler. Dikkatimizi çekenler olunca, bir defa daha yürümelerini rica ettik.

Önümüzden geçenlerden ve o gün "Bir daha geçer misiniz" diye oybirliği ile seçtiğimiz kişi, Kadir İnanır'dı. Benim Kadir İnanır'ı ilk gördüğüm zaman budur, böyle başlamıştır. *Bağdat Yolu*'nda oynamıştır. Sonra zaman içinde sinemaya yöneldi. Sinemada başarılı olmaya başladı. Derken, Akün Film'de yollarımız kesişti, buluştuk Kadir İnanır'la. Bana göre Akün Film, hiç değilse dört-beş yıl dönemin en iyi filmlerini yapmıştır. İrfan Ünal dostumu saygıyla anarım; son derece pratik zekası olan, bu işi çok iyi bilen, çalıştığım bütün yapımcılar arasında sinemaya en yatkın olan kişiydi. Kadir İnanır'a büyük bir sevgi duyuyordu; ondaki yeteneğin ve ondaki geleceğin kokusunu almıştı. Onun star olması için elinden geleni yapmıştır, beraber yaptık, çünkü öyküleri arayan ve yazan da bendim. Devamlı olarak, sinemanın sultanı Türkan Şoray'ı koyduk Kadir İnanır'ın karşısına. Bunların arasında hatırladığım *Dönüş* filmidir, Türkan Hanım'ın aynı zamanda yönetmenliğini yaptığı... Dört ayda yazdım ben *Dönüş*'ü. İki tretman, iki senaryodur verdiğim emek. Bütün yaz çalışıp bir tek senaryo parası almışımdır! *Deprem*'i yazmışımdır, *Dila Hanım*'ı yazmışımdır, *Bodrum Hakimi*'ni yazmışımdır, *Derviş Bey*'i yazmışımdır, Akün Film'edir bunlar ve hepsi patlamıştır. Yazmadığım, mesela *Devlerin Aşkı*'nın, *Köprü*'nün çalışmasına katılmışımdır. Böyle büyük bir emek verdiğimi biliyorum, hizmet ettiğime inanıyorum. Çok önemli filmler, hepsi birer kilometre taşı; bir *Dila Hanım*, bir *Bodrum Hakimi*, bir *Deprem*, bir *Dönüş*, bir *Derviş Bey*, bir *Tatar Ramazan*;

kolay kolay düşünülebilecek, yapılabilecek projeler değildi. Bunlar kadar yankı yapmış bir tek film sayabilirim bizim dışımızda, *Al Yazmalım*, Atıf Yılmaz'ın. Senaryosunu Ali Özgentürk'ün ustalıkla yazdığı...

— *Onarılmaz kırgınlıkları konuşuyorduk. Nasıl ve neden?*
— Bütün bunlardan sonra, kırgınlık nedenlerini anlatmanın bir gereği yoktur. Son derece kırıcı konuşmalar yapmıştır. Geçen sene Altın Koza için toplandığımız zaman Adana'da, En İyi Erkek Oyuncu Ödülü'nü vermek için gelmiştir, çok ağır şeyler söylemiştir. İnanamayacağınız kadar üzülmüşümdür. Bunları asla hak etmiyorduk, biz büyük bir hevesle, büyük bir emek vererek, yani bizim neyimiz varsa, bu iş için biriktirdiğimiz, her şeyimizi vererek çalışıyorduk İrfan'la, bağıra çağıra, çok yorularak! Ağır yaralanmışımdır... Şöyle düşünüyorum gelecek için; benden evvel veda ederse, ki zannetmiyorum, ondan çok yaşlıyım, ben onu uğurlamaya gitmem! Doğal olarak benim ondan önce yolcu olmam gerekir. Yolcu olduğum zaman da onun beni uğurlamaya gelmesini kesinlikle istemem! Böyle iki kişi daha var; biri sinemadandır, biri sinema dışıdır, yani helalleşmeden, helallik istemeden ve helallik vermeden gitmek istediğim, sadece üç kişiden biridir. Kırgınlığım bu boyuttadır.

— *Bu sözlerinin öncesinde yaşanan başka şeyler var mı?*
— Vardı diyemem... Onlar çalışma içinde kişisel, ufak sürtüşmelerdir, her ilişkide olur. Bundan öncesi de vardı, bu bardağı taşıran damla mı oldu diyorsan, hayır, yoktu!

Ben *Bodrum Hakimi*'ni yazmadan önce, İrfan Ünal'la beraber o sahillerde turlar attık. Hangi noktada "Seni daima seveceğim, asla unutmayacağım" diye yazsın kumlara, belirledik. Kalelere, yarımadalara keçiler gibi tırmanıp indik; bu bir hevesti. Şevkle çalıştık. Art arda başarılı işler yaptığı arkadaşlara gönülle bağlanınca, daha çabuk kırılıyor insan! Benim babam öyle derdi, tam yeridir; "Ev yapma Halilim, gönül yap..." Ev yapılır şöyle ya da böyle, ama gönül yapmak

çok zor bir iştir, kırmaksa en kolaydır. Bu konu üzerinde de bir daha konuşmam. Bunlar bir zamanlar yaşanmış, geçmiş gitmiş şeyler. Demek o kadar çok sevmişim Kadir'i... Yani beklememişim, hiç aklımdan geçirmemişim.

— *Sinemada yaşadığımız yıllara dönelim yeniden.*

— Bir gün Umut Film'de, öğleden sonra Emel Sayın'la ilgili bir proje konuşacaktık. Abdurrahman Keskiner, "Sen biraz daha erken gel" dedi bana. Kalktım gittim. Arif Sağ oradaydı. Arif Sağ, Abdurrahman Bey, ben oturduk. Ustalar ustası bir derinlik taşıyan Arif Bey çaldı, kabuklu şamfıstığı ile bir şişe viski içtik ve Arif Sağ'ın inanılmaz sesiyle, doyulmaz sazını, ustalığı aşan yorumunu dinledik. Öyle adamdır Apo Bey; tok adamdır, ağırlamasını, harcamasını sever, eli cebinden sık sık çıkar.

Emel Hanım Ankara'da, programa çıkıyor. Benim tretman çalışmam hazır. Atladık gittik Ankara'ya. Otele yerleştik. O gitti konuştu Emel Hanım'la. Ben tanımıyorum hiç, yani görmüşlüğüm var, mesleğe yeni başladığı zamanı biliyorum Bebek Gazinosu'nda. O zaman tekniği zayıf, bana göre, yani bizim gibi eski alaturkacılara göre iyi okumuyordu. Sonra inanılmaz bir yetenek, inanılmaz bir ısrarla, mesleğine basarak, müthiş bir ahlakla yürüdü, yükseldi...

Çalıştığı gazinoya gittik, masamız ayrılmış, oturduk. Önce diğerlerini dinledik, alkışladık. Sonra Emel Sayın çıktı. Onu da dinledik, alkışladık. Gece yarısından sonra gittik Emel Hanım'ın odasına. Hiç unutmuyorum, kalın çoraplar giymişti ayağına, soket, üşümesin diye. Çay veya ıhlamur içtik. Ben oturdum, *Rüzgar*'ın tretmanını okudum Emel Hanım'a. Efendim, ben de Safa Önal'ım, ben de kendi mesleğimin çok iyi bir yerindeyim, yazarım, yollarsınız, okur, notlar alır, cevabını verir. "Hayır, gidelim." Bu çoktur bende. Öyle seviyordum ki yaptığım işi, belki de hep dolu tarafını görüyordum; "Ne güzel, bir yaz gecesi, arabaya binmişim gidiyorum, senaryomun bir tarafı düzelecek..." Bunlar hoş şeylerdi. Nefer gibi gittim geldim. Giderim, okurum yüksek sesle. Me-

sela ille oyuncular olsun, okuyayım duygularına kapıldığım zamanlar olmuştur.

Yapımcı sevgili Yaşar Tunalı "Ben senin gibisini görmedim Safa abi" demiştir, "senaryocu senaryosunu yazar, parasını alır, ayaklarının ucuna basar gider, başıma iş açılmasın diye. Sen senaryonu vermiyorsun, oturalım okuyalım, 'yönetmen mutlaka olsun, arızalar varsa görelim, yenileyeyim' falan demektesin..." Böyledir, ben hep ortada olmayı, hep koşturmayı, hep nasıl istenirse öyle olmayı sevmişimdir.

Sadece *Ağaçlar Ayakta Ölür* senaryosunun yazımı sırasında tretman bitti. Bana sıkıntılar basıyor, kasım ayı Termal Oteli'nde... Kimseler yok. Karımı seviyorum, âşığım ve ayrıyız! Memduh'la da çalışmam gerekiyor. Neyse, daha önce anlatmıştım... Bir budur istisna...

Memduh Ün ile Turgut Demirağ

Ama *Ağaçlar Ayakta Ölür'ü* çok güzel çekti Memduh. Melek Sineması'nda galası yapıldı bir gündüz. Ant Film'in sahibi Turgut Demirağ'la ortak yapmışlardı. Ant Film-Uğur Film ortaklığı, jenerik böyle. Yalnız prodüktör olarak, Adnan Uygur diye prodüksiyon amiri var Memduh'un, onun adı yazılı, tek karton. Turgut abinin hiç adı yok. Biz koridorda locaların önünde Memduh'la konuşurken Turgut Demirağ geldi, öfkeliydi! "Yahu Memduh" dedi, "benim adım yok, niçin yok?" Memduh, (o zamanki Memduh'un katı çizgisi buydu) "Hafta sonları ya da cumaları sete gelip paraları dağıtan Adnan Uygur'du, sen gelip dağıtsaydın, senin adını koyardım" dedi. Turgut abinin, gözlüğünün arkasında gözlerinin ve yüzünün söndüğünü hatırlarım...

Derin ve duyarlı bir başka adam...

Çok farklı bir olay daha... Başka bir senaryo çalışırken, karım da gelmişti Termal'e. 17 Aralık doğum günümdü. Memduh, o gece aldı karımla beni, Bursa'ya gittik Yalova'dan. Hayli yol gittik. Hasırı çok ve tavandan indirilmiş

lambaları hasır abajur içinde, böyle hasırı, koltuğu, masası bol bir yer hatırlıyorum. Orada üçümüz yemek yedik, bir şeyler içtik. Memduh bir tek portakallı votka ya da bir tek rakı içerse içer, başı içkiyle hiç hoş olmamıştır. Orada Memduh, müthiş sıcak, müthiş dost, yakın; yaşamından kesitler anlattı, mesleğe nasıl başladığını. Sanıyorum Sular İdaresi'nde bir memur olarak başlıyor, sonra sinema... Muhterem Nur'la beraberliğinin nasıl başladığını, nasıl bittiğini, ufak bir ses tonuyla ama dostça, bir şeyleri hatırlayarak, anarak anlattı. Bu, bende çok derin kalmıştır. Benim çok farklı, çok güzel doğum günlerimden biridir. Bursa'da sessiz, müşterisi az bir lokanta. Ama, sanki benim için özel bir kalabalıkla verilmiş bir parti, bir eğlence, bir büyük gruptan çok daha etkin, beni çok daha onurlandıran bir kutlamaydı. O gecenin borcunu bir türlü ödeyemedim Memduh'a...

Tarık Akan rol yapmadan oynar

— *Oyunculuğuyla sizi etkileyen ve şaşırtan isimler...*

— Görünen, bilinen, konuşulan tarafları, öncelikle çok yakışıklı olduğu... Bebek yüzlü. İlk gençlik döneminde de, şimdiki orta yaşlı çizgilerle, saçı ağaran haliyle de genç kızlardan her yaşta kadın seyirciye kadar büyük bir hayran kalabalığı var... Tarık Akan. Pek bilinmeyen ve aslında onun kimliğini tamamlayan ve tanımlayan yönleri için önce şunu hatırlıyorum: Bir halk plajında çalışıyor. Müşteriye kabin veriyor, duşa sabun veriyor, plaj düzeninden, temizliğinden o sorumlu. Kimsesiz bir genç adam. Plajın bir tarafında ufak bir odada yatıyor, üç kuruş, beş kuruş, kuruş üstüne kuruş biriktiriyor.

Bir gece sahnesi çekilecek, yaz gecesi... Odasının önündeki, denize yakın masada yemeğini hazırlayıp yiyecek. Bütün dikkatim onda. Ufak gaz ocağının üstündeki sahanda yumurta kırıyor. Sanki kırk yıllık müzmin bekar ya da ahçı. Öyle deneyimli, öyle usta elleri var.

Ona pek çok senaryo yazdım, iki filmde de yönettim. Tarık Akan rol yapmadan oynar. Beni en etkileyen tarafı, insan

ilişkilerinde hatalı olduğu an, bunu rahatlıkla kabul etmesi ve hiç çekinmeden çalımsız ve içtenlikle söyleyip özür dileyebilmesi. Kendine ve çevresine duyduğu saygı, onun bu çok ayrıcalıklı kişiliğini oluşturur. Canlandıracağı insanı çarçabuk tanıyabilen, kültüre dayalı yeteneğini de unutmuyorum. Ne diyalog tekrar ettirir, ne de defalarca prova yapar. İstediğinizi kolayca, hiç zahmet çekmiyormuş gibi gerçekleştirmek bir Tarık Akan özelliğidir. Bir de bakmasını bilmesi. Gözlerindeki öfkeyi ya da sevinci inanılmaz bir kesinlikle görürsünüz. Yaşanmış zamanlarımı bana hasretle hatırlatan adamlardan biridir o...

Kişilikli, sıcak bir kadın hayali

Ve Hülya Koçyiğit... Onun için şöyle yazmışım, Ankara Sinema Derneği'nin her yıl ünlü ve (önemli) bir oyuncu için özenle hazırladığı kitap dizisinde: "Hülya'yı ben, bir gece Pesen Film'in üst katındaki ufacık seslendirme stüdyosunda tanıdım. Şirketin sahibi ve yönetmen rahmetli Nevzat Pesen ile birlikte bekliyorduk. *Susuz Yaz*'ın başarısı ve sevindirici yankıları hâlâ sürüyor. Filmi yaratan Metin Erksan kadar, sinemaya ilk adımını bu filmle atan gencecik bir kızın yeteneği, duru, bağırmayan güzelliği konuşuluyordu. Hülya hemen sonra Halit Refiğ'in büyük eseri *Vurun Kahpeye* ile gündemi yeniden sarsıyor. Oyun gücü ve adı geniş kitlelere uzanıyor, film şirketleri onunla film yapmak, rejisörler onu yönetmek, oyuncular onunla rol paylaşmak, senaryocular ona yazmak istiyordu. İşte o gece, çekimini bitirdiği son filminin montajlı iş kopyasını seyretmek için gelmişti, Pesen Film'e. Yanında annesi. Biz kaç kişiydik, filmin adı neydi, hatırlamıyorum. Kırk yıl sonra o geceden bende kalan; güzel ağız yapısı ile farklı gülümseyen, genizden bir ses tonu ile konuşan, kişilikli, sıcak bir kadın hayalidir."

O da kitabı bana imzalamış: "Gerçek insan, değerli dostum Safa Önal'a, en içten sevgi ve saygılarımla teşekkür ederim" diyor.

O ilk karşılaşmanın sonrası hızla gelişti. Onu her andığınızda "Sevgili Hülya, Sayın Hülya Koçyiğit" demek gerekir, ona bu yakışır. Çünkü Hülya, bütün özel yaşamı ve sinema hayatı boyunca sevgili bir dost, saygın bir yıldız olarak bembeyaz kalmış, başka hiçbir rengi kendine yaklaştırmamıştır. Ona yazdığım ilk senaryodan sonra arası hiç kesilmeyen bir meslek birlikteliğimiz başladı. Derken, şeker-şerbet kız kardeşi Nilüfer aramıza katıldı. Hem ablaya, hem kız kardeşe senaryo yazan ve bunu mutlulukla yaşayan ender kişilerden biriyim.

Hülya evlendi. Hasta bir Fenerbahçeli olmamın dışında, ayrıca çok sevdiğim arkadaşım Selim Soydan'la... Bu da yetmedi. Hülya Koçyiğit'i, rahmetli Ayhan Işık'la beraber yönetmek gibi bir mutluluğum daha oldu. Sette Hülya, hiç bekletmeyen, yaşattığı kişiliği tanıyan, anlayan, bize eksiksiz yansıtan, gülen, şaka yapan, ama bir türlü fazla yaklaşılamayan, karizmatik, hiçbir çalışana şöhretinin yüksekliğinden bakmayan... Uzatmanın anlamı yok. Biricik Gülşah'ın annesi, şimdi torun sahibi, arkadaşlığı ile onur duyduğum, sevgili Selim'in güzel eşi Hülya Koçyiğit'i tanıtmak hiç de kolay değil.

Ve elli beşinci yılda SİYAD mutluluğu...

SİYAD (Sinema Yazarları Derneği) 2007 Onur Ödülü'nü bana verdi, bu yılın ikinci ayında kutlanan SİYAD Ödülleri gecesinde... Onur Ödülü'nü Hülya Koçyiğit'in elinden almakla bir kere daha onurlandım. Son filmim *Hicran Sokağı*'ndaki yardımı, oyunu, desteği ayrı bir sevinç olarak, benimle gidecek.

Onları sevdim ben. Saklamadan sevdim. Çok önemli!.. Sevince de ortaya koymak lazım. Biliyor musun, öfkeyi ortaya koymak, bir marifet değildir, hatta bir eksikliktir. Yani sevgini, sevincini çok belirt de, dargınlığını, hele öfkeni, hele kinini falan yenmesini bil ve sakın ortalara çıkarma!..

Ve Halit Refiğ Usta... Ben Halit'i çok sever, çok da sayarım. Halit'le sinemada ne yaptıysak yerini buldu, yani bir gü-

zel *Fatma Bacı* ürettik mesela Yıldız Kenter'le, bana göre tadından yenmez bir projedir. Ayhan Işık için *Kızın Var mı Derdin Var* yazdım, Erman Film'e, Halit çekti. Setine gitmiştim "Gel bakalım mizah antolojisi yazarı" demiştir bana. Mizah öyküsü yazarı değil! Bu onuru taşırım. Çok önemserim Halit'i. Onunla pek çok çalışmamız var, *Aşk Fırtması* gibi tecimsel filmlerin arasında bir de bunları ortaya koymuşuzdur. Sonra televizyonda dizi yazmışımdır ona; *Zirvedekiler*, 17 bölümlük... Gülşen Bubikoğlu'yla Cüneyt Arkın oynamıştı. Oynadığı her hafta zirvede kaldı, gerçek adına uyarak... Daha iyi çekilemezdi inancındayım. Sonra yine Gülşen Bubikoğlu için *Affet Beni Hocam* yazdım, 15 haftalık bir diziydi, Halit onu da son derece güzel çekti. İki diziyi de, başlangıçta daha uzun olmaları düşünülmediği için, uzatamadık!..

Halit, öncelikle insan olarak, arkadaş olarak, davranış olarak son derece olgundur. Mesela şunu yapmıştır; *Hayatın Sana Feda* adlı filmi çekerken, Cüneyt Arkın ile Esen Püskülü'nün oynadığı, bana, "Gel bizde çalışalım, ayrı ayrı bölünmeyelim" dedi. O zaman Yeniköy'de oturuyor, Nilüfer Aydan'la evli olduğu dönem. Üstelik "Karını da al gel" dedi. Karım Reya ile araları iyiydi. Biz karı koca kalktık gittik!.. Halit, Nilüfer'le olan karyolasını, kendi yatak odasını vermiştir bize. Mahcup etmiştir, bütün ısrarlarıma rağmen kabul etmemiştir.

Beş sene evvel Beyoğlu Belediyesi Kültür Dairesi'nin Tarık Zafer Tunaya Toplantı Salonu'nda benim için hazırladığı "Safa Önal ve Türk Sineması" paneline gelmiştir. Sinan Çetin, Yılmaz Atadeniz ve Türkan Şoray da gelmişti; Halit, çok övgü dolu, beni çok mutlu eden şeyler söylemiştir; onun dostluğu bana göre bir ihtiyaçtır. Her zaman görüşmemekteyiz ama rastladığımız andan itibaren de hikaye çalıştığımız, öyküler ürettiğimiz, yani dirsek dirseğe olduğumuz zamanlarda nasıl bir dostluk kurmuşsak öyle götürmekteyiz. Yani birbirimizi gördüğümüz zaman montaj yapmaktayız. Son ayrıldığımız günden sonraki zamanı kesip atmaktayız. Tekrar buluştuğumuz zamana yapıştırmaktayız. Bu yıl mart ayında Kül-

tür ve Türizm Bakanlığı'nın "Kültür ve Sanat 2008" ödülünü alan, ülkenin en ünlü, sanata en çok emek vermiş şair-romancı-ressam-besteci ve diğer sanat dallarının ustaları arasında, biz dört sinemacı bu ödülle onurlandırıldık; Çolpan İlhan, Türker İnanoğlu, Halit Refiğ ve ben. Gümüş plaketimi Kültür Bakanı Ertuğrul Günay'dan alırken en mutlu zamanlarımdan birini yaşadım.

Sinemada uçlar...

— Yönetmen Metin Erksan'la ne zaman çalıştınız, hangi projede?

— Aradan birkaç yüz sene geçti!.. Metin Erksan'la bir senaryo çalışması nihayet oluştu. Metin'i çok seviyordum; insan olarak, öfkesiyle, asabi tavrıyla, çıkışlarıyla!.. Haklı haksız ama ona yakışan karakteristik bir yapıdadır Metin. Bir defa çok bilir, iyi okumuştur, iyi hazmetmiştir, sindirmiştir, tahammmülsüzdür. Zaman zaman kırıcıdır, fakat yemin ederim bunlar Metin'e yakışmaktadır. Mesela birkaç yıl evvel bir akşamüstü, kıştır, akşamüstü, elektrikler yanmış, Parmakkapı'da Galatasaray Kulübü sokağından geçmekteyim, orada da başladı eski kitapçılar, onlara sahaflar diyemiyorum. Bir vitrinde durdum, ilgimi çeken birtakım kitaplar vardı, onlara bakarken içerde Metin'i gördüm. Yanında sinema tarihçisi dostum Agah Özgüç, bir de bir hanım vardı, girdim sarıldım; şu anda anlatırken bile bu sevgimi hissetmekteyim... Tanıştırdı karısıyla, ressammış. Birdenbire lafı getirdi bir yere, bağırmaya başladı bana! Dışardan biri görse, "Metin Erksan, bu Safa'yı çitiliyor" der, görüntü oydu tam, boyun damarları şişerek. "Benim içinde olmadığım hiçbir sinema hareketi meşru değildir" diye bağırmıştı bana. Ben de ona "Yahu, madem meşru değildir, gelsene" diyememişimdir. Gelmeyecektir, hem gelmeyecektir, hem içinde olmadığı hiçbir sinema hareketini meşru kabul etmeyecektir.

— Bu sinemayla ilgili hangi yapılanma hocam?

— Herhangi birisi değil, yani sinemayla ilgili, genel olarak söylüyor. Birtakım birimler var, toplanılıyor, sinema konuşuluyor, Kültür Bakanlığı'yla bir araya geliniyor, yasalar, kararnameler çıkartılıyor, yeni birtakım hedefler amaçlanıyor, bütün bunlar için birtakım sinema kuruluşları, yapımcılar, yönetmenler, senaryocular, kameramanlar, sendikacılar bir araya geliyorlar, genel olarak kastettikleri bunlardı.

Metin Erksan'la Hülya Koçyiğit'li bir film yaptık. Kıbrıs'ta çekti, *Sensiz Yaşayamam* adıyla. Çok defa Cihangir'deki evinde çalıştık. Cihangir'de deniz gören bir apartmandı ve Metin Erksan'ın harika bir dürbünü vardı. Öyküyü bir taraftan çalışırken, bir taraftan da dürbünle Boğaz'dan geçen tekneleri izliyordu; bu kalmıştır bende, o seyrettiği gemilerin, teknelerin akıl planını bozmayışı, çalıştığımız öykünün dramatik yapısını bozmayışı. O sırada "Bu şöyle olur, o oraya gider, bu bunu yapar" demektedir ama dürbünü de gözlerine yapıştırmış, seyretmektedir müthiş bir dikkatle...

— *Bir tür esin kaynağı mı?..*

— Bilemem, bu sadece benim gözlemimdir. "Bir gerilim filmi yapalım" demişti, öyle bir niyeti vardı. Biraz anlattı ne yapmak istediğini, o zaman bende bir çağrışım (yine gittim çok gerilere)... Yaşım 11-12 , *Yavru Türk* dergisi okumaktayım o sırada, çok okumaktayım zaten. Şöyle bir öykü vardı; bir kiralık katili yakalarlar, bir adamı öldürmüştür. Katil, mahkemede şöyle anlatır derdini, yani kabataslak öyle hatırlıyorum: "Evet, ben bu anlaşmayı yaptım, yani kendisini öldürecektim, ölümünü istedi benden, hastaydı... Yalnız ne zaman, nerede, nasıl olacağını bilmek istemiyordu adam, onu da kabul ettim. O gece suç mahalline gittim öldürmek için, itiraf ediyorum, amacım öldürmekti. Koltukta oturmuştu, ayaklı abajurun altındaydı, abajurun ışığı yanıyordu ve adam ölmüştü" der. Metin'e anlattım bunu, ilgiyle dinledi. "Tamam budur" dedi, "Buradan çıkalım yola..." Biz buradan *Sensiz Yaşayamam* filmine fırladık. Metin'le çalışmak, sohbet etmek ayrı bir saadettir. Bir ara sık sık görüşüyorduk. Ama Metin

şöyledir, ararsan pek mutlu olur ama onun seni özel bir arama hevesi yoktur. Bir ara anı yazarı, tarihçi Ergun Hiçyılmaz'ın sahaflardaki dükkanında birkaç defa buluştuk, sohbet ettik; Afife Jale ve Selahattin Pınar filmi yapmayı amaçladık, olmadı. Yani ben Metin'e, istediğim kadar yaklaşamamış olduğum duygusundayım. Metin'le çok daha yakın, daha sıkı dostluk kurmak isterdim. Metin bilgilidir. Metin'in öfkesidir bildirgesi... Alırsınız, almaya niyetiniz varsa. Sinemada nev-i şahsına münhasır dedikleri dört-beş kişiden biridir.

— Metin Erksan'la ilgili izlenimlerimden ve kendi sinema yazılarından bende kalan şu: Bir anlaşılamama, bir hakkı yenmişlik duygusu... Bu anlamda bu duruma isyan eden bir tarafı var gibi.

— Bilemem. Metin çalışırken son derece güzel çalışan, arada bir hemen teneffüse kaçıp beynini dinlendirmeyi bilen, karşısındakine de yüklenmeyen, bir sohbetin içinde bir bakarsın, kendine ya da bir üçüncü şahsa ait bir şey anlatıyordur, oradan tekrar döner kendi öyküsüne. Sanatçı mizacı taşır. Sanatçı; halis bir üreticiyse eğer, ister istemez narsisttir; yaptığını beğenmekle, kendi üretimini beğenmekle, kendi üretimini, zekasını, aklını, kendi estetiğini, kendi matematiğini beğenmekle yükümlüdür. Metin de belki bu yüzden biraz farklıdır, sahiden uçlara gitmiştir. Öyle olunca kendisi hakkında birtakım kederler, öfkeler yaşaması onun sorunudur. Onu bilemem ama benim toplumum Metin Erksan'ı kucaklamış, sevmiştir. Yaptığı her şeyi seyretmiştir, konuşmuştur, izlemiştir. Metin keşke daha fazla şey yapabilseydi... O özel kırılganlığı, hassasiyeti onu zaman zaman dargınlıklara, küskünlüklere, çalışmamaya itmiştir; o yüzden en verimli olacağı çağda, bırakıvermiştir sinemayı. Ama sinemayı bırakması demek, sinemayı unutması, artık sevmemesi demek değildir, herhalde o hasreti hepimizden daha çok çekmektedir.

Hiç beklemediğim bir şey!.. Telefonla aradı beni bir gün, buluşmak istedi, sevinçle koştum. Lüks bir otelin lobisinde buluştuk. Önce, sıcak bir dostluk ve sevgi. Çok eskiden yap-

tığı ve şimdi negatifi bile kalmamış *Hicran Yarası* filminden bahsetti. Ve benim son çektiğim *Hicran Sokağı*'ndaki "hicran" sözcüğü için kutladı. Dilimize ve bizim duygularımıza ayrı bir dikkatle eğilir Metin. Sonra birden, *Sensiz Yaşayamam*'ın senaryosunda benim iki-üç günlük bir çalışmam olduğunu söyleyiverdi. Otuz dört yıl sonra... Bu gerçek dışı çıkışına nasıl üzüldüm ve öfkelendim anlatamam! Filmin oynatıldığı tarihlerde gazete ilanları, jenerik yazıları... Eleştiri yazılarında benim adım... Hiçbir itirazı yok!.. Ve otuz dört yıl sonra... Nedense...

Beklenen Şarkı

Buradan bir başka kişiye, olağanüstü bir sanatçıya sıçrayalım. Zeki Müren'e... Zeki Müren bir olaydır, yaşam biçimiyle, sesiyle, olağanüstü müzik kültürüyle, sinemadaki yeteneğiyle, son derece katı, kavi, yer yer kavgacı mizacıyla... Zaten başka türlü ekmek vermezler insana, baştan aşağı nezaketle bir yere varamazsınız, çiğner geçerler. Bütün o katı ve kavi tarafının dışında inanılmaz şiirsel yapısıyla, benim tanıdığım Zeki Müren olmuş, öyle kalmış bende Zeki Müren.

Senelerce onu dinledim, hayranlıkla... Benim için gelmiş geçmiş en iyi şarkıcı, icracı Münir Nurettin Selçuk'tan sonra sadece odur. Ona yaklaşabilen de pek yoktur. Bir defa Türkçeyi bu kadar güzel, bu kadar net, her harfin hakkını vererek konuşan pek az kişiden biriydi. Bu bir gerçektir, İstanbul Radyosu'nun spikerlik sınavında, dönemin en iyisi Tarık Gürcan, Orhan Boran 10 üzerinden 9 almışlardır, sadece Zeki Müren 10 almıştır! Gerisini siz düşünün... Bu dil ne öfkede, ne sevinçte bozulmamıştır. Biz öfkede bozarız dilimizi, öfkede dilimiz ağırlaşır, kelimelerin hakkını veremez hale geliriz. Yakını oldum, dostu oldum, kadeh arkadaşı oldum, ne sevinç, ne alkol onun Türkçesini bozamazdı. Ayrıca önemli bir bestekar... *Beklenen Şarkı*'yla gelmiş, sinemaya girmiş, Cahide Sonku'yla. Allah ikisine de rahmet eylesin, çektiği *Beklenen Şarkı* öyle bir ilgi görmüş, öyle bir patlamış ki hangi yıl oldu-

günu bilmiyorum ama kesindir, bir yıl bütün yurttaki 19 Mayıs gösterileri *Beklenen Şarkı* müziğiyle yapılmıştır, bir ölümlü, bir fani daha ne ister? Bir ülkenin gençliği senin müziğinle jimnastik hareketleri yapmakta, milli bir bayramda!. Neler hissetmiştir bilemem. Müthiş arkadaş canlısıydı, bu kadar güzel gülen, bu kadar içten gülebilen, bu kadar çabuk sevinen çok az insan gördüm. Mutlu olmak için bahane arardı...

— *Çocuklar gibi...*
— Çocuklar gibi ve öyleydi sevinci. Espri yapar, o espriyi duyanların tepkisi onun istediği gibi olursa pek sevinirdi, o da başlardı gülmeye, öyle sevinçlerin adamıydı. Müthiş bir mukallitti, taklitçiydi. Şile'de onunla *İnleyen Nağmeler* çekiyorum. 1969 yılı. Bir öğlen yemeği yiyoruz, bir Bedia Muvahhit Hanım taklidi yaptı tavrı ve konuşmasıyla, gözünüzü kapadığınız zaman Bedia Hanım yanı başınızdaydı. Hiç unutmam, bir Safiye Ayla şarkısı söyledi, tarzı, sesi, taklidiyle katiyyen Safiye Ayla'ydı o! Bu nasıl bir değişim, nasıl bir ses, sesine hükmetme meselesidir ve ne kadar iyi gözlemlemiş, dinlemiş, duymuş, biriktirmiş demektir.

Zeki Müren'den griler ve pembeler...

Olağanüstü zekiydi... Ve yalnızdı, onu bilmekteyim. Yani bütün o keyfine, şöhretine, kazancına (Şişli'de bir sokakta Zeki Müren 1, Zeki Müren 2 diye apartmanları vardı), bütün bunlara rağmen yalnız olduğunu, mutlu ya da mutsuz muydu bilemem, ama yalnız olduğunu biliyorum. Ona *Aşktan da Üstün*'ü yazdım, *Hep O Şarkı*'yı yazdım, *İnleyen Nağmeler*'i yazdım, çektim, *Kalbimin Sahibi*'ni yazdım, çektim, bir tane daha var, beş tane film yaptık ve ister istemez aramızda bir dostluk oldu, bir görüşme, hele İstanbul dışındaki çekimlerde, akşam yemeklerinde beraber içmek...

Ondan şarkı istemeyeceksiniz, çok ağır gelir, üzülürdü. O yüzden buna saygı duyarak beklerdik. Yalnız viski içerdi. Bir kadeh viskiden sonra birdenbire bir ses başlar, harikulade bir

ses, zamanın ve mekanın bilinmedik bir yerinden gelir o ses, soyut bir evrenden gelir; şuradan, buradan, oradan diyemeyeceğim bir yerdendir o ses, Zeki Müren'in sesidir.

Maksim'de program yaptığı bir akşam, rahmetli Neriman Köksal da alt kadrosundaydı, evde bir yemek verdim: Ertem Göreç, rahmetli karısı Rukiye Göreç, Atıf Yılmaz, Pervin Par, Neriman, Zeki Bey, ben, karım yaman bir gece geçirdik. O gece bana *Bıldırcın Yağmuru* adlı şiir kitabını imzaladı.

Senin evinde, senin masanda, senin karşında, sabahın dört buçuğunda Zeki Müren şarkı söylüyorsa, ne saz var, ne yardımcı bir başka etken var; onu dinlemenin tadı...

Bir de şunu atlamayalım, hoş bir olaydır: Bir yaz gecesi... Şile'de kalmaktayız... Karımı orada bırakmış, İstanbul'a inmişim. Kulis'te akşam alkolü, sekiz buçuk gibi... Kendimi son derece iyi hissediyorum, bir senaryo teslim etmişim, mangır almışım. Şile'ye ertesi sabah döneceğim. Orada İsmet Ay'ı gördüm, yeni gelmiş, ilk kadehindeydi. Dedim ki, "Gel, Zeki Bey'e gidelim. Doyasıya saz ve onun sesini dinleyelim. Hem de konuşup laflayalım biraz." İsmet'in de yüzü güldü, "Tamam gidelim" dedi. Zeki Bey, Tepebaşı'nda Cumhuriyet Bahçesi'nde okuyor. Altı pavyon-üstü saz... Bahçe kocaman. Gittik. Bize göre sahne sağda kalıyordu. Çok yakındık sahneye. Sık sık gittiğimiz için, bütün şef ve garsonlarla aramız iyi. Hatta tanışmadığımız sazlarla bile göz aşinalığı var. Programın diğer sanatçıları çıktılar, okudular, alkışladık, içtik, söyledik, dinledik...

Sonra... Hiç unutmuyorum, Zeki Bey incecik bir yaz kıyafetiyle sahne aldı. İkinci şarkısını bitirirken yağmur başladı!.. Hızlıca, hatırı sayılır bir yağmur. Elbet yerimizden kıpırdamadık. Kimse de kalkmıyor. Müşteriler hayran, dinliyor... Dördüncü şarkıya başlarken, sahnenin gerisine doğru, yağmur yemeyeceği bir yere çekildi, orada okuyacak. Ama bizler yağmur altındayız, bütün takım, bütün bahçe... Seslenmemize imkan yok!. Elimizle, kaşımızla işaretler yapıyoruz İsmet'le. Öyle zeki adamdı ki, ismi ile müsemma, podyumu, ortaları, bahçe tarafını göstermeye başladığımız an anlamıştı...

Çok dokunur bana bu... Yüzünde bir şey, teşekkür eder gibi bir ifade... "İyi ki uyandırdınız beni, uyardınız" gibi duygulu bir tebessümle gitti, podyumun ortasında durdu, yağmurun altında. Elinde mikrofon, şarkıyı okudu. Masaları doldurmuş kadın-erkek bütün seyirciler de, ıslanarak ve alkışlayarak dinlediler.

"Avuçlarımda Hâlâ Sıcaklığın Var"

— Dikkati büyüktü; üstüne, başına, giyimine, kuşamına. Anlattım mı bilmiyorum, Sadri Alışık'la bir akşam kafaları çektik. İkimiz de iki dirhem bir çekirdeğiz, gecenin bir saatinde Harbiye'de Korsan diye bir tavernaya gittik. Güzel bir yerdi Korsan, bir ara rahmetli Sevim Çağlayan okuyordu orada, geç bir saat... Lafımız bitmezdi bizim Sadri'yle. Biz içerken Sadri'yle Zeki Bey geldi (Ben ona hiç Zeki demedim, gıyabında da, yüzüne karşı da... Bir ona, bir de Türkan Şoray'a. Nedense ikisine de ismiyle hitap edememişimdir. Bir tuhaf çekinme, benden gelmeyen, onlardan gelen bir şey). Şoförü de yanındaydı Zeki Bey'in. Bizi gördü bayıldı; sarıldık, kucaklaştık, oturduk. Programdan çıkmış, arabayla bir ufak gezinti yapmış, dinlendirmiş beynini, sesini, sinirlerini... Kolay mı sahneye çıkmak!..

Apayrı bir Behiye Aksoy

— Bir perde açılışı vardır büyük gazinoda, ben kulisten seyretmişimdir Behiye Aksoy'u. Maksim'de sahneye çıkıyor, şah arkadaşım Sadri Alışık da aynı programda. Sadri için kulisteyim. Mavi bir tuvalet giymişti Behiye Aksoy, Maksim'de kuliste, seyretmekteyim onu. Heyecanlıdır. Elinde bir viski bardağı... Sazlar çıktı, sandalyeler kondu, akort sesleri gelmekte ve perde kapalı... Arkadan onu seyrediyorum; o benim orada olduğumu, onu izlediğimi bilmiyor. Bence çok heyecan verici bir şey! Çok önemli bir kadın assolist, az sonra sahneye çıkacak. Nedir, nasıl bir şeydir? Geziniyor, hiç durduğu yok!

Bunca profesyonel, yerini yurdunu yapmış, zirveye çıkmış, artık bu heyecanları duymaz, kanıksamıştır, diye düşünebilirsin. Hayır, öyle bir şey yok! Heyecanlanıyor, viskisinden bir yudum alıyor, volta atıyor, sonra anons edildi. Büyük bir alkış patladı, perde iki tarafa doğru açılmaya başladı ve elinden sahne görevlisi viski bardağını aldı. Benim gördüğüm yerden sahneye doğru, bütün bir salon alkışlıyordu; uçtu gitti Behiye Hanım, müthiş bir şeydi...

Bir akşam biz, Sadri, Çolpan, ben, karım, bir arkadaş grubuyla Behiye Aksoy'a "Kıskanırım Seni Ben" şarkısını yedi defa söylettik. Bizde tekrara saygı vardır... Yedi defa söylettik.

O gece Korsan'da balıkçı yaka bir süveter vardı Zeki Bey'in üstünde, gecenin biri. İkimizi öyle şık görünce, arabasının bagajında hiç giyilmemiş, ambalajlı frenk gömleği varmış, şoförüne söyledi, aldırdı. "Karşımda sizi bu kadar şık görmeye tahammül edemedim" dedi, giydi gömleğini, geldi bütün zarafetiyle, oturdu karşımıza gülüştük!.. O geceye ait fotoğrafımız vardır. Mesleğine, yani musikideki ustalığına, sonsuzluğuna, o ses tonuna bir daha varılamaz. Beni Zeki Bey'den sonra en çok etkileyen ses Harun Kolçak'ın sesidir, erkek sesi olarak.

İki filmde yönettiğim için rahat rahat söyleyebilirim, Zeki Müren Bey'in yaman bir saygısı vardı yapacağı işe. Senaryoyu A'dan Z'ye okur, çekilecek sahne üzerine eleştiri getirmeden önce sana sorar, yorumunu öğrenir, "Neden orada onu yapıyorum?" Senden benden iyi bilir, "O sözü söylüyorum, neden böyle söylüyorum" diye sorar, titizlenir, arar. Onun için bütün Zeki Müren filmleri hedefte patlamıştır.

Anlatmalı mıyım acaba? *İnleyen Nağmeler*'de bir gece sahnesi var. İstanbul'dan saz arkadaşları gelmişler. Zeki Bey'in bir kederi var, çekilmiş Şile'ye... Senaryo öyle gidiyor, gerçekte de kırgın ve moral olarak güçsüz bir gecesiymiş, bilemiyorum, gizli gizli viski içiyormuş. Bize belli etmiyor. Bende yasak! Benim setimde içki miçki olmaz!.. Çektiğim 36 filmin hiçbir setinde görülmemiştir!..

"Sarhoş oldu!" dediler... Şimdi paydos versen bir türlü, çekmesen bir türlü! Çekimi iki saattir devam eden gece işi. Her şey iyi, bir villa, denizin üstünde, sazlar gelmiş, her şey iyi gidiyor. Ben iyiyim; kameramanım iyi, herkesin tadı tuzu yerinde. "Yoruldun, biraz da alkol var galiba, istersen yarın devam edelim" desem incinebilir, zor ve mahcup duruma düşebilir. Elimizden geldiği kadar durumu idare etmeye çalıştık. O gecenin dışında; disiplinli, kendini kızağa çeken, film boyunca yalnız o işi düşünen, ona yoğunlaşan bir adamdı.

Sahneye ne gelmişse yenilik olarak...

— Önemli bir özellik...

— Bir defa, alaturka sahnesine ne gelmişse yenilik olarak, hepsi ondan gelmiştir. Operetleri katmıyorum, onlar zaten öylesine kurulurdu ama alaturka saz dediniz mi; ciddi ciddi sazendeler sazlarını alırlar, solistler de çok şık ama ciddi giyimleriyle çıkar, şarkılarını söylerler. Böyle bakılıyordu meseleye. Yani Münir Nurettin üstadı da bunun içine koyabiliriz. Çünkü o da frakıyla çıkan, seyirciye sonsuz saygısı olan bir adamdı.

Zeki Bey seyirciyle ilk yakınlaşmayı getirdi, inanılmaz sahne kıyafetleri giydi. Bir başkasında çirkin duracak, hatta aykırı bulunacak, belki ayıplanacak ya da alay konusu olacak birtakım kıyafetleri olağanüstü yakıştırdı kendisine. Sahneye yeni bir tat, yeni bir göz zevki getirdi. Üstelik Zeki Bey'in sahnede böyle bir yenilik, böyle bir aşama yapmasına gerek de yoktu, o ses zaten yetiyordu. Ama o bir de bu sahne devrimini yaptı; sazcılarının, sazendelerin sayısını otuz kişiye çıkarması, sahneyi dekor haline getirmesi, kıyafetleri, yeni bir modayı başlatması, hepsi çok önemliydi. Ve bunları ciddiyetinden hiç ödün vermeden, gülümseyerek, masalara laf atarak seyirciyle yaman diyalog kurduğu halde aradaki saygınlığı hiç bozmadan götürmüştür. Cinsel tercihi tartışma konusu olmuştur, dedikodu konusu olmuştur... O, üstelik de bu tartışmaların en çok yapıldığı zamanda bile abartılı makyaj yap-

maktan, saçına meç atmaktan, üstüne en olmayacak sanılan taşlı, parlak kıyafetleri giymekten çekinmemiştir ve bunlar ona yakışmıştır ve ona ciddiyetinden hiç kaybettirmemiştir.

— *Bu gösteriyi hazırlayan bir ekip mi vardı?*
— Hayır. Hepsi kendine aitti!.. Akademide okumuş, Güzel Sanatlar mezunu bir adam, iyi desen çizer, Türkçesi en iyi Türkçe, sesi en güzel ses, dekorunu kendi düşünür, hayalini kendi kurar... Nereden bulursun sen o kıyafetleri, o çizmeleri... Mesela bir röportajı var, geçen gün elime geçti, "Üstümdeki kıyafetlerin ağırlığı 15 kiloydu" diyor. Bütün bunları taşıyor, sahnede en az bir saat kalıyor ve hep şarkı söylüyor, hareket ediyor, raks ediyor, dans ediyor...

— *Yenilikleri denerken tepki almaktan çekinir miydi?*
— Hayır, asla! Önce kendini kabul ettirmiş olduğu için, sesiyle o dünyayı yarattığı için... Bir akşam, ilk defa 1951'de sanıyorum, İstanbul Radyosu'nda programa çıkmış, şarkı söylemiştir. "Vay be! Bu ne güzel kadın sesi" diye insanlar çıldırmıştır, sonra anlaşılmıştır Zeki Müren olduğu o şarkıları söyleyenin ve arkasından bir de *Beklenen Şarkı* patlayınca Cahide Hanım'la beraber, bir daha Zeki Bey'i tutmanın artık imkanı yoktur.

Önce kendini kabul ettirdi. Sonra da kendi istediklerini kabul ettirdi topluma. Çekim sırasında gizlice elde edilmiş bir fotoğraf vardır bende; Piraye Uzun'la Sema Özcan kavga etmekteler, Zeki Müren de ayırmaya çalışmakta. Gizlice çekmişler, bana verdiler!.. Ben de Zeki Bey'e verdim, bana imzalamıştır, "Benim rejisörüm demekle ne kadar mutluyum" diye ayırmıştır beni.

Koyu lacivert bir şey hatırlıyorum

Birsel Film'e, bir Zeki Müren-Belgin Doruk filmi yapılacak. O ikili çok tutmuş; aslında Belgin Doruk olayını gözden kaçırdılar, hata ettiler. *Küçük Hanımefendi* serisin-

de Belgin Doruk, Ayhan Işık ile müthiş bir ikili tutturdu, götürdü, Sadri Alışık da vardı. Belgin Doruk, Göksel Arsoy'la da o dönemin en çok seyredilen en romantik aşk filmlerini yaptı. Çok sevilen bir ikili oldular. Yetmedi, Belgin Doruk, Zeki Müren'le de aynı başarıda, aynı yükseklikte bir ikili oluşturdu. Zeki Müren, Ayhan Işık ve Göksel Arsoy... Göksel bir kutbu temsil ediyordu, doruktaydı. Bir kutbu da Ayhan, sinemanın kralı olarak temsil ediyordu. Yani Belgin burada üç ayrı sinema oyuncusu ile (Zeki Müren'i de bir sinema oyuncusu kabul ederim ısrarla) yaman ikililer kurmuştur.

Atıf Yılmaz çekecek, ben yazacağım, Belgin Doruk-Zeki Müren filmini. Haber verdiler, bir pazar günü Zeki Müren'in Levent'teki evinde buluştuk. O toplantıya Birsel Film'i temsilen Nüzhet Birsel geldi. Özdemir Bey'in ortağı ve abisi. Rahmetli Özdemir Bey'in işleri varmış. Zeki Müren, Atıf Yılmaz, Nüzhet Birsel ve ben konuştuk. Yola çıkmaya karar verdik. Atıf abi ile Şile'ye gideceğiz, Değirmen Oteli'nde kalacağız. Öykü, aşağı yukarı belirlenmiş bir öyküdür, biraz daha pişireceğiz ve tretman yazacağız. Biz gittik Atıf abi ile Değirmen Oteli'ne yerleştik, pazartesi günü çalışmaya başladık. Saldırdık, altı günde tretman bitti.

Telefon etti Atıf abi, Nüzhet Bey'e, "Biz hazırız. Gelin yarın, dinleyin" dedi. Öğlen yemeğinden önce geldiler. Atıf Yılmaz'ın o zamanki eşi Nurhan Nur, kızları Kezban (Şimdinin çok önemli ressamı, yaman sanatçısı, derin ve özel bir kişilik olan Kezban Arca Batıbeki). Nüzhet Bey, karısı Nejla Hanım... Özdemir Bey gelmedi, bir mazereti varmış dediler.

Tretmanı okudum baştan sona, sahne sahne. Pek beğendiler. Nüzhet Bey, hemen start verdi: "Senaryosu yazılsın lütfen!" Öğle yemeği yendi, sohbetler edildi, sonra da onları yolcu ettik, gittiler. Keyfim yerinde. Karıma telefon ettim "Her şey yolunda" diye. O akşam Atıf abi ile oturduk. Ertesi sabah başladım, kağıdı taktım daktiloya. (Daktilo ile son çalışmalarımdan biridir. Ondan sonra elle yazdım. Verdim, temize çektiler!.. Daktiloyla yazmaktan beni kurtaran Türker

İnanoğlu olmuştur. Uzun bir ayrılıktan sonra *Sevginin Gücü* dizisinde tekrar beraberdik. Henüz Nişantaşı'ndaki binadaydı Erler [Ulusal] Film. Bir öğleden sonra sohbetinde, söz daktiloya geldi. Türker, "Yorma kendini, yeter! Elle yaz. Tape için Nadya'ya verelim, olsun bitsin" dedi. Şaşırdım önce. Sonra denedim, on beş yıldan fazla bir zamandır Türker'e teşekkür borçluyum.)

Öğlene kadar bir hızlı çalışmaya girdim. *Hep O Şarkı*... Öğlene doğru Atıf abi geldi: "Ne haber?" "İyilik" dedim, "Gidiyor. Memnunum yaptığım işten." "Gel bir kahve içelim" dedi. Dedim ki "Biraz sonra yemek yiyeceğiz. Yarım bir sahne var, ısınmış yazıyorum, şunu bitireyim, kahvemizi yemekten sonra içeriz" dedim. "Yahu, bırak Allah aşkına! Gel, bir kahve içelim" dedi.

Tek kanadı kopuk bir kuş...

Ben anladım, bir şey var, bana bir şey söyleyecek!.. Atıf abi de bu dünyaya gelmez bir daha. O yumuşaklık, o esneklik, çeviklik, zeka, hoşgörü, mesele halletme yeteneği, en olumsuzunu bile!.. Oturduk. Dedi ki, "Bu proje kaldı!.. Ben sana söylemedim dün, keyfin kaçmasın diye. Özdemir yazmak istiyormuş, bize söylemişti daha evvel. Zeki de, ben de doğru bulmadık, seni istedik. O yüzden Zeki'nin evine de gelmedi geçen hafta, kırılmış, darılmış. Dün de gelmeyişinin nedeni oymuş. Şirketin iki ortağından biridir, üstelik Belgin'in kocasıdır. Yapacak bir şey yok." "Haklısın" dedim, "Yani ben bir yoksul senaryocu olarak, bütün bu artılara karşı hangi eksilerle savaşabilirim?"

Fena kırıldım, incindim, kalbim küstü. "Sen şimdi valizini hazırla, İstanbul'a dön. Ben konuştum, paranın tamamı şirkette hazır, sana ödenecek. Üzülme, sana söz veriyorum bunu çekeceğiz, başka bir projeyi değil." "Atıf abi, böyle bir pansumana benim ihtiyacım yok. Bu iş bitti... Art arda teklifler var ama bu çok ağır geldi; yani Özdemir Birsel'in bu tavrı çok zoruma gitti. Ben bunu kolay aşamam" dedim.

Değirmen Oteli'nin kendi minibüsü var, daracık bir şey; bir de Müstahsen adlı bir şoförü var, şeker bir adam. Ben, valizi nasıl topladım, gardroptan eşyalarımı hangi duygularla aldım, daktilomu nasıl kapattım, nasıl vedalaştım, çıktım, o minibüse bindim, Üsküdar'a kadar nasıl geldim, bunu tahmin etmek zor değil!.. Bir yerde söylemişim, hoşuma gitti, bir daha kullanmamda sakınca yoktur: "Tek kanadı kopuk (kırık da değil) bir kuş gibiydim."

İndim, arabalı vapura bindim, karşıya geçtim, doğru Birsel Film'e gittim. Özdemir'i arıyorum, Birsel'i!.. Söyleyeceklerim var, belki de ağzıma ne gelirse onu söyleyeceğim. Şirkette yok. Nüzhet Bey de yok. Allah Allah! Yalnız muhasebede, "Buyurun efendim" dediler, zarfımı verdiler bana. Paramı... Gazladım gittim evime. Telefon etmemiştim. Karım beni görünce çok şaşırdı: "Niye geldin? Ben Şile'ye gelmeyi düşünüyordum." Anlattım. Gülümsedi. O da bir çeşit Atıf Yılmaz gibi bakıyordu meselelere, büyütmüyordu: "Sen bir soyun dökün, duş yap, bir tıraş ol, bilmem ne et... Paramızı da almışsın. Çıkalım bir yerde yiyelim, içelim, konuşalım. Adam sen de!" dedi. "Seninle çalışmak isteyen şirketler var. Sen 'Doluyum' diyordun, istersen bir haber ver, 'Geldim, çalışabilirim' diye." "Yarın yaparım o işi" dedim. Yıkandım, temizlendim, üstümü başımı değiştim, kendime geldim. Bir sigara yaktım. Çıktık, bir yerde içtik, yedik, güldük, söyledik.

İki gün geçti aradan. Yenikliğimi, kırgınlığımı attım. Üçüncü sabah, çağrıldığım şirketlerden birine gitmek için giyinirken kapı çalındı. Ben açtım, Özdemir Bey'in şoförü karşımda: "Sizi bekliyorlar abi!" "Kim bekliyor?" "Zeki Bey, Atıf Yılmaz, Özdemir Bey ve Belgin Hanım." "Nerede bekliyorlar?" "Evlerinde... Seni alıp götürmemi istediler." Şimdi dördü de yaşamın öteki kıyısında. Hiçbiri yok!.. Çok üzülüyorum demek yetersiz!...

Bu arada Atıf abi o gün benimle dönmemişti Şile'den. "Ben burada Yaşar Kemal'i bekliyorum. Yaşar'la bir-iki gün bir öyküyü çalışmamız gerekiyor" demişti.

Sonrası aydınlık, açık bir sarı...

Şaşırdım. Biz, karı-koca bakıştık. Şoföre, "Peki!" dedim. Bindim, gittim Valikonağı Caddesi'ne. (O apartmanın alt katında da aziz arkadaşım, rahmetli Turgut Boralı otururdu. Apartmanının kapı numarası 100'dü, "Nerede oturuyorsun Turgut Bey?" diye sorulduğunda, "Yüz numarada oturuyorum efendim" diye dalga geçerek gülümserdi o biricik Boralı...)

Bindim asansöre, çıktım. Gerginim, biraz da şaşkınım. Merakım da var. Kapıdaydı Belgin Doruk'la Özdemir Bey: "Hoş geldin!" dedi Özdemir Bey. Kucakladı. Belgin zaten sıcacık bir kadındı. "Hoş geldin Safa'cığım!" dedi, sarıldık, girdim içeriye. Salonda Atıf abi ile Zeki Bey ayakta, sohbetteydiler. Beni bekliyorlardı. Oturup bir çalışma planı yapmaya başladık. Çalışırken Belgin geldi bir ara: "Safa, seni telefondan istiyorlar" dedi. Allah Allah! Benim orada olduğumu karımdan başka bilen yok. Merak ettim, kalktım gittim arka odaya: "Efendim buyurun!" Rahmetli Ertem Eğilmez, Arzu Film'in sahibi. "O işi çabuk bitir" diye başladı, "O kadar mühim değil o iş. Olmasa da olur." "Niye?" "Eh, biz beraber çalışacağız. Atıf söylemedi mi?" dedi. "Hayır, söylemedi" dedim. "Beraber değil misiniz?" "Evet beraberiz, iki saattir senaryo çalışıyoruz..." "Niye söylemedi?" "Bilmem, söylemedi" dedim. "Metin Oktay ile anlaşma yaptım, *Taçsız Kral* yazacaksın. Seni istedi Atıf" dedi. "Peki! Ama bu senin dediğin kadar çabuk bitmeyecek, haberin olsun" dedim, gülüştük, kapattık.

Atıf abiye "Beni aradı Ertem Eğilmez" dedim, "Metin Oktay için." "Evet, biliyordum" dedi, o kadar. "Sana Şile'de söylemiştim, biz bunu yapacağız, bu senaryoyu yazacaksın demiştim, sana şaka gibi, pansuman gibi gelmişti. Gördün mü, dediğim çıktı" demedi. Hiç hatırlatmadı bunu...

Ah Güzel İstanbul!..

Ben bir, *Pembe Kadın*'da Yıldız Kenter'e "Bunu Atıf abi çeker" demişimdir, bir de Nusret İkbal'e *Ah Güzel İstanbul*'u

yazdığım zaman ve Teşvikiye Camii karşısında, İkbal Apartmanı'nda çepeçevre camla kaplı, kuş kafeslerinin şakıdığı balkonda okuduğum zaman sinopsisini, "Bunu Atıf abi çeker" demişimdir. O da "Şu senaryoyu çıkar. Atıf'ı bana gönder" demiştir.

Atıf abiyi aradım o sevinçle. Beyoğlu'nda Aziz Lokantası'nın önünde rastlaştık, Rumeli Pasajı'nda. Bir kapısından girip öbür kapısından çıktın mı, Eren Han'a varırsın. Eren Han'da Turgut Demirağ'ın Ant Film'i var, Memduh Ün'ün Uğur Film'i var, aşağıda Nusret İkbal'in Be-ya Film'i var, onun karşısında Göksel Arsoy'un Arsoy Film'i var ya da Göksel Film'i var. En alt katı da Sinema Sendikası. Böyle bir yer... Dedim ki, "Atıf abi, seni Nusret abi istiyor." "Neden?" "Sana bir film teklif edecek." "Nasıl olur yahu! Biz selamlaşmıyoruz" dedi. "Vallahi bana böyle söyledi. Ben elçiyim. Mutlaka gitmelisin" dedim. Gitmiş, konuşmuş. O senaryoya, yeni derinlikler getiren ekler de yaparak mükemmel bir film çekmiştir.

Böyle güzel şeyler, benim onurumdur. Saygı ile anarım ve onun hiç yüzlemeyişi, "Bak gördün mü, dediğim çıktı" demeyişi de benim için yaman bir yaşam dersidir.

Yalnız bir adamdır o!..

— Yönetmenlerin despot oldukları söylenir...

— Yok! Dostlarım içinde ben hiç kimsede bir yabancılık, bir tepeden bakma yakalamadım bana karşı; öyle bir halleri yoktu, buna gerek de yoktu zaten, ben de mesleğimde iyi bir çizgideydim. Öyle bir tatsızlığı hiç yaşamadım.

Despotluk hiçbirinde yoktur. Sete çıktıktan sonra, belki olabilir. Bu bir konsantrasyon meselesi, bir kaybetme veya kazanma savaşı. Yönetmenin hali çok zordur; yani yönetmen yapayalnız bir adamdır sette. Kimsesi yoktur... Planlayan, makinenin yeri, objektif büyüklüğü, plan uzunluğu, şaryo mu değil mi, yakın mı uzak mı, üçlü mü trafikli mi, "buradan gelsin-ikili olsun, oradan dönsün" mü, balkonda mı, sa-

londa mı, orada mı çeksin burada mı... Neyi ne ile bağlasın, hangi dramatik oyun tarzını tuttursun... Bütün bunlarla yüklüdür. Hangi ışık düzeninde, nasıl çeksin, neler giydirsin, neler giydirmesin oyuncusuna, bütün bunlar kafasının içinde müthiş büyür. Bir trafik verir, diyalog yetmez. Senaryodaki diyalog kısa kalır. Haydi al, ekle. Ya da bir trafik verir, uzun gelir üç adımda yürüyene kadar, o sözler fazla gelir. Haydi çıkar! Çıkarma!

Hangisi doğru, hangisi yanlış, düzde miyim-eğride miyim, bunlar bir yönetmeni yıpratan şeylerdir. Yönetmenlik çok zor bir iştir. Yani senaryonun tashihi vardır, filmin tashihi yoktur, düzeltemezsin. Bitmiştir. Kutuya girmiştir...

Sinemada örgütler

— *Sinema örgütlerinin durumuna değinelim biraz da...*

— Sinemacıların bir meslek birliği vardır. Oradaki bütün yönetmen arkadaşlarımız kendi paralarıyla film çekmişlerdir. Dışarıdan bir yapımcıdan, bir yapımevinden teklif alarak değil, kendi paralarıyla film çekmişlerdir. Kendi paralarıyla senaryo yazmışlar, yazdırmışlardır. Bakanlık daha çok bunlarla görüşür, bunlardan fikir alırdı. Şimdi bir sinema platformu kuruldu. Dışarıdan teklif alarak, yani becerisi karşılığı, emeğini doğru ve üretken kullandığı için teklif alan bizler de bu sinema platformunda varız. Daha önceleri hiçbir meslek toplantısında, eğer bir sinema birliğini temsil etmiyorsanız size söz verilmezdi.

Mesela ben bunu yıllar önce yaşamışımdır, The Marmara Oteli'nde Kültür Bakanlığı'nın sinemacılarla yaptığı toplantıda. Ben o sırada herhangi bir sinema biriminde görevli değilim, öyle olunca da, bakanın çevresindeki platformda değil, karşıda dinleyici sıralarında oturmaktayım. Bakanın sağında-solunda oturmuş, sinema birliği temsilcileri var. Yanlış şeyler söylemekteler. Yerimde duramamaktayım. El kaldırdım, söz istedim. Dakikalarca... Elim kopacaktı havada. Neden sonra bakan gördü, "Size söz vermeme imkan yok. Ancak sinema

platformu içindekiler konuşabilirler. Buradaki konuşmalar bittikten sonra, vakit artarsa size söz vereceğim" dedi.

O zaman sinema platformunun içinden bir yapımcı, Sabahattin Çetin ömrümün en büyük gururunu yaşatmıştır bana. Beklemediğim bir şeydi. "Ama o Safa Önal" dedi bakana!.. Koca salonda, büyük bir kalabalığın içinde... O zaman Bakan Erkan Mumcu, "Tabii, biliyorum, tanıyorum üstadı, buyrun!" demek ve söz vermek zorunda kalmıştır bana ve ben ancak öyle konuşabilmişimdir.

Orada, sinema salonları sahiplerini temsil eden bir kişi konuşmuş ve tepkimi çekmişti. Mukavelemiz varmış bizim yapımcılarla!. Oradan girerek lafa, haksızlık ettiğimizi, neyi istediğimizi, niçin istediğimizi, yaptığımız mukavele şartlarını falan söylemekteydi. Filme çekilmiş olduğu belgelerle ispatlanmış, bana *Guinness Rekorları* onurunu vermiş üç yüz doksan beş tane senaryom var. Bunların bir tanesinin bile mukavelesi yoktur. Bunu söyledim. O zaman *Guinness* ödülünü almamıştım. Ve konuşan zat bembeyaz saçlıydı. "Sadece saçlarımızın renginin benzemesinden bile üzüntü duyduğum" diye girdim söze, o kadar kırılmıştım!..

— Bu aslında hukuk çerçevesinde değerlendirilmesi gereken bir konu. Ancak biz Doğulu yapımızla vefa-vefasızlık olarak değerlendiriyoruz nedense. Burada işin cefasını çekmiş olup da vefa görememişlerin adlarıyla devam edelim ister misiniz?

— İsim vermenin bir marifet olacağını sanmıyorum. Onlar benim arkadaşlarımdı. Sıkıntılar içinde çoğu öbür tarafa göçtü gitti. Yani bunu öylesine konu etmek yerine, genel bir bakış açısı getirmek gerek. Mesela 6500 civarında Türk filmi var, yapılmış. Daha önceki Sinema Kanunu'na göre bütün bu filmlerin sahipleri yapımcılardı. Yüz elli defa oynatırlar televizyonlarda, sinemalarda vizyona sokarlar, seyrettirirler, paraları alırlar, dış ülkelere satarlar, siz zırnık alamazsınız. Müthiş bir dengesizlik. Tahammül edilmez bir iş. Çünkü A'dan Z'ye bir filmin bütün işlemlerini siz yapmış, tüm zahmetlerini çekmişken, bütün işlevi borç ya da vadeli senetle para bulmak olan yapımcı, her şeyin sahibidir.

Sonra 1995'te çıkarılan kanunda, sinema eseri sahibinin, yapımcı yerine, yönetmen-senaryo yazarı-özgün müzikçi olduğu tasdik edildi, tasrih edildi, açıklandı. Yalnız meclisin kalabalığı arasında ve oturum kapanacağı sırada en alt satıra bir not konuldu: "Bu yasa 1995'ten sonraki filmler için geçerlidir." Böylece yapımcılar, yani sermaye sahipleri yine üste çıktılar ve kazandılar. O cümle ile 6500 Türk filmine emek vermiş bizlerin bütün hakları, bir anda yine elimizden alındı, yine onların cebinde kaldı.

1995'ten sonra yıllarca Türkiye'de senede on beş-yirmi film ancak yapılabiliyordu. Asıl bal, asıl iş, televizyon seyircilerinin hâlâ beğeniyle seyrettikleri, reyting yaptıkları o filmler bize verilmişken, bir tek satır yüzünden tekrar yapımcılara döndü. Tabii, bu anayasanın eşitlik ilkesine aykırı. Niye 1995'in son gününe kadar yapılanlar senin de, 1996'nın birinci gününden itibaren yapılan filmler benim? Neye göre? Senin keyfine ve sermayenin gücüne göre!.. Bana sorarsan bunun başka bir izahı yok. "Neden?" dediğiniz zaman, bunun cevabı verilemiyor ise bu anayasanın eşitlik ilkesini de bozuyor. Asıl bunlarla uğraşmaktayız. Mahkemelerde açtığımız davalar beş yıldır sürüyor.

Mesela benim TRT'den birkaç trilyon almam gerekiyor. Film kanallarında ortalama kırk-elli filmim bir ayda, iki yüz defa geçiyor. Bir film en az iki-üç defa dönüyor. Bunların belgeleri, ayrıca kanalların dergileri ortada. Televizyon gösterimleriyle, diğer bazı kanallarla da hak kapışmasındayız. Allahtan anayasanın 90. maddesi değişti. Bunu şiddetle isteyen de hem Avrupa Birliği idi hem Anayasa Mahkemesi başkanı, "Utanıyorum bundan" diyordu. Şimdi 90. madde şöyle oldu: "İç hukuk anlaşmazlıklarında, dış hukuk kuralları geçerlidir." Biz içerde, ülkemizdeki mahkemelerde bu davaları kaybedersek, temyiz dahil, o zaman İnsan Hakları Mahkemesi'ne gideceğiz, Avrupa'ya çıkacağız, sonuna kadar kovalayacağız. Herhalde Avrupalı böyle bir şeye gülecektir. 1995 öncesi-1995 sonrası nasıl bir şeydir, nasıl bir mantıktır diye! Çok şükür, açtığımız bütün davaları kaybetmekteyiz. Böylece Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi yolumuz açılmakta.

Hakkımızın ne kadar çok yendiğini anlatamam!.. Müthiş kederim var bu konuda. Biz, yapımcılar para kazanmasın demiyoruz ki! Yapımcılar o filmleri yine satsınlar, yine kiralasınlar televizyon istasyonlarına. Ama onlar ekmeğin içine tereyağ sürüyorlarsa, öyle alıyorlarsa o parayı, hiç değilse dış kabuğunu da bize bıraksınlar. Yani yine yüzde ellisini-altmışını onlar alsın, biz de bu tarafta filmi çeken yönetmen, yazan senaryocu olarak, müziğini yapan adam olarak, oyuncular olarak biz de kendimize göre bir para alalım. Biz emek vermişiz o filmlere, bunu alalım bari. Ve yasa, "sizsiniz sahibi" diyor, cümle, kural olarak öyle diyor. Ama kimsenin bir şey aldığı yok.

Buna mukabil aynı dönemin filmlerinden, benim 1995 öncesi-1995 sonrası diye ayrılmış dönemde tanınmayan hakkıma karşı, benim filmlerime müzik yapan arkadaşımız, o filmlerden telif ücreti alıyor. Belgelidir bunlar. Diyelim *Bodrum Hakimi*. Ben onu yazarken, onun müzikçisi Cahit Berkay'ın haberi bile yok böyle bir filmden. Film yazılıyor, yönetmen çekiyor, stüdyoya geliyor, işleme giriyor, ondan sonra da seyrettiriliyor müzikçiye, "Buna bir müzik yap" deniyor. O da filmin müziğini yapıyor ve bu filmlerden açıkça, belgeli para alıyor, bize verdi o belgeleri MESAM. Biz de mahkemeye sunduk. Aynı filmden ben para alamıyorum. Üstelik de pek çok filmin hem yönetmeni hem senaryocusuyum, iki türlü sahibiyim ama müzikçi, isim veriyorum, aziz dost ve gerçek usta Cahit Berkay para alıyor. Elbet helal olsun!..

Ben geçip gideceğim. Ama bu mesleğe gelenler, çok uzun değil, belki bir on sene sonra bunları okudukları zaman şaşırıp kalacaklar, gülecekler. "Bu ne demek?" diyecekler. Böyle bir şey olur mu? Filmi çeken yönetmen, kanun söylüyorsa parayı alacaktır. 1995 öncesi veya sonrası! Hangi mantığa göre? Ben filmin sahibiysem sahibiyimdir. Değilsem değilimdir. Sen bana o hakkı tanımışsan, ben onu 1950'de, 1960'ta veya 1970'te çekmişsem, yazmışsam suç mu işlemişim, niye o zaman sahibi değilim? Niye 1995'ten sonraki filmlerin sahibiyim? Cinnet getirir insan!..

İçler acısı ama gerçek!..

Bunlar akçeli davalar olduğu için, davayı açarken harç yatırmak gerekiyor mahkeme veznesine. Bizim paramız çok hesaplı olduğu için, büyük miktarlarda dava açamıyoruz. 1 trilyon, 500 milyar falan, asıl hakkımız saklı kalmak şartıyla, diyoruz. Sembolik olarak on milyarlık dava açıyoruz. Ona bile 550 milyon lira harç parası lazım. Bir dönemin çok başarılı ve ünlü olmuş sinemacısı, arka arkaya filmler çekmiş, sonra rahmetli olmuş, Natuk Baytan'ın eşi bu parayı bulamıyor. Sinemayı sinema yapanlardan, o güzel filmleri çeken Nejat Saydam'ın oğulları o parayı ancak denkleştirip dava açabiliyorlar. Bazı arkadaşlarımız, "Gönlümüz sizinle, ama biz o parayı bulamıyoruz" diyorlar. Bir Orhan Aksoy, benim için Türk sinemasının ilk dört-beş yönetmeninden biridir, 550 milyon lirayı bir araya getirip veremiyordu, o yüzden aramızdan çekilmek zorunda kaldı. Sonra da kıt kanaat yaşayarak, zengin ettiği hiçbir yapımcı tarafından aranmayarak, onları aramayı zül sayarak onuruyla öldü... Nerede devlet yardımı? Buna bir Aram Gülyüz'ü de katabilirim. Komedi avantür dediğin zaman tek tabanca. Ülkü Erakalın, duygu filmlerinin çok önemli yönetmeni! Atıf Yılmaz ve onun gibi rahmetli Sırrı Gültekin... Ve artık setlerden uzak bir Mehmet Dinler. Bir de bunlar var o dönemde. Bir dönemin insanları, sinemayı sinema yapanlar, para kazandıranlar şimdi haklarını savunmak için gerekli parayı mahkeme veznesine yatıramıyor ve yavaş yavaş geri çekiliyorlar. Neden? Öbürleri de, onların yaptığı bu filmlerin paralarını afiyetle yiyorlar. Bir defa bir para vermişler. O da ceplerinden çıkmamış, bölge işletmecilerinden almış, film yapmışlar. Sen yazmasan, o yönetmese, beriki oynamasa, onun yapacak hali falan yok. Ama, "Yahu, haklısın, buyur yüzde yirmi beşi de senin olsun" düşüncesini bile taşımıyorlar. Rahmetli senaryo ustası Bülent Oran, "Bir 10 liracık alayım da öyle öleyim..." diyordu, gözleri açık gitti. Atıf Yılmaz, rahmetli Sırrı Gültekin... Bu adamların hepsi sinemamıza "altın çağ" yaşatmışlar... Sonra yaşlanmış, bir

kenara çekilmişler. Bu filmlerden hakları olan parayı alamadıkları için yokluk içinde öldüler!. Cenazelerini ise, haklarını engelleyen yapımcılar kaldırdı. İyi mi!..

— Bu çabaların sonucunda bazı televizyon kanallarının bir tutumu oldu, ona da değinir misiniz?

— "Biz Safa Önal filmlerini oynatmak istemiyoruz" diyorlar. Yani yapımcılardan birine, "Anlaşırsanız kendisiyle..." diye resmi bir mektup yazmışlar, o mektubun fotokopisi bendedir. Bu, ilk sevindirici haberdir. Bizim eser sahibi olduğumuzu kabul ettikleri için, ileride herhangi bir tatsızlık olursa, bize para ödeme meselesi ile karşı karşıya kalmamak için ilk defa böyle bir çekingenlik yaşıyorlar: "Safa Önal ile anlaşın, feragat etsin. Bize bunu belgeleyin, ondan sonra biz Safa Önal filmlerini alırız" diyorlar yapımcıya. Meğer o yapımcıda benim on tane filmim varmış. Şimdi o on filmi, o televizyon istasyonu almıyor, adını belirtmenin anlamı yok.

Bizim sinemamız, bırakın televizyonlarda oynamakta olan Türk filmlerinin ne kadar çok ilgi gördüğünü, o dönem çekilmiş Türk filmlerinin, hâlâ ne kadar çok seyircisi var, gittikçe de artıyor... Özel televizyon kanalları açılıyor, sadece bir dönemin Yeşilçam filmlerini oynatmak için. Şakası yok, hesabı yapılmış, adamakıllı reyting görülmüş ki yalnız bizim filmlerimiz bütün bir yirmi dört saati götürmekte!.. Yetmiyor, bir de Yeşilçam filmlerinin müzikleri, o filmlerde kullanılan şarkılar, o şarkıları söyleyen sesler tarafından CD olarak piyasaya çıkartılıyor, kapış kapış gidiyor. Yani bugün yapılmış yepyeni besteler, şöhrete ermiş bir sürü yeni şarkıcı, solist dururken, yirmi beş yıl evvel çekilmiş filmlerde söylenmiş şarkılar bugünün müziğinden, bugünün satışlarından çok daha önde gidiyor!.. İyi düşünmek lazım, nasıl oluyor bu iş? O dönemde o şarkıları o filmlere söyleyenler, Belkıs Hanım mesela, sevgili Belkıs Özener...

Bütün bu filmler nasıl yapılıyor, yapımcıları kimlerdir? Bizde mesela bir dönem mahpushane gardiyanlığı yapmış yapımcı da vardı, "Kurt Memet" lakaplı, öldüler hepsi. Ve me-

sela Amerika görmüş, müzik tahsil etmiş, Amerika'nın bir dönem en iyi caz klarnetçilerinden Arti Şov kadar klarnet çalabilen, yaptığı şarkılar, besteler, yazdığı güfteler Ayla Büyükataman tarafından okumuş ("Kara kara kara gözler") ve ortalığı kırmış geçirmiş yapımcılarımız da var. İşte Hulki Saner böyle bir adamdı. Bir *Turist Ömer* tiplemesi çıkarmıştır, ortalığı birbirine katmıştır.

Ama öyle bir başarı patlaması, tabii Sadri'yle beraber olursa olur. Sadri yoksa *Turist Ömer* de yoktur. Halkını bu kadar iyi tanımış, bu kadar sıcak, bu kadar candan, bu kadar sevimli, gariban olmayı bu kadar inandırıcı hale getirmiş ikinci bir adam bulamazsınız, gelmiyor bir türlü. Amerika'ya da bir Marilyn Monroe gelmiyor hâlâ...

Hulki abiyle bir türlü çalışamıyoruz, sonra bir fırsat çıktı: Atıf Yılmaz çekecek, Sadri Alışık, Fatma Girik, Erol Büyükburç oynayacaklar, ben yazacağım. Yazdım, oynadılar. Atıf abi çekti, adını *Menekşe Gözler* koydular, *Menekşe Gözler* Fatma'nın gözleri ile ilgiliydi, o gözler emsalsizdir. Oyunculuğu... Dostluğu, gerekince yardım duygusu, içtenliği de öyledir Fatma'nın!

Menekşe Gözler *için...*

Bitmiş film, birinci kopyası basılmış, bütün elemelerden geçmiş, hazır. "Bir gece seyredelim" dediler. Lale Sineması'nda suareden, yani saat on ikiden sonra seyredeceğiz. Allah rahmet eylesin Hulki abi, zarif eşi, Sadri, Çolpan, ben, karım, bir de Sadri'yle Çolpan'ın çok iyi dostu, benim de çok sevdiğim arkadaşım Sevda Ferdağ var. Gece yarısına doğru gittik Lale Sineması'na. Boşalmış, herkes çıkmış. Bomboş bir salon, biz yedi kişi ayrı ayrı yerlere oturduk, seyrettik. Film başladı bitti, birbirimizi öptük, kutladık, çıktık, saat ikiyi geçmiş olmalı... "Gidelim bir yerde oturalım, konuşalım, biraz vakit geçirelim" dendi, yürüdük Divan Oteli'nin barına. Arka salonda, soldaki uzun masaya sıralandık. Sandalye-masa düzeninden dolayı karşılıklı oturamadık. Siparişlerimizi verdik.

Hulki abi başını uzattı, uzağımda oturuyor, "Yahu Safa" dedi, "Sen o senaryoyu nasıl yazdın?" Hulki abi çok terbiyeli adamdı, ama sanki yarı iğneleyici, yarı alaycı bir hal vardı gülümsemesinde, bir yandan da merakla soruyormuş gibiydi. Dedim ki "O senaryoyu nasıl yazdığımı anlatabilmem için Hulki abi, sana önce sinema nedir, film nedir, neden yapılır, senaryo nedir, nasıl yazılır, bütün bu bilgileri vermem gerekir. O da bu geceyi aşar gider, çok vaktimizi alır." Masanın ortasına bir el bombası düştü, ben hissediyorum, ufak, yumurta biçimli bir el bombası zıplıyor, takır tukur... Bir derin sessizlik içinde herkes, bomba nerede patlayacak diye gergin, suskun... Uzun bir sessizlik, sonra başka sohbetler açıldı, unuttuk diyelim.

Menekşe Gözler'le ben Adana Altın Koza Film Şenliği'nde senaryo ödülü aldım. İşe bakın, şimdi... Yaman bir juriydi. Romancılığına ve derin kültürüne hayranlık duyduğum Kemal Tahir'di juri başkanı. Çok ciddi bakıyorlardı. Yeni bir şenlikti, toz kondurmak istemiyorlardı her anlamda. Gittim ödülümü aldım onun elinden. Gece elimizde ödüllerimiz, sırtımızda smokinlerimiz, rahmetli Kadri Yurdatap ve Gani Turanlı ile barlarına gittik Adana'nın. Konsomatris hanımlara içkiler ikram ettik, keyfimizle içtik döndük. Ağva Oteli'nde kalıyorduk. Çok az yattık, birkaç saat... Sabah uçak yedi buçukta kalkacak. Geldik alana, bindik. Meğer pavyonlarda bütün gece beraber olduğumuz adamlar, bizi İstanbul'a uçuracak olan pilotlarmış!.

Ödül benim valizime sığmadı, yüksekliği ve eni var. Hiçbir şekilde sığmadı, onu bir poşetin içine koymak da bana ağır geldi, ayıp bir şeydi. O, benim yüz binlerce yıllık emeğimin ürünüydü. Takım elbisemle valizim elimde, bir de ödülüm kucağımda... Öyle gelmek zorunda kaldım. Zaten sinemacıları götüren bir uçaktı, herkes birbirini tanıyordu, yani dış aleme karşı fiyaka satmak gibi bir hal yoktu.

İstanbul'a geldik, uçaktan indik, bir taksiye atladım, evmev hak getire! Önce ödevim var. Sabah dokuz buçuk gibi bir saatte Beyoğlu'na! Doğru Saner Film'e. Saner Film'de o

zaman Nimet Hanım sekreter, daha önce çalıştığı Erman Film'den dostum benim. "Ooo Safa Bey, hoş geldiniz, kutlarım" dedi. Ben ödülümü Nimet Hanım'ın masasının üstüne koydum, valizimi de yanıma koydum. Hulki abiyi beklemeye başladım. İkram ettiği çayı içip festivali anlatırken kapı açıldı, Hulki abi girdi. Beni görünce şaşırdı, sevindi, "Merhaba" dedi gülerek. Ben ne merhaba dedim, ne nasılsın... Ayağa kalktım. Oturduğum yerde, muzip, tam dayaklık bir suratla, başımla, kaşımla, gözümle ödülü gösterdim masa üstündeki... Anlamadı, "Ne?" diye sordu. Ben yine başımla gösterdim, bir daha şöyle anlamaz gibi baktı. Hiç konuşmuyorum ama... Daha büyük bir baş hareketiyle gösterdim ödülümü, kaşımı gözümü de oynattım "n'aber" gibilerinden... Döndü, o zaman gördü ödülü. Bir adım atıp durdu, "Aa, bu kadarı fazla" diyerek pat pat yürüdü gitti odasına, kapıyı kapadı...

— İntikamınız acı olmuş. O diyalogdan kaç ay sonra oldu bu?

— İki aydan fazla değildir. Derken bir gün itiraf etti Sadri'nin evinde, "Sadri ile siyaset, Safa ile sinema konuşmam" dedi, hiç unutmuyorum. Ve... *Menekşe Gözler* için verilen gazete ilanlarına, Safa Önal adını koymadı!

— Ama sanki içinizde hiç kırgınlık kalmamış gibi...

— Hiç kimseye! Hepsini seviyorum... Bir ufak gölge, ufak bir pürüz var sadece, onu da anlatayım, bitsin. Yıl 1988. Gülben Ergen Hanım, o sıralarda gencecik bir kız. Sevgili arkadaşım Erhan Erzurumlu'ya yazdığım bir senaryoda ilk defa başrol oynayacak Kenan Kalav'la. Kartal Tibet yönetecek. *Deniz Yıldızı*... Bir yaz-deniz-balıkçı öyküsü... Erhan'ın film şirketi Erman Han'da, en üst kattaydı. Oradaki çok heyecanlı, ekose gömlekli, topuksuz pabuçlu Gülben Ergen'i hatırlıyorum. Umutla ve hep gülümseyen, bana "Safa abi" diyen Gülben'i... Çok da iyi oynamıştı rolünü. Ve ben, o filmin hemen arkasından Gülgen Film'e yazdığım *Av*'da Cüneyt Arkın ve Serdan Gökhan'la Gülben Ergen'i oynatması için yapımcı

ve yönetmen Melih Gülgen'e ısrarla yüklenmiş, ciddiyetini, yeteneğini ve disiplinini methetmiş, o iki önemli yıldızla oynamasına katkıda bulunmuştum.

Yıllar geçti... Bir öğlen sonu, davetli olarak, sağlam dostlar Serdar Gökhan ve iyi yönetmen Ümit Efekan'la, TGRT'nin giriş salonunda toplantıyı bekliyoruz. Üst kattan Gülben Hanım indi o sırada. Omuzlarında çok şık bir manto, çok bakımlı. Hemen arkasında ufak bir valiz taşıyan bir de genç kadın vardı. İndi, yaklaştı, bizi, beni gördü. Duralar gibi oldu. "Merhabalar, nasılsınız efendim?" dedi çarçabuk, sonar yürüyüp gitti!.. Ben de başımı aksi yöne çevirerek, "İyiyim efendim" demiş bulundum hemen!..

İncinmiştim hayli. Ben bütün o yeni vardığı şöhrete rağmen, "Safa abi, nasılsın?" diye gelip sıcak sormasını beklerdim, çünkü ilk defa Gülben'le çalışmış değilim. İlk senaryolarını yazdığım, ilk filmlerini yönettiğim oyuncular vardır. Sonra bir yerlere varmışlardır, istedikleri yerlere çok şükür, sonra hiçbirinden bu yabancılığı görmemişimdir. Hep o ilk tanıştığımız, ilk çalıştığımız, ilk planı çektikten sonra birbirimizi kutladığımız, film bittikten sonra öpüştüğümüz sıcak dostluk içinde gitmiştir benim bütün Yeşilçam hayatım...

Yani bunu anlattıysam, demek ki içimde bir ukde gibi kalmış. Buradan kaynaklanıyor, yine aynı şeyi bekliyor insan! Dünyanın içinde bir dünya daha kuruyoruz, müşterek bir şey yapıyoruz. Başkalarına karşı belki bir değişik tavır takınmak bizim hakkımızdır ama kendi aramızda ilk günkü sıcaklık sürmeyince, işin içine rütbe, unvan gibi şöhretin getirdiği malzemeler girince, o sıcaklık kalmayınca, insan üzülüyor, çünkü bende değişen bir şey yok. Ben şöhreti kovalamış değildim, öyle eşek gibi çalıştım ki o kendi kendine geldi. Hiç durmadan çalıştım, ayrıca iyi ürün verdim, bunu rahatlıkla söyleyebilirim, çünkü sözü edilir, mesajı olan, eli ayağı adamakıllı düzgün filmlerde de emeği olan bir adamım, tecimsel sinemada da. Sinemanın yanı sıra dört yüze yakın bölüm televizyon dizisi ve fotoroman senaryosu... İşin içinde yalan, hile yoktur, onun için anlattım. Hulki abinin hikayesi de böyledir.

Bebek'te bir gece... Ve iyilik meleği...

Bir akşam Akün Film'in sahibi ve en tepedeki filmlerimizin yapımcısı İrfan Ünal, Bebek'teki apartmanında, yalnız onun oturduğu katta olan kocaman bahçede bir akşam yemeği verdi. ("Garden parti" diyorlar. Ben, bahçede akşam yemeği diyorum. Bizde gece hayatı yok. Tanzimat'tan sonra başlayan bir şaka, gece sokağa çıkmak!.. Akşam altıdan sonra Osmanlı'da bütün hayat evin içindedir, sokaklar boştur, hatta Müslüman mahallelerinde meyhane açmak bile bir sorundur. Gece sokağa çıkmalar, "Bir mâniniz yoksa annemler size gelecek" lafları çok geç olmuştur bizde, 1890'larda... Bunların en doğrusunu söyleyen Tanpınar'dır. O bakımdan, biz dışardan aldıklarımızı kendi içimizde halledemediğimiz için onlara doğru isimler de koyamıyoruz! Hele şimdi her mağazaya, her şirkete mutlaka bir Amerikan ismi koyma modası gittikçe baskın hale gelince, benim sözlerimin değeri iyice sıfıra indi. Konuşma dilimiz, insanların birbirleriyle anlaşmada kullandıkları kelimeler Amerikancaya döndü yazık ki! Milletçe bir dil şuurumuz yok, çözülmedeyiz. En ağdalı konuşma ve yazının moda olduğu zamanlarda bir Ali Canip Yöntem, bir Ömer Seyfettin çıkmış, inanılmaz, halis, bugün bile karşılığını aramayacağımız kadar temiz bir Türkçeyle yazmış, konuşmuşlar.)

O gece rahmetli Ayfer Feray vardı mesela, kardeşi Günfer vardı. O da ablasının peşinden göçtü gitti. O gece İrfan o kadar özenmişti ki her şeye, kokoreççi getirmişti Balık Pazarı'ndan, her şey tastamamdı. Galiba Asya Pilavcısı da vardı, seyyar, ampulünü yakmış, cam vitrini tertemiz, nohutlu pilavı... O akşam Hulki abi klarnet çalmıştır, dönemin meşhur bir müziği vardı, klarnet için hazırlanmış bir parçaydı sanırım, *Honey Suckle Rose*, "Gülden emilen bal" anlamında, onu inanılmaz bir ustalıkla çalmıştı. Dostluk deyince, aklıma hemen gelen Filiz'i hatırlıyorum o geceden, Filiz Akın'ı... Yaman bir akşamdı. Hulki abi de gitti, sevgili İrfan Ünal'ın sevgili karısı Tuncay, aziz arkadaşım, iyilik meleği, o da gitti...

"Bu el titremesi kadeh tutarken..."

Hadi biz, "Gittikçe artıyor yalnızlığımız" lafını şu yaşlardan sonra söylüyoruz, Cahit Sıtkı Tarancı, hep aklıma takılır, otuz beşinde o yalnızlığı anlatır. Başka bir şiirinde de, "Bu el titremesi kadeh tutarken, nasıl da koyuyor insana" diye başlar, "Değer mi oyalanmana" diye devam eder gider... Demek çok yalnızmış! Biz o yaşlarda hiç yalnız kalmadığımız için, onun otuz beş yaş yalnızlığı beni şaşırtıyor. "İnsan otuz beşinde yalnızlıktan, otuz beşinde ömrün yarısında olmaktan bahseder mi" diyorum ama öyleymiş demek!

Bu arada içki methiyesi yapacak değilim ama içkinin aleyhine de zinhar konuşmam, yani ortada bir şeydir, isteyen içer, isteyen içmez... Ne içeni içtiği için suçlamak ve içmesi için dayatmak gibi bir zulme, bir kabalığa, bir yozluğa varım, ne de içmeyene iç diye bir zorbalığa varım!

Mesela dergiden çıkarım akşam vakti, hafif de bir yağmur çiseleyebilir... Öyle yağmurlu bir akşamda ortaokulda müdür muavinim olan Salah Birsel çevirmişti beni Sirkeci'de, kutlamıştı, şaşırmıştım. Elimi sıkmıştı, bir zamanlar cetvelle vurduğu ellerimi, kutlamıştı beni, hiç unutmuyorum.

Sirkeci'ye inerim, birkaç dost aynı saatlerde buluşuruz. Sirkeci'de İstasyon Lokantası'nda, yüksek tavanlı, tertemiz, orada biraz şiir, biraz öykü konuşursun falan... İstasyon, kavuşmaların ve hasretlerin başladığı yerdir, çok önemli bir yerdir. Bizde hafif şiirsel anlatılarak gelip geçmiştir, ama aslında istasyonun tek başına romanı yazılabilir. Bir günü roman olabilir, isteyen usta, bir saatini de yazabilir, filmini de çekebilir. Böyle bir yerdir; tren düdükleri, tren sesi, arada bir kataron yaklaşması, boşalması... Onlar uzak sesler, uzak görüntüler de olsa seni beslemektedir, yani hoş bir şeydir. Orada bir şeyler içilir, demlenilir, sonra çıkılır Cadde-i Kebir'e, Beyoğlu'na ya da Sirkeci'de meyhaneye. Sirkeci kapalı tramvay durağının bir tarafında Sirkeci Garı ve Gar Lokantası vardır, durağın aksi yönündeki karşı kaldırımda da Hasbi Büyükşahin meyhanesi vardır, hiç unutmam adını, bazen de oraya giderdik.

"Hasbi" ve "Mutfak"

Hasbi'nin meyhanesinin önünden geçerdim. Hasbi'nin gözümün önünden gitmeyen resmi; caddeye bakan bir vitrini var, bir ressam tarafından çizilmiş bir bira bardağı var camda. Kulpludur bira bardağı, profildir, kulpunu da görmekteyiz. İçinden de neredeyse koyu kahverengi bir bira köpürerek taşar, beyaz da köpükleri vardır, sapsarı değildir. Biraz ilkel bir resimdi, kahverengi biralı, beyaz köpüklü. Onun üst katına çıkardık. Vecdi Bürün'le, Zafer Sülek'le, bazen Afif Yesari ve Cavit Yamaç da katılırdı. Anadolu Ajansı İstanbul müdürüydü Cavit Yamaç; Dostoyevski'nin biyografisini çevirmiştir. Aramızda yaş farkı vardı, fakat dosttuk... Mesela pavyonlara gittiğimi bilirim Cavit'le, sabahladığımızı bilirim. Cavit de saygıyla anılacak bir insandır. Henri Troyat'dan çevirmiştir Dostoyevski'yi, imzalamıştır bana.

Gecenin bir saatinde, nerelerde molalar, duraklamalar verilmiş, bitmişse, en son Taksim Belediye Gazinosu'nun bahçesinde Mutfak'a gitmeyi çok severdim. Mutfak; yazın bir tarafı açık amerikanbar, kışın her tarafı camlarla kapatılmış bir yerdi. Bir defa sobası yanardı; ufacık bir yer, millet içki içiyor, bir taraftan da soba yanıyor, yani katmerli hale geliyorsun demektir ama rahatsız etmezdi bizi. Dışardan bakardım, camları buğulanmış olurdu. "İçerde acaba bir aşina, bir dost yüz görebilir miyim" diye bakardım. Artık bunlar unutuldu kalmadı. Mesela hikayeci Girizan Tunara Hanım vardı; iriyarı, gösterişli, hoş bir hanımdı o devirde. Bir akşam Girizan Hanım'la gittiğimi hatırlıyorum oraya. Belki ustalar, o yılları görmüş olanlar hatırlar öykülerini, bilemiyorum...

O Mutfak'ta yalnız ben değil, o dönemin bütün o adamları, uykusuz bir saat olmasına rağmen, son derece uyanık, yani içmişlerse bile, ağızlarına içmişlerdir... Ne gürültü, ne patırtı, ne yüksek sesle konuşma, ne sendeleme, ne dile rekaket gelmesi... Bağrışma, tartışma olmadan sessizce yudumlardı herkes içkisini, sonra çıkar, gecenin bir tarafında kaybolur. Mutfak hep hasretle andığım bir yerdir.

Devlet desteği hiç görmedik...

— Hocam, bu defa ben sormasam... Sizin ille de anlatayım dediğiniz bir şey var mı?

— Olmaz mı!.. Bak şimdi, kendi kendine yükselen bir sinema dönemine denk gelmişsin ve o sinema dönemini omuzunda en çok taşıyanlardan biri olmuşsun. Dört yüz senaryo, otuz altı yönetmenlik... Televizyon dizileri ve ünlü fotoroman senaryoları hariç!.. İnanılması zor bir gayret sarfetmişsin. Bir iki defa kötü yazmana belki tahammül ederler, ama sonra derler ki "Beceremiyor, olmuyor!" Böylece defterin dürülür. Haklıdırlar. Çünkü yapımcınızın birikmiş parası yoktur. Asıl konuya gelelim, devlet yardımı yoktur. Devlet ne elini oynatmıştır, ne kolunu... Hiçbir şekilde yardım etmemiştir. Kösteklemiştir, desteklememiştir. Nihayet bugün Kültür Bakanlığı yardım ediyor. Bakanlıktan aldığınız parayla bir film yapmaya kalkarsınız, o film de çalışmaz, yalnız düş kırıklığı değil, bir de kese kırıklığı yaratırsa, o paraları nasıl ödeyeceğinizi kara kara düşünürsünüz. Ama bir de teşvik edici yönü var. Filminiz bir ödül alırsa, bakanlık size verdiği parayı geri istemez, hibe eder.

— Türk sinemasının varoluşu, Avrupa ve Amerikan sinemalarından farklı...

— İtalya ne yapmış, İtalyan "cine citta" demiş, İtalyan sineması öyle var olmuş. Göz alabildiğine açık arazi... İstediğin kadar plato, dekor sudan ucuz fiyatlara. İstediğin kadar!.. Tarihi film çekiyorsun, kostümlü, dönem filmi falan, istediğin kadar at, istediğin kadar döneme ait dekor, kostümler, kıyafetler, makyözler, makyörler, asistanlar, figüranlar... Aldığı vergiyi düşürmüş sinema filmlerinden ve dünyayı oraya çağırmış. Amerikalılar dahi gelmiş, İtalya'da film çekmeye başlamışlar. Dışarda kendi başına, kendi imkanlarınla, diyelim 50 liraya alacağın kostümü sana 2,5 liraya vermiş. Görmüş bu işin nasıl olacağını.

Harold Robbins'in Amerika'daki sinema serüvenini anlatan bir romanı vardır; sıfırdan, sanıyorum ahırdan bozma bir

yerde başlamış Amerika'da ilk sinema salonu gösterimi. Öyle anlatır. *Rüya Tacirleri*'dir romanın adı. Şaşarsın, ne kadar büyük kolaylıklar göstermiş hükümet.

Burada ise sansür getirmiş, negatif vermemiş, seni hırpalamış, hiçbir sinema salonunun açılmasına katkıda bulunmamış. Belediyenin bilet başına aldığı rüsumu yükseltmiş, eğlence yerleri diye sinemayı da bunun içine katmış, sanki içkili gazino ya da müzikli çay bahçesiymiş gibi değerlendirmiş. Yıllar yılı hiçbir yardımı yok. Hiç devlet desteği görmemiş Türk sineması, kendi yağıyla kavrulmuş, kendi imkanlarıyla dönmüş. Buna özel teşebbüs de aynen ayak uydurmuş; sıkıya geldikleri zaman "Nayır, n'olamazlar"la alay etmeyi marifet addetmişler. Bir tek özel teşebbüsçünün, bir bankanın, bir holdingin bir tek filme katkısı olmamış. Sadece *Halıcı Kız*'da Muhsin Ertuğrul'a bir imkan tanınmış. Onun dışında hiçbir banka, hiçbir özel kuruluş, bir holding, hiçbiri elini atıp da şu Türk sinemasına ekonomik anlamda yardımcı olmamış.

Üç-beş yıldır gazetelerde, "Falanca holdingin katkılarıyla" diye birtakım tiyatro oyunlarına yardımlar okuyor, seviniyorum. Benim sinemama ne devletten ne özel sektörden en ufak bir yardım gelmemiştir. İnadına alaylama, kalaylama, malaylama gelmiştir. Biz bunların arasından geçerek, bunların arasından, savaşarak nasıl çıkarız, bunun özverisini vererek gitmişizdir. Onun için ne oyuncular astronomik paralar almışlardır, ne yönetmenler... Sadece yapımcılar para kazanmışlardır. Onlar da bir riskle karşı karşıyadırlar. Ya filmleri iş yapmazsa! Bazıları çok parlak yaşarken, iyi yapımcılarken, birkaç film yüzünden sana-bana muhtaç hale gelmişlerdir. Her mesleğin ve her sanatın getirisi gibi götürüsü de olacaktır.

Arada sırada gazetelerin magazin sayfalarında "Ahh! Sami Hazinses, ne kadar zor durumda. Kimseler bakmıyor", "Gönül Bayhan şöyle, elinden tutanı yok" gibi birtakım vuruşlarla okuyucuyu bir duygu dalgalanmasına çekerler. Kötü niyetli değildirler. Onlar için bu bir uyarı, bir haberdir. Ama o haberin arkasını kovalayan araştırıcı gazeteciler maalesef yoktur. Neden o haldedir o oyuncu, o kadın, o adam? Yani

hâlâ yoksul sinema sanatçılarını barındıran bir huzurevi, bir bakımevi neden yoktur? Devlet buna da el atmamıştır. Her biri, her bir oyuncu, her bir senaryocu, her bir yönetmen, her bir kameraman, her bir ışıkçı kendi başına, kendini kurtarmanın savaşını vermektedir.

Televizyonu katmıyorum bu işe. Televizyon ile sinemanın uzun boylu ilgisi yoktur. Birinde görmek için ayağına gidersiniz, öbürü kendisini göstermek için sizin ayağınıza gelir. Bu fark bile yeter.

Emekli maaşım yok

— Peki hocam, konu açılmışken sorayım, emekli maaşınız var mı?

— Ben şu yaştayım, elli beş yıldır bu işi yapıyorum, şu anda emekli maaşım yok. Başvurularıma rağmen. Bir dönemmiş o. Bir tarih varmış, o tarihte başvurmadığım için o hakkı yitirmişim. Bir türlü emekli olamadım!.. Düşün ki bu memlekette Sakıp Sabancı'nın emekli maaşı vardı, resmen. Ve onun hakkıydı bu. Suçlayarak değil, bir imdat arayarak söylüyorum.

Sanat ve insan dostu Savaş Ay beni *A Takımı* programına çağırdı, gittim. Sinemanın güzel adamı, vefalı adamı, gerçekten sevip saydığım, takdir ettiğim Berhan Şimşek de o dönem İstanbul milletvekiliydi, dehşetle dinlemişlerdi benim emekli olamayışımı ve Berhan Şimşek bana bir metin yollamıştır; TBMM'de gündem dışı söz alarak adımla, soyadımla bu meseleyi getirip koymuştur orta yere. Ve ben de ona bir teşekkür mektubu yollamışımdır. O teşekkür mektubu da söylediğine göre, Meclis'teki oda duvarında asılı kalmıştır, dönem sonuna kadar.

Konuyu ben, o dönemin Kültür Bakanlığı Sinema ve Telif Hakları Genel Müdürü Abdurrahman Çelik ile de konuştum: "Dehşetli kırgınım. Ben askerliğimi günü gününe yaptım. Vergimi ödedim, ki benim hiç maaşım olmamış. Ben yazdığımı ve çektiğimi beğendirerek ikinci-üçüncü parayı almışım. Bir tek gün, 'Ayın birinde şu para cebime girecek' gibi bir gü-

vencem olmamış. Vergimi verdim, askerliğimi yaptım. Hayatımda bir defa karakolluk, mahkemelik olmadım. Ülkemin yasalarına onca saygılıyım. Ama bana hiç yardımı olmadı devletimin!.. Dargın ve kırgın gideceğim öbür tarafa. Bu kadar açık. Nicesin demedi bana, ne haldesin demedi. Ne yapıyorsun, ne yiyorsun, ne içiyorsun demedi. 'Senin yarınını garanti altına almalıyım, sen eşek gibi çalışıyorsun, hizmet veriyorsun. Örneksin sen' demeliydi. Ben hâlâ senaryo yazıyorum, film çekiyorum. Dizi senaryoları hazırlıyorum. İki-üç ayrı yerde ders veriyorum, hâlâ bir savaşın içindeyim, çünkü hâlâ ekonomimi istediğim gibi kurtarabilmiş değilim. Niçin benimle ilgilenmiyorsun, niçin beni bu kadar dışlıyorsun? 'Aaaa siz misiniz', alkış... Ödüller, plaketler, onur konukluları, jüri üyelikleri, jüri başkanlıkları, bunlar başka bir şey... İnsanın gururunu okşayan, onurunu parlatan, meslekte ömrü boşuna geçirmemişim dedirten hoşluklar, ama öbür taraftaki ekonomik ve sosyal boşlukları ve yarın korkularını ortadan kaldırmıyor." Şaşırdı Sinema ve Telif Hakları Genel Müdürü, hak verdi bana. Elinden geldiği kadar da yardımcı oldu. Yanımda da ünlü yapımcı ve yönetmen Yılmaz Atadeniz vardı.

Yani Türkiye'deki bütün senaryocuları toplasan iki yüzü geçmez. Televizyon senaryocularını ayırırsan, on beşi geçmez. Ben o on beş kişiden biriyim. Devlet yardımı yok, özel sektör yardımı yok. Yoksul bir yapımcı, bir yerlerden para bulacak buluşturacak, film yapacak, sinemaya takacak, üç buçuk atarak bekleyecek sonucu. Hak yemeyelim. Bunca yıldan sonra ilk defa, sinema sektörü bilinçli bir uyanışta ve toplu bir güç oluşturmakta... Kültür ve Turizm Bakanlığı da, sinema sektörüyle yürekten bir anlaşma yolunda.

— Sinema emekçileri bir baskı grubu oluşturmuyor mu?

— Hayır oluşturamazsınız. Derneksiniz siz. Derneğin şartları şurtları vardır. Onun içinde kalırsınız. Birtakım sosyal hareketler, mesela kendi meslektaşlarınız adına bir birlik sağlayabilirsiniz ama birliğin ağırlığını hiçbir yere kolay kolay kabul ettiremezsiniz. Yani şunu yapamazsınız: "Senaryocular, tele-

vizyon dizileri ya da sinema senaryolarını şu fiyattan aşağıya yazamazlar. Yazdırmıyoruz, aramızda karar alıyoruz." Geliyor, oturup dert yanıyorlar: "Bizim yerimize siz pazarlık etseniz" diyorlar. Bu kadar hazin!.. Hiçbir şey yapamazsınız, böyle bir karar aldıramazsınız.

Yani "SENDER'e üye olmayan bir senaryocu ile çalışamazsınız" diye bir kural koyamazsınız. Anayasanın eşitlik ilkesine aykırıdır. Mecbur değildir. Sen ancak temennide bulunabilirsin. Rica edebilirsin, yani sinema yapımcılarına veya televizyon istasyonlarına rica mektupları yazabilir, toplantılar yapar, orada kalırsın. Mesela bugün statüko halinde bastıkları anlaşma şartları var; bir televizyon istasyonu istediği senaryocuyu istediği an değiştirebilir. "Senaryocu hiçbir şey yapamaz" diyor. Telif onundur, para onundur, o yapmaktadır bu işi. Memnun değildir bu senaryodan, senaryocuyu atarken tazminat falan da ödemez. "Senaryo üzerinde istediği değişikliği yapabilir" diyor. Nasıl yaparsın? O benimdir. O benim mülküm. Ben eser sahibiyim. 1995'te çıkan yasa "Bir eserin sahibi, onu yaratandır" diyor.

Ama eserin sahibi olmak, o eseri sahiplenmek anlamına gelmiyor. İnsan burada, bu ikilem karşısında ne yapacağını şaşırır ve bağırmaya başlar. Yani, hem eserin sahibisin, hem eser hakkında hiçbir tasarruf hakkın yoktur. Parayı kim koyuyorsa hâlâ orada o geçerlidir. Bizim bu yüzden davalarımız var televizyon istasyonlarına açılmış, on-on beş sinemacı-senaryocu olarak mahkemelerimiz sürmekte. O mahkemeler de topu topu üç tanedir. Üç tanecik mahkemedir. Biz seninle aylardır konuşurken belki de dört olmuştur...

"Fikri ve Sınaî Eserler" diye geçer. O "sınai" eserlerle "fikri"yi ayırmadıkları için siz bir sandalyenin dizaynı yüzünden dava açanla aynı mahkemeye gidersiniz. Hâkimin önünde her gün elli-altmış dosya vardır. Ve size en erken dört aydan önce yeni bir duruşma sırası gelmez. Yani bir yılda üç duruşmaya girebilirseniz bahtiyarsınızdır. Karşı tarafın itirazı, elde olması gereken belgeler, onların toplanması, verilmesi derken, böyle bir davanın ortalama ömrü beş-altı seneyi bul-

maktadır. Geriye ne kalmaktadır, sendikalaşma kalmaktadır. Sendika vardır, SİNESEN sendikası vardır. Onun da gücü, sendika olduğu halde bir yere kadardır. Çünkü ekonomisi yoktur, birikimi yoktur, parası-pulu yoktur. Sen şu filmlerde çalışmayacaksın diyemez üyelerine. Çalıştırmadığı sürecin parasını ödeyemez çünkü!..

— *"Altın çağ" dediğimiz dönemde sinemadan kazanılan paraların tekrar sektöre döndüğünü söyleyebilir miyiz?*
— Tabii tabii... Kimse kaçırmadı parasını.

Şimdi sıra sende devlet baba...

— *"Hayat ödetir" dediniz de... Ben gene kazancınızla ilgili sormak istiyorum. Hem kuşak olarak, hem de kişisel olarak; kazandığımız gelirin tümünü yaşamaya ayırmak, gelecek ve biriktirme kaygısı duymadan...*
— Ancak yetiyor zaten, ayıramazsın! Öyle bir şey yok! Ancak kıta kıt, ucu ucuna getiriyorsun. Bir de sen güzel yaşamayı seviyorsun, yani iyi bir yerde doğmuşsun, iyi bir yerde büyümüşsün, iyi bir çevren var, Nişantaşı'nda ev partileri veriyorsunuz, dünya güzeli kızlar, cumartesi öğleden sonraları geliyorlar, akşama kadar dans ediyorsunuz, eğleniyorsunuz, ona göre iki dirhem bir çekirdek giyiniyorsun, modayı izliyorsun, film kaçırmıyorsun, yeni bir müzik varsa dinliyorsun falan... Kervansaray'da, Rüçhan Çamay başlamış, bir "Again" söylüyor, "Bir daha kimseler söyleyemez o kadar güzel" diyorlar, bir fırsat bulup gidip dinliyorsun. Oturuyorsun Kervansaray'da, masa yapıyorsun, öyle kolay bir dönem değildir. Sinema yaşamın kazanç olarak, elbet daha farklı. Gece gündüz, geceleri sabahlayarak, sabahları akşamlayarak, hiç durmadan yazıyorsun; hiç durmadan yazıyorsun... Karşılığında sana artırabileceğin kadar değil, ama alıştığın yaşamı sürdürebileceğin kadar bir para veriliyor, elbet onu da yiyorsun. Beş kuruş artırmıyorsun, artırmak aklının ucundan geçmiyor!.. Çünkü hep o musluk akar, senin yaşın oralarda, hep

gençliğinde kalır sanıyorsun. 30 yaşında, 35 yaşında ihtiyarlığının hesabını yapıp, ihtiyarlık için bir tarafa bir şeyler ayıran, biraz para pul ayıran çok az insan tanıdım. Gençlik bitmez gibi geliyor. Hep 35, 38 neyse 40, oralarda kalacaksın, hep o enerjin olacak, hep istediğin gibi sabaha kadar yazabileceksin, hep o cigarayı içebileceksin, hep onu bunu yapabileceksin gibi geliyor. Zaten sanatçı yapın, biraz boş vermişliği getiriyor, yani biraz bohem ister istemez!

Ekonomik durum bozulduğu zaman bir, siyasal durum bozulduğu zaman iki, önce sanat durur!.. Eğlence yerleri durur, romanlar durur, satışlar yapılamaz, öyküler basılmaz, yani oradan başlar, önce sanatı vurur! Sanatçıyı vurur, sanatçının belini büker.

Hele eski dönemin şöhretleri, parayı pulu tutamamışlar, düşünememişler, yaş 70'i bulur, 80'i bulur sürünür sokaklarda, kahve köşelerinde... Akıllarından geçmemiş!.. Bugün o durumdalar, o zaman onlar için başka bir sosyal hizmetin, bir sosyal bilincin, bir koruma duygusunun hâkim olması gerekiyor. Bu da bizim, sayısı iyice azalmış sinema yapımcılarımızdan daha çok Kültür Bakanlığı'nın hizmeti olmalı.

Sanatı zaten aldı şemsiyesinin altına Kültür Bakanlığı, mesela Ömer Seyfettin Öykü Yarışması açıyor, çok hoş... Öykünün büyük ustası Ömer Seyfettin'i bize yeniden tanıtıyor, hatırlatıyor. Çok ünlü Türk yazarlarından bu şekilde bahsetmek, bu şekilde onları hatırlatmak, onların adına yarışmalar; öykü, roman, şiir, her neyse tertiplemek çok önemli bir olay ama işin sadece bir tek ucu. Asıl iş bu tarafta, onlar ölmüşler; Ömer Seyfettinler, Reşat Nuriler, Mahmut Yesariler... Bu tarafta kalanlar var, çok zor durumda olan sanatçılar var.

Mesela Muzaffer Buyrukçu'nun ölümünden önceki hali; örtbas etmeye çalıştılar. Haberimiz yoktu. Çok sevdiğim bir ustaydı Muzaffer Buyrukçu. Orhan Kemal gibi büyük romancı olsalar, sadece *Vukuat Var*'ı, *Hanımın Çiftliği*'ni, *Gurbet Kuşları*'nı, *Baba Evi*'ni yazsalar, saygıyla ellerini öpeceğim bir edebiyat ortamında, yazıklar olsun ki, Orhan Kemal gibi, onun yakın dostu Buyrukçu da büyük sıkıntılarla yaşa-

mış, son dönemini hastalık ve parasızlıkla bitirmiş. Muzaffer Buyrukçu gibi bir adama bu olur mu! Maaşı yok!.. Kitaplarının satışından aldıklarıyla ancak bu kadar geçinebilmiş. Biraz da sen uzat elini...

Şimdi imkan veriyor, 400-500 milyar veriyor film yap diye. Sinemamıza yeni bir yol açmaya çalışıyor. Bir hareket var Kültür Bakanlığı'nda. Bir de çok zor durumdakiler için huzurevi kesinlikle şart. Hem de adamakıllı bir yer olacak. Yani yiyecek, içecek, yatacak, kalkacak, hizmeti görülecek. O yapacağını yapmıştır. Şimdi sıra sende devlet baba, anlaştık mı?..

— Üreten insanların geleceğini de, onların zenginliklerinden yararlanan toplumlar ve kurumlar düşünsün diye bir niyet düşürelim isterseniz...

— Evet, sanatçısına biraz daha yakın baksın, iyi baksın... Ben üç sene evvel bir sinemacı arkadaşımla beraber o zamanki Telif Hakları ve Sinema genel müdürüne bu derdi açtım, sanatçılara bakımevi! Dedim ki, "Müjdat Gezen Yakacık'ta bir bakımevi açmıştır, sanatçı arkadaşlarımızdan, oyuncu arkadaşlarımızdan orada kalanlar vardır. Her gün üç öğün yemek vermektedir, Pazar günleri hariç. Haftada mutlaka bir defa yatak yüzleri, çarşaflar, yorganlar değişmektedir. Para almadan yapmaktadır bunu Müjdat" dedim. Çok heyecanlandı o zamanın genel müdürü. Yanındaki muavinine dedi ki, "Hemen Müjdat Bey'e şu kadar para çıkaralım. Biz de buna benzer şeyler yapalım." Ben çok sevindim, yanımdaki yönetmen arkadaşım Yılmaz Atadeniz'le beraber çıktık! Bu Ankara'da oluyor, telefon ettim Müjdat'a, dedim ki böyle böyle, sevineceğini sandım, ama Müjdat, "Keşke söylemeseydin abi" dedi. Biliyorum, kurduğu bakımevinin reklamını yapmıyor, kimseye duyurmuyor. Ama dediği başka, "Abi, bırak genel müdürü, bakan geldi, gezdirdim okulu... O da birtakım vaatlerde bulundu, gitti, bir daha ses soluk çıkmadı, göreceksin ki hiçbir şey olmayacak!" Maalesef Müjdat haklı çıktı, eski genel müdürün ilgisi, heyecanı orada kaldı!..

— Parasız eğitim veriyor diye dava açmıştı Milli Eğitim Bakanlığı Müjdat Gezen'e...

— O parasız eğitim, ayrı bir hikaye, benimki Yakacık huzurevi... Müjdat'ın MSM'sinde şu anda ben senaryo dersleri veriyorum. Bu beşinci senem, adamakıllı sevmekteyim ve saymaktayım işimi ve Müjdat Gezen'i.

Çok sevdiğim Eşref Kolçak'a...

Aydınlarımız, okumuşlarımız, yazmışlarımız, heykelciler, ressamlar, tiyatro ve sinema oyuncuları, senaryocular, yönetmen ve eleştirmenler, sosyolog ve ekonomistler, siyasetçiler yol gösterenlerdir, çobanlardır bir anlamda. Yani çok önemlidirler toplumda. Çoban olmak kolay bir iş değil, ağır sorumluluk yüklenmektir. Ve çobanlar ters bir şey yapıyorsa, bir itiş-kakışı getiriyorsa...

Mesela Eşref Kolçak'a derin kırgınımdır. O kadar dostluk ettiğim, sohbet ettiğim, yazdığım, bunca Yeşilçam serüveninde uzun süre beraber olduğum bir adamdı. Aynı yazlık kasabada buluşurduk. Karısı Özcan hepimizin sevgisini, saygısını kazanmış, halis bir arkadaştı. Oğlu Harun'u çocukluğundan bilirim, 7-8 yaşından, o müthiş güzel sesli adamı... Sezen Aksu "Duyduğum en güzel erkek sesi" demiş. O dememişse ben diyorum. Zeki Müren'den sonra duyduğum en müthiş sestir, Harun Kolçak'ın sesi... Böyle bir ahbaplığın da içinden geçmişiz.

Bir *Siyaset Meydanı* programı, gece... Çağrılıydım. Çok gergin, çok suçlayan ve bir yere varmayan, sonuçsuz, kırıcı tartışmaların olacağını bildiğim için gitmek istemedim. Defalarca özür diledim Sayın Kırca'nın yardımcısından. Çeşitli iş mazeretlerim de var. Kimseyi kırmak gibi bir isteğimse hiç yok. Sonra gece tesadüfen şöyle bir açtım televizyonu, karşıma çıktı. Sinema konuşuluyor. Birbirine girmiş insanlar, bağırıp çağırıyorlar. Bu ne!..

Burada ne sinema konuşulur, ne sinema meseleleri tartışılır, ne birbirini duyan olur, ne o duyduklarından etkilenip

"Aaaa, ben şimdiye kadar yanlış düşünüyormuşum, doğrusu buymuş" diyen olur. Ayağa kalkıp bağıran, kazanmanın peşindedir. Programın çok saydığım sunucusu ve kurucusu Ali Kırca, gerilimi düşürmek için Kolçak'a döndü: "Siz ne diyorsunuz bunlara Eşref Bey?" dedi. En olmayacak ne varsa onu söyledi Eşref. Bana göre en olmayacak! Bunun benim tarafımdan kabul edilecek hiçbir yönü yoktur. Tartışmasına bile girmem! "Vallahi ben, altmış sene boyunca, çektiğim filmler sırasında paramı nasıl alacağım korkusundan başka bir şey yaşamadım" dedi. Yani altmış sene ekmek yediği, ün yaptığı, para kazandığı, aile baktığı, büyüttüğü, her yerde itibar gördüğü şu mesleği bir cümlede bu kadar itmek, dışlamak... Nasıl nitelendirilirse, onların hepsine katılıyorum. Dondum, buz kestim, kapattım!.. Şaşırdım kaldım!..

Sonra aradan bir-iki sene geçti. Ankara Üniversitesi İletişim Fakültesi "50. Yıl Meslekte Ustalara Saygı" diye yaman bir veda ve hafıza hatırlatması getirdi, ne güzel! Ben de oraya çağrılanlardan biriydim. Evimin duvarını süsler verdikleri plaket. Kalktım gittim. Tıklım tıklım dolu salon. Müthiş bir şenlik... Çok heyecan vericiydi, elli senelik emeğin boşa gitmediğinin vurgulanması. Törenden sonra, salon boşalırken beni gördü, üzerime doğru hareket aldı, severdi zaten beni Eşref Kolçak, benim onu sevdiğim gibi... Ben görmezliğe geldim, o da vazgeçti, döndü gitti, sağolsun!..

Adama derler ki "Altmış yıl niye sen bu para alma korkusu ile yaşadın?" Altmış yıl... Hadi bir-iki-üç defa olur. Her meslekte olur. Burada bir silah zoru yoktur. Madem böyle bir korku vardı, niye sürdürdün efendim? Mükemmel bir dansçıydın, devam etseydin. Ya da başka bir mesleğe geçiş yapsaydın. Bu hepimiz için geçerlidir.

Hem "Altın Çağ" hem de sansür!..

Kısa bir sallantı geçirmiştir televizyon sırasında sinema, ondan sonra alıp başını gitmiştir. Ülkemde sinema yeniden çıkışta. Hem sayı, hem içerik olarak... Uzun bir süre, senede

on-onbeş film ancak yapılabilmekteydi. Ben iki yıl arka arkaya, Altın Portakal'da jürideydim. Geçen sene de Ankara Film Şenliği'nde jürideydim. Sonra ÇASOD'un jürisindeydim. Arka arkaya jüride oluşumun altını çizmemin nedeni şudur: On tane filmi bir arada seyredemedik evvelki yıl. Sekiz film, dokuz film. Hatta bir ara bu festivallerden bir tanesi tehlikeye düştü, çünkü prensibine göre dört filme düştü mü, iptal ediliyor. O tehlikeleri bile yaşadık.

Bugün yılda altmış filme, yetmiş filme yükseliyorsun. Bu da sinemanın yeni tutkunlarının kişisel gayretleri ile oluyor!.. Hepsinin başımın üstünde yeri var, çünkü sinema yapıyorlar. İyi yaparlar, kötü yaparlar, bu tartışılır, hatta tartışılmaz. Sana kötü gelen ille kötü değildir. Herkesin doğrusu, güzeli, kötüsü, iyisi bilmem nesi kendine aittir. Ama sinema yapıyorlar.

O, "Altın Çağ" dediğimiz dönemde ayda ortalama yirmi beş filmin çekilebilmesi için ne gerekir? Önce negatif, sonra onar kopya basılması için pozitif. Bunların banyo edilmeleri, seslendirilmeleri ve seyredilecek hale gelebilmeleri için stüdyolar, laborantlar, renk uzmanları, matipo yıkayıcılar, negatif yıkayıcılar, gösterimde çalışacak makinistler, seslendirmeler... Üç yüz filmin seslendirmesini düşünebiliyor musun bir yılda...

— *İnanılmaz geliyor anlattığımız pek çok şey gibi...*

— Film festivalleri ve gala gecelerinde ortalığın coşkuyla birbirine girdiği yetmemekte, o filmin galası İstanbul'da yapılıyorsa, Adana'da oynadığı zaman orada da gala istenilmekte, oyuncular gitmekte. Seyirci-oyuncu diyalogları iyice yakınlaşmakta. Bunları çok kısa, özet geçmekteyim. Ve öyle bir dönem ki negatif yok, yani siz film çekecek negatifi bulamıyorsunuz. Çünkü döviz yok. Gizlice getiriliyor negatifler, kutularla, arabalarla... Yetmiyor, bir de Merkez Film Kontrol Komisyonu diye bir dert var başımızda. Sansür! Bir tek diyalog yüzünden "Bu çıkacaktır, bir yan bakış yüzünden bu sahne atılacaktır, bir fikir yüzünden bu oynamayacaktır" diyor.

— *Bunu söyleyenlerin sinema ile ilgileri var mıydı acaba?*
— Sinema ile uzaktan yakından ilgileri yok, ama atanmışlar. Bence hiçbir günah, sorumluluk taşımıyor o görevliler. Geliyorlar, seyrediyorlar. Kendilerine göre bir sınır var, o sınırı geçtiğiniz zaman film sansürden çıkmıyor. Yanıyorsunuz, çünkü yapımcınızın birikmiş sermayesi yok. Yapımcınız sizin kadar parasız. Bölgeler var, o bölgelerin işletmecileri var. İzmir Bölgesi on beş-on yedi vilayet. Ankara Bölgesi de bir o kadar... İşte Karadeniz Bölgesi, Adana Bölgesi, İstanbul Bölgesi... Hepsinde bölgesel işletmeciler var. Halkın nabzını ölçüyorlar. Onun eğilimine göre, şununla film yap, şu konuda film yap, diyorlar. Ve senetler veriyorlar yapımcınıza, nakit para yok. Yapımcı o senetlerin bir kısmını faiz vererek kırdırıyor. Size avanslar veriliyor. Negatif alınıyor, mekan kiraları... Onu da atlamayalım, filmlerin çekileceği mekanlar, konaklar, villalar gerekiyor. Oralara paralar ödeniyor. O köşkün bahçesi, öbürünün yüzme havuzlu villası, berikinin bilmem nesi para eder hale geliyor. Nasıl geniş, büyük bir dünya!..

— *Başlı başına bir dünya...*
— Sersem-sepet dolaşıyorum hâlâ, bu konu açıldığı zaman ve ne yapıyoruz, iki türlü final yazıyoruz mesela. Birinde Ayhan Işık'ı polis gelip yakalıyor, o sansür içindir. Sansüre göre de diyalog yazıyoruz: "Teslim ol" diyor polis ya da jandarma, o da teslim oluyor. Bir de sansürden çıktıktan sonra koyacağımız (ama üç buçuk atarak, çünkü yakalanırsak suçtur!), normal seyircinin kendi içinde makul bulacağı ve bizim inandığımız final var. Bir de onu yazıyoruz. İki türlü çekiliyor. Yazmakla kalmıyor yalnız. Ayhan Işık kaçıp, kurtuluyor!..

— *Her film için geçerli miydi bu yöntem?*
— On filmin yedisi için geçerli tabii.

— *Hangi tarihe kadar?*
— 1958'den başlar 1980'e kadar gider. Bir uzun süreçtir...

— O dönemde köylülerin zayıf ve bakımsız gösterilmemesi, yağmur duasına çıkılmaması, mahkumların kaçmaması, bankaların soyulmaması gibi yasaklı konular varmış. Siz buna neler ekleyeceksiniz?

— Bir de mutlaka katillerin yakalanması gibi elli tane daha madde eklerim. Mesela benim çektiğim *Halk Plajı* var. *Halk Plajı* adını sansür uygun bulmadı. Halkı sosyalist buldu, plajı müstehcen buldu.

— İnanmıyorum...

— İnanacaksın. Şu duvarda afişi var. Biz o filmin adını *Aşk Dediğin Laf Değildir*'e çevirdik. O mantık hep öyle sürdü. Öyle koyu baktılar. Üretirken daha, kendini kontrol ediyordun. Bir hayalin açılmaya başladığı dönem en güzel dönemdir. Daha orada kısıtlamaya, "Aaa, böyle düşünme, bu yasak! Bunu yapma, çünkü bunu da yasaklarlar, kabul etmezler" diye hayal kurma imkanlarınızı daraltmaya başlarlar. Sinemanın da en çok öne geçtiği, tek tabanca olduğu bir dönem...

Bir de yazlık sinemalar var. Dünya kadar yazlık sinema açılıyor. İnsanlar oradan para kazanıyorlar, gazozcular, limonatacılar, dondurmacılar, bilmem neciler. O da hayatımıza ayrıca bir aşk, bir yaşam şekli getiriyor. Bizim sosyal hayatımıza gece buluşmaları getiriyor. Sinemaya gidiyorum diye çıkıyorlar, sinemaya gitmiyor mesela bazıları.

Mesela benim çektiğim bir filmde vardır. Gece, bahçe sinemasına gidiyorum der, ama sevgilisi ile buluşur sahilde. İskelede bir yerde otururlar. Beyaz güvercinler uçuşur etraflarında, Orhan Gencebay'la Perihan Savaş'ın filmi... Öyle bir dünyadır. Yani oraya kadar dayanan bir iş. Ama sansür size soluk aldırmıyor! Diyalog diyalog ölçüyor sizi, yazdıklarınızı yani. Hükümete aykırı, sisteme aykırı, rejime aykırı herhangi bir laf söyleyemiyorsunuz. Söylerseniz oradan kesip atıyorlar ama sansür heyetinde siz mimleniyorsunuz. Sicil tutuyorlar. "Bu tehlikelidir. Bunun gelen filmlerine doğru dürüst bakalım. iyice takip edelim" haline geliyor iş. Yani kurtulamıyorsunuz şaibeden. Onların gözünde siz tehlikeli ve her an reji-

me, sisteme, devlete, millete, neye bakıyorlarsa onlara karşı bir şeyler yapabilirsiniz duygusu. Ve sinemanın kuralı ne? Kapısına afişi asacaksın kocaman. "Pek Yakında" diye bir fragman göstereceksin. Sonra bir hafta sonra o, "Gelecek Program" olacak, sonra da oynayacak. Pazartesi günü on iki matinesinde başlar. Pazar akşamı bir evvelki film biter. Gece vakti sinema kapısının üstüne yeni başlayacak filmin afişi asılır. Ertesi gün, saat on ikide film başlayacaktır. Sabah saat on birde gişe açılır. Seyirci başlar bilet almaya. Ama sizin filminiz daha Merkez Film Kontrol Komisyonu'ndan çıkmamıştır. Siz telefon başında 'taşikardi' geçirecek halde, nabzınızın üç yüz almışa falan çıktığı bir zaman yaşarsınız. Çıktı, çıkıyor...

— Bu takibi kimler yapıyordu?
— Yapımcının sansüre, Ankara'ya gönderdiği temsilci veya yapımcı firmanın Ankara Bölge İşletmecisi'nin bir memuru. O takip eder. Çıkmazsa berbattır! Çıkarsa hemen müjdeli haberi verir, on ikiye çeyrek kala. Çıkış numarası da şudur der. Sevinçler, kucaklaşmalar, şükretmeler başlar.

— Sırası gelmişken sormak istiyorum; Metin Erksan'un bir filminin, ancak köşkte cumhurbaşkanı seyredip "çok iyi olmuş, elinize sağlık" dedikten sonra sinemalarda gösterime girebildiğini biliyoruz.
— *Susuz Yaz*'dır o. Yasaklanmıştır. Çankaya'da Cemal Gürsel Paşa'ya seyrettirilmiştir. O çok beğenmiştir. Kutlamıştır. O kutlar kutlamaz, bütün mekanizma ters dönmüştür birdenbire. Hemen film takılmıştır sinemalara, oynamıştır. Gitmiş, Almanya'da Berlin Film Festivali'nde Altın Ayı'yı almıştır. Düşünebiliyor musunuz? Böyle bir izin çıkmasa, uluslararası çok önemli bir ödülden mahrum kalacak Türk sanatı ve Türk sineması.

— Eskiyle bir karşılaştırma yaptığınızda bugün...
— Şimdi herkes istediğini yapıyor. Kimse karışmıyor. Sansürün adı bile yok! Seyirci ile karşı karşıya bırakıyor senaryoyu,

yönetmeni, yapımcıyı... Yani, "Sen ondan bul terslik bulacaksan, o seni tokatlasın" diyor veya "Seni çok sevsin, filmini seyretsin" diyor. Ne ümitlerle neler yapıyorlar, seyirci de dolduruyor bizim filmlerimizi oynatan sinemaları. Yabancı filmlerden çok daha fazla kendi filmlerini seyrediyor birkaç yıldır seyirci. Ama sinema salonu yok. Amerikan filmlerini getirenler senin bütün sinema salonlarını almışlar, kiralamışlar. Bugün bir film yaparsam, o kişilerle pazarlık ederek, rica minnet sinema salonu alır, filmimi ancak oynatabilirim. Lakin bu kötü şartlar da değişme aşamasında!..Yeter ki sen seyredilecek filmler yap!..

Ankara yürüyüşü

— *Atıf Yılmaz'ın* Türk Sinemasında Sansür *belgeselini izledim. Bütün bu zorlamalara, bu mantıksızlığa, bu desteksizliğe rağmen nelerin yapılabildiğini görünce, ortaya çıkan sonuca daha çok saygı duyuyor insan...*

— Meslekleri sanat, sinema, üretim, hayal olmayan, son derece başka, daha katı, daha çerçeveli meslekleri yaşayanların gelip de, sinema gibi bütün sanatları içinde toplamış bir mucizeyi gözlemlemeleri, elemeleri, not vermeleri, sınıfta bırakmaları veya şartla sınıf geçirmeleri, "Şunları çıkaracaksın, bunları kullanmayacaksın" demeleri zaten inanılır bir şey değildir.

Biz, sinemanın her katmanından emekçiler, film üretenler, bu kötüler kötüsü gidişe, bir yürüyüşle "Dur" demek zorunda bırakıldık!.. Onur duyduğum Ankara yürüyüşünde ben de vardım. 1979-80 arası, Ecevit-Erbakan koalisyon dönemi. Yaz başları... Set işçisinden, figürandan, ışıkçıdan, kameramandan, yönetmenden kadın ve erkek yıldız oyunculara kadar, sinemanın her kesimi gönüllü katıldı bu yürüyüşe. Herhalde üç yüz kadar sanatçı, hatırı sayılır bir kalabalıktık, yürüyüşe Beşiktaş'tan başladık, Taksim Abidesi önünde konuştuk ve konuşanları heyecanla dinledik. Otobüslerle İzmit'e gittik önce. O geceyi İzmit'te geçirecek, sabah Ankara yolunu

tutacaktık. İzmit'te Sanayi Fuarı bahçesinde konakladık. O fuar alanı içerisindeki evlendirme dairesinin salonlarını açtılar. Sandalyelerde veya parlak formika masalarda uyuklayarak sabahı ettiğimizi hatırlıyorum.

Daha öncesi var. Fuar alanına yerleştikten sonra, bize verilecek kumanyaları beklemedik. Dört arkadaş; Sırrı Gültekin, Nejat Saydam, Remzi Cöntürk, ben, bir de Sırrı'nın asistanı Korhan, bir lokantaya gitmeye karar verdik. Tanju Gürsu, Ankara yürüyüşünün çok düzenli ve ölçülü geçmesini sağlayan en önemli kişiydi. Tüyemezdik, ondan izin istedik. "Gidin ama en çok iki saat. Kimselere de görünmeyin sakın" dedi. Yatılı okuldan, birkaç saatliğine de olsa kaçmayı başarmış öğrenciler gibiydik. Hızlandık, gecenin dokuzunda İzmit sokaklarında dolaştık. Gözümüze iyi görünen bir içkili lokantaya girip oturduk. Çok şeyler yemiş olmalıyız. Fakat ben, ortaya büyük bir kap içinde getirilmiş kuru naneli-sarmısaklı cacıkla içtiğimiz rakıyı ve o gecenin kahkahalarla bölünen sıcacık sohbetini hâlâ unutmuş değilim. Nejat Saydam'ı, Sırrı Gültekin'i ve Remzi Cöntürk'ü rahmet ve hasretle anıyorum.

O yürüyüşten unutamadığım bir şeyler daha var. Bizim otobüsümüzde, Atıf abinin kızı Kezban Arca Batıkbeki de vardı. Yol boyunca şoförün yanında, sırtı gidiş yönüne dönük, hiç yorulmadan bize fıkralar anlattı. Kibrit çöpleri ve iskambil kağıtlarıyla oyunlar, sorulu-cevaplı oyunlar gösterdi. Çok sevimli, çok zeki, ne güzel konuşandı...

Sonra, Fikret Hakan'ın yol boyunca ve molalarda aralıksız kitap okuyuşu... Cüneyt Arkın'ın kırmızı kazağı... Tandoğan Meydanı'nda heyecanla, saygıyla adımlarımızı birbirine uydurarak, hiç konuşmadan o gerilimli yürüyüşümüz... Arada bir sağımızdan-solumuzdan bize atılan taşlar... Türkan Şoray'ın Anıtkabir defterini imzalaması... Onu büyük ve coşkulu bir kalabalığın içinden bir arabaya alıp götürüşüm...

Bir şey daha!.. Ankara'da yürüyüşe başlamadan önce, Kızılcahamam'da büyük bir otelde mola vermiştik. Orada, bir ağızdan ve heyecanla söylenen o şarkıyı ilk defa duymuş-

tum: "Başın öne eğilmesin/Aldırma gönül aldırma/Görecek günler var daha..." Şimdi şarkıyı var gücüyle söyleyen sevgili arkadaşlarım var gözlerimin önünde. Ve en önde Fatma Girik... Gürlemekte...

— Çok etkileyici... Acaba dünya sinemasında böyle bir yürüyüş örneği var mıdır?
— Olsa, duyardık.

— Şimdi durum nasıl peki?
— Öncelikle Atıf abinin söylediklerine olduğu gibi katılıyorum. Bu bir yönetim zihniyeti meselesi. O "sansür" denilen kurulu oluşturmuşsan ve bu kurul şu kişilerden oluşacaktır denmişse, bunların içine hiçbir sinemacı, ressam, oyuncu, fotoğrafçı, hiçbir romancı katılmamışsa, kendi mesleklerini yapmakta olan birtakım insanlar, anlayışları, düşünceleri kadar bir birikimle bu sansür kurulunu oluşturmuşlarsa, oraya atananlar da o kurallara uymak zorunda.

Şimdi, film seyrediyorum, yirmi tane küfür var. Adlı adınca. Küfürün elbet yeri var, ama küfür kadar ağır sözcükler de var. Türkçe çok zengin bir dil, başka türlü halledilebilir. Ağza alınmayacak küfürlerle değil! Bazı yerlerde buluşamıyoruz. Bu, benim sansürden çok acı çekmiş olmama rağmen hâlâ biraz eskide kalmış olduğum anlamına da gelebilir. Ama ben böyle bakıyorum. Ha, şu denebilir; "Nihayet yol açıldı! Yavaş yavaş eğitilerek, yavaş yavaş bunları kullanarak bir gün ortalamasını bulacağız." Olabilir, buna şapka çıkartırım.

Bu yıl nisan ayı içinde, TBMM Türk Dili Soruşturma ve Araştırma Komisyonu'na çağrıldım. Ankara'ya koşar adım gittim o sevinçle. 16 milletvekilinden oluşan komisyon, Türkçenin bugün geldiği hale üzgündü. Sayın üyeler sordular, iki buçuk saate yakın, cevapladım, sinemanın ve televizyonun "dil" olayında ne kadar etken olduğunu, izleyicinin duyduğu sözcükleri günlük yaşamına aldığını, küfür ve çarpıcı, matrak deyimlerin çarçabuk konuşma diline girdi-

ğini, bu yüzden senaryo yazarının büyük bir sorumluluk ve ağır bir vebal taşıdığını benden iyi biliyorlardı. Bu soru ve cevaplama, kamerayla ve sesli olarak kayıtlara geçti. Ve acı bir not: Ben, okumayı, devamlı okumayı sevmeyen insanlar olduğumuzu, oysa her şeyin kitaplarda ve kitaplarda bulunduğunu, okumanın en büyük erdem kabul edildiğini yana yakıla söylerken Konya milletvekili olduğunu açıklayan bir hanım üye, "Çok haklısınız" diye söze girdi, "Görevim gereği şimdi Ankara'da yaşıyorum. Lisede bir kızım var. Geçenlerde bir akşamüstü telaşlıydı. Edebiyat öğretmeni, bizden ünlü bir roman adı vermiş, okuyup özetini çıkarın demiş. O romanı okumamıştım. 'Sen özet çıkart, sonra da ben okuyayım' dedim. 'Aman anne! Saatlerce ne okuyup uğraşacağım!.. İnternetten indireceğim şimdi, olup bitecek!" Sayın milletvekilinin yürekten katıldığım üzüntüsü, dönüş yolu boyunca düşündürdü beni!.. İnternet, neler yapıyorsun sen!..

— Üzüntünüze katılarak başka bir konuya geçelim: Sektördeki enerji sinema filmlerinden televizyon dizilerine kaydı.
— Seyircinin film seyretme ihtiyacı var. Mutlaka seyretmek istiyor. Sinema gibi, sinemaya yakın, sinema büyüklüğünde olmasa da, o zaman televizyon dizilerine vuruyor kendini.

— Yalnızca izleyici açısından değil; aynı zamanda senaristler, yönetmenler, oyuncular, ışıkçılar, setçiler, figüranlar da televizyonda iş buluyorlar.
— Ekmek meselesi. Sinema filmi yapmak bugün çok zor bir iş. Trilyon falan yetmez hale gelmiş. Yani yarım trilyon ile ancak stüdyodan çıkarsınız. Çünkü sizden Batı standartlarına uygun bir seslendirme, müziklendirme ve kayıt istiyor. Öbür tarafı düşünün; senaryosu, rejisi, günlerce çekilecek filmin mekanları, oyuncuları, ışıkları, yemekleri ve diğer masrafları falan, büyük bir iş. Onun yerine dizilere kaçmak, dizilerle bir dengeyi kurmak başka bir çare olarak kendini gösteriyor.

Setçi arkadaşlarım...

— Bir de set işçilerini konuşsak...

— Sırayla gidelim... Setçiler, benim yaşamımda ayrı bir yer kaplarlar. Bunlar, az paraya, ufacık isimlere inanılmaz emek verirler. Bütün namusları, yetenekleri, kabiliyetleri, çevikliklerini çekinmeden, hiç saklamadan ortadadır. "Ray" dersin, "Bir şaryo istiyorum buraya!" dersin; o raylar ne zaman gelir, yere nasıl konur, o yerler böyle beton çizgiler halinde, bıçakla kesilmiş gibi düzgün değildir, engebelidir. Biraz eğri, biraz doğru, bir taraf meyillidir, öbür tarafta bir çukur vardır, bilmem ne... Doğaldır, kullanılmış, yaşanmış, çiğnenmiş yerlerde çalışmaktasın. Setçiler orayı nasıl döşerler çarçabuk... Altına, kama dediğimiz destek parçalarını, tahtaları nasıl yerleştirirler, ne kadar çabuk üzerine kamerayı koyarlar da "Buyur abi" derler, şaşar kalırsın!..

Çok yeteneklidirler. Her biri usta marangoz, her biri usta tesviyeci, usta elektrikçi; mekanikten anlar, işten anlar, oyuncu psikolojisinden anlar, setin o andaki havasından anlar... Bir kenarda dururlar, ama her şeyi duyar, görür, bilirler. Setçiler bilirler; iki oyuncu arasında gerilim varsa, onu bile bilirler, oyuncu-yönetmen ilişkisini bilirler.

Daha çok kameracıyla, asistanıyla ve ışıkçılarladır onların işleri. İnanılmaz bir birlik ve beraberlik kurarlar. "Şurada bir lamba istiyorum, buraya bilmem ne..." Bir anda tırmanırlar, sanki ayaklarında mıknatıslı lastik pabuçlar varmış gibi düz duvara tırmanırlar. Oraya bir çivi çakar, bir kelepçe uydururlar. Sımsıkı tutar o çivi, düşmez. Koyduğun lamba, bugünkü lambalar gibi matmazel lambalar değil; kilo vermiş, belini inceltmiş o güzel lambalar değil!.. Hepsi ağır, eski deyimle "lenduha" kalın, şişman madamalar halindedirler.

Setçilere ayrı bir saygı duydum, bu saygıyı da gösterdim daima. Önce bu ters alındı, şaşaladı bazıları. Bu bir ilktir bizim sinemamızda.

Yalı *filminin çekiminde bir gün...*

Küçüksu'da bir yalıda, *Yalı* filmini çekiyorum. Yalının avlusunda büyük, üç katlı fıskiyeli bir havuz var. Ama kurumuş, suyu akmıyor!.. O havuzu her görüşümde filme katmak hevesi duyuyorum. Anlattığım öyküyle derin ve kapalı bir bağlantısı da var. Yalı sahibesine açıldım. "Safa Bey, hiç umutlanmayın" dedi, "otuz beş yıldır suyu akmaz bu havuzun. Boruları paslanmış, çürüdü, dağılıyor." Set amirim Sonay dinlermiş bizi. "Affedersiniz"le başladı, "Bize bir yarım saat müsaade, bir deneyelim"le bitirdi. Yalı sahibesi güldü, yürüdü gitti.

Tam otuz dakika sonra, Sonay ve setçiler "Buyrun" diye çağırdılar bizi. Yalı sahibesinin müthiş hayretini hiç unutmayacağım!.. Kendi halimi katmıyorum. Kasılmış, dişleri kenetlenmiş, sevinmiş, öyle kalmıştım. Fıskiyeli havuzda sular yükselerek akıyor, sonra kat kat aşağılara dökülüyordu. Sular, eski zamanların ve o yıllardaki yaşamın sesi gibi, bir mazi hasretiyle şıkırdıyordu...

Eroin bulursun, negatif bulamazsın

Bir şey daha hatırlıyorum. Zeki Müren'le ilk filmimi çekiyordum. "Paydos" dendi, çalışma bitti! Set amirinden başlıyordum teşekkür etmeye: "Benim için yoruldun, teşekkür ederim." Orada Zeki Müren falan bekliyorlar. Ondan sonra da setçiler, üç-dört kişi daha, neyse!.. Onlar bittikten sonra ışıkçılar, sonra kameraman ve kameraman asistanı... Sonra starlara, eğer beklemeyip gitmişlerse kalan oyunculara teşekkür ediyordum. En son kendi asistanıma, hem teşekkür ediyordum elini sıkarak, hem de metraj istiyordum: "Kaç metre çektik bugün? Ve kaç metre negatifimiz kaldı?" Negatif son derece kıymetli çünkü!.. Eroin bulursun, negatif bulamazsın. Sana verilen en fazla 5 bin metredir. Sen bu 5 bin metre ile 2 bin 400 metre film yapacaksın, 120 metre fragman yapacaksın. Ancak gerisi senin tekrarına girebilir, tekrar edebilirsin. Ne kadar yapabileceksen, koca bir film süresince...

Şimdiki gibi filmi çekerken, monitörden seyretmek gibi bir kolaycılık da yok. Buna rağmen, kötü planlama, kötü çekim beni şaşırtabiliyor.

— *Çektiğiniz bölümleri şimdiki gibi izleme şanssınız yoktu tabii...*

— Evet, çektiğimiz filmleri, ancak film bittikten, stüdyoya verildikten, negatifler yıkandıktan ve iş kopyası basıldıktan sonra görmüşüzdür. Daha evvel kimse göremez. Ve biz bu filmleri çekerken, bir gün *Topkapı* filmi çekilmeye başlandı. Jules Dassin geldi buraya, yönetmen. Seyrediyordu, o gün çektiklerini. Ne yapıp edip ona böyle bir hazırlık yapabilmişler. Akşam seyrediyormuş, beğenmiyorsa ertesi gün yeniden çekebiliyormuş. Kendisine tanınmış metraj 50-60 bin metre arası.

Bu yüzden, benim yönetmenlerim, benim oyuncularım, ışıkçılarım, makinecilerim, setçilerim, figüranlarım var ya, onların ellerini öper, başıma koyarım. 5 bin metre ile, bütün tekrarları içinde, nice filmler çektik. Ayrıca, mesela uzun bir plan çekmek istiyorsun, 100 metrelik bir plan; oyuncuların hazır, trafiğin hazır, makinen hazır, prova yapılmış, diyalog alma meselesi bitmiş, asistanların hazır, her şey hazır, başlarsın... Bir arıza olur makinede ya da oyuncuların biri tekler, yürürken ayağı seker, lafını bulamaz, asistan geciktirir bir diyaloğu, araya bir şey koyamazsın, çünkü tek plan çekiyorsun, montaj şansın yok. İlk lafın şudur: "Stop!" Durur çekim!.. Makineciye sorarsın: "Kaç metrede bu iş oldu?" "20-25'inci metre" derse, eh belki cüretin vardır yeniden çekmek için, ama "40'ıncı metrede" derse, öyle bir şansın, öyle bir lüksün olamaz!.. 40 metre ziyan olmasın diye makinenin yerini değiştirirsin, durup dururken başka bir açıya geçersin... İyi mi!..

Şarköy'de film çekiyorum, kameraman Orhan Kapkı. Son bir plan var, Necla Nazır ile o zamanlar Türkiye'de isim yapmış, rahmetli arkadaşım İranlı aktör Beyk İmam Verdi arasında bir planla bitecek. Şarkıyla, kırsalda bir eve doğru yü-

rüyecekler. Dedi ki bana Orhan Kapkı; "Şu planı sen çek!" Onu rahmetle anmam için başka bir sebeptir bu. Başladı çekim, ben çektim o planı. Fazla bir şey gördüğümü söyleyemem! Çünkü optilatör devamlı açılıp kapanıyordu. Müthiş bir çabuklukla açılıp kapanıyordu, oyuncular bir görünüp bir kayboluyorlardı. Çekim bitti.

Şimdi, nasıl kameramandır bunlar... Mesela uzak plandadır oyuncu, "Bir evvelki planda Yasemin Hanım'ın sol omuzunda süs iğnesi ya da yeşil bir yaprak vardı" der, "Şimdi yok o!" Sen nasıl görüyorsun bu optilasyonun içinde? Zaten 35 mm. Gördüğün 3,5 cm yer. O 3,5 cm'nin içinde, oyuncu 1-1,5 cm. 1,5 cm'nin içinde bir detay... "Düğmesi şimdi açık" diyor mesela. Kamera devamlı hareket halinde. Optile ediyor, pıt pıt pıt açılıp kapanıyor... Dehşet verici bir dikkattir, o kutsal ustalar bunu görür!..

"Kitaplar yalnız kralların adını yazar..."

— *Bir de montajcıların işi...*

— Montaj, şimdiki adıyla kurgu, bir filmin yeniden yaşama atılmasıdır. Bir filmin yeniden çekilmesidir. Montaj; o kadar renkli, o kadar zevkli, o kadar canlı, o kadar hayattan daha fazla hayatı avucunda tutan bir çalışmadır ki, senaryo yazmaktan, film çekmekten bin defa daha çok emek ve dikkat ister. Yeniden kurarsın her şeyi, yeniden başlarsın. Şu kesin bir gerçektir, montaj masasında usta bir montajcı (kurgucu) bir filme beklenmedik duygular, gerekli bir tempo, su gibi akıp giden bir seyir güzelliği katabilir. Aklıma Brecht'in bir şiiri geldi, şiirin adı "Okumuş Bir İşçi Soruyor": "Yedi kapılı Teb şehrini kuran kim?/Kitaplar yalnız kralların adını yazar/Yoksa kayaları taşıyan krallar mı?/Bir de Babil varmış boyuna yıkılan/Kim yapmış Babil'i her seferinde?/Yapı işçileri hangi evinde oturmuşlar/Altınlar içinde yüzen Lima'nın?/Ne oldular dersin duvarcılar, Çin Seddi bitince?/Yüce Roma'da zafer anıtı ne kadar çok! Kimlerdir acaba bu anıtları dikenler?"

"Her insanın bir öyküsü vardır, ama..." Özdemir Asaf...

— Kitaplığımızda, size ithaf edilmiş bir Özdemir Asaf kitabı buldum. "Safa Önal, demek öyle değilmiş o..." diye yazmış, Bir Kapı Önünde*'ye...*

— Çoktur bende Özdemir'in kitabı. Şiiri en yücede tutanlardan biriydi. "Her insanın bir öyküsü vardır/ ama her insanın bir şiiri yoktur..." demiştir. "Safa Önal! Sen de der misin bazen, sen sen sen!" demiştir (1956).

Bir tane daha vardı; "Yağmurda yürümekle yağmuru düşünmek" diye imzalamıştı. Bir öykümde, "Dışarda yağmur, nerede ışık görürse oraya yağıyordu" demişim ben. Okumuş, çok sevmiş. Ona gönderme yapmıştı. *Yelpaze*'yi yönettiğim zamanlardı. Semih Balcı karikatürümü yapmıştı. Arka duvarındaydı masamın. Özdemir de, parlak-beyaz bir kağıda kendi güzel yazısıyla, "Bütün renkler aynı hızla kirleniyordu" diye başlayan şiirini yazdı bana. Yedi yıl, ikisi de arkamdaki duvarda yaşadılar. Ayrılırken çektim kopardım, geçti gitti. Ne bileyim ben, bunlar kaybolacak, ziyan olacak... Semih de, Özdemir de ölecek diye hiç düşünmedim.

Tanıdığım en terbiyeli adamdı

Yeri gelmişken Özdemir'den bahsetmek istiyorum, Özdemir Asaf'tan. Cağaloğlu'nda Molla Fenari Sokağı'na girince, sol kolda bir binanın ilk katındaydı Özdemir'in ufak matbaası. Dizgisi, baskısı, her şeyi içinde, götürü işler alırdı. Onu biraz geçince, sol kolda *Vatan* gazetesi vardı, kemerli dış kapısıyla. Onu biraz geçince, sağ kolda *Milliyet* gazetesi. Onu da geçince, tam karşıya gelen binada *Yelpaze* dergisi vardı. Dergiyi ben yönetiyordum. Bir taraftan öyküler yayımlıyordum. Özdemir ile dostluğumuz o sokakta başlar. Bazen matbaa çıkışlarında bana uğrardı, sohbet eder, sonra beraber çıkardık Beyoğlu'na, içmeye.

Kendine ait bir hikayesi vardır. Galatasaray Lisesi'nde okurken, edebiyat dersinde bir gün hoca bunu şiir okumaya

kaldırmış, şiir inşadına. Bu da okumuş. Kendisi anlatmıştır, sonrası şöyledir: Öğretmen demiş ki "Özdemiğ, Özdemiğ! Sen şiiğ okumuyoğsun, şiiğin canına okuyoğsun..." Ne gülmüştük.

Tanıdığım en terbiyeli adamdı Özdemir Asaf. Kış ortası, ayaz, soğuk, yağmurlu bir gece Asmalımescit'te, Refik'teyiz. Refik'in içi sıcacık ve kızartma kokuyor. (Ben bayılırım böyle hafif rakı anasonu ile kızartma kokusu duvarlarına, camına, sandalyesine, eşyasına, bardağına, mutfağına inmiş-sinmiş meyhanelere.) Camlar buğulanmıştı, dışarısı görünmüyordu ki, görünsün isterdim. Refik'in kapı üstündeki neonlu yazısı maviydi, mavi bir "Refik" yazısı vardı. Sokak içindeydi ve yağmurda taşlar ıslandığı zaman, o mavi neon ışık, taşlara, parça purça düşerdi. Yerde kırılmış ıslak mavilerin üzerinden girerdik Refik Meyhanesi'ne...

Bir akşam orada, gecenin kaçı olmuş, akşamüstü altıda başlamışız, diyelim, gecenin on ikisi. Herkes mahmul, yüklü; ama sohbet, ama edep, ama şiir, ama anı, ama takılma, şakalaşma dorukta. Üç kişiyiz, diğerlerini hatırlamıyorum ama üç kişi olduğumuzu biliyorum. Özdemir geldi başımıza dikildi başka bir masadan, elinde bir rakı kadehi, bizi bir süre dinledi, sonra eğildi masaya, ortaya doğru "Oturabiliğ miyim?" diye izin istedi ciddi ciddi. Böyle bir izin istemesine, böyle bir nezaket kaydına gereği olmayan yakın arkadaşlardık. "Kalk" dese, kalkar yerimizi verebilirdik ama o başka bir terbiye, başka bir medeniyet, başka bir adam, başka bir gelenek, başka bir köktü. Zaten "Lavinya"yı yazandan da farklı bir şey beklememek lazım.

Özdemir ile ilgili bir akşam daha... 1951'lerde Mücap Ofluoğlu'nun bir tiyatrosu vardı, Taksim'de Lale Sineması'nın yanında, Oda Tiyatrosu. Otuz sandalyeli falan bir yerdi. Düşün, ne kadar dar bir yer! Yalnız Mücap, orada müthiş bir ateşle son derece başarılı ve birbirinden güzel oyunlar oynadı. Mesela Sabahattin Kudret'in *Tersine Dönen Şemsiye*'sini hatırlıyorum, *Matmazel Juli*'yi, *Erkeklerin Gecesi*'ni hatırlıyorum. Cahit Irgat da vardı, onu da anıyorum sevgiyle. (O

da müthiş güzel bir adamdı; şimdi şurada olsa da Cahit'in yakışıklı yanağını bir okşasam keşke. O da yaşamdan şikayet etse biraz...)

Aziz Mücap'ın o ufacık tiyatrosunun, bir de fuayesi vardı. Yani oturup, bir şeylerin yenip içileceği yer. Tiyatro ne kadar bir yer ki, içi otuz sandalyelik, sahnesi sekiz-on adımlık, bunun fuayesi ne ola!.. İşte ben bir akşam, orada bir oyundan sonra Ahmet Muhip Dranas'ı tanıdım. Ölümüyle hâlâ, bir kolum kopmuş kadar sızım sızım sızladığım Ümit Deniz; gazeteci, bulunmaz röportör, romancı, insanlığıyla da koskocaman, can arkadaşım Ümit Deniz'le oturuyorlardı. İşte bu da 1954-55'lere girer, daha uzamaz. Oturmuş, birlikte yemekte, içmekteydiler. Ümit, beni tanıştırdı Ahmet Muhip Bey'e. Masalarda mumların yandığı ufak bir yerdi. Belki yukardan da bir ışık iniyordu; ama onlar yetersiz, takatsiz ışıklardı. O yüzden, Ahmet Muhip Bey'in yüzünü çok net göremedim, yakın oturduğumuz halde. Onlarla rakı içtiğimi ve karides yediğimi hatırlıyorum. Bir de Ahmet Muhip Bey'in bembeyaz saçlarını, çok yakışıklı olduğunu, çizilmiş, yan çizgilerinden yakaladığım yüzünü hatırlıyorum.

Beni şiirleriyle çok etkilemiştir. Zaten bütün iyi şairler, halis şairler ve şiirler hep etkilemiştir beni, yani tetiklemiştir. Yazmaya oturduğum zaman, mutlaka daha önceden bir şiir okuma seferim, seferberlik demeyeceğim ama şiire bir yolum vardır, yolculuğum vardır. Ahmet Muhip Bey onlardan biridir işte: "Hoyrattır bu akşamüstüler daima..." diye başlar. Kimler unutabilir "Olvido"sunu: "Yeşil balkonundan bir gül at bana/ Işıklarla dolsun kalbimin içi/ İşte geldim mevsim gibi kapına..."

Bir akşam Peyami Safa ile gitmiştik o ufak tiyatroya, 1955 yılı olmalı. Ben, Peyami Safa'nın *Türk Düşüncesi* adlı aylık düşünce dergisinin yazı işleri müdürüydüm, *Yelpaze* ile beraber orada da öyküler yayımlıyordum. Peyami Bey'in de, onur duyarım, kadeh arkadaşıydım, sohbet dostuydum. (Enteresandır, bana *Biz İnsanlar* romanını imzalamış, tarihine bakıyorum, 1960; "Safa Önal'a sevgi ve hayranlık" diye yaz-

mış. O sırada ben 29 yaşındayım. Zordur öyle bir usta tarafından böyle tanınmak, tanımlanmak...)

Orada bir akşam, oyundan sonra Özdemir, Peyami Safa ve ben, o ufacık sahneye çıktık; Mücap çağırmıştı. Sekiz adımda boyu biten, altı adımda eni biten sahneye sandalyeleri koyduk, hatta bir ara ayağa kalktık, trafik yaptık; nasıl yürürüm, nasıl dururum, nasıl oynarım burada diye. Hiç becereremeyeceğimizi anladığımız bir akşamdı. Mücap *Bir Avuç Alkış* adlı kitapta, ciltlere sığmayan, benzersiz anılarını toplamıştı. Orada bundan bahseder.

Refik'ten açılmışken, bir de Salim Şengil'den söz etmeliyim. Ankara'da müthiş bir olay başlatmış, *Seçilmiş Hikayeler* dergisinde öyküsünü yayımlayamadığım için üzüntü duyduğum bir kişiydi, ama adı bende hep vardı. Salim Şengil... Onu merak ediyordum. Bir türlü, ne tanışabilmiş ne konuşabilmiştim. Yazık ki, şimdi onu da saygı ve rahmetle anıyorum.

1980 yılında Ankara'ya gitmem gerekti. TRT'ye Türk öykücülerinden öyküler senaryolaştıracak ve aynı zamanda yönetecektim. Seçtiğim öykücülerden bir tanesi de Memduh Şevket Esendal'dı. Onun "İki Kadın" diye bir öyküsü vardır. Bir ibret öyküsüdür. Tekrar tekrar okunmalı, tekrar tekrar basılmalı, tekrar tekrar o film yayınlanmalıdır. O öykünün telif haklarını temsil eden kişi meğer Salim Şengil hocaymış. Tabii, bir de Nezihe Meriç var, eşi, dünyalar güzeli öyküleriyle hep yaşayacak olandır. Kalktık TRT yapımcısı ile beraber Salim Şengil'in ofisine gittik, Tünel'de bakımlı bir iş hanındaydı. Konuştuk, beklediğimden çok daha büyük ilgi ve dostluk gösterdi, aramızdaki yaş farkını yok etti Salim abi... Sonra bizi aldı Asmalımescit'e Refik'e götürdü, öğlen alkolüne. Öğlen rakısı içtik, daha çok o anlattı, biz dinledik; TRT'den yapımcı arkadaşım Tanju Turunç ve ben. Annesinin ölümüne dair bir anısı var, kayda geçmelidir: Ankara Radyosu'nda aynı zamanda spikerlik yapıyor Salim Hoca. Bir öğlen haber okuyor canlı yayında. O dönemde fazlaca, "Efendim, banda alalım da sonra yayınlayalım" yok! Bir de haber olduğu için mecburen canlı yayındır. Önünde mikrofon var. Ve

ses geçirmez bir cam penceresi. Derken, bir adam giriyor salona, elinde büyük bir karton var. Şengil'in önünden bir geçiyor, bir daha geçiyor, bir şey göstermek istiyor, duruyor sonra, gösteriyor. Kırmızı, çok büyük harflerle "Annen öldü" yazmışlar. Haber okuyor; öykücü, şair, güzel Salim Şengil. Ve içerden birtakım aklı evveller annesinin ölümünü, haber okurken bildirmek için kırmızı kalemle, büyük büyük "Annen öldü" yazmışlar.

Özdemir'le ve Ümit Deniz'le çok sık beraber olurduk. Ümit, *Milliyet*'teydi o sıra, çıkardı gazeteden akşamüstü beşaltı sularında. Ben de dergiden çıkardım. Çok defa Cağaloğlu'nda buluşur, bir dolmuşa biner, Karaköy'e iner, iskelenin karşısındaki ara sokaklara dalar, oradaki balozlarda bir-iki tane parlatır, sonra başka bir dolmuşla Galatasaray'a çıkar, Tokatlıyan'a giderdik. Sonrası uzar.

— *Baloz nedir, meyhane mi?*
— Meyhane tarzı bir yer. Eski Galata'daki eski Venedik meyhaneleri gibi; ayaküstü bel hizasında ya da biraz yukarısında, duvara yapışık raf halinde tezgahı vardır. Fırdolayı döner dükkanda. Bir taraftan servis yapılır, oraya bir şeyler konulur. Ayakta bir-iki atarsın, bir-iki de laflarsın. Oturanlarla işin yoktur...

— *Mücap Ofluoğlu ve Özdemir Asaf'la birlikte geçirdiğiniz bir geceyi anlatmıştınız. Hektor Berlioz...*
— Beyoğlu'nun meşhur Kulis'inde bir akşam, artık tanınıyor, biliniyordum, ismim vardı, evliydim. Bir yerlere varmak üzereydim. Mücap Ofluoğlu'na rastladım, dostumdu benim. Karısını tanıştırdı bana, Filiz Karabey'i. Filiz Karabey, benim hayranlık duyduğum bir çevirmendi. Kendisini tanımıyordum hiç. Varlık Yayınları'ndan çevirilerini okuyordum. Çevirdiği dili çevireceği dil kadar iyi bilen, çok usta bir çevirmendi. Eski deyimle "mütercim" deniliyordu. Onun bir Steinbeck çevirisi vardı, *Akbıldırcın* diye. İçimde adamakıllı yer etmişti. Ben Filiz Hanım'a pek kafasını gözünü de yarmadan, aklımda

kaldığı kadarıyla *Akbıldırcın*'ı onun çevirisiyle okumaya başladım, ezbere. Çok şaşırdı, yaman bir dostluk kuruldu hemen! "Haydi buradan bize gidelim" dediler. Ben telefon ettim, karımı çağırdım, o da geldi. İsmet Ay'ı aldık, o da Kulis'teydi o sıra. Yetmedi, Özdemir Asaf'ı da aldık. O da hep orada içerdi. Filiz Karabey... Filiz Ofli, tabii başka bir gelenekten gelen bir hanımefendiydi. Annesi, İstanbul Radyosu'nda kemençe çalan (rahmetli oldu sonradan) Layika Hanım idi. "Görmüş ve geçirmiş denizin kalbine sindi" diyor Yahya Kemal... Onlardandı onlar. Görmüş geçirmiştiler, artık kalmadılar. Bu da ayrı bir yalnızlıktır. Layika Karabey. Layika adının bugünkü yeri neresidir? Kim ne anlar? Ne kadar uzaklaşmaktayız?.. O da ayrı bir konudur.

Gittik evlerine, Harbiye'ye doğru, Orduevi'nin karşısında solda, Hava Palas Apartmanı'nın sokağına girince, yine sol kolda bir apartman katıydı. Güzel bir apartmandı; geniş ve beyaz, boydan boya halılarla kaplıydı. Ayakkabılarımızı çıkarttığımızı ve rahatça halılar üzerine yayıldığımızı hatırlıyorum.

Mükrimdiler, bize içkiler ikram ettiler. Sohbet içinde Mücap, Özdemir Asaf'ı yakalamış, İsmet Ay'ı yakalamış. Bugün ikisi de yok. Çok şükür Mücap var, ben, ayrıldığım eşim ve Filiz Hanım da...

"Size bir şey çalacağım" dedi Mücap. Bir plak, "long play" dedikleri, 33 devirli bir plak çaldı pikapta. Devir değişmişti, artık ne gramofon vardı, ne radyo. Yakında da televizyon dönemi başlayacaktı. Birdenbire kendimizi uğuldayan bir dünyanın içinde, bir ses dünyasının içinde bulduk. Genç kadın sesleri gibi sesler, koro halinde şarkı söylemekteydiler. Son derece kırık, son derece kederli, son derece lacivert bir ezgiydi. Etkilenmemeye imkan yoktu. Ne içebilirsin, ne düşünebilirsin, ne konuşabilirsin sadece dinleyebilirsin. Seni buna mecbur eden bir hal idi. Bitti o koro. Hepimiz merakla sorduk: "Nedir?" Mücap anlattı: "Sanıyorum, bir uzak İskoçya eyaletinde... (İrlanda da olabilir, tereddütlüyüm) Bu sesler bir defa erkek sesleri, genç erkek sesleri. Bu çocuklar, ufak yaşta alınmaktalar, cinselliklerini, erkekliklerini fark edemeden bu-

rulmaktalar. Öyle olunca bu emsalsiz, bu benzersiz sesler onlarda yer bulmakta. Sesleri, bu seslere dönüşmekte. Ama buluğ çağına geldikleri zaman neyi kaybettiklerini anlamaktalar. Bu onlara inanılmaz bir keder vermekte, besteleri de kendileri yapmaktalar, o hüzün, keder ve melâl dolu şarkıları da kendi aralarında söylemekteler."

Sonra birdenbire başka bir şey çaldı; hışırtılı, çok cızırtılı bir plaktı bu defa çaldığı. Bir 33'lük long play'di sanıyorum. Hışırtı, cızırtı içinde bir piyano, klasik piyano vardı: "Bu nedir?" Dedi ki "Bu fonografa alınmış ilk seslerden biridir." Piyanoyu çalan yanılmıyorsam Berlioz'du, Hektor Berlioz.

Yani şimdi olmayan parmakların çaldığı bir piyanoyu duymak, o dönemlere ait hayli okumuş bir Safa için, o dönemi, o ressamları, şairleri, romancıları, bestecileri ve o Paris'i bir hummayla okumuş Safa için de ve Mücap, Filiz Karabey, Özdemir ve İsmet için de hayli büyüleyiciydi, heyecan vericiydi...

Gecenin bir saatinde çıktık, ayrılmak istemedik birbirimizden. "Haydi bize gidelim" dedim, Özdemir ile İsmet "Peki" dediler. Şişli'de Sıracevizler'deki arka dairede oturmaktaydık o zaman. Karım bize bir şişe viski çıkarttı. Biraz da badem, fıstık fındık koydu. Herhalde gece iki-üç gibiydi. "Ben yatıyorum" dedi, yattı.

Ben, Özdemir ve İsmet bir masada, hiç oturmadan, ayakta sabahladık. Ben balkon kapısını açtım, ufacık bir balkonumuz vardı ve bu balkon başka evlerin arka pencerelerine, arka cephelerine bakıyordu. Yavaş yavaş sabah oldu. Ve bir tiyatro dekoru gibi yakın ya da uzak evlerin çizgileri belirmeye başladı; damları, balkonları, pencereleri, yavaş yavaş... Yakındılar bize. Öyle bir şafak hatırlıyorum. Neler konuştuğumuzu şimdi konuşmanın, anlatmanın, duymanın veya hatırlamanın bir anlamı yoktur. Hatırladığım bir tek şey var: Ben herhalde bir kadeh daha içebildim, sonrasına gücüm yetmedi. İsmet, bir-iki tane içti. Özdemir, kendi deyimiyle Özdemiğ, çünkü o "r"leri söyleyemezdi, bir tek badem tanesi dahi yemeden devamlı içti, şişenin dibine darı ekti idi.

— Bir ara "yanlış yaşanan sevgiler"den söz etmiştik. Orhon Murat Arıburnu'nun, "Eski dost düşman olmaz, eski sevgili olur / Dünya bu / Eden bulur" dizelerine değinelim mi?

— Onun bu şiiri yazmasına neden olan hanımdan bahsetmek istemiyorum. Ama onun Nedret Güvenç'le olan evliliğine dair bana anlattığı bir şey vardır. İsterim kayıtlara geçsin. Nedret de herhalde bunu doğrular, eğer okursa...

Olağanüstü seviyor, şair gibi seviyor Nedret'i, İzmir Şehir Tiyatrosu'ndan getirmiş, *Yüzbaşı Tahsin* filminde oynatmış, başrolde. Nedret, müthiş iyi bir kumaş. İstanbul Şehir Tiyatrosu'na girme ihtimalleri büyük. Paraları yok!.. İkisinin de başvurusu var. Ünlü aktör ve Şehir Tiyatroları Yönetim Kurulu üyesi Ercüment Behzat Lav, "Bir tek açık yerimiz var. Ancak birinizi alabiliriz" demiş. Arıburnu hemen kendini geri çekmiş. Nedret, Şehir Tiyatrosu'nda... Ben çok beğenirim Nedret'i. Hem insan olarak çok severim, çok sağlam kadındır, yamandır, omuzdaştır; hem çok iyi oyuncudur. Benim *Yalı* filmimde, o oynamıştır başrolü, döktürmüştür yani. Ben bir istemişimdir, o en az üç vermiştir.

Beyaz Güvercin oynayacak, Şehir Tiyatrosu'nda. İstanbul'u birbirine katacak, öyle bir dönem yaşayacak Nedret Güvenç... Dram Tiyatrosu'nda oynuyor o sıra. Arıburnu anlatmıştır: Teşvikiye'de bir evde oturuyorlar, ev ahşaptır. Odun sobası... Akşam, Nedret gitmiş oyununa.

"Sobayı hazırlarım" diyor, kar var. Adamakıllı kış... Karlı bir İstanbul. "Oyunun bitmesine yakın bir saatte binerim bir tramvaya Teşvikiye'den, Tepebaşı'nda Dram Tiyatrosu'nun önünde iner, beklerim. Kar yağar, gece yarısına doğru çıkar Nedret, gelir. Dram Tiyatrosu'nun tam karşısına geçeriz. Bristol Oteli önünde tramvay durağı vardır. Gecenin son tramvayı, ya da bir öncekidir o tramvay, bineriz. Karşılıklı açarım kanepeleri, öyle otururuz. Arka arkaya değil, yaylıydı çünkü, açılır kapanırdı, diz dize, karşılıklı otururuz. Nasıl otururuz, ne güzel otururuz. Dışarıda uykulu

bir kar yağar... Teşvikiye'ye geliriz, iner, eve gireriz. O üşümüştür. Bir şeye el sürsün istemem. Hemen sobayı yakarım, hazırdır soba zaten. Sonra çayı demlemeye koşarım." Öyle anlatmıştı. Parasızlık da var.

— *Sonrası, "Mutlu aşk yoktur" mu?*
— Mutlu aşk süreleri vardır, yani aşkın bir insanoğluna verdiği bir tarih, bir imza, bir akit yoktur: "Ömrünün sonuna kadar seni mutlu edeceğim ey fani!" Böyle bir şey yok. Aşkın mutluluk süreleri vardır, yaşam gibi. Seni bir süre mutlu ediyorsa öp de başına koy. Bir de, daha başlangıçtan mutsuz olacağı, mutsuz edeceği belli birtakım kumarlara, risklere giriyor insanoğlu.

— *Cemal Süreya, "Mutsuzluğa da var mısın?" diye sorar bir şiirinde. Aşkın içinde mutsuzluğu paylaşmak da var...*
— O da başka bir derin adamdı. Eski Krepen Pasajı'nda bir öğlen sofrası hatırlarım. Masalar Krepen Pasajı'nda meyhane önlerine konurdu, demek ki yazdır. En azından, yaza yakın bir öğlen rakısı. Mehmet Kemal'in öğlen rakıları meşhurdur. Anı kitabı da var, *Öğlen Rakıları* diye. Orada tanıştırmıştı bana Mehmet Kemal, Cemal Süreya'yı. Mehmet Kemal'le çok yedik içtik, sohbet ettik. Birbirimizden tat aldık. Hoş adamdı; görgülü, müthiş bir zeka. Karşıdan karşıya hoşlandığı bir hanım vardı. Bebek'te lüks bir lokalde barmaid'di. Ona giderdi. Beni de götürmüştü bir-iki defa. Bara tünerdik. Kadın bilirdi. Çok saygılı ve sevimli davranır ama katılmazdı, Mehmet Kemal gözlerini hiç ondan ayırmazdı. Bir eli rakısında, bir eli sakalında.

— *Platonik olarak mı kaldı?*
— Sanırım... Ama çok hoş bir şeydi. Karşıdan bakıldığı zaman, bir kadın-erkek ilişkisi olarak hayli masumiyet taşıyordu. Yani suçlanacak, evlidir mevlidir diye ayıplanacak gibi değildi. Katılırdın, yani sen de olsan, sen de katılırdın. Hoş bir şeydi.

— *"Evlilik aşkı öldürüyor" diyorlar ya, başkalarına duyulacak aşkı öldürüyor herhalde...*

— Bilmiyorum! Ölmez o duygu, beraberlik bitirir. Yani ille ayrılık aşkı körükler anlamına söylemiyorum, ama gece-gündüz, öğlen-akşam, aynı yatakta, aynı sofrada, aynı mekanda, aynı tuvalette, karşılıklı müthiş bir güven içinde, "Bu artık benim" duygusuyla... Hiçbir gizli kapaklı tarafı, hiçbir mahremiyeti, hiçbir acabası kalmadığı zaman, tekdüzeye indiği zaman... İnsan heveslere açık. Öyle olmasa donar kalır. Hiçbir halta yaramaz. İnsan yeniyi arıyor; yeni tatlar, yeni renkler, kokular, esanslar, modalar, renkler, mimari, çiçekçilik, bahçecilik, paraşütçülük, sörfçülük, dağcılık, ne istersen, devamlı arıyor. E, bunu kendi duygularında, kalbinde niye aramasın?

Mesela ben ilk karımla, "kandil" gibi, ışığı başka ışıklara benzemeyen bir aşkla evlendim ve sürdü. Evliliğimizin beşinci ya da altıncı senesi, akşamüstleri Divan Bar'a gittiğimiz bir dönemdi. O Divan Bar bir âlemdi. Anlattım ama anlatmakla bitmez. Oradaki dostların diziliş sırasını bilirim, hiç değişmezdi. Bir başta Feridun Fazıl Tülbentçi otururdu, o olağanüstü tarihçi, bana göre tarih filozofu. Tezgahın öbür başında da, Doğan Nadi. Bir de hınzırca sevimli, pırıltılı zekasıyla Haluk Akgün. Ünlü türkücü Muzaffer Akgün'ün kocası.

Derdim ki ben karıma: "Şimdi saat altı. Altı buçukta tezgahta olacağım. Sen kaçta geleceksin?" "Yedi buçukta da ben gelirim" derdi. Oradan yemeğe gideceğiz, bir tarafa çıkacağız beraberce. Beraber olmaktan başka muradımız yoktu. "Sen, tam yedi buçukta gelme, beş-on dakika gecik" derdim ben. "Acaba gelemeyecek mi gibi bir kuşkuya, korkuya kapılayım..." Evet. Biz öyle terbiyeli, öyle güzel, öyle berrak, öyle arınmış sevdik. "Ben seni biraz merak edeyim. Ulan ister misin gelmesin, vazgeçsin benden!" diyeyim.

— *Öyle yaptığı oldu mu?*

— Hayır. Sadece üç-beş dakika, on dakika gecikirdi... Barmenimiz sevgili Arap Avni vardı, sonra Pub Avni'yi açtı Ordue-

vi'nin karşısında. Emrullah ile Avni, ikisi idiler tezgahın arkasında. İki tane yaman usta, dost... O tezgahı idare etmek kolay mı? Bu kadar şair, bu kadar romancı, bu kadar ünlü, bu kadar gazeteci... "Ne oldu benim rakım?" diyen olmamıştır, yani her şey tıkır tıkır... Avni'ye, "Bir martini bardağı buzlandır, buzluğa koy! Karım gelecek" derdim. Karımla Avni iki iyi dosttular. Eşiyle bize akşam yemeğine geldiği olmuştur Avni'nin. Buzluğa konurdu, buzlanırdı martini kadehi, sonra bir kesik limon, tranş limon, bir yeşil zeytin, bir kürdanla sunulurdu. O, alkol kültürüne de ayrıca yaklaşmak gerekiyordu, mesela öğrenmişimdir ki Avni'den, martini beş yudumda içilir. Altıncı yuduma kaldı mı, ısınır. Karım nihayet gelirdi, ben karşılardım, merak ederdim, öperdim. Martinisi gelirdi, sevinirdi.

— *Ne kadar incelmiş zevkler bunlar. Bugüne aktaramadığımız şeyler...*

— Tabii ben çok yaşlandığım için ve böyle ilişkilerin dışına düştüğüm için hayli zamandır, bugün bu işler nasıl olmaktadır, bilmemekteyim!..

Benim bildiğim dönemde meyhanede, lokantada herkes kendi masasına konuşurdu. Şimdi, bütün masalar diğer masalar için konuşuyor. O tonda herkes! Ve sen de kendi sesini karşındakine duyurabilmek için bağırmaya başlıyorsun. "Çınçınlı hamam, kubbesi tamam" haline geliyor! Bir uğultudur gidiyor. Sonra kadınlarda daha bir zarafet, daha bir edep vardı duygusundayım. Beyoğlu'nda, hem de iyi bir yerde, dün akşam, masaların birinde iki kadın öylesine cilveli, işveli kahkahalar atıyorlardı ki "çın çın" ötüyordu ortalık, dönüp bakmamaya imkan yoktu. Sanki bir yerlerine çimdik atılıyordu. Böyle şey olmamalı. Tabii eğleneceksin, tabii içeceksin, ama herkes kendi masasında. Ne diyor Özdemir Asaf: "Bir gün herkes kendi bahçesine derlerse, hazır mısınız?"

— *Orası, cennet bahçesi olmalı...*

— Evet. "Öldük, ölümden bir şeyler umarak" diyor Cahit Sıtkı, "Bir büyük boşlukta bozuldu büyü/Nasıl hatırlamazsın

o türküyü?" Bir büyük boşlukta... Büyük boşluk... Sanıyorum insanların arayıp yaklaşamadıkları... Dünya kadar roman yayımlanmaktadır. Aşk anlatılmakta çoğunda. Bana göre anlatılamamakta. Yaşayamıyorlar, yaşayamadıkları şeyleri, ya da ufak yaşanmışlığı büyük sanarak, büyüterek yazmaya çalışıyorlar.

Mesela bir *Dudaktan Kalbe* yok bugün. Ya da öylesi bizde ve dışarıda pek seyrek yazılabilmekte. "Efendim, bu laf mıdır?" Nasıl isterseniz öyle yorumlarsınız!.. Orada mesele, Kınalı Yapıncak'ın sevdiği adam için neler yaptıkları değil, o yaptıklarıyla ve çektiği acılarla bir adamı nasıl sevdiğini anlatabilmek... *Diriliş* de öyledir. Koca Tolstoy... Orada da bir asilzade erkek, bütün ömrünü tahrip ettiği kadınla, uçsuz bucaksız, karlı sonsuzluğa kadar bembeyaz bir ovada, Sibirya sürgününe giderek, ödeşmeye çalışır.

Rus romanından söz açılmışken, Maksim Gorki'yi de konuşalım biraz. Aleksey Maksimoviç Peşkov... Gorki diye biri yok, öyle bir isim de yok. Maksim, 8 yaşında yetim kalıyor, babası ölüyor. Annesi yeniden evleniyor. Anne iyi bir kadın, duygusu, aklı... Maksim'i, annesinin babasının yanına yolluyor. Maksim, anneannesi ve dedesinin yanında büyüyor. Ama beklenmeyen bir fenalık; dedesi Maksim'i devamlı dövüyor! Maksim boyuna sopa yiyor. Sonra birtakım işlere giriyor çıkıyor, her girdiği çıktığı işte dayak var. Katiyen abartmıyorum, şimdi açıklanacaktır niye abartmadığım.

22 yaşına kadar yemediği sopa kalmıyor. İtiş kakış... 22 yaşında yazmaya başlamıştır. Kendisine bir ikinci ad arıyor, Gorki'yi buluyor. Gorki, Rusça acı demek. O kadar acı çekmiş ki, canı o kadar acımış ki, öyle dayak yemiş ki kendisine bula bula Gorki'yi bulmuş; Maksim Acı, Bay Maksim Gorki. O dev romancı, bir süre Çarlık rejimine karşı, Lenin'le beraber ama sonra ondan da koparak, sürgüne giderek yaşamış. İtalya hikayeleri çok önemli, güzel, çok derin öykülerdir. Dönmüş gelmiş neden sonra Rusya'ya. Onu Rusya'nın en büyük yazarı ilan etmişler, bu gerçek, ama hep Maksim Gorki!.. Gorki'den ayrılmamış Maksim.

— Dağlarca da soyadını kendi koymuş, çok da beğenir...
— Güzeldir, şaire çok yakışan bir şey "Dağlarca". Şiiri vardır. "Dağ ismini biliyor, duruşundan belli" diyor, başka bir şair. İki şiiri vardır, ikisini de severim. Biri budur, diğeri de "Balıklar rüya görmezler/deniz o kadar güzel ki" diyor, Gökhan Evliyaoğlu.

Romanlardan etkilenmek, bizlere çok gereklidir. Mesela, çok önemli bir tutku romanıdır *Moby Dick*. Resmen bir savaş romanıdır. Kaptan Ahap ile beyaz balina Moby Dick arasındaki savaş, vazgeçememek birbirinden!.. Unutamamak, o büyük öfke, o büyük kin ve mutlaka karşısındakini yenmek tutkusu! Sonunda ikisi beraber biterler.

Etkileyici roman dediğiniz zaman, büyük patlamalar, yani bir *Anna Karenina*, bir *Madam Bovary*... Hâlâ çok okunuyor. "Onlar, o zamandaydı, geçti o dönemler." Hayır, öyle bir şey yok. Evirip çevirip yeniden basıyorsun, yeniden okuyucusu var ve bütün ülkelerde bu böyle...

— Bazı romanlardan unutamadığınız sözler vardı...
— Üç tane söylesem yeter. Üç romandan birer ufak alıntı yapalım. Bir tanesi Hemingway'den, sanıyorum *Cennet Bahçesi* adıyla Türkçe'ye çevrilen romanındandır. Sevişiyorlar, evleniyorlar, özetle. Balayı için bir deniz kasabasına gidiyorlar, bir pansiyonda kalıyorlar. Denizi yukarıdan gören bir evdir. Devamlı sevişiyorlar, devamlı yürüyorlar. Yüzüyorlar. İnanılmaz bir saadet yaşıyorlar. Bir sabaha karşı, uykudalar. Kadın, bir tarafından ötekine dönerken, uyku içindedir, ama bakıyor ki adam, bir dirseğine abanmış kendisini seyretmekte. "Ne var, neye bakıyorsun, niçin uyumuyorsun?" Adam müthiş bir hayranlık içinde, "Öyle güzel uyuyordun ki bir daha gözlerini hiç açmamanı istedim" diyor. Olacak şey değildir, böyle bir ters duyguyla, bir aşk bu kadar güzel anlatılır zannımca.

Diğeri, bir belge roman, George Sand'ın hayatı. Orada bir diyalog var beni çok etkileyen. George Sand, bir süre Alfred de Musset ile sevişiyor. Alfred de Musset aldatıyor ve çok

açık bir şekilde yapıyor bunu; belki biraz hıncı var, öfkesi var, biraz can yakmak ister gibi. Sonra pişman oluyor, geliyor Sand'a, "bağışla beni" diyor. Sand'ın cevabı çok önemli, çok düşündürücü. "Bağışlarım ama unutamam" diyor.

Üçüncüsü de bir-iki yıl önce yayımlanmış popüler romanlardan birinde, giriş sayfasının üstünde yazılıydı. Şaşırtmıştı beni. İsa'dan önce 300'de mi ne, "Fenikeli bir gemici..." İmza bu kadar. Böyle biri söylemiş, nereden biliyorlar, nereden alıyorlar, ben bilemem. "Geçmişi, Tanrı bile değiştiremez" demiş adam. Çok düşünmek gerekir, kendi hayatımız için de, yeni başlayacak hayatlar için de bunu çok iyi düşünmek gerekir: "Geçmişi, Tanrı bile değiştiremez." Öyleyse, buna göre, değiştirmek ihtiyacı ve pişmanlığı duymaya mecbur kalmadan yaşayalım mı?..

Unutmadan, bir de aşk mektubu örneği... 1719 yılında İstanbul'un pek meşhur dilberlerinden Atlıases Fatma Hanım'ın, Muşkaralı helvacı İbrahim'e (sonradan namlı ve dirayetli Sadrazam Nevşehirli Damat İbrahim Paşa olacaktır) yazdığı bir muhabbetname. Ustalar ustası, cennetmekan Reşat Ekrem Koçu'dan naklen: "Gözüm yâşı ile yazıldı efendim bu mektup. Ey ruyi mâhım, gül yüzlü şahım... Benim seyyidim, zülfü kemendim... Sen civanımı geçen dükkân önünde gördüm, gayet beğendim. Malum olsun sana halim. Zatındadır fikrü hayalim. Senin için fedadır bütün malü menalim. Derde dermanım, taze fidanım, ah efendim, şahbazım... Bana dünyada senden başka ne lazım... Lütfeyle bana, ayağın öperek, derdime derman bulayım. Kahya kadın ile, siz efendime bir elmas yüzük ve mücevherli koyun saati hedâyâmiz olmuştur. Makbülünüz olmasını niyaz ederim."

— *Belki de güneş altında söylenecek yeni bir söz yok...*

— Olmaz olur mu!.. Bütün yeni buluşlar, yeni araç gereçler ve yeni yaşamlar, yeni insan tipleri yaratıyor!.. Yeni insanlar da çok farklı, çok yeni şeyler söylüyorlar!...

Bugün şiir çok iyi. İlhan Berk'i de atlamayalım. Beni çok etkiler, İlhan Berk. O da ışıklarda yatıyor şimdi.

"Ne zaman seni düşünsem/ Bir ceylan su içmeye iner/ Çayırları büyürken görürüm" diyor. "Bu Aralık sabahını ne yapmalı da böyle kalmalı" diyor. "Kıyı birden yalnızlığını anlar/Gider sokulur denize/Bir burnu alıp, döner" diyor.

Ya Ahmet Hamdi Tanpınar... Sonsuzluğa açıyor benim düşüncelerimi. Sık sık okuyorum.

"Ne içindeyim zamanın/Ne de büsbütün dışında/Yekpare geniş bir anın/Parçalanmaz akışında" demekte...

Biraz daha derinleşirsek, Nesimi'ye kadar gider bendeki o iç duygular. Nedim, beni çok etkiler. Çünkü benim edebiyatım bir koca imparatorluk taşımıştır. "Rakkas, bu halet senin oynunda mıdır / Âşıklarının günahı boynunda mıdır" Yani benim şairlerim bitmez. Ben, *Cem Sultan Divanı*'nı da çok severim. Yenilmiş, kaybetmiş, sürgüne gitmiş, Mısır'da Memlükler'e sığınmış, "Sen bisteru gülde yatasun şevk ile handan /Ben mihnet ile kül döşenem, sebeb ne!.." diye yazmış, ağabeyi Padişah Bayezid-i Veli'ye. Ve şair Şeyh Galip de başımın üstündedir: "Bir şulesi var ki şem-i cânın/ Fanusuna sığmaz âsumanın" diyor. Başla düşünmeye...

Attila İlhan şiir kitaplarında, bölüm başlarına bütün devirlerin, bütün dönemlerin önemli şairlerinden alıntılar yapmıştır. Bize hatırlatmıştır onları. Başka hiçbir şairin kitabında buna rastlayamazsınız!.. Çok önemli, çok büyük şair ve düşünür Attila İlhan şiir kitaplarının pek çoğunda, bölüm başlarında benim şairlerimden örnekler verir.

"Gel gel berû ki/ Savın ü salâtın kazâsı var/ Sensiz geçen zamanı hayatın/ kazâsı yok."

Yani namazın ve orucun, zamanında kılmaz ve tutamazsan kazası var, telafi edebilirsin; ama sensiz geçen zamanın telafisi, sensizliğin yeniden yaşanması mümkün değil, diyor Nesimî. "Fakat alup verilür/bir selâm kalmıştır" (Nabi), "Susamışam visâline/ireyim andan öleyim" (Kadı Burhaneddin)

Ve gene Edip Cansever'in tam yeridir:

"Sinema koltukları katkısız deridendi/Plastik falan yoktu/Gişe önleri ve meyveli gazozlar deri kokardı/Elimden tuttuğu gibi ablam/Sevinçler deri kokardı"

1954 kışı... Erzurum'da askerdim. Yüzbaşı Bekir Sıtkı, o halis şair, bir akşam Ordu Muhafız Takımı odasında bana ve iki asker arkadaşıma son yazdığı şiiri okumuştu. "Mahkum"du şiirin adı. Hâlâ ezberimdedir. "Tütün tabakasında eridi zaman/Gönüle unutulmuş bir telaş düştü/Kapıda eski dostlar tekrar öpüştü/Bir de uzun nutuk çekti gardiyan/İhtiyar forsaların çektiği gemi/Sularda yine bir vatan kokusu almış/Yirmi iki yıldır bende nasıl da kalmış/Çoluk çocuk hasreti, yuva özlemi/Bir gitmiş de, bir daha dönmemiş Kazım/Ölürken üç yol çağırmış annem/İkinci kocasına varmış Eminem/Yirmi iki yıl daha beklemek lazım"

Ve harikulade anlatımın, iç dünyaları, büyük ve çok ışıklı aynalar gibi yansıtmanın gerçek ustası Necip Fazıl Kısakürek... Son derece çarpıcı piyesler, "Kaldırımlar" gibi dorukta nice şiir... Sonra da "Ne hasta bekler sabahı/ ne de genç ölüyü mezar/ Benim seni beklediğim kadar" diyebilen halis bir şiir büyücüsü.

Bir de Metin Demirtaş'ı hatırlayalım: "Yürüsek bulur muyuz o havaları/Alkol almış, az üzgün/Bir sevdanın ilk günlerinde/Ürkütülmüş yalnızlığıyla güvercinlerin/Dağılan bir akşamın serinliğine"

— Senaryonun içinden şiir de geçer demiştiniz. Şiir de yazdınız herhalde.

— "On sekizinde herkes şairdir" denir, doğrudur. Yazdım tabii. Çok kötü şeyler yazdım, ama hiç değilse içimde kalmadı, denedim.

Biz "bir şeyleri" deneyemeyiz, içimizde kalır. Çok buruk bir toplumuzdur! Burulmuş, burmuşlar. Birçok hevesimizi içimizde bıraktırmışlardır bizim. Ya aile büyükleri karşı çıkmıştır, ya devlet büyükleri karşı çıkmıştır, okul büyükleri karşı çıkmıştır, boyuna bir şeyler çıkmıştır. Öyle olunca da hep içimizde kalmıştır birçok şey. Ve açıklayanlar zaten, toplumu öne çekip götürmüştür. Her şeyi göze alanlar!..

İlk sahneye çıkan Türk kadını, sahnedeki o mübarek, o kutsal hanımefendi onu kuliste bekleyip, alıp karakola götü-

receklerini bilmiyor muydu!.. Sahneye çıktığı için karakollara götürüleceğini, kim bilir ne eziyetler göreceğini bilmiyor muydu, sahnede rolünü yaparken, repliğini söylerken!.. Ama bunu göze almıştı, yani o insanları o ufacık hareketle ölçmek değil, o ufacık hareketin getirdiği büyük yankılarla görmek, düşünmek lazım.

Bu nedenle, ben içimde hiçbir hevesin gizli kalmasına izin vermedim. Neyi özlemle, canımın çekmesiyle düşündüysem denedim. O denizde bir iki kulaç attım, battım çıktım, ne olduysa oldu, ama denedim.

Ünlü karikatürist Ramiz'in mizah dergisi vardı, bir de bir magazini vardı, *Salon* dergisi. Derginin yazı işleri müdürü, hem edebiyat öğretmeni, hem bir edebiyat ustası, eleştirmen, Zahir Güvemli Hoca idi. Zahir Hoca'nın hâlâ yaşadığını öğreniyorum sevinçle, beni çok mutlu ediyor. Zahir Güvemli, aynı zamanda karikatür de çizerdi. Şöhretlerin portre karikatürlerini çizmekte ustaydı. O yayımlamıştır benim birkaç şiirimi, yani sadece defter yapraklarında kalmamıştır. Ama ben o işi beceremediğimi, beceremeyeceğimi, birtakım şairlerin etkisinde kaldığımı, şiir yazmaktan ve şiiri duymaktan uzak olduğumu anlayıp kestim. Çok kısa sürmüştür o serüvenim. Bir buçuk-iki sene, aralıklı. Yayımlanmayanların hepsini de yırttım attım.

— *Hiç aklınızda kalan şiiriniz var mı?*
— Hayır, hiç yok. Çok şükür. Mesela şehir kitaplıklarında, *Salon* ciltlerinin bundan elli-atmış sene evvelki birkaç sayısında, belki *Türk Sanatı* dergisinde, o şiirlerden örnekler çıkabilir. Onları ne merak ediyorum, ne özlüyorum. Sanki benim yapmadığım bir iş o. Sen sormasan aklıma gelmezdi!..

— *Bu kadar çok şiir okumak, yazma duygusunu da beraberinde getirir diye düşündüm...*
— Hayır. Burada bir hakkı teslim etmek gerekiyor. Haddini bileceksin. Yazma duygusu gelebilir içinden, yazmayacaksın, kötü yazıyorsun çünkü, beceremiyorsun!.. Çalışmakla da ol-

maz, çünkü şiir yaza yaza olmaz. Şiir bir defada içinden gelir, küt diye oturtursun. Belki bir-iki sözcükle sonra oynarsın, o kadar. Şiir bir defada gelir gider. Halis şair, öyle adamdır. Onları tanıdım ben. Onlarla arkadaş oldum, yedim, içtim, tartıştım, dostluklar kurdum. Unutamam, bende çoğunun kitabı vardır, imzalı. Ne güzel şeyler söylemişlerdir. Şair olmak çok zor iş. Bana göre veya pek çoklarına göre şiir, en zor yazı yazma sanatı. Yazı sanatı da değil zaten. Şiiri tarif etme imkanı pek yoktur.

Mesela Tanpınar, hem olağanüstü bir şairdir hem olağanüstü bir "nasir"dir (düzyazı yazan). Anılarında anlatır: Koskoca Yahya Kemal, bir Cahit Sıtkı hayranı. Cahit Sıtkı'nın iki dizesi için, "Ben hiç bu kadar güzel şiir yazamadım" dediği söylenir: "Bütün bahçeler kilitli/ Anahtar Tanrı'da kaldı" demiş Cahit Sıtkı. Bunun hasretini çekmiş Yahya Kemal, Tanpınar öyle diyor. Müthiş bir şey. Bunu ancak büyük bir şair söyleyebilir. O denize açılmak kolay iş değil. Hele o adamları yakından tanıdıkça, onlarla ahbap oldukça şaşırıp kaldım. Nasıl oynuyorlardı sözcüklerle, ustaca! Al, sana bir örnek daha!.. Cahit Külebi'den: "Senin gözlerin de öyle uzak/Üç türlü denizde balkıyarak/Bütün yaşamımı alıp gitti/Türküler yitirdim dağlarda/Çiğdemleri rüzgar okşar ya/Sarkar ya söğütler ırmağa/Rakıya su katılır gibi/Gözlerin başlar yansımaya."

— Şiir ile okur olarak ilişkinizi açabilir miyiz biraz?.. Her sabah erkenden kalkıp şiir okuduğunuzu söylemiştiniz...

— Tabii. Yapılacak iş değil, başkalarına göre komik, kara komiktir. Kargalar kahvaltı etmeden denebilir, ama benim belleğimin en sağlıklı, en kalıcı, en zaptedici zamanı sabahlar... Uykudan sonraki zaman. Onun için sabah yedi-yedi buçuklarda şiir okurum ben. Bende kalsın diye. Çünkü ben şiiri olağanüstü sevmekteyim. Sonra o şiiri başkalarına nakletmeyi de çok sevmekteyim. Yerli yersiz değil ama. Mutlaka bir yeri gelmektedir ya da ben o yeri bulmaktayımdır, zorlamadan. Yazmak için, ne yazarsanız yazın; ister roman yazın, ister anı, ister senaryo yazın, ister günlük, ne isterseniz yazın,

hepsi şiirden geçiyor. Şiir, çok hazırlar insanı yazı yazmaya; heves getirir, duygu getirir, ufuk getirir. Şiir, olağanüstüdür.

Bak, mesela, Asturias'ın bir romanında, imza sadece "Browning"... Kimdir, ne zaman yazmıştır, bilemem. Bana göre müthiş. "İki an yok mudur/dalgıcın serüveninde.../Biri, dalmaya hazırlanırken, dilenci/Öbürü, incisiyle görünürken, kral..."

— Hangi şairlerle beraberliğiniz devam ediyor ve yeni şairleri keşfetmek gibi bir uğraşınız oluyor mu?..

— Yeni şairleri keşfetmek gibi bir gayretim yok, ama yeni şairleri keşfedenleri yakalıyorum. Yeni dergileri alıyorum arada sırada. Yeni şairleri keşfetmekte bayağı usta bir Arif Damar var. Çok önemli bir görev üstlenmiş durumda. Herhalde gününün bütün saatlerini, bütün zamanlarını, yeni şairleri (eskileri de şüphesiz) okuyarak geçiriyor. Bunları eliyor, bunların içinden kalanlardan "Ayın şiiri"ni seçiyor. Ve bu "Ayın şiiri"ni her ay, hiç sektirmeden *Cumhuriyet* gazetesinde yayımlıyor.

Fena halde sevdiğim şu şiirin şairinin, Ataol Behramoğlu'nun duygularına elbet katılırsın ama gel de yaz bakalım o derin ustalıkla... "Gövdemden sızan sular gibi/Akıp gitti bir yaz daha/Sevişmelerle gündüz vakti/Ve beyaz öğle uykularıyla/Bir yazdı artık geçmiş olan/Oysa hâlâ tenimde tuz tadı/Aynı ağlardan çıkardığımız/Bir akşam güneşiyle balıkları/Bir yazdı uzak Gürcistan'da/Kıyısında kartal dağların/Mavi gözlü bir göl bırakan/Düşlerine çocukların/Bir yazdı yaşanan her saniyesi/Ve şimdi kumsaldan eserken rüzgar/ Üşür bir deniz kabuğu belki/ Ve küçük bir kızı anımsar"

Bir de Ali Yüce'nin damıtılmış şiirlerinden çok sevdiğim bir örneği okumak istiyorum, yüksek sesle... "Kendi kalemde sürgünüm/Senden ayrıldığım anlar/Kaç kalesi var gönlümün/Gezmeyenler ne anlar/Kendi çölümde bir kumum/Seni görmediğim anlar/Boşuna yanan bir mumum/Yanmayanlar ne anlar/Hem yarayım hem tuzum/Seni beklediğim anlar/Yaşam kısa yollar uzun/Gitmeyenler ne anlar/Yârin kaşları kaş

gibi/Kanatlanmış bir kuş gibi/Havalarda uçmuş gibi/Uçmayanlar ne anlar/Sever deli gönül sever/Sevda çekilmeye değer/Tatlı bir zehirse eğer/İçmeyenler ne anlar..."

Doğan Hızlan, gerçekten ustaca eliyor, seçiyor, gönderiyor *Hürriyet*'in *Seyahat* eklerinde. Ve günlük yazılarında, TV programlarında nasıl sahip çıkıyor şiire ve bütün edebiyatımıza... Yeni gelenlere nasıl omuz veriyor... Belleğime yerleşenlerden birini, Metin Eloğlu'nun "Yitikçi"sini onun seçmelerinde okudum. "Hadi git azıcık İstanbul iste/Kosunlar o denizi bir çanağa/Bir çıkına elesinler o günlerimi/O yazdan Üsküdar'dan ne kaldıysa Elif'ten/Doldur ceplerine/Onlarda yoksa komşularında vardır/Tanırlar sevinirler/Beni bay Metin gönderdi, de"

Şaşılası zeka, şaşılası sözcük oyunları, duygular, muhalefetler, başkaldırılar, sorular ve yeni ufuk açmalar pek çok var yeni şairlerde. Onlarla beraber eskileri de okumak... Eski demek doğru değil, yaşamış ve ölmüş olanlar diyelim. Şair vardır, şairin eskisi yenisi olmaz. Şair olabilmişse, kendisine "şair" dedirtmişse onun eskiliği söz konusu olmaz. İnsanlar eskir, şairler eskir mi, mümkün mü!..

Öyle bakarsak dünyaya, çok isim saymam gerekir. Ben, Halit Fahri Ozansoy'u da çok beğenirim, Faruk Nafiz'i de... Hakkı yenmiştir bence. Çabuk unutulmuş veya unutulma aşamasına girmiştir. Son derece güzel söylemiştir. Ben zaman zaman hâlâ "Kız uzaklaştı, güneş battı. Bir ishak sesi var" derim, "Kız uzaklaştı, bende hâlâ o baş dönmesi var..." Onun bir şiirinden alıntıdır: "Ateşle oynamanın zevki vardı, ah o zaman!" diyor çocukluğu için, "...ki her kıvılcımı güç söndürürdü bir umman" diyor.

Elbet Yahya Kemal denecek, elbet Ahmet Hamdi Tanpınar, elbet Cemal Süreya denecek şüphesiz! Edip Cansever denecek, Özdemir Asaf, Turgut Uyar denecek... O ustaları hatırladıkça ilerde tekrar söylemeliyim. Tabii Ahmet Muhip Dranas denecek, "Hoyrattır bu akşamüstüler daima!" denecek. Ve ebedi Attila İlhan... "Mürdüm ağacının dibine oturmuşum/Tirnova'daki evimizde/Rahmetli annem saçlarımı ta-

rıyor/Elinde fildişi tarak/Ağzında firketeler/Acı bir barut kokusu genzimizde/İhtiyatlar manevra yapıyor/Ferahnak..." Ve bütün şiirleri...

Ve Orhan Veli var elbet, beni bir süre hayli sarsmış olanlardan biridir. Yeni bir şiir akımına öncülük etmek ve onu sevdirmek, nasıl imkansız gibi bir şeydir kimbilir?.. "Giyilmemiş çamaşırlar nasıl kokar bilirsin/Sandık odalarında/Senin de dükkanın öyle kokar işte/Ablamı tanımazsın/Hürriyette gelin olacaktı, yaşasaydı/Bu teller onun telleri/Bu duvak onun duvağı işte/Ya bu camlardaki kadınlar?/Bu mavi mavi/Bu yeşil yeşil fistanlı.../Geceleri de ayakta mı dururlar böyle?/Ya şu pembezar gömlek?/Onun da bir hikayesi yok mu?/Kapalı Çarşı deyip de geçme/Kapalı Çarşı/Kapalı Kutu"

Bir tane daha... Bu da unutulmayacaklardan. "İşim gücüm budur benim/Gökyüzünü boyarım her sabah/Hepiniz uykudayken/Uyanır bakarsınız ki mavi..."

— Melih Cevdet?

— Melih Cevdet Bey beni ne yazılarıyla ne şiirleriyle, pek etkilememiştir. Onu hep asabi bulmuşumdur. Bana yakın gelmemiştir. Ama "Sen şimdi ıssız bir telgrafhane gibisin/Durmadan sesler alacak/Sesler vereceksin" deyişinden vazgeçemem.

Bir de vazgeçemediğim Oktay Rıfat var: "Köşe başını tutan leylak kokusu/Yakamı bırak da gideyim!" diyor. "Apostol bu nasıl meyhane/Bardağımda bulut, tabağımda gökyüzü..." diyor. Bunları, yeri geldiği zaman, ya da yerine ben getirerek bazen öğrencilerime okumaktayım.

Yabancı bir yazarın, "Limanlar ve istasyonlar nedir, ne işe yarar, nasıl yapılmalıdır, mimarileri nasıl olmalıdır?" diye bir denemesi var. Dün onu okudum çocuklara. Nedir bir tren istasyonu? Onu anlatmış bütün boyutlarıyla. Yani bütün yalnızlıklarıyla ve kavuşmalarıyla nedir, nasıl olmalıdır? Mesela "tren istasyonu" deyince, Attila İlhan okudum onlara, "Bela Çiçeği"ni okudum: "Alsancak garına devrildiler/Gece, garın saati bela çiçeği/Şimdiden bir ayrılık içinde gibiydiler" diyor.

Yani anlatırken, konuşurken o yeri görebilmek lazım. Biz sözcükleri söyler, ama sözcüklerin getirdiklerini resimleyemeyiz. Öyle bir nitelik, öyle bir ayrıcalık pek azımızda vardır. "Liman" der, geçeriz. "İstasyon" deriz, "Gittim Haydarpaşa'ya, karşıladım" deriz biter. Oysa o cümlede neler var... Bunu resimleyerek düşünmek gerekir. O zaman ayrı bir değer kazanır, çünkü Haydarpaşa herhangi bir semt değildir. Hiçbiri herhangi bir semt değildir. Kasımpaşa da herhangi bir semt değildir, ama Haydarpaşa'da bir ayrıcalık vardır. Getirir ve götürür.

Nazım Hikmet bakmıştır, mesela. Deminden beri konuşmuyoruz. Yahya Kemal gibi Nazım Hikmet de öyle ulaşılabilir bir adam değil, başka bir adam. Şairliğinin yanına birtakım başka adamlıklar da eklenmiş biri o! Bu kadar ince, bu kadar duyarlı, en duyarlı ve her şeye en hasret, mahpus ve en kısıtlı. Ama "Memleketimden İnsan Manzaraları"nı yazıyor, istasyonları yazıyor, trenleri ve oraların insanlarını. Romanda, öyküde, günlükte, anıda anlatırsınız; ama şiirde bunları Nazım Bey gibi anlatabilmek olacak iş değildir!

"Çok yorgunum, beni bekleme kaptan/Seyir defterini başkası yazsın/Kubbeli, çınarlı, mavi bir liman/Beni o limana çıkartamazsın" diyor... Bir dizede bütün tarihi ve siluetiyle İstanbul... Ve o öldürücü hasret... Onlar başka adamlar, başka kumaş, başka kimya. Bize, ancak onları yansıtmak kalabiliyor. O da bir iştir.

Dostlar... Öğrenciler... Guinness...

— Söyleşimiz sürerken atladığımız, eksik bıraktığımız şeyler vardı...

— Evet. Mesela şimdi adı hiçbir yerde geçmiyor, sinema müzesi kurulursa belki orada hatırlanır. İlk jönlerden, sinemada başrol, yakışıklı erkek oynayanlardan bir Nazım İnan vardı. Dünya iyisi, Yeşilçam Sokağı'nın girişindeki yazıhanesinde, sanıyorum tecimsel işlerle de uğraşıyordu. Rahat, fütursuz, şöhreti var. "Nazım İnan" diye yanından geçerken, karşıdan

geçerken gösterirler, hayranlıkla bakarlar. Bunları hiç umursamayan, hiç iplemeyen, kendi doğallığı içinde yaşayan sevgili bir adamdı. Mesela onun, sanıyorum yönetmen Şinasi Özonuk'un çektiği (onun da adı artık hiçbir yerde geçmiyor, ben saygıyla ve rahmetle anıyorum) *Affet Beni Allahım* filmi, ortalığı birbirine katmıştı, "Bomba gibi bir film" diye reklamları yapılmıştı. Nazım İnan, iri, gösterişli, genç yaşta saçları bembeyaz olmuş... Uzun boylu, Amerikan sinemasındaki Jeff Chandler gibi. Bir taraftan Neriman Köksal, boylu boslu, gösterişli, apartman gibi... İkisinin filmi ve bunu çeken Şinasi Özonuk'un ne adı var, ne soyadı!.. Ufalandı, geçti gitti... Bir iki rol oynadı, biraz tiyatroculuk yaptı sanıyorum. Tiyatro oyunculuğu, tiyatro turneleri, sonra da baktı ki, bu tarafta iş yok, gitti! Dilerim öbür tarafta daha mutlu olsun...

Berker İnanoğlu için çok saygın şeyler söylemeliyim

Mesela Berker İnanoğlu için çok saygın şeyler söylemeliyim. Sinemayı bu kadar seven, iyi film yapmayı, öne fırlamayı onun kadar isteyen çok az yapımcı vardır. Kimileri statükocudur, belli çizgileri vardır, o filmleri yaparlar. Daha yukarıya çıkmak, daha aşağıya inmek istemezler. Berker, hep tırmanmak isteyendi, dürüsttü, arkadaştı. Yaşamı çok seven bir adamdı, biraz hızlı yaşadı, sanki erken, gencecik öleceği içine doğmuş gibi... Ne diyeyim, malum olmuş gibi, yani gece hayatını da çok sevdi, serüvenleri çok sevdi.

Onu son görüşüm... Kavacık'taki evine gittim, Amerika yolcusuydu tedavi olmak için. Meğer her yerini sarmış tümör. Bütün organlarını sarmış. Evde karısı Aysel ve oğlu Sezer İnanoğlu (Sezercik) karşıladı beni. Yanında berberi varmış, yola çıkacağı için ertesi gün, saçını kestiriyor. Sonra yanına çıktım, uzanmıştı, kalkmadı. Gecelik giymişti ve akşamüstüydü, yağmurlu, kapalı bir hava... El ve ayak tırnaklarını kesmiş berber. Kanamış bütün tırnakları. Anla işin vahametini, bunu anlattı bana!.. Berker gibi gerçekten korkusuz, gerçekten sağlam, mukavemetli, gözünü budaktan sakınmaz,

kaç yıl gece hayatı, çapkınlık, beraber dünya kadar kader birliği, film birliği... Herhalde yüz elliden fazla senaryo yazdım, yirmi-yirmi beş film yönettim onun şirketine. Et, tırnak gibi yaşadığım adam, o akşamüstü orada, tırnakları tamponluydu, temizlemişlerdi kanını, kurumuş kanlar... Bunu bana anlatırken ağlamıştı... Gözleri yaş içindeydi, berbat oldum... Öpüştük, vedalaştık, çıktım. Son defa öpüşümmüş meğer. Sonra Amerika'dan getirdiler tabutunu. Karşıladık uçaktan inişinde, neyse!.. Aradan bir hafta, on gün geçti. Kavacık'taki film şirketine gittim. Oğlu Sezer'le konuşmaya. Yaman bir örnektir bu, sinema sevgisi, sinema yapımcısı, yaptığı filmlerden onur duyan, övünen, keyiflenen, kasılan o güzelim adamdan kalan şuydu: Dedi ki bana Sezercik, "Babamın" dedi, "çantasından, Amerika'daki hastane odasında sadece bu çıktı." Yazmıştım, yanına almış götürmüş. Refik Halit'in *Dört Yapraklı Yonca* romanından bir sinopsis istemişti benden, onu yazmıştım. Çantasından çıka çıka bu çıkmış. Orada okuyacak, notlayacak, dönecek, bana diyecek ki; "Bunları bunları bunları tartışalım, bunlar iyi gelmedi, bak notlar aldım" diyecek, tartışacağız diye düşünmüş. Donup kalmıştım Sezercik konuşurken!.. Arada bir donmak lazım, donup kalmak, saygıyla...

Anmak istediklerim arasında, Hüseyin Peyda da var. Hüseyin Peyda *Mezarımı Taştan Oyun* filmiyle ün yaptı. Sanıyorum Urfalıydı. Yüzünde koca bir çıban, Halep çıbanı, çok kirpikli bir adamdı, yani kirpikleri fark edilirdi ve o kirpiklerin altında da mavi gözleri vardı koyuca... Sakindi, nazik ve terbiyeli idi. Hüseyin Peyda'nın küfrettiğini duyan varsa beri gelsin, yani en mahrem arkadaşlarının arasında bile, zannetmiyorum ağzından medeniyetin dışında, belli bir edep dışında bir sözcük çıkabileceğini, sivri bir sözcük çıkabileceğini, hayır!.. Ağır yürür, ufak tefek bir adam ama saygınlığı var, kendini saydıran, bütün güler yüzüne ve samimiyetine rağmen mesafe koymasını bilen karşısındakiyle arasına, az da olsa... Bir yazıhanesi vardı Alyon Sokak'ta, Melek Sineması bitişiğinde (şimdi orası bir birahanedir). Bir dükkan girişi gi-

biydi, sokaktan girilirdi yazıhanesine. O sokakta ve bütün sinema sokaklarının hiçbirinde bir eşi daha yoktu. Sokaktan adımınızı atınca, onun o büyük adasındasınızdır. Duvarlarda film lobileri, afişler, fotoğraflar vardır, asılmış. Tam karşıda da, sokağa bakan duvarın önünde onun masası. O masanın arkasında oturur, tespih çeker idi. Adamdılar. O dönemin, bütün insanları gibi...

Onların içine mesela Yılmaz Atadeniz'in abisi, Türkiye'nin gelmiş geçmiş en iyi montajcısı, emsalsizi, bulunmazı Orhan Atadeniz girer. Bir süre tanıyabildim, ya *Lejyon Dönüşü*'nü seyretmişti benden ya da *Kanlı Para*'yı... Orhan Abi'yi kısa süreli tanıma şansım oldu. Sevmişti beni, evinde bir öğle yemeği yemiştik. Sonra apansız öldü. Seneler sonra aynı mesleği, montajcılığı abisi kadar iyi götüren Yılmaz Atadeniz geldi piyasaya. Çok şükür hâlâ var. Yönetmen ve yapımcıdır şu anda Yılmaz, arkadaşlığı kavi, dostluğuna güvenilir, ender insanlardan biridir. Beni çok sevmesi bana gurur verir. Orhan abinin boşluğunu Yılmaz Atadeniz kapadı. Torunları da var Yılmaz'ın. Karısı Armağan Hanım'la yaman bir çiftler. İkisi de Arnavutköylü. Çocukluklarında tanışmışlar. Boğaziçi denizinin akıntısında yüzerek büyümüşler, büyüdükçe sevişmişler, biraz daha büyüdükçe evlenmişler, biraz daha büyüdükçe çoluk çocuğa karışmışlar. İkisi de Boğaz çocuğu. Son kalmış terbiye örnekleridir.

Mesela *Kanlı Para* günlerinde ben Adil Güldürür'ü tanımıştım. Tiyatrocu Adil Bey, sinemada prodüksiyon amirliği yapıyordu. Komik rollere çıkıyordu tiyatroda, soyadı da Güldürür... Bir Zeki Alpan tanıdım, makyör. Bizim bütün oyunlarımızda, senaryolarımızda, filmlerimizde vardı. Hele bir dönem anlatılıyorsa, sakallar, bıyıklar, gerekiyorsa saç eklemeler, hepsini en iyi Zeki Alpan yapardı, oyuncuydu da aynı zamanda.

— *Hocam, bir de* western *öyküsü vardı...*

— Evet, Yılmaz'ın filmiyle ilgili, anlatayım, kayda düşsün. Yılmaz, daha çok avantürler yapmıştır. Bir tek film çalışa-

bildik beraber, Ant Film'de, Turgut Demirağ'ın. Jules Verne romanı *İki Sene Mektep Tatili*'ni ben yazdım, Yılmaz çekti. Yazık ki uzun bir dostluk pekiştirmedik o sırada. Son yedi-sekiz senenin yaman arkadaşlarından biri oldu, kaybettiğimiz kırk yılı kazanmaya çalışıyoruz şimdi.

Yılmaz Atadeniz, o sıra bir kovboy filmi çekiyor, western çekiyor Tamer Yiğit'le. Tamer Yiğit siyahlar giymiş, siyah çizmeler... Başta kovboy şapkası, siyah maske takıyor, siyah gömlekli, siyah tabancalı, siyah eldivenli bir adam ve siyah ata biniyor... Tamer Yiğit'i de sevgiyle anarım. *Ses* dergisi yarışmasını kazanarak, sinemaya gelmiş bir armağandır. Karakterli, düzgün, muntazam, ağzından çıkanı kulağı duyar, ciddi, dürüst, tatlı, arkadaşlığı yaman bir adamdır. Özel hayatında çileler çekmiş, fakat o çilelere direnmiş, göğüs germiş, sonunda da mutluluğu bileğinin gücüyle, hakkıyla almış bir adamdır Tamer. Bütün o yakışıklılığının ardında bir de iç güzelliği vardır.

Bu filmin son çekim günü, atı bulamıyorlar, at sahibi almış siyah atını, gitmiş. Eskişehir dolaylarında bir yerdeymiş herifin mekanı, bulmaya, getirmeye imkan yok! Yılmaz'ın aklına muhteşem bir fikir gelmiş, "Getirin herhangi bir at" demiş, beyaz bir at getirmişler. Siyaha boyamış. "Aa, valla oluyor! Yaşa Yılmaz abi" sesleri arasında siyaha boyamışlar atı. Tamer de binmiş, atsa at, siyahsa siyah! Seyirci neyi fark edecek? Her şey tastamam. Binmiş atın üstüne, karşı yamaçtan bu yamaca, kameraya doğru dörtnala, gittikçe büyüyerek gelecektir. Megafonla bağırılmış: Motor!.. Tamer atı mahmuzlamış, gelmekte. Apansız bir şimşek çakmış, gök gürlemiş, yağmur başlamış. Şakırtılı bir yağmur, öyle de hızlı yağmakta ki... At, dörtnala yaklaşmakta, bir taraftan da yağmurla siyahtan beyaza dönmekte... Kameraman, Yılmaz, asistanlar dehşet içindeler... Sırılsıklam olmaktalar, farkında değiller, "Yahu bu at beyaza dönüyor, hay Allah kahretsin!" sesleri arasında manzarayı seyrediyorlar. Böyle güzel bir anıdır. Benim sinemamda bunlar çoktur.

— *Guinness'i de kayda düşelim mi?..*

— Düşelim. Bu nasıl bir iştir, konuşmak lazım!.. Devamlı yazmışım, yazmışım ama bunun çetelesini tutmamışım. Yazdıklarımın içinde afişlere ve jeneriğe adımın konmadıkları da var. Şimdi onlar yavaş yavaş orta yere çıkıyor! "Ben yazarım kardeşim, gece yazarım, gündüz yazarım, gene gece yazarım, sayısı ne, kaç tane?" dememişim ama en az yedi-sekiz yıl boyunca sürdürülen anketler gösteriyor ki, en çok yazan, yılda yirmi beş senaryonun altına düşmeyen bir herifim.

Telif hakları için dava açınca yazdığım ve yönettiğim filmleri Kültür Bakanlığı arşivinden bulmak mecburiyeti çıktı. Birkaç defa Ankara'ya gittim. Arşiv Dairesi Başkanı Şuayip Bey'le görüştüm. Öyle bir dönem ki, 1965'lere kadar senaryocunun adı falan yok. Yani arşive girmemiş, belgelerde filmin adı var, yapımcı firmanın adı var, oyuncu adı var, ama ne yönetmen adı var, ne senaryocu adı var çoğunda. Neyse, bunların hepsini topladık, bir araya getirdik, çıkarttık. Aylar sürdü bu serüven!.. Üç Ankara seyahatim var. Git, gece orada kal, sabah al, tekrar dön gel! Burada bu filmlerin benim olduğuna dair SESAM'dan (Sinema Eserleri Sahipleri Meslek Birliği) onay aldık, damgalattık, "Evet, bütün bunlar bu adamındır" diye. Ve davayı açtık.

Bu arada benim filmlerimin dört yüzü bulduğuna (375, 395 oldu sonra) tanık olan sevgili oğlum Umut ve onun arkadaşı Sevin, dünya sultanı bir hanım kız, benden gizli, Dünya Rekorlar Birliği Guinness'in Türkiye'deki temsilcisi, İstanbul Teknik Üniversitesi'nden Profesör Orhan Kural ile konuşuyorlar. Her türlü rekor için başvurabiliyorsunuz oraya, tekseniz, rakipsizseniz, emsalsizseniz sizi Guinness rekorlarına alıyorlar. Orhan Kural diyor ki, "Olabilir, deneyelim. Guinness'te senaryo rekoru dalı yok. Şimdiye kadar yapılmadı, bir deneyelim ama bu konuda Hindistan var, Amerika var, bilemem Safa Bey'in ne sonuç alacağını, ama tanışmamız iyi olur!.."

Bana açıkladılar Umut'la Sevin, ben şaşırdım, biraz da doğrusu utanır gibi oldum. Böyle bir iddia taşımak, "Dünya

çapındayım ben" demek... Bizim şimdiki dizilerde olduğu gibi senaryo grubu çalışmamız falan yok! Tekiz, tek tabanca! Sonradan utanmam geçti, "Niye" dedim, "ben buna bu kadar emek vermişsem, bir ömrün elli beş yılını vermişsem, başvurmalıyım." Başvurduk ve Guinness, resmi bir kutlama mektubuyla, benim "Dünyada 2005 yılına kadar en çok senaryo yazan senaryocu" olduğumu tescil etti.

Arkadaşım dediklerim...

— Akışınızı bozmayacaksa, Çiçek Arif'le ilgili anlatacaklarım var demiştiniz...

— Evet. Ama önce oraya giden süreci, o dönemdeki insanları anlatmam lazım. O yıllar, benim için çok tatlı bir dönem değildir; iyi başladığını zannettiğim, öyle umduğum ama yine boşanmayla bitecek ikinci evliliğimin içinde zincirleme iki öyküdür. Sadri Alışık ve Çolpan İlhan; o güzel iki insanla dostluğum gittikçe pekişmekte. Beraber geçen yıllar, sekizi-onu bulmakta. Bu arada Çolpan'ın ağabeyi Attila İlhan'la da, onun Yeşilçam döneminden, Ali Kaptanoğlu adıyla, müstearla yazdığı senaryolar sırasında tanışamasak da sonraki dönemde başlayan bir ahbaplığımız var. Sadri'lere geliyor arada sırada İzmir'den. *Demokrat İzmir* gazetesinde genel yayın müdürü ağırlığını taşıyor. Karşıyaka'da oturuyorlar. Vapurla iniyor her gün *Demokrat İzmir* gazetesine.

Çolpan'la Attila'nın bir abileri var, Avukat Cengiz Bey. Annesi var Çolpan'ın, Perihan teyze... Çok sevmekteyim, o da beni sevmekte, aileden ayrı tutmamakta. Benim boşandığımı ve bir an önce evlenmek istediğimi öğrenmiş. Bir telaştır bendeki! Çocuk sahibi olmak istemekteyim, baba olmak istemekteyim, telaşım ondandır, boşanma nedenim de odur. On bir yıl sürmüş çok mutlu bir evlilik, burun çekerek bitmişse, orada bir şey vardır, unutulmayan ve vazgeçilemeyen!.. Perihan teyze bir gün dedi ki bana "Senin nasıl iyi bir koca olduğunu bilmekteyim, evine nasıl baktığını... Seni ben evlendireceğim." Attila o sırada İzmir'de, bir kolejde İngilizce hocalığı

yapan Biket'le evli. Biket'in bir kız kardeşi var Nüket, o da İzmir'de Turyağ'da görevli. Ankara Maarif Koleji mezunu. Emekli ve rahmetli bir hava albayının kızları. Güzel bir aileleri var, öyle bahsedilmekte. Dedim "Ben varım." Perihan teyze haber vermiş İzmir'e. Nüket'le annesi İstanbul'a geldiler. Bir gece Sadri'lerde tanıştık. Karşılıklı bakıştık. Ertesi akşam yemeğe çıktık. Boğaz'a gittik. Gecedir, bir şeyler yiyip içtik. Bütün gece Nüket konuştu, ben sustum, yani susmaya mecbur kaldım. Bir türlü gelmedi, konuşma sırası... Sadri'lerde kalıyorlardı, evine bırakırken dedi ki: "İzmir'de bana Attila ağabey, senin için çok konuşur, iyi konuşur, etkilenme demişti." Attık kahkahayı... Konuşan kim oldu, etkileyen kim!..

Bu arada, Nüket'le tanışmadan evvel, Attila'nın İzmir'den İstanbul'a gelişlerinde, Sadri'deki akşamlarda kendi şiirlerini okuduğunu hatırlatmalıyım kendime. Çok güzel şiir okurdu Attila İlhan. Yazdığı kadar emsalsiz... Bu akşamlardan birinde Halk Partisi'nin meşhur şiir yarışmasındaki ödüllendirmeyi, Cahit Sıtkı Bey (Otuz Beş Yaş şiiriyle birincilik ödülü almış, kendisi üçüncü olmuştu), kendisinden pek bahsetmeden çok doğru bulmadığını söylemişti. Ahbaplığımız yerindeydi, bazen Sadri uğrardı bana, bakardım yanında Attila da var. Attila nobrandı, sevmediğine açıkça kapalıydı. Gizlemez kendini, tenezzül etmez, tenezzülü yoktur, yani istese "Sen Safa'ya gidiyorsan, ben gelmeyeyim" diyebilir. Gelirdi, konuşurduk. Ahbaplığımız gittikçe gelişiyordu. Sonra biz evlendik Nüket'le.

— *Tanışmanızdan ne kadar süre sonra?*
— İki ay içinde herhalde. Fazla beklemenin bir anlamı yoktu. Ben İzmir'e gittim. Emekli albay, harika bir dedesi vardı. Çok güzeldir aile. Rahmetli oldu albayım ve eşi Şükriye Hanım. Nüket'in dayısı Cahit; İzmir'de çok önemli bir mimar, çok iyi bir aile reisi. O da geçenlerde bir trafik kazasında cennetine uçtu!.. Mesela ben İzmir'de, Kordonboyu'ndaki evlerinde yazmışımdır *Fatma Bacı*'yı. Öyle denk gelmişti. Her gün Nü-

ket'in ailesinin Karşıyaka'daki evinden vapurla karşıya geçer, Kordon'a giderdim. Bana bir oda ayırmışlardı, deniz gören bir odaydı ve masamın üstünde her sabah, ufacık bir vazoda bir tek fulya çiçeği olurdu. Mis gibi de kokardı güzelim fulya. Böyle bir zamandı.

Gittim dedesinden istedim. Dedesi İstiklal Savaşı'nı görmüş, hafızası müthiş sağlam, son derece de güzel anlatan bir adamdı. Yazık, onunla gitti o anılar. Kaydedilmedi. Biz bu ihmalciliğimizle, eksik tarih ve medeniyet bilincimizle çok şeyleri yok ettik. Bir daha dönülmeyecek yerlere gönderdik. Bu yüzden kültürümüz çok eksiktir. İnsanlarımızın geriden bakması hayata ve çağdaşlığa, biraz da buradan kaynaklanır, üzülerek hatırlarım bütün bunları. Keşke bir kaset, bir teyp, her neyse bir şey çalıştırsaydık da o sesleri... Oğlu, o yüksek mimar Cahit bile, bu konuda niye bir atılım yapmamıştır, düşünürüm.

Nüket'le şubatta evlendik. Ertesi nisanda oğlum Umut doğdu. Çok şükür... Lakin götüremedik Nüket'le. Ayrılmamız gerekti, aramızdaki sürtüşmeler çok uzun süreli dargınlıklara dönüşme istidadı taşımaya başlamıştı. O akıllı, okumuş bir kadındı. Benim de kendime yetecek kadar aklım vardı. İki uygar insan gibi konuşup, iki uygar insan gibi ayrıldık. Dostluğumuz sürmektedir, yani evlilikte yakalayamadığımız dostluğu, sevgiyi, arkadaşlığı boşandıktan sonra, hemen değilse de üç-beş yıl sonra kazandık. Arada bir de evladımız var. O yüzden şimdi aramız ballı börektir. Bir zaman geçti, Biket de ayrıldı Attila'dan. İstanbul'a geldi. Attila da İstanbul'a yerleşti. Ve Biket; Biket İlhan olarak sinemaya atıldı. Bir atılıştı bu. Filmler çekmeye başladı. Şu anda iyi bir yönetmen. Önemli sinema kurumlarında da görevli. İşini seviyor, kişilik sahibi, bir güzel hanımdır.

Attila İlhan'la geçen yılbaşı...

— Nüket'le evliliğimizin sürdüğü dönemde, İzmir'de bir yılbaşı gecesi geçirdik. Yeni doğmuş oğlumuz, Nüket ve ben.

Gece, yılbaşı yemeğini Attilalarda yedik. Yakındı evi, Karşıyaka'da Nüket'lerin evine. Bir güzel sofraydı. Attila, Biket, Nüket; iki kardeşin anneleri Güzin Hanım ve Perihan teyze. Nur yağsın ölenlerin mezarlarına, Attila'nın da, Perihan teyzenin de!.. Yemek bitti, gece yarısı oldu. Yeni yıla girdik. Attila "Siz aranızda bir şeyler konuşursunuz herhalde" dedi kibarca, onlar da başka bir odaya geçtiler, biz Attila'yla ikimiz kaldık. Yeni çıkmış şiir kitabından hevesle şiirler okudu ve bana imzaladı, "Yeni yılın ilk sabahında" diye...

Evliliğim sırasında bir akşam da, Attila'yla Biket bize gelmişlerdi akşam yemeğine. Orada Attila şiirlerini benim okumamı istedi. Nişantaşı'nda High School'un arka bahçesinin baktığı Poyracık Sokak'ta, Kartal Apartmanı'nda oturuyorduk Nüket'le. O akşam ışıkların nereden yandığını, salonu nasıl aydınlattığını, Attila'yı ve oturduğu yeri görüyorum. Ona kendi şiirlerini okumuştum.

Bunu bir defa da Kemal Tahir'le yaşadım. O da bir akşam evime geldi, akşam yemeğine. Rakılar, bozalar, klasik Türk musikisi 33 devirli plakları, büyük kaybımız Atıf Yılmaz vardı o akşam yemekte, Pervin Par, rahmetli Gani Turanlı, Ertem Göreç, karısı rahmetli Rukiye Göreç vardı, karım Reya ve ben vardık. *Devlet Ana*'nın ortalığı birbirine kattığı dönemdi. Benim de olağanüstü sevdiğim bir roman, hâlâ da öyledir *Devlet Ana*. Masada karşılıklı oturmuştuk. Aldım *Devlet Ana* romanını, Kemal abiye yüz iki sayfa *Devlet Ana* okudum masada. Ne güzel dinlemiştir, ne güzel şeyler söylemiştir... Onu da unutmuyorum ve rahmetle, hasretle anıyorum. Kemal Tahir de ışıklarda yatanlardan biridir.

Romanda, birkaç yıldır açmadığım için emin değilim ama otuz beşinci sayfa civarında, eşcinsele yakın bir Bizans delikanlısını anlatır, o bölümü okumuştum. Benim sesim müsait değildir öyle incelmelere, çeyreklere, bemollere, bunu bile bile elimden geldiği kadar gayret göstermiştim. Kemal abinin gözlerinin dolduğunu hatırlıyorum. Onun gözleri o zaman dolmuştu, benim gözlerim de şimdi doluyor. Bir ödeşme değildir ama gene de...

Cüneyt Arkın'da kalan imzalı şiir kitabı

Birkaç sene sonra, Cüneyt Arkın dostumla devamlı çalıştığım bir dönemdi. Cüneyt sahneye çıkacak İstanbul'da. Sahnedeki programı hazırlamasına yardım ettim. O arada şiir okumasını da istedim. Bu şiirler içinde birkaç Attila İlhan şiiri de okumalıydı. O ara ona Attila'nın bana imzaladığı kitabı vermek gafletinde bulunmuşum. Bir de, "4. Krallığım" diye her yerde anılan şiirinin o sayfasını Sadri Alışık bana imzalamıştı. Cüneyt bunları aldı; sahnede okudu okumadı, şimdi hatırlamıyorum, ama ben o kitapları bir daha geriye alamadım Cüneyt'ten. Nedense o imzalı kitaplar onda ayrı bir etki yapmış olmalı, defalarca söylemiş olmama rağmen bulamadığını, kitaplığının neresine koymuş olduğunu hatırlayamadığını, birkaç defa aradığını söyledi. Böylece geçti gitti... Hayır, gitmedi. Hâlâ üzülmekteyim ki, Cüneyt Arkın gerçekten halis ve kavi bir dostumdur. Beraber çalıştığımız senaryo ve filmlerde bir defa bile takışmadan, sevgimizi ve yakınlığımızı büyütmüşüzdür. Mükemmel bir aile babasıdır. Karısı Betül Hanım'a da Cüneyt kadar sevgim ve saygım vardır. Ama neyleyim ki bütün bunlar şiir kitaplarımı geri getirmeye yetmemiştir!..

Ve Çiçek Arif...

Boşandık ya da mahkeme süreci başladı, Nüket İzmir'e dönmeyi kesinlikle düşünmüyordu. Gitmedi de bir daha, yani evliliğimizin üzerinden, onun İzmir'den İstanbul'a gelişinin üzerinden otuz beş sene geçti, otuz beş dakika için dahi bir daha İzmir'e gitmemiştir. Nedenini yalnız kendisi bilir; o nasıl bir isteksizliktir İzmir'e karşı...

Umut 2,5 yaşında. Şişli'de, Abide-i Hürriyet Caddesi'nde oturduğumuz apartman katını oğlumla ayrılacağım eşime bıraktım. O sırada *Yarınlar Bizim* filmini çekmekteyim Ali Rıza Binboğa'yla. O film için ısrarım vardır, iyi filmdir. Her şeyi doğru konmuştur ve zor bir zamanda, öyle düşüncele-

rin, öyle finallerin, öyle filmlerin yapılmadığı, yapılmakta zorluk çekildiği ya da yapılmalarına zorlukların çıkarıldığı bir zamanda çekilmiştir. Dönemin ünlü eleştirmeni Ali Gevgilili, *Vatan*'daki yazısında övgüler yağdırmıştır diyebilirim. Ama ben ufak bir teşekkür bile edememiş olmanın ezikliğini yaşarım hâlâ.

Yarınlar Bizim'i Ümraniye'de çekiyorum. Orada bir yamaçta. O zamanki Ümraniye, bugünkü Ümraniye değil. Denizden rüzgar patladığı zaman, bomboş bir ovadan ağaçsız, eşyasız, binasız bir ovadan gelip bize çarpıyordu. Bir gecekondu yapmıştık; yapılışının da filmini çekmiştik, o da öyküye dahildi. Gecekondu bitti falan derken, oranın muhtarı geldi. Eli ayağı dolaşmış adamın. "Ben" dedi "öğrendim, mahkeme kararı olmadan, bu gecekonduyu yıkma imkanımız yoktur. Medet sendedir." Güzel bir gecekondu yapmıştık, bütün şartlarıyla. Çatısı, tavanı kapanmış, tastamam bitmiş bir hanedir. Oturulmaktadır. Ali Rıza Binboğa, karısını Betül Ahçıoğlu oynuyordu, bir de oğulları vardı, ufak. Aile orada yemekte, içmekte, yatmakta, kalkmakta; tam bir gecekondu yaşamı içindeler. Sanmış ki yıkmayacağım, kalacak, satacağız, vereceğiz birilerine... "Hiç korkma, al senaryoyu oku, final zaten bir buldozerin gelmesi, Ali Rıza'ya, karısına ve çocuğuna rağmen, onları bir tarafa atıp, bu binayı yerle bir etmesinin hikayesi olacak. Final bunu getirecek. İçin rahat etsin" dedim.

İşte o ayrılma döneminde sabahları çıkıyorum, akşama kadar film çekerken oyalanıyorum. "Böyle dur, şöyle yap, böyle git, böyle bak!" Kadro kalabalık. Hamit Yıldırım var, Oktay Durukan var. Ali Rıza Binboğa çok sıcak, yakın, dost bir adam, çok da yetenekli. Rahmetli Kadir Savun var; onun da karısıyla arası açıktı o dönem. Akşam çekim bittikten sonra, şehre dönüş ve benim kendime ait gece hayatımın, o gece içinde geçecek zamanımın, ikinci bir insanımın olmadığı zamanımın bana neler çektirdiğini bir ben bilirim... İşte orada "Otelde falan kalamazsın, başka yerde de kalamazsın" dedi Çiçek Arif.

İlk tanıdığım zaman "Komünist Arif"ti. Çiçek Pasajı'nda beraber içtiğimiz, ciltli kitaplar satıp kiralayan seyyar bir kitapçı... Güler yüzlü, neşeli, tatlı, arkadaş, sokulgan, kolay kırılmaz, incinmez... Hani insanın gördüğü zaman içinin açıldığı adamlar, kadınlar, çocuklar, ağaçlar, çiçekler vardır, işte öyle biridir Arif. "Bende kal" dedi "üzülürüm kalmazsan..."

Arif'le serüvenimiz 1956'lı yıllardan başlar. Çok iyi hatırladığım bir şey; Vilayet'in karşısındaki İzzettin Han'daki çalışma odasından bir kış öğlesi onu aldığımı, yağmurlu bir cumartesi gününde beraberce çıkıp sevgililerimizi aldığımızı (o hanımla evlendi, daha sonra da boşandı), karşıya geçip Üsküdar'da Şile otobüsüne bindiğimizi, yavaş yavaş kar yağmaya başlayan akşamüstü vaktinde beraberce Şile'ye gittiğimizi, yolda kara saplanan otobüsü hanımlarla beraber ittiğimizi hatırlarım. Sene 1957, neredeyse elli sene olmuş, vay vay vay!

O zaman Şile'de otel motel düzeni pek yoktu ve yolu da sapaydı. Bir tane otel vardı doğru dürüst, çarşı içinde. Daha çok evlerde pansiyon kalınırdı. Sonra senelerce sürdü Şile sevdası. 1961-1970 arası; ilk evliliğimde yazları, çok uzun süreler kalmışımdır Şile evlerinde. Çok iyi insanlardı bütün ev sahipleri. Evler tertemiz, sakız gibi ovulmuş ahşap evlerdi. Yataklar, yastıklar, çarşaflar, pencereler, perdeler, her şey tertemiz idi. Orada bir yaşlı karı kocanın evinde kalmıştık Arif'le ve sevgililerimizle. Evin hanımı, vaktiyle balıkçı kaptanı olan kocasına "Büyük Bey" diye hitap ederdi, pek hoşumuza giderdi. Evin büyük bir odasında, yanan ocağın karşısına oturup, tavandan sarkan sucukları uzun şişlerle kopartıp ocakta kızarttığımızı ve ekmek içine sararak, nasıl iştahla yediğimizi hatırlıyorum.

Öyle başlayan dostluk hiç bozulmadan gitti. Sonra Arif boşandı, sonra tekrar evlendi. İkinci evliliğinde, öğlen sofrası kurdu Çiçek Pazarı meyhanelerinde, orada da başköşedeydim. O resimlere baktıkça hâlâ tadım artar. İkinci hanımdan da bir-iki yıl sonra boşandı. Sema Hanım, bir ara Fenerbahçe Yönetim Kurulu üyesi de oldu, sonra yaman bir iş kadını haline geldi. Doğu bölgemize de yatırımlar yapacak kadar iyi niyetli, yürekli, cesaretli, yurtsever bir hanımdır.

Yarınlar Bizim'i çektiğim, akşamları Ümraniye'lerden, yorgun argın, kirlenmiş, toz toprak içinde döndüğüm zamanlarda, arada bir evime uğrardım. Oğlumu pencereden falan görürdüm ya da kapı aralığından. Nüket bana temiz çamaşır paketleri ya da çantaları verirdi. Üstümü değişir, yeni ütülü giysiler alırdım. Sanıyorum iki hafta boyunca geceleri Nişantaşı'nda, Çiçek Arif'in evinde kaldım. Arif'le Sema bir dediğimi iki etmediler, zaten fazla bir şey isteyecek halim de yoktu. Sema her gece beni çok temiz bir odada, geniş bir karyolada, tertemiz şiltelerde, yastıklar ve yorganlarda yatırdı. Her gün yastık yüzümü ve çarşafımı değiştirmiştir, her gece. Bazen çok yorgun ve suratlı dönüyordum. Çünkü mutsuzdum, bir evi yıkmış, bir yuvayı dağıtmış, bir çocuk uğruna yeniden evlenmiştim, o da yürümemişti, yani koyu laciverttim diyebilirim kendim için. Öyleydim.

Bazı akşamlar evlerine girdiğimde, sofra kurulmuş olurdu; sofrada arkadaşlar, çoğu benim de arkadaşlarım... Yalmanlar, Long Cengizler, Erdallar, Mazlum ve eşi iyilik meleği Eser... Oturmazdım sofraya, yemiş gelirdim bazen, çünkü suratlıydım, tatsızdım, ışıklarım sönük. Onlarsa oturmuşlar bir arada, gülecekler, söyleyecekler, yemek yiyecekler, birbirlerine takılacaklar, onların neşelerini de söndüreceğimi bilirdim, o yüzden geçerdim doğrudan doğruya banyoya, oradan da yatak odasına... Nasıl uyurdum? Bilemem. Sabahleyin çıkardım. Çekim minibüsü alır beni, götürürdü.

Arif'le ilişkimiz hep sürdü. Sonra o şimdi Çiçek Bar olarak hazırladığı o güzelim yeri aldı ya da kiraladı. Orası bir büyük yazıhane halindeydi. Çiçek Bar olacağı; yemek yenecek, mutfağı olacak, içki servisi yapılacak, tıklım tıklım dolacak bir bar olacağı aklımın ucundan bile geçmezdi doğrusu. Demek Arif, düşünmüş taşınmış, ortak olduğu, çok sevdiğim Azmi arkadaşımızla beraber... Oraya yazıhaneyken de pek çoğumuz giderdik. Sohbet eder, yer, içerdik kendi aramızda. Sonra orası büyük bir değişiklik geçirdi, para pul harcandı, belli bir emek, belli bir zevk kondu, Çiçek Bar oldu.

Çiçek Bar'dan önce de Arif'in bizim "İkinci Yeşilçam" dediğimiz Beyoğlu Alyon Sokak'ta yazıhanesi oldu bir ara. Filmler yaptı Aydemir Akbaş'la, onların senaryolarını yazdım bir süre. Sonra Arif'in kardeşi Abdurrahman Keskiner (Apo Bey diye tanınır piyasada, raconu yerinde, eli açık, mükrim, harcamasını, gezdirmesini, yedirmesini, içirmesini seven bir adamdır) ayrı bir şirket kurdu Erman Han'da Umut Film diye.

Arif'le dostluğum hep sürdü. Hâlâ da sürmekte çok şükür. Ben artık barlara, akşamüstü içkilerine seyreldiğim için sık gidememekteyim ama gittiğim zaman Arif'i görmek, Arif'e şöyle bir sarılmak, öpmek beni çok mutlu eden bir şeydir.

Arif'le müşterek arkadaşımız sevgili Halit Çapın'ın Ataköy Camii'ndeki cenazesindeydik. Adamakıllı üzgündük, yanında ortağı Azmi Bey vardı. O da değerli, zamanı, insanı ve yaşamı tanımış bir adamdır. Orada beni düzelten bir tarafı oldu Arif'in. Bir defa derin adamdır, şair adamdır Arif. Şiir gibi konuşur, çok güzel de şiir okur, insanın gözlerini kapatası ve yalnız kulaktan ibaret kalası gelir Arif'i dinlerken... Orada yanlış hatırladığım bir şeyi düzeltti. Ben Halit'in içkiden dolayı yaşadıklarını biliyordum. *Bay Alkolü Takdimimdir*'e giden, o çok içtiği, fena içtiği ve fenaya gittiği dönemde, Kulis Bar'da elinin titremesi yüzünden ilk kadehi tutamazdı da Jorj ona ilk kadehini kamışla verirdi. Kamıştan çekerdi ilk içkisini Halit, sonra ikinciyi rahat rahat içerdi. Ben onun rakı içtiğini sanıyordum, Arif nezaketle düzeltti beni. Doğrudur. Jorj'da rakı bir gün dahi, bir kişiye dahi verilmedi. Rakı kokusu Kulis'e girmemiştir. Bana göre bir eksikliktir ama Jorj öyle bakmıştır. Biz de öyle şeyler içiyorduk ister istemez.

Yayladan aşağıya, "İşte Akdeniz!"

Apo Bey, abisi Arif'i çok sever. Araları çok iyidir. Arif'in İkinci Dünya Savaşı sırasında, çocukluğunda yaşadığı bir olay vardı, bunu film yapmak istedi Apo Bey. O zamanlar reklam yönetmenliği yapan Yaşar Seriner, Apo Bey'in Adana Osmaniye'den çocukluk arkadaşıymış. Apo Bey, filmi ona

çektirmek isteyince Yaşar Seriner senaryocu olarak, kulakları çınlasın, beni istemiş. Biz olayın geçtiği yeri görmek istedik; Apo Bey, Yaşar Seriner ve ben Osmaniye'ye gittik. Orada Arif'in evini, akrabalarını, dostluklarını, yaşadığı yerleri gördük, serüvenini dinledik. *Kuduz-Çocuklar Çiçektir* filmi çıktı ortaya. Arif'e ait her şey çiçektir zaten, o dünyayı öyle kurmuştur, herkesin kurabileceği, kursa da devamlı götürebileceği bir dünya değildir o. Arif onu götürüyor. Ne güzel...

Filmin öyküsü şöyleydi: Bir kuduz köpek ısırmış çocukları!.. İkinci Dünya Savaşı zamanı, Osmaniye'de öyle bir aşı ve tedavi imkanı yok. Adana'ya gitmeleri gerekmiş çocukların, trenle... Başlarına da iki kişi verecekler, çocukları kontrol etsin diye. Kuduz iğnesi yiyip dönecekler. Bu onlara, ufacık yaşlarında serüven gibi gelmiş, çok sevinmişler. O serüveni yaşamak isteyen bir başka çocuk daha var. Annesizdir, öyle hatırlıyorum. Babası var; paralı pullu, katı bir adamdır. Çocuk biraz hürriyet, biraz baskılardan kurtulup çocukluğunu yaşamak istemiş. Onu kuduz köpek ısırmadığı halde "Beni de ısırdı" diye bir çiviyle ayağını kanatıp yola çıkmış. Sonrası kedere dönüşür...

Apo Bey bizi aldı, Anavarza'ya götürdü. Anavarza'yı Yaşar Kemal romanlarından, destanlarından okumuşumdur, alıp götürmüştür beni. Oraları görüyordum işte, yani o üçlemelerin, *Akçasaz'ın Ağaları*'nın, *Yusufçuk Yusuf*'un geçtiği yerler... Bütün o okuduklarımla beraberdim şimdi. *Demirciler Çarşısı* ile de beraberdim. Arif'in ailesine ait bir cinayetmiş o. Kadirli'ye indik. O sırada adını iyice duyurmuş bir ilçeydi. Kaymakamı daha önceki yıllarda çok haklı, ama başka örneği pek olmayan bir direniş göstermiş, bu yüzden hepimizin saygısını, sevgisini kazanmıştı.

Daha sonra bir gün, Apo Bey bizi yaylaya çıkarttı. Etler, yemekler, içecekler, meyveler neler alınmadı... Soğuk bir gündü, yaylaya çıktıkça hava daha da soğudu. Bir ev grubunun önünde, açık arazide bir kayanın etrafına toplandık. Kayanın üstü bir bıçakla kesilmiş gibi dümdüzdü, arkası da yusyuvarlak, toprağa doğru inmekteydi. O toprağa inen yusyuvarlak

tarafında ateş yaktılar. Kaya kızdı, kaya ateşe döndü. O zaman o dümdüz, bıçakla kesilmiş ekmek dilimi gibi görünen yüzüne etleri atmaya başladılar. Etler o dümdüz kayanın üzerinde kızarmaya, pişmeye, cızırdamaya başladı. Kar vardı yaylada yer yer...

Orada ayakta birkaç saat geçirdik, fotoğrafları vardır; kimisi portakallı votka, kimisi de rakı içti galiba... O günü, orada geçen zamanı unutamam. Önce mesleğime, sonra da bana bu imkanı verdiği için Yaşar'a ve Apo Bey'e, çocukluğunda böyle bir olayı yaşadığı için Arif'e ve o yıllardaki çocuk arkadaşlarına yeniden teşekkürler ederim.

Dönüyorduk arabalarla, ne kadar inanılır bilmiyorum, çok yüksekten inmekteydik. Denizi gösterdiler bana, "İşte Akdeniz!" dediler. Oralardan Akdeniz'i görmek!.. Güneş vuruyordu o saatte, yeniden bir akşam güneşi. Reşat Nuri Bey'i hatırlatan bir akşam güneşi hafif hafif parıldıyordu. Kısa sürdü; izledim, takip ettim. Böyle bir zaman idi...

— Geçmiş zamana dair şeyleri anlatırken, görüyorum ki insanlar birbirlerine daha çok zaman ayırıyor, daha çok paylaşıyorlarmış. Zaman giderek insanları yalnızlaştırmış gibi...

— Ben sadece hatırladıklarımı, yaşadıklarımı anlatmaya çalışıyorum, ama gerçekten de öyleydi. Bir defa çok sevişirdik... O zaman meyhane önlerine fıçılar konuyordu. Çiçek Pasajı'nda da bir tek çiçekçi dükkanı kalmıştı, Celal'in meyhanesinin yanında. Ben mesela "Akşam olsa da oraya gitsem, fıçılardan birinin dibine çöksem, az sonra da Arif gelse, diğerleri gelse, şurada bir toplansak" diye akşamı zor ederdim. Arif hafiften türkü de okurdu, yani az kazandığı bir dönemdi. Öyle bir dönemde kendisine yakıştırılmış olan "komünist" lafını taşımak da o kadar kolay değildi ama Arif'in yüzündeki tebessüm, yemin ederim bir tek defa eksilmemiştir. Canı mı sıkılmıştır, kalbini mi kırmışlardır, istediği bir şey mi olmamıştır, her ne hal ise, bunu hep içine atmasını bilmiş adamdır. Onu severim, hâlâ da seviyorum. O benim iyi arkadaşımdır.

— Bu noktada yaşamınızda dostlarınızla paylaştığınız şeylere, dostluğun anlamına gelelim isterseniz...

— Bunu ayıra ayıra yapalım. Yani Babıâli'de kimlerdi dostlarım?.. Sonra sinemeda kimler?.. Ayhan, Göksel, Sadri... Erkek ve kadın oyuncular, yönetmenler, yapımcılar, kameracılar, her birinin yerini ayırarak söyleyelim.

Bu arkadaşlık duygusu nerede başlar insanda? Ne zaman başlar, onu bir bulsak önce... Çocukta, hangi yaşta başlar? Kendine yetmeyeceğini, bir başına olmanın, hatta yeter gibi görünse de bir marifet olmayacağını!.. İnsanın çoğalan, doğuran, artan olduğunu, yaşamın bireylerle değil, toplumlarla yürüdüğünü... Çok yaman bir olay haline gelebilir!.. Köylüler, köylülük, çiftlikler... Sonra daha büyük köyler, kasaba dedikleri. Çoğalma duygusu ve bir arada yaşama duygusu çok önemli ve yaratıcı!.. Sonra daha büyük kentler, çok büyük kentler... 15-20 milyon nüfusu bir arada barındıran kentleşmeye kadar gitmeler... Denize ya da havuza, göle damlayan bir damla su gibi... Yayılma alanı son derece geniş. Yankısı, yansısı çok uzun!.. Yani insan kadar eski. Hazreti Peygamber'in bir hadisi var: "Bir dost azdır, bir düşman çoktur."

— Dostlarınız kimler diye sorsam, hiç duraksamadan kimleri sayarsınız?..

— Duraksarım!.. Şu anda çoğunu söyleyemem. Yani şu anda şemsiyenin altına gireceğim, her yağmurda korunacağım öyle bir yaman dostum kalmadı, gittiler. Onlar kalabalıkça bir takımdı, sıcak, dost, sağlam... İlkokulun beşinci sınıfında, babam Sinop'un Ayancık kazasındayken, İstanbul'da yatılı okuyordum. O zamanlardan kalma dört arkadaşımı hatırlıyorum; Turgut Şekip, sonradan Fenerbahçe kalecisi olacak; 476 Şükrü (Ersoy) ve Süheyl, nefesli çalgıların ve caz müziğinin büyük ustası Süheyl Denizci. Sevgili Süheyl şimdi benden daha fazla ağarmış, beyazlamış... Ne zaman görüşsek, aynı sevgiyle heyecanlanırız. Ama Şükrü Ersoy'la yıllar sonra rast-

laştık, hatırlattım sevinçle, hatırlayamadı ve hatırlayamaması onu üzmedi, umursamadı! "Ben seninle bir tarihte, ilkokulun beşinci sınıfını beraber okumuşsam ne olmuş kardeşim" halindeydi...

(Kara bir not: Süheyl Denizci de öldü!.. Benim 12 yaşımdan acaba kaç kişi kaldı bu tarafta!.. "Işıkta yatanlar" birbirleriyle buluşuyor, bu etkili bir teselli.)

Yeşilçam'dan simalar...

Dostluk bahsinde, sözü sinemadan, kendi sinemamdan sürdürmek istiyorum. Değinip geçtiğim arkadaşlarım var, onlara eklemeler yapmak istiyorum. Bunlardan bir tanesi Tanju Gürsu'dur. Tanju, son derece yakışıklı, son derece sağlıklı, son derece karakter sahibi, inadı inat... Tam bir Karadenizlidir, yani fevri!.. Öfkesi birden patlayan ve çabuk sönen, sütliman olan, ama doğrudan yana, namustan yana bir adamdır. Onun dostluğunu kazanmış olmaktan, ona yazmaktan, onunla film çekmiş olmaktan mutluluk duymaktayım. Hâlâ iyi bir dostuyum, sık sık görüşmekteyiz. Tanju, görünce insanın içini açanlardan, yaman bir güven duygusu getirenlerdendir.

Bunlardan bir tanesi de Ekrem Bora'dır. Bir defa, benim sinemam gerçekten mazbut bir aile sineması dır. Çoğu bunun farkında değildir, yani magazin basınına geçip dedikodu sütunlarında görülenlerle ölçmemek gerekir. Şöyle bir sıralama yapalım: Bir Ayhan Işık, ne kadar yakın olduğum bilinir, müthiş mazbut bir aile babasıydı; karısı, çocuğu, kızı. Bir Sadri Alışık yan dönüp bakmamıştır kimseye, Çolpan vardır, bir de Kerem Alışık vardır. Eşref Kolçak, bir kendisi vardır, bir karısı ve oğlu Harun. Bildim bileli böylesine bir çizgi içinde götürmüştür. Bunu Göksel Arsoy için de söyleyebilirim. Karısı Soley ve evladı arasında döndüğünü. Buna Ekrem Bora'yı rahatlıkla eklemek gerekir. Bildim bileli karısı Gül'le ve iki kızıyla, şimdi torunları da var; müthiş bir mutluluk götürmekte. Hiçbir olaya, hiçbir kadın ilişkisine rek-

lam için de olsa girmemişlerdir. Bu konuda o dönemin magazin basını bile herhangi bir şey bulamamıştır, yoksa yakıştırırlardı. Çünkü bunlar son derece yakışıklı, star, paralı, şöhretli erkekler!.. Karşılarında da öyle güzel kadınlar, öyle starlar oynamakta. Her birine neler yakıştırılabilirdi. Bütün bunların dışında kalmışlardır, bunun hakkını teslim etmek isterim. Arkadaşım değildir ama İzzet Günay'ı onların arasına koymak isterim. Mesela Orhan Günşiray, altı-yedi defa evlenmiştir, çapkınlığını evlilikte bulmuştur ve o da bunun dışındaki çizgiye çıkmamıştır.

Bu kadın yıldızlar için de böyledir. Bir Filiz Akın, bir Hülya Koçyiğit, Fatma Girik, Selda Alkor, Türkan Şoray, Hülya Darcan ve pek çokları için söylenebilir... Bu sıralama, böyle kendi düzeni içinde gider.

Ekrem, bunun dışında bir de fotoğraf sanatına son derece düşkündür. Yavaş yavaş profesyonel fotoğrafçı olmuş, kendisine karanlık odalar yapmıştır apartmanında. Uğrarsınız, Ekrem'i sorarsınız, cevap "Karanlık odada fotoğraf banyo ediyor" olur. Tabii, o zaman dijital gibi insandaki bütün merakı öldüren, birdenbire çektiğiniz fotoğrafı karşınızda bulma gibi bir kolaylığın, o heyecan öldürücü buluşun yerine, bir fotoğrafın negatife çekilmesi, negatiften bir stüdyo, laboratuvar işlemi görmesi, agrandizörden geçmesi, eczalı bir küvete atılması, yavaş yavaş banyo edilerek, orada bir resmin belirmesi gibi güzellikler vardı. Bugün her şey paldır küldür gitmekte, şipşak bitmekte.

Bu yıl, Selçuk Üniversitesi'nin çağrılısı olarak, on üniversitenin İletişim Fakültesi dekanlarıyla birlikte Konya'ya gittim. Seksen bin öğrencisi olan dev bir eğitim merkezinde geçirdiğim çok ayrıcalıklı altı günü unutamam. Çeşitli üniversite öğrencilerinin ürettikleri altmış tane kısa metraj filmin jüri üyesi olarak, seyrine doyamadım diyebilirim. Ve işte orada, yıllar sonra, Selçuk Üniversitesi İletişim Fakültesi'nin özenle hazırlanmış bir bölmesinde, karşıma "agrandisör" denen eski dost, çalışma arkadaşı çıkmasın mı!.. Değişen ve hızla gelişen teknolojinin ardında kalmış, işlevsiz bir hatıraydı artık!..

Bu merak duygusu bitince ne olacak,? Bu kadar hızlı tempoda koşmanın sonu nedir? Herhalde dünya sonuna doğru gidiyor, herhalde insanlardan kurtulacaktır dünya, insanlar da dünyadan... İki taraf da "oh" diyecektir.

Bunlara ekleyeceğim Ayla Algan var. Ayla Algan, bana göre bir "bilge kadın"dır. Onun kadar bilenini, sanatı, kendi sanatını, oyunculuğu, oyuncu kültürünü, oyuncunun ne olduğunu, hem de dünyanın dört bir bucağında ne olduğunu, onun kadar bilenini görmedim. Oyunculuk deyince, her şeyden öndedir oyuncu benim için, yani yazıda şiir, şair neyse, oyuncu da odur indimde. Ayla, bunu çok iyi bilen, insanı çok iyi tanıyan, çok iyi açan, insanın bütün sorunlarını ve iç yapısını anlayan ve anlatan biridir.

Geçen sene Eskişehir'e gittik beraberce. Belediye, Türk Filmleri Haftası yapıyordu. Yedi gecede yedi Türk filmi oynayacaktı. Biri benim yazdığım, rahmetli Atıf abinin çektiği, hepsi rahmetli olan Sadri Alışık'ın, Danyal Topatan'ın, Feridun Çölgeçen'in, Diclehan Baban'ın oynadığı, Gani Turanlı'nın kameramanlığını yaptığı *Ah Güzel İstanbul* ve tabii Ayla'nın oynadığı... Bahçe Sineması'nda Eskişehirlilere gösterilecekti. Ayla ile beraber gittik döndük. Yol boyunca Ayla'dan dinlediğim sanat meseleleri, sanat telakkileri, oyun ve oyunculuk sorunları benim dünyamı adamakıllı zenginleştirmiştir, yani hiç kafa yormadığım, hatta hiç bilmediğim birtakım meselelerin içine beni sokabilmiştir. Dostluğu, kavi arkadaşlığı, yardımseverliği dışında Ayla'nın bir de bu tarafından bahsetmek gerekir. Son yıllarda benzersiz oyunculuğunun yanında, mesleğin yeni şöhretlerine "oyuncu koçluğu" yapmakta. Açtığı sanat okulunda drama dersleri vermekte ve benim *Hicran Sokağı*'ndaki oyunculuğuyla da 'örnek' olmayı sürdürmekte.

Yeşilçam'da seslendirme

— *Necip Bey'den de söz edecektiniz...*

— Necip Sarıcıoğlu tabii!.. Necip Sarıcıoğlu stüdyo işlemlerinde, ses kayıt meselelerinde inanılmaz bir üstünlüğe sahip-

tir. Seyrettiği filmin türüne, filmin sahnelerine göre o türün içinde nasıl bir müzik gerektiğini onun kadar iyi bilenine pek rastlamadım. Rastladığım olmuştur ama Necip hep üstte kalmıştır. Son derece usta bir teknisyendir, adamakıllı bir ses operatörüdür. Ses alma Necip'te bir meslek hüneridir. Sonra stüdyo sahibi oldu. Stüdyo nasıl yönetilir, montaj odaları nasıl, hangi tarihlerle verilir film yapımcılarına, seslendirme odaları, montaj odaları, negatif basımı bir kopyanın ortaya çıkarılması, seyredilmesi, bütün bunlar Necip Bey'in ayrı ustalık deneyimleridir.

"Tasula, Tasula!..."

Seslendirme çok önemlidir. Bir sağırın, apansız dünyayı ve tüm sesleri duyması gibi, olağanüstüdür. *Ağlayan Melek* filmini hem yazmış hem de yönetmiştim, sahiden iyi bir film oldu ve seyirci ile enfes bir diyalog kurdu. Çok seyredilmiş filmlerden biridir. Televizyonda da en az yüz defa gösterilmiştir. Türkan Şoray, Tanju Gürsu, Ekrem Bora, Yılmaz Gruda, Mümtaz Ener, Hüseyin Baradan, Renan Fosforoğlu, Faik Coşkun, Nubar Terziyan, Asım Nipton. Böyle güzel insanlar vardı. Rahmetli Diclehan Baban ve Oya Peri... Burgaz Adası'nda çalışıyoruz. Sabah yedi buçukta kalkan vapura biniyoruz köprüden. Tam bir saat, sekiz buçukta Burgaz Adası'na iniyoruz. Malzemelerimizi, orada iskeleye yakın bir lokanta-meyhaneye bırakmışız. Her gün taşıyabilecek halimiz yok; ışıklar, lambalar, klaketler, bazı giyimler... Orada soyunuyor, giyiniyoruz, faytonlara biniyoruz, nerede film çekeceksek gidip çekiyoruz. Kasım ayı! Yazlıkçılar inmiş ve Ada, Adalılara kalmış. Çok şükür! Tenha ve güzel. Burgaz kendindedir. Türkan Hanım, gözleri görmeyen bir Sabahat oynuyor. Sabiha ve Sabahat adını ben Türkan Hanım'da çok kullandım; *Vesikalı Yarim*'de Sabiha'ydı, *Ağlayan Melek*'te Sabahat oldu, *Yüreğimde Yare Var*'da yine Sabiha oldu. Belki bu isimler bana daha sıcak, daha yakın geldi. Oya Peri de bir Rum kızını oynuyor; hafif çapkınca, iyi kalpli ve Sabahat'in en iyi arka-

daşı. Sabahat'in bir de dert ortağı var, Şevket'in bir balık avından dönüşte getirdiği bir martı, denizin ortasında bulmuş, almış getirmiş... Sabahat dünyayı, Ada'yı, insanları, denizi ve martıları göremeyişin acısını onunla paylaşıyor. Bir de Tasula, Rum kızı Tasula, Oya Peri'nin oynadığı.

Film bitti. Bütün aşamalardan geçti, seslendirmeye geldik. Benim için çok önemli seslendirme. Ben, ses mühendisi Tuncer Aydınoğlu'nun odasındayım. Ses kaydetme dairesi ile seslendirme odası arasında bir demir merdiven var, en az yirmi basamakla inilen. Bir basketbol sahası mesafesi var, Acar Film Stüdyosu'nda. Sonra karşıdaki merdiveni çıkıp seslendirmeyi yapanların odasına ulaşıyorsunuz.

Ben yönettiğim bütün filmlerde o mesafeyi, eğer Acar Film'deyse, günde kırk-elli defa koş-git-in-çık-dön halinde yaşamışımdır. Halbuki önümde mikrofon var: "Bu sesi biraz şöyle yapar mısınız?" desem olacak. Hayır! Ben ille gidip söyleyeceğim. Nedense öyle bir amatör enayiliğim var!.. Başladı seslendirme. Türkan Hanım'ı Jeyan Mahfi Hanım konuşuyor. Her zamanki gibi harikulade konuşuyor, her şey yerli yerinde. Tasula'yı da Tijen Par konuşacak. Sacide Keskin seslendirme yönetmeni. Çok sevdiğim bir kadın, müthiş zeki, cin gibi, hayatı yaşamış, keyifli bir güzel sultan kadın idi. Rahmetle anarım.

Bir sahne var, adeta tek planda çekmişim, birer yakını var ama önemli değil. Burgaz Adası'nda sahilde Sabahat ile Tasula yürüyerek bize doğru, devamlı konuşarak gelecekler. Bir o konuşacak, bir öteki. Jeyan Hanım konuşuyor Türkan Hanım'ı, tastamam. Tijen, katiyen Rum şivesi falan getiremekte. Açtım mikrofonu, dedim ki: "Sacide Hanım! Bu Rumca değil. İstanbullu Rum'un Türkçesi değil. O kendine haslık, o güzellik gelmiyor." Ben Rum mahallesinde büyüdüm, anlarım o yüzden. Hatta iyi bir Rum taklidi yapabilirim konuşurken. "Aaa, Safa Bey! Tamam" dedi bana Sacide Hanım. Kapadım, tak tak indim merdivenleri, koştum basket sahasını, çıktım taş merdivenleri, girdim, dedim: "Olmuyor!" "Oluyor!" "Olmuyor!" derken, Tijen dedi ki, "Olmu-

yor Sacide abla, yapamıyorum." Sacide Hanım şaşırdı ve küstü. Vakit öğlen olmak üzere. "Ben bu saatte şimdi kimi bulurum?" dedi.

O günkü seslendirmeyi bitirmem lazım! Filmimi sette iyi çekmişim, stüdyoda mı elden kaçıracağım telaşındayım. O tedirginlikleri bilmek, yaşamış olmak lazımdır. Ben o zaman gerildim!.. "Beni ilgilendirmiyor, kimi nerede bulacağınız. Bu ses değil istediğim!.. Bu bir Rum şivesi değil." Çok yaşasın, Tijen de aynı şeyi söylemekte. Sacide Hanım gene "Ben nereden, kimi bulayım Safa Bey?" diyordu ki, Jeyan Hanım "Bir ben deneyeyim" diye araya girdi. "Neyi?" dedik, Jeyan'a hep beraber. "Tasula'yı" dedi. Çatıldım. "Jeyan Hanım, tek plan!. Yan yana yürüyorlar, laf da biter tükenir gibi değil, uzun çekmişim. Ben ne bileyim seslendirmede karşıma neyin çıkacağını... Ne diyorsunuz siz? Mümkün olanı konuşalım.." Sakince tekrarladı: "Ben bir deneyeyim." En çok Sacide Hanım şaşırdı buna. Jeyan, "Gidin, bir dinleyin" dedi bana. Ben koştum gittim, Tuncer'in yanına çıktım. Başladı resim akmaya, bir mucize oldu!.. Türkan Hanım halis bir Türkçe ile konuşmaktadır, daha bitirir bitirmez, Tasula Rum şivesi basmaktadır. Bir o, bir bu... Tuncer'le ben sarardık, kendimizden geçtik. Böyle şey olmaz! "Oldu mu?" dedi Jeyan Hanım mikrofonda. "Jeyan Hanım, ne desem az... Ne kadar iyisiniz" dedim, çekildi, bitti. Sonra koştum, sarıldım öptüm Jeyan Hanım'ı, teşekkür ettim. Sacide Hanım'ı da öptüm. Onu çok severdim, kıramaz, incitemezdim, dilerim incitmemişimdir.

Aradan bir-bir buçuk yıl geçti. Film çıktı, oynadı, çok seyredildi falan... Bir akşamüstü Osmanbey'den geçiyorum, "Safa! Safa!" diye bağırıyor bir kadın sesi. Döndüm baktım, Oya Peri. Bir kuyumcudan çıkmış, heyecenla sesleniyor bana. Koştum gittim, sarıldım. Onunla da öpüştük koklaştık, uzun süreden beri görüşmemişiz. "Turnedeydim" dedi, "Bir grupla beraber şarkı söylüyorum." Öyleydi o sıralar, Ayhan Işık da çıkıp şarkı söylemişti, Sadri Alışık da, Ekrem Bora da. Oya, "Bir şey anlatacağım sana" dedi, "Erzurum'da sinema salo-

nunda konser var, sıra bana geldi. Spiker anons etti: 'Huzurlarınızda alkışlarınızla Oya Peri!' Çatapata bir alkış, tek tük... Ben sahneye çıktım. Yürüdüm mikrofonun önüne, sahnenin önüne gelip seyirci yüzümü seçince, hep bir ağızdan tempoyla 'Tasula! Tasula!' diye tempo tutmaya, alkışlamaya başladılar" diye anlattı. Güneşin altında, Osmanbey Rumeli Caddesi'nde ikimiz de zırladık. Sinemanın kutsallığıdır bu...

— *Yeşilçam'dan hatırladığınız simalara devam edelim mi?..*
— Edelim. Mesela Süleyman Turan, son derece iyi bir oyuncu, sessiz, sakin. O da müthiş bir karı koca aşkıyla yaşamakta bin senedir. Ben 1954'lerde *Yelpaze*'yi yönetirken Süleyman Turan bana karikatür çizerdi o zaman, yayımlardım. Sonra senelerce günlük gazetelerde resimli romanlar çizdi, yani sanat yönü çeşitli açılarda gelişmiş bir güzel adamdır, oyunculuğunun dışında. Kalamış'tan tanırım. Kalamış'ta o zaman kayıkhane vardı, şimdi kalmayan... Yanında da ufak bir saha. Orada benim bir arkadaşımın bir "dingi"si vardı, ufacık bir tekne. O yüzden sık sık Kalamış'a gelip gitmekteydik, Süleyman'ı orada tanıdım. Ondan üç-beş yaş büyüğümdür. İnsan olarak, sanatçı olarak adamakıllı bağrıma basarım, çok severim.

Buna Yılmaz Köksal da girer. Çok yetenekli, sinemamızın hareketli filmlerini, "avantür" dediğimiz filmlerini yaman bir güçle götürmüş, orada bir seyirci birikimi yaratmış adamdır. Çok severim Yılmaz Köksal'ı. O da karısının dizinin dibinden ayrılmayan, mazbut bir adamdır. Zaten hiçbirine Yeşilçamlıların toz kondurmam, o da ayrı ama bunlar ispatlı, tanıklı, yaşam biçimleridir.

Yusuf Sezgin de öyledir. Onu bana çok yıllar evvel, 1960'larda, rahmetli tiyatro yazarı, *Yelpaze*'nin de tiyatro eleştirilerini yazan Melih Vassaf tanıştırmıştır Şile'de. Yusuf adıyla müsemmadır. O kadar yakışıklı, öyle ışıltılı yüzlüydü ki, *Hz. Yusuf* filminde Hz. Yusuf'u temsil etmiştir. Önce ona *Ölmek mi Yaşamak mı* filmini yazmıştım, Hülya Koçyiğit'le oynadığı. Sonra da ilişkimiz hiç kopmadan gitti ve gitmekte.

Bunlar benim saygıyla andığım, vazgeçemediğim arkadaşlarım. Böyle sıralamaya girince, akla gelmeyenlerin, sonradan hatırlanacak olanların getireceği kederi nasıl aşarım bilmiyorum ama aklıma geldikçe anlatmalıyım bu insanları. Bunların içine yönetmen arkadaşlarım olarak rahmetli Sırrı Gültekin'i yerleştirmeliyim, Mehmet Dinler'i mutlaka kucaklamalıyım. Nejat Saydam'ı daha önce de anlatmıştım, her şeyiyle mükemmel bir adamdı. Yeşilçam tarihi idi kendisi.

Nejat Saydam'la Hürrem Erman... İkisini de kaybettik konuşturmadan. Bildiklerini, dinlediklerini, yaşadıklarını, gördüklerini, Yeşilçam'a dair birikimlerini almadan öbür tarafa gönderdiğimiz için müthiş mutsuzum. Yeşilçam'ı anlatacakların sayısı yarı yarıya azalmış demektir sadece ikisiyle. İkisinin bildiğini bugün Yeşilçam'da ben dahil, kalmışların hiçbiri onların yarısı kadar bilemez. Nejat da karısı Yüksel'e, çocukları Sanlı ile Sabri'ye delicesine vurgun bir güzel adam idi. Hepsi öyleydi. Hürrem Abi'yi, karısı Gelengül Hanım'ı ve evlatlarını saygıyla anıyorum.

İsimler geçtikçe, bu başarıların ardında düzenli bir aile yaşamının geliştiği görülüyor. Yani hayat biraz bohem ister sanatçıyı ama acaba bohem olmak, avare olmak, biraz dağınık yaşamak, nerede sabah orada akşam duygularıyla götürmek hayatı, disiplinli yaşamanın getirdiği üreticilikle çelişmiyor mu? Düşünmemiz gerekir! Çalışmadığım kalmamıştır Yeşilçam'da. Çalışmadıklarımla da dostluk kurmuşumdur. Hepsi birbirinden iyi, hepsi birbirinden güzeldi benim arkadaşlarımın.

Mesela bir Şeref Gür, yapımcı, *Vesikalı Yarim*'in yapımcısı. Yeşilçam'ın, Erman Film'in ana direklerinden biri diyebileceğim bir adam. Bir Yaşar Tunalı, Topkapı Film'in sahibi, nezaketini, terbiyesini, insan ilişkilerini hasretle hatırlamaktayım. Zor dönemlerden geçmekteyiz artık, onlar azaldıkça ve eksildikçe...

Mesela Halil Ergün'ün oyunculuğu, dostluğu, ebedi bir huy haline getirdiği saygılı insan ilişkileri... Bir Tuncel Kurtiz, ustalığı sınırlarımızı çoktan aşmış. İsrail'den İsveç'e,

Amerika'ya kadar çok önemli sahnelerde ve başrolde... Özel yaşamındaki doğaya dönük, o sakin özellik... Ve arkadaşlık deyince, hemen onun adıyla gülümsemek gerçek dostluklara... Çok yaşasınlar.

Ciddi, ölçülü ve sağlıklı bir yaşamı devamlı sürdüren Tamer Yiğit'i nasıl hatırlamam!.. Karşılıklı sevgiyle, halis bir dostluk sürdürdüğüm Şerif Gören'i... Şerif de iyi sinema yapmak için dünyaya gelmişlerden biridir. Bunlara bütün kalbimle sevip saydığım Zeki Ökten'i, Bülent Kayabaş'ı, "Onlara benzeyenler çoğalsa, dünya güzelleşir, insan sömürüsü biter, insana yakışan yaşam nihayet başlar" dediğim Rutkay Aziz'le Müjdat Gezen'i de katmalıyım.

Tunç Başaran'ın ettiği kötülük!..

Bu dostların içinde beni sinema dünyasında en çok mutlu edenlerden biri de Tunç Başaran'dır. Tunç'un iyi yönetmenliği kadar, yaşam biçimi ve insan ilişkileri de beni çok etkilemiştir. Tuhaf bir örnek vereyim; bir defa Tunç sakindir, uzun uzadıya küslük, kavga konuları konuşamazsın. Sana hak verir ama bu konunun çok yeni bir şey olmadığını, yeni bir şey söylenemeyeceğini, durumun zaten ortada ve içler acısı olduğunu söyleyerek başka bir konuya sıçrar.

Onu ilk tanadığım gecede kendime çok mahcup düşmüşümdür. *Artist* dergisi bir süre sonra bir sinema yapım şirketi haline dönmüştü. Recep Ekicigil dostumuzun dergisi. Uzun yıllar dergicilikle sinemaya hizmet eden Ekicigil ailesi, yapımcılığa soyundu. Dergi ve diğer kitap yayınları Cağaloğlu'nda kaldı, Artist Film için de Parmakkapı'da bir handa kat tuttular. Çalışmalar istediler benden, senaryolar yazdım onlara. Yazacağım bir senaryoyu Tunç'un çekmesine karar verilmiş, "Siz yazıhanede bir buluşun" dediler. İlk defa Cüneyt Arkın'ı da orada, o akşam gördüm. Tunç arkadaşımdı ama Cüneyt'i hiç görmemiştim. Burun ameliyatı olmamıştı daha, çok yakışıklıydı zaten, hep çok yakışıklı kalmıştır Cüneyt.

Tunç'la konuştuk, Cüneyt'le de tanışıp ahbap olduk. Sonra görevliler gittiler ama bizim lafımız bitmiyor, kaldık, gece oldu. Bize yemek geldi yakın bir lokantadan. Yazdı ve karpuz geldi hepimize, hepimiz karpuz istedik.

Mahcubiyetim şimdi başlar. Ben dalmışım, bıçak kullanmıyorum, bıçakla önce dilmişim karpuzu, sonra bıçağı bir kenara bırakmışım, hararetim de var herhalde, çatalla yemekteyim. Çekirdeklerini de püf püf yapmaktayım tabağımın bir kenarına. O arada gözüm Tunç'a ilişti, bunu benden bin defa dinlemiştir kendisi ve çevresi!.. İnanılmaz bir terbiye içinde çatal ve bıçak kullanarak, çatalıyla tuttuğu karpuz parçasının çekirdeklerini bıçağı ile tek tek, sabırla tabağa dökerek, ondan sonra o çatalla karpuzu ağzına götürerek, ağzını benim gibi katiyen şapırdatmadan, ağzının içinde gizli bir şey varmış gibi müthiş bir nezaketle yemekte. Bir kendi halime baktım, yani bir ağzımın kenarından karpuz suyu sızmadığı kalmış, bir de onu seyrettim, o farkında değil, o alıştığı bir şeyi yapıyor... Bende birdenbire müthiş bir mahcubiyet, "Şu haline bak, yazıklar olsun" iç sesi... Sonra karpuzumu onun gibi yemeye başladım. Bana bir kötülüğü olmuştur bunun! Üzerinden herhalde kırk yıl geçti, ben bu kadar yıl içinde kırk bin defa karpuz yemişsem, kırk bin defa bunu hatırlamışımdır. Her seferinde de, "Kendine gel, Tunç'u hatırla, terbiyeni takın da ye" diye düşünmüşümdür. Yani istediğim gibi karpuz yemeyi elimden almıştır. Halbuki iki elimle tutup, karpuz bittikten sonra karpuz kabuğunun iç tarafındaki çıkıntıyı da şapır şupur yemek... Öyle bir şansım kalmamıştır. Yalnız başımayken bile... Bu Tunç'un bana ettiği yaman bir kötülüktür.

Ağır Fenerbahçeli'dir Tunç, ben de!.. İnönü Stadı'nda Vefa-Fenerbahçe maçı seyrediyorum. Şampiyonluğa oynayan Fenerbahçe'yi Vefa 2 golle yendi, 2-0. Sonradan Fenerbahçe'ye geçen bir santrfor Hilmi Kiremitçi vardı Vefa'da. Hilmi ve Zeki bize iki gol attılar, gık demedik. Bütün tribünler boşalmış, ben farkında değilim, morarmışım, çakılıp kalmışım oraya. Bomboş bir statta ben! Gelip, "Kalk artık, herkes gitti, stat boşaldı" diyen de olmamış. Karşı tribünler, saha-maha

kimseler yok. Sonradan Tunç anlatıyor, ben el çırpıyormuşum tempolu, "Vefa, Vefa" diyormuşum övme adına... Sonra bir alkış sesi daha duyunca ben döndüm baktım, en arkada, tribünlerin en arkasında Tunç!.. O da gidememiş, kalmış, yalnız o alkış tutmuyor, hayretle beni seyretmekte, bakmış alkışlıyorum, o da dalgasını geçmiş, beni alkışlamış.

Yelpaze'yi yönettiğim dönemde okuyucu şiirleri ve öyküleri yayımlıyordum ben. Okuyuculara ayırdığım öykü sayfası vardı. Mesela İslam Çupi'nin bir öyküsünü ilk defa ben yayınlamışımdır. *Yelpaze* dergisinde o koca İslam, o canım, rahmetle andığım, spor yazarlarının piri, nasıl yazılması, bir spor olayının nasıl yorumlanması gerektiğini, bir takımı tutuyorsanız bile hangi ahlakın içinde kalmanız gerektiğini altını çize çize yaşamış İslam...

Dergide yayımladığım öyküler ve şiirler arasında beni çok etkileyenler oluyordu. 1955-1960 yılları arasında yayımlanmış şiirler... Bu şiirlerin içinde benim aklımda kalmış, ezberleme gayreti göstermediğim halde ezberime girmiş bir şiir var. Karşılıklı kadeh tokuşturduğumuz bir akşam, yeri geldiğinde o şiiri okumuşum ben, bir okurun şiiri. Yaşıyor mu, kitap yaptı mı, yapmadı mı, adı neydi hatırlamıyorum. Şimdi o geceden bu tarafa, Tunç, yalnız ya da öğrencileriyle oturduğu masada, ne zaman beni görse bana o şiiri mutlaka okutur. Herhalde elli defa falan okumuşumdur... Onu görünce hemen anlarım. Bir sandalyenin üzerine çıkıp, başımla sağa sola selam vermediğim eksiktir, ille okutur bana. Şiir şu, eğer şairi yaşıyorsa, bunu hatırlar ve ortaya çıkarsa çok sevinirim. "Şu siyah önlüğündeki koku/ Darling, Jövizem boku/ dediğin zamankinden daha çok heyecan veriyor/ Sevgilim, ilk haftalığımla sana/ o plak yerine, yeni bir önlük alacağım." Bu şiir fena vurur Tunç'u... Her okuyuşumda aynı etkiyi alırım. Genç bir kız öğrenciye duyulan erotik duygu başka pek az şiirde bu kadar güzel anlatılır. "Şu siyah önlüğündeki koku", o nasıl bir ten kokusuysa, "Darling, Jövizem boku dediğin zamankinden daha çok heyecan veriyor" diyor. Bunu bir amatör okuyucu yazmıştır. Böyle birkaç okuyucu şiiridir bunlar...

Mesela yine 1954-55 yıllarına ait bir şiir: "Ayrılık neye yarar?/ Benim olan nen varsa yak/Yine benden bir şeyler saklar/Takvimindeki her yaprak" diyor... Bugün bunu yakalasalar mutlaka bir şarkı güftesi olur. Çünkü son üç-beş yıldır bütün şarkılar birbirine benzemekte, aşk şarkısı, ayrılık hasreti, "sabahlar olmuyor, akşamlara sığamıyorum, beni bıraktın gittin, pişmanım" demekten başka, bir şey çıkmamaktadır. Asuman ismine pansuman kafiyesi de cabası!..

Tunç bende bütün bu duyguları besler. Onunla sinemada da çalıştık. Son bir çalışma daha yapacaktık *Delilik Diploması*'nda, şartlar elvermedi, beraber olmak için gerekli gayreti gösteremedik. O başka bir şey çekiyordu, ben başka bir şey yazıyordum falan... Çok saygıyla andığım, çok tat aldığım bir adamdır, terbiyesi ve nezaketiyle...

— *Tunç Başaran'la ortak çalışmalarınız...*

— Onunla bir *Fatih'in Fedaisi yaptık,* Muzaffer Aslan'a. Birkaç tane daha olacak, şu anda hatırlayamıyorum. O dönemde Fatih'te oturuyordu, evine gidiyordum. Bir öğlen yemeğinde beni köfteciye götürmüştü. Güneşe açık bir mevsimdi, bahçeye oturup köfte-piyaz yerken bile senaryo çalışmış, tartışmıştık. Sonra başka bir projede beraber olacaktık, Müşfik Kenter oyanayacaktı. Uzun uzun çalıştık; cinsel gücü olmayan bir adamın hikayesi, bir duvar hikayesi düşünmüştük. Bana yazdığı bir yazı vardır. Evime gelmişti bir öğleden sonra, Gilbert Becaud dinlemiş, votka içmiştik.

Memduh Ün'ün çektiği *Kanun Karşısında*'da Memduh'un asistanıydı. Bir Ayhan Işık, Fatma Girik projesiydi. Bir akşam hep beraber evime gelmişlerdi, Fatma'dan sonra ikinci kadını oynayacak olan Elif Türkan'la. Semih Sergen vardı, o geceden hatırladığım, bir daha da dostluğumuz hiç eksilmeden arttı gitti. Çok sayar ve severim. Fotoğrafını severim, yüzünü, gözünü, ses tonunu, sesini kullanmasını çok severim. Bir sürü mevsim, bir sürü iklim vardır sesinde Semih'in... İyi kullanır, bizde çok azdır öylesine kullanmak.

Hayatın hep içinde oldum Tunç'la. Çok sevdiğim kız kardeşi Meriç Başaran da önemli bir oyuncuydu, bir ara Cem Karaca'yla evlenmişti. (Rahmetli Cem Karaca... Bütün şarkıları gibi, *Raptiye rap rap* da unutulmayacaklardandır.)

İşin en önemli tarafı Tunç'un annesinin Pakize Başaran Hanım olması. Noterliğinin yanında romancı Pakize Başaran. Çok önemli romanları var. Kırk yıl öncesinin şöhreti Pakize Başaran Hanım'a Babıâli'nin bütün üstatları âşık. Sonradan resim çizmekten vazgeçmiş, *Cumhuriyet* gazetesinde görev almış, çok ünlü bir ressam da bunlara dahildir. Hepsi rahmetli oldular. Çok hoş bir kadın romancı Pakize Başaran. Tunç'un o bahçeden, o kültürden, o rüzgardan esinlenmediğini söylemeye imkan yoktur.

— *Edebiyat âlemindeki dostlarınız... Mesela Ümit Yaşar Oğuzcan...*

— Ümit Yaşar, Ankara'dan İstanbul'a nakli mekan etmiş ve yerleşmiş. Yeni geldiği sırada, dumanı üstündeyken, ben *Hür Vatan*'daydım. Özcan Ergüder ile Orhan Birgit yönetiyorlar. Dediler ki, "Ümit Yaşar'la sen konuş. Sen konuşursan tadı çıkar." Randevu almışlar, kalktım gittim. Maçka'da, şimdi yerinde yeller esen, yerine kocaman, ne işe yarar anlamadığım bir otelin kurulduğu yerde Taşlık, Şark Kahvesi vardı. Biz gençlerin; Nişantaşı, Osmanbey, Şişli, Kurtuluş, hatta Taksim'e kadar geniş bir coğrafyadaki kız ve erkek gençliğin; 17 ile 22 yaş arasında, öğrenciliğimizin en tatlı zamanlarında, pazarları birbirimize boy gösterdiğimiz, birbirimize fiyaka attığımız, birbirimizi beğendiğimizi belli ettiğimiz bir güzel yerdi. Sonra orası içkili, alaturka sazlar ve şarkıların çalındığı bir gazino oldu. Onun yanında Taşlık Tenis Kulübü. Bir Amerikan barakaydı, bahçesi vardı.

Ümit Yaşar'ı ilk defa orada gördüm. Oturduk, konuştuk, yazdım, tam sayfa yayımlandı. Yazık ki o sayfa bende yoktur. Pek çok şeyin kıymetini bildim, ama bazı yazılarım maalesef uçtu, geçti gitti. Neler konuştuğumuzu, neler yazdığımı, nasıl cevapladığını bilmiyorum. Ama bildiğim bir şey var, ağır kekemeydi. Çok kekeleyerek konuşuyordu. Bir öğlen yemeğin-

de konuşmuştuk. Arada şiir okuyordu. Kendinden bahsediyordu. Şiir okurken, birdenbire hiç kekelemeyen, berrak, tertemiz, her harfin hakkını vererek, yani dilini, dişlerini ve dudaklarını o harfin söyleniş şekline uygun hale getirerek, yaman şiir okuyordu. Zaten iyi şairdir benim için. İyi şairliğini önleyen bir tek şey söyleniyor, çok şiir yazdı, hiç durmadan yazdı. Çok yazmayı ona çok gördüler ve bu onun şair tarafını sanki biraz azalttı, biraz ufalttı gibi baktılar. Ben öyle görmüyorum, öyle bakmıyorum; içinden geliyor idiyse, bir şey onu dürtüyor idiyse ne yapabilirdi ki? "Hayır, yazmayacağım" direnci mi göstermeliydi, yazmamalı mıydı? O da iç boşalması ise, boşalacaktı ve boşaldı.

Yaz tatilinde Şile'de uzun geceler deniz kenarında, gaz lambası ışıklarında beraberce oturduk. O deniz kenarındaki lokanta-kahve arası yerlerin bazılarında elektrik yoktu. Gaz lambalarını yükseklere asarlardı, onların ışığında otururduk. Ümit şiir okurdu, dinlerdik. Üşenmezdi ve kendini naza çekmezdi.

Kışın, Beyoğlu'nda pek çok buluşmamız var. Parmakkapı'da, Taksim Lisesi'ne giden sokağın içinde sağ kolda, bir güzel lokantaya gitmiştik bir akşam. Lokanta sahibi, kadir kıymet bilen bir adamdı, oraya gelen şöhretli kişilere defter imzalatıyor, birkaç satır karalatıyordu. Ümit'e de, bana da yazdırmıştı. Aynı defterde, aynı sayfadaydık; ama o defter şimdi kim bilir nerelere gitmiştir...

Gecenin on ikisiydi, Ümit Yaşar'ı tanıyor ve seviyorlardı. Hayır, bu bir sarhoş keyfi, "Okusana kardeşim!" münasebetsizliği değildi. Halis, dinç bir istekti, sağlıklı... Masamızda biraz evvel kekeleyen adam ayağa kalkmıştı ve bütün lokantayı doyuracak, duyuracak bir sesle şiirler okumuştu. "Gelme diyorsun/Bu gel demektir/Birazdan güneş doğacak/Dolu dizgin atlılar geçecek yüreğimden/Seni düşüneceğim..." diyordu hiç teklemeden. Bana hazırladığı şiir kitaplarından birisinde "Safa Önal'a dostlukla, sevgiyle..." diyordu. Yıl 1961...

İki kişinin aynı konuda kederini yaşadım, matemini!.. Bir tanesi Ümit Yaşar'dır. Oğlu, bir iç sıkıntısıyla diyelim, kendini Galata Kulesi'nden aşağı atmıştı. Onun cenazesinde Ümit'i

hatırlıyorum, ne kadar bitkin olduğunu... Teselliye katılamamıştım. Söylenecek hiçbir şey yoktu. Bence bu, tesellisiz bir ölümdü. Ne söylense beylik kalırdı ve rahatsız ederdi. Onun için susmuştum.

Bir defa da aynı şeyi Peyami Safa'da yaşadım. Onun da oğlu yedek subaylık yaptığı bir Doğu ilinde ölmüştü. 1960 askeri harekatından sonraydı. Şişli Camii'nde, yağmurlu bir gündeydik. Cihat Baban, Turizm ve Tanıtma Bakanı'ydı, askeri komitenin seçtiği bir kabinede. O da yanındaydı Peyami Bey'in. Koştum, girdim Şişli Camii'ne. Yağmur altında, gözlük camları yağmur içinde, gözlük camının arkasındaki gözleri yaş içinde, başında fötr şapka. Biraz ilerde oğlu Merve'nin Türk tabutuna sarılmış tabutu... Ve yedek subay arkadaşları nöbetteler. Peyami Bey beni ne kadar gördü, ne kadar tanıdı, ne kadar anladı bilemiyorum. Sarılmıştım ona. Gözümün önündedir.

Yaratıcılık yatar bütün sanatlarda ama bütün sanatların en zoru şiir yazabilmektir. Sözcüklerden, bildiğimiz, her gün ve sık sık kullandığımız o sözcüklerden ayrı dünyalar kurmak, ayrı anlamlar yüklemek o sözcüklere ve onlardan musikili, yankılı bir dil yaratmak, bize yeni dünyalar kurma, hayal ve düşünme imkanı vermek, çok zor bir iştir. Hiçbirine benzemeyen bir iş. Bildiğimiz alelade sözcüklerin yerlerini değiştirerek, sıralamasını değiştirerek onlara yeni anlamlar yüklemek, içinizden gelen duyguları, aklınızdan geçen meseleleri anlatmak... Şiiri her yerde, her konuda bulabilirsiniz. Şiir aşıktır, şiir isyancıdır, şiir çok sessizdir, teslim olmuştur. Şiir, müthiş bir öfkedir. Şiir ile yapılmayacak yoktur. Şiir bir tetikçidir ve şiir bir okşayıştır aynı zamanda. O bakımdan şiire teslim olmak gerekiyor!..

Arkadaşlarım yoksa benim o yaşta ne işim var?

— Geri dönmek, hep orada olmak istediğiniz yaş hangisi?

— Buna politik bir cevap vereyim, yuvarlak bir cevap vereyim ve kurtulayım. Hangisi olursa olsun; ama geride kalmış yaşlarımdan biri olsun yeter ki.

— Politik olmayan bir cevap istesem...

— Artık o tarafı zorlamanın bir anlamı yok. Ziya Osman şiiri gibidir: "Güneş, getir bir bayram sabahını/Açılın açılın tekrar çocuk dizlerimdeki yaralar..." diyor. Kıymeti bilinmemişlerdendir Ziya Osman Saba. Hem çok önemli bir öykücüydü hem de çok önemli bir şairdi. *Mesut İnsanlar Fotoğrafhanesi* diye bir öykü kitabı vardır ve orada kitaba adını veren öykü birkaç defa okunmalıdır. Ya da "Gizli Sevda" şiiri: "Hani bir sevgilin vardı yedi-sekiz yıl önce/Dün yolda rastladım, sevindi beni görünce..."

Yani o yaşlara dönmek, o yaşlarla buluşmak... Şimdi o yaşlara dönmekte tatlı bir şey var gibi geliyor ama insan biraz derin düşünürse, ayılır ve kaçar!.. O yaşlara dönmek, benimle beraber o yaşta yaşayanların da tekrar yaşamakta olması demek!.. Eğer böyle değilse, benim o yaşta ne işim var? Hiçbir gününü istemem, dakikasını dahi istemem. Ben, o zaman parçasının içinde, o insan parçacıkları ile beraber varsam, istenecek bir şey yaratırım. Ama onlar yoksa, onlar geçip gitmişse, bugünün insanları ile o dönemde, o zamanda yaşayacaksam böyle bir şeyi istemem. Onlar kendi insanları, kendi mekanları içinde, o beraberlikler içinde yaşanmış bir bütündürler.

Söylemekteyim; yani bu da bir "flashback"tir! Geriye dönüştür! Bir tek günümü olsun tekrar yaşamayı çok isterim, ama dönemem!.. Bir saniyesini bile yeniden yaşamak yoktur!.. Geçmiş, gitmiştir. Onun için işte anılar ya da hatıralar diyelim. Bu anılar ve hatıralar meselesi de tartışmalıdır sözcük olarak. Anı, anmaktan geliyor. Anmakta, şartlı tembih var. Bilinçli bir şeydir, anmak: "Oturduk seni andık." Yani bilinerek, takvimlenerek, hesaplanarak yapılmış bir şeydir.

Hatırlamak öyle değildir. Hatırlamak, bilinçdışıdır. Yani belleğin bir tazyiki yoktur. Birdenbire hatırlarsın, birdenbire o insanı, o akşamüstünü, o ayrılığı, o kavuşmayı, o sancıyı, o gözyaşını, o gülüşmeyi, o kahkahayı, bir şeyi hatırlarsın. Hatırlama çok serbesttir; yani birdenbiredir, senin iraden dışıdır. "Anmak'ta bir irade kaygusu, bir emir vardır" diye tartışıl-

mıştır. Ama hatıra, gerek çok heceli oluşundan, gerek çok kullanılmış olmasından bir hayli yıpranmış bir sözcük...

— Söyleşimiz sırasında bir gün demiştiniz ki, "Hayal etmek çok daha kolay, çok daha keyifli... Hatırlamak çok yorucu..."

— Evet. Ben oturup, bir masal düzeni gibi "Bir varmış bir yokmuş" la, bir adam, bir kadın, bir çocuk, bir semt, bir ikinci kadın, bir ikinci adam, onların arasında bir takışma, bir sürtüşme, bir aşk, her neyse, dramatik bir yapı kurabiliyorum, hep kurdum. Şimdi anlıyorum ki hayal kurmak, sıfırdan, daha kolay bir işmiş. Başkalarını bilemem, kendim için konuşmaktayım. Hani, "Sıfırdan hikaye üretiyor, vay be!.." var ya, daha kolaymış.

Ama yaşanmışlıkları dönüp hatırlamak... O yaşanmışlara yaklaşabilmek, o yaşamların doğrularını bulmak... İşine gelir gibi olmayanların üstünü örtmeden... Şuuraltı öyledir, piçlik eder. Kaçar, kaçırır senden, "Bunu hatırlama" der, "Bunu söyleme" der. Beynin bir sürü merkezi var, bilmediğimiz. O bakımdan doğru hatırlayabilmek, zamanlı hatırlayabilmek için ayrı bir enerji sarfediyorsun. Yani o enerji ile bir lokomotifi tutup havaya kaldırabilirsin, bir uçağı havalandırabilirsin... Öyle zorlanıyorsun ki, "Bu o muydu, bu muydu?.." Bir de hatırladıkça keder duymaktasın. Kimse sevinçle, şıkıdım şıkıdım göbek atarak hatırlamaz bunları. Yaşanmış, geçmiş gitmiş. Ne kalmış önünde? Kolay mı sıfırlamak, kolay mı bitmek ve ölmek?

— Öğrencilerinize "İnsan kendini ne kadar uzağa fırlatabilirse o kadar iyi. Bunun için çalışın" demiştiniz. Siz kendinizi Guinness Rekorlar Kitabı'na girecek bir uzaklığa fırlatabildiniz. Gençlere başka neler önereceksiniz?

— Hiçbir şey önermeyeceğim. Ben söyleyeceğimi söylemişim. "Ne kadar uzağa fırlatabilirsen kendini" o kadar olduğun yerden çıkıp, o kadar uzağa gidip, başka coğrafyalar ve başka yaşamlar görebilirsin, onlar da seni görürler. Kültür biriki-

mi ve kültür alışverişi bununla başlar ve bununla biter demek istemişim. Doğru şeyler söylemişim.

Burada beni rahatsız eden bir tek olay olmuştur. Bir internet sitesinde "Dört yüz senaryo yazmış da ne olmuş? Nitelik mi nicelik mi? Bu Safa Önal'ın başarısıysa, Türk sinemasının kederidir" gibi bir yazı döktürmüş bir hanımefendi! İnsaf ölçülerini fena halde zedeleyen, çok taraflı, yurtiçinde ve yurtdışında çok önemli film şenliklerinde ödüller almayı "üfürükten tayyare" gibi yorumlayan bir yazı gibi gelmiştir bana. 1950'lerin ortalarından bugünlere kadar, Türk sinemasını etkilemiş bir adamın, sadece rakamsal olarak bir halt olduğu; yaptıklarının içinde içerik taşıyan, fikir, yorum, anlatım derinliği ve tartışma taşıyan hiçbir film olmadığı gibi haksız ve doğru olmayan bir suçlama vardır, sanki maksatlı gibi!..

İstanbul Teknik Üniversitesi'nin Boğaziçi Kampüsü'nde bütün sözlü, sesli, yazılı basının iştirakiyle ufak da olsa çok onur verici bir tören tertiplendi ve Prof. Orhan Kural orada bana bu rekorun resmi mektubunu ve sertifikasını verdi. Benim için çok onurlu bir gündü. Ben giderim, o gün kalır, ne eskir, ne değişir!.. Çok hoş bir şeydi benim için, çok sevindiğim bir şeydi. Teşekkür ederim, benim medyam meseleyi adamakıllı büyüttü, yani sadece sanat programlarında değil, televizyonlarda ve gazetelerde, bir de üstelik haberlerde de söz konusu edildi. Bazı televizyon istasyonlarına konuk oldum, bazılarına telefonla katıldım. Diyorum ya, çok hoş bir şeydi.

Bir de beni asıl şaşırtan, Alman medyası olmuştu. Sanıyorum kitaba girecektir. Alman medyası adamakıllı büyüterek vermiştir, benim medyam kadar. "Bir Türk, Hollywood'u ezdi geçti" başlığı vardır Alman gazetelerinde. Almanların, Amerikan sinemasına veya Amerika'ya karşı duydukları öfkeyi benimle aşmak istedikleri gibi bir duyguya kapılmışımdır, yanılabilirim.

Bir adam bir ömür vermiş... Dört yüzü de geçmiş yazdığı film, üç-dört tane de yeni çıktı orta yere, adım konmamış, yeni yeni önüme geliyor. Tut ki içeriğinde hiçbir şey yok ama dört yüz tane senaryosu filme alınmış, dört yüz tane senaryo

yazmış değil, orada anlaşalım. Bin tane de yazarsınız, hiç kimse onu alıp değerlendirmedikten sonra... Ona oyuncular girmedikten, yönetmen girmedikten, stüdyo girmedikten, çekim girmedikten, ışık, kamera girmedikten sonra, paralar yatmadıktan sonra!.. O paralar geri geldi ki o insanlara, tekrar Safa'yı çağırdılar...

Bir senaryocu için, çalıştığı ülkenin sinema dünyasında dört yüz defa çağrılmak ve yazdıklarının tamamının filme çekilmesini görmek az saadet midir!..

"Size baba diyebilir miyim?"

— Türk sinemasında klişe olmuş birtakım sözler vardı; "Senin annen bir melekti yavrum" gibi... Sizin de senaryolarınızdan hatırlayabildiğiniz bu tip sözler var mı acaba?

— Hayır, yok sanırım. Filmlerin kendi bünyeleri içinde neler konuşulmuşsa onlar vardır. İnsanların hoşuna gitmiştir böyle diyaloglar. Benim hiç hatırlamadığım, yazdığım andan sonra benden geçip gitmiş olan ama izleyenlerin hatırladıkları vardır. Oya Aydoğan "Bir diyaloğunuz vardır, bir türlü unutamam" demiştir mesela. Benden silinmiş, gitmiş. *Ateşdağlı* yazmışım, Harika Avcı'yla Kadir İnanır oynamışlar, bir de Ahmet Mekin. Orada Kadir İnanır âşık olmuş Harika'ya. Bir türlü cevap alamamakta. Kötü bir mazisi var adamın, onları bu ayırmakta. Adam pişmandır, tekrar o eski hayatına dönmeyecektir. Ama kadın buna bir türlü inanmaz. Ben de şöyle yazmışım orada: İsyan etmiş bir yerde Kadir İnanır ve "Sen insanı pişman olduğuna da pişman edersin" demiş. Öztürk Serengil'e yazmışımdır, "Abidik gubidik..." Bir ara ağızdan ağıza dolaşmıştır. Anlaşılmaz bir laf söyler, "Ne dedin?" diye sorarlar, "zıtttt Erenköy" diye cevap verir... Bunların üstünde pek durmadım ben...

Bu konuda Bülent Oran'ın ustalığı önde gelir. Geçen yıl İzmir'de Konak Belediye Başkanlığı'nın himayesinde bir "Bülent Oran" paneli tertiplenmişti, çağrıldık. Ben, Hülya Koçyiğit ve Sırrı Gültekin, şimdi rahmetli yönetmen arkadaşım,

üçümüz gittik. Orada rahmetli Bülent Oran'ın bir belgeselini izledik. O belgeselin adı *Senin Annen Bir Melekti Yavrum* idi. Yani bu ilkleri başlatan, böyle sloganları getiren, oturtan ve devamlı kılan Bülent Oran'dır. Ben hatırlamıyorum. Sadece, sevgili arkadaşım, kalemini, anlatımını sahiden ustaca bulduğum Arda Uskan, geçenlerde bir akşam, "Senin de böyle yayılmış bir diyaloğun var" diye bir hatırlatma yaptı. Sordum: "Size baba diyebilir miyim?" dedirtmişim kimsesiz bir çocuğa, iyi bir adam için...

Yaşam Boyu Onur Ödülü

Yazdığım senaryo sayısı, küçümsenmeyecek bir şeydir. Hangi ölçeklere göre verilir, kimler verir meselesi benim dışımdadır. Ben Altın Portakal'da, Altın Koza'da, Ankara Sinema Günleri'nde, ÇASOD ödüllerinde pek çok defa jüri üyesi oldum, başkanı oldum. Bazı ödülleri sadece puanlayarak değil, elimle verdim ödül sahiplerine, bunlar güzel şeylerdi. Aldıkları andaki heyecanı görmekteydim. Aynı heyecanı ben yaşadım, yani Altın Koza aldım, Altın Portakal aldım, pek çok plaket aldım. Dışarıda *Ah Güzel İstanbul*'la Gümüş Palmiye kazandı filmimiz, Be-ya Film adına yapılmıştı. Sahibi, rahmetli Nusret İkbal aldı onu. Diyeceğim o ki, ödül meselesi mühimdir.

2006 Haziranı'nda Adana Altın Koza Sinema Şenliği'nde Yaşam Boyu Onur Ödülü aldığım akşamın heyecanını hâlâ saklarım. Sizin adınıza yapılmış, sizi tanıtan bir film oynamakta. Kalabalık bir davetli grubu izlemekte. Siz oradasınız, sonra çağrılmaktasınız ve sahneye yürümektesiniz. Yürüdüğünüz sürece sizi alkışlamaktalar, bunları yabana atamazsınız, yani bunlar insanda yankılanır... Bunları reddetmek imkansızdır. Ha, gitmezsiniz, "Almıyorum" dersiniz, o başka... Ama oraya gitmişseniz o ses, o ahenk, o kalabalık, o yoğun ilgi, heyecan sizi alır ve bağlar götürür.

Kadim arkadaşım Ekrem Bora'nın elinden aldım Yaşam Boyu Onur Ödülü'nü. Bir başka kadim arkadaşım Halit Kıvanç'tı geceyi anlatan, beni orada öven, benim için güzel şey-

ler söyleyen... Daha ne ister ki bir insan! Yaptığı işten, uğraşısından, verdiği emekten, verdiği ömürden ne gelir?.. Ne kalır karşılığında?.. İşte bunlar kalır. Zaten o anlar geçici zamanlar içindedir. Yarım saat, bir saat içinde biter gider. En sonra da siz geçer gidersiniz, arkanızda onlar kalır, ya birikir, ya birikmez! Ziyan olur, atılır bir yerlere ya da bir yerde toplanır, sizden bahsedilir.

Sanatın, sanatçının gayesini de hep söylemekteyim. Ölüme karşı bir yaşam direncinden ibarettir bütün sanat eserleri. Ölüme karşı, ölümün acımasızlığına ve sonsuz yok ediş gücüne karşı yaşamanın, ölümden sonra da, hiç olmazsa ismen yaşamanın çabası, gayreti, onurlu savaşıdır bu. Bütün sanat bence oradan üremektedir, oradan tetiklenmektedir ilk günden bu tarafa...

Safa Önal Hoca...

— *Öğretmenlik yaşamınız için neler söyleyeceksiniz?..*

— Önce öğrenci meselesini konuşmak lazım. Hiçbir şeyin altını yeterince kurcalamamaktayız. Öğrenci nedir? Öğrenmek hevesi taşıyan, öğrenme merakı olan, gelecek için silahlanmaya çalışan, gireceği savaştaki malzemesinin öğrenmek olduğunu bilen kişi demektir. Öyle öğrenciler var ki dünyanın farkında değil, umuru değil, sınıfı geçmiş, sınıfta çakmış, hoca şunu söylemiş, bize sorular sormuş... Sınıfta pencereden dışarı bakar, bilmem neyi düşünür, hoca görür. Öğretmen deneyli, sabırlıdır. Tekrar sorar. Öğrenci bilemez, şaşırır kalır. Yalan bile söyler: "Dün akşam şu oldu da..." Önce yalanı öğrenciden kaldırmakla işe başlamalı ama yalan kalkmaz, çok insanidir, çok beşeri... Yalan söylenmelidir ve söylenilecektir! Yani hiçbir kötülüğü kaldıramazsınız. İhanet, inkar, iftira, çalmak, kıskanmak, başkasının malına göz ya da el koymak, saldırmak, dövmek, öldürmek!.. Bunlardan çıkaramazsınız insanı! İnsan bütün bunlardan yapılmıştır. Bütün iyi taraflarıyla beraber bunları da taşır. Yani bütün fenalıkların kalktığı bir dünyada nasıl yaşanır, merak ederim.

Öyle bir şeyi koyduğun zaman bütün Şekspir'leri de yok edeceksin! Yani kötülerle iyilerin kapışması... İyiliğin erdemini ortaya koyma, kötülükle çatışma, çarpışma... Bütün "izm"ler, bütün felsefe yolları, okullar, her şey oradan geçecektir, başka çaresi yoktur. İnsanın içindeki şiddet içgüdüsünü yok edemezsin!.. Kutsal Kitap da öyle demekte. "İmtihan" diyor, "Dünya bir imtihandır, asıl ve gerçek ve hakiki ve mutlaka olacak olan büyük yaşamın kapılarına girmeden, gelmeden önce seni yolladığım bir imtihan yeridir. Sen orada bu sınavdan geçeceksin! Yoksa ben istesem, hepinizi bir ümmetten, bir milletten yapardım ve hepinizi bir karakterden yaratırdım, hiçbir sorun kalmazdı. Hayır, öyle yapmadım! Özellikle sizi serbest bıraktım, yalnız gösterdim." İrade-i külliye ile irade-i cüz'iye meselesi!.. Şu yol seni şuraya götürür. Bu yol, seni buraya götürür, tercih senindir. Seni tercihinle baş başa bırakır. Çünkü sınav orada başlayacaktır. "Senin kalbinle beynini ve beyninle aklını ayırmak istiyorum! Kalbin, aklın, beynin, duyguların, yetişimin, öğrenimin, niyetin iyiyle kötüyü ayırt edecek! Sana bu nitelikleri vermişim!.."

— Öğrencileriniz için hayatı bütün duygularıyla, açık, görünür, dokunur, hissedilir kılıyorsunuz. Üstelik ders verdiğiniz öğrenciler, senaryo ve oyunculuk eğitimi almak için gelen yetişkin insanlar...

— Benim öğrencim zaten farklılık arz ediyor. Yani sıradan lise öğrencisi değil! Cumartesi ve pazarını gözden çıkartarak, belli bir para ödeyerek, yapmakta olduğu lise ya da üniversite öğrenimine bunu da ekleyerek başka bir yere çıkmak istiyor. Onun için ayrı bir saygı duyuyorum. Yani 20-22 yaşında, 32 veya 42 yaşında... Cumartesi bütün gün ve pazar öğleden sonra, yapacak başka şey yok mu? Hayır, sabah geliyor, on birde derse giriyor. Cumartesi ve pazar, bir de çarşamba akşamüstleri. Oyunculuk, senaryoculuk ve sinema istiyorlar.

İnsanı temsil edebilecek tek meslek, oyunculuk! Başka ikinci meslek yok ki insanı anlatacak! Oyunculuğun dışında

insanı hiçbir şeyle anlatamazsın. Sinemada ya da tiyatroda, nerede sahneye çıkıyorsa, bu öğrencinin aklına iyice sokulmalı. "Mademki sen hayata farklı bir yerden bakıyorsun, o zaman şu saatte mahpushanede olanları da düşün" demek gerekiyor. Biz gördüklerimizin dışında olanı düşünmeyiz genellikle. Hatta baktıklarımıza bakarız da görmeyiz. Ben millet olarak son derece zayıf bir kültüre doğru kaydığımızı, günlük yaşam kaygısının dışında neredeyse hiçbir şey aramadığımızı, kalıcı hiçbir gözleme ihtiyaç duymadığımızı yakalıyorum. Yok öyle bir duygumuz, öyle bir niyetimiz!..

Bir gün hastaneleri anlattım derste. Durup dururken değildi. "Sen sağlıklısın ama hastaneler var, senin yaşındalar ve orada yatıyorlar, ateşleri düşsün diye bekliyorlar veya kan tükürmeleri artık sonlansın diye bekliyorlar, ya da vücutlarındaki kahrolası tümörleri ne olacak, onun korkusunu taşıyorlar!.. 23 yaşında onlar da... Kemoterapiye giriyorlar. Saçları dökülüyor, çirkinleşiyorlar. Umutları gittikçe kırılıyor."

Yani modaevlerinin, birtakım büyük elektrikli merdivenlerin çalıştığı merkezlerin, büyük reklam kampanyalarının, büyük ışık spotlarıyla aydınlatılmış para tuzaklarının dışında başka bir şeyler daha olduğunu düşünsünler, hatırlasınlar istiyorum!

Nedir, moda?.. Bir uzatır, bir kısaltırsın. Renk bu sene mavi, yeşil, gelecek sene kırmızı ve mor. Ona göre yeni masraflara sokacaksın!.. Müthiş fabrikalar binlerce kilometre kumaş basacaklar. Aynı sivri pabucu yedi-sekiz götürürsen top atar her şey! İnsandaki o güzel görünme, öbüründen bir farkım daha olsun isteği, bir de marka gibi buluşlar, rekabet ortamı, ilan-reklam, satış kapışması... Bilinçli olarak müthiş bir tüketim toplumu haline getirdikleri bir dünyada, paranın her şeyin önüne geçtiği bir dünyadayız artık!.. Hastane, mahpusane, öksüzler yurdu... Depremden, kasırgadan sonra insanın hali... Bunları düşünmeye vakit yok!.. Evlilik ona göre yapılacaktır. Yatak odaları, yemek odaları, salonlar ona göre süslenecektir. Nasıl süslenecek? Senin ülkende şu anda senelik geliri 550-800 dolar olan bölgelerin var. En iyisi 6000-

7500 dolar. Yunanistan'da 13-16 bin dolar arası, İspanya'da 16 bin dolar, Portekiz'de 13 bin...

O da genç, canı çekiyor, cep telefonuyla konuşuyor, bilmem neyi alıyor, modaların peşine gidiyor, marka giyemiyor, marka taklidini giyiyor. Çıkıyor öğlen vakti çalıştığı şirketten, vitrinde bir bluz görmüş, onu alabilmek için, en az on gün öğlen yemeğini bir sandviçle geçiriyor. İki tost, bir ayran ya da meyve suyu... Sen böyle pompalıyorsun!..

Ülkenin doğusundaki insanların töre cinayetini önleyemiyorsun, töre diye bir şey tutturmuşlar, kadınlar ya intihar ediyor, ya öldürülüyor 13-15 yaşından itibaren, ya da "berdel"e kurban gidiyor. Bir şeye karşılık veriyorlar kızı, istesin-istemesin... Ondan sonra "Yüksek yüksek tepelere ev kurmasınlar" şarkısıyla Anadolu kadını feryat ediyor, "Ben anamı, ben babamı özledim" diyor. Bir taze gelin ağzından, bu türkünün güftesi bana keder ve acı vermekte.

Onun için çocuğumun kız mı erkek mi olacağını üç-dört ay önce öğrenmenin bana bir şey katacağını sanmıyorum!.. Efendim, ona göre çocuk odası, ona göre üst baş... Hele bir doğsun, şu dünyaya bir gelsin, bir soluk alsın, bir ağlasın, bir bağırıp çağırsın, üç gün sonra alırsın karyolasını, beş gün sonra yaparsın odasını. Neyi kovalıyorsun, neyin telaşındasın? İşte kaçmak bu hep... Hani o dengesini yitirmiş, şiddetini artırmış, mutsuzluğu zirvelere çıkarmış bir dünyada, böyle kaçamaklar, böyle ufak bir takım teselliler, bir takım vesileler aramakta yoksul insan, ah canım insan, vah sana!..

Bana Amerikalı'dan bahsetme!..

İnsan ömrü ortalama yetmiş yıl; şimdi oldu yetmiş beş, hadi seksen yıl. Bu zaman içinde insandan bekliyorsun da, insanlıktan hiçbir şey bekleyemiyorsun, hiçbir ümidin yok!.. Yani daha çok sayıda insanı daha kısa sürede öldürmek için kullanıyorsun bilimi. İnanılmaz bombalar, silahlar getiriyorsun, müthiş bir şiddet üretiyorsun bir taraftan ve ölümlere karşı para kazanıyorsun silah satarak, yani ölüm meleği,

"melek-ül mevt" halindesin ve bunlardan para kazanıyorsun. Bunlarla içiyorsun, yiyorsun, karılar, metresler, çocuklar, evler, villalar, helikopterler ile yaşıyorsun. Faturalar nereye varıyor, karşılığında ne olmuş?

Bunca yıl içinde, onlarca, binlerce yıl içinde, şu benim yaşadığım dönemdeki insanlığın sefaletine bir bakar mıyız açıkça, mertçe?.. Nedir şu anda dünyanın hali?.. Akşam haberlerini izliyorum, Kolombiya'da ayda 150-170 insan kayıp. Yani Amerika kıtasında da durum vahim. Kuzey Amerika'yı zaten saymıyorum, onlara hiçbir saygım kalmadı! Her şeyi ile Amerikan büyümüş bir adamım ben, Amerikan şarkılarıyla, Amerikan filmleriyle, Amerikan öyküleriyle, Amerikan hayatıyla, ona özenerek, onun sinemasıyla, onun her şeyiyle, modasıyla, Mohawk pabucundan, bilmem nesine kadar her şeyiyle öyle büyümüşüm, benim dönemim ona denk gelmiş. 1950'li yılların sonunda hepimizin bayıldığı o Amerikan şarkısı moda oluverdi yine: "Düşmüş yıldızları topla/cebine koy/yağmurlu gecelere sakla!.." Bugün ne olmuş peki aynı Safa?.. Şuna kadar gelmişim, "Bana Amerikalı'dan bahsetme!.."

— *Sunay Akın bir programında örnek vermişti; "Size istediğiniz kadar para versek, ne alırdınız" sorusuna Türkiye'de verilen yanıt...*

— 261'inci sırada kitap alma isteği!.. Dehşete düştüm izlediğim zaman. Alman vatandaşı için kitap 10'uncu sırada... Sende 261!..

Şu örnek Atatürk'tendir. Balkan Savaşı faciayla bitmiştir! Perişan olmuştur Osmanlı ordusu. Topunu tüfeğini, cephanesini bırakıp çekilmiştir! Bütün askeri tarihimizin en kötü yenilgisidir. Mustafa Kemal'in şunu dediğini okumuşumdur. "Onlar yenerler, çünkü onlarda opera var" demiş Bulgarlar için!.. Yani buradan bir anlayışa gitmeye, milletçe bir silkinişe ihtiyaç var sanırım. Yerlisini aldığın zaman, pabucunu veya ceketini gizliyorsun, yani marka giymen, marka kokman gerekiyor. Spreyin koltukaltı, yüzüne traştan sonra şu losyon!..

İş bu hale geldi. 20 yaşında ve bütün bu dış tesirlerin altında kalmış bir genç nüfus var. Biz onlara yaklaşmaya, onlara anlatmaya, göz göze, yanak yanağa, el ele olmaya çalışıyoruz.

Dünyanın en ünlü, en önemli yazarlarını tanımıyorlar. Okumamış olmalarını bırak, adlarını duymamışlar. Ve bunların hepsi liseyi bitirmiş, üniversiteye geçmiş, yetmemiş, oyuncu ya da senaryo yazarı ya da yönetmen olmak üzere özel para ödeyerek geliyorlar.

Bir öğrencinin anlatımıyla Safa Hoca

— Derslerinizde sık sık yinelediğiniz bir söz var, bir senaryo yazarının "patlıcanın çekirdeğinden Endonezya bayrağına kadar" her şeyi bilmesi gerektiğine dair...

— Bilemez tabii!.. İmkansız elbet!.. Ama bir ölçektir. Bilmek, derinleşmek için, sözgelimi bir ölçek.

Beni sevinçten göklere zıplatan ve fena halde duygulandıran iki örnek vereceğim, kimse ayıplamasın!..

Evvelki yıl (2006), SENDER Senaryo Semineri, ilk ders. 27 genç, sağlıklı, farklı kadın ve erkek. Altmış dakika konuştum. Ara. Çay-kahve molası. Genç bir hanım, 30 yaşlarında. Güzeldir. Kocası bir özel havayolu şirketinde kaptan pilotmuş. O kalabalığın içinde dedi ki, "Ben, arkeoloğum. Geçen yıl bir kazıda çıkarılan on bin senelik bir taşı elime aldığım zaman hangi heyecanı duyduysam, bugün de sizi ilk gördüğümde, aynı heyecanı duydum."

Bir de 2007'de, yeni bir öğrencim, Seher Bilişik, 36 yaşında. Web tasarımcısı. SENDER internet sitesi www.senaryo.org.tr forum sayfasında bana dair bir yazı yayınladı. Aynen alıyorum:

"Kim ne düşünürse düşünsün, ne derse desin, burada bugün başlayan 5. dönem atölyesinde hissettiğim duygularımdan bahsetmeden edemeyeceğim. İki gün evvel cep telefonuma atölyenin Safa Önal'ın semineriyle başlayacağı mesajı geldiğinde içimde büyük bir endişe hissettim. Hiçbir eğitim almadan doğrudan büyük bir ustanın verdiği bir seminerle,

böyle bir kursa başlamak beni nedense endişelendirmişti. Bir taraftan da, hakkında pek fazla bilgiye sahip olmadığım bu ustadan alacağımız seminerin faydalı olup olmayacağı konusunda kendimce bir sürü paranoyalar üretmiştim. Fakat şu an, kendimden utanmanın verdiği eziklik haricinde, Safa Önal eşliğinde geçen o dolu dolu saatlerin verdiği hazla yazıyorum tüm bu satırları. Kibrin insana verdiği zararı çok daha iyi duyumsayarak..

Bir günde bir insanın bu kadar şey öğretmesi... Bilgi birikiminin yılların verdiği acı/tatlı deneyimlerle harmanlanarak akıcı ve duru bir dille bizlere sunulması, inanın bulunmaz bir velinimet bence. Bugün 'Burada yapılacak en önemli şey düşünceyi açmak' ile SENDER'in misyonunu tek kelimeyle özetleyen ve 'Meraktan daha doğurgan, daha dişi bir duygu yoktur' diyerek de içimdeki tüm araştırmaya, öğrenmeye yönelik duyguları kamçılayan güzel insana hem teşekkür etmek hem de baştaki o endişelerimden dolayı özür dilemek istiyorum. Öyle güzel hislerle ayrıldım ki bugün atölyeden, içimdeki şükran hissi ile büyük ustanın yüreğinden öpüyorum!"

"Nayır, nolamaz" nereden gelmiştir, bilmezler...

— Türk sinemasının yüzeysel, derinliksiz olduğunu söyleyenlerin haksızlık ettiğini düşünüyor musunuz?

— Evet, haksızlık ediyorlar, çünkü halk, hâlâ severek seyrediyor bütün o filmleri! Hâlâ televizyonlarda reyting yapıyor!.. Ve şimdi televizyon dizileri, ünlü Türk romanlarından, eski Türk filmlerinin öykülerinden yola çıkmak gibi bir yarışa giriyor. Bu insafsızlık, aydın çevrelerde, yarı aydınlarda ve aydın geçinenlerde çok oldu. Yani "Nayır, nolamaz" gibi bir espriyi, bir seslendirmeyi dillerine dolamayı ve bununla benim sinemamı küçümsemeyi marifet sandılar!.. Ben bunlara karşı açıklamalar yaptım. O "nayır ve nolamaz" nereden gelmiştir, kimler demiştir, hangi şartlarda söylemiştir... Bunları bilmez ve ilgilenmezler. Çoğu Türk filmlerine de gitmemiştir ya da zorunlu nedenlerle birkaç defa gitmiştir. Bir ara yoğun şekil-

de video kaset modası başlamıştı. Oralardan seyretmişlerdir. Türk sinemasında ekonomik durumun nasıl başlayıp nasıl ortalandığını, nasıl geliştiğini bilmez ve önemsemezler. Hangi şartlarda yapılmıştır o filmler, hiç kafa yormamışlardır. Böyle bir merakları yoktur. Onların dışında, benim güzel seyirci halkım kesinlikle onlar gibi bakmamıştır. O film, kendi ölçekleri içinde bir değer taşıyorsa seyretmiştir. Üstelik çevresine de methetmiştir.

Bir şeyi daha itiraf etmeliyim. Bütün bu anlatılar, sohbetler, anı, hatıra, belge, bilmem ne... Ve fotoğraflar... Öbür tarafı hissedersem eğer, daha önceden yavaşça geliyor gibi sezinlersem, bütün fotoğraflarımı yakacağım!.. Tamamını! Benim için yazılmış, hiç değilse iki bine yakın haber var. Kesip saklamışım. Hepsini sepetleyeceğim. Bu bir karamsarlık değildir.

Her senaryo bir serüvendi...

Ama filmlerim kalsın, onlar benim dışımdadır. Onlarda yalnız benim değil, benim kadar emeği olanlar var. Anonim bir iş o. Anılar bana ait, ama filmler yalnızca benim işim değil.

Şimdi, bu bir serüven meselesi. Çok hoşlandığım bir şeydir, bayılırım serüvencilere. Ben, yazdığım her senaryo ile bir serüven yaşadım. Eğer böyle bir iç boşaltma yolum olmasaydı, atlardım gemilerden birine, yarı tayfa-yarı miço-yarı müşteri-yarı yolcu... Atlar giderdim dışarılara, dolaşırdım, aranırdım, bakınırdım. Ama benim serüven ihtiyacımı, serüven hevesimi yaptığım iş defalarca katladı. Oturdum, dağ hikayesi yazdım, dağda yaşadım, gittim dağlara, kentlere geldim, kan davaları yaşadım, aşklar, ayrılıklar yaşadım...

Her senaryo, her öykü kendi başına bir serüven getirdi ve o serüvenleri yaşayınca, dışarıya mecalim kalmadı. Nereye gideceğim ki!.. Benim için tatlı bir anı birikimi olabilirdi, başka caddeler, başka insanlar, başka mimariler... Onları görmek, yabancı bakmak onlara... O sokaklarda hiçbir hayatım

yok. O evlerde hiç yaşamamışım. Ne benden yaşayan olmuş, ne ölenler, ne evlenenler, ne boşananlar, ne sevinenler, ne dayak yiyenler, ne sevişenler... Benim için hiçbir şey söylemeyen, okuduklarımla etkilendiğim yerlerde olmanın getireceği bir heyecan olurdu sadece; "Aaa! Ben bunu okumuştum. Dante sevgilisi Beatrice ile bu köprüde buluşmuştu."

Daha öteye gidemezsin. Okuduklarınla, bir Moskova, bir Berlin, bir Paris canlanır gözünde. Bir *Değirmenimden Mektuplar* mesela. Hummalar içinde okuduğum dönem işte, Gauguin'in fırlayıp dışarılara, okyanuslara gittiği dönemler... Chopin-Sand aşkı, araya Alfred de Musset'nin girişi, "Burada oturdular, şurada kahve içtiler, Liszt şu piyano ile çaldı şu salonda" gibi... Yani onların bize yükledikleri, bizde olmayan, bizim o hayatlara hiç karışmadığımız yerlerde, onlardan okuduklarımla heyecanlanırdım elbet, başka bir şey getirmezdi bana.

Hiç okumadığım yerlere gitsem... Mesela içimde yatıyor, göçmeden öbür tarafa, bir Trans Asya Ekspresi seyahati... Onunla ta tundralara, kutuplara kadar, nereye kadar gidiliyorsa... Vagon restoranda oturmak, kafayı çekmek, çocuk sevinci içinde bütün oralarda dura-kalka, ine-bakına dolaşarak, oraların insanlarıyla ilişkiler kurarak ya da saatlerce dışarıları seyrederek biteviye gitmek o beyazlıkta...

Olmayacak bir şey, zannetmiyorum. Bu da bir sayıklamadan öteye gitmeyecektir, ama yani içimde kalmış halis bir seyahat duygusu sadece bundan ibarettir.

O bakımdan hem serüvenci olmak, hem yurtdışına hiç çıkmamış olmanın cevabı, devamlı bir iç dökme kağıtlara, filmlere... Cinayetler, ihanetler, aldatmalar, sevişmeler, yiğitlikler, sözünde durmalar, duygusallıklar, arkadaşlıklar, dostluklar, evlilikler, boşanmalar, ne varsa insana dair, insana mahsus, insana mahrem, hepsini ben oralarda yaşadım, o senaryoların içinde... Yani bir *Fatma Baci*'da, kapıcı kadın oldum. Üç çocuk yetiştiriyor. Kan davasından kaçırmış çocuklarını, büyük kente getirmiş. Bir apartmanın zeminine inmiş, o da bendim. Öyle olunca, büyük meseleler ille dışarıya

çıkmak ve görmek olmaktan çıkıyor. Kendi iç dünyanda kurabiliyorsun onu. Bende bu oldu.

— *Guinness Rekorlar Kitabı'na giren bir senarist olarak, Yeşilçam bu duygunuzu ne kadar tatmin etti diye sormak istiyordum ben de...*

— Bu ayrı bir şey. Senaryolarımın film haline geldikten sonraki halleri, ayrı. Yazma süreci, benim serüvenim odur... Yani yazdıktan sonra, benim elimden çıktıktan sonra, kendim çekmiyorsam, benim elimden, benim beynimden, benim hayalimden, benim kalbimden çıkıp da yazılı bir metin halinde başkalarına verildikten sonra, o serüven orada bitiyor benim için. Yani Yeşilçam meselesi değil, bunlar roman olabilirdi, öykü olabilirdi, yani senaryo yazmasaydım romana yönelecektim. Başarırdım-başaramazdım, onu bilemem, bilemeyiz; ama başarılı bir öykücüydüm ben. Pek çok edebiyatçı dostum "Yeşilçam bir sinemacı kazandı ama edebiyat bir öykücü kaybetti" demiştir. Doğrudur.

O zaman başka bir yere yönelecektim. Yani o serüven duygusu, ille dışarıya çıkmak, ülkeler görmek... Hayır, benim içimdeki dünya, ki bunu kabul ettirmişim seyirciye, yapımcı da para vererek sinema filmi haline getirmiş, bu bana yetiyordu.

Bunların hiçbiri film de olmayabilirdi. Bir tanesini bile filme almayabilirlerdi. Ama dört yüz film!.. Televizyon dizilerini de koyarsak, beş yüz elliyi rahatça bulur!.. İnanılır gibi değildir. Elli hafta, *Sen Allahın Bir Lütfusun* yazmışım. 83 hafta *Böyle mi Olacaktı* yazmışım. *Zirvedekiler* yazmışım, *Affet Bizi Hocam* yazmışım, *Aşk ve Gurur*, *Gölge Çiçeği*, *Gözlerinde Son Gece* yazmışım. *Berivan* yazmışım, *Gündüzün Karanlığı* yazmışım 60 hafta. *Sevginin Gücü* yazmışım. *Zehirli Çiçek* yazmışım 52 hafta. Yazmışım da yazmışım... Bunlar aklıma gelen televizyon dizileri, iki tanesini bir sinema filmi olarak kabul etsen, dünyayı döner.

Yani gezginci değilim, çıkayım dünyayı gezeyim de oturayım yazayım. Bir Evliya Çelebi ruhu haddime düşmemiş, ak-

lımdan da geçmemiş. O yapıda değilim. Lakin bütün o serüvencileri, bütün o merak edenleri, araştıranları, en kutsal insan olarak görmekteyim.

Şimdi bir Graham Bell'i nasıl inkar edersin!.. Olağanüstü, Tanrı'nın verdiği özel bir yapı!.. Sesi kaydediyor... Nasıl bir düşüncedir bu?.. Şu konuşacak, bu şarkı söyleyecek, beriki de hıçkırıp burnunu çekecek, ben bunu kaydedeceğim. Bu sesler ebedileşecek. Bunu düşünmek!.. Bir defa, nasıl bir şeydir bunu düşünmek!.. Örnekleri varsa, düşünürsün. Yoksa, sıfırdan sana hangi düşünce, hangi merak, hangi uyarı kılavuzluk eder, bilinebilinir mi?..

İlk keşifleri başlatanlar, o yolu açanlarda, analitik düşünceyi başlatanlarda, o sistemi getirenlerdedir iş. Bugünküler onları biraz daha azdırıp köpürtüyorlar. Önlerinde, ellerinde binlerce örnek var. Hiçbiri deha-meha taşımıyor!.. Fakat öbürleri çok önemli insanlar. Nerelerden yola çıkmışlar? Nasıl düşünmüşler? Nereden? Neden? Nedir onları dürten o duygu? Tanrısal... Onlar olmasa, şimdi şu kaset neredeydi?.. Boşlukta uçan-dağılan sesim kaydedilecek. Nerede ilk yazıyı yazan Zekeriya Peygamber, nerede onun hikayesi? Kim bakacak Hz. Meryem'e, kim büyütecek diye aralarında yaptıkları yarışmada ne kullanmışlar? Kalemleri suya atacaklar, hangisinin kalemi batmadan, dik durursa o bakacak. Kutsal Kitap öyle yazıyor. Kolay mı düşünmek?.. İş onlarda, iş bizde değil!..

— Hocam, son soru ve son sözler: Şöyle bir dönüp bakınca bütün bu renkli hayattan size kalan nedir?

— Bütün yarınların, bugünlerin ve anların geçmişte kalmasından sonra, ben de sık sık, "Yaşamaya dair nedir bende kalan" diye sormaktayım kendime... Ve her defasında cevabım başka başka olmakta... "Hayat son derece çetin! Önce kimlerden doğmaktasın? Nasıl bir ailen, para-pul durumun, imkanın var? Yukarılardan bir meslek ve kültür... mü? Ooh, ne iyi!..." "Yooo, fakir-fukara takımından... Ya da orta halli, bozkır veya dağ coğrafyasından... Öyleyse, hafiften bir ey-

vah!.. Canını dişine takarak, bir şeylere hep hasret kalarak..." Lakin hemen sonra bende ters yönden bir aksiseda... "Hayatı, daha çok, geçici ve eğlenceli bir zaman akışı gibi gör!.. Zorda bile gülümse... Biliyorsun, ölümlü bir dünyada kederler ve mutsuzluklar da elbet geçicidir... Güçlü olmaya çalış. Dağlar nasıl bakarsa siyah ufka öyle bak... Ve... İnsanlara yakın ve yardımcı ol... İyilik yap... Kıskanma!.. Affetmeye alış... Hayırdua al... Hele bir de yapıcı ve yaratıcı olabilirsen, dünyaya kendinden bir şeyler, aşka-aileye-ekmeğe-arkadaşlığa bir şeyler katabilirsen, mutlu ve umutlu göçebilirsin öteki dünyada başlayacak yeni yaşamına..."

Bir tek zorluğum, bana şimdiden acı çektiren ve çektirecek bir tek kanayan duygum var: Oğlumdan ayrılmak!.. Ahmet Umut Önal, dünyadan ayrılmanın senden başka hiçbir matemi yok!..

Sadece seni çok özleyeceğim!..

17 ARALIK 1931
İstanbul Maçka'da doğdu. 50 günlükken babasının ilk kaymakamlık görevi için Kırşehir'in ilçesi Avanos'a gidildi ve doğum yeri, nüfusa Avanos olarak düşüldü.

1937
Antalya'nın Akseki kazası. Gramofonu ilk kez gördü. İlk dinlediği şarkı, "Gönül nedir bilene gönül veresim gelir / Gönülden bilmeyene sersem diyesim gelir" idi.

1938
29 Ekim'de kardeşi Sezen Cumhur Önal dünyaya geldi. İlkokul birinci sınıfı Antalya Akseki'de, ikinci sınıfı Trabzon Maçka'da, üçüncü ve dördüncü sınıfı ise Bursa İznik'te okudu. İlkokul yıllarının bir kısmı, Yıldız Pansiyonlu Okulu'nda yatılı olarak geçti. Nişantaşı Ortaokulu'nda okuduğu sırada babası Rize'ye atanınca ortaokulu Rize'de bitirdi. Liseyi ise Haydarpaşa Lisesi'nde tamamladı.

1953
Askerlik biter bitmez *Yelpaze* dergisinin sekreterliğine getirildi. 2 bin 400 basan, iadeli aldığı dergiyi, sekiz yıl sonra ayrılırken 50 bin iadesiz satışla teslim etti. Aynı yıllarda bir yandan aylık *Türk Düşüncesi*'ni, kısa bir süre de Fürüzan Tekil'in çıkarttığı *Adam*'ı yönetti.

1949
Milliyet gazetesinde *Karanlıklar* adlı romanı yayımlandı.

1953
Kanlı Para ile Yeşilçam'a adım attı ve uzun yıllar sürecek sinema serüveni başladı.

1960
Öykü kitabı *Dünyanın En Güzel Gemisi (Müzikli Tarife)* yayımlandı.

1968
Yirmi beş senaryo ile yılın en çok film senaryosu yazan senaristi oldu. En çok senaryo yazımları, sonraki yıllarda da devam edecekti.

1969
İlk yönetmenlik denemesini *İnleyen Nağmeler* ile yaptı.

1973
16 Nisan'da oğlu Umut dünyaya geldi.

2000
Sadri Alışık Sinema Onur Ödülü'ne layık görüldü

2004
Senaryo Yazarları Derneği'nin (SEN-DER) kurucu üyesi oldu ve başkanlığını üstlendi.

2005
Guinness Rekorlar Kitabı'na girdi. Filme çekilmiş 395 senaryosu, *Guinness* tarafından dünya rekoru olarak tescil edildi. Sinema meslek örgütleri tarafından çok sayıda ödül ve plaketle onurlandırılan Safa Önal; *Ah Güzel İstanbul* ile Gümüş Palmiye (İtalya), *Umut Dünyası* ile Altın Portakal, *Vesikalı Yarim* ile Altın Portakal ve *Menekşe Gözler* ile Altın Koza'nın sahibi olmuştu.

2006
Adana Altın Koza Film Şenliği'nde, Yaşam Boyu Onur Ödülü aldı.
T.C. Kültür Bakanlığınca Safa Önal Belgeseli hazırlandı.

2007

SİYAD- Sinema Yazarları Derneği tarafından 2007 Onur Ödülü'ne layık görüldü.

2008

Kültür ve Turizm Bakanlığı Kültür ve Sanat 2008 Ödülü'nü aldı.

Boğaziçi Üniversitesi Film Merkezi Sözlü Tarih Çalışması başlığı altında Safa Önal Belgeseli hazırladı.

ALBÜM

Muş-Kış. 1936, Safa Önal annesi ve babasıyla.

1937-38 Safa Önal'ın bahriyeli çocukluk resmi. Fotomoda. "Dünya ne tuhaftır... Atiye baka baka, bir gün kendini mazinin içinde bulursun!.."

1939-40, Baba, anne, Mualla teyze ve Safa Önal.

Taksim'de Safa Önal Sezen Cumhur'la yürürken. 1942-43. "İki kardeş gökte güneş.. gezmekteler!.."

Safa 18 yaşında... İlk romanı Milliyet'te yayımlanmakta... "Kimbilir nerde, ne zaman, kaç yaşında Birkaç saatlik saltanatın olur Taht misali bir musalla taşında!.. Ağustos 949"

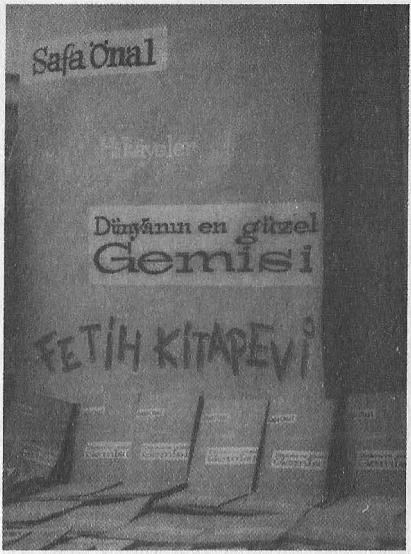
Aile fotoğrafı, 1949-50. Fahrettin, Nihal, Sezen, Safa Önal.

İlk senaryo, Kanlı Para *filminin afişi. Beyoğlu İpek Sineması. 1953*

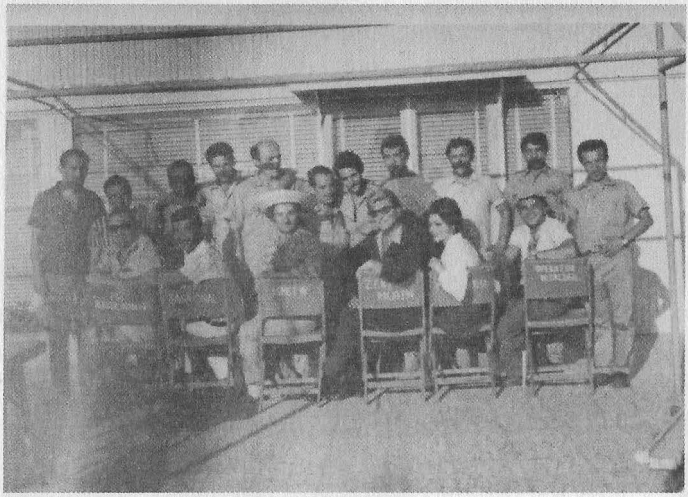
1954, Safa Önal Ayhan Işık'la. Türkiye Yayınevi. O yıllarda Safa Önal Hafta Dergisi'ne öykü yazarken Ayhan Işık da resimli roman kopyası yapıyordu.

Dünyanın En Güzel Gemisi *öykü kitabı kitapçı vitrininde 1960.*

Rahmetli yönetmen Bilge Olgaç ile Vecdi Benderli'nin nikahında Safa Önal. Safa Önal, Bilge'nin nikah şahidi. 1957.

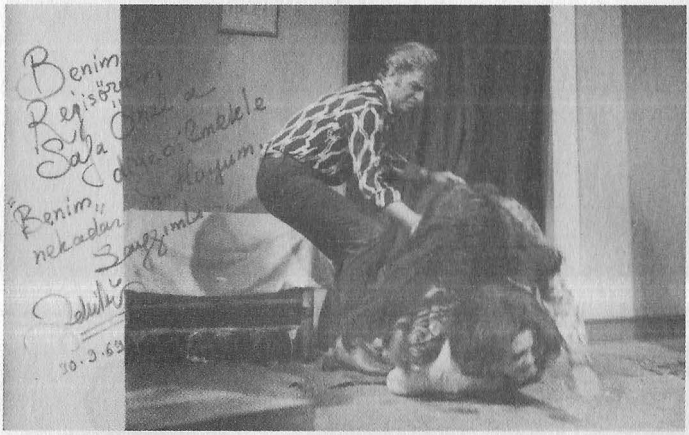
Şile'de "İnleyen Nağmeler" ekibi ile toplu resim. 1969. Berker İnanoğlu, Safa Önal, İsmet Ay, Zeki Müren, Mine Mutlu, Nejat Okçugil, Nuri Ergün, Yüksel Tanık.

Sinema tarihçisi Agah Özgüç'le Taksim'de. 1965-66

KARANLIKLAR

İlk roman, Karanlıklar Milliyet *gazetesi 1949.*

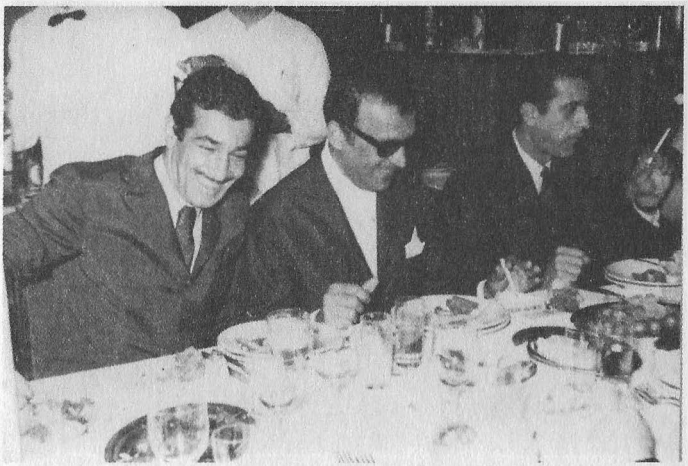
"Kalbimin Sahibi" filminde gizli çekim.
Zeki Müren, Sema Özcan, Piraye Uzun. 30.09.1969
"Benim Rejisörüm Safa Önal'a "Benim" diyebilmekle ne kadar mutluyum. Saygımla. Zeki Müren 30.9.69"

Şişli Paşam Taverna. 1968-69. Ertan Anapa, Ferhan Devekuşuoğlu (Hürriyet Genel Yayın Md.), Sezen Cumhur Önal, Egemen Bostancı, Safa Önal ve eşleri.

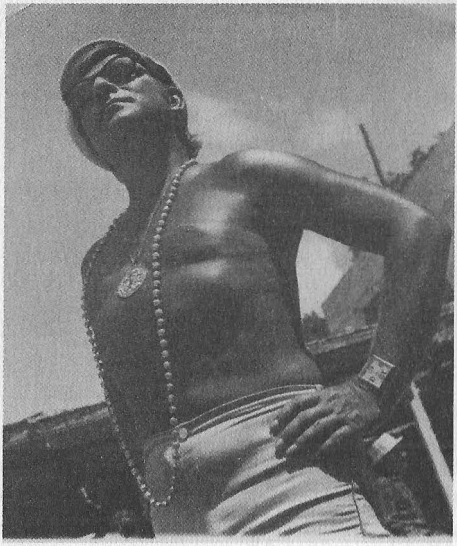
Kalbimin Sahibi *filminin setinde, cezaevi dekoru. Sezen Cumhur Önal, Zeki Müren, Safa Önal. 1969*

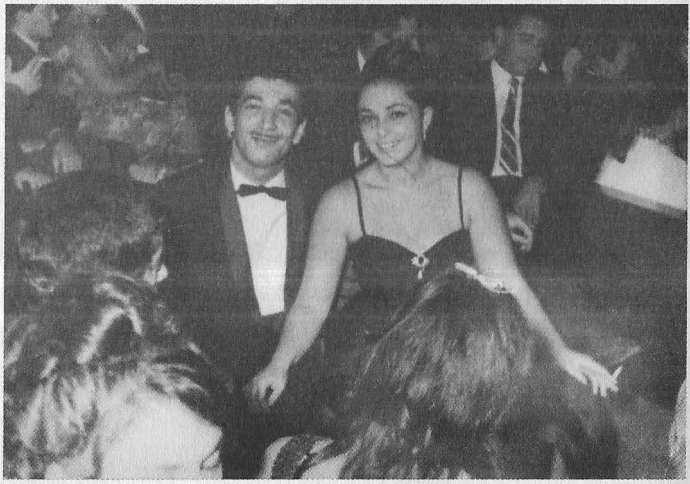
1969, Tarabya Filiz Restoran. Doğum günü kutlaması. Safa Önal, Sadri Alışık, Rauf Tamer.

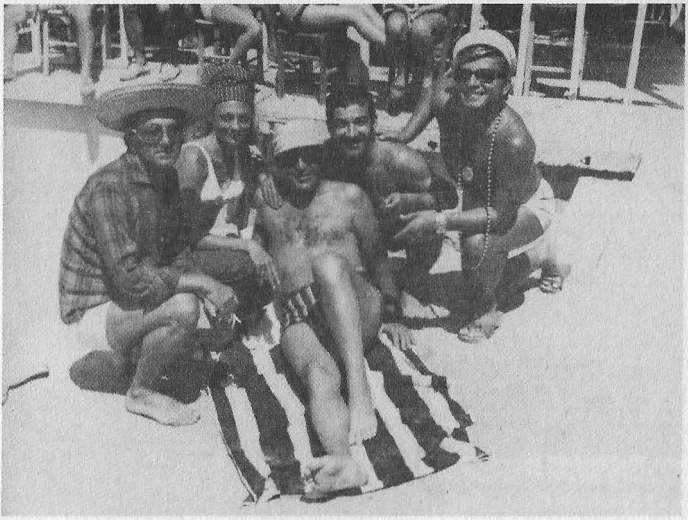
1971, Şile Plajı. Safa Önal, Sadri Alışık, Zeki Müren. Resmi çeken Çolpan İlhan

Safa Önal'ın çektiği Zeki Müren fotoğrafı. Şile Plajı, 1971.

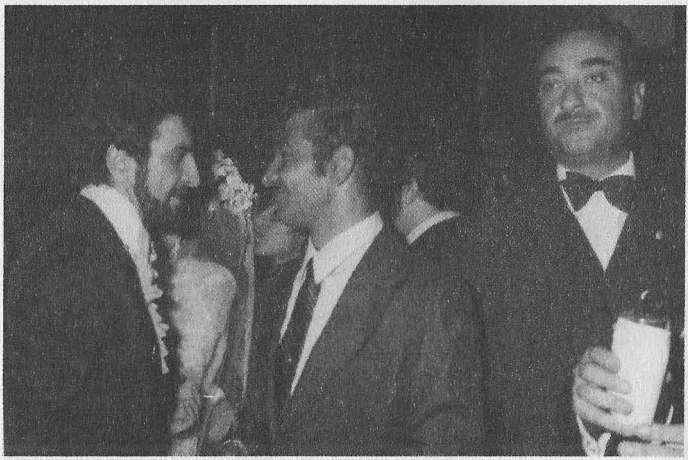
Ünlü gece klübü Playboy, 1971 yılbaşı. Safa Önal ve Reya Önal.

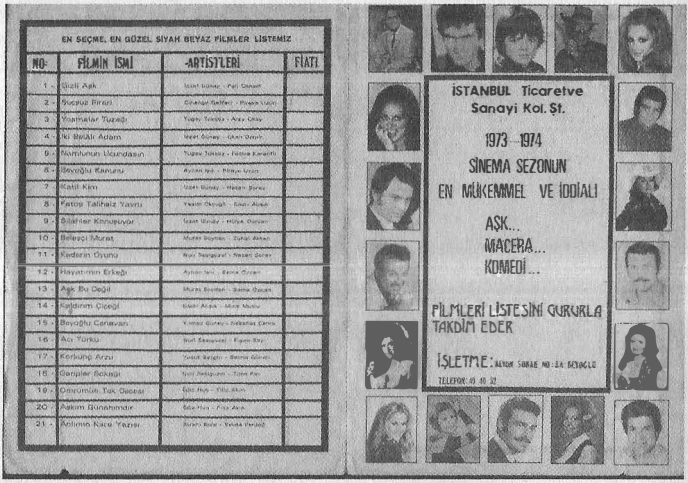
Şile plajı, 1971, İsmet Ay, Çolpan İlhan, Sadri Alışık, Zeki Müren, Safa Önal.

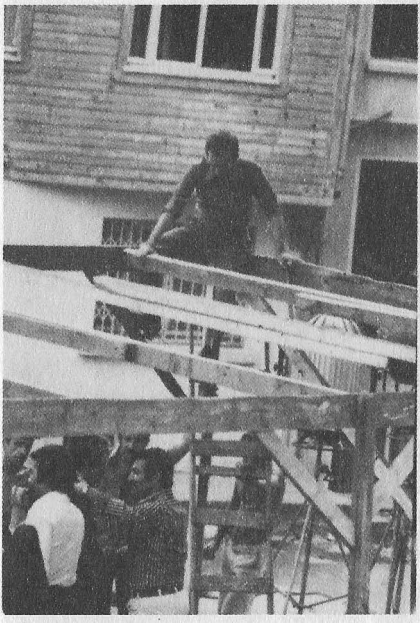
1975 Rahmetli Tekin Aral, Saklambaç *gazetesinde, Safa Önal'lı bir çizgi roman yapıyor. 93 gün süren bu çizgi roman, dünyada bir ilk.*

Sezen Cumhur Önal'ın nikahı, Yeniköy, 1971.

1973-74 Sinema Yılı'nda Safa Önal çalışmaları.

Çengelköyü'nde karpuz sergisi kurulmakta. Dertler Benim Olsun. *Orhan Gencebay ve set ekibiyle.*

Çılgınlar, 1976. Yönetmen Safa Önal. Türkan Şoray ve Ekrem Bora. Bir Çekim sonrası Kilyos dönüşü.

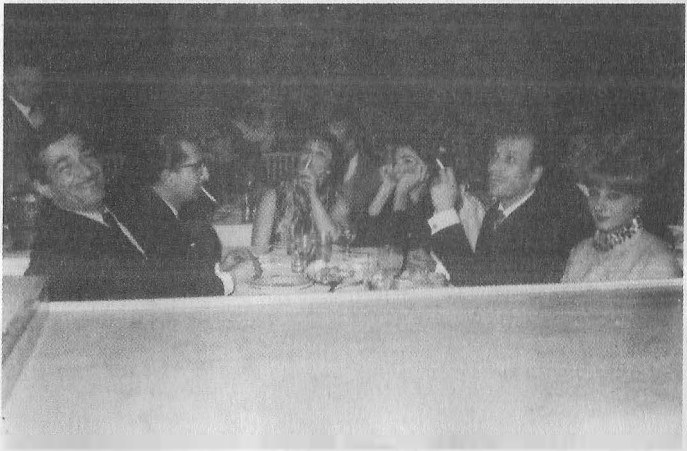
Buğulu Gözler *filmi. Mecidiyeköy'de iç çekim. Türkan Şoray, Murat Soydan, kamera Cengiz Tacer. Yönetmen Safa Önal. Sezen Cumhur Önal, ışıkçı Aydın, yapımcı "Pıh" Melih. 1976.*

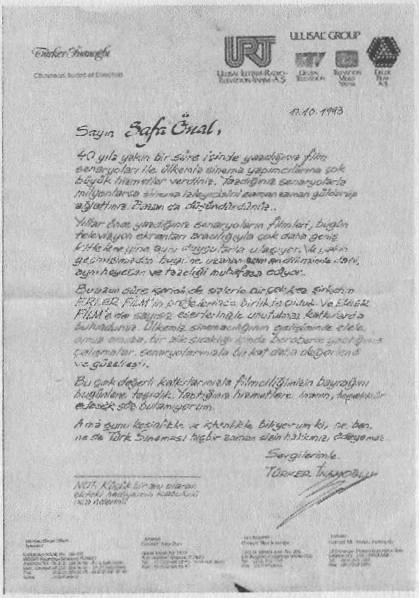
Yine Playboy gece kulübü. Yapımcı İrfan Ünal, Safa Önal, Deprem-Bodrum Hakimi-Dila Hanım *dönemi. 1970 sonu-80'li ilk yıllar.*

1983-1984. Steak House'da Zeki Müren, Safa Önal ve gazinocu dostlar.

Maksim, 1985-1986. Safa Önal, Atıf Yılmaz, Reya Önal, Ayşe Şasa, Sadri Alışık, Çolpan İlhan.

9.10.1993

Sayın Safa Önal,

40 yılı yakın bir süre içinde yaratıcılığına, filim senaryoları ile, ülkemiz sinema yapımcılarına çok büyük hizmetler verdiniz. Yaptığınız senaryolarla milyonlarca sinema izleyicisini zaman zaman güldürüp ağlattınız. Zaman zaman düşündürdünüz..

Yıllar önce yarattığınız senaryoların filmleri, bugün televizyon ekranları aracılığıyla çok daha geniş kitlelere ulaşıp, onlara güzel anlar yaşatmaktadır. Bugünün gençleri, sizin yaratıcılığınızın farkında değildirler. Ama hayatın ve tabiatın değişmeyen kuralları vardır.

Bugün bütün sanat ve sinema dünyasında birlikte çalıştığınız ARSAN FİLM'in projelerinin birlikte ortağı ve Ekonik FİLM'in yeni yapımlarında danışmanı olarak yanımızda bulunmanız, ülkemiz sinemacılığının geleceğine elde, avuca sığmaz, bir ümit ışığının içinde bulunduğumuz çalışmalar, senaryolarımızla bir kat daha değerlendi ve güzelleşti.

Bu çok değerli katkılarınızla filmciliğimizin başarılarını buluşlarınız taçlandık. Yaptığınız hizmetlere, inanın, hepimiz ne kadar teşekkür etsek azdır.

Ama şunu kesinlikle ve içtenlikle söyleyebilirim ki, ne ben, ne de Türk Sineması bir daha asla bu kadar şanslı olamayacak.

Sevgilerimle.

Türker İnanoğlu

NOT: Küçük bir anı olarak, değerli Antalyalımıza küçük bir hediyemiz var.

Türker İnanoğlu'nun Safa Önal'a teşekkür mektubu, Antalya. 1993

Tarık Zafer Tunaya Kültür Salonu, 2002. "Safa Önal ve Türk Sineması" gecesi. Yılmaz Atadeniz, Halit Refiğ, Türkan Şoray ve Safa Önal.

Tarık Zafer Tunaya, Safa Önal ve Türk Sineması afişi.

Annesi Nihal Hanımla, Perepalas'ta... Rahmetli Prof. Ayhan Songar'ın kızının düğününde...

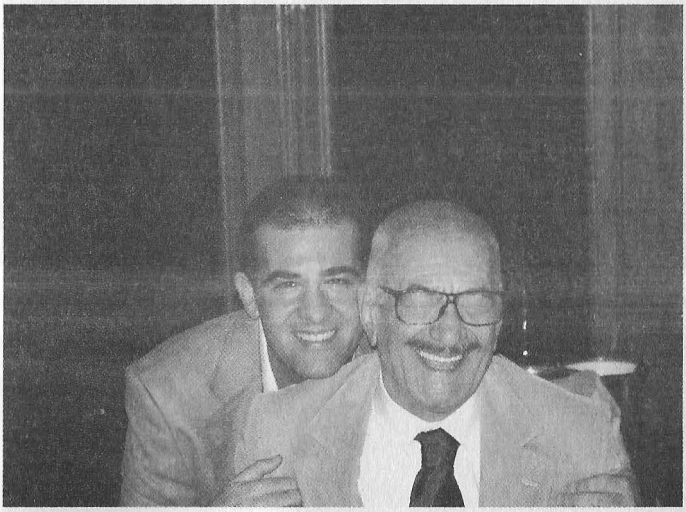
Safa Önal, kazandığı ödüllerle...

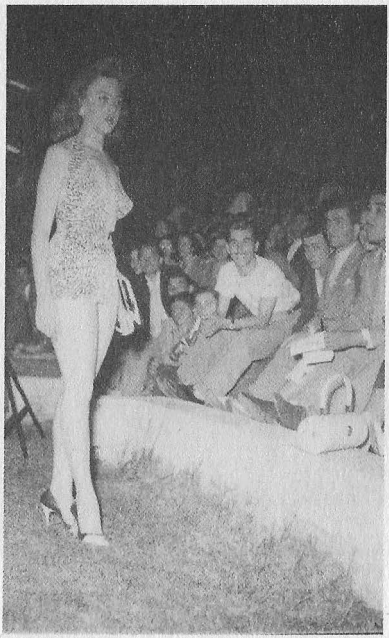
Safa Önal'a verilen başarı plâketleri.

2005. Safa Önal, senaryo dalında Guinnes Rekor belgesini, Prof. Orhan Kural'dan alıyor. Hülya Koçyiğit de yanlarında aynı mutluluğu paylaşıyor.

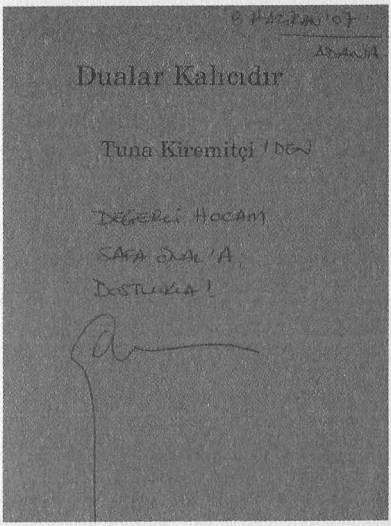
Safa ve oğlu Umut... İşte "mutluluğun fotoğrafı"...

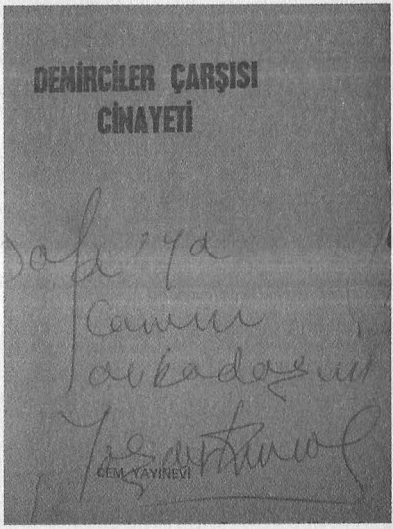

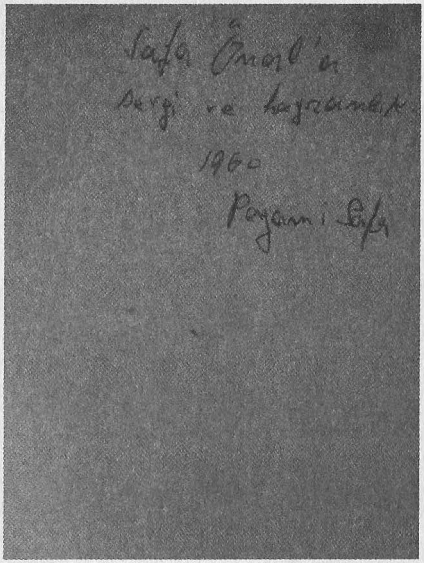
1958, Açık Hava Tiyatrosu, Renk Dergisi Güzellik Yarışması, Safa Önal Jüri Üyesi.

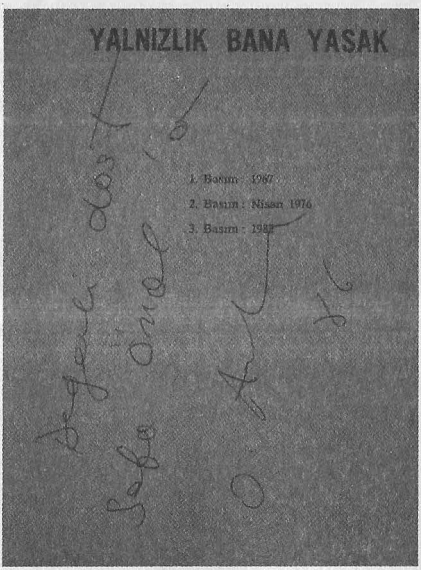

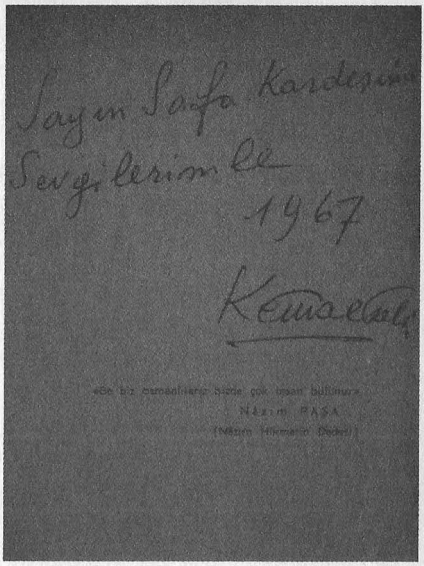
Şarköy, Küçük Ev *çekimi sırasında, 1978-79.*

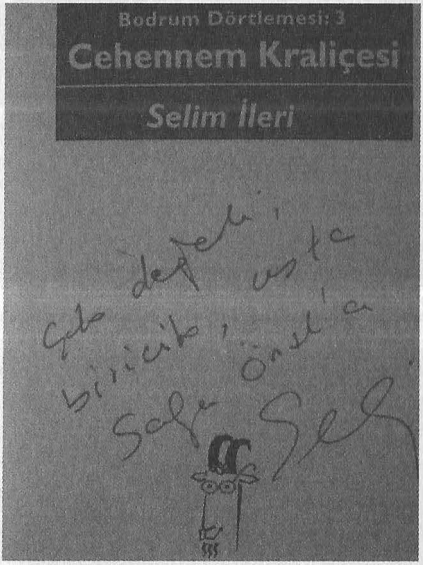

Dualar Kalıcıdır
Tuna Kiremitçi

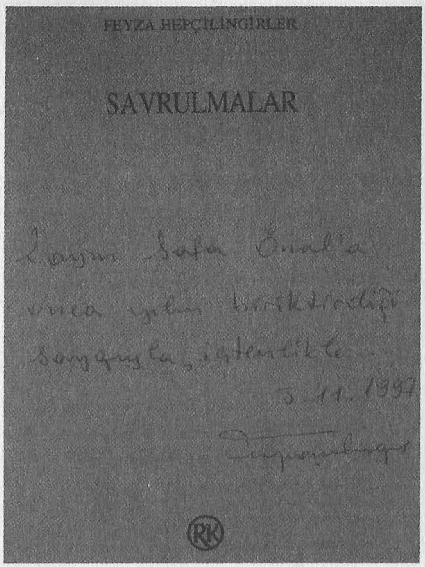

DEMİRCİLER ÇARŞISI
CİNAYETİ
CEM YAYINEVİ

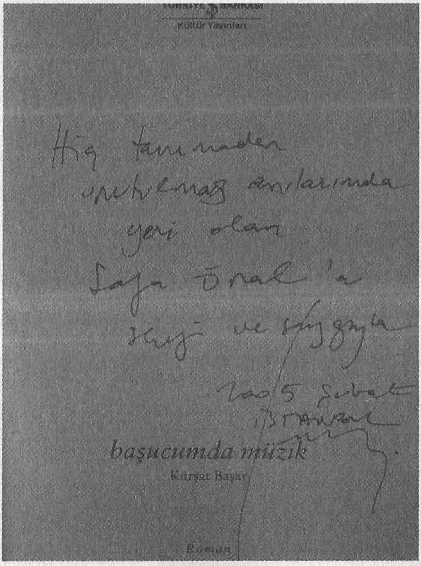

Sefa Önal'a
Dergi ve hayranlık
1980
Pagani Sefa

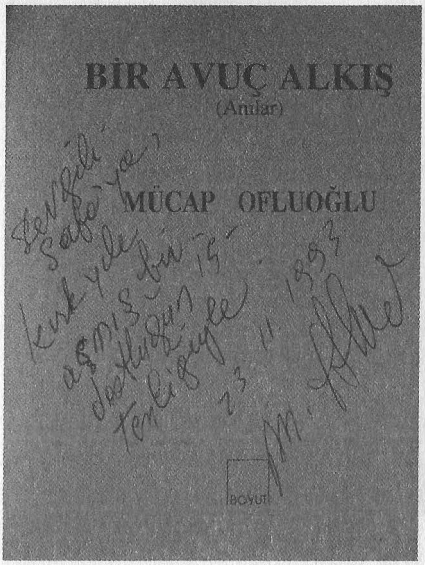

YALNIZLIK BANA YASAK
1. Basım: 1967
2. Basım: Nisan 1976
3. Basım: 1983
Değerli dostum Sefa Önal'a

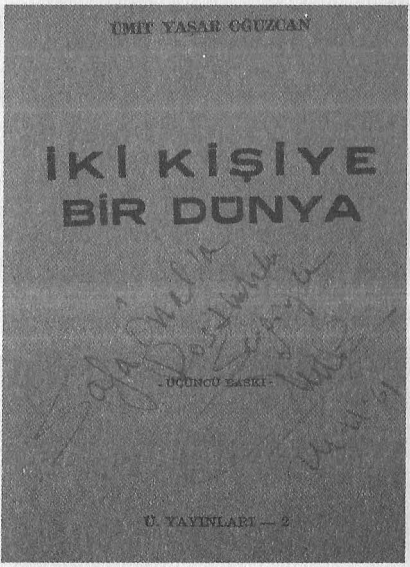

Sayın Safa Kardeşime
Sevgilerimle
1967
Kemal

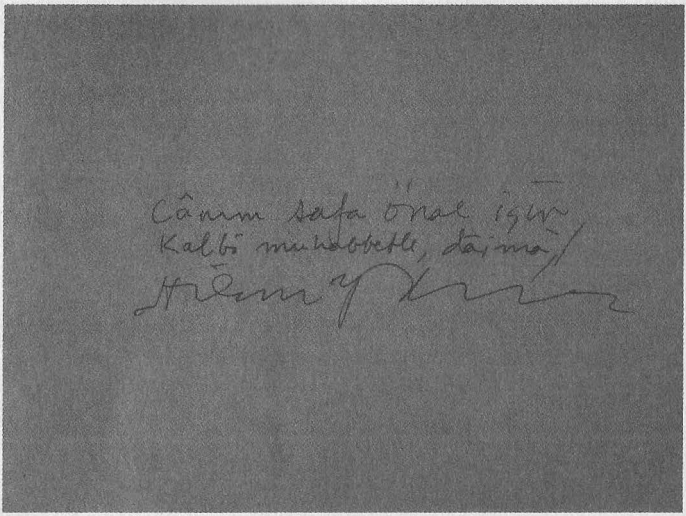

Bodrum Dörtlemesi: 3
Cehennem Kraliçesi
Selim İleri

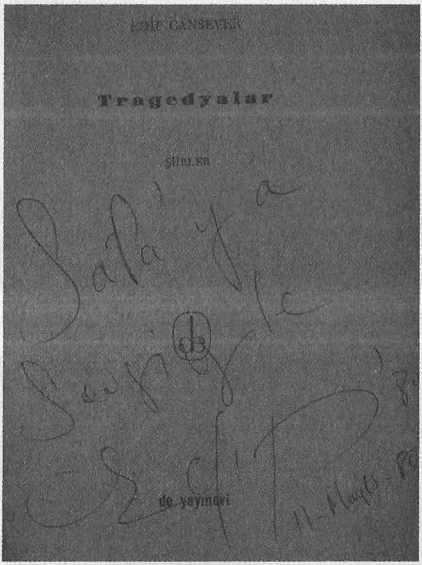

FEYZA HEPÇİLİNGİRLER
SAVRULMALAR
5.11.1997
RK

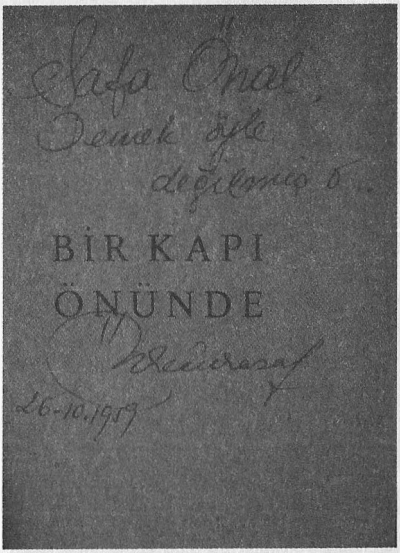

KORUK Yayınları
Hiç tanımadan
unutulmaz anılarımda
yeri olan
Saja Önal'a
saygı ve sevgiyle
20/5 Şubat
başucumda müzik
Roman

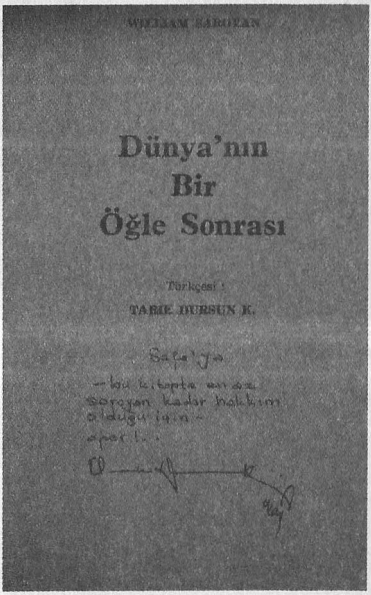

BİR AVUÇ ALKIŞ
(Anılar)
MÜCAP OFLUOĞLU

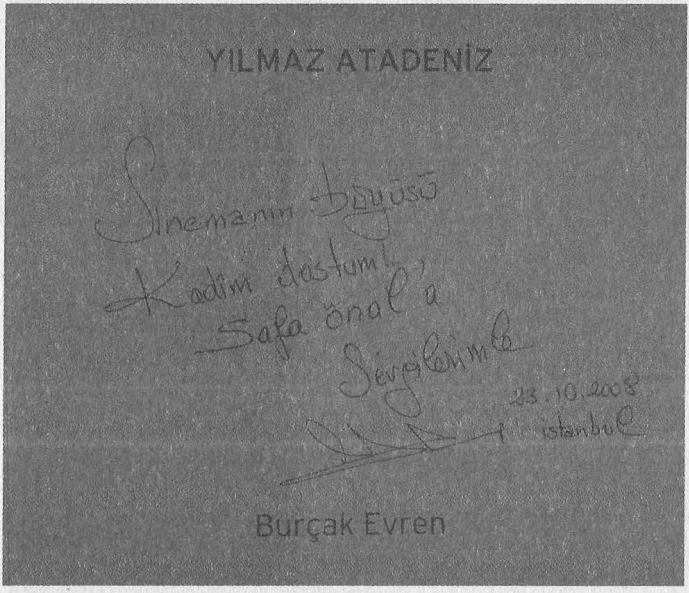

ÜMİT YAŞAR OĞUZCAN
İKİ KİŞİYE
BİR DÜNYA
- ÜÇÜNCÜ BASKI -
Ü. YAYINLARI — 2

Cânım Safa Önal için
Kalbî muhabbetle, daima

CEMİL CANSEVER
Tragedyalar
ŞİİRLER
de yayınevi

Safa Onal,
Demek öyle
değilmiş o...
BİR KAPI
ÖNÜNDE
26-10-1959

WILLIAM SAROYAN
Dünya'nın
Bir
Öğle Sonrası
Türkçesi :
TAHİR DURSUN K.
Safa'ya
-bu kitapta anlatılan
Saroyan kadar haklının
olduğu için-
saygılarımla

YILMAZ ATADENİZ
Sinemanın büyüsü
Kadim dostum
Safa önal'a
Sevgilerimle
23.10.2008
İstanbul
Burçak Evren

Filme çekilen senaryoları

Hicran Sokağı 2007
Fosforlu Cevriye 2000
Tatar Ramazan Sürgünde 1992
Yalnızız 1992
Aldatacağım 1991
Alev Gibi Bir Kız 1990
Kanımdaki Şeytan 1990
Kabadayılar Kralı 1990
Tatar Ramazan 1990
Yalı 1990
Sözde Kızlar 1990
Sevdim 1989
Vahşi ve Güzel 1989
Hayat Acıları 1989
Kan Çiçeği 1989
Acı Şarkı 1989
Acı Yıllar / Lekeli Melek 1989
Allahım Sen Bilirsin 1989
Av 1989
Dehşet Gecesi 1989
Bu Şehrin Geceleri 1989
İtirazım Var 1989
Ayaz Geceler 1989
Öğretmen Zeynep 1989
Bir Beyin Oğlu 1988
Bir Kadın Yüzünden 1988
Canım 1988
Canım Oğlum 1988
Deniz Yıldızı 1988
Kızım ve Ben / Gurbet Kadını 1988
Küçüksün Yavrum 1988 (Arda Uskan- Safa Önal)

Nazlı ile Emir 1988
Sana Can Dayanmaz 1988
Sapık Kadın 1988
Seninle İlk Defa 1988
Ah Bir Çocuk Olsaydım 1988
Biz Ayrılamayız 1988
Sokak Çocuğu 1988
Yabancı 1988
Evcilik Oyunu 1988
Yeter 1988
Ayrı Dünyalar 1988
Islak Sokak 1987
Alamancının Karısı 1987
Ana Yüreği 1987
Babamız Evleniyor 1987
Alnımdaki Bıçak Yarası 1987
Damga 1987
Geri Dön 1987
Gönülden Gönüle 1987
Hafız Yusuf Efendi 1987
Kader Utansın 1987
Muhteşem Urfalı 1987
Sarışınım 1987
Seni Seviyorum 1987
Sevgiye Hasret 1987
Vur Hançerini Kadınım 1987
Ziyaret 1987
Sultanoğlu 1986
Yıkılmışım Ben 1986
Akrep 1986
Hayat Kadını 1986
Allı Dudaklım 1986
Güneşe Köprü 1986
Ava Giden Avlanır 1986
Bir Ana Bir Oğul 1986
Seviyorum 1986

Dağlı Güvercin 1986
Namus Sözü 1986
Öksüzler 1986
Ateş Dağlı 1985
Tapılacak Kadın 1985
Ayrılık Acısı 1985
Vahşi Aşk 1985
Fakir Milyoner 1985
Mahkum 1985
Sensizliğe Alışacağım 1985
Bu İkiliye Dikkat 1985
Yaşamak Haram Oldu 1985
Seyyid 1985
Kadın Bir Defa Sever 1984
Ayşem 1984
Tutku 1984
Kızgın Güneş 1984
Bir Sevgi İstiyorum 1984 (Mehmet Aydın- Safa Önal)
Çocuklar Çiçektir 1983
Metres 1983
Gülsüm Ana 1982 (Tanju Gürsu- Safa Önal)
Yaşamak Seninle Güzel 1982
Doktor Civanım 1982
Tanrıya Feryat 1980
İşte Kadın 1980
Rüzgar 1980
Üç Sevgili 1979
Küskün Çiçek 1979
Bu Gece Bende Kal 1979
Kanun Gücü 1979
Kara Çadırın Kızı 1979
Vatandaş Rıza 1979 (Atilla Dorsay-Tarık Dursun-Safa Önal)
Röntgenci 1979
Üç Tatlı Bela 1979
Düzen 1978
Baba Kartal 1978

Kılıç Bey 1978
Lekeli Melek 1978
Cevriyem 1978
Tatlı Nigar 1978
Derviş Bey 1978
Ölüm Görevi 1978
Evlidir Ne Yapsa Yeridir 1978
Gelincik 1978
Görünmeyen Düşman 1978
Sensiz Yaşayamam 1977
Bir Tanem 1977
Fırtına 1977
Küçük Ev 1977
Şeref Sözü 1977
Satılmış Adam 1977
Tövbekar 1977
Baraj 1977
Ölmeyen Şarkı 1977
Dila Hanım 1977
Sevgili Oğlum 1977
Taksi Şoförü 1976
Deprem 1976
Sevmek Ölesiye 1976
Bodrum Hakimi 1976
Bulunmaz Uşak 1976
Aşk Dediğin Laf Değildir 1976
Bitirim Hüsnü 1976
Kucaktan Kucağa 1976
Delicesine 1976
Ne Alsan İkibuçuk 1976
Perişan 1976
Yarınlar Bizim 1975
Amigo Hüsnü 1975
Kazım'a Ne Lazım 1975
Beş Atış Yirmibeş 1975
Deli Deli Tepeli 1975

Civciv Çıkacak Kuş Çıkacak 1975
Canım De Bana 1975
Evcilik Oyunu 1975
Kadınım 1975
Hayret 17 1975
Hesap Günü 1975
Şafakta Buluşalım 1975
Alemin Keyfi Yerinde 1975
Sığıntı 1974
Bir Damla Kan Uğruna 1974
Damgalı Adam 1974
Erkeksen Kaçma 1974
Karanlık Yıllar 1974
Şaşkın 1974
Dertler Benim Olsun 1974
Yüreğimde Yare Var 1974
Çılgınlar 1974
Çirkin Dünya 1974
Gazi Kadın (Nene Hatun) 1973
Bataklık Bülbülü 1973
Ben Doğarken Ölmüşüm 1973 (Ahmet Üstel- Safa Önal)
Dertli 1973
Yalancı / Çok Yalnızım 1973
Kızın Varsa Derdin Var 1973
Pembe Dünya 1973
Şeytanın Kurbanları 1973
Balıkçı Osman 1973
Mahpus 1973
Azap 1973
Namus Borcu 1973
Aşk Mahkumu 1973
İkibin Yılın Sevgilisi 1973
Asiye Nasıl Kurtulur 1973
Anadolu Ekspresi 1973
Umut Dünyası 1973
Arap Abdo 1973

Dönüş 1972
Alın Yazısı 1972
Asılana Kadar Yaşayacaksın 1972
Sezercik Aslan Parçası 1972
Kaderimin Oyunu 1972
Bela Mustafa 1972
Falcı 1972
Sev Dedi Gözlerim 1972
Oğlum 1972
Bir Pınar ki 1972
Para 1972 (Erdoğan Tünaş-Memduh Ün- Safa Önal)
Vukuat Var 1972
Fatma Bacı 1972
Vahşi Çiçek 1971
Vefasız 1971
Sezercik Yavrum Benim 1971
Mahşere Kadar 1971
Ayıbettin Şemsettin 1971
Bir Genç Kızın Romanı 1971
Fatoş Sokakların Meleği 1971
Herşeyim Sensin 1971
Kurşunla Selamlarım 1971
Rüya Gibi 1971
Bir Kadın Kayboldu 1971
Sevdiğim Uşak 1971
Arkadaşlık Öldü mü? 1971
Kurşunların Kanunu 1969
Altın Kalpler 1969
Şehir Eşkıyası 1969
Kalbimin Sahibi 1969
Aşk Bu Değil 1969
Kaldırım Çiçeği 1969
Seninle Ölmek İstiyorum 1969
Karlı Dağdaki Ateş 1969
Bir Vefasız Yar İçin 1969
Yılan Soyu 1969

Ümit Dünyası 1969
Lekeli Melek 1969
Yumurcak 1969
Cingöz Recai 1969
Menekşe Gözler 1969
Muhabbet Kuşu 1969
Ölüme Giden Yol 1969
Mazideki Kadın 1969
Sabah Olmasın 1969
Gurbette Ölenler 1969
Hayatımın Erkeği 1969
İnleyen Nağmeler 1969
Ağlama Değmez Hayat 1969
Son Mektup 1969
Kaderimsin 1969
Vesikalı Yarim 1968
Altın Avcıları 1968
Bağdat Hırsızı 1968
Kadın Severse 1968
Şafak Sökmesin 1968
Şeyh Ahmet 1968
İnsan İki Kere Yaşar 1968
Ağlayan Bir Ömür 1968
Alnımın Kara Yazısı 1968
Arkadaşımın Aşkısın / Kan Kardeşim 1968
Aşkım Günahımdır 1968
Ömrümün Tek Gecesi 1968
Baharda Solan Çiçek 1968
Sabahsız Geceler 1968
Yara 1968
Kader Böyle İstedi 1968
Son Hatıra 1968
Kanun Namına 1968
Belalı Hayat 1968
Beyoğlu Canavarı 1968
Gözyaşlarım 1968

Son Vurgun 1968
Can Pazarı (Öleceksin)1968
Hırsız Kız 1968
Efkarlı Sosyetede 1968
Erikler Çiçek Açtı 1968
Tahran Macerası 1968
Aşkım Günahımdır 1967
İlk Aşkım 1967
Acı Tutku 1967
Bırakın Yaşayalım 1967
Ortaşark Yanıyor 1967
Bitirimsin Abi 1967
Yağmur Çiselerken 1967
Demir Bilek 1967
Düşman Aşıklar 1967
Kan Davası 1967
Demir Yumruklu Üçler 1967
İdam Günü 1967
Akşamcı 1967
Acı Günler 1967
Acı Türkü 1967
Her Zaman Kalbimdesin 1967
Çifte Tabancalı Damat 1967
Ölüm Saati 1967
Ayrılık Saati 1967
Kızıl Tehlike 1967
Krallar Ölmez 1967
Galatalı Mustafa 1967
Affet Beni 1967
Nemli Dudaklar 1967
Garipler Sokağı 1967
Ringo Kazım 1967
Bekar Odası 1967
Gecelerin Kralı 1967
Ah Güzel İstanbul 1966
Fatih'in Fedaisi 1966

Pembe Kadın 1966
Affedilmeyen 1966
Kara Tren 1966
Suçsuz Firari 1966
Acı Tesadüf 1966
Biraz Kül Biraz Duman 1966
Dağda Silah Konuşur 1966
İntikam Uğruna 1966
Fabrikanın Şoförü 1966
İzmir'in Kavakları 1966
İdam Mahkumu 1966
Kanun Benim 1966
Efkarlıyım Abiler 1966
Kucaktan Kucağa 1966
Zorba 1966
Seher Vakti 1966
Ölmek mi Yaşamak mı 1966
Yaralı Kartal 1965
Büyük Şehrin Kanunu 1965
Pantolon Bankası 1965
İnatçı Gelin 1965
Öfke Dağları Sardı 1965
Ölüme Kadar 1965
Şeytanın Kurbanları 1965
Satılık Kalp 1965
Cumartesi Senin Pazar Benim 1965
Babamız Evleniyor 1965
65 Hüsnü 1965
Canım Sana Feda 1965
Taçsız Kral 1965
Yıldız Tepe 1965
Hep O Şarkı 1965
Hülya 1965
Uçurumdaki Kadın 1964
Tığ Gibi Delikanlı 1964
Kalbe Vuran Düşman 1964 (Safa Önal- Erdoğan Tokatlı)

Günah Kızları 1964
Kadın Berberi 1964
İki Sene Mektep Tatili 1964
Korkunç Şüphe 1964
On Güzel Bacak 1964
Manyaklar Köşkü 1964
Erkek Sözü 1964
Filinta Kadri 1964
Kanun Karşısında 1964
Kaynana Zırıltısı 1964
Abidik Gubidik 1964
Ağaçlar Ayakta Ölür 1964
Hızlı Yaşayanlar 1964
Paylaşılmayan Sevgili 1964
Genç Kızlar 1963
Bahriyeli Ahmet 1963
Cici Can 1963
Bulunmaz Aşk 1963
Kavgasız Yaşayalım 1963
Kelepçeli Aşk 1963
Ölüme Çeyrek Var 1963
Yolcu 1963
Hop Dedik 1963
Ekmek Parası 1962 (Safa Önal- Erdoğan Tokatlı)
Çöpçatan 1962
Yalnızlar İçin 1962
Küçük Beyefendi 1962
Bir Milyonluk Macera 1962
İki Damla Gözyaşı 1961
Allah Cezanı Versin Osman Bey 1961
Cambaz Kızın Aşkı 1961
Hancı 1961
Lejyon Dönüşü 1957
Kanlı Para 1953

Dizi Senaryoları

Aşkımızda Ölüm Var 2004
Papatya ile Karabiber 2004
Berivan 2002
Yaz Gülü 2002
Zehirli Çiçek 2000
Birisi 1998
Canısı 1997
Böyle mi Olacaktı 1997
Gözlerinde Son Gece 1996
Hoşçakal İstanbul 1996
Günah Tohumu 1994
Yorgun Ölüm 1994
Bir Aşk Uğruna 1994
Tutku
Sevginin Gücü 1994
Seni Yaşatacağım
Aşk ve Gurur
Şeytanın Kurbanları
Gündüzün Karanlığı
Zirvedekiler
Kuş Yemi (TRT)
Sarmaşık Gülleri (TRT)
Baba-Oğul (TRT)
İki Kadın (TRT)
Kayıp Aranıyor (TRT)
Gündüzün Karanlığı (SHOW)
Yalnız Güneş Şahitti (ATV)
Zirvedekiler
Sevginin Gücü
Affet Bizi Hocam (ATV)
Böyle mi Olacaktı (ATV)
Zehirli Çiçek (SHOW)
Yapayalnız (ATV)
Gölge Çiçeği (STAR)

Yönettiği Filmler

Hicran Sokağı 2007
Gazeteci Yazarını Arıyor 2000
Yalı 1990
Vur Hançerini Kadınım 1987
Hikayelerden Biri 1980
Küçük Ev 1977
Aşk Dediğin Laf Değildir 1976
Yarınlar Bizim 1975
Çılgınlar 1974
Yüreğimde Yare Var 1974
Dertler Benim Olsun 1974
Umut Dünyası 1973
Bir Kadın Kayboldu 1971
Bir Genç Kızın Romanı 1971
Sezercik Yavrum Benim 1971
Buğulu Gözler 1970
Afacan 1970
Ağlayan Melek 1970
Arkadaşlık Öldü mü? 1970
Ölünceye Kadar 1970
Karlı Dağdaki Ateş 1969
Cingöz Recai 1969
İnleyen Nağmeler 1969
Kalbimin Sahibi 1969

AD DİZİNİ

Abasıyanık, Sait Faik 11, 51, 56, 129, 182-183, 254
Abdullahoğlu, Ali Haydar 65
Abdülvahap, Muhammed 4
Abisel, Nilgün 264
Adıvar, Halide Edip 53, 125, 128
Adlı, Rüçhan 159-160, 209-210, 254-255
Aka Gündüz 25
Akad, Lütfi 138, 173, 175, 195, 206, 245, 252-258, 260-261, 264-266, 275
Akad, Ömer 253
Akad, Şükran 253
Akbal, Oktay 37, 79, 83
Akbaş, Aydemir 381
Akdik, Şeref 44
Akdilek, Ferruh 48
Akgün, Haluk 28, 355
Akgün, Muzaffer 355
Akın, Sunay 409
Akkor, Gönül 135
Aksal, Sabahattin Kudret 347
Aksoy, Behiye 135, 302-303
Aksoy, Orhan 138, 206, 252, 315
Aksüt, Harun 91
Aksüt, Rübeyza 91
Aksüt, Sadun 91, 206
Alevok, Mebrure Sami 25
Alfred de Musset 358, 413
Algan, Ayla 133, 137, 207, 387
Alışık, Rafet ("Kaptan") 192
Alışık, Kerem 191-192, 217, 221, 385
Alışık, Sadri 28, 46, 74, 132-133, 137, 156, 165, 170, 180, 183-188, 190-197, 205-208, 210-211, 215-217, 222, 234, 239, 288, 302-303, 306, 317, 319, 373-374, 377, 384-385, 387, 390
Ali Bey ("Büyük Ali") 246
Ali Bey ("Küçük Ali") 248
Ali Ravi 39, 97
Ali, Sabahattin 54, 128-129
Alighieri, Dante 53, 55, 413
Alkor, Selda 272, 386
Alp, Cumhur 133
Alpan, Zeki 370
Altan, Çetin 29, 193
Altan, Kamil 244, 246
Altun, Semiha 42
Alus, Sermet Muhtar 25
Alyanak, Arşavir 95, 145
Anday, Melih Cevdet 366
Anlar, Mahmut 90
Anlar, Yüksel 90
Aral, Tekin 161
Araz, Nezihe 159

Arıburnu, Orhan Murat 64, 94-96, 131, 134, 353
Arif Bey ("Çiçek Arif," "Komünist Arif") 373, 377-383
Aslan, Muzaffer 396
Arslan, Umut Tümay 264
Arsoy, Göksel 148, 163, 177-179, 306, 310, 384-385
Arsoy, Soley 385
Arzu Okay 143, 156
Aslan, Mehmet 203-204
Aşçıoğlu, Betül 378
Atadeniz, Armağan 370
Atadeniz, Orhan 370
Atadeniz, Yılmaz 138, 147, 171, 295, 327, 331, 370-371
Atatürk, Mustafa Kemal 8, 16, 19, 60, 104, 142, 409
Atıf Kaptan 227, 230-231, 233
Atıfet Hanım (Selahattin Pınar'ın eşi) 14
Atlığ, Nevzat 224
Avni Bey (Arap Avni) 355-356
Ay, İsmet 194, 237, 301, 351-352
Ay, Savaş 326
Aydınoğlu, Tuncer 389-390
Aydoğan, Oya 403
Aygen, Reşat Enis 125
Ayhan Işık 36-37, 48, 64, 134, 143, 145, 148, 155-157, 162-163, 165, 170, 184, 226, 234, 239, 241, 281-284, 288, 294-295, 306, 335, 384-385, 390, 396
Ayhan, Orhan 37
Ayla, Safiye 167, 300
Ayral (Tözüm), Jeyan Mahfi 389-390
Aytul, Turan ("Deli") 103
Ayverdi, Semiha 101
Azmi Bey 380-381

Baban, Cihat 109, 112, 399
Baban, Diclehan 67, 387-388
Bahire (hala çocuğu) 7
Balcı, Semih 346
Balcıoğlu, Semih 36-37, 48, 61
Baradan, Hüseyin 226, 233, 267-268, 388
Barbara Stenwyck 135-136
Basri Bey (Arap Basri) 206
Başar, Kürşat 57
Başaran, Meriç 397
Başaran, Pakize 397
Başaran, Tunç 393-397
Batıbeki, Atıf Yılmaz 132-133, 136, 139-140, 163, 167, 188-190, 207, 244-245, 248-249, 251-252, 257, 278, 289, 301, 306-310, 315, 317, 338-340, 376, 387
Batıbeki, Kezban Arca 306, 339
Bayhan, Gönül 325
Baytan, Natuk 315
Becaud, Gilbert 396
Bedia Muvahhit 300
Behçetoğulları, Pembe 264
Behramoğlu, Ataol 364
Bell, Alexander Graham 415

Benderli, Vecdi 159, 180
Bener, Vüsat Orhan 56
Bergin, Azize 109
Berk, İlhan 53, 359
Berkand, Muazzez Tahsin 215
Berkay, Cahit 314
Berlioz, Louis Hector 350, 352
Binboğa, Ali Rıza 377-378
Bilgili, Güldere 57
Bilişik, Seher 410
Birgit, Orhan 397
Birsel, Necla 306
Birsel, Nüzhet 226, 306, 308
Birsel, Özdemir 226-27, 229, 306-309
Birsel, Salah 71, 79, 322
Bolan, Burhan 137, 163, 235
Bolat, Arif 111-112
Boralı, Turgut 118, 123, 309
Boran, Orhan 28, 299
Bostancı, Egemen 128
Boyer, Charles 132
Brecht, Bertold 345
Bubikoğlu, Gülşen 295
Bugay, Umur 149, 235
Buğra, Tarık 56-57
Buluş, Hacer 33
Burak, Sevim 57
Buyrukçu, Muzaffer 63, 330-331
Bülkat, Galip 63, 93, 98
Bürün, Vecdi 114-115, 323
Büyükburç, Erol 317
Büyükataman, Ayla 205-206, 317
Cahide Sonku 299, 305
Cahit Bey (Nüket Hanım'ın dayısı) 374-375
Candemir Bey ("Cango") 244, 246
Cansever, Edip 183, 360, 365
Cavit Bey (entelektüel Cavit) 194
Celal Bey 77-78
Cem, Cemil Cahit 63, 93
Cemal Süreya 354, 365
Cemil Bey ("Katır") 251
Cengiz ("Long") 380
Cevdet, Abdullah 99
Ceyda (Reya Hanım'ın hala kızı) 203
Cihat Bey (Fenerbahçe kalecisi) 251
Chandler, Jeff 368
Charlie Chaplin 241
Chopin 413
Crosby, Bing 4
Clark Gable 40
Colbert, Claudette 6
Coşkun, Faik 388
Cumalı, Necati 56-57
Cüneyt Arkın 153, 162, 204, 295, 319, 339, 377, 393-394
Cüreklibatur, Betül 153, 377

Çağlar, Behçet Kemal 112
Çağlayan, Sevim 179, 302
Çağman, Orhan 166
Çalapala, Mehmet Rakım 63, 106, 133

Çamay, Rüçhan 329
Çamlıbel, Faruk Nafız 242, 365
Çapın, Halit 381
Çaykovski, Piyotr İlyiç 182
Çehre, Nebahat 138, 278
Çelebi, Evliya 414
Çelik, Abdurrahman 326
Çelik, Jaklin 56
Çetin, Sabahattin 312
Çetin, Sinan 147, 171, 295
Çığıraçan, İsmail Hakkı 94, 110, 111-112
Çölgeçen, Feridun 387
Çupi, İslam 395

Dağlarca, Fazıl Hüsnü 13, 358
Damar, Arif 364
Damat İbrahim Paşa 359
Dario, Daniel 5
Dassin, Jules 344
Değirmencioğlu, Hamdi 237
Değirmencioğlu, Zeynep (Ayşecik) 236
Demir Bey (arkadaşı) 119
Demirağ, Turgut 138-139, 164, 252, 291, 310, 371
Demirkent, Nezih 93
Demirtaş, Metin 361
Deniz, Ümit 103, 348, 350
Denizci, Süheyl 384-385
Dernek, Erol 165, 194
Devrim, Ayşegül 201
Dilligil, Avni 45
Dilligil, Belkıs 45
Dillioğlu, Orhan 144
Dinler, Mehmet 208, 315, 392
Dino, Abidin 242
Doğulu, Yurdaer 279
Dorsay, Atilla 79
Doruk, Belgin 163-164, 305-309
Dostoyevski, Fyodor Mihayloviç 323
Dömeke, Ethem 219-220
Dömeke, Güneş 220
Dördüncü, Halil Lütfü 107
Dranas, Ahmet Muhip 348, 365
Duru, Naci 95
Duru, Süreyya 96
Duru, Türkan 159
Duru, Yılmaz 136
Durukan, Oktay 238, 378

Ebcioğlu, Fecri 27
Ecevit, Bülent 338
Edgü, Ferit 242
Edipoğlu, Baki Süha 28
Edith Piaf, 80
Efekan, Ümit 320
Eğilmez, Ertem 164, 309
Ekicigil, Recep 393
Ekrem Bora 25, 156, 227, 233, 268, 385-386, 388, 390, 404
Ela Hanım (Reşat Nuri Güntekin'in kızı) 51
Elefteriya (kiracılarının kızı) 60
Elmas, Orhan 147, 226, 229-231
Eloğlu, Metin 365
Emrullah (Pub Avni) 356

Ener, Mümtaz ("Baba") 268-270, 273-274, 388
Engin Çağlar 205, 239
Engin, İlhan 100, 104-105, 163, 235
Erakalın, Ülkü 241, 315
Eray, Nazlı 57
Erbakan, Necmettin 338
Erbulak, Altan 93, 112
Ercan Bey (ressam) 99
Erdal Bey (arkadaşı) 380
Erdoğan, Bekir Sıtkı 135, 361
Ergen, Gülben 319-320
Erduran, Refik 109
Ergüder, Özcan 397
Ergün, Halil 392
Erkoç, Eflatun Nuri 93
Erman, Gelengül 392
Erman, Hürrem 392
Erol Bey ("Korsan") 91-92
Ersoy, Mehmet Akif 12,78
Ersoy, Şükrü 251, 384
Erten, Radife 192
Ertem, Sadri 56, 129
Ertuğrul, Muhsin 325
Erzurumlu, Erhan 319
Esendal, Memduh Şevket 51, 129-130, 349
Eser Hanım (Mazlum Bey'in eşi) 380
Even, Çetin 202
Evin, Semih 164
Evliyaoğlu, Gökhan 358

Fatma Hanım (Atlıases) 359
Fehmiye Hanım (halası) 6, 58, 213
Feray, Ayfer 258, 321
Feri Hanım (eski eşinin teyzesi) 167, 181
Feride Hanım (halası) 6, 58-59, 97, 167, 213
Feridun Bey (halaoğlu) 7, 30
Feridun Bey (eski eşinin babası) 183
Fethi Naci 161
Feyza Sultan 108
Figen Say 227-228, 230
Fikret Bey (ressam arkadaşı) 119
Fikret Bey (Bacım Lokantası) 118, 123
Fikret Hakan 94, 134, 339
Filiz Akın 25, 156, 163, 185-186, 223, 234, 238, 241, 244, 272, 277, 282-286, 321, 386
Filiz (hala kızı) 7
Firuz (ressam) 63, 111
Fitzgerald, Francis Scot Key 125
Fonda, Henry 40
Fosforoğlu, Renan 268, 388
Frank Sinatra 227

Galip Bey (futbolcu "Kör Galip") 36-37,
Gauguin, Eugene Henri Paul 413
Gazi Osman Paşa 220
Gencebay, Orhan 135, 336
Gencer, İlham 80
George Sand 358-359, 413

Gevgilili, Ali 378
Gezen, Müjdat 331-332, 393
Girik, Fatma 128, 137, 145, 148, 163, 170, 174, 188, 223, 234, 240, 244, 271-273, 317, 340, 386, 396
Gonca, İsmail 154
Göğen, Coşkun ("Tecavüzcü Coşkun") 174
Gökçe, Ramiz 362
Gökçer, Ayten 247, 249
Göktulga, Fahri Celal 56, 129
Gönül Hanım (Kenan Klişehanesi) 109
Gönül Yazar 145, 207, 247-249
Göreç, Ali 217
Göreç, Ertem 138, 140-142, 178-79, 217, 226, 252, 301, 376
Göreç, Rukiye 179, 301, 376
Gören, Şerif 393
Gruda, Yılmaz 140, 143, 388
Gülçin Hanım (teyze kızı) 19
Güldürür, Adil 370
Gülgen, Melih 148, 320
Gülistan Güzey 136
Gülşah Hanım (Hülya Koçyiğit'in kızı) 248, 294
Gülşen Hanım (Ayhan Işık'ın eşi) 282
Gültekin, Sırrı 226-229, 251, 315, 339, 392, 403
Gültekin, Vahdet 103, 134
Gülyüz, Aram 167, 170, 315
Günay, Ertuğrul 296
Günay, İzzet 143-144, 146-147, 170-171, 245, 253-256, 258, 262, 267, 386
Gündüz, Yılmaz 179
Güney, Eflatun Cem 43
Güney, Fatoş 277
Güney, Salih 143, 213
Güney, Yılmaz 239, 276-281
Günfer Hanım (Ayfer Feray'ın kardeşi) 321
Güngör, Şükran 143
Günşiray, Orhan 94, 136, 164, 167, 170, 219, 234, 386
Güntekin, Reşat Nuri 24, 50-53, 55, 90, 125, 129, 330, 383
Gür, Şeref 254-255, 392
Güran, Rasih 125
Gürbüzer, Cahit 157
Gürcan, Tarık 299
Gürdal Bey (heykeltıraş) 162
Gürmen, Sururi 63, 111
Gürpınar, Hüseyin Rahmi 128
Gürsel, Cemal 337
Gürses, Kemal (Gökhan) 211
Gürsu, Tanju 147, 156, 162, 267-268, 273-274, 285, 339, 385, 388
Güvemli, Zahir 362
Güzide Hanım (hala kızı) 7
Güzin Hanım 376
Güzide Sabri 127

Halikarnas Balıkçısı 54
Hançerlioğlu, Orhan 129
Harika Avcı 403

Has, Şeref 206
Hemingway, Ernest 124, 358
Hemşeri, Talat Mithat 251
Henri Troyat 323
Hepçilingirler, Feyza 57
Hızlan, Doğan 365
Hiçyılmaz, Ergun 298
Hikmet Hanım (Safa Önal'ın yardımcısı) 101
Hope, Bob 4
Hulusi, Kenan 55
Hun, Ediz 155, 215, 239
Hülya Darcan 386
Hüseyin Peyda 226, 233, 369
Hz. Meryem 415
Hz. Muhammed 384
Hz. Yusuf 391
Hz. Zekeriya 415

Ilgaz, Rıfat 64, 76
Irgat, Cahit 347-348

İhsan Hoca (tarihçi) 105
İkbal, Nusret 309-310, 404
İleri, Selim 57
İlhan, Cengiz 373
İlhan, Çolpan 46, 184-185, 187-188, 192, 196-197, 205-206, 211, 216, 221-222, 239, 296, 303, 317, 373, 385
İlhan, Attila (Ali Kaptanoğlu) 60, 199, 283, 360, 365-366, 373-377
İlhan, Biket 374-376
İnan, Nazım 367-368
İnanır, Kadir 172, 286, 288, 290, 403
İnanoğlu, Aysel 282, 368
İnanoğlu, Berker 144, 149, 152, 155, 217, 237-239, 277, 279, 282-284, 368
İnanoğlu, İlker (yumurcak) 217, 238
İnanoğlu, Sezer (Sezercik) 155, 217, 238-239, 368-369
İnanoğlu, Türker 59, 95, 134-136, 148-149, 153-157, 164, 186, 217, 237-238, 240, 284-285, 296, 307
İnce, Özdemir 65
İnci, Kemal 167-169
İnönü, İsmet 16
İnsel, Avni 111
İsmail Hakkı Bey 94, 110, 112
İsmail Bey ("442 İsmail") 76
İz, Mahir 78

Jale, Afife 298
James Hadley Chase 144
Joan Crawford 5-6
Jöntürk, Remzi Aydın ("Cöntürk") 339

Kadı Burhanettin (Burhaneddin Ahmed) 360
Kalafat, Emin 102
Kalav, (Yusuf) Kenan 319
Kalayoğlu, Münci 221
Kaloşi, Hasan 99, 101
Kamil Bey (futbolcu) 246
Kamil Bey (Kamil Paşa) 86

Kamil, Şadan 90
Kan, Suna 151,
Kaner, Suphi 148, 240-241
Kanık, Orhan Veli 366
Kapkı, Orhan 344-345
Karabey, Filiz 350-352
Karabey, Lâika 351
Karaca, Cem 397
Karacalar, Ömer 167, 169
Karacalar, Feridun 181
Karadeniz, Zeria 109, 112, 114
Karadoğan, Ali 264
Karakurt, Esat Mahmut 126, 143, 170
Karaosmanoğlu, Yakup Kadri 24
Karay, Refik Halit 6, 41, 126, 369
Karsan, Atilla 286-288
Kayabal, Kadri 112
Kayabaş, Bülent 393
Kaynak, Saadettin 33
Kayno, İren 287-288
Kazankaya, Hasan 94, 134
Kemal, Mehmet 354
Kemal Tahir 101, 126, 318, 376
Kenan Bey (Kenan Klişehanesi) 109
Kenter, Müşfik 27, 396
Kenter, Yıldız 143-144, 188-190, 295, 309
Kentmen, Hulusi 143-144
Kerime Nadir 67, 126
Keskin, Sacide 389-390
Keskiner, Abdurrahman 290, 381-383
Kete, Feridun 168-169
Kılıç, Gündüz ("Baba Gündüz") 246, 249-250
Kılıçlıoğlu, Safa 93
Kırca, Ali 332-333
Kırel, Serpil 132
Kısakürek, Necip Fazıl 361
Kıvanç, Halit 105, 404
Kiper, Müfit 80
Kiremitçi, Hilmi 394
Kirkor Usta 101
Kleopatra 6
Kocagöz, Samim 56
Koçu, Reşat Ekrem 94, 359
Koçyiğit, Hülya 155, 162-163, 223, 234, 239, 241, 244, 248, 275, 280, 293-294, 297, 386, 391, 403
Kolçak, Eşref 148, 164, 240, 332-333, 385
Kolçak, Harun 303, 332, 385
Kolçak, Özcan 332
Koraman, Bedri 105, 112-113, 177-178
Korhan Bey (Sırrı Gültekin'in asistanı) 339
Kozanoğlu, Abdullah Ziya 63, 134
Kök, Çağla 23
Kök, Mustafa Enver 23
Köksal, Sönmez 284
Köksal, Yılmaz 391
Kral, Alaattin 98-100
Kral, Mukadder 98
Kulin, Ayşe 57
Kuntay, Mithat Cemal 287

Kural, Ali Rıza 224-225
Kural, Orhan 372, 402
Kutlu, Ayla 57
Kuzgun Acar 214
Külebi, Cahit 363

Lamour, Dorothy 4
Lav, Ercüment Behzat 353
Lenin, Vladimir İlyiç 357
Liszt, Franz 413

Makbule Hanım 59, 214
Maksim Gorki (Aleksey Maksimoviç Peşkov) 357
Marcel Proust 54
Marilyn Monroe 317
Maurice Leblanc 50
Mazlum Bey 380
Mehmet ("Kürt Mehmet") 173
Mehmet Efendi (mürettibi) 101
Mekin, Ahmet 403
Melih Bey ("Kalas Melih") 112
Menderes, Adnan 106
Meram, Ali Kemal 100, 104
Mercanlı, Nihat 195-196
Meriç, Nezihe 349
Metin Erksan 127, 138, 252, 293, 296-299, 337
Mougham, William Somerset 106
Mualla Hanım (teyzesi) 7-8, 14-15, 36, 42, 132
Muhiddin, Nezihe 127
Muhiddin, Ali (Hacı Bekir) 212
Muhterem Nur 145, 292
Mumcu, Erkan 312
Mungan, Murathan 57
Mutman, Faruk 19
Mutman, Fuat 8, 19, 213
Mutman, Haluk 19, 41-42
Mutman, Hikmet 7-8, 14, 19, 213
Müren, Zeki 135, 137, 156, 237-238, 277, 299-307, 309, 332, 343

Nâbi 360
Naci Bey (Fenerbahçe'nin eski kaptanı) 249
Naci, Elif 99
Nadi, Doğan 27, 355
Nadi, Nadir 119
Nadya Hanım 307
Nat King Cole 220
Nazır, Necla 344
Nedim 360
Nedim Bey ("Yüzüyamalı Nedim") 252
Nedret Güvenç 353
Neriman Köksal 184, 241, 285, 301, 368
Nesimi, (İmadeddin) 360
Nigar Hanım (Peyami Safa'nın sekreteri) 120
Nihat Bey (halaoğlu) 7
Nilüfer Aydan 295
Nilüfer Hanım (Hülya Koçyiğit'in kardeşi) 294
Nimet Hanım (Saner Film sekreter) 319
Nipton, Asım 268, 388
Nurhan Nur 52, 306
Nuri Sesigüzel 135

Ofluoğlu, Mücap 27, 118, 123, 169, 347-352
Oğuz Bey (arkadaşı) 93, 109
Oğuzcan, Ümit Yaşar 397-398
Okçugil, Nevzat ("Şeker Nevzat") 237, 277, 279
Orkan, Senih 101
Oktay, Metin 137, 244-251, 309
Oktay, Servet 247-248
Olcayto, Enis Rıza 100, 104
Olgaç, Bilge 159
Onur, Necmi 100, 103-105
Oraloğlu, Lale 159
Oran, Bülent 137, 157-159, 163-165, 235, 315, 403-404
Orhan Bey ("Mebus Orhan") 91
Orhan Kemal 63, 126, 173, 330
Orhon, Burçin 91
Orhon, Oral 91, 96, 116-117
Orkan, Sayra 101
Ortaç, Yusuf Ziya 116-117
Osman Bey (emireri "Aslan") 21
Oya Hanım (Metin Oktay'ın eski eşi) 247
Oya Peri 388-391
Ozansoy, Halit Fahri 365

Ökten, Zeki 393
Ömer Bey (arkadaşı) 11-13
Ömer Bey ("Boncuk") 44
Önal, Ahmet Umut 46, 59, 160, 199, 211, 213-215, 218, 221, 223-225, 243, 372, 375, 377, 416
Önal, Ahmet Fahrettin 58
Önal, Cemal Zeki 6-7, 10, 13-14, 30, 58, 62, 211-212
Önal, Fahri Zeki 7, 9
Önal, Fatma 6-8
Önal, Kamil Zeki 6-8
Önal, Nakiye 211-213
Önal, Nihal 8, 10, 14
Önal, Reya 143, 145, 167, 171, 181-184, 196-197, 203, 211, 215-216, 282, 295, 376
Önal, Sevil 11
Önal, Sezen Cumhur 15-17, 20, 32, 84, 133
Önder Somer 156, 282-283
Örnekol, Bahattin 44
Öz, Erdal 57
Özatay, Turgut 136
Özcan, Sema 189, 237, 305
Özdemir Asaf 103, 116-117, 346-347, 349-352, 356, 365
Özdeş, Oğuz 63
Özel, Yaşar 208
Özener, Belkıs 316
Özerdem, Mahir 227-228
Özgentürk, Ali 289
Özgentürk, Nebil 285
Özgüç, Agâh 296
Özgüven, Fatih 258, 263
Özışık, Şekip Ayhan 196
Özkan, Nüket (eski eşi) 374-377, 380
Özkırım, Çetin 63

Özkoçak, Vasfiye 108
Özonuk, Şinasi 368
Öztan, Ziya 157

Pamuk, Orhan 57, 261-263
Par, Tijen 389-390
Partener, Erdoğan 81
Pekkan, Ajda 226-229, 232-233, 247-249
Pelit, Hidayet 171
Perihan Teyze (Çolpan İlhan'ın annesi) 373-374, 376
Pervin Par 140, 301, 376
Perihan Savaş 336
Pesen, Nevzat 164, 184, 293
Pınar, Selahattin 14, 298
Piraye Uzun 237, 305
Pola Negri 45, 131
Poyraz, Altan 28
Pulur, Hasan 48
Püsküllü, Esen 208, 295

Rado, Şevket 105
Ran, Nazım Hikmet 128, 367
Rauf, Mehmet 53
Raymond, Alex 93
Refiğ, Halit 128, 138, 147, 171, 252, 293-296
Refik, Cemal 25
Rıdvan Bey (arkadaşı) 39
Rifat, Oktay 366
Robbins, Harold 324
Rutkay Aziz 393

Saba, Ziya Osman 400
Sabahat Hanım ("Kürt Sabahat") 108-109
Sabiha Hanım (eski eşinin annesi) 181, 202
Sabancı, Sakıp 325
Safa, Behçet 120-121
Safa, İsmail 120
Safa, Merve 117-118, 120, 399
Safa, Nebahat 115, 117, 120
Safa, Peyami 18, 23-24, 55, 99, 103, 105, 113-122, 133, 348-349, 399
Sağ, Arif 290
Saim, Yahya 44
Sait, Fethiye 109
Sami Hazinses 325
Saner, Hulki 317-321
Sarıcıoğlu, Necip 387-388
Satılmış Bey (şef) 196
Savun, Kadir 172, 378
Sayar, Güzin 100, 107-109
Sayar, Leyla 251
Sayar, Vecdi 281
Saydam, Nejat 252, 339, 392
Saydam, Sabri 392
Saydam, Sanlı 392
Saydam, Yüksel 392
Sayın, Emel 135
Sayın, Hidayet 189
Sean Connery 90
Seden, Osman F. 136
Sedes, Selami İzzet 50, 100, 105
Seher Şenis 162
Selçuk, İlhan 60
Selçuk, Kasım 60
Selçuk, Münir Nurettin 4, 299, 304
Selçuk, Turhan 59-60

Selçuker, Nedret 105
Selma Hanım (halası) 6, 58
Sema Hanım (Çiçek Arif'in eşi) 379-380
Semercioğlu, Cengiz 259, 264
Semra Sar 143-144, 146-147
Senar, Müzeyyen 181-182, 282-283
Serdar Gökhan 319-320
Serengil, Öztürk 162, 167-169, 403
Sergen, Semih 145, 396
Seriner, Yaşar 381-382
Serkan Bey (futbolcu) 237
Sevda Ferdağ 317
Sevik, Namık 103, 105
Sevin Hanım (oğlu Umut'un arkadaşı) 372
Sevük, İsmail Habib 24
Seyda, Mehmet ("Ömer Sakıp")100, 104-105
Seyfettin, Ömer 209, 321, 330
Seyfioğlu, Turan 135
Sezen Aksu 332
Sezerli, Semih 258
Sezgin, Yusuf 391
Shakespeare, William 260, 406
Shirley Temple 89
Show, Artie 317
Sıral, İsmet 80
Simavi, Erol 128
Simavi, Haldun 287
Sinan Bey 93
Sivri, Ali 98
Siyavuşgil, Sabri Esat 56
Solelli, Sezai 63-64
Sonay Bey (set amiri) 343
Songar, Dr. Ayhan 116-117
Soydan, Melih 248
Soydan, Selim 248, 275, 294
Söderbaum, Kristina 5
Sualp, Suavi 163, 230, 235
Suat Bey (futbolcu) 109
Sultan, Rukiye 140
Sülek, Zafer 100, 104, 323
Steinbeck, John 125, 350
Strato (garson) 185

Şahin, Celal 27
Şasa, Ayşe 159, 278
Şehabettin, Cenap 72
Şehbal Hanım (müdür yardımcısı) 71, 79
Şendil, Sadık 137, 157-159, 163, 235
Şengil, Salim 349-350
Şener, Aydan 235
Şenol, Parla 148, 240-241
Şekip Bey (ilkokul arkadaşı) 384
Şeyh Galip 360
Şimşek, Berhan 326
Şoray, Türkan 103, 128, 145, 147, 155-156, 159-160, 162-164, 171-173, 209-210, 215, 223, 234, 243-245, 253-256, 258, 262-264, 267-277, 285, 287-288, 295, 302, 339, 386, 388-390
Şuayip Bey (arşiv dairesi başkanı) 372
Şükriye Hanım 374

Talû, Ercüment Ekrem 103, 127, 287
Tamer, Rauf 209
Tamer Yiğit 140, 234, 371, 393
Taner, Haldun 56
Tanju, Aysel 136, 198
Tanpınar, Ahmet Hamdi 9, 55, 64-65, 127, 321, 360, 363, 365
Tanyolaç, Necmi 103-104
Tarancı, Cahit Sıtkı 37, 322, 356, 363, 374
Targan, Faysal Haydar 167
Targan, Feride 167, 181
Targan, Şerif Muhittin 167
Tarhan, Abdülhak Hamit 61
Tarık Akan 162, 174, 292-293
Taş, Erol 239, 249
Tekil, Füruzan 57, 106, 110, 129
Tema, Muzaffer 90
Temple, Shirley 3
Tendü Hanım (Önder Somer'in eşi) 282-283
Tepedelenlioğlu, Nizamettin Nazif 113-114
Terziyan, Nubar 172, 268, 388
Tibet, Kartal 156, 205, 319
Tirali, Naim 79
Tokay, Hamdi 34
Tolstoy, Lev Nikolayeviç 357
Topatan, Ahmet Danyal (Danyel) 387
Toraman, Işık 225-226
Tör, Vedat Nedim 106, 133
Tuna, Feyzi 128, 171, 287-288
Tual, Hasan 135
Tuna, Liza 128
Tuna, Sevim 286-287
Tunalı, Yaşar 291, 392
Tunara, Girizan 323
Tunaseli, Dürnev 214
Tuncel Kurtiz 392
Tuncer, Mahmut 135
Tunç Okan 227
Turan, Süleyman 391
Turan, Dürrü 76
Turanlı, Gani 143-144, 147, 174, 318, 376, 387
Turgenyev, İvan Sergeyeviç 125
Turgut Bey (ilkokul arkadaşı) 384
Turgut Bey ("Papyon") 27,
Turunç, Tanju 349
Tülbentçi, Feridun Fazıl 27, 113, 355
Tünaş, Erdoğan 137, 163, 235
Türkan, Elif 145, 396

Uçar, Gül (Ekrem Bora'nın eşi) 385
Uçkan, Kasım 219
Uğur, Ali 256
Uludağ, Engin 51
Ulunay, Refi Cevat 103
Umar, Leyla 109
Usoğlu, Sadri 246
Uskan, Arda 404
Usta, Bülent 137
Uşaklıgil, Halit Ziya 52, 125
Utku, Menderes ("Afacan") 205, 217, 239-240
Utku, Ümit 162, 164, 205, 217, 239-240

Uyar, Tomris 52, 56, 129
Uyar, Turgut 52, 56, 365
Uygur, Adnan 291

Ün, Memduh 95, 128-129, 138-148, 164, 173-174, 243, 252, 278, 291-292, 310, 396
Ünal, Cihan 103, 128, 287
Ünal, İrfan 152-153, 160, 172, 209-210, 276, 280, 288-289, 321
Ünal, Tuncay 321
Ürkmez, Varol 251
Üstel, Ahmet 149, 151, 163, 235

Vassaf, Melih 391
Vedat Türkali (Abdülkadir Demirkan) 235, 252-253
Verdi, Beyk İmam 344
Verne, Jules (Gabriel) 138, 371

Yardımcı, Hüseyin Celal 240
Yaşar Kemal 57-58, 126, 160, 308, 382-383
Yalman Bey (gazeteci arkadaşı) 380
Yamaç, Cavit 323
Yahya Kemal Beyatlı 24, 27-29, 34, 79, 104, 110, 123, 181, 351, 363, 365, 367
Yaşaroğlu, Ahmet Halit 111
Yavuz, Hilmi 113
Yelda, Mesiha 90
Yesari, Afif 100, 104, 113-114, 323
Yesari, Mahmut 63, 104, 330
Yegâne Hanım (Selahattin Pınar'ın kayınvalidesi) 14
Yeğinobalı, Nihal 109
Yıldırım Gencer 172
Yıldırım, Hamit 378
Yiğiter, Ümran Nazif 56, 129
Yönder, Alp 224
Yönder, Cevdet 7-8, 14, 132, 213
Yönder, Fikret 7-8, 14, 40, 213
Yönder, Nazmi ("Sarı Nazmi") 20, 42, 213
Yönder, Rukiye 20, 213
Yönder, Safiye 7-8, 14-15, 36, 42-43
Yönder, Süreyya 7-8
Yönder, Tunca 42, 213
Yöntem, Ali Canip 321
Yurdakul, Reha 174
Yurdatap, Kadri 318
Yüce, Ali 364
Yüce, Kamuran 190-191
Yücel, Can 104
Yücel, Hasan Âli 104
Zehra Bilir 34
Zeki Bey (futbolcu) 394
Zeynep Aksu 239
Zeynep Hanım 86
Ziya Bey (Bacım Lokantası) 205
Zweig, Stefan 38

NEHİR
SÖYLEŞİ
— 36 —

"... o insanlar benim istediğim gibi yürüdüler, benim istediğim gibi güldüler ya da ağladılar, benim istediğim gibi öldüler ya da yaşadılar, bunlar çok önemliydi benim için."

Safa Önal için, "sinemanın kazancı ama edebiyat dünyasının kaybıdır" denir. Belki de edebiyattan bu kadar beslenebildiği için, delikanlılık günlerinde başlayan bu serüven sonucunda, filme çekilmiş 395 senaryoyla bir dünya rekorunun sahibi oldu. Sinemanın büyüsü onu kendine öyle bağlamış ki, insana, "böyle hayatlar yaşanabilir ve bunlar böyle anlatılabilir mi, olabilir mi böyle şey" duygusu yaşatan anılarında geçen 768 ismin büyük çoğunluğu, yine o dünyadan, sinemadan.

"Öyle seviyordum ki bu serüvenleri ve yazmayı ve gitmeleri-gelmeleri. Bana hiç öyle zahmetli, beni yorucu falan gibi gelmiyordu. Ben başka bir şey düşünemiyordum ki!.. Hâlâ dünyada sinemacılıktan başka bir mesleğin nasıl olduğuna şaşmaktayım. Yani senaryocu ve yönetmen ve ışıkçı ve kameracı ve oyuncu, stüdyocu ve set işçisinin dışında başka meslekler nasıl yapılır? Merakımdır. Ciddiyim."

9 789944 886109

KDV dahil fiyatı
16 TL